Arhim. IOANICHIE BĂLAN

CONVORBIRI DUHOVNICEȘTI

I

Arhimandrit IOANICHIE BĂLAN

CONVORBIRI DUHOVNICEŞTI

I

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA SFINŢITULUI

EFTIMIE

EPISCOPUL ROMANULUI ŞI HUŞILOR

EDIŢIA A DOUA

EDITATĂ DE EPISCOPIA ROMANULUI
ŞI HUŞILOR — 1993

PREFAȚĂ

Cu o rîvnă uimitoare, Prea Cuviosul părinte Ioanichie Bălan a ajuns la al treilea volum al publicațiilor Cuvioșiei Sale, închinate vieții spirituale românești. După „Patericul românesc" și „Vetre de sihăstrie românească", a ajuns la volumul „Convorbiri duhovnicești", în care prezintă cuvinte de folos, învățături și sfaturi părintești ale unor monahi, duhovnici din mînăstiri, preoți și teologi români, care s-au remarcat prin viața și lucrarea lor, ca răspuns la o seamă de întrebări ce se pun credincioșilor zilelor noastre de problemele și împrejurările cărora trebuie să le facă față.

Cartea este, astfel, prin răspunsurile la întrebările adeseori noi ce se adresează în timpul nostru unor slujitori crescuți în duhul tradiției dreptei noastre credințe, pe de o parte, o mărturie a tradiției de totdeauna a spiritualității noastre, iar pe de alta, o tălmăcire nouă a acestei tradiții. Lucrarea cuprinde un tezaur vechi, dar prezentat ca un izvor viu și nou de înțelepciune duhovnicească pentru omul trăitor în timpul nostru.

Părintele Ioanichie a ales pentru prezentarea acestor sfaturi vechi, și totodată noi, forma dialogului sau a întrebărilor și răspunsurilor. E forma cea mai vie prin care părinții cu experiență îndelungată transmit ucenicilor tineri această experiență sau învățătură duhovnicească de totdeauna a Bisericii lui Hristos, verificată prin viața lor, timpului de azi și de mîine. În general, tezaurul tradiției spirituale s-a transmis de la o generație la alta, nu prin simpla comunicare teoretică, ci prin înfățișarea ei de către bătrîni în forma vie, încorporată în chipul de viață la care au ajuns după lungi ani de trăire conform lui.

Dialogul părinților, al bătrînilor, cu cei iubitori de cunoștință duhovnicească, nu face — în tot trecutul — decît să tălmăcească prin viu grai ceea ce cei din urmă vedeau concretizat în chipul duhovnicesc al vieții acelora, după o îndelungată trăire a sfaturilor primite, la rîndul lor, de la părinții lor duhovnicești de mai înainte. Dar, pe măsură ce scrisul a devenit un mijloc de comunicare tot mai des întrebuințat și cu răspîndire tot mai largă, el a fost folosit și pentru această comunicare de experiență duhovnicească de la cei mai bătrîni la cei mai tineri. Au început să se formeze ucenici ai unor părinți duhovnicești

chiar cînd nu era cu putinţă o vieţuire mai îndelungată a celor dintîi în preajma celor din urmă. În felul acesta cei mai tineri puteau lua sfaturi nu numai de la un singur părinte duhovnicesc, ci de la mai mulţi. Condiţia ca modul lor de viaţă să fie însuşit de cei mai tineri, era ca sfaturile lor date în scris să se resimtă de căldura unei trăiri adevărate şi ca ele să facă dovadă că sînt învăţături capabile să desăvîrşească o viaţă prin ecoul lăsat în locurile în care au trăit şi lucrat spre lauda lui Dumnezeu Celui în Treime închinat şi slăvit.

Aceste condiţii socotim că le-au împlinit în mare măsură cei ce răspund în cartea de faţă la întrebările puse de părintele Ioanichie în numele credincioşilor zilelor noastre.

De aceea nădăjduim că ele vor înrîuri pe cei ce le vor citi şi-i vor călăuzi să fie ucenici ai lui Hristos şi următori ai celor ce răspund în aceste pagini cu mărturia unei vieţi care le-a verificat ca folositoare, spre sporirea credinţei ortodoxe şi a vieţii lor duhovniceşti.

Preot Profesor DUMITRU STĂNILOAE

INTRODUCERE

Lucrarea de faţă, intitulată „Convorbiri duhovniceşti", cuprinde peste şaizeci de dialoguri cu tot atîţia părinţi dintre cei mai vîrstnici şi îmbunătăţiţi — duhovnici, stareţi, sihaştri, călugări şi călugăriţe de rînd — trăitori în mînăstirile noastre astăzi, atît în ţară, cît şi peste hotare. Cartea este inspirată de opera Sfîntului Ioan Cassian, călugăr daco-roman din Dacia Pontică (c. 360—435), intitulată „Collationes", adică „Convorbiri cu Părinţii", scrisă în 24 de volume, în urma călătoriilor sale pe la mînăstirile şi marii sihaştri ai Egiptului, la sfîrşitul secolului IV.

Scopul acestei lucrări este acelaşi pe care l-am urmărit şi în cărţile anterioare, „Pateric românesc" (1980) şi „Vetre de sihăstrie românească" (1982), Adică, dorinţa de a face cunoscută, de a populariza spiritualitatea monahală românească cu specificul ei, din începuturi pînă în zilele noastre. Toate aceste trei cărţi formează o modestă trilogie, un triptic al spiritualităţii monahale autohtone, atît cît s-a putut realiza după puterea noastră, potrivit izvoarelor şi datelor pe care le posedăm, cum şi tradiţiei monahale străbune din trecut şi prezent.

Sîntem ortodocşi de tradiţie apostolică, cu un monahism atestat documentar de peste şaisprezece secole, cu un mare număr de mînăstiri şi schituri fără egal în alte ţări creştine, cu o viaţă bisericească şi duhovnicească intensă, de profundă influenţă monahală, şi sîntem datori să ne hrănim din acest tezaur, să-l păstrăm şi să-l facem cunoscut şi altora, mai ales urmaşilor noştri. Avem spiritualitate destul de bogată, avem tradiţie şi experienţă de viaţă duhovnicească, avem sfinţi şi cuvioşi români renumiţi în trecutul mînăstirilor noastre. Avem părinţi şi povăţuitori duhovniceşti vrednici de amintit şi astăzi, unii cunoscuţi şi peste hotare, pe care avem datoria să-i cunoaştem, să-i întrebăm, să-i cinstim, să le cerem cuvinte de folos pentru mîntuirea sufletului, atît pentru noi, cît şi pentru cei ce vor urma după noi. Avem şi credincioşi iubitori de Dumnezeu care aşteaptă să le spunem adevărul, să le răspundem la întrebările sufleteşti care îi frămîntă, să-i mîngîiem, să-i învăţăm cum să se roage şi să iubească, să-i călăuzim spre Hristos, să le vorbim despre frumuseţea Ortodoxiei, de bucuriile nemuritoare ale Vieţii şi să le amintim învăţăturile părinţilor noştri sufleteşti.

Or, cartea de faţă are tocmai această misiune. Să răspundă credincioşilor noştri şi călugărilor mai tineri cum trebuie să trăiască pe pămînt

pentru a moșteni viața cea veșnică, oferindu-le experiența și sfaturile vii ale părinților bătrîni, sprijinite pe temelia Sfintei Scripturi și învățăturile Sfinților Părinți. Și aproape că nu este întrebare ziditoare de suflet care să preocupe conștiința credincioșilor noștri și să nu afle un răspuns în această carte. Convorbirile sînt cu atît mai lucrătoare, mai convingătoare, cu cît cei ce sfătuiesc sînt încă în viață, se roagă împreună cu noi, se luptă împreună cu noi „lupta cea bună", rabdă ispitele vieții alături de noi, și, prin exemplul vieții lor, ne învață și pe noi să ne rugăm, să iertăm, să fim răbdători în necazuri, tari în credință și plini de nădejde în Hristos Domnul. De aceea, pe drept cuvînt, cartea de față, care prezintă experiența, sfaturile și cuvintele-testament a peste 60 de părinți, formează o adevărată călăuză duhovnicească pentru fiecare dintre noi.

Acest pateric în dialog, cum mai poate fi numit, se dovedește pe cît de necesar, pe atît de așteptat. Pentru că avem prin mînăstiri o generație de părinți bătrîni îmbunătățiți, cu o bogată experiență duhovnicească acumulată de-a lungul anilor, părinți care se duc în curînd la Hristos. Or, datorită acestei lucrări, părinții noștri duhovnicești rămîn cu noi și după moarte, iar învățăturile lor sînt lăsate moștenire credincioșilor și fiilor lor sufletești.

Lucrarea este grea, dificilă, de mare răspundere, realizată cu mari eforturi în peste 12 ani de zile. La alegerea părinților din această carte am ținut seamă de recomandările ierarhilor, ale stareților și duhovnicilor respectivi, apelînd la bunăvoința și conștiința fiecăruia. Convorbirile sînt libere, variate și sincere. Ele nu obligă, nu moralizează, ci invită la dialog, deschid perspective, îndeamnă la desăvîrșire, răspund la marile întrebări care frămîntă astăzi pe credincioși și pe călugări, deschid drumuri spre mîntuire și întăresc speranța mîntuirii, fără a urmări pe cititori cît pot realiza din învățăturile părinților. Și tocmai aceasta este calea tradițională de formare și creștere duhovnicească în Ortodoxie: întrebarea, sfătuirea, dialogul între duhovnic și ucenic, între bătrîn și începător între călugărul îmbunătățit și credincios. Mîntuire prin întrebare, prin rugăciune și smerenie, nu prin poruncă și lege care se impun, care produc frică și alungă dragostea inimii, care forțează voința și libertatea omului. „Cei ce nu se sfătuiesc, cad ca frunzele", spune Isus Sirah, iar Solomon zice: „Mîntuirea stă în mulțimea sfetnicilor" (Pilde, 11, 14), adică în multă sfătuire. Înțelepciunea bătrînilor spune la fel: „Cine vrea să se mîntuiască, cu întrebarea să călătorească". Apoi, în toate patericele vechi aflăm această întrebare, mereu repetată: „Ce să fac, părinte, să mă mîntuiesc?".

De altfel, întreaga operă a mîntuirii noastre este rodul unui permanent dialog al omului cu Dumnezeu, realizat prin harul rugăciunii; cu

duhovnicul, prin spovedanie și sfătuire; cu aproapele, prin milostenie și iubire și cu propria noastră conștiință, prin păzirea poruncilor evanghelice. Aceasta este caracteristica, specificul spiritualității noastre ortodoxe. Din aceste dialoguri între Părinți și ucenici s-au născut numeroase opere patristice, precum: Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Patericele, Filocaliile, Lavsaiconul, Limonarul, Everghetinosul și altele. Deci, cum fără părinți nu putem avea copii, tot așa fără duhovnici și sfătuitori înțelepți nu putem avea mînăstiri cu viață duhovnicească, nici urmași, nici fii duhovnicești, nici creștini crescuți în frică de Dumnezeu. Și dacă așa s-au mîntuit părinții noștri, tot așa se cuvine să ne mîntuim și noi, întrebînd pe înaintași și răspunzînd la urmași. Fără îndoială, asemenea întrebări și răspunsuri, care izvorăsc din credință și smerenie, sînt inspirate, poartă amprenta Duhului Sfînt și dau nădejde. De aceea ele hrănesc, alină, mîngîie, călăuzesc spre Hristos și ajută sufletul pe calea mîntuirii.

Toate acestea m-au îndemnat să încep această carte, să pornesc pe drumul sfintelor noastre mînăstiri și schituri, să bat în ușile părinților și duhovnicilor bătrîni, unii deja plecați la Domnul, să pun întrebări și să primesc răspunsuri. Unele sînt mai obișnuite, altele mai deosebite, însă majoritatea sînt prețioase și ziditoare de suflet. Unele convorbiri au conținut dogmatic, precum ale părinților profesori Dumitru Stăniloae și Constantin Galeriu și în parte ale Arhimandritului Cleopa Ilie. Altele au conținut moral, de sporire duhovnicească prin despătimire și iluminare, în fruntea cărora stau convorbirile de mare calitate realizate cu părintele Cleopa, a cărui experiență duhovnicească este unanim recunoscută. Convorbiri cu caracter moral-filocalic am realizat și cu alți părinți duhovnici, precum: Arhimandriții Gherontie Ghenoiu și Sofian Boghiu, Ieroschimonahii Paisie Olaru și Ioil Gheorghiu, Ieromonahii Teofil Părăian și Climent Cucu și mulți alții. Alte convorbiri au caracter liturgic, catehetic, patristic și misionar-apologetic, în vederea catehizării și întăririi duhovnicești a credincioșilor noștri. Întîlnim în carte și unele convorbiri de taină, adevărate confesiuni intime cu valoare de testament, pe care părinții le încredințează ucenicilor prin mijlocirea cărții de față. Desigur, sînt numeroși părinți bătrîni care, iubind mai mult tăcerea și smerenia, au dorit să rămînă necunoscuți și uitați de oameni pentru dragostea lui Hristos.

Convorbirile din această lucrare sînt adresate deopotrivă atît călugărilor, cît și mirenilor, lăsînd libertate fiecăruia să aleagă și să împlinească după rîvnă și putere. Ele au un caracter inedit, sînt vii, atractive, odihnitoare la citit, transmise liber, spontan, neavizat, așa cum i-a îndemnat Duhul și inima să vorbească. La redactarea lor am respectat graiul bătrînilor, limba fiecăruia, ceea ce nu afectează cu nimic unitatea și stilul cărții.

Tot ce mi-au comunicat părinții, tot ce am socotit folositor și ziditor de suflet, am adăugat în paginile acestei cărți. La începutul oricărei convorbiri am prezentat cîte un mic portret duhovnicesc al părinților care, împreună cu fotografiile adăugate, completează valoarea spirituală a cărții.

Mulțumesc, cu adîncă recunoștință, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, care mi-au dat înalta aprobare de tipărire. Mulțumesc Prea Cucernicului Părinte Profesor Dumitru Stăniloae, care a prefațat cu aceeași bunăvoință cartea. Mulțumesc tuturor bunilor noștri părinți și colaboratori care au contribuit cu experiența, cu înțelegerea și cuvintele lor pline de iubire la realizarea acestei cărți de spiritualitate ortodoxă românească, ce încheie această trilogie întru slava Prea Sfintei Treimi.

DUMINICA TUTUROR SFINȚILOR

Anul mîntuirii 1990

Arhimandrit **IOANICHIE BĂLAN**
SFÎNTA MĂNĂSTIRE SIHĂSTRIA

I

ZECE CONVORBIRI
cu
ARHIMANDRITUL
CLEOPA ILIE

ARHIMANDRITUL CLEOPA ILIE

Mînăstirea Sihăstria
(n. 1912)

Duhovnicul este sufletul, inima care dă viaţa unei mînăstiri. Autoritatea lui morală, experienţa lui, blîndeţea şi meşteşugul lui de a călăuzi suflete pentru viaţa veşnică sînt calităţi de necontestat. Duhovnicul, precum o spune însuşi numele, este un om al duhului, care poartă în sine pe Duhul Sfînt şi cu ajutorul lui se luptă cu duhurile răutăţii, pentru salvarea şi mîntuirea fiilor săi sufleteşti. Sub epitrahilul lui se formează noii călugări, se cresc suflete curate pentru Dumnezeu, se dezleagă păcatele, se călăuzesc cei ce iau crucea lui Hristos. În chilia duhovnicului, ca într-o cămară a Duhului, se dau sfaturi de taină, se îndreptează paşii oamenilor pe calea mîntuirii, se deschid inimile împovărate, se tămăduiesc răni ascunse, se mîngîie sufletele tulburate şi se dezleagă marile întrebări ale vieţii. La orice oră din zi sau din noapte duhovnicul stă de veghe, se roagă pentru fiii săi sufleteşti, îşi deschide uşa pentru fiecare; împacă, linişteşte, dezleagă, binecuvintează, se jertfeşte şi îşi pune sufletul său garanţie pentru fiii săi duhovniceşti. De iscusinţa şi priceperea lui duhovnicească depinde în cea mai mare parte mîntuirea celor pe care îi povăţuieşte.

Arhimandritul Cleopa Ilie este părintele duhovnicesc al Mînăstrii Sihăstria de peste 40 de ani, ajutat de alţi doi duhovnici iscusiţi: Ieroschimonahul Paisie Olaru — părintele său sufletesc — şi Protosinghelul Ioil Gheorghiu. Dar în timp ce Ieroschimonahul Paisie este un duhovnic al iubirii şi liniştii, iar Protosinghelul Ioil este un duhovnic al ascultării şi smereniei, Arhimandritul Cleopa este un duhovnic al rugăciunii, al cunoaşterii şi al cuvîntului viu care trezeşte conştiinţa, care luminează mintea şi dă viaţă. Sfinţia sa porneşte de la minte spre inimă. De aceea mai întîi învaţă, sfătuieşte, explică, hrăneşte sufletul prin cuvînt şi abia la urmă spovedeşte, ascultă glasul conştiinţei şi al inimii celor ce vin la el. Din acest motiv şi roadele sînt mari şi de durată. Mai ales la cei învăţaţi şi iubitori de cunoaştere.

Părintele Cleopa este considerat, pe drept cuvînt, unul din cei mai iscusiţi duhovnici, sfetnici şi predicatori ai monahismului românesc con-

temporan. Viața sa interioară exemplară, de ascet și sihastru consacrat, experiența sa îndelungată în nevoința monahală, vastele sale cunoștințe scripturistice și patristice de autodidact care te uimesc, memoria sa rar întîlnită, blîndețea, dragostea sa de oameni, rîvna pentru Dumnezeu și cuvîntul său hotărît, autoritar și precis, unit cu darul frumoasei vorbiri în grai dulce moldovenesc, fac din Arhimandritul Cleopa Ilie o personalitate în spiritualitatea noastră ortodoxă. Credincioșii, numeroșii săi fii duhovnicești, călugări și mireni, îl socotesc o binecuvîntare a lui Dumnezeu pentru mînăstirile și Biserica noastră.

Astăzi, părintele Cleopa a trecut de 78 de ani. Deși se simte obosit de nevoință și osteneală, își jertfește ultimele puteri pentru folosul și mîntuirea celor care vin la el. Călugări și mireni, tineri și bătrîni, așteaptă la ușa chiliei sale. Cînd coboară de la liniște, îi așază pe iarbă, le vorbește cuvînt de folos, îi ascultă pe rînd, îi mîngîie, se roagă pentru ei, îi binecuvintează și îi liberează cu pace. Sfinția Sa își împarte timpul în trei părți. Prima parte, cea mai mare, o dăruiește rugăciunii, de obicei noaptea. A doua parte, de dimineață pînă după amiază, o dedică liniștei, scrisului și citirii cărților sfinte la chilia din poiană. Iar a treia parte o dăruiește spre folosul credincioșilor, tuturor celor care îl caută. Seara tîrziu, după ce se retrag toți, părintele Cleopa se întărește cu puțină hrană, își potrivește candela și începe rugăciunile de noapte.

Dorința realizării unor convorbiri duhovnicești cu părintele Cleopa o port în suflet de mai multă vreme. Ca fiu sufletesc al sfinției sale m-am temut să nu dau răspuns în fața lui Dumnezeu pentru atîtea învățături ziditoare de suflet pe care le dă credincioșilor și care se uită pentru că rămîn nescrise. Frica de răspundere și dragostea ce i-o port în suflet m-au silit să scriu pe hîrtie cîteva din principalele învățături ale Arhimandritului Cleopa Ilie, culese cu migală de-a lungul anilor. Unele au caracter dogmatic; altele, moral-liturgic; altele au conținut filocalic, catehetic-misionar sau practic, ținînd seamă că Prea Cuvioșia Sa este un foarte bun cunoscător al Sfinților Părinți, al Canoanelor Bisericii, al problemelor misionare, al vieții monahale de rugăciune și al familiei. Ceea ce are într-adevăr unic părintele Cleopa, pe lîngă bogata sa experiență duhovnicească, este autoritatea și siguranța cu care dă orice răspuns la problemele legate de mîntuirea omului, fără nici o ezitare și îndoială, asumîndu-și pe deplin întreaga răspundere a celor afirmate.

Iată, în continuare, zece convorbiri cu cele mai importante teme, realizate cu părintele Cleopa, pe care le dorim să fie spre zidire sufletească și folosul tuturor.

CONVORBIREA ÎNTÎI

Despre creație, căderea omului, rai și iad

1. — **Părinte Cleopa, spuneți-mi cîteva cuvinte despre creația lumii văzute și nevăzute, după învățătura Sfinților Părinți.**

— Toată creația este școală a sufletelor celor cuvîntătoare, spune Sfîntul Vasile cel Mare în „Exaimeron". Căci, privind la cele create de Dumnezeu, ne înălțăm cu mintea la cele nevăzute și ne întărim în sfînta credință. Cît sîntem în trup, toate le vedem „ca prin oglindă", adică prin creații, care formează icoana, imaginea celor viitoare de dincolo de mormînt. Creația este oglinda lui Dumnezeu în care se reflectă bunătatea, mila, pronia și iubirea Tatălui ceresc pentru noi oamenii. Sfinții Părinți numesc pe toate cele văzute „spatele lui Dumnezeu", care închipuiesc, simbolizează pe cele viitoare. Iar cînd vom trece la cele veșnice, atunci vom vedea cu ochii cei duhovnicești „fața lui Dumnezeu", adică vom privi față către față slava Prea Sfintei Treimi, fără să mai avem nevoie de „oglinzile" cele de pe pămînt, adică de creații. Aici pe pămînt nu sîntem vrednici să privim pe Dumnezeu în față. Iar dacă auzim pe Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan zicînd: „Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut" (Ioan 1, 18), să înțelegem că nu L-a văzut după ființă, după esență, însă Îl vedem prin creație. Că după ființă nici îngerii din cer nu-L pot vedea și înțelege pe Dumnezeu.

2. — **Ce spun Sfinții Părinți și mai ales Sfînta Scriptură despre îngeri și despre căderea lui Adam?**

— La început îngerii nu știau că Iisus Hristos este numit de Duhul Sfînt „Îngerul sfatului celui mare", cum Îl numește proorocul Isaia, cu care se sfătuia permanent Tatăl. „Îngerii nu-L știau de Fiu al lui Dumnezeu", spune Sfîntul Vasile cel Mare în „Exaimeron". Deci, cînd a strigat Sfîntul Arhanghel Mihail, zicînd: „Închinați-vă Îngerului sfatului celui mare", unii din îngeri n-au vrut să I se închine Lui și de aceea au căzut în adîncul iadului, cum spune Mîntuitorul: „Văzut-am pe satana, căzînd ca un fulger din cer" (Luca 10, 18).

Deosebirea între căderea îngerilor răi și a omului este că îngerii au căzut cu voia lor, deci din libertate, iar omul a căzut din amăgire, și din îndemnul diavolului. Iar „păcatul cu sfătuire, spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, jumătate este al celui ce îl face și jumătate al celui ce l-a sfătuit" Dumnezeu a îngăduit omului în rai să facă păcatul cel mai mic, adică să mănînce din pomul cunoștinței binelui și răului. Că dacă mînca din pomul Vieții, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, omul nu mai avea pocăință niciodată, se împietrea la inimă ca diavolul, cădea ca diavolul, nu mai murea niciodată și se chinuia în veci în iad, asemenea satanei.

La căderea lui Adam au contribuit două patimi raționale ale omului — mîndria și pofta. Prin căderea sa, omul Adam nu a pierdut total harul lui Dumnezeu, căci a căzut din ispita diavolului. Astfel, harul și arvuna mîntuirii au rămas în om, pentru că a greșit din neștiință și pentru că este purtător de trup pămîntesc. Numai celui ce se leapădă de Dumnezeu i se ia harul Duhului Sfînt, dar și acesta este primit prin pocăință. Iar cel ce greșește din neștiință păstrează harul, însă acoperit de păcate. Iată pentru care pricină femeia lui Adam s-a numit Eva, adică Viață, iar nu Moarte, pentru că nu a căzut total ca diavolul și apoi pentru că prin a doua Evă, adică Maica Domnului, se va izbăvi neamul omenesc.

După cuvîntul Sfîntului Ioan Gură de Aur, îndoit a fost creat omul, cu trup și suflet; îndoit a fost și pomul cunoștinței binelui și răului; îndoită și urmarea greșelii lui Adam; îndoit este și raiul — raiul pămîntesc, sau sînul lui Avram, unde stau sufletele drepților pînă la judecata viitoare, și raiul ceresc, adică împărăția cerurilor unde vor intra drepții după a doua judecată. Iar mîncarea din pomul cunoștinței binelui și răului înseamnă „cît de bine era omului dacă nu mînca și cît de rău este că a mîncat".

Despre îngeri trebuie să știm că ei s-au zidit numai prin gîndirea lui Dumnezeu, dar nu erau neschimbători, ci i-a lăsat ca ei singuri să cîștige prin luptă neschimbarea. Atît îngerii cît și primii oameni nu aveau imaginație. Cum au căzut îngerii în imaginație, îndată au căzut din cer în iad, că doreau să fie „asemenea celui Preaînalt". Iar oamenii au căzut în clipa cînd s-au îndoit în cuvîntul lui Dumnezeu. Îndată ce satana le-a răpit frica de moarte, zicînd: „Nu veți muri, ci veți fi vii . . .", omul a căzut în imaginație și apoi în păcat. Cea mai mare pagubă este să uite omul de moarte. Cum i-a șters omului din minte frica morții, îndată a murit prin păcat. Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că primul om a căzut prin trei lucruri: femeia, lemnul (pomul) și neascultarea. Și tot prin trei lucruri va fi mîntuit: Maica Domnului, Crucea și ascultarea.

3. — Ce spun Sfinții Părinți despre cele șapte zile ale creației?

— Sfîntul Vasile cel Mare, în cartea sa „Exaimeron" (Facerea lumii în cele șase zile), spune că zidirea s-a făcut „îngrecată" ca o femeie însărcinată în a noua lună, cu toate zidirile din ea, gata să le dea viață. Iar Duhul lui Dumnezeu încălzea adîncul, „se odihnea deasupra apelor", ca să dea viață apelor și zidirilor.

Deci pămîntul avea viață de cînd Duhul Sfînt încălzea adîncul, dar nu avea și suflare de viață. Sfînta Scriptură, la Facere (cap. 1, 1—2), spune că „pămîntul era netocmit și gol", dar nimeni nu știe de cînd era, că cele cu ochi încă nu se creaseră, nu primiseră suflare de viață. Ziua

întîi a creației a fost Dumineca, căci atunci a zis Dumnezeu „să fie lumină" (Facere 1, 3). De aceea El a înviat tot Dumineca, căci prin înviere a înnoit lumina cea dintîi. Lumina cea dintîi a fost creată, iar nu necreată. Ea nu izvora din energiile necreate ale Duhului Sfînt. Era o lumină cerească a cărei origine omul nu poate s-o știe. De asemenea, nici despre primele trei zile ale creației nimeni nu știe lungimea lor, că încă nu era soare care să răsară și să apună.

Soarele este numit de Sfîntul Vasile cel Mare „căruța luminii", spunînd că Dumnezeu a pus în soare numai puțin din lumina creată în ziua cea dintîi și a rînduit ca soarele să lumineze pămîntul „ca o lampă", adică munții, codrii, cîmpiile, rîurile și mările, care împlinesc porunca cea dintîi, mereu curg și se adună la un loc. Toate legile puse de Dumnezeu în univers, după care se conduce întreaga creație, se numesc de Sfinții Părinți „temeliile lumii" și cine cugetă la ele se întărește în credință și laudă cu mai multă tărie pe Ziditorul a toate, împlinind cuvîntul proorocului David care zice: „cine va vorbi despre puterile Domnului, auzite va face toate laudele Lui" (Ps. 105, 2). Legile universului nu se schimbă niciodată pentru că sînt „temelii" ale întregii zidiri. Iar cînd auzim pe Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan zicînd: „Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez", să înțelegem că Tatăl lucrează prin legile creației și ale vieții; iar Fiul lucrează prin pronie, adică prin păzirea legilor universului, care formează temeliile lumii văzute.

Frumusețea zidirilor create de Dumnezeu este așa de minunată, încît și îngerii din cer se uimesc de armonia lor, după cum spune Iov: „Cînd s-au creat stelele, lăudatu-m-au cu glas mare toți îngerii Mei" (Iov 38, 7). Armonia și frumusețea zidirilor au uimit pe sfinți, pe filozofi, pe înțelepți, pe poeți, pe artiști, pe creștini și chiar pe păgîni, înălțîndu-i cu mintea la Creatorul a toate Dumnezeu. Prin cugetarea zidirilor mulți au cunoscut pe Dumnezeu, au sporit în rugăciune, au înălțat imne de laudă Ziditorului și au ajuns chiar la rugăciunea cea mai înaltă a minții și a inimii. De aceea, spun Sfinții Părinți, ne este de mare folos să cugetăm la zidirile lui Dumnezeu, pentru a-L cunoaște și iubi mai mult pe Dumnezeu.

4. — Ce ne mai puteți spune despre creație și despre crearea omului?

— Dumnezeu a făcut pe om și întreaga lume din patru materii sau stihii. Două stihii ușoare — aerul și focul — și două stihii grele, care curg în jos — pămîntul și apa, după mărturia Sfîntului Vasile cel Mare. Aceste patru stihii lucrează unite și neamestecate, dar și amestecate. Iar în vremea de apoi, stihia cea mai de sus, cea mai ușoară, adică focul, va arde pe celelalte trei stihii, dar numai cît va fi ființa omenească, după cuvîntul Domnului, care zice: „De mînia Atotțiitorului se vor aprinde

stihiile pământului" (adică aerul, pământul şi apa). Dar zice Duhul Sfînt prin gura lui David că nu va distruge stihiile şi întreaga zidire, ci numai le va înnoi: „Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului" (Ps. 103, 31).

Dumnezeu a creat trei ceruri. Cerul întîi este văzduhul; al doilea este eterul — un fel de foc deasupra văzduhului; şi al treilea cer este cerul îngerilor. Aici a fost răpit Sfîntul Apostol Pavel şi „a auzit cuvinte de nespus pe care nu se cuvine omului să le grăiască" (2 Cor. 12, 2—4). Aici este raiul.

Omul a fost creat de Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Sa. El este singura făptură pe care a zidit-o Dumnezeu cu mîinile Sale, iar nu numai prin cuvînt, ca pe toate celelalte. L-a creat apoi cu sfatul celor trei persoane ale Prea Sfintei Treimi, că zice la Facere: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră" (Fac. 1, 26). Trupul omului a fost creat din pămînt, iar sufletul lui a fost insuflat de Dumnezeu în chip nevăzut. Omul este compus din două părţi — trup şi suflet — dihotomism, aşa cum ne învaţă Biserica noastră Ortodoxă; iar nu din trei părţi — trup, suflet şi duh — trihotomism, cum învăţau unii scriitori bisericeşti vechi. Omul are duh, adică suflet animal ca toate vietăţile, din care izvorăsc puterile firești, ca: puterea seminală, cea crescătoare, de hrănire, de conservare, instinctele etc. Dar sufletul animal al omului aparţine trupului şi nu trebuie să-l confundăm cu sufletul de origine divină creat de Dumnezeu în om, care se uneşte cu trupul în clipa zămislirii şi se duce la cele veşnice prin moarte. Trupul se va reuni cu sufletul la judecata viitoare, însă va învia înduhovnicit, iar nu cum a fost pe pămînt.

Omul începe de pe pămînt să guste şi să trăiască cele ale cerului, căci încă de pe pămînt materia omului se îndumnezeieşte, se luminează la faţă, se dezbracă de cele pămînteşti şi se îmbracă în cele cereşti, aşa cum au fost sfinţii. Căci „zidirea toată suspină, aşteptînd înnoirea firii omului" (Rom. 8, 22—23).

Dumnezeu a făcut trei lumi: o lume de jos, adică iadul, unde este numai întuneric, văpaie de foc şi tartar, în care se chinuiesc diavolii şi sufletele celor păcătoşi. Iadul a fost creat în clipa căderii îngerilor răi. A doua lume, numită amestecată, adică pămîntească, unde este amestecat binele cu răul, bucuria cu întristarea, fapta bună cu păcatul, plăcerea cu durerea, viaţa cu moartea. Aici pe pămînt se trudeşte omul să scape de păcate şi de iad şi să dobîndească mîntuirea prin fapte bune şi pocăinţă. Aici, plăcerea vieţii şi a nunţii se răsplăteşte cu durerea, cu chinurile naşterii şi creşterii de copii. Altfel, nu este mîntuire. Că spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul: „Cine fuge de durerile veacului de acum, are

parte de durerea cea veșnică". A treia lume este raiul și împărăția cerurilor. Acolo este numai bucurie, cîntare, lumină și viață veșnică.

5. — **Ce altceva trebuie să mai știm despre om?**

— Omul este „regele creației" pentru că este făcut cu statul Prea Sfintei Treimi, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; pentru că are suflet viu și poartă în el, prin botez, pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh. Omul este singura ființă care primește darul de a spori în virtute, în sfințenie și în putere, ajungînd pînă la îndumnezeire. Însă prin păcat, omul a căzut din cinstea cea dintîi în starea cea de rob, de om păcătos. De aici, se poate iarăși sui la cinstea cea dintîi, de fiu al lui Dumnezeu, însă cu multe și mari jertfe și osteneli. Iată ce zice despre aceasta Sfîntul Grigore de Nyssa: „Precum Dumnezeu l-a făcut pe om alt dumnezeu, un dumnezeu al pămîntului, tot așa prin păcat Dumnezeu s-a supărat așa de mult pe om, încît întreaga zidire s-a răzvrătit împotriva omului. Trupul îi este neputincios și plin de suferințe, focul îl arde, frigul îl omoară, șarpele îl mușcă, lupul îl ucide, marea îl înecă, pămîntul îl înghite, foamea îl chinuie, diavolul îl ispitește pînă la moarte . . ."

Totuși Dumnezeu nu l-a părăsit pe om. I-a dat mijloace de îndreptare, de pocăință și de mîntuire. Mai întîi i-a lăsat harul mîntuirii, deși înăbușit de păcate. Apoi i-a dat legea conștiinței ca să-l învețe și să-l mustre pentru cele rele. I-a lăsat în inimă dorul raiului pierdut, adică nostalgia paradisului, care îi dă omului rîvnă pentru rugăciune, lacrimi de pocăință, simțire duhovnicească spre cele bune. În „Hronograf" se spune că după izgonirea lui Adam din rai, patruzeci de zile a plîns strămoșul Adam la porțile raiului, cerînd iertare, însă heruvimii care străjuiau porțile raiului nu i-au mai deschis, căci nu mai putea să intre în nemurire omul muritor fără pocăință și fără jertfa de răscumpărare a lui Hristos. Atunci, întorcîndu-se Adam înapoi pe pămînt, a început a-l ara, a-l semăna și a lucra în sudoarea frunții sale, ca să-și dobîndească pîinea cea de toate zilele.

Deși era departe de Dumnezeu, de aici de pe pămînt omul îl putea vedea pe Dumnezeu, cum spune Sfîntul Isaac Sirul, însă în chip tainic, prin cei doi ochi ai sufletului. Cu un ochi Îl vedea pe Dumnezeu din zidiri, adică prin contemplarea duhovnicească a creației, a tuturor celor făcute așa de minunat de mîinile lui Dumnezeu. Cu al doilea ochi Îl vedea pe Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Lui și prin simțirea duhovnicească a inimii. Sfîntul Vasile cel Mare spune în această privință că, cu cît sporește omul în cugetarea sau contemplarea naturală a zidirilor, în aceeași măsură sporește în credință și în dragostea de Dumnezeu.

6. — Ce ne învață Sfinții Părinți despre cele nouă cete îngerești?

— Dumnezeu a creat mai întîi lumea nevăzută, adică pe îngeri. Sfîntul Apostol Pavel și mai tîrziu ucenicul său, Sfîntul Dionisie Areopagitul, în lucrarea sa „Ierarhia cerească și bisericească", împarte îngerii în nouă cete cerești, fiecare ceată de îngeri avînd o anumită misiune dumnezeiască (Rom. 8, 38; 1 Petru 3, 22). Astfel *Serafimii* cei cu cîte șase aripi, *Heruvimii* cei cu ochi mulți și *Scaunele* sau *Tronurile*, care „odihnesc pe Dumnezeu gînditor", formează prima ceată de îngeri. Aceștia înconjoară tronul cel de văpaie și lumină al Prea Sfintei Treimi (Iez. 1, 4—28). Apoi urmează *Puterile*, *Stăpîniile* și *Domniile*, care formează a doua ceată mijlocie de îngeri. Aceștia au misiunea să stăpînească întreg universul, planetele, stelele, vînturile, mările și puterile întunericului, adică pe diavoli și iadul. Urmează apoi *Începătoriile*, *Arhanghelii* și *Îngerii*, care formează a treia ceată de îngeri și au ca misiune să facă cunoscută oamenilor voia lui Dumnezeu. Deci, îngerii noștri păzitori sînt numărați în ceata a noua ca cei mai de pe urmă dintre îngeri și cei mai apropiați de neamul omenesc.

7. — Ce știm din Sfînta Scriptură și de la Sfinții Părinți despre Rai?

— Sfînta și dumnezeiasca Scriptură ne vorbește despre rai, zicînd: „Și a sădit Dumnezeu rai în Eden, către răsărit, și a pus acolo pe omul pe care l-a făcut. Și a făcut Dumnezeu să răsară din pămînt tot pomul frumos la vedere și bun la mîncare; și pomul vieții în mijlocul raiului, precum și pomul cunoștinței binelui și răului" (Facere 2, 8—9). Sfîntul Ioan Damaschin, despre rai, zice așa: „Pentru că Dumnezeu a voit să facă pe om dintr-o fire văzută și una nevăzută, după „chipul și asemănarea Sa" (Facere 1, 26), ca pe un înger și stăpîn al întregului pămînt și al celor ce sînt întru el, i-a zidit omului înainte un fel de palat împărătesc în care trăind, va avea viață fericită. Acesta este raiul dumnezeiesc, plantat în Eden cu mîinile lui Dumnezeu, cămară a întregii bucurii și veselii; căci Eden înseamnă desfătare și este situat în partea de răsărit, mai sus decît tot pămîntul. Are o climă temperată și este luminat de un aer foarte fin și curat, acoperit cu plante veșnic înflorite, plin de miros de bună mireasmă, umplut de lumină, depășind noțiunea oricărei frumuseți și podoabe simțite; un ținut cu adevărat dumnezeiesc și o locuință vrednică de cel făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. În el nu locuia nici o ființă rațională, ci numai omul, plăsmuirea mîinilor dumnezeiești" (Sf. Ioan Damaschin, Dogmatica, cap. 11, Despre paradis).

Sfîntul Vasile cel Mare, arătînd din Sfînta Scriptură că raiul a fost zidit de Dumnezeu la răsărit, zice: „Și a sădit Dumnezeu raiul în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul pe care l-a plăsmuit. Să înțelegem,

deci, ascultătorilor, sădire vrednică lui Dumnezeu și rai cuviincios iubirii de podoabă al unui Ziditor ca acesta atît de mare". Apoi, arătînd că nu cu lemne de obște a fost împodobit raiul, zice același Sfînt Părinte: „Dacă cu lemnele cele de obște ar fi fost plin raiul, s-ar fi cuprins cu adevărat întru facerea cea dintîi a sadurilor și nimic nu ar fi fost trebuință de sădirea cea mai aleasă și mai deosebită . . . Dar acum, mult mai deosebite și cu chipul și cu gustul și cu neamurile, sadurile cele din sine, care mai înainte răsărise din pămînt, sînt felurile copacilor sădiți de Dumnezeu în rai" (Exaimeron).

8. — Unde este locul Raiului și al iadului și care este originea lor?

— Cît privește despre locul raiului, Sfîntul Vasile cel Mare nu arată locul geografic unde a fost anume. Ci zice doar atît: „Deci acolo a sădit Dumnezeu raiul unde nu era sila vînturilor, nu nepotrivire a celor patru stihii și patru vremi ale anului, nu grindină, nu trăsnete care aprind, nu volburi, nici trăsnete care lovesc, nici înghețare de iarnă, nici umezeală de primăvară, nici înfocare de vară, nici uscăciune de toamnă . . . Acolo floarea nu puțină vreme strălucește . . . Buna mireasmă este fără de saț, frumoasa vopseală veșnic strălucește . . . Acolo sînt neamuri de feluri de păsări, care prin floarea aripilor și prin dulcea versuire a glasului, dulceață prea minunată adaugă celor ce se văd, încît să se ospăteze omul prin toate simțirile: pe unele văzîndu-le, pe altele auzindu-le, pe altele pipăindu-le, pe altele mirosindu-le și din altele gustînd" . . . (Exaimeron, Cuvînt pentru Rai). Despre rai, atît Sfînta Scriptură, cît și dumnezeiești Părinți ne arată că locul lui este la Răsărit. Raiul se mai numește și „Paradis", care, în limba persană înseamnă grădină plină de saduri și flori. În limba ebraică raiul se zice „Pardus". Teofilact al Bulgariei și Sfîntul Nicodim Aghioritul spun să nu se confunde raiul cu cerul, pentru că altul este cerul și altul raiul, unde a fost primul om.

Așadar, iată aici puține cuvinte despre rai și locul raiului. Iar despre iad știm din dumnezeiasca Scriptură că iadul este loc de chin (Matei 18, 8; 23, 33; Marcu 9, 43; Luca 16, 23, 28). Știm că în iad suferă trupul și sufletul celor păcătoși (Matei 5, 30; 18, 9). Știm că în iad este pedeapsă veșnică (Daniil 12, 2; Matei 25, 46). Iadul are foc veșnic (Matei 18, 8); flacără veșnică; are rîu de foc (Apoc. 20, 10; 19, 20); are foc nestins (Isaia, 66, 24; Marcu 9, 43); are foc mistuitor (Isaia 33, 14); are gheena focului (Matei 5, 22; 10, 28; 18, 9); are tartar (2 Petru 2, 4; Apoc. 20, 1): acolo este „viermele, plîngerea și scrîșnirea dinților" (Mt. 13, 42, 51, 50). cum spune Domnul nostru Iisus Hristos.

Dumnezeiescul Părinte Ioan Gură de Aur, arătînd cît folos aduce omului cugetarea la iad, zice: „Dacă la gheenă totdeauna vom gîndi,

nu vom cădea degrab în gheenă". Şi iarăşi: „Nimeni din cei ce au înaintea ochilor gheena nu vor cădea în gheenă" (Împărţire de grîu, Cuvînt despre judecata cea viitoare). Iar unde este locul iadului, după Sfînta Scriptură, aceasta ne-o arată nouă dumnezeiescul apostol Pavel în epistola sa către Efeseni, zicînd: „Iar aceea că S-a suit, ce înseamnă decît că S-a pogorît în părţile cele mai de jos ale pămîntului". Apoi zice: „Cel ce S-a pogorît, Acela este care S-a şi suit mai presus decît toate cerurile, ca pe toate să le umple" (Efes. 4, 9—10). Deci, iată mărturia Sfintei Scripturi despre locul iadului. Locul lui este în „părţile cele mai de jos ale pămîntului", adică adîncul cel nemăsurat al văzduhului. De aceea şi dumnezeiescul părinte Ioan Damaschin, înţelegînd acest lucru din Sfînta Scriptură, zice aşa în cîntările sale: „Pogorît-Tu-Te-ai întru cele mai de jos ale pămîntului şi ai sfărîmat încuietorile cele veşnice, care ţineau pe cei legaţi, Hristoase, şi a treia zi, precum Iona din chit, ai înviat din mormînt" (Slujba Învierii, pesna a VI-a).

În cartea „Uşa pocăinţei", editată în limba română la Braşov, în anul 1812, scrie: „Drumul cerului se face prin pogorîre, după cum şi drumul iadului se face prin suire; şi măcar că cerul este deasupra creştetului nostru, iar iadul este sub picioarele noastre, cu toate acestea, ca să ajungi în cer este trebuinţă să te smereşti şi să te pogori, pentru că este scris în Sfînta Scriptură: „Tot cel ce se va înălţa pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa" (Luca 14, 11).

Cît priveşte originea raiului, el a fost creat de Dumnezeu odată cu crearea primului om, căruia i-a fost încredinţat să-l lucreze şi să-l stăpînească. Iadul a fost creat de Dumnezeu pentru îngerii căzuţi care s-au prefăcut în diavoli, înainte de crearea omului, adică în clipa cînd Lucifer a cugetat „să fie asemenea" cu Dumnezeu. Altceva este raiul şi altceva este Împărăţia Cerurilor. Raiul a fost destinat pentru om înainte de cădere, în care stau şi sufletele drepţilor pînă la judecata de apoi, fiind numit şi „sînul lui Avraam"; iar Împărăţia Cerurilor este locul unde se află scaunul şi slava Prea Sfintei Treimi şi unde vor intra sufletele drepţilor după judecata de apoi, fiind numită şi „fericirea veşnică" (Matei 25, 46).

9. — Care este numărul îngerilor căzuţi din cer, după Sfînta Scriptură şi Sfinţii Părinţi, în ce loc stau diavolii pînă la judecata viitoare şi de ce au voie să ispitească şi să piardă pe oameni?

— Dumnezeiasca Scriptură nu ne arată exact numărul îngerilor căzuţi din cer, ci numai ne spune că cei ce au căzut din cer împreună cu Lucifer „au fost a treia parte din stelele cerului", adică de îngeri (Apocalips 12, 4, 9). Iar locuinţa îngerilor căzuţi este în văzduh, adică

locul dintre cer și pămînt (Efeseni 6, 12). În alt loc spune că îngerii răi sînt aruncați în întuneric, adică departe de fața lui Dumnezeu, pînă la judecata viitoare (Isaia 14, 12, 15; 2 Petru 2, 4; Iuda 1, 6; Luca 8, 31).

Creștinii, toți oamenii drepți ai lui Dumnezeu, sînt ispitiți și supărați de diavoli cu îngăduința și voia lui Dumnezeu, pentru a nu se mîndri, pentru a li se încerca credința și pentru a-și pune toată nădejdea lor numai în Dumnezeu (2 Cor. 12, 7; 1 Petru 1, 6—7). De asemeni, creștinii sînt ispitiți de diavol, pentru încercarea dragostei lor față de Dumnezeu (Deut. 13, 3); pentru încercarea supunerii oamenilor față de Dumnezeu (Deut. 8, 2) pentru a se alege cei buni de cei răi și a se învrednici de mai multă plată. Ispitele diavolului, însă, nu întrec niciodată puterile noastre, „căci Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai presus de puterile noastre" (1 Cor. 10, 13; 2 Petru 2, 9; Apoc. 3, 10).

10. — **Din ce cauză a căzut omul din rai? Din mîndrie, din neascultare sau din amăgirea diavolului?**

— A căzut din toate aceste pricini. Și din mîndrie, căci a voit să fie asemenea Ziditorului său; și din lăcomie, pentru că a mîncat din pomul oprit; și din neascultare, și din zavistia și amăgirea diavolului (Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Filocalia, vol. III, p. 153; Facere 3, 1—7; 2 Cor. 11, 3; 1 Cor. 7, 5; Matei 4, 1; 1 Tes. 3, 5).

11. — **Ce s-ar fi întîmplat cu Adam dacă nu mînca din pomul cunoștinței binelui și răului, ci mînca din pomul vieții?**

— Dacă Adam ar fi mîncat din pomul vieții, atunci și pedeapsa lui ar fi fost fără de sfîrșit, adică nu ar mai fi murit, ca prin moarte să i se ierte păcatul, ci ar fi fost aruncat în adîncul iadului, împreună cu diavolul, fără nici o speranță de iertare și răscumpărare. (Dogmatica Sfîntului Ioan Damaschin, cap. 11).

12. — **Cum s-ar fi înmulțit neamul omenesc și ce soartă ar fi avut dacă nu greșea Adam în rai?**

— Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că „scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții, din stricăciune". Dar călcarea poruncii a făcut ca oamenii să se înmulțească prin nuntă, întrucît Adam a nesocotit legea dată de Dumnezeu. Deci, toți cei ce se nasc din Adam „se zămislesc întru fărădelegi", căzînd sub osînda protopărintelui. Aceasta o spune proorocul David zicînd: „în păcate m-a născut maica mea". Deci, Eva, maica noastră a tuturor a născut în păcat, adică din plăcere. De aceea și noi căzînd sub osînda maicii noastre Eva, zicem că ne naștem în păcate (Filocalia, vol. II, p. 210).

Unii Sfinți Părinți afirmă că, dacă Adam nu ar fi greșit, neamul omenesc s-ar fi înmulțit prin cuvînt. În această privință spune Sfîntul

Vasile cel Mare: „Ce zici, omule? Este oare vreun lucru cu neputință la Dumnezeu? Oare, Dumnezeu care înmulțește neamul multor feluri de păsări fără împreunare, nu putea face acest lucru și cu neamul omenesc?..." (Exaimeron, Cuv. 8).

Iar dacă întrebi ce soartă ar fi avut Adam dacă nu greșea în rai, la aceasta zic că „Dumnezeu l-a făcut pe om pentru ca să se împărtășească de bucuria de a fi în preajma lui Dumnezeu și de fericirea de a cunoaște, de a iubi și de a-L slăvi pe Dumnezeu". El este încununarea întregii zidiri, este o lume mică, cum zic Sfinții Părinți. Prin trupul său, omul face legătură cu lumea văzută, iar prin suflet el face legătură cu Dumnezeu. Omul a fost făcut să fie făptură aleasă a slavei dumnezeiești. Rostul său în rai era să împlinească porunca lui Dumnezeu și să lucreze prin harul Duhului Sfînt la desăvîrșirea sa, ajungînd prin participare să fie după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Învățătura de Credință Ortodoxă, p. 71—73).

13. — Cum se cuvine să trăim noi pe pămînt pentru a răscumpăra păcatul strămoșesc al lui Adam făcut în rai?

— Mai întîi trebuie să ne botezăm în numele Prea Sfintei Treimi, deoarece Sfîntul Botez deschide împărăția cerurilor, după cuvîntul Sfintei Evanghelii care zice: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu poate să intre în împărăția lui Dumnezeu" (Ioan 3, 5). După botez, avem datoria să ne păzim de păcate și să ne luptăm împotriva lor, fiind ajutați de Harul lui Dumnezeu cel primit la Sfîntul Botez. „Prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desființînd păcatul prin cruce și ne-a dat poruncile libertății; dar a urma sau nu poruncilor, a lăsat la voia noastră liberă. Deci, chiar de la Sfîntul Botez, după Harul lui Iisus Hristos, ni s-a dăruit harul desăvîrșit al lui Dumnezeu, spre împlinirea tuturor poruncilor. Dar pe urmă, tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii este luat în stăpînire de păcat, care nu este al lui Adam, ci al aceluia ce a nesocotit poruncile, întrucît luînd puterea lucrării, nu a săvîrșit lucrul" (Filocalia, vol. I, Sf. Marcu Ascetul, p. 278). „Căci în măsura în care crezînd, lucrăm poruncile, în aceeași măsură lucrează și Duhul Sfînt în noi roadele Sale..." (Ibidem, p. 290).

14. — Care este cea dintîi lege dată omului în rai?

— După cuvîntul Sfîntului Isaac Sirul, cea dintîi lege dată de Dumnezeu omului în rai este legea cea firească, adică vederea și înțelegerea zidirilor lui Dumnezeu (Filocalia vol. X, Cuv. 5).

15. — Spuneți-ne cîteva cuvinte despre patriarhul Avraam și urmașii lui. Cum a ajuns el „părinte a multor neamuri"?

— Avraam a fost al unsprezecelea patriarh de la Sem, fiul lui Noe. El a avut trei femei, prin pronia lui Dumnezeu, ca prin ele să unească toate cele trei grupe de popoare care se trag din seminţia lui Noe. Astfel, prin Sarra, care era din neamul lui Sem, se trage seminţia evreilor, adică semiţii. Prin Heturia, care era din neamul lui Iafet, al doilea fiu al lui Noe, se trag popoarele Asiei şi Europei, adică iafetiţii. Iar prin a treia femeie, Agar slujnica, care era din neamul lui Ham, al treilea fiu al lui Noe, se trage seminţia agarenilor sau arabilor, numiţi şi hamiţi. Deci, prin cele trei femei, Avraam a devenit părinte al tuturor seminţiilor pământului, adică al semiţilor (evreilor), al iafetiţilor, adică al creştinilor (indo-europenilor) şi al hamiţilor, adică al arabilor. Cînd toate aceste trei seminţii vor crede în Hristos, atunci se vor uni toate popoarele şi „va fi o turmă şi un păstor".

Noi, creştinii, sîntem fiii lui Avraam prin credinţa lui Isaac, care simboliza jertfa lui Hristos, şi prin femeia sa Heturia. Semiţii sînt fiii lui Avraam prin Sarra, iar hamiţii (arabii) sînt fiii lui Avraam, prin Agar slujnica. Dar noi creştinii sîntem fiii lui Dumnezeu prin credinţa în Iisus Hristos, care este mult mai de preţ decît a fi fiul lui Avraam prin sînge, cum sînt evreii şi arabii.

16. — Spuneţi-ne ceva şi despre Noe şi urmaşii lui.

— Noe este al doilea Adam al omenirii, pentru că el singur cu încă şapte suflete au fost scăpaţi de Dumnezeu cu viaţă în vremea potopului. El a avut trei fii: Sem, Ham şi Iafet. Pe Sem l-a binecuvîntat tatăl său Noe, zicînd: „Binecuvîntat să fie Domnul Dumnezeul lui Sem, iar Canaan (fiul lui Ham) să-i fie rob". Pe Iafet, de asemenea, l-a binecuvîntat, zicînd: „Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet . . ." Iar pe Ham l-a blestemat, pentru că i-a văzut goliciunea tatălui său, zicînd: „Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie la fraţii săi" (Facere 9, 25—27).

Datorită păcatelor lui Sem, pămîntul Palestinei a fost mai tîrziu ocupat de popoarele cananeice, care se trag din Ham. De aceea a fost chemat Avraam din ţara Ur în Canaan ca să moştenească pămîntul strămoşului său Sem. Pentru aceea şi Moise a întors poporul ales din Egipt în pămîntul făgăduinţei, adică în ţara Canaanului, care era dat lor de Dumnezeu după potop. Dar, după cum ştim din Vechiul Testament, evreii au biruit aproape toate popoarele cananeice din Palestina, „afară de cinci cetăţi" pe care Dumnezeu nu le-a dat în mîinile evreilor, pentru ca prin aceste popoare păgîne să-i smerească pe evrei cînd vor greşi înaintea lui Dumnezeu. Deci, ori de cîte ori evreii supărau pe Dumnezeu, El îi lăsa să cadă în mîinile celor cinci popoare păgîne, printre care au fost şi filistenii.

Sfinții Părinți spun că Dumnezeu face tot așa și cu creștinii și chiar cu bărbații sfinți. Le lasă unele slăbiciuni și patimi firești nebiruite de ei, precum mînia, somnul, foamea, lenevirea, gîndurile, imaginația, ispitele trupești, cu scopul să-i smerească, ca să nu cadă în păcatul mîndriei. La sfîrșitul vieții, însă, Dumnezeu le ridică aceste patimi și prin mila Lui Dumnezeu se mîntuiesc. Căci fără mila Lui, nici sfinții nu se pot mîntui, după cuvîntul care zice: „În dar sînteți mîntuiți".

CONVORBIREA A DOUA

Despre credință, nădejde, dragoste și har

17. — Credința în Dumnezeu este înnăscută în om sau este un dar al lui Dumnezeu?

— Credința este un dar al lui Dumnezeu (Rom. 12, 3; Efes. 2, 8; Filip. 1, 29; 2 Petru 1, 1). Credința este un lucru al lui Dumnezeu (Fap. Ap. 11, 21; 1 Cor. 2, 5; Efes. 1, 19; Col. 2, 12; 2 Tes. 1, 11; 1 Tim. 1, 14). Credința este un dar al Sfîntului Duh (1 Cor. 12, 9; Gal. 5, 22). Credința în Dumnezeu aparține și voinței omului (Matei 8, 13; 9, 22; Marcu 5, 34; 10, 52; Luca 7, 50; 17, 19; 18, 42). Credința crește și se dezvoltă prin voia omului, „prin colaborarea și conlucrarea noastră cu Dumnezeu" (Teologia Morală, vol. III, Buc. 1981, pag. 95).

18. — Necredința în Dumnezeu se datorează lipsei harului Sfîntului Duh sau lipsei sentimentului religios din inima omului? Adică necredința declarată este un act liber al voinței omului, sau se datorează incapacității sale de a crede și lipsei de educație religioasă?

— Necredința îi vine omului mai mult din voia lui liberă de a se lega pe sine de lucrurile cele deșarte și trecătoare ale veacului de acum (Sf. Efrem Sirul, Cuvînt pentru ca să fie omul desăvîrșit, tomul III, pag. 243, Mînăstirea Neamț, 1823). Iarăși, necredința îi vine omului din inimă necuvioasă (Evr. 3, 12); din inimă împietrită (Marcu 16, 14); din cauza abaterii de la adevărul revelat (Ioan 8, 44—46); din orbirea trimisă de la Dumnezeu (Ioan 12, 39—40); din orbirea trimisă asupra lui de la diavolul (2 Cor. 4, 4), care fură cuvîntul (Luca 8, 12); precum și din căutarea slavei omenești (Ioan, 5, 14). Necredința este un act liber al omului prin care el nu voiește să creadă în Dumnezeu (Luca 16, 23; Ioan 19, 9—10); în făgăduințele lui și în minunile lui (Ioan 12, 37; și Ps. 77, 36; Numeri 14, 11).

19. — Care sînt mijloacele duhovnicești cele mai bune pentru a convinge și păstra credința în Dumnezeu? Catehizarea, citirea Sfintei Scripturi, rugăciunea, minunile, milostenia, predica sau exemplul personal?

— Primul mijloc de a convinge pe cineva să creadă în Dumnezeu este predica, deoarece credința vine prin auz, iar auzul vine prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu (Rom. 10, 17). Căci, cum vor crede de nu vor auzi (Ioan 1, 7; 17, 20; Fap. Ap. 8, 12, 14, 27; Rom. 1, 5; 10, 8; 16, 26; Efes, 1, 13; 2 Tes. 1, 10)? Al doilea mijloc este citirea Sfintelor Scripturi după mărturia care zice: „Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu și crezînd să aveți viață întru numele Lui" (Ioan 20, 31; 2 Tim. 3, 15; 1 Ioan 4, 13). Al treilea mijloc de a convinge la credința în Hristos sînt minunile lui Dumnezeu (Ioan 6, 30; 7, 31; 11, 23—25; 20, 30—31).

Al patrulea mijloc de a convinge pe cineva la dreapta credință în Dumnezeu este privirea zidirilor lui Dumnezeu cu înțelegere, după cea scrisă: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegîndu-se din făpturi adică veșnica Lui putere și dumnezeire, așa ca să fie ei fără de cuvînt de apărare" (Rom. 1, 20). De aceea și Sfîntul Dionisie Areopagitul numește adevărata teologie, privirea duhovniceștilor cuvinte celor din zidire, prin care, din acestea de jos ne suim către cele de sus, adică, din cele pricinuite, ne suim către pricinuitorul. Și așa, prin zidire, ca printr-o oglindă, privim pe Ziditorul și Îl lăudăm pe El și Îl numim că este Dumnezeu, după purtătorul de Dumnezeu Maxim Mărturisitorul. Și toate se zic și sînt cu dumnezeiasca voință, ca Cel ce este pricinuitor a toate, după teologia adeveritoare, pozitivă, și nimic din toate nu este mai presus de Ființă, după teologia tăgăduitoare-negativă.

Zice, încă, cu împreună-glăsuire și dumnezeiescul Dionisie, că: „Dumnezeu și din toate cele ce sînt se laudă, după asemănarea tuturor, ale cărora este pricinuitor. Și este, iarăși, prea dumnezeiască cunoștință a lui Dumnezeu, ceea ce prin necunoștință se cunoaște, după unirea cea mai presus de minte". Și iarăși: „Dumnezeu întru toate este și întru nimenea, nimic. Și dintru toate, tuturor se cunoaște, iar din nimic nimănui". Vezi pe larg despre aceste lucruri la Sfîntul Nicodim Aghioritul, în „Paza celor cinci simțiri", Mînăstirea Neamț 1826, Cap. IV, paginile 345—376. Și Marele Vasile zice că: „Toată zidirea lui Dumnezeu este școala sufletelor celor cuvîntătoare și loc de învățătură a cunoștinței lui Dumnezeu, prin cele văzute și simțite dînd povățuire minții către privirea celor nevăzute" (Exaimeron, Voroava I, fila III, Buc. 1826).

Al cincilea mijloc de a convinge pe cineva la credința în Dumnezeu este predica prin pilda vieții, prin exemplul personal, adică prin trăirea după voia lui Dumnezeu și dovedirea prin lucru a celor ce învață cineva. De aceea, a zis unul din Sfinții Părinți: „Taci tu și lasă să vorbească lucrurile tale". Și iarăși: „Mustră prin puterea faptelor celor bune ale tale, pe cei ce împreună îți dogmatisesc ție, iar nu prin plăcerea grăirii

cu cuvintele tale" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 23). De aceea și marele Apostol Pavel îndeamnă pe ucenicul său, Timotei, ca „întru toate să se tacă pildă credincioșilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința și cu curăția" (1 Tim. 4, 12). La fel și pe Efeseni îi învață să se poarte „ca fii ai luminii" (Efes. 5, 8—10). Iar Colosenilor, le scrie așa: „Umblați cu înțelepciune față de cei ce sînt afară (din Biserică) și răscumpărați vremea. Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, dreasă cu sare, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia". (Colos. 4, 5—6).

20. — Cum se cuvine a se purta creștinii față de necreștini și de necredincioși? Au voie să locuiască la un loc sau să se căsătorească între ei?

— Față de necreștini trebuie să ne purtăm cu dragoste și cu blîndețe, căci prin aceste două mari virtuți pe mulți îi aducem către Hristos, după mărturia Sfîntului Efrem Sirul care zice: „Chipul de a aduce pe toți la Hristos, este numai al dragostei și al blîndeței" (Cuvînt pentru dragoste, Tom. III, pag. 31—37). Și Sfîntul Macarie cel Mare numai cu cîteva cuvinte vorbite cu dragoste și blîndețe a întors la credința în Hristos pe un slujitor idolesc, pe care apoi, și călugăr, și ucenic al său l-a făcut (Pateric, Cuv. 37, pag. 146).

Cît privește pe eretici avem mărturia dumnezeiescului Apostol Pavel care ne spune: „De omul eretic după prima și a doua sfătuire, depărtează-te" (Tit 3, 10). Ereticii sînt vrăjmași ai adevărului și ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20). Ereticii sînt fii ai celui viclean (Matei 13, 38), cărora nu ne putem încrede (Ioan 2, 24). Ereticii, fiind vrăjmași ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20 și 91, 9), nu avem voie să-i iubim ca pe creștini, că ei sînt „fii ai diavolului", „pui de viperă" (Matei 3, 7; 12, 34; 23, 33; Luca 3, 7). Cu ereticii nici nu avem voie să ne rugăm (can. 10 și 64 Ap.). Păcatul lor este împotriva Duhului Sfînt, care „nu are iertare nici în veacul de acum, nici în cel viitor" (Matei 12, 31—32; Marcu 3, 29; Luca 12, 10). Pe eretici nici în casă nu avem voie să-i primim, nici „bună ziua" să le zicem (2 Ioan 1, 10—11; Sf. Efrem Sirul, Tom. III, pag. 156).

Cît privește căsătoria unui creștin ortodox cu femeia eretică sau invers, nu se poate, deoarece nu se poate împreuna lupul cu oaia, spre nașterea de fii (Pravila Bisericească, Nicodim Sachelarie, p. 91, manuscris). Iar dacă doi soți înainte de a se face creștini s-au căsătorit legal, apoi dacă unul din ei s-ar converti la adevărata credință ortodoxă, iar celălalt va rămîne în necredință, dar ar voi să trăiască mai departe cu soțul drept credincios, unul ca acela, după zisa Apostolului, să nu se despartă, fiindcă bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credin-

cioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios (7 Cor. 7, 12—14; VI Ecumenic, Can. 72).

21. — Cum se cuvine a se purta creștinii ortodocși față de creștinii de altă confesiune?

— Cu cei de altă religie, dacă nu ne provoacă la discuții despre credința noastră cea dreaptă, trebuie să ne purtăm față de ei cu dragoste și milă și să-i ajutăm la nevoile lor, după pilda dată nouă de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cu samarineanul cel milostiv (Luca 10, 37; Matei 7, 12). Iar dacă voiesc a ne ataca credința noastră cea sfîntă, sau Sfînta Tradiție a Bisericii Ortodoxe, atunci „trebuie să o apărăm cu toată puterea pînă la moarte" (Războiul nevăzut, cap. XIX, de Sfîntul Nicodim Aghioritul). Fiindcă se cade pe aproapele a-l iubi cu hotar, ca pe noi înșine, iar pe Dumnezeu fără de margine. Nu cumva socotind noi că iubim pe aproapele, să ne lăsăm călcați de cei străini de dreapta credință în Hristos, care voiesc a ne depărta pe noi de la ortodoxie și a ne impune credința lor cea strîmbă și ereticească.

Se cade, așadar, oricărui preot ortodox și oricărui creștin al Bisericii noastre dreptmăritoare, să fie un bun ostaș al lui Hristos cu toată evlavia și cu mînie bărbătească și tare să apere prin cuvînt și prin scris adevărul dreptei noastre credințe. Nu se cade a fi blînd acolo unde nu trebuie a te purta cu blîndețe. Că auzi ce zice proorocul: „Acolo cel blînd să fie războinic" (Ioil, 3, 10). Același lucru ne învață și Sfîntul Pimen cel Mare, zicînd: „Se cade nouă a răbda toate, măcar de ne-ar scoate cineva și ochii sau ne-ar tăia mîna noastră cea dreaptă, iar dacă cineva voiește a ne depărta și a ne despărți pe noi de Dumnezeu, atunci să ne mîniem" (Pateric, Cuv. 118, pag. 190). Și iarăși zice: „Întîia oară fugi, a doua oară fugi, a treia oară fă-te sabie cu cel ce vrea să te despartă pe tine de dreapta credință".

22. — Care este poziția evanghelică a Bisericii Ortodoxe față de oameni în general?

— Biserica noastră Ortodoxă, avînd în vedere învățătura marelui Apostol Pavel, care zice: „Vă îndemn, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri și mulțumiri pentru toți oamenii" (7 Tim. 2, 1—2), face rugăciuni pentru cei mai sus pomeniți, pentru conducători, pentru necreștini, pentru necredincioși și cei de alte religii, dar numai în chip sobornicesc, nepomenindu-i pe nume, deoarece unii ca aceștia nu au împărtășire cu noi.

De exemplu, cînd auzim la Sfînta Liturghie pe preot zicînd: „Să le descopere lor Evanghelia dreptății, să-i învețe pe dînșii cuvîntul ade-

vărului, să-i unească pe dînșii cu Sfînta sa Sobornicească și Apostolească Biserică . . ."; sau cînd zicem: „Pentru pacea a toată lumea . . ." și celelalte, atunci Biserica noastră dreptmăritoare se roagă în chip sobornicesc cum am zis, pentru toți oamenii, dar nu nominal, ci numai în general. A ne ruga împreună cu ei ne opresc dumnezeieștile canoane (Ap. 9, 10, 45, 64; Laod. 6, 7, 33; Vezi și la Sfîntul Simion Tesaloniceanul, întreb. 47, pag. 490).

Biserica Ortodoxă, față de toate confesiunile creștine, față de popoarele păgîne, precum și față de necredincioși, păstrează învățătura Mîntuitorului de a socoti pe toți oamenii aproapele nostru (Matei 22, 39) și a urma cele zise: „Ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea" (Matei 7, 12). Cît privește credința lor, nu putem avea împărtășire cu ei nici în rugăciune, nici în celelalte Taine ale Bisericii lui Hristos, pînă nu vin la dreapta credință (Can. 10—11 Ap.) Iar cît privește păcatele lor, nu avem voie a-i urî pe ei, ci pe diavolul prin care au căzut, după cum zice Sfîntul Isaac Sirul: „Iubește pe cei păcătoși, dar urăște faptele lor și nu-i disprețui pentru aceste fapte" (Filocalia, vol. X, Cuv. 5, pag. 57). Cu alte cuvinte, a urî boala, iar nu pe bolnav.

Cît despre secte și orice fel de erezii, nu avem voie nici a ne ruga împreună, nici a mînca cu ei, nici în casă a-i primi, ca nu cumva de lucrurile cele rele ale lor, și de ereziile lor să ne împărtășim (2 Ioan 1, 10—11; Sf. Efrem Sirul, tom. III, pag. 156; II Ecumenic, canon 5; III Ecumenic, canon 7; VI Ecumenic, canon 1 și 2 etc).

23. — Din punct de vedere al credinței în Dumnezeu, în cîte feluri se împart oamenii pe pămînt?

— Din punct de vedere al credinței în Dumnezeu, oamenii de pe pămînt se împart în trei mari grupe: *creștini*, care cred în Hristos, *necreștini* (păgîni), care nu cred în Evanghelia lui Hristos, ci în anumiți oameni zeificați, precum Brahma, Buda, Confucius, Mahomed etc., și a treia grupă, *atei*, care nu cred în nici o divinitate. Necreștinii se împart și ei în trei mari grupe: *monoteiști* — evrei și mahomedani; *dualiști*, care cred în două principii, al binelui și al răului, și *politeiști*, care cred în mai mulți idoli sau zei mincinoși.

Creștinii se împart la rîndul lor în trei mari confesiuni și Biserici: *ortodocși*, *catolici* și *protestanți*. Din protestanți s-au format mai multe ramuri ca: protestanți de Confesiune Augustană (luterani), reformați, anglicani, metodiști, prezbiterieni și grupările neoprotestante.

24. — Care dintre aceste categorii de creștini au harul mîntuirii?

— Biserica noastră Ortodoxă învață că harul este dat tuturor oamenilor (Tit 2, 11), deoarece: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mîn-

tuiască și la cunoștința adevărului să vină (1 Tim. 2, 4). Dar harul nu silește pe nimeni. Oamenii au libertatea să-l primească și să conlucreze cu el, sau să-l respingă. Cei dintîi se mîntuiesc, cei din urmă nu (Inv. de Cred. Ort., Cap. 244, pag. 145). Biserica Ortodoxă, întrucît păstrează credința neschimbată, are integral harul mîntuirii.

25. — **Cum se vor mîntui creștinii care nu au credința cea adevărată?**

— Numai creștinii care slujesc lui Dumnezeu întru adevăr aceia se vor mîntui, după cum spune Duhul Sfînt: „Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr" (Ps. 144, 18). Despre oamenii care nu au primit credința în Dumnezeu nu putem zice că se mîntuiesc, deoarece apostolul ne învață: „Un Domn, o credință și un botez" (Efes. 4, 5; 1 Cor. 12, 12). Și iarăși: „Pace peste cei ce vor umbla cu dreptarul (dreapta credință) acesta" (Gal. 6, 16) și în alt loc: „Cine nu se luptă după lege nu se încununează" (2 Tim. 2, 5).

26. — **Care este cea mai scurtă definiție a credinței? Dar a nădejdii?**

— Cea mai scurtă definiție a credinței este cuvîntul „Cred". Cînd zici cuvîntul „cred", înseamnă că primești și mărturisești ceea ce învață Biserica despre Dumnezeu (Învățătura de Credință Ortodoxă pag. 51). Iar cea mai scurtă definiție a nădejdii este: „Așteptarea cu încredere a bunătăților făgăduite de Dumnezeu (Idem, p. 222).

27. — **Ce fapte bune sporesc credința noastră în Dumnezeu? Îndoiala în credință este păcat? Cum poate fi alungată îndoiala din inima omului?**

— Credința crește, sporește și se întărește prin ispite, prin necazuri și scîrbe (1 Petru 1, 6—7; Iacob 1, 3). Credința se înmulțește, sporește și se întărește prin rugăciune (Marcu 9, 24; Luca 17, 15). Îndoiala în credință este păcat și ea îi vine omului din împuținarea credinței (Matei 8, 26; 14, 31; Luca 8, 24—25; Iacob 1. 6). Îndoiala se alungă din inima omului prin credință, rugăciune și lăsarea în voia lui Dumnezeu (Matei 26, 38—41). Îndoiala și împuținarea de suflet se fac uneori prin slobozenia lui Dumnezeu (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 46, pag. 240), pentru unele păcate și mai ales pentru a ne smeri și a cere mai mult ajutorul Lui.

28. — **Nădejdea creștină se naște din credință sau din toate faptele bune?**

— Nădejdea creștină se naște din credință (Gal. 5, 5; Evrei 10, 23; Înv. Cred. Ort., pag. 223—224). Nădejdea se naște și din răbdare (Rom. 5, 4).

29. — **Cum putem să sporim în inima noastră nădejdea mîntuirii?**

— Putem spori în inima noastră nădejdea mîntuirii prin credința cea lucrătoare, adică prin credința ceea ce se lucrează prin dragoste (Gal. 5,

5—6; I Tesaloniceni 1—3; 1 Tim. 1, 14; 2 Tim. 1, 13; 1 Ioan 3, 23; Tit 3, 15; Filim. 1, 5). Această credință lucrătoare prin dragoste o are cel ce se silește a lucra în toată vremea faptele cele bune. Cine nădăjduiește mîntuirea fără a face fapte bune după a sa putere, unul ca acela are o nădejde nebună (Filocalia, vol X, Cuv. 22, pag. 117—121). Și în alt loc zice: „Fă binele și nădăjduiește în Dumnezeu" (Ps. 36, 3).

30. — **Cum trebuie să înțelegem cuvîntul din Sfînta Scriptură, care zice: „Blestemat este cel ce-și pune nădejdea în om"?** (Ierem. 17, 5).

— În vederea mîntuirii, a dobîndirii vieții veșnice, nădejdea noastră trebuie s-o punem numai în Dumnezeu (Ps. 2, 12; 5, 11; 117, 8—9). Nădejdea nu trebuie pusă în om (Ps. 145, 3; Isaia 2, 22). Nădejdea celui credincios nu trebuie pusă în trup (Filipeni 3, 4); nici în noi înșine (2 Cor. 1, 9). Nu trebuie să nădăjduim în dreptatea noastră (Luca 18, 19). Omul se aseamănă cu iarba (Ps. 102, 15), cu floarea cîmpului, cu umbra, cu trestia cea frîntă de vînt, cu pînza păianjenului (Is. 36, 6; Iov 18, 14). Deci, este blestemat omul care nădăjduiește în om, căci unul ca acela nădăjduiește în zidirea lui Dumnezeu cea prea mică și slabă și nu în Dumnezeul puterilor. Cine nădăjduiește în Dumnezeu este iubit de Dumnezeu (Ps. 146, 11), iar cine nădăjduiește în om, nădăjduiește în deșertăciune, deoarece omul „deșertăciunii s-a asemănat și zilele lui ca umbra trec" (Ps. 101, 12; 143, 4; Ecclesiast 6, 12; 8, 13). Blestemat este omul care lasă pe Ziditorul său și nădăjduiește în cele deșarte și stricăcioase și în om, care este rob al păcatelor (Ioan 8, 34; Romani 1, 24; 3, 9; 7, 5; 14, 23; Efes. 2, 3).

31. — **Ce este deznădejdea și care sînt urmările ei în viața omului?**

— Deznădejdea este pierderea încrederii în bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu. Ea este un păcat împotriva Duhului Sfînt. Deznădejdea este a unsprezecea treaptă a păcatului, după învățătura Sfîntului Nicodim Aghioritul. Urmările deznădejdii duc pe om la a douăsprezecea treaptă a păcatului, care este sinuciderea, asemenea lui Iuda.

32. — **De ce își pierd unii din oameni nădejdea mîntuirii și ajung la sinucidere?**

— Omul ajunge la sinucidere mai ales din cauza necredinței, a mîndriei, a deznădejdii, a fricii, a răzbunării și a lipsei unui duhovnic bun.

33. — **Cum trebuie combătute păcatul deznădejdii și al sinuciderii? Ce ne învață Sfinții Părinți în această privință? Pot fi pomeniți la sfintele slujbe asemenea oameni?**

— Păcatul deznădejdii și gîndul sinuciderii se vindecă prin rugăciunea cea stăruitoare (Iacob 5, 13; Iuda 20). Orice rugăciune stăruitoare este

„lecuirea deznădejdii și întărirea nădejdii" (Sfîntul Ioan Scărarul, Cuvîntul 28). Iarăși, omul se întărește împotriva deznădejdii prin spovedanie și împărtășirea cu Sfintele și dumnezeiești le Taine: cei sinucișI nu pot fi pomeniți la nici un fel de rugăciune, nici acasă, nici la Sfînta Biserică, afară de cazul că au fost dementi, bolnavi grav de nervi (Pravila Bisericească de Protos. Nicodim Sachelarie, pag. 291—292).

34. — Ce este dragostea creștină, în cîte părți se împarte și cum se naște ea în inima credinciosului?

— Dragostea, în înțeles mai larg, este năzuința omului spre tot ce este bun și frumos, spre tot ce este vrednic de dorit. Dragostea creștină este puterea dumnezeiască revărsată în inima credinciosului prin Taina Sfîntului Botez, prin care acesta are năzuință adîncă și curată către Dumnezeu, bunul său cel mai de preț, și dorește din toate puterile sufletului unirea cu El și împlinirea voinței Lui, jertfind în caz de nevoie orice bun pămîntesc (Învățătura de Credință Ortodoxă, p. 314). Dragostea dumnezeiască se împarte în două trepte și anume: O dragoste care se cîștigă prin toate faptele bune, mai ales prin rugăciunea curată a inimii, iar a doua este dragostea ca energie divină necreată, ca dar de sus (Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologia Morală, vol. III, p. 254).

35. — Ce fapte bune sporesc dragostea creștină și ce păcate o împuținează mai mult?

— Toate faptele bune ajută pe om să sporească în dumnezeiasca dragoste, dar mai mult decît toate rugăciunea cea curată. Căci prin aceasta „strigînd omul către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sînt" (Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Filocalia, vol. II, p. 39; Sfîntul Isaac Sirul, Cuvîntul 35 etc.). Cel mai mare păcat care împuținează și izgonește de la noi dragostea cea dumnezeiască este ura „care este egală cu uciderea de om" (Facere 27, 41; 1 Ioan 3, 15; 4, 20). Apoi iubirea de sine, mîndria și zgîrcenia.

36. — Care sînt fiicele dragostei creștine?

— Fiicele dragostei creștine sînt toate faptele bune, începînd cu sfînta rugăciune. Rugăciunea este și mamă, și fiică a iubirii.

37. — Prin ce se dovedește dragostea creștină?

— Dragostea creștină, atît dragostea de Dumnezeu cît și cea către aproapele, se dovedește prin fapte bune, precum: milostenia, ajutorarea celor din nevoi, primirea de străini, mîngîierea și cercetarea celor suferinzi, susținerea celor slabi, ascunderea defectelor altora, iertarea celor ce ne-au supărat, rugăciunea pentru binele altora, jertfirea de sine pentru

alții etc. (2 Corinteni 8, 22; 1 Tes. 2, 8; 2 Tim. 2, 10; 1 Ioan 3, 6; Luca 17, 4; Efes. 4, 32; 2 Cor. 9, 14).

38. — Ce este ura, din ce pricină se naște ea în inima omului și cum poate fi combătută?

— Ura, ca și celelalte patimi, se naște din iubirea de sine, egoismul, care este maica și rădăcina tuturor păcatelor, după sfinții Ioan Damaschin și Efrem Sirul. Iar iubirea de sine este „iubirea nerațională față de trup" după Sfîntul Maxim Mărturisitorul (Filocalia, vol. II, p. 67). Ura este ucidere de om (1 Ioan 3, 15). Ura este permisă numai împotriva diavolului și a păcatului (Ps. 96, 11; Prov. 8, 13; Amos 5, 15). Ura este permisă asupra nedreptăților, după cuvîntul psalmistului „nedreptate am văzut și m-am scîrbit" (Ps. 118, 163; Rom. 12, 19; Pilde 13, 5; 17, 13). Creștinii trebuie să urască minciuna (Ps. 118, 163); trebuie să urască căile nedrepte (Ps. 118, 104), precum și „adunarea păcătoșilor" (Ps. 25, 5). Trebuie să urască sfatul celor ce urăsc pe Dumnezeu (Ps. 138, 21—22). Ura se biruiește prin dragostea de Dumnezeu și de aproapele, iar dragostea de Dumnezeu o cîștigăm prin toate faptele bune, dar mai ales prin rugăciunea cea curată.

39. — Care este deosebirea între ură, mînie, invidie, zavistie, certare și pismă și care sînt urmările lor?

— Ura este rădăcina patimilor arătate mai sus, iar acestea sînt ramurile ei, cum vorbește Sfîntul Efrem Sirul în cuvîntul său pentru deosebirea patimilor. Urmarea urii și a fiicelor ei este moartea sufletului.

40. — Ce învățături și sfaturi duhovnicești dați credincioșilor pentru a-i întări în cele trei virtuți teologice — credința, nădejdea și dragostea — care stau la temelia mîntuirii noastre?

— Eu sînt om simplu și necărturar și nu mă pricep a da învățături aparte la cele trei virtuți teologice. Acestea le las pe seama teologilor care le pot înțelege și tîlcui celor care-i ascultă. Aici trebuie să cunoști o teologie a celor mulți și necărturari, care încă nu știu Crezul și Tatăl nostru, ba nici rugăciunile începătoare. După a mea slabă putere și pricepere, în cele spre folosul mîntuirii, eu mai întîi le aduc aminte credincioșilor de frica de Dumnezeu care învață pe tot omul să se abată de la rău (Pilde 1, 7; 9, 10).

Știm, de la Sfinții Părinți, că înțelepciunea are două capete. Cel de jos este frica de Dumnezeu, iar cel de sus este dragostea de Dumnezeu, care este „legătura desăvîrșirii". De la frica de Dumnezeu începînd, eu îi îndemn pe credincioși la frica de moarte și de judecată. Apoi le aduc aminte de muncile iadului, de slava raiului, de milostenie, de creșterea

copiilor în frica şi certarea Domnului, de spovedanie sinceră şi deasă, de părăsirea păcatelor, care este adevărata pocăinţă. Pe cei căsătoriţi îi îndemn la viaţă curată în familie, sfătuindu-i să părăsească păcatul cel greu al uciderii de copii, şi orice încercare împotriva zămislirii de copii. Îi îndemn să părăsească certurile, judecăţile, mînia, beţia, ura şi îi îndemn să se împace unii cu alţii mai înainte de asfinţitul soarelui.

Îi îndemn pe credincioşi să nu se ducă la cei care descîntă, la vrăji sau la „deschiderea pravilei" care este vrăjitorie cu lucruri sfinte, numită de Sfinţii Părinţi „ghitia". Îi îndemn pe credincioşi să meargă regulat la Sfînta Biserică, să asculte predicile preoţilor şi să nu se adune prin case sau la adunările sectare. Îi mai îndemn să se păzească de beţii, de desfrînări, de adulter şi de celelalte urgii ale acestor grele păcate. Îi îndemn să postească cu sfinţenie cele patru posturi, precum şi miercurea şi vinerea, afară de cazuri de boală sau alte împrejurări binecuvîntate. Îi sfătuiesc pe credincioşi să nu citească cărţi eretice şi sectare, nici să discute despre credinţă cu sectarii; ci să citească Sfînta Scriptură cît mai des, precum şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Îi sfătuiesc pe credincioşii noştri să aibă în casă Ceaslovul, Psaltirea, Biblia, vieţi de sfinţi şi alte cărţi de rugăciuni şi de învăţături folositoare de suflet. Îi îndemn să asculte de preoţi şi conducători, ştiind că sînt rînduiţi de Dumnezeu. Îi îndemn, de asemenea, să se roage seara şi dimineaţa şi să înceapă orice lucru cu rugăciunea şi cu semnul Sfintei Cruci. Îi îndemn să trăiască în pace cu cei din casă, cu vecinii, cu toţi oamenii; să aibă milă de cei neajutoraţi, străini şi bolnavi; să nu fure nimic de la alţii, nici din averea cea de obşte. Îi mai îndemn să se roage pentru toată lumea, să rabde cu bărbăţie necazurile; să dea celui cu cinstea, cinste; celui cu frica, frică; celui cu dajdia, dajdie; şi nimănui cu nimic să nu rămînă dator — cum ne învaţă Sfîntul Apostol Pavel în Epistola către Romani, capitolul 13, 5—8).

Acestea şi altele de acest fel învăţ pe creştini, pe fiii Bisericii noastre Ortodoxe care ajung pînă la mine. Iar a face mare teologie cu aceşti nevinovaţi creştini, nici nu mă pricep şi nici nu socotesc a le fi de mare folos, cîtă vreme au încă dinţi de lapte la cele mai înalte şi subţiri învăţături duhovniceşti.

41. — Pentru ce a creat Dumnezeu lumea cea văzută şi cea nevăzută?

— Dumnezeu a creat întreaga lume văzută şi nevăzută numai din negrăita Sa dragoste şi bunătate (Ps. 32, 5; 64, 9; 135, 1; 103, 14—29; 146, 8—9). Şi iarăşi, Dumnezeu a creat lumea cea văzută şi cea nevăzută spre slava Sa (Ps. 18, 1—2; 96, 6; Rom. 1, 20; Sfîntul Nicodim Aghioritul, Paza celor cinci simţiri, cap. 11).

42. — Ce înțelegem prin dreptatea lui Dumnezeu și cum o putem îndeplini?

— Dreptatea lui Dumnezeu este una din desăvîrșirile Lui (Exod 34, 7; Deut. 32, 4; Ps. 7, 9; 88, 14; Isaia 45, 21—24). Iar pentru a împlini dreptatea lui Dumnezeu, pe cît este cu putință omului, creștinul trebuie a se sili să facă toate faptele cele bune și toate poruncile date lui de Domnul, iar după împlinirea tuturor să se socotească pe sine „slugă netrebnică", după cum a zis Hristos (Luca 17, 10), înțelegînd că toată fapta bună se făptuiește de Dumnezeu prin credincioși (Filipeni 2, 13—15; 2 Cor. 3, 5; 9, 8; 2 Tes. 2, 17; Evr. 13, 21). Dumnezeu este drept și făgăduiește binecuvîntarea Sa celor ce păzesc poruncile Lui și fac dreptate (Ps. 14, 1—2; 23, 3; Prov. 21, 21; Isaia 33, 15; Matei, 5, 8).

43. — Cît poate omul să înțeleagă din tainele și lucrurile lui Dumnezeu?

— La această întrebare vă răspund cu cuvîntul Sfintei Scripturi, că „cele mai multe din lucrurile lui Dumnezeu sînt ascunse" (Is. Sirah, 16, 22). Pînă la urmă, însă, din bunătatea cea fără de margini a lui Dumnezeu „toate vor fi făcute cunoscute omului" (Isaia 54, 13; 55, 5). Numai ceea ce trebuie știut despre Dumnezeu s-a descoperit oamenilor (Rom. 1, 19).

Dumnezeu este necuprins. Lucrurile Lui sînt necuprinse (Iov 5, 9; 9, 10; 37, 5, 14; Eccles. 3, 11; 11, 8). Judecățile Lui sînt nepătrunse cu mintea (Ps. 35, 6; Luca 13, 4; Romani 9, 33). Omul, după măsura curăției minții și inimii sale, poate înțelege tainele zidirilor lui Dumnezeu: căci după mărturia marelui Vasile „lumea aceasta este școala sufletelor celor cuvîntătoare și loc de învățătură a cunoștinței de Dumnezeu, dînd povățuire minții prin cele văzute și simțite, către privirea celor nevăzute" (Exaimeron, Cuvîntul I). Din privirea cea cu înțelepciune duhovnicească asupra lumii, a creației, omul cunoaște pe Creator (Romani 1, 20; Isaia 40, 22; Ps. 18, 1). Cerul și pămîntul spun slava Lui (Ps. 18, 1—4; 144, 10). Bunătatea și dărnicia lui Dumnezeu se văd în toate lucrurile Lui. Puterea Lui se vede iarăși în creația Lui (Ps. 18, 1; Ps. 110, 6; Isaia 48, 13; Rom. 1, 20). Înțelepciunea și slava Sa se cunosc în lucrurile Sale cele minunate (Iov 37, 16; 38, 4; Ps. 8, 1; 85, 19). Dreptatea Sa se cunoaște în lucrurile Sale. Sfințenia Sa se cunoaște în legea Sa (Deut. 4, 8; Rom. 7, 12). În vremea de apoi, ne spune dumnezeiasca Scriptură, „pămîntul va fi plin de cunoștința Domnului, ca marea de ape" (Isaia 11, 9; Avacum 2, 14; Eccles. 8, 17).

44. — Ce înțelegem prin pronia lui Dumnezeu prin care conduce zidirea Sa?

— Pronia lui Dumnezeu este îngrijirea neîntreruptă a Lui față de făpturile Sale (Ps. 32, 13; 14, 15; 103, 10—30; 135, 25; Isaia 46, 4; Luca 12, 22; 1 Petru 5, 7). Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că „de pronie și de mai înainte înțelegere avem trebuință ca să se facă toate". Iar Sfîntul Chiril al Ierusalimului zice „că a privit Domnul toate, mai înainte de facerea lor, fără de vreme înțelegîndu-se fiecare după înțelegerea cea fără de vreme voitoare a Sa" (Pentru Treime, cap. 11).

45. — Spun unii din Sfinții Părinți că Dumnezeu conduce lumea cu două mîini, adică cu dreptatea și cu mila. Cum trebuie înțelese aceste cuvinte?

— Cele două mîini ale Tatălui cu care a făcut lumea văzută și nevăzută și cu care le conduce pe toate nu sînt dreptatea și mila Lui. Cele două mîini ale Părintelui Ceresc sînt Fiul și Duhul Sfînt, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „cu cuvîntul Domnului cerurile s-au făcut și cu Duhul gurii Lui toată puterea lor" (Ps. 32, 6). Iar dacă unii Sfinți Părinți au numit undeva „mîinile lui Dumnezeu" pe cele două însușiri și desăvîrșiri ale Lui, adică dreptatea și mila, ei au arătat că prin acestea Dumnezeu lucrează cu scumpătate și cu iconomie mîntuirea și îndreptarea sufletelor omenești și conduce întreaga lume spre slava Sa și după voia Sa cea sfîntă și dreaptă.

Sfînta Scriptură, avînd în vedere aceste două desăvîrșiri ale lui Dumnezeu, ne învață pe noi că mai tare trebuie să ne temem de mila Lui, decît de dreptatea Lui. Că de vom supăra dreptatea lui Dumnezeu, noi alergăm la mila Lui; iar dacă vom greși prea mult cu încrederea prea mare în mila Lui, apoi unde vom mai alerga să împăcăm dreptatea Lui? De aceea Sfînta Scriptură ne tace atenți, zicînd: „Să nu zici că mila Lui este mare și va curăți mulțimea păcatelor mele, că mila și mînia de la El este și peste cei păcătoși o va odihni" (Is. Sirah 5, 6—7).

46. — Dacă Dumnezeu conduce numai prin pronie, ce vină are omul cel ce greșește fără voie sau din neștiință?

— Dumnezeu l-a făcut pe om „și l-a lăsat în mîna sfatului său" (Înțelepciunea lui Solomon 2, 23; Is. Sirah 15, 14). Dumnezeu nu este spărgător de uși. El nu forțează ușa sufletului nostru. Auzi ce zice: „Iată stau la ușă și bat. De va auzi cineva glasul Meu și va deschide, voi intra la el, și voi cina cu el și el cu Mine" (Apoc. 3, 20). În alt loc, arătînd stăpînirea de sine a omului, zice: „Doamne, căci cu arma bunăvoinței ne-ai încununat pe noi". Deci, omul este liber și nu este silit să facă binele; însă este învățat să facă binele și să păzească toate poruncile lui Hristos (Matei 28; 20). Iar de va greși cineva din neștiință, tot se va bate, dar mai puțin (Luca 12, 48; Romani 2, 12). Și de a greșit omul

fără voie, să se căiască, și prin pocăința cea de voie, pe cele fără de voie să le vindece (Matei 11, 20; Luca 17, 3—4; 2 Cor. 7, 10).

47. — **Ce este mîntuirea și care sînt condițiile mîntuirii, după Sfinții Părinți?**

— Mîntuirea este izbăvirea de păcate (Ps. 129, 8). Mîntuirea vine de la Dumnezeu (Matei 1, 21; Ps. 38, 36, 39; 67, 20; Isaia 25, 9; 45, 17; 43, 11). Mîntuire s-a făcut neamului omenesc prin sîngele lui Hristos (Matei 20, 28; Marcu 10, 45; Fapte 20, 28; Efeseni 1, 7; Evrei 11, 12—15). Mîntuirea s-a săvîrșit prin Iisus Hristos (Isaia 63, 9; Luca 1, 69). Hristos poate mîntui totdeauna și nu este mîntuire prin altul (Evrei 7, 25; Fapte 4, 12). Iar condițiile mîntuirii sînt: harul Sfîntului Duh, credința dreaptă în Dumnezeu, unită cu toate faptele cele bune și mărturisirea numelui lui Iisus Hristos (Romani 10, 9—10); căci cine va răbda pînă în sfîrșit acela se va mîntui (Matei 10, 22—24; Marcu 13, 13).

48. — **Ce înțelegem prin har și cînd primește omul harul Duhului Sfînt?**

— Harul este semnul răscumpărării (Efeseni 1, 13—14; 4, 30). Omul primește harul Prea Sfîntului Duh mai întîi la Botez prin ungerea cu Sfîntul Mir (2 Cor. 1, 21—22; 1 Ioan 2, 27; Fapte 8, 15). După Sfîntul Botez, harul Sfîntului Duh se primește pe calea rugăciunii (Luca 11, 13). Apoi primim harul Sfîntului Duh prin mijloacele cele sfințitoare ale Bisericii lui Hristos, care sînt cele șapte Taine, precum și prin ierurgii, sfințiri etc. Harul Sfîntului Duh se dă celui ce crede în Iisus Hristos și se pocăiește (Fapte, 2, 38; 10, 43—44; Galateni 3, 14; Ioan 7, 39).

49. — **Toți oamenii au harul Sfîntului Duh? Necreștinii, necredincioșii, ereticii, sectarii și creștinii căzuți în păcate de moarte poartă în ei harul Sfîntului Duh?**

— În Vechiul și Noul Testament, harul Sfîntului Duh a fost făgăduit tuturor celor ce vor crede în Iisus Hristos (Isaia 44, 3; 59, 21; Iezechil 36, 27; Fapte 2, 17—18). Dar harul Prea Sfîntului Duh s-a dat cu deosebire Sfinților Apostoli (Ioan 20, 22; Fapte 1, 8; 2, 4; 4, 31; 6, 3; 13, 2). Păgînii, necredincioșii și apostații nu au harul Prea Sfîntului Duh (Iuda 19—20; 1 Cor. 2, 14). În vremea de apoi „mulți înșelători și hristoși mincinoși" se vor arăta cu viclenie că au harul Sfîntului Duh și vor face semne mari și minuni false cu puterea satanei, spre a înșela pe mulți precum a zis Domnul (Matei 24, 24; Marcu 13, 22; 2 Tes. 2, 9; Apoc. 13, 13—14). Acești înșelători vor face minuni false cu puterea satanei spre a înșela pe cei aleși și a-i îndepărta de la dreapta credință (Deut. 13, 1, 8; Apoc. 19, 20). Vrăjitorii, proorocii mincinoși, ereticii, înșelătorii și

făcătorii de minuni false sînt urîciune înaintea lui Dumnezeu (Lev. 20, 27; Deut. 18, 10—12). Dumnezeu nu ascultă pe cei ce fac minuni false (Lev. 11, 31; 20, 6; Deut. 13, 3).

Creștinii care cad în păcate grele „întristează pe Duhul Sfînt" (Efeseni 4, 30). Totuși nu pierd harul mîntuirii. Dacă se vor întoarce din toată inima la spovedanie și la lucrarea faptelor bune, iarăși dobîndesc harul Prea Sfîntului Duh (Fapte 2, 38). Ereticii și sectarii nu au harul Prea Sfîntului Duh, fiindcă primul păcat împotriva Sfîntului Duh, săvîrșit de ei, este „răutatea neîncrederii adevărului dovedit și arătat, al dreptei credințe în Hristos" (Învățătura de Credință Ortodoxă, ed. 1953, pag. 439—441).

CONVORBIREA A TREIA

Despre rugăciune și Sfînta Liturghie

50. — Părinte Cleopa, ce înțelegem prin fapta bună și cum putem ști că faptele noastre sînt bune sau rele înaintea lui Dumnezeu?

— Fapta cea bună este „roada dreptății" (Filip. 1, 11; Matei 5, 16; Iacob 3, 18). Fapta bună se mai zice și „roadă vrednică de pocăință" (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20). Iisus Hristos a fost întru toate pildă de adevărată faptă bună (Ioan 10, 32; Fapte 10, 38). Faptele numai atunci se socotesc bune; cînd vor fi unite cu dreapta credință și se vor face spre slava lui Dumnezeu (Matei 6, 1—4; Efeseni 5, 9—10; Colos. 1, 10; 2, 23).

Nimeni nu se poate mîntui numai cu faptele sale cele bune, dacă nu va completa mila lui Dumnezeu, neajungerile și datoriile sale cele sufletești (Efeseni 2, 8—9; 2 Tim. 1, 9; Tit 3, 4—5). Fiecare din noi trebuie să știe că toate faptele bune se înfăptuiesc de Dumnezeu în cei credincioși, deoarece „Dumnezeu este cel ce lucrează" întru noi, atît ca să voim, precum să și săvîrșim faptele cele bune după a Lui bunăvoință (Filip. 2, 13—15; 2 Cor., 3, 5; 9, 8; Evrei, 13, 20—21).

51. — Care este cea dintîi virtute, considerată cea mai mare înaintea lui Dumnezeu?

— Cea dintîi și cea mai mare virtute este dragostea de Dumnezeu (Matei 22, 37—38; Marcu 12, 30—31). Această prea mare virtute se formează în inima omului prin lucrarea harului Prea Sfîntului Duh (Rom. 5, 5; Gal. 5, 22; 2 Tes. 3, 5). A doua virtute, asemenea celei dintîi, este a iubi pe aproapele nostru ca pe noi înșine (Matei 22, 39).

52. — Se poate mîntui omul numai prin unele fapte bune, pentru că nimeni nu poate împlini toate faptele bune?

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a poruncit „să păzim toate poruncile Lui" (Matei 28, 20). Sfîntul Apostol Iacob arată că „de vom călca o singură poruncă, ne-am făcut călcători ale tuturor poruncilor lui Dumnezeu" (Iacob 2, 10). Așadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi, înțelegem clar că sîntem datori a păzi toate poruncile pentru a ne mîntui. Dar, pentru că Mîntuitorul nu a venit să cheme pe cei drepți ci pe cei păcătoși la pocăință (Matei 9, 13; Marcu 2, 17; Luca 5, 32), „cine face fapte vrednice de pocăință" (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20), unul ca acela completează prin pocăință lipsa faptelor bune care trebuie să le facă și prin adevărata pocăință se mîntuiește. Acest lucru îl arată Sfîntul Isaac Sirul, zicînd: „A te mîhni în minte și a te căi covîrșește pe toată osteneala trupului" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 34). Iar cum că ajunge și un singur suspin din adîncul inimii spre mîntuire arată dumnezeiasca Scriptură, zicînd: „Cînd te vei întoarce și vei suspina, atunci te vei mîntui" (Isaia 61, 3; 2 Cor. 7, 10).

Altă mare și cuprinzătoare faptă bună spre mîntuire este smerenia. Acest lucru îl spune mai întîi proorocul David, zicînd: „Smeritu-m-am și m-am mîntuit!" (Ps. 114, 6). Îl spune și Mîntuitorul în fericirea cea dintîi: „Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor" (Mt. 5, 3). Iar Sfîntul Ioan Scărarul, în Cuvîntul 25 „Pentru smerita cugetare", zice: „N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci m-am smerit și degrabă și în scurt Domnul m-a mîntuit pe mine" (Filocalia, vol. IX). Tot acolo arată el că „smerenia este poarta împărăției cerurilor". Și Sfîntul Isaac Sirul spune același lucru: „Smerenia fără fapte bune poate multe păcate să ierte, iar faptele cele bune fără de smerenie sînt ca niște nefolositoare" (Scolia 39 din Scară, la Cuvîntul 25, Pentru smerita cugetare). La fel, în psalmul 50 zilnic citim că „Inima frîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi" (Ps. 50, 17—18; Isaia 57, 15; 66, 2). Iar dumnezeiescul părinte Efrem Sirul adaugă și el: „Dacă vei suspina, cela ce ai păcătuit, împreună cu suspinul și greutatea balaurului a ieșit și, ușurîndu-ți-se mintea, pe norul neștiinței îl izgonește și se face întîiu alinare ochiul sufletului tău și îndată pacea intră și îl povățuiește pe el spre mîntuire" (Tomul III, Cuvînt pentru pocăință). După a noastră slabă putere să ne silim, deci, a ne împărtăși noi din toate faptele bune, completînd cu smerenia și cu mila Domnului toate lipsurile noastre.

53. **— Ce este rugăciunea și care sînt treptele rugăciunii, după Sfinții Părinți?**

— „Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu. Rugăciunea este vlăstarul blîndeții și al lipsei de mînie. Rugăciunea este rodul bucuriei

și al mulțumirii. Rugăciunea este alungarea întristării și a descurajării", spune Evagrie Ponticul (Filocalia, vol. I, p. 74—77). Și iarăși, „Rugăciunea este unirea omului cu Dumnezeu; iar după lucrare, este întărirea lumii, împăcare cu Dumnezeu, maica lacrimilor și fiică a lor" (Filocalia, vol. IX, Cuvîntul 28 „Despre fericita rugăciune, sfințitoare maică a tuturor virtuților . . ."). „Rugăciunea este cheia împărăției cerurilor", zice Ilie Ecdicul (Filocalia, vol. IV), iar Sfîntul Teofan Zăvorîtul (sec. XIX) spune că „rugăciunea este suirea minții și a gîndurilor la Dumnezeu". Rugăciunea are trei trepte: Treapta întîia este rugăciunea orală, citită, adică rugăciunea trupului; treapta a doua este rugăciunea cugetării, adică a minții; iar treapta a treia este rugăciunea simțirii, adică a inimii.

54. — În cîte feluri se împarte rugăciunea după lucrare?

— După lucrare, rugăciunea se împarte în trei feluri și anume: rugăciunea de laudă, adică de preamărire; rugăciunea de mulțumire și rugăciunea de cerere.

55. — Cînd cunoaște cineva că s-a rugat cu adevărat lui Dumnezeu?

— Simțirea lui Dumnezeu în noi este rugăciune, chiar dacă cineva nu rostește nimic prin cuvinte. De aceea, cînd cineva va duce cuvintele sale pînă la simțirea inimii, unul ca acela va cunoaște cu încredințare că s-a rugat lui Dumnezeu.

56. — Cunoaște credinciosul cînd trece de la o treaptă a rugăciunii la alta, sau nu?

— Trecerea rugătorului de la rugăciunea de cantitate la cea de calitate, ca și creșterea lui în cea duhovnicească, adică urcarea lui pe cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc, după mai mulți Sfinți Părinți nu este cunoscută de cel ce se roagă. Creșterea, adică sporirea în rugăciune, se aseamănă cu o plantă ce crește fără să știe și fără să înțeleagă clipa, sau momentul creșterii sale. Este asemenea unui copil ce crește, trecînd de la o vîrstă la alta, fără să știe timpul exact cînd a sporit creșterea sa. Această creștere și sporire a creștinului în rugăciune, ca și creșterea lui în cele duhovnicești, nu este un rod numai al ostenelilor lui, ci mai mult al darului și al milei lui Dumnezeu. Adesea este ascunsă această creștere și sporire a sa, fie în rugăciune, fie în cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc, cu iconomie dumnezeiască, ca să nu cadă omul în părerea și închipuirea de sine. (A se vedea Sbornicul, vol. I, ed. Mînăstirii Valaam). „Suirea către desăvîrșire este necunoscută de rîvnitor", zice un mare rugător.

Totuși, dumnezeiescul Părinte Isaac Sirul arată unele semne prin care cineva poate să priceapă în ce măsură se află, adică în care treaptă

stă. Iată ce zice el: „Omul, cît se află în lenevire, se înfricoșează de ceasul morții; iar cînd se va apropia de Dumnezeu, se teme de întîmpinarea judecății. Iar cînd cu totul va veni înainte întru dragoste, acestea două se înghit, adică se mistuiesc de dumnezeiasca dragoste" (Filocalia, vol. X, Cuv. 38).

57. — **În general, credincioșii noștri se roagă puțin, dar cu multă smerenie. Pot avea ei nădejde de mîntuire cu rugăciune puțină? Dar cei bolnavi și care nu pot citi, cum trebuie să se roage?**

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a zis: „Cînd vă rugați, nu spuneți multe ca păgînii, cărora li se pare că în multa lor vorbire vor fi ascultați. Deci, nu vă asemănați lor, că știe Tatăl vostru de ce aveți trebuință, mai înainte de a cere voi de la El" (Matei 6, 7—8). Deci, i-a învățat să se roage cu rugăciunea Tatăl nostru. Așadar, însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a învățat pe noi rugăciunea scurtă. Oricine va zice rugăciuni scurte, dar cu smerenie, cu umilință și simțirea inimii, se va mîntui. Să ne aducem aminte de acel sfînt bătrîn care, timp de patruzeci de ani, zicea această scurtă rugăciune: „Doamne eu ca un om am greșit, iar Tu ca un Dumnezeu mă iartă" (Pateric, ed. 1930). La fel să facă și bolnavii. Să se roage lui Dumnezeu cu rugăciuni scurte și să mulțumească pentru boală.

58. — **Care este cel mai sfînt loc și timp de rugăciune?**

— Orice loc și orice timp este potrivit pentru rugăciune, după mărturia care zice: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea" (Ps. 33, 1). Și iarăși: „în tot locul stăpînirii Lui, binecuvintează suflete al meu pe Domnul" (Ps. 102, 22). Dar, de cauți cel mai sfînt loc de rugăciune, gîndește-te la inima omului, căci inima omului este altarul cel înțelegător al lui Dumnezeu, de pe care trebuie a se aduce jertfa cea de rugăciune (Sfîntul Isaac Sirul, Filocalia, vol. X, Cuv. 32). Iar timpul de rugăciune, cum am zis mai sus, este cel de totdeauna.

59. — **Care rugăciune este mai puternică? Cea orală, psalmul, acatistul, Tatăl nostru sau rugăciunea lui Iisus?**

— Rugăciunea cea mai puternică este rugăciunea scurtă, care se face din adîncul inimii, cu suspine și lacrimi, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „Dintru adîncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne, auzi glasul meu" (Ps. 129, 1). Cu această rugăciune smerită s-au rugat tîlharul pe cruce (Luca 23, 42); femeia cananeancă (Matei 15, 22); apostolii, în vremea furtunii pe marea Galileii (Matei 8, 25); orbii din Ierihon (Matei 20, 30—33); leprosul (Marcu 1, 40—41) etc. Deci cea mai puternică

rugăciune este rugăciunea scurtă cu suspinul inimii, după mărturia ce zice: „Răcnit-am din suspinarea inimii mele . . .” (Ps. 37, 8). Este bună și rugăciunea cea lungă, citirea Psaltirii, Ceaslovului etc., dar aceasta se potrivește mai ales celor sporiți în cele duhovnicești, iar nu celor începători.

60. — **Ce fel de rugăciune recomandați credincioșilor? Dar călugărilor și preoților?**

— Credincioșilor mireni, de obicei, le dau sfaturi să nu le rămînă rugăciunile de dimineață, de seară și din timpul mesei, iar în timpul zilei și la lucru le dau să zică în taină rugăciunea lui Iisus și alte rugăciuni scurte. Apoi, le recomand mergerea cît mai des la Sfînta Biserică, rugăciunea Tatăl nostru, Crezul, Psalmul 50, pe care sînt datori să le știe pe de rost. Apoi, citirea Sfintei Scripturi și a altor cărți sfinte. Celor mai rîvnitori le dau să citească Psaltirea, acatiste și alte rugăciuni din Ceaslov.

Călugărilor din mînăstiri, care au ascultări grele, le recomand mai ales paza minții și rugăciunea lui Iisus, căci acestea au legătură între ele ca trupul cu sufletul. Apoi, le recomand mergerea regulată la biserică, mai ales la Utrenie și Sfînta Liturghie. Celor ce nu pot veni la biserică din cauza ascultărilor, le rînduiesc să facă ascultare cu dragoste și să citească cele șapte laude. Iar de nu pot să le citească, să aibă cît mai des pomenirea lui Iisus în mintea lor, să facă toate cu bucurie și fără împotrivire, să nu le rămînă rugăciunile de dimineață și de seară, să citească la Psaltire după putere, să citească din învățăturile Sfinților Părinți, și mai ales „Regulile mari ale vieții monahale” de Sfîntul Vasile cel Mare, precum și „Cuvintele” Sfîntului Teodor Studitul. Acești Sfinți Părinți ne învață că „cine face ascultare cu dragoste și fără cîrtire în mînăstire, liturghie și mucenicie săvîrșește și întocmai ca mucenicii se va încununa” (Sf. Teodor Studitul, Cuv. 8).

61. — **Rugăciunea cu lacrimi a săracului sau a văduvei, făcută din inimă, poate fi considerată rugăciune puternică, ca și rugăciunea lui Iisus?**

— Atît rugăciunea săracului și a văduvei, cît și a monahului, dacă se face cu umilință, cu lacrimi și cu statornicie este puternică și roditoare de pocăință adevărată. Plînsul „este bold de aur al sufletului”, spune Sfîntul Ioan Scărarul (Cuv. 7), și cela ce se roagă cu lacrimi de căință pentru păcatele sale și cu durere în inimă că a întristat pe Dumnezeu, unul ca acela se curățește de toată întinăciunea cea simțită și cea gîndită, prin această rugăciune, de va fi statornică (Scara, Cuv. 7). Iar cei ce nu au darul lacrimilor de la Dumnezeu, dar se roagă cu întristarea minții și a inimii, cu osîndire de sine, cu mîhnire și părere de rău pentru păcatele săvîrșite în viață, ajung la aceeași măsură de curăție, de luminare și de fericire duhovnicească (Ibidem).

62. — Ce importanță au lacrimile în rugăciune și cum putem dobîndi darul lacrimilor?

— După învățătura Sfinților Părinți, lacrimile de după Sfîntul Botez au mai mare putere decît Botezul. Căci Botezul curăță păcatele cele făcute de noi mai înainte, iar izvorul lacrimilor curăță și păcatele de după Botez (Scara, Cuv. 7, Pentru plîns). La fel și Sfîntul Isaac Sirul zice: „Lacrimile întru rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu de care s-a învredincit sufletul întru pocăința sa" (Cuv. 33, Filocalia, vol. X). Încă trebuie să știm că lacrimile cele bune, unele se nasc din frica de Dumnezeu, altele se nasc din dragostea de Dumnezeu, altele din pomenirea morții, altele din frica muncilor iadului și a judecății de apoi (Ibidem). Mai sînt și altfel de lacrimi numite mijlocii, adică firești, și altele numite rele și pătimașe, anume cele din patimă, din ură, din mînie, din răzbunare etc.

63. — De cîte feluri este plînsul după Sfinții Părinți și care este plînsul cel mai folositor?

— După învățătura Sfinților Părinți, plînsul este de două feluri. Întîi, plînsul cu lacrimi de pocăință, care este și cel mai bun. Al doilea plîns este întristarea minții după Dumnezeu, cu mîhnire și suspine de căință pentru cele greșite de om înaintea lui Dumnezeu (Scara, Cuv. 7).

64. — Care este deosebirea între plîns și întristarea inimii și cum ajunge omul la căință și mustrarea de sine?

— Deosebirea între ele numai atîta este că plînsul cel dintîi este cu lacrimi, iar cel de-al doilea, adică întristarea inimii, este fără lacrimi. Pentru a ajunge omul la căința și la mustrarea de sine, mai întîi trebuie a se sili cu mare cercare a conștiinței să ajungă a-și cunoaște neputința, nimicnicia și greutatea păcatelor sale și, mai ales, robia patimilor sufletești care-l stăpînesc, cum ar fi: iubirea de sine, nesimțirea, trufia, ura, răutatea, ținerea minte de rău, fățărnicia și altele de acest fel care sînt greu de cunoscut de om din cauza subțirătății lor. Dacă omul va ajunge la adevărata cunoștință de sine, a ajuns la adevărata fericire, după mărturia care zice: „Fericit este omul care-și cunoaște neputința sa, că cunoștința aceasta i se face lui temelie și rădăcină și începătură de toată bunătatea" (Filocalia, vol. X, Cuv. 25).

65. — Cum poate cineva să sporească în rugăciunea cea duhovnicească?

— La aceasta răspundem că fiecare creștin și monah poate să ajungă pe cele mai înalte trepte ale rugăciunii dacă se va sili în toată vremea a se ruga, căci dascălul cel mai mare care învață și ajută pe om să sporească în rugăciune este însăși osteneala rugăciunii. Acest adevăr îl arată

Sfîntul Macarie cel Mare care zice: „Vrei să dobîndeşti rugăciunea? Osteneşte-te în rugăciune, că Dumnezeu, văzînd cu cîtă osteneală o cauţi, îţi va dărui-o ţie" (Sbornicul, vol. I).

66. — **Ce este rugăciunea minţii şi ce este rugăciunea inimii?**

— Rugăciunea minţii este rugăciunea cugetării, cînd mintea s-a deprins să se reculeagă în ceasul rugăciunii, pe care o rosteşte în întregimea ei fără risipire. În vremea acestei rugăciuni, mintea se topeşte, se uneşte laolaltă cu cuvintele scrise şi le rosteşte ca şi cum le-ar fi cugetat ea însăşi.

Rugăciunea inimii este rugăciunea simţirii, cînd prin luarea aminte inima se încălzeşte şi, ceea ce în rugăciunea minţii era gînd, acum de la gînd ajunge la simţire. Însă aici simţirea este ca nevoie şi cerinţă duhovnicească. Cine a ajuns la simţire, acela se roagă fără cuvinte, pentru că Dumnezeu este un Dumnezeu al inimii. De aceea, abia de aici începe hotarul sporirii în rugăciune. Pe această treaptă citirea poate să înceteze, precum şi stăruinţa gîndului, dar să se păstreze petrecerea în această simţire cu semnele proprii ale rugăciunii. Aşadar, din cele spuse pînă aici, trebuie să ţinem minte că „înţelegerea şi simţirea sînt puterile rugăciunii" după Sfîntul Teofan Zăvorîtul.

67. — **Prin ce se deosebesc aceste două rugăciuni una de alta şi care este semnul că a dobîndit cineva rugăciunea cea curată a inimii?**

— Deosebirea rugăciunii minţii de a inimii constă în aceasta, că cel ce se roagă cu mintea petrece în cap, iar cel ce se roagă cu inima petrece în inimă, adică se pogoară cu mintea în inimă. Căci numai atunci cînd mintea se va uni cu inima ne putem aştepta la o sporire în aducerea aminte de Dumnezeu şi la simţirea lui Dumnezeu, după acelaşi Sfînt Teofan Zăvorîtul.

68. — **În ce constă unirea minţii cu a inimii?**

— Unirea minţii cu a inimii constă în unirea gîndurilor celor duhovniceşti ale minţii cu simţirile duhovniceşti ale inimii (Ibidem).

69. — **Care sînt roadele rugăciunii lui Iisus?**

— Primul rod al rugăciunii lui Iisus este înstrăinarea gîndurilor minţii de la lucrurile cele frumoase ale lumii, după Sfîntul Diadoh care zice: „Cela ce intră de-a pururi în inima sa, se înstrăinează de toate cele frumoase ale vieţii" (Filocalia, vol. I, p. 361). Al doilea rod al rugăciunii lui Iisus este „vederea grozăviei celei ticăloase a sufletului cu care s-a întinat prin simţiri şi prin gînduri rele". Prin această vedere cîştigă omul smerenie, plînş, lacrimi, după mărturia Sfîntului Grigorie Palama.

Al treilea rod al rugăciunii celei gîndite a inimii este că prin întoarcerea minţii în inimă, atît mintea cît şi inima omului se fac ca o oglindă

curată în care nevoitorul își cunoaște mișcările cele viclene ale gîndurilor sale, și așa cheamă pe Iisus spre ajutor (Filocalia, vol. IX, Cuvîntul 28). Al patrulea rod al rugăciunii celei gînditoare a inimii este curățirea firii, precum și lucrarea pentru curățirea firii, dată mai presus de fire de dumnezeiescul dar al Prea Sfîntului Duh.

Al cincilea rod al rugăciunii inimii este că, intrînd mintea în inimă ca să vorbească acolo cu Cuvîntul cel înăuntru așezat, nu rămîne fără de mare bucurie și veselie duhovnicească, după cum despre aceasta arată Iosif Vrienie și Nichita Monahul cel din singurătate. Al șaselea rod al rugăciunii celei duhovnicești este că prin această rugăciune se află darul lui Dumnezeu cel ascuns în inimă. Al șaptelea rod al rugăciunii lui Iisus este că prin pomenirea cea necurmată a numelui lui Iisus, se naște în suflet dragostea cea către Hristos (A se vedea „Paza celor cinci simțiri", de Sfîntul Nicodim Aghioritul).

Alte roade ale rugăciunii celei gîndite sînt și acestea: adunarea cugetelor, evlavia, smerenia, luarea aminte de sine, umilința, frica de Dumnezeu, pomenirea morții, liniștea inimii despre gînduri, concentrarea atenției în inimă și căldura cea duhovnicească (A se vedea pe larg în Sbornicul vol. I).

70. **— Care este deosebirea între rugăciunea minții și lucrarea minții?**

— Rugăciunea minții se face atunci cînd cineva, întărindu-se cu atenția în inimă, înalță de acolo rugăciune către Dumnezeu. Iar lucrarea minții este atunci cînd, cineva stînd cu luare aminte și cu pomenirea lui Dumnezeu în inimă, taie orice alt gînd care încearcă să pătrundă în inimă (Ibidem).

71. **— Este și o altă rugăciune către Dumnezeu care se îndeplinește prin lucrarea faptelor bune?**

— Da, este. Acest lucru ni-l arată Sfîntul Pavel cînd zice: „Orice săvîrșiți cu cuvîntul sau cu lucrul, pe toate întru numele Domnului Iisus Hristos să le faceți" (Coloseni 3, 17). Deci, cine face orice lucru bun spre slava lui Dumnezeu, sau vorbește cele spre folosul altora pentru Dumnezeu și spre slava Lui, unul ca acela are rugăciune prin fapte. De aceea și Sfîntul Teodor Studitul, sfătuind pe ucenicii săi, le spunea că „cel ce face fapte bune și ascultare cu smerenie și fără de cîrtire, liturghie și preoție săvîrșește" (Cuvîntul 4, Despre dragostea în Hristos și despre sîrguința la cîntările și slujbele bisericești, ed. 1940, p. 59—65).

72. **— Dar rugăciunea care se face cu gura, are vreun temei în Sfînta Scriptură?**

— Atît rugăciunea pe care o facem cu buzele și cu limba, cît și aceea care o zicem cu glas tare, au destule mărturii în Sfînta Scriptură. Astfel

Sfîntul Apostol Pavel zice: „Aduceţi Domnului roada buzelor voastre" (Efeseni 6, 18). David proorocul, iarăşi spune: „Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta" (Ps. 50, 16). În alt loc tot el spune: „Şi L-am înălţat pe El cu limba mea" (Ps. 65, 16). Sau „Auzi Dumnezeule rugăciunea mea şi strigarea mea la Tine să vină" (Ps. 101, 1). În alt loc, iarăşi zice: „cu glasul Meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat" (Ps. 141, 1). În toate acestea, despre rugăciunea gurii şi a glasului se vorbeşte.

73. — **Ce putere duhovnicească are rugăciunea vorbită, orală, pe care o fac, în general, credincioşii?**

— Nu mare putere are rugăciunea făcută numai cu limba şi cu glasul, deoarece Dumnezeu cere omului în vremea rugăciunii mai mult inima sa decît cuvintele gurii şi ale limbii. Că, auzi ce zice: „Dă-mi, fiule, inima ta" (Prov. 23, 26). Dumnezeu cere de la noi nu numai glasul şi rugăciunea făcută cu gura, tare sau încet, ci mai ales suspinul şi graiurile inimii noastre le cere Dumnezeu. Auzi ce zice: „Ţie a grăit inima mea" (Ps. 26, 13). Şi iarăşi: „Răcnit-am din suspinarea inimii mele" (Ps. 37, 8). Iar marele prooroc Isaia, avînd în vedere că poporul lui Israel se ruga lui Dumnezeu numai cu gura, iar nu şi cu inima, zicea: „Aproape eşti Tu, Doamne, de gura lor, dar departe de inima lor" (Isaia 29, 13; Matei 15, 8).

Sfîntul Grigorie de Nyssa zice „că rugăciunea gurii şi a limbii este graniţa cea mai depărtată a rugăciunii" (Comentariu la viaţa lui Moise). Alţi Sfinţi Părinţi numesc rugăciunea gurii treapta cea mai de jos din scara rugăciunii celei duhovniceşti. Acestea avîndu-le în vedere noi, să ne rugăm Prea Bunului Dumnezeu să ne ajute a ne ridica mai sus de treapta rugăciunii verbale ca să-L lăudăm şi „să cîntăm în inimile noastre Domnului".

74. — **Cum pot creştinii de astăzi să împlinească porunca Sfîntului Apostol Pavel care zice: „Neîncetat să vă rugaţi"?** (1 Tes. 5, 17).

— Poate oricine a se ruga neîncetat dacă va umbla pururea înaintea lui Dumnezeu cu mintea şi cu inima sa. Cu mîinile poate să lucreze, iar cu mintea şi cu inima sa să fie gîndindu-se la Dumnezeu. Atît doar mai adaug, că rugăciunea duhovnicească cea mai de căpetenie aceasta este: să fim noi nedespărţiţi cu mintea şi cu inima de Dumnezeu, ori în ce vreme şi ori în ce loc vom fi. Principalul în aceasta este să avem noi întotdeauna simţirea, adică prezenţa lui Dumnezeu. „Acest lucru înlocuieşte toate rînduielile de rugăciune şi se socoteşte o rugăciune neîncetată", cum spune Sfîntul Teofan Zăvorîtul (Sbornicul, vol. I, ms.). Această simţire şi privire duhovnicească cu mintea la Dumnezeu o avea fericitul prooroc David cînd a zis: „Pururea vedeam pe Dumnezeu înaintea mea

ca să nu mă clatin . . ." (Ps. 15, 8). Așadar, trebuie să înțelegem că viața omului credincios este o rugăciune neîntreruptă, dacă este el neîncetat cu mintea la Dumnezeu.

75. — **Mai este vreo treaptă a rugăciunii, după rugăciunea inimii?**

— Este rugăciunea cea duhovnicească, contemplativă, în extaz, care se zice și vedere duhovnicească și care se face mai presus de hotarul rugăciunii. Cel ce a ajuns la această treaptă nu se roagă cu rugăciunea, ci cu simțirea; sufletul lui simte lucrurile cele duhovnicești. De această vedere și rugăciune duhovnicească de-abia unul din neam în neam se învrednicește, cu darul lui Dumnezeu (Filocalia, vol. X, Sfîntul Isaac Sirul, Cuvîntul 85).

76. — Numai rugăciunea propriu-zisă se poate socoti rugăciune sau și alte lucrări duhovnicești ale minții?

— Am arătat mai sus că viața creștinului poate fi o rugăciune necontenită, prin lucrarea faptelor bune. Iar dacă întrebi de lucrările cele duhovnicești ale minții, care intră în hotarele sfintei rugăciuni și care se pot zice rugăciune, la aceasta voi răspunde nu cu cuvintele mele, ci cu ale Sfîntului Isaac Sirul care zice: „Orice vorbire duhovnicească ce se face în ascuns în mintea sau inima omului, toată grija minții cea bună după Dumnezeu și toată cugetarea celor duhovnicești, rugăciune se hotărăște. Ori felurimea citirilor, ori cuvinte ale gurii spre lauda lui Dumnezeu, ori grija cea cu mîhnire întru Domnul, ori închinări ale trupului, ori cîntarea de psalmi prin rostire de stihuri, rugăciune este și rugăciune se socotește" (Ibidem, Cuvîntul 35).

77. — Cum trebuie să stea credincioșii la sfintele slujbe și ce datorii au cei care merg la biserică?

— Creștinii trebuie să stea la sfintele slujbe ale Bisericii cu credință, cu frică de Dumnezeu și cu luare aminte. Ei sînt datori, după putere, a se ruga fără răspîndirea minții și cu simțirea inimii. Datoriile creștinilor celor ce merg la Sfînta Biserică sînt acestea:

— Să meargă la biserică regulat. Cine lipsește mai mult este oprit de la Sfintele Taine, afară de cel bolnav;

— Să fie împăcați cu toți oamenii și să ceară iertare de la toți;

— Să țină curățenie trupească cel puțin două zile mai înainte de a merge la biserică și o zi cel puțin, după ce vin de la biserică;

— Să meargă la slujbă mai de dimineață, spre a avea timp să se închine în liniște și să asculte slujba Utreniei;

— Fiecare creștin să ducă după a sa putere un dar cît de mic Domnului, ca jertfă din osteneala mîinilor sale;

— Să dea pomelnicul din timp și să ceară preotului să i se scoată părticele pentru cei vii și morți ai familiei;

— În biserică creștinii să stea cu bună-cuviință, bărbații în partea dreaptă, iar femeile în partea stîngă;

— Credincioșii să fie îmbrăcați curat și cît mai cuviincios, iar femeile să aibă capul acoperit și chipul smerit;

— În timpul slujbei este păcat a se vorbi în Sfînta Biserică, afară de mare nevoie;

— După ce s-a dat binecuvîntare de Sfînta Liturghie credincioșii sînt datori să stea fiecare la locul său și să nu se mai închine pe la sfintele icoane;

— Să asculte Sfînta Liturghie cu mare evlavie, silindu-se fiecare a urmări rugăciunile și cîntările de la strană.

— Să asculte cu luare-aminte citirea Apostolului, a Sfintei Evanghelii, precum și cuvîntul de învățătură — predica;

— Să nu iasă din Sfînta Biserică mai înainte de terminarea Sfintei Liturghii, afară de mare nevoie;

— Credincioșii spovediți și pregătiți pentru Sfînta Împărtășanie să citească din timp rugăciunile necesare și să-și ceară iertare de la toți cînd se apropie de cele sfinte;

— După Sfînta Împărtășanie, credincioșii sînt datori să asculte sau să citească rugăciunile de mulțumire, petrecînd în acea zi cu bucurie duhovnicească și păzindu-se de orice ispită;

— Părinții sînt datori să-și ducă și copiii la Sfînta Biserică și să-i împărtășească cu Trupul și Sîngele lui Hristos;

— După terminarea sfintelor slujbe, creștinii să se întoarcă cu evlavie la casele lor, petrecînd restul zilei în cugetarea și citirea celor sfinte și în cercetarea bolnavilor;

— Credincioșii sînt datori să spună și celorlalți de acasă ce au auzit și au învățat la sfînta biserică din cîntările, din citirile și predica rostită.

Acestea sînt cele mai importante datorii ale credincioșilor care merg în duminici și sărbători la sfînta biserică.

78. — Care este înțelesul tainic, mistic și dogmatic al Sfintei Liturghii?

— Sfînta și Dumnezeiasca Liturghie, în înțelesul ei mistic ne pune nouă înainte „întreaga comoară dogmatică și morală a Bisericii Ortodoxe". Primul și cel mai însemnat caracter al Sfintei Liturghii este acela că jertfa liturgică este cu totul identică cu jertfa de pe Golgota, cu singura deosebire că jertfa lui Hristos a fost sîngeroasă, iar jertfa liturgică este nesîngeroasă. Apoi, jertfa de pe Golgota s-a săvîrșit o singură dată și a avut destulă putere să ispășească toate păcatele lumii, în timp ce jertfa

liturgică se săvîrșește necontenit pînă la sfîrșitul veacurilor, scopul ei principal fiind de a da fiecărui creștin în parte mîntuirea întreagă cîștigată de Domnul nostru Iisus Hristos prin jertfa Sa sîngeroasă.

Sfînta Liturghie are caracter de jertfă și de cină. În cadrul Sfintei Liturghii, pîinea și vinul se prefac prin harul Duhului Sfînt în Trupul și Sîngele Domnului, care apoi se împart în dar celor vrednici. De aceea Sfînta Împărtășanie se mai numește Euharistie, Cina Domnului, Paharul Binecuvîntării, ospățul Dragostei, Sfînta Cuminecătură etc. (A se vedea pe larg „Explicarea Sfintei Liturghii" de N. Cabasila „Învățătura de Credință Ortodoxă, ed. 1952; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

79. — **Sfînta Liturghie se aduce numai pentru iertarea celor pomeniți, vii și morți, sau și pentru iertarea și mîntuirea tuturor oamenilor?**

— Sfînta Liturghie se aduce ca jertfă numai pentru cei drept credincioși. În prima parte a Sfintei Liturghii pot să stea la biserică și cei nebotezați, adică catehumenii. În cadrul Sfintei Liturghii se fac rugăciuni de obște pentru mîntuirea tuturor oamenilor, cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel. Nominal însă, la Sfînta Liturghie se pomenesc numai cei dreptcredincioși și cei cărora le îngăduie Sfintele Canoane, care nu au oprire canonică de a li se scoate miride (Învățătura de Credință Ortodoxă, ed. 1952, cap. 278; Pravila Bisericească a lui Nicodim Sachelarie).

80. — **Ce ne învață Sfinții Părinți despre efectele și importanța Sfintei Liturghii?**

— Nu este ceva mai de folos nouă și mai iubit de Dumnezeu ca jertfa Sfintei Liturghii, pentru că ea este lucrarea Mîntuitorului și învierea oamenilor și părtășia Lui cu noi. Sfînta Liturghie este mai presus decît toată rugăciunea și lauda și se cade a ne griji de lucrarea aceasta, dumnezeiască, căci pentru ea este toată rugăciunea ce se face în Biserică și aceasta este slujba care se face de cele mai multe ori în zilele vieții noastre. (După Sfîntul Simeon al Tesalonicului).

Sfînta Liturghie „este miezul, încoronarea și desăvîrșirea celorlalte slujbe prin care aducem laudă și mulțumire lui Dumnezeu. Ea este totodată și singura slujbă creștină întemeiată și săvîrșită de însuși Mîntuitorul", numită și cununa celor șapte laude ale Bisericii. În timpul Sfintei Liturghii, se prefac sfintele daruri în Trupul și Sîngele lui Hristos. Prin jertfa Sfintei Liturghii ne facem părtași de dumnezeiescile Taine, pe care le primim ori de cîte ori sîntem vrednici. De jertfa aceasta se fac părtași și cei răposați în dreapta credință „care se împărtășesc în chip nevăzut" de Hristos, prin pomenirea la Sfîntul Altar, spre iertarea păcatelor. Multe și mari sînt foloasele Sfintei Liturghii, pentru cei care participă cu credință

la biserică. Împreună cu noi, însuși Hristos cu sfinții îngeri și toți sfinții sînt de față.

81. — **Cine poate fi pomenit la Sfînta Liturghie și cine nu poate fi pomenit dintre vii și morți?**

— La Sfînta Liturghie pot fi pomeniți toți binecredincioșii creștini care nu au anumite piedici canonice. Dintre cei vii nu se pot pomeni la Sfînta Liturghie păgînii, necredincioșii, apostații, ereticii, cei nebotezați, cei ce au păcate împotriva Duhului Sfînt, adică hulitorii de Dumnezeu și cei care se împotrivesc Adevărului cu știință și voință. Nu pot fi pomeniți la Sfînta Liturghie nici cei ce nu sînt cununați. Dintre cei morți nu pot fi pomeniți la Biserică cei ce au murit în necredință, în eres, în sectă, sinucigașii și copiii morți înaintea botezului ca și cei avortați (A se vedea Pidalionul și Pravila Bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie, ed. 1940).

82. — **Ce fapte bune ajută sfînta rugăciune și ce fapte bune se nasc din sfînta rugăciune?**

— Pe rugăciune o ajută mult milostenia, deoarece „milostenia este aripă a rugăciunii" (Scara, Cuvîntul 28). Iarăși, pe rugăciune o ajută liniștea și înfrînarea, după cuvîntul ce zice: „Din sămînța sudorii postului crește spicul întregii înțelepciuni și liniștea este vîrf al desăvîrșirii celor ce se roagă". Și iarăși: „cela ce de frumusețea rugăciunii s-a atins, va fugi de mulțime ca un asin sălbatic" (Ibidem). Pe rugăciune o ajută smerenia, deoarece, după Sfinții Părinți, „cela ce nu se socotește pe sine că este păcătos, rugăciunea lui nu este primită la Dumnezeu", zice Sfîntul Isaac Sirul. Și iarăși pe rugăciune o ajută umilința după același sfînt părinte care zice că „lacrimile întru rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu" (Filocalia, vol. X, Cuv. 33). Sînt încă multe alte fapte bune care ajută sfînta rugăciune, dar acestea sînt cele mai importante.

Iar faptele bune care se nasc și sporesc prin rugăciune sînt, de asemeni, multe, precum: credința, nădejdea, mila, răbdarea, înfrînarea etc. Cea mai mare virtute care odrăslește din sfînta rugăciune este însă dumnezeiasca dragoste, după cum spun cei mai mulți Sfinți Părinți.

83. — **Ce este postul și de cîte feluri este?**

— Postul este înfrînarea totală sau parțială a gîndurilor rele și a simțurilor trupului de plăceri și de hrană bună și îmbelșugată și mai ales de hrana cea de proveniență animală. Postul este o jertfă trupească ce se cere a fi unită cu milostenia și cu darurile ce se aduc la Sfîntul Altar. Postul împreună cu milostenia, cu darurile aduse la Biserică, cu închinările și metaniile făcute de credincios, toate laolaltă alcătuiesc închinarea datorată de trup, ca jertfă Domnului. Postul este rînduit „pentru a smeri

sufletul". Postul este înfrînare de toate mîncărurile sau la caz de boală, numai de unele; înfrînarea de băuturi, de toate desfătările lumești și de toate poftele cele rele, trupești. Postul este numit de Sfinții Părinți „aripa rugăciunii", care împreună cu milostenia ridică pe om pînă la tronul lui Dumnezeu. Postul ajută pe creștin să facă rugăciunea mai cu ușurință, împacă pe om cu Dumnezeu și ajută mult la despătimirea sufletului, omorînd poftele trupești și mijlocind dobîndirea harului Duhului Sfînt. După asprimea lui, postul poate fi de mai multe feluri: post desăvîrșit (total, negru), post de o zi, post de mîncăruri de dulce, și post „împărătesc", adică mîncare zilnică cu înfrînare, o dată pe zi, nu pînă la săturare.

84. — **Cei care postesc de nevoie au vreo plată? Dar cei care nu pot posti din cauza bolii, a muncilor grele sau a lipsei, ce trebuie să facă?**

— Cei care postesc de nevoie, dacă vor mulțumi lui Dumnezeu pentru aceasta și nu vor cîrti înaintea Lui, vor avea plată pentru răbdarea lor, întrucît este scris: „În lupta aceasta grea aveți nevoie de multă răbdare" (1 Tim., 6, 11). Și iarăși: „întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre" și „cine va răbda pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Matei 10, 22; 24, 13; Marcu 13, 13). Cei care nu pot posti din cauza bolii sînt dezlegați de Sfintele Canoane să mănînce unele mîncăruri de dulce de care au nevoie. (Canoanele 8 și 10 ale Sfîntului Timotei al Alexandriei; canonul 69 Apostolic etc.). Pentru cei care nu pot posti din cauza muncilor grele, nu am găsit în Canoane dezlegarea postului pentru ei; doar de vor fi ostași sau deținuți. Aceștia, prin căință și alte fapte bune vor completa datoria postului trupesc. Despre această dezlegare, cel mai bine se cuvine a întreba pe episcopul locului și pe preotul respectiv, care, de la caz la caz, pot rîndui alte fapte bune în locul postului.

85. — **Care este cel mai mare și mai plăcut post înaintea lui Dumnezeu?**

— Nu orice post este post religios și plăcut lui Dumnezeu. Numai acela este post plăcut și bineprimit care se face întru numele Domnului și după legea lui Dumnezeu, așa cum a primit-o Adam, cum au învățat-o proorocii și cum au practicat-o toți sfinții (Facere 2, 16—17; 3, 26; Levitic 19, 29—31; Isaia 48, 1—6; Ioil 2, 12—15; Exod 14, 18; Matei 4, 2 etc.). Sfîntul Ioan Botezătorul a postit toată viața; Mîntuitorul a arătat luminat ca să postim și cum trebuie să postim (Matei 6, 16—18; Luca 21, 24); Apostolii au postit și s-au rugat (Fapte 13, 3; 14, 23; 1 Cor. 7, 5; 2 Cor. 11, 27).

Așadar, cel mai mare și mai plăcut post este acela care se face după învățătura Sfintei Scripturi, adică să fie însoțit de smerenie, de milostenie, de curățenie, de pocăință, și unit cu postul cel duhovnicesc, înfrînarea

simţurilor şi a gîndurilor. Aşa ne învaţă şi Sfinţii Părinţi. „Postul cel adevărat, zice Sfîntul Teodor Studitul, şi bineprimit lui Dumnezeu este înfrînarea de răutăţi . . .”

CONVORBIREA A PATRA

Despre păcat, Spovedanie, Sfînta Împărtăşanie

86. — Ce este păcatul şi de ce atrage după sine mînia lui Dumnezeu în veacul de acum şi în cel viitor?

— După învăţătura Sfintei Scripturi, păcatul este călcarea cu bună ştiinţă şi de bunăvoie a voii lui Dumnezeu. El se mai numeşte şi fărădelege (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, pag. 426; Rom. 5, 13; Iacob, 2, 9; Isaia 49, 12—13). Rădăcina păcatului este pofta care ispiteşte pe om (Iacob 1, 13—15). Păcatul atrage mînia lui Dumnezeu asupra omului fiindcă „păcatul este urîciune înaintea lui Dummnezeu” (Deut. 17, 25; Ps. 5, 5; Prov. 3, 32). Păcatul atrage mînia lui Dumnezeu asupra omului, deoarece „păcătoşii sînt vrăjmaşi ai lui Dumnezeu” (Iov 21, 17; Ieremia 21, 14; Ps. 20, 8—10; 78, 6; Isaia 10, 6).

87. — În cîte feluri se împart păcatele şi care sînt păcatele mai greu de vindecat?

— Sfîntul Ioan evanghelistul împarte păcatele în două: *păcate de moarte* şi *păcate care nu sînt de moarte* (1 Ioan 5, 16—17). Tot el împarte păcatele de moarte în trei mari grupe: pofta trupului, pofta ochiului şi trufia vieţii (1 Ioan 2, 16). Sfinţii Părinţi împart păcatele de moarte în trei mari grupe: a. *păcate capitale*, în număr de şapte; b. *păcate strigătoare la cer*, care sînt mult mai grave, precum: uciderea, pruncuciderea, asuprirea săracilor, răpirea avutului altora, uciderea cinstei aproapelui etc.; c. *păcate împotriva Duhului Sfînt*. Acestea sînt cele mai grele păcate făcute de oameni pe pămînt pentru că hulesc pe Dumnezeu şi alungă harul Duhului Sfînt de la om. Dintre acestea amintim: necredinţa în Dumnezeu, apostazia (lepădarea de credinţă), eresul, secta, deznădejdea, sinuciderea, ura de om pînă la moarte, prea marea încredere în Dumnezeu, înjurăturile, etc. Cele dintîi se numesc „păcate capitale”, pentru că sînt cele mai numeroase şi stăpînesc pe cei mai mulţi oameni. Cele de-al doilea se numesc „strigătoare la cer”, pentru că strigă şi cer de la Dumnezeu pedeapsă omului încă din viaţă. Păcatele cele mai mari şi mai greu de vindecat sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt şi păcatele de moarte care stăpînesc pe om de mai multă vreme, adică patimile.

88. — Care este cel mai urît păcat înaintea lui Dumnezeu?

— Cel mai urît păcat înaintea lui Dumnezeu este păcatul mîndriei, căci acesta a făcut pe îngeri diavoli, după cum și smerenia „poate face din diavoli îngeri" (Scara, Cuv. 25).

89. — **Care sînt împrejurările păcatului și cîte sînt acestea?**

— Împrejurările păcatelor sînt în număr de șapte și anume: cine a făcut păcatul? Ce fel de păcat a făcut? Din ce motiv și pentru ce l-a făcut? Prin ce mijloc l-a făcut? În ce vreme l-a făcut (în tinerețe, la bătrînețe, ziua, noaptea etc.)? În ce loc l-a făcut? De cîte ori l-a făcut? (A se vedea pe larg „Învățătura către duhovnic" de Sf. Nicodim Aghioritul, pag. 26—27, ed. 1928).

90. — **Care și cîte sînt treptele păcatului?**

— Treptele păcatului sînt în număr de douăsprezece, după Sfîntul Nicodim Aghioritul, și anume: *Prima treaptă*, cînd face cineva fapta bună cu scop rău pentru bani, pentru laudă, pentru cinste, adică, cînd amestecă binele cu răul. *A doua treaptă* este împlinirea faptei bune pe jumătate, necompletă. *A treia treaptă* este ispita, momeala, adică ispitirea ce vine asupra omului de la diavol, de la lume și de la trup și-l ispitește pe om prin cele cinci simțuri numite de Sfinții Părinți „ferestrele sufletului". *A patra treaptă* este unirea, adică amestecarea minții cu ispita. *A cincea treaptă* a păcatului este lupta minții adică a sufletului cu ispita. Pînă aici nu este păcatul zămislit. De aici însă începe a zămisli păcatul care aduce osînda asupra omului. *A șasea treaptă a păcatului* este învoirea minții cu păcatul, adică îndulcirea minții de ispită, de poftă. Din clipa aceasta se zămislește păcatul în mintea și inima omului și-l face pe om vrednic de osîndă, precum spune Sfîntul Apostol Iacob: „Pofta zămislind, naște păcatul, iar păcatul săvîrșindu-se, naște moarte" (Iacob 1, 13—15). *A șaptea treaptă a păcatului* este păcatul făcut cu mintea prin imaginație. Că după ce omul se învoiește să facă păcatul, el se silește, din îndemnul diavolului, să întipărească acel păcat în mintea sa ca și cum l-ar fi făcut cu lucrul. Prin imaginație păcatul crește și se înrădăcinează în inima omului. *A opta treaptă a păcatului* este hotărîrea voinței de a face păcatul și însăși săvîrșirea lui cu fapta. *A noua treaptă* este obiceiul păcatului, adică săvîrșirea lui de mai multe ori. *A zecea treaptă a păcatului* este patima, deprinderea, adică săvîrșirea lui permanentă cu voia și fără voia omului. *A unsprezecea treaptă a păcatului* este deznădejdea, cînd omul își pierde nădejdea iertării prin pocăință, prin harul și mila lui Dumnezeu. *A douăsprezecea treaptă a păcatului* este sinuciderea, adică uciderea omului deznădăjduit din cauza păcatelor sale cu voia sa liberă. Aceasta este cea mai grea treaptă a păcatului, de care să ne ferească Dumnezeu pe toți. Cel care se sinucide nu mai are iertare în veci, iar

Biserica nu are voie să se roage pentru el. (După Învățătura către duhovnic, p. 15).

Sfinții Părinți ne învață să ne luptăm cu păcatul cît este mic, în clipa zămislirii, iar nu cînd se face mare și se înrădăcinează prin patimă în inima noastră. Să-l ucidem, cînd este furnică, iar nu leu, căci altfel „furnicoleul" ne ucide el pe noi. La fel și psalmistul David, insuflat de Duhul Sfînt, zice: „Fericit este cel ce va lua și va lovi pruncii tăi de piatră" (Ps. 136, 9), adică, fericit este acel creștin care își va zdrobi păcatele sale de piatra — Hristos, cît sînt încă mici ca niște prunci, că de vor crește mari ne vor robi în Babilonul patimilor și ne vor ucide ele pe noi.

91. — Care este baia duhovnicească ce spală, dezleagă și scoate din rădăcină păcatele omului?

— Întîi este baia sfîntului și dumnezeiescului Botez, care spală păcatul strămoșesc și toate păcatele făcute pînă la Botez (Fapte 2, 38; Ioan 3, 3—5). A doua baie, deopotrivă cu Botezul, este Taina Sfintei Spovedanii, care spală și curăță păcatele oamenilor. Despre aceasta spune Sfîntul Isaac Sirul: „Dar după dar, s-a dat de Dumnezeu oamenilor după Botez, Taina Pocăinței, că pocăința este numită a doua naștere" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 72). Iar dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul a îndrăznit să zică: „Mai mare decît Botezul, după Botez, este izvorul lacrimilor" (Cuvîntul al 7-lea, Pentru plîns, Filocalia, vol. IX).

92. — Cînd rămîn păcatele nedezlegate la Sfînta Spovedanie?

— Cînd creștinul nu-și mărturisește toate păcatele, asemenea lui Iuda, și cînd duhovnicul nu le dezleagă. El nu are voie să le dezlege pînă ce creștinul nu primește canonul rînduit. Dacă duhovnicul dezleagă pe cineva „mai înainte de a face acela canonul, sau mai înainte de a mărturisi (de a se făgădui) că îl va face, unul ca acela se face vinovat de toate păcatele celui pe care l-a dezlegat" (A se vedea Cartea folositoare de suflet și Învățătură către duhovnic, de Sf. Nicodim Aghioritul). Iarăși, păcatele omului rămîn nedezlegate dacă nu face fapte de pocăință, „căci fără de îndreptare nu poate să existe iertare". Însă, adevărata pocăință este părăsirea păcatului și căința inimii.

93. — Care sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt (hulele) de care zice Domnul „că nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor"? Dacă sînt mărturisite și se face canon pentru ele, sînt iertate?

— Păcatele împotriva Duhului Sfînt sînt acestea: necredința și împotrivirea adevărului dovedit al credinței creștine; încrederea nesocotită în bunătatea lui Dumnezeu; deznădejdea față de îndurarea lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui pentru harul ce i s-a dat, pentru sporirea lui

în fapte bune, precum şi neîndrumarea celor greşiţi pe calea mîntuirii; ura de moarte, nepocăinţa pînă la moarte şi nesocotirea darurilor lui Dumnezeu; lepădarea de credinţă, eresul, secta, sinuciderea etc.

Pricina pentru care aceste păcate nu se iartă de Dumnezeu nici în veacul de acum nici în cel viitor este „îndărătnicia omului de a nu se pocăi de aceste păcate în toată viaţa şi împietrirea inimii lui". Cel ce săvîrşeşte astfel de păcate nu primeşte iertare de la Dumnezeu, pentru că nu voieşte să fie iertat şi să asculte poruncile lui Dumnezeu. Dacă un astfel de vinovat se căieşte din adîncul sufletului, se mărturiseşte şi se hotărăşte să nu mai păcătuiască şi cere îndurarea lui Dumnezeu cu stăruinţă şi cu lacrimi, atunci prin Taina Pocăinţei el va putea primi iertare, căci „nu este păcat, oricît de greu ar fi el, care să covîrşească bunătatea şi dragostea de oameni a lui Dumnezeu" (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, ed. 1953).

94. — Care sînt condiţiile canonice ale Sfintei Spovedanii?

— Spovedania, pocăinţa sau mărturisirea păcatelor este una din cele şapte Sfinte Taine ale Bisericii prin care Dumnezeu iartă şi dezleagă păcatele tuturor celor ce se pocăiesc cu sinceritate şi hotărăsc să ducă o viaţă curată, după voia lui Dumnezeu. Ea începe de la vîrsta de 6—7 ani şi se săvîrşeşte cît mai des, după nevoile sufleteşti ale fiecăruia. Călugării din mînăstiri, după tradiţie, se mărturisesc o dată pe săptămînă, iar mirenii cel mai des o dată pe lună şi cel mai rar de patru ori pe an, în cele patru posturi (Constituţiile Apostolilor, 11—13; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

Condiţiile canonice şi obligatorii ale adevăratei spovedanii sînt acestea: Mai întîi, alegerea unui duhovnic bun şi iscusit. Apoi, spovedania să fie întreagă, sinceră, de bună voie, iar nu silită, cu umilinţă şi să fie neprihănitoare (Învăţătura către duhovnic, p. 141—149). Dumnezeu osîndeşte păcatul după conştiinţa şi înţelepciunea fiecăruia, pe unii de la vîrsta de 10 ani, iar pe alţii de la o vîrstă mai mare. Dacă îşi va spovedi omul păcatele, cu tot sufletul, cu căinţă şi de bunăvoie, atunci duhovnicul poate uşura vindecarea rănilor sale sufleteşti, iar canonul cu care trebuie să-l canonisească pe credincios să-l împartă în trei. O parte să o pună pe seama milostivirii lui Dumnezeu, că nimeni nu este fără de păcat afară de unul singur Dumnezeu Care ne-a răscumpărat cu Sfînt Sîngele Său din mîinile diavolului. A doua parte din canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să dezlege şi să lege păcatele oamenilor, după cum spune nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (Îndreptarea Legii, 1652, cap. 322). Iar a treia parte din canon să o dea aceluia care a săvîrşit păcatele.

Duhovnicul să aibă un loc sfînt unde să spovedească pe oameni. De obicei, spovedania se face în Sfînta Biserică, în faţa icoanei Mîntui-

torului nostru Iisus Hristos. Preotul este dator ca pe fiecare să-l primească la spovedanie cu faţa veselă, cu blîndeţe şi cu evlavie, „iar nu cu mîhnire şi cu faţă posomorîtă" (Ibidem, 327). Iar de va fi vreun om bolnav de moarte, şi va chema preotul să-l spovedească, iar acesta nu va merge, măcar de nu ar fi duhovnic, atunci păcatele celui ce a murit nespovedit rămîn asupra preotului, „şi preotul trebuie să se pocăiască trei ani şi metanii 100 pe zi" (Pravila bisericească de la Govora, 1648, p. 47).

Credincioşii sînt datori să spună toate păcatele şi să nu-şi schimbe duhovnicul, decît cu binecuvîntare şi din motive întemeiate „Oricare om sau femeie de-şi va lăsa duhovnicul său fără oarecare vină şi se va duce să se spovedească la altul, să se despartă de Biserică, împreună cu acela ce îl primeşte pe el" (Ibidem, 117). Cel ce s-a spovedit şi a primit canonisirea şi dezlegarea trebuitoare fără a mai repeta păcatele făcute, „unul ca acesta nu este obligat să le repete la altă mărturisire" (Sfîntul Simion al Tesalonicului, Tratat asupra tuturor dogmelor, cap. IX., 24). Unii sînt de părere, în chip excepţional, „cînd cineva din mireni asistă la moartea neprevăzută a cuiva, dacă acela nu are atunci cui să se mărturisească, se poate spovedi celui ce asistă, adică mireanului, ca apoi acesta să mărturisească păcatele celui mort la duhovnic, luînd dezlegare pentru amîndoi" (Pravila bisericească, mss., de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Să se ştie că „este şi o spovedanie păcătoasă sau falsă" şi anume, cînd cineva caută un duhovnic lesne iertător, care dezleagă, nu după legea lui Dumnezeu, ci după părerea sa, sau are aceleaşi păcate. Aceştia se afundă amîndoi în osîndă, mai rău decît dacă nu s-ar fi spovedit. Cînd cel ce se mărturiseşte nu spune toate păcatele sale, sau le spune pe jumătate, sau le justifică cu minciuni, ducînd în eroare pe duhovnic, cînd se vor spovedi în colectiv mai mulţi oameni la duhovnic, spunînd păcatele în gînd, fără a le auzi preotul şi a le aprecia pe toate în lumina Sfintelor Canoane şi a legilor morale, în toate aceste trei cazuri, Taina Spovedaniei nu este săvîrşită canonic şi păcatele rămîn nedezlegate (Ibidem), căci spovedania se face numai individual.

Alte condiţii canonice ale Sfintei Spovedanii sînt şi acestea: spovedania se face numai individual şi niciodată în grup, în public, cum este obiceiul în unele părţi. Credincioşii sînt datori să-şi cerceteze conştiinţa din copilărie şi să noteze pe hîrtie toate păcatele făcute, pentru a nu uita nici unul. Mărturisirea se face întotdeauna cu post şi rugăciune, înainte de a mînca, atît preotul cît şi credinciosul. Ea se face în orice zi şi ori de cîte ori ne mustră conştiinţa, indiferent de vrednicia preotului, căci harul Duhului Sfînt săvîrşeşte taina. Spovedania se face la nevoie şi fără post, chiar dacă nu este cineva vrednic de Sfînta Împărtăşanie, căci numai prin spovedanie se spală şi se dezleagă păcatele.

95. — Care este cheia Sfintei Spovedanii și care sînt efectele ei?

— După învățătura Sfîntului Nicodim Aghioritul, Taina Pocăinței se împarte în patru părți și anume:

a. Durerea inimii și părerea de rău a celui ce a făcut păcatul. b. Spovedania prin viu grai și individual la duhovnic. c. Împlinirea canonului dat de duhovnic. d. Dezlegarea, sau cheia Sfintei Spovedanii, care se face pe capul celui ce s-a spovedit prin punerea mîinilor și semnul sfintei cruci. Cel mai mare efect al Spovedaniei este dezlegarea și iertarea păcatelor celui ce s-a mărturisit, după cuvîntul Domnului, care zice: „Cărora veți ierta păcatele se vor ierta lor și cărora le veți ține, ținute vor fi" (Matei 16, 19; Ioan 20, 23).

96. — Pe cine nu are voie duhovnicul să dezlege la spovedanie?

— Nu are voie să dezlege pe cel ce nu se hotărăște a părăsi păcatul și a face canonul. De asemenea, nu are voie să dezlege pe acei cărora el amînă canonisirea pînă ce preotul duhovnic va cerceta canoanele și pravilele bisericești, spre a se orienta asupra canonisirii lor (Sf. Vasile, can. 84, Cartagina, 43; Canonul 102 al Sinodului VI Ec., Pravila Bis. de Arhim. Nicodim Sachelarie, Sf. Simeon Tesaloniceanul).

97. — Care este cel mai important și mai folositor canon ce trebuie dat la Sfînta Spovedanie?

— În vremile vechi, cînd creștinii aveau mare rîvnă și evlavie să se împărtășească mai des cu Sfintele Taine, cel mai greu canon pentru creștinii de atunci era oprirea pe un timp mai scurt sau mai lung de la Sfînta și Dumnezeiasca Împărtășanie. De aceea și Canoanele Părinților vechi, ca Sfîntul Vasile cel Mare, Sfîntul Grigorie de Nyssa etc. opreau pe cei păcătoși pentru păcate grele de la Sfînta Împărtășanie, uneori pînă la 10, 15 sau chiar 20 de ani, și le aplicau la spovedanie cele patru trepte de canonisire: plîngerea la ușa bisericii, ascultarea, îngenuncherea în pridvorul bisericii și starea împreună cu credincioșii în biserică. Abia la urmă îi primeau la Sfînta Împărtășanie (vezi Sf. Grigorie al Neocezareei, can. 11).

Acum, însă, cînd credința a slăbit și creștinii cei mai mulți zac în adîncul nesimțirii și a lipsei de evlavie față de Sfînta Împărtășanie cu Trupul și Sîngele lui Hristos, cred că cel mai mare canon pentru îndreptarea sufletelor lor este părăsirea păcatelor spovedite și lupta cu ele pînă la moarte. Iar postul, rugăciunea, milostenia, metaniile și alte nevoințe să li se dea după putere, după starea lor de sănătate și după greutatea păcatelor făcute, potrivit cu scumpătatea și iconomia Sfintelor Canoane. Deci, cel mai mare și mai de folos canon la spovedanie este părăsirea și ura față de păcatele făcute, precum și plîngerea lor pînă la moarte. Că de îi vom opri pe credincioși numai de la Sfînta și Dumnezeiasca Împărtă-

șanie, atîția sau atîția ani, și nu le vom da canon simțit și cu oarecare osteneală, potrivit cu gravitatea păcatelor lor, ei, nemaiavînd evlavia și rîvna celor dintîi creștini pentru cele sfinte, primesc ușor depărtarea de Sfînta Împărtășanie și rămîn în nesimțire față de păcatele lor.

De aceea, trebuie a-i sfătui și a-i îndemna pe credincioși să facă canonul cuvenit. Dar mai mult decît toate, să părăsească păcatele, că părăsirea păcatelor, după Sfinții Părinți, este adevărata pocăință. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că „Cel mai cumplit lucru al păcatului este a petrece în păcat și cel mai rău lucru al căderii este a nu se scula din păcat" (Cuvînt la Proorocul Iona, la Daniil, la cei trei coconi și pentru pocăință, în Puțul Sfîntului Ioan Gură de Aur, Buzău, 1833).

Așadar, dacă cel mai cumplit lucru este a petrece în păcat, apoi cel mai folositor lucru este canonul părăsirii păcatului. Dacă cel mai rău lucru al căderii este a zace în cădere, apoi cel mai mare și mai folositor canon este a ne ridica noi din cădere!

98. — Astăzi se pot aplica întocmai Canoanele stabilite de Biserică?

— Sfintele Canoane, atît cele apostolice, cît și ale Sinoadelor ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți, întotdeauna au fost, sînt și vor fi dreptare de mîntuire și călăuzitoare ale sufletelor, iar nouă tuturor ni se cuvine a ne supune și a păzi dumnezeiești le Canoane cu nestrămutare, „că cei ce nu le păzesc se supun sub înfricoșate certări și canonisiri" (Pidalion, M-rea Neamț, ed. 1844, fila 8). În cazuri excepționale să urmeze porunca ierarhului locului și a duhovnicului.

99. — Nu cumva prin acestea creștinii se îndepărtează de Biserică și de Prea Curatele Taine?

— Nu Sfintele Canoane sînt pricina depărtării creștinilor de Biserica lui Hristos, ci nepăzirea scumpătății și a iconomiei celor rînduite de Canoane îi îndepărtează pe preoți și pe popor de Biserica lui Hristos. Sfintele Canoane, dintotdeauna, sînt spre folosul și mîntuirea sufletelor, chiar și acelea care au numai valoare istorică și nu se mai pun în aplicare azi. Canoanele istorice ne arată cum au fost puse pe atunci în aplicare de Sfinții Părinți și de conducătorii Bisericii creștine, cînd Biserica era atacată de erezii și prigoane. Acest lucru nu este mic spre orientarea celor ce păstoresc azi Biserica lui Hristos, atît în Răsărit cît și în Apus.

Canoanele care conțin în ele dogme și legi morale cu nimic nu și-au pierdut valoarea. Ele sînt ca niște faruri de lumină ale Bisericii, spre îndreptarea corăbiei celei vii care este Biserica lui Hristos, ce plutește în valurile veacurilor spre limanul mîntuirii.

Deci nimeni nu are voie să învinuiască Sfintele și dumnezeiștile Canoane pentru răutatea ce stăpînește azi pe cei ce nu au frică de Dum-

nezeu. Un lucru însă trebuie ținut minte. Preoții și păstorii să cunoască bine scumpătatea și iconomia Sfintelor Canoane și să le pună în practică după vreme și de la caz la caz cu fiecare suflet rănit de păcate. Studenții teologi ar trebui să cunoască cît mai bine cum să aplice scumpătatea și iconomia Canoanelor care s-au pus de Duhul Sfînt în Biserica lui Hristos. Mare primejdie este atît pentru preoți cît și pentru păstoriții lor, dacă nu cunosc cît de puțin Sfintele Canoane, precum și felul cum trebuie să le aplice. Căci zice Sfîntul Ioan Gură de Aur „că mare primejdie este pentru preot a nu cunoaște Canoanele și mare prăpastie este acolo unde Canoanele nu stăpînesc. De aceea și fiecare episcop, cînd se hirotonește, mărturisește că va păzi Canoanele Bisericii" (Canonul 2 al Sinodului VII Ecumenic).

100. — Ce ne puteți spune despre spovedania în comun, ce se practică în unele locuri?

— Asemenea spovedanie este necanonică, nu are valoare de Taină, iar păcatele rămîn nedezlegate. Asemenea practici trebuie cu totul părăsite, pentru a nu se desființa Taina Sfintei Spovedanii și a arunca în osîndă atît pe preot, cît și pe credincios.

101. — Dacă cineva rămîne în aceleași păcate după mărturisire și nu se pocăiește, este vinovat credinciosul sau duhovnicul? În acest caz cum este mai bine să se procedeze? Să-l primească în continuare pentru a nu se deznădăjdui sau să-l trimită la alt duhovnic?

— Dacă cineva, după mărturisire, stăruie mereu în aceleași păcate sau și în altele mai grele și dacă preotul și-a făcut datoria și l-a sfătuit îndeajuns să părăsească păcatul iar el nu a ascultat, atunci preotul nu este vinovat. Iar dacă preotul nu l-a sfătuit îndeajuns și nu l-a canonisit după legea lui Dumnezeu și din nepăsarea lui acela cade în același sau în alte păcate mai grele, atunci și preotul are păcat și se osîndește ca unul ce nu a pus doctoriile necesare pe ranele păcatelor. Iar dacă preotul și-a dat toată silința să-l ajute sufletește pe cel ce petrece în nepăsare și nepocăință, însă fără de folos, atunci este bine a-l trimite la alt doctor mai iscusit, poate prin acela îi va da Dumnezeu credinciosului îndreptare. Însă nu degrabă să-l depărteze pe el, ci să procedeze cu blîndețe și îndelungă răbdare, ca să nu-l arunce în deznădejde.

102. — Ce datorii are duhovnicul față de fiii săi duhovnicești și ce datorii au fiii duhovnicești față de duhovnic?

— Duhovnicul are mare datorie față de fiii săi duhovnicești, de a-i supraveghea, de a-i învăța pururea și de a se ruga lui Dumnezeu pentru

mîntuirea lor. Iar fiii duhovnicești au și ei datoria de a asculta învățăturile duhovnicului lor, de a-i cere întotdeauna sfat și binecuvîntare pentru toate, de a-și face canonul rînduit, de a se sili spre îndreptarea lor și de a se ruga pentru părintele lor duhovnicesc.

103. — **Cum trebuie înțeleasă duhovnicia în viața Bisericii Ortodoxe?**

— Duhovnicia „este judecătorie internă a sufletului creștin care are împărăția lui Dumnezeu înăuntrul său, avînd ca judecător conștiința sa, adică știința de sine, în raport cu legile Domnului, cu ajutorul cărora preotul poate face deosebire între bine și rău. Întrucît creștinul nu se poate cunoaște exact pe sine, nici Legea lui Dumnezeu nu o știe pe deplin și nici aplicarea la faptele sale nu o poate face fără părtinire, pentru a-și completa această judecată internă, apelează la un judecător extern, asemenea lui, dar superior lui prin harul Duhului Sfînt, pe care îl consultă și de la care cere ceea ce-i lipsește — iertare, lumină și adevăr". Acesta este duhovnicul, a cărui misiune este să examineze, să îndrume, să judece în numele lui Hristos, să dea sentința dezlegării sau nedezlegării păcatelor, necondiționat sau condiționat, toate împlinindu-le în cadrul legilor lui Dumnezeu date lui de Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, în afara cărora nu poate să fie legare sau dezlegare de păcate, lumină și adevăr bisericesc (Ioan 14, 15—30; 15, 1—14; Pravila Bisericească de arhim. Nicodim Sachelarie).

104. — **Cînd are voie credinciosul să-și schimbe duhovnicul?**

— Iată ce spun Canoanele în legătură cu aceasta: „Oricare om își va lăsa duhovnicul său fără anumită vină și se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică împreună cu acela ce îl primește pe el (Pravila Bisericească de la Govora, cap. 118). În caz că duhovnicul, după multă răbdare și sfătuire, nu observă nici o îndreptare la credincios, un astfel de penitent trebuie trimis la alt duhovnic, sub motiv că nu se pricepe a-i vindeca ranele sale sufletești.

Dacă cineva a fost afurisit (exclus din Biserică) de episcopul său, nu are voie să fie primit de alt episcop mai înainte de a fi iertat de episcopul său. Însă el poate să apeleze la sinod ca să se apere și sinodul poate da o altă hotărîre (Antiohia, 6). Sfîntul Simeon al Tesalonicului spune că „preotul trebuie să afurisească (să oprească) de la cele sfinte pe cel vinovat cînd este rînduit de Canoane, ca să nu se încarce de păcate străine. Că nu este aceea răbdare, ci pricină de pierzare. Că nu se cuvine a fi noi mai milostivi decît Sfinții Părinți. Arhiereul sau duhovnicul, fiind stăpînit de aceleași păcate ca și cel ce se spovedește, să nu socotească că i se vor ierta lui acele păcate, dacă va fi îngăduitor și-i va ușura pe păcătoși, călcînd legile Domnului. Ci pentru ale sale păcate să ceară iertare iar

legea lui Dumnezeu să o aplice cu dreptate. Poate fi îngăduitor numai atunci cînd păcătosul se va hotărî a se îndrepta de la rău și a se smeri întru pocăință" (Tratat asupra tuturor dogmelor cap. 9, 30).

105. — Cum trebuie să se procedeze cu acei credincioși care au săvîrșit păcate grele și totuși cer cu stăruință Sfînta Împărtășanie?

— Cu aceia care au păcate grele și totuși cer stăruitor Sfînta Împărtășanie, iată cum trebuie procedat. Dacă se vor spovedi curat, cu mare durere de inimă, cu lacrimi și cu căință, duhovnicul care i-a oprit un timp de la cele sfinte, potrivit Sfintelor Canoane, poate să le facă acest pogorămînt. Adică să împartă canonul dat și numărul anilor de pocăință în trei părți, după cum am spus mai înainte. O parte să o pună spre milostivirea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nimeni din oameni nu este fără de păcat; a doua parte a canonului să rămînă asupra celui ce a săvîrșit păcatele; iar a treia parte de canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să lege și să dezlege, după cum zice nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (Îndreptarea legii, Tîrgoviște, 1652). Duhovnicul, pentru a se orienta mai bine în legătură cu scumpătatea și pogorămîntul pe are îl face de la caz la caz cu cei ce se spovedesc și se pocăiesc, este bine să citească cu înțelegere Sfintele Canoane și mai ales canonul 102 al Sinodului al VI-lea Ecumenic, iar nicidecum să se bazeze pe priceperea sa, căci „duhovnicul are putere a lega și a dezlega numai în conformitate cu legea Domnului".

Așadar, canonisirea trebuie făcută numai potrivit cu învățătura Sfintei Scripturi, potrivit cu Sfintele Canoane și învățăturile Sfinților Părinți, căci altfel spovedania și pocăința nu ar aduce nici un folos credinciosului și nici duhovnicului.

106. — Cum trebuie procedat cu acei credincioși care nu primesc canon la spovedanie? Dar cu cei care sînt bolnavi și nu pot face canonul?

— Cei ce nu vor să primească un canon la Sfînta Spovedanie, după multă sfătuire, de vor rămîne în îndărătnicia lor, nu li se poate face dezlegarea de păcate, cum spune Sfîntul Nicodim Aghioritul în Învățătura către duhovnic. Celor bolnavi, însă, li se poate face ușurare de canoanele care cer osteneală trupească, precum: post, metanie, priveghere, milostenie, dacă nu au de unde da etc.; însă pentru osteneala duhului nu sînt scutiți, adică de sfînta rugăciune, cea dintotdeauna, și de mulțumire către Dumnezeu pentru suferința pe care o au. După cum am zis, canonul celor bolnavi se poate schimba nu însă și obligația de a ierta, a se ruga și a mulțumi neîncetat lui Dumnezeu pentru toate, căci prin aceasta se vor mîntui.

107. — De cîte ori pe an trebuie să se spovedească mirenii?

— Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de cîte ori simţim nevoia să ne uşurăm sufletul de povara păcatelor şi să primim mîngîierea Harului şi nădejdea iertării. Cu cît ne spovedim mai des cu atîta este mai bine. De obicei însă, spovedania este legată de cele patru posturi. Porunca a patra a Bisericii învaţă să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, în cele patru posturi. Cei mai sporiţi în evlavie să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalţi „măcar o dată pe an" şi anume în Postul Paştilor (Mărturisirea Ort., partea I, întrebarea 90).

108. — De cîte ori pe an trebuie să ne împărtăşim după rînduiala Bisericii?

— Sfînta Împărtăşanie, fiind strîns legată de Spovedanie, se poate da, cu dezlegarea duhovnicului, în cele patru posturi, sau cel mai des o dată pe lună pentru cei mai evlavioşi şi cel mai rar la Sfintele Paşti. Însă numai după săvîrşirea canonului dat. Sfîntul Ioan Gură de Aur recomandă credincioşilor că se pot împărtăşi cel mai des de douăsprezece ori pe an, la cele douăsprezece praznice împărăteşti, cu dezlegarea duhovnicului lor, „însă cu frică şi cu cutremur, ca să nu luăm osîndă în loc de hrană şi moarte în loc de viaţă" (Împărţire de grîu, Cuv. 53 şi 54).

109. — Care sînt condiţiile principale pentru a primi cineva cu vrednicie Trupul şi Sîngele Domnului?

— Pregătirea pentru Sfînta Împărtăşanie este de două feluri: trupească şi sufletească. În general ea constă din următoarele părţi:

a. Spovedania, mărturisirea păcatelor, fără de care nimeni nu se poate împărtăşi, nici chiar clericul. Numai copiii pînă la şapte ani sînt scutiţi de spovedanie.

b. Împăcarea cu toţi oamenii. Nimeni nu se poate împărtăşi certat cu cineva şi neîmpăcat, sau avînd răutate, ură şi gînd de răzbunare asupra cuiva. Dumnezeu, fiind dragoste, primeşte la cele sfinte numai pe cei care iartă şi trăiesc în dragoste.

c. Înfrînarea de la mîncare de dulce şi de la orice poftă şi necurăţie trupească. Soţii sînt datori să ţină cel puţin şapte zile de curăţenie înainte de Sfînta Împărtăşanie şi încă trei zile după Sfînta Împărtăşanie. Credincioşii sînt datori să ţină curăţenie şi să postească miercurea, vinerea şi în cele patru posturi cînd se împărtăşesc. În caz de boală grea, preotul le rînduieşte un post mai scurt, după caz. Cei care se împărtăşesc între posturi sînt datori să postească cel puţin trei pînă la şapte zile, înainte de Sfînta Împărtăşanie. Creştinii sînt datori să se înfrîneze înainte de pri-

mirea celor sfinte, de băutură, de tutun, distracții, glume, zavistie, clevetire etc.

d. Împlinirea canonului dat de duhovnic. Credincioșii nu se pot împărtăși fără învoirea duhovnicului lor și fără împlinirea canonului rînduit de el la spovedanie, afară de caz de boală sau alte împrejurări grave, cînd pot primi cele sfinte în orice situație s-ar găsi cei în cauză.

e. Rugăciunea. Credincioșii sînt datori să se roage mai înainte de primirea Sfintei Împărtășanii în mod deosebit. Să citească din ajun rugăciuni din Ceaslov, din Psaltire și Acatistier; să facă după putere metanii, închinăciuni, milostenie la săraci și alte fapte bune. În mod deosebit sînt datori să citească, seara, Acatistul Mîntuitorului, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul de pocăință, Canonul Îngerului păzitor și Canonul Sfintei Împărtășanii, iar dimineață cele douăsprezece rugăciuni. După primirea celor sfinte, credincioșii trebuie să citească rugăciunile de mulțumire.

110. — În ce împrejurări se pot împărtăși credincioșii cu pogorămînt, adică în mod excepțional?

— După cum am spus, cei ce sînt opriți un timp de Sfînta Împărtășanie se pot împărtăși cu pogorămînt numai în caz de primejdie de moarte, adică de accidente, de operație, internare în spital pentru mai mult timp etc. De asemenea, femeile însărcinate se pot împărtăși în luna a noua, orice oprire canonică ar avea, cu condiția ca după naștere să țină în continuare canonul dat de duhovnic.

111. — Care dintre creștini nu se pot împărtăși nici chiar înainte de moarte?

— Nu pot fi împărtășiți nici chiar pe patul de moarte, creștinii ortodocși care refuză cele sfinte; cei care s-au lepădat de credință; cei care au părăsit Biserica și s-au dus la secte; cei demenți, adică cei care nu pot judeca cu mintea și nu se pot spovedi; cei în agonie care nu au apucat să fie mai înainte spovediți și împărtășiți; cei îndrăciți (demonizați); cei care hulesc pe Dumnezeu și Îl înjură, chiar și pe patul de moarte; cei care au săvîrșit păcate împotriva Sfîntului Duh pînă în ceasul morții și nu s-au pocăit; cei deznădăjduiți care vor să-și pună capăt zilelor; cei cu totul robiți pînă la moarte de beție, de grele păcate trupești, furii de cele sfinte și cei care nu vor să ierte nici la moarte pe aproapele lor.

112. — Ce alte sfaturi ne mai puteți da în legătură cu duhovnicul și duhovnicia?

— Nici un cleric (duhovnic) nu poate dezlega la spovedanie pe cel legat de altul, decît numai dacă cel ce l-a legat a murit sau l-a legat pe nedrept și este dezlegat de episcopul său. Altă învățătură a Bisericii zice

așa: „Caută să găsești un duhovnic bun, duhovnicesc, să fie învățat și iscusit în fapte, să cunoască bine ranele sufletești ca să știe să dea și doctorie cu pricepere", precum ar fi făcut cînd ar fi avut o rană trupească. Căci s-au văzut mulți în ziua de azi care, necunoscînd boala, au omorît duhovnicește pe mulți din cei bolnavi, precum zice și Hristos, „cînd un orb povățuiește pe alt orb, amîndoi cad în groapă".

Cînd vei găsi un duhovnic bun să nu te mai duci la altul, căci dacă neguțătorești mărturisirea nu te poți folosi. Dacă te-ai mărturisit la un duhovnic de mai multe ori și din pricină că ai căzut în aceleași păcate te rușinezi de el și te duci la altul ca să te rușinezi mai puțin și să primești canon mai ușor, aceasta „mai rău mînie pe Dumnezeu". Unii creștini obișnuiesc să caute duhovnici foarte îngăduitori, care iartă fără canon și chiar le dau și Sfînta Împărtășanie. Unii ca aceștia se pierd pe sine și se fac pierzare și pentru alții, dar „vremea judecății (osîndei) lor este în veac" zice Sfînta Scriptură.

Alții uneltesc vicleșugul mai cu măiestrie, căci se duc la un duhovnic și spun unele păcate, apoi se duc la altul și spun alte păcate, tîlcuindu-le în așa fel încît să le înfățișeze fără adevărata lor vină. Alții spun repede păcatele lor ca duhovnicul să nu le bage în seamă, nici să cerceteze cu deamănuntul pricinile și urmările acelor păcate și astfel să poată fi tămăduiți. Alții, ceea ce este și mai rău, nu voiesc să le mărturisească pe toate, ci ascund pe cele mai mari. Toate aceste uneltiri ale diavolului caută pe orice cale să ducă la pierzare sufletele oamenilor slabi în credință.

Duhovnicul nu este decît un martor înaintea lui Dumnezeu și un organ prin care Duhul Sfînt lucrează taina iertării păcatelor. Duhovnicul tîlcuiește și aplică legea lui Dumnezeu pentru vindecarea sufletului omenesc. „Dacă duhovnicul constată că cineva nu este sincer, are datoria să-l respingă de la spovedanie". Dacă nu ar face așa ar însemna că duhovnicul nu slujește pe Dumnezeu cu credință, cu inimă curată și devotată.

Pocăința este una din cele șapte Taine pe care o lucrează Duhul Sfînt în chip nevăzut prin slujba văzută a duhovnicului. Cînd te spovedești nu cumva să-ți pleci urechea ta la glasul diavolului care îți șoptește în minte zicînd: „Oare ce va zice duhovnicul cînd va auzi astfel de păcate?" Uneori diavolul îi șoptește credinciosului prin oamenii cei răi și bîrfitori cum că duhovnicul ar spune altora păcatele de la spovedanie. La aceasta să-și aducă aminte fiecare de bogatul ce și-a mărturisit păcatele sale în mijlocul Bisericii cu glas tare înaintea tuturor celor de față și, în timp ce și le mărturisea, îngerul Domnului îi ștergea păcatele lui cele mărturisite în fața tuturor, cum spune Sfîntul Ioan Scărarul în Cuvîntul IV din Filocalia vol. IX. Să se știe și aceasta, că duhovnicul nu poate dezlega pe cel ce

nu-l dezleagă Dumnezeu și nici nu poate lega pe cel ce nu s-a legat pe sine prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu.

Așadar, în cele spuse pînă aici este clar că nici duhovnicul, afară de pricinile arătate mai sus, nu se poate schimba, nici canonul dat de un duhovnic nu-l poate dezlega altul, cît timp duhovnicul lui trăiește. Iar dacă cineva se smintește de vreo slăbiciune a duhovnicului său și nu mai are evlavie la el, atunci, dacă are motiv bine întemeiat, se poate duce la alt duhovnic, însă numai cu binecuvîntarea duhovnicului dintîi. La noul duhovnic este dator să facă o spovedanie generală din copilărie, ca acela să-l poată cunoaște bine și astfel să-i rînduiască un canon potrivit, spre îndreptarea lui.

113. — În ce condiții se spovedesc și se împărtășesc copiii? Dar cei bătrîni și greu bolnavi?

— Copiii mici pînă la șase-șapte ani, dacă sînt botezați, se împărtășesc fără spovedanie, la 30 sau 40 de zile. Spovedania lor începe de la vîrsta de 7 ani. Cei bătrîni și bolnavi este bine să se împărtășească la fel, la trei-patru săptămîni, dacă nu au vreo oprire de la Sfînta Împărtășanie. Dacă au păcate cu totul grele, de moarte, Sfinții Părinți rînduiesc să se împărtășească numai pe patul de moarte sau cum va socoti duhovnicul lor.

114. — Cum se cuvine a se spovedi și a se împărtăși călugării, după rînduiala Sfinților Părinți? Cît de des se pot împărtăși monahii, schimonahii și călugării bolnavi?

— Tot ce am spus pînă acum despre această Sfîntă Taină este valabil și pentru călugări. Monahii și schimonahii sînt datori a se împărtăși cu Trupul și Sîngele Domnului mai des decît mirenii, însă cu pregătirea cuvenită, după Sfintele Canoane, și cu dezlegarea duhovnicului lor. Călugării se pot împărtăși cel mai des o dată pe lună, sau, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, în cuvîntul 53 din „Împărțire de grîu", la cele douăsprezece praznice împărătești. Schimonahii, îndeosebi cei bolnavi, și bătrînii se pot împărtăși cel mai des o dată pe săptămînă, după tradiția noastră mînăstirească. Aceasta ne învață și povățuirile din Liturghier, zicînd: „Preoții de popor să învețe pe credincioșii lor ca, în cuget curat, parte bărbătească și femeiască să se împărtășească, de va fi cu putință, la praznicile cele împărătești de peste an, iar de nu măcar în cele patru posturi de peste an, să se pregătească de împărtășirea cu Sfintele Taine, însă cu cuvenita pregătire și cu învoirea duhovnicului lor să facă aceasta".

115. — Cum trebuie să se pregătească clericii, preoții și diaconii pentru Sfînta Liturghie?

— Despre toate acestea scrie pe larg în povăţuirile Sfintei Liturghii din Liturghier. În general, clericul de mir este dator să respecte următoarele: Să se spovedească la duhovnicul său înainte cu o zi de Sfînta Liturghie; să aibă dezlegare de la duhovnic pentru săvîrşirea celor sfinte; să ţină curăţenie înainte şi după Sfînta Împărtăşanie cîteva zile; să fie împăcat cu enoriaşii săi şi cu toţi oamenii; să-şi citească din timp toate rugăciunile rînduite pentru Sfînta Împărtăşanie; să facă în ajunul fiecărei sărbători vecernia şi utrenia la biserică; să săvîrşească orice slujbă, mai ales Sfînta Liturghie, fără grabă şi cu toată evlavia; să-şi pregătească din timp prescuri şi vin natural pentru cele sfinte; să-şi pregătească temeinic în cursul săptămînii predica duminicală sau a sărbătorii, prin care este dator să-şi hrănească duhovniceşte pe enoriaşii săi.

116. **— Care este rolul şi importanţa predicii în biserică?**

— Fiecare preot este dator să catehizeze „cu timp şi fără timp" pe credincioşii săi, căci „credinţa vine prin auz, iar auzul prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu" (Rom. 17, 10). Altfel, poporul piere din lipsă de cunoştinţă a cuvîntului dumnezeiesc, iar preotul va da înfricoşat răspuns la judecată. Auzi ce spune Dumnezeu prin gura proorocului: „Fiindcă ai lepădat cunoştinţa şi Eu te voi lepăda să nu mai fii preot, căci ai uitat legea Domnului tău" (Osea 4, 6). Catehezele şi predicile, în general, trebuie să se facă pe temeiul Sfintei Scripturi şi după învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Să fie bine gîndite, simţite, trăite de preot, ca să poată convinge şi pe credincioşi. Predicile să fie calde, mîngîietoare, pe înţelesul tuturor, presărate cu istorioare practice uşor de ţinut minte. Să iasă din inimă, ca să meargă la inimă. O mare importanţă au, mai ales acum, cînd s-au înmulţit sectele, predicile catehetice cu temă, ca să ştie poporul dreapta credinţă ortodoxă şi să se poată feri de cursele sectarilor.

117. **— În cîte feluri este dator a predica preotul?**

— Preotul este dator a predica în trei feluri şi anume: cu cuvîntul, cu scrisul şi cu viaţa, după învăţătura Sfîntului Ioan Gură de Aur. Cu gura este dator să înveţe pe credincioşi cuvîntul Domnului, dogmele, canoanele şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Cu scrisul sau cu mîna este dator să scrie cele ce a învăţat din Sfînta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi. Iar cu viaţa este dator să predice prin trăirea sa personală, după putere, despre cele ce învaţă, aducîndu-şi aminte de cuvîntul Domnului care zice: „Cela ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru Împărăţia Cerurilor" (Matei 5, 19). „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă lucrurile voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri" (Matei 5, 16). Cea mai puternică este predica prin viaţa preotului

118. — Se poate mîntui cineva fără duhovnic şi fără spovedanie?

— Nu. Nimeni nu se poate mîntui nici mireni, nici călugări, nici clerici, fără spovedania păcatelor şi fără dezlegarea de la duhovnic, după cuvîntul Domnului care zice: „Luaţi Duh Sfînt, cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (Ioan, 20, 23). Şi în alt loc: „Oricîte veţi lega pe pămînt, vor fi legate şi în cer şi oricîte veţi dezlega pe pămînt vor fi dezlegate şi în cer" (Matei, 18, 18). Deci, cum va intra cineva în împărăţia cerurilor, nefiind dezlegat pe pămînt de păcatele sale? Că această putere s-a dat numai celor aleşi, adică apostolilor, episcopilor şi preoţilor, iar nu mirenilor. Toţi trebuie să avem duhovnicii noştri şi să ne spovedim regulat, chiar şi aceia cărora li se pare că nu au păcate. Aşa ne învaţă Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan: „De vom zice că păcat nu avem, ne înşelăm pe noi înşine şi adevărul nu este în noi. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios şi drept este Dumnezeu ca să ne ierte nouă păcatele şi să ne curăţească pe noi de toată nedreptatea" (1 Ioan 1, 8—9). Iar Sfîntul Simeon Tesaloniceanul arată, zicînd: „Toţi trebuie să ne pocăim, şi mireni şi călugări şi preoţi şi arhierei. Toţi să ne pocăim (spovedim), ca să ne mîntuim" (Tratat asupra tuturor dogmelor, cap. 251, Despre Taina Pocăinţei). Fără spovedanie nimeni nu se poate mîntui, deoarece „toţi multe greşim" (Iacob 3, 2). Tot omul este zămislit şi născut în păcat (Facere 8, 21; Ps. 50, 6; Matei 7, 11; Rom. 3, 11). Sfînta Scriptură ne arată că „păcatul aduce moarte" (Iacob 1, 15) şi că „nimic necurat nu va intra în Împărăţia lui Dumnezeu".

Deci să ţinem minte că „păcatul este călcarea Legii lui Dumnezeu şi este urîciune şi necurăţie înaintea Lui" şi că mînia Domnului vine asupra celor răi şi păcătoşi care mor nespovediţi şi fără pocăinţă. Păcătoşii, prin spovedanie şi pocăinţă, întorc mînia cea dreaptă a lui Dumnezeu şi capătă mîntuirea sufletelor lor.

119. — Duhovnicul poate opri de la lucrarea celor sfinte pe vreun cleric? Ce trebuie să facă duhovnicul în această situaţie?

— Cele mai mari păcate făcute de clerici, adică lepădarea de credinţa ortodoxă, uciderea, desfrînarea, profanarea celor sfinte (ierosilia, sacrilegiul) etc., trebuie să fie spovedite numai la arhierei, precum şi alte păcate grele care nu le pricepe duhovnicul. Să se facă toate cu sfatul arhiereului, pentru că lucrarea duhovniciei este mai ales a arhiereului. Duhovnicul nu poate opri de la săvîrşirea celor sfinte pe vreun diacon sau preot, pentru orice păcat, ci trebuie să-l trimită la episcopul locului sau la Sfîntul Sinod, după regula Bisericii noastre Ortodoxe.

120. — Ce părere aveţi despre acei clerici care dau prea des şi fără cercetarea cuvenită Sfînta Împărtăşanie la credincioşi?

— Preoţii care dau Sfînta Împărtăşanie credincioşilor fără cercetarea cuvenită şi fără canonisire sînt datori să citească cu atenţie „Povăţuirile" din Liturghier care privesc pregătirea sufletească şi trupească a credincioşilor pentru Sfînta Împărtăşanie. Preoţii sînt datori să cunoască bine Sfintele Canoane şi practica Bisericii Ortodoxe, iar la nevoie să consulte pe episcopul locului, pe care sînt datori să-l asculte toată viaţa. Preoţii trebuie să citească şi învăţătura Sfîntului Ioan Gură de Aur despre felul cum trebuie dată Sfînta Împărtăşanie. Iată ce zice el în Cuvîntul 55 din cartea sa „Împărţire de grîu": „Nu mică muncă zace asupra voastră, preoţilor, dacă ştiind la cineva vreo răutate îi veţi îngădui să se împărtăşească de Masa aceasta. Sîngele lui Hristos din mîna voastră se va cere. Măcar vreun voievod de-ar fi, măcar eparh, măcar cel încoronat cu coroană, dacă cu nevrednicie se apropie (de cele sfinte), opreşte-l. Mai mare stăpînire ai tu decît acela . . . că decît cel îndrăcit mai rău este cel ce a păcătuit şi se apropie. Că acela, pentru că este îndrăcit, nu se munceşte; iar aceştia cînd se apropie cu nevrednicie, la muncă veşnică se dau. Deci, nu numai pe aceştia să-i oprim, ci în scurt pe toţi care îi vom vedea că se apropie cu nevrednicie. Nici unul să nu ia ca Iuda, ca să nu pătimească ca Iuda". Şi iarăşi zice: „Nu da sabie în loc de hrană. Ci măcar din nebunie de va veni acela să se împărtăşească, opreşte-l. Să nu te temi. Teme-te de Dumnezeu, nu de om. Iar dacă tu nu îndrăzneşti să-l opreşti, adă-l la mine. Nu voi îngădui să se facă acestea. De suflet mă voi despărţi mai înainte decît voi da Sînge stăpînesc cu nevrednicie. Şi sîngele meu tot îl voi vărsa, mai înainte decît voi da Sînge aşa de înfricoşat celui căruia nu i se cuvine. Iar dacă mult iscodind cineva nu a ştiut pe cel rău, nu este nici o vină".

De aceea, duhovnicul trebuie să fie cu mare grijă la spovedanie, socotind bine pe cine trebuie să-l oprească şi cui să-i dea cele sfinte cu vrednicie. Dacă cineva duce o viaţă imorală şi caută prin înşelăciune să primească Sfînta Împărtăşanie, va intra satana în el (Ioan 13, 27), asemănîndu-se lui Iuda. Dacă cineva este pe patul de moarte şi nu mai poate vorbi i se poate da Sfînta Împărtăşanie pe mărturia celor din jurul său, cum că bolnavul este om credincios, că s-a spovedit regulat şi a dorit cele sfinte. Cel mai mare păcătos, dacă pe patul de moarte se spovedeşte, plîngînd cu amar, asemenea tîlharului de pe cruce, poate fi împărtăşit. Iar dacă cineva nici pe patul de moarte nu vrea să se împace cu aproapele, sau refuză cele sfinte, nu trebuie să fie împărtăşit.

În ce priveşte purtarea Sfintelor Taine de către mireni, chiar cu voia preotului, iată ce spune Pravila Bisericească: „Preotul care va da Sfînta Taină a lui Dumnezeu (Împărtăşania) citeţului celui destoinic, sau omului simplu, să o poarte el încoace şi încolo pentru oarecare treburi, iar nu însuşi preotul să o poarte cu frică de Dumnezeu, unul ca acela să se

pocăiască trei ani" (Pravila Bis. de la Govora, 35). Și iarăși: „Preotul care va împărtăși pe orice om, fie mic, fie mare, tînăr sau bătrîn, pînă ce nu va lua știre despre dînsul de la duhovnicul lui de este destoinic sau nu, unul ca acesta să se izgonească din preoție, adică să se pocăiască cinci ani; iar dacă din neglijență va împărtăși, chiar de-ar fi cocon mic, șapte ani să aibă pocanie" (op. cit., 35). „Nu este îngăduit a se ține Sfintele Taine în casă, mai ales în familie, sau a le purta la sine și din îndelungarea de vreme să se neglijeze păstrarea lor, ci numai la biserică, pe Sfînta Masă, să se păstreze cele sfinte; căci și credincioșii cînd trec pe lîngă biserică se închină lui Hristos. În vreme de nevoie, de persecuții, de foc, de cutremure sau cînd se duc cele Sfinte la bolnavi acasă, poate preotul să ia cu sine cele Sfinte, dar și atunci cu mare cinste și grijă, pe cît posibil mergînd cu ele ca la vohodul cel mare, cu lumînarea aprinsă înainte, fără a căuta vreun cîștig lumesc" (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, cap. 9).

„Nu se cuvine a liturghisi prin case particulare de către episcopi sau preoți" (Laodiceea, 58). Deoarece al VI-lea Sinod Ecumenic supune caterisirii pe clericii care slujesc și botează prin paraclise, care sînt în casele particulare, fără învoirea episcopului, și noi hotărîm aceasta. Căci pe cînd Sfînta Biserică Ortodoxă îndreptează cuvîntul adevărului și păstrează adevărul și învață moralitatea vieții, apoi este urît și necuvios întru neascultare și anarhie (clericii) furișîndu-se prin case, să rupă buna rînduială și să o umple de multă tulburare și sminteală. Pentru aceea prezentul sinod, de acord cu Sinodul Ecumenic al VI-lea, canonul 31, a hotărît să fie lepădați din cler cei ce liturghisesc prin paraclise, care sînt prin case, lepădarea din cler făcîndu-se de către episcopul locului. Iar dacă unii dintre aceștia pătrund în case și vor îndrăzni să liturghisească fără voia episcopului, aceia să se caterisească, iar mirenii care sînt părtași acestora să se supună afurisirii (Ibidem 1, 2, 12).

121. — **Spun Sfinții Părinți că cel mai greu se mîntuiesc clericii, adică arhiereii, preoții și duhovnicii. Ce ne puteți spune în această privință?**

— Sfinții și dumnezeiești Părinți spun într-adevăr că cu anevoie se vor mîntui preoții, duhovnicii și toți păstorii de suflete. Datoriile păstorilor de suflete sînt multe și grele, față de sine, față de familie, față de clericii care depind de ei și cu care colaborează în slujba Domnului, precum și față de poporul încredințat lor spre a-l duce la mîntuire și mulți păstori se lasă înșelați de lăcomie, care este rădăcina tuturor păcatelor (1 Tim. 6, 10), prin care smintesc pe credincioși și nedreptățesc pe colaboratorii lor, preoți, diaconi, cîntăreți etc. Toate veniturile bisericii sînt o proprietate a lui Dumnezeu, iar preotul nu este decît un iconom al lor și este obligat să le împartă cu dreptate la toți cei ce au nevoie și merită împărtășirea

din ele. Cel ce este nedrept față de colaboratorii săi se pedepsește cu afurisirea din slujba sa și dacă nu se îndreaptă se caterisește, „ca unul ce a ucis pe fratele său" (Const. Apostolice, 9).

Ce pot să spun eu mai mult în această privință? Fiecare preot duhovnic și păstor de suflete știe mai bine decît mine ce are de făcut. Deci, să-i ajute Dumnezeu să-și împlinească datoriile față de Hristos, față de familie, față de sine, față de societatea în care trăiește și mai ales față de sufletele încredințate lui spre mîntuire, spre a dobîndi cît mai mulți pentru Împărăția lui Dumnezeu.

122. — **Ce trebuie să facă păstorii de suflet pentru a dobîndi Împărăția lui Dumnezeu?**

— Trei sînt lucrurile de căpetenie pentru mîntuirea sufletelor noastre: credința dreaptă în Dumnezeu, faptele cele bune și smerenia. Adică, cînd vom lucra toate poruncile lui Hristos, să zicem în inima noastră „că slugi netrebnice sîntem, fiindcă nu am făcut decît ceea ce eram datori să facem, după cum ne învață Domnul" (Luca 17, 10).

CONVORBIREA A CINCEA

Despre căsătorie, datoriile soților și copiilor

123. — **Cum se cuvine să se pregătească tinerii pentru căsătorie?**

— Cea mai bună pregătire a tinerilor pentru viață și căsătorie este creșterea lor „în frica și certarea Domnului", precum ne învață pe noi vasul alegerii și gura lui Hristos, marele Apostol Pavel. Mai întîi se cere tinerilor să cunoască pe scurt învățătura de credință ortodoxă. Să știe Crezul pe de rost și alte rugăciuni de nevoie, să aibă duhovnici buni, să citească Sfînta Scriptură și mai ales Noul Testament, Catehismul Ortodox și alte cărți de folos sufletesc. De asemenea, sînt datori să trăiască în feciorie pînă la cununia religioasă și să se silească a lucra după putere toate faptele bune, mai ales rugăciunea, mergerea regulată la Biserică, postul, milostenia, viața curată, ascultarea de părinți și spovedania în cele patru posturi.

Iată cum se cuvine să se pregătească orice tînăr pentru a păși în viață și pentru căsătorie. Să ne gîndim că nunta este cea mai veche taină a Bisericii, întemeiată de Dumnezeu încă din rai. Ea stă la temelia familiei, a lumii întregi. Tăria familiei depinde și de respectarea principiilor morale ale Bisericii noastre. Tinerii trebuie pregătiți pentru viața de familie încă din copilărie. Preotul, nașul de botez și părinții au în viața tinerilor cel mai mare rol și răspundere.

124. — Care sînt regulile canonice ale nunții creștine ortodoxe?

— Regulile canonice, pe care sînt datori a le împlini tinerii la nunta creștină ortodoxă, sînt unsprezece la număr și anume:

1. Cei doi tineri care vor să se cunune unul cu altul, să nu fie între ei nici un fel de rudenie trupească sau duhovnicească, adică din Sfîntul Botez. Cununia între rude o oprește cu desăvîrșire Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe.

2. Părinții celor doi tineri trebuie să se învoiască și să se unească la căsătoria copiilor lor. Nunțile făcute fără voia părinților nu aduc bucurie copiilor și sînt canonisite de Sfîntul Vasile cel Mare în canoanele 38, 40 și 42 ca și desfrînarea, cu trei ani oprire de la Sfînta Împărtășanie pînă la împăcarea celor doi tineri cu părinții lor.

3. Cei doi tineri trebuie să se iubească și să se învoiască a se căsători unul cu altul; căci de se căsătoresc fără voia lor, la îndemnul părinților sau pentru cîștiguri materiale, această nuntă nu poate dăinui.

4. Logodirea celor doi tineri să se facă cu preot, după rînduiala Bisericii, cu cercetarea canonică cuvenită.

5. Tinerii logodiți sînt datori să trăiască la părinții lor pînă la cununia religioasă și să-și păzească cu sfințenie fecioria, că de vor greși mai înainte sînt canonisiți de Biserică, ca niște desfrînați, și opriți șapte ani de la Sfînta Împărtășanie.

6. Mai înainte cu o săptămînă sau două de cununia religioasă cei doi tineri sînt datori să se spovedească la duhovnicul lor din copilărie sau la preotul satului, cu post și rugăciuni și, dacă au voie, să se pregătească pentru Sfînta Împărtășanie.

7. Cununia religioasă se cuvine, după tradiție, a se face dimineața, deobicei Duminica, mai înainte de începerea Sfintei Liturghii, iar nașii mirilor să fie creștini buni, capabili să învețe și să povățuiască pe calea cea bună pe finii lor.

8. După slujba cununiei, cei doi tineri stau cu cununiile pe cap în mijlocul bisericii, înconjurați de credincioși pînă la sfîrșitul slujbei, iar preotul dă binecuvîntare de Sfînta Liturghie și se roagă împreună cu toți cei de față pentru ajutorul celor încununați. Crezul și Tatăl nostru este dator să le zică mirele.

9. Cînd preotul zice: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați", atunci cei doi miri se apropie de Sfîntul Potir și se împărtășesc cu Trupul și Sîngele lui Hristos, dacă au voie de la duhovnicul lor.

10. După terminarea Sfintei Liturghii cei doi miri sînt conduși la casa mirelui de nuntași după vechea tradiție ortodoxă, unde se așază la

masă, mănîncă și se veselesc cu cucernicie și bună rînduială, întru slava lui Dumnezeu, precum se cuvine creștinilor.

11. Dacă cei doi tineri s-au împărtășit, se cuvine să fie în curățenie pînă în seara zilei următoare, pentru cinstea Sfintelor Taine.

Aceasta este regula canonică a celor ce se căsătoresc, rînduită de Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe, pe care cei mai mulți creștini o calcă în zilele noastre, spre a lor osîndă (După „Hristoitia, Bunul Moral al creștinilor", cap. 26, p. 67—69, de Sfîntul Nicodim Aghioritul). Cei ce împlinesc aceste reguli creștine la căsătorie, primesc binecuvîntarea de la Dumnezeu și duc viață liniștită în familie și cu bună sporire în toate. Iar cei ce calcă rînduiala Bisericii la căsătorie, duc viață cu multe ispite. După rînduiala Bisericii nu se fac cununii sîmbătă seara, spre ziua Sfintei Duminici. Unii fac nuntă cu scop de cîștig, spre a dobîndi daruri și sume mari de bani, schimbînd Taina Nunții rînduită de Dumnezeu în rai, în prilej de desfrînare, de sminteală și de cîștig pierzător de suflete, spre a lor osîndă. Un alt mare păcat fac tinerii care se cunună la biserică numai de ochii lumii, nu pentru naștere de copii, ci spre plăcere trupească, și fac cununie și petrecere în Sfintele posturi, cînd nunțile sînt oprite.

125. — Care sînt gradele de rudenie opritoare de căsătorie?

— Gradele de rudenie sau rudeniile sînt de patru feluri:

A. 1. Rudenii de sînge (consîngenitate) în linie dreaptă, care se opresc de la căsătorie la infinit. Consîngenitatea în linie dreaptă se împarte în două:

a. *În linie dreaptă suitoare*, adică, tată — bunic — străbunic etc.

b. *În linie dreaptă coborîtoare*, adică, tată — fecior — nepot — strănepot etc.

2. *Rudenii de sînge în linie colaterală*, care se opresc de la căsătorie pînă la al șaptelea grad, inclusiv. Frații de o mamă sînt în gradul II de rudenie; verii primari sînt în gradul IV de rudenie; verii al doilea sînt în gradul VI de rudenie și nu se pot căsători unii cu alții; verii al treilea sînt în gradul VIII de rudenie și aceștia au voie să se căsătorească între ei. Frații și verii de tată vitreg sau mamă vitregă nu se pot căsători între ei tot pînă la gradul VII inclusiv. În cazuri de nedumerire se cere sfatul și dezlegarea episcopului locului.

B. Rudenii prin încuscrire. Membrii a două familii încuscrite nu se pot căsători pînă la al cincilea grad, inclusiv. Membrii a trei familii încuscrite nu se pot căsători pînă la al treilea grad, inclusiv, după sinodul patriarhal din Constantinopol, din anul 997.

C. Înrudirea spirituală, din botez și cununie, între nași, fini și rudele lor. Căsătoria cu rude spirituale este oprită pînă la gradul al treilea in-

clusiv. Nu se pot căsători naşul cu fina, cu mama sau cu fiica finei. Nu se pot căsători finul cu fiica naşului şi fiul naşului cu fiica finei.

D. Înrudirea prin adopţiune (*înfiere*) se opreşte de la căsătorie pînă la gradul al treilea, inclusiv.

În toate cazurile cei doi tineri, dimpreună cu părinţii lor, sînt datori să consulte pe preot şi să asculte întru totul de rînduiala Bisericii fixată de Sfinţii Părinţi şi păstrată cu atîta sfinţenie de înaintaşii noştri.

126. — **În cazuri cu totul speciale, preotul poate singur să ia hotărîre şi să dea dezlegare de cununie celor înrudiţi?**

— Pentru cazuri cu totul speciale, excepţionale, logodnicii trebuie îndrumaţi să consulte pe episcopul locului, care poate anula logodna, sau dă cuvenita dezlegare de cununie şi rînduieşte un anumit canon de pocăinţă. Cînd cei doi tineri sînt rude apropiate, veri primari, fraţi vitregi, cumnaţi etc., nici episcopul nu are voie să dezlege o asemenea nuntă fărădelege, pe care au oprit-o şi au legat-o Sfinţii Părinţi. Iar „dacă vreun preot săvîrşeşte o asemenea nuntă, fără ştirea episcopului, să se caterisească". De obicei, gradele de rudenie în căsnicie, mai ales cele din încuscrire, cele spirituale şi din înfiere, nasc multe probleme preoţilor şi Bisericii şi nu puţini tineri se căsătoresc fiind rude, fie din neştiinţă, fie din lăcomia de avere, fie din neascultare şi necredinţă, din care pricină au mult de suferit în viaţă.

127. — **Ce trebuie să facă cei căsătoriţi anticanonic cu rude apropiate?**

— Orice nuntă ce se face cu rude trupeşti sau sufleteşti apropiate Biserica lui Hristos n-o recunoaşte, ci o desparte şi o canoniseşte, după caz, cu oprire de la Sfînta Împărtăşanie şi pocăinţă, de la trei pînă la zece şi uneori 15 ani, pentru că se face amestecare de sînge, se calcă legea dumnezeiască şi se face sminteală în popor.

128. — **Cîte căsătorii îngăduie Biserica?**

— Biserica Ortodoxă îngăduie cu pogorămînt trei căsătorii, însă în anumite condiţii. Sfîntul Vasile cel Mare, în canonul 87, spune despre a doua nuntă: „Căsătoria a doua este îngăduită de Biserică, numai celor ce au rămas văduvi de tineri prin deces şi n-au copii". Iar Sfîntul Apostol Pavel sfătuieşte la văduvie în castitate, dar cine nu poate „mai bine să se căsătorească, decît să ardă" (1 Cor. 7, 39). „Căsătoria a doua nu se binecuvîntează cu cununie, ci se canonişeşte doi ani a nu se împărtăşi, iar a treia căsătorie, trei ani", zice Sfîntul Nichifor în canonul 2. Dacă cei ce se căsătoresc a doua oară sînt bătrîni „unii ca aceia mînie pe Dumnezeu, să aibă pocanie trei ani şi metanii cîte 24 în zi", zice Pravila Bisericească de la Govora, cap. 109. „Cel căsătorit a doua oară nu mai poate fi hiro-

tonit" (Apost. 17; VI Ecumenic, 3; Sfîntul Vasile, 12). Slujba cununiei a doua se face simplă și fără fast, iar preotul nu are voie să ia parte la masa lor (Neocezareea, 7). Preotul, dacă rămîne văduv, nu are voie să se căsătorească a doua oară. Dacă totuși îndrăznește la a doua căsătorie, pierde preoția și nu mai are voie să săvîrșească nimic din cele ale preoției (Sfîntul Vasile, 6).

Căsătoria a treia se îngăduie de Biserică „numai de mare nevoie, acelora care nu au copii, pînă la vîrsta de 40 de ani". Sfîntul Vasile zice că „la trigami să se aplice afurisire (oprire de la Sfînta Împărtășanie) cinci ani, fără a-i opri cu totul de la Biserică . . ." (Can. 4). „Nunta cea dintîi este lege, a doua este iertare, iar cea de-a treia este călcare de lege", zice Îndreptarea Legii de la Tîrgoviște, cap. 205. Căsătoria a patra este oprită cu desăvîrșire de Biserică. Cel vinovat este „afurisit și lipsit de toată slujba Bisericii", pînă se desparte de acea persoană și se pocăiește opt ani.

„Dacă o femeie sau bărbat moare și soțul se căsătorește, nu păcătuiește . . . dar dacă rămîne văduv (pînă la moarte) își agonisește mai multă slavă la Dumnezeu" (Păstorul lui Herma). Iar Sfîntul Iustin Martirul și Filozoful, în cartea sa „Apologia", spune despre a doua căsătorie: „După Dascălul nostru, cei ce s-au căsătorit a doua oară după legea omenească sînt păcătoși, precum și cei ce caută la femeie spre a o pofti. Că nu numai cel ce preacurvește cu fapta este preacurvar, ci și cel ce voiește a preacurvi, fiindcă nu numai faptele, ci și gîndurile sînt văzute la Dumnezeu . . ." Iar pe cei ce fac mai multe căsătorii, Sfinții Părinți îi numesc poligami. Deci, după a doua nuntă nu mai este nuntă, ci poligamie. De aceea a zis Domnul samarinencei care păcătuise cu cinci bărbați: „Pe care îl ai, nu-ți este ție bărbat" (Ioan, 4, 18). „Cei ce au trecut peste a doua nuntă nu merită să fie numiți bărbați și soții", zice Sfîntul Vasile cel Mare în canonul 4. Tot el spune despre a treia nuntă: „Sfinții Părinți au trecut sub tăcere nunta a treia (poligamia) și au socotit-o ca pe o poftă dobitocească și străină de vrednicia omului creștin. Nouă ni se pare că acest păcat este mai mare decît curvia . . ." (Canonul 80).

129. — **Care este scopul evanghelic al nunții creștine?**

— Scopul principal al nunții creștine, după porunca lui Dumnezeu (Fac. 1, 28; 2, 18—24) și după învățătura Bisericii Ortodoxe, este unirea prin iubire a celor doi soți în numele Domnului pentru nașterea de copii, spre înmulțirea neamului omenesc. Apoi, ajutorarea soților între ei, pentru ușurarea vieții; înfrînarea trupească și evitarea desfrîului și a imoralității în lume. Toate aceste scopuri să fie spre preamărirea lui Dumnezeu (Învă-

țătura de Credință Creștină Ortodoxă, p. 487; Dicționarul Teologic, Pr. I. Bria, 1981, p. 95—96).

130. — **Ce păcat săvîrșesc cei ce trăiesc fără cununie religioasă și au copii? Ce trebuie să facă ei spre a se mîntui?**

— În afară de cerințele fizice, omul are în plus necesități și datorii superioare sufletești și deci are nevoie în căsnicie și de binecuvîntarea lui Dumnezeu, adică de cununia religioasă.

Cei ce trăiesc fără această cununie nu li se pot primi darurile și pomelnicile la Sfîntul Altar și nu pot fi nași nici la cununie, nici la botez. Ei nu se pot mîntui decît dacă se cunună la biserică făcînd și un canon de cîțiva ani oprire de la Sfintele Taine (După Pravila bisericească, de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Sinodul I Ecumenic, în canonul 3 și VI Ecumenic, în canonul 5, opresc cu desăvîrșire pe clerici de orice grad să aibă vreo femeie îngrijitoare la casele lor, „afară de mamă, soră sau mătușă, sau pe alte persoane care nu pot fi bănuite de legătură de concubinaj" ... „Iar dacă cineva ar călca cele hotărîte de noi să se caterisească. Aceasta să se respecte și de cei căsătoriți, avînd grijă de curățenia lor morală". Vezi, deci, ce grijă au avut Sfinții Părinți să păstreze viața morală în Biserica lui Hristos și cu cîtă tărie au luptat împotriva smintelii și a cumplitului păcat al desfrînării?

131. — **Cum se cuvine să se aleagă nașii la botez și la cununie și ce datorii au nașii față de finii lor?**

— Nașii trebuie să se aleagă dintre cei mai buni și mai evlavioși creștini, indiferent ce stare socială ar avea, pentru că nașii sînt povățuitori duhovnicești ai finilor lor și au mai mari îndatoriri decît părinții cei trupești. Nașii trebuie să fie oameni cumpătați, morali, blînzi, de model în societate. Să cunoască bine credința ortodoxă, Crezul, catehismul ortodox, Sfînta Scriptură și să meargă regulat la biserică. De aceea, nu pot fi nași la botez și la cununie creștinii de altă religie (catolici, protestanți, sectari etc.), cei ce trăiesc în concubinaj (necununați), în desfrînare, cei ce nu vor să aibă și să crească copii, cei beți, divorțați și cu nume rău în societate. Nașii trebuie să fie aleși cu multă grijă și numai cu voia preotului paroh, în fața căruia să se oblige că vor purta grijă să învețe pe finii lor frica lui Dumnezeu, să-i supravegheze, să-i cheme la biserică, la spovedanie, la săvîrșirea faptelor bune, să-i cerceteze regulat la casele lor, să-i mustre la nevoie, să le dea cărți creștinești de citit, pentru că nașii au mare răspundere, fiind garanții finilor lor înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Nașul se leagă cu finul și cu părinții lui „printr-o rudenie spirituală, care este mai mare decît cea după trup, deoarece el se numește părinte duhovnicesc, iar finul este fiu duhovnicesc, „după canonul 53 al Sinodului

VI Ecumenic. „Părinții trupești, spune Dionisie Areopagitul, încredințează copilul unui creștin botezat care este un bun educator în cele dumnezeiești, încît copilul va rămîne pentru toată viața sub povățuirea lui, ca la un tată duhovnicesc și garant al vieții lui după Dumnezeu . . .". Nașul trebuie să locuiască cît mai aproape de finul său pentru a-l supraveghea și ajuta la învățătura poruncilor lui Dumnezeu. Iată, pe scurt, cum se aleg nașii de la botez, de la cununie și călugărie. Ei trebuie să fie cei mai buni din cei mai buni, ca cei ce trebuie să dea socoteală în fața lui Dumnezeu pentru fiii lor sufletești. Putem spune că mulți nași credincioși își mîntuiesc sufletele prin finii lor, dacă îi cresc în frica Domnului; dar mai mulți se osîndesc pentru lenevirea și nepăsarea față de fiii lor sufletești. La rîndul lor și finii au datoria să asculte pe nașii și garanții lor sufletești, să-i consulte în toate, să primească sfaturile lor cele bune, să se roage zilnic pentru nașii lor, pentru preoții care i-au botezat, cununat sau călugărit și să le fie de model duhovnicesc în toată viața.

Nașii de călugărie se aleg de stareț, dintre cei mai buni călugări sau duhovnici ai mînăstirii. Călugării trebuie să aibă nași numai dintre călugări, iar mirenii numai dintre mireni. „Nu se cuvine, nici este lucru cinstit, nici primit ca călugărul sau călugărița să primească copii după Sfîntul Botez (adică, să fie nași la botez), sau să țină cununii la nuntă. Iar de va îndrăzni să facă acest lucru fără de cale, de rușine și fărădelege, să se canonisească cum va părea arhiereului. Iar de va face aceasta a doua oară, să se izgonească din Biserica lui Hristos, ca un călcător al dumnezeieștilor pravile" (Pravila lui Matei Basarab, cap. 135).

132. — **În ce condiții Biserica Ortodoxă aprobă divorțul?**

— După învățătura dată nouă de Dumnezeu, căsătoria este indisolubilă, adică una singură pe toată viața: „Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă" (Matei, 19, 6). Numai moartea desparte în chip firesc pe cei doi soți. Totuși, sînt cîteva excepții îngăduite de Biserică, care duc la despărțirea soților între ei prin divorț. Iar divorțul este desfacerea căsătoriei pe care o provoacă soții între ei, pentru care Biserica nu le poate da nici o binecuvîntare sau hotărîre juridică oficială. De aceea, nici nu se prevede vreo slujbă bisericească la divorț. Adevărata legiuitate a nunții constă numai în căsătoria întîi. Desfacerea ei legală o face numai moartea unuia dintre soți, sau pe plan mai înalt, moartea ambilor soți, căci după moarte „sînt ca îngerii, necăsătoriți" (Matei 22, 30).

„Cu toate acestea, conducerea bisericească, ținînd seama de scopul moral al căsătoriei, încă din vremea apostolilor a dat îngăduință văduvei rămasă prin decces de a se recăsători. Deci ca o iconomisire dintre cele două alternative: a văduviei prea superioare, în deplină stăpînire de sine

(Luca 2,36—37) și a desfrîului prea păcătos, i s-a indicat calea de mijloc a căsătoriei celei de a doua" (1 Cor. 7, 8—9; 1 Timotei 5, 3, 6, 14), cum spune așa de clar Arhimandritul Nicodim Sachelarie, în lucrarea sa monumentală „Pravila Bisericească".

133. — **Care sînt cauzele canonice ale divorțului?**

— Motivele canonice de divorț sînt:

I. a. *Adulterul* (preacurvia), adică violarea credinței conjugale de către soț sau soție. Acest motiv de divorț se bazează pe Sfînta Evanghelie, adică pe dreptul divin (Matei 19, 9).

b. Pe lîngă adulter, soțul poate să divorțeze cînd i se pun curse care pericliteză viața, îndreptate contra existenței căsătoriei, de către un soț împotriva celuilalt, cum ar fi *refuzul soțului sau soției de a naște copii*. În acest caz partea nevinovată are dreptul să solicite divorțul.

c. Iarăși, soțul poate divorța cînd soția se face vinovată de *avort intenționat* și prin acesta împiedică scopul căsătoriei.

d. Cînd femeia sau bărbatul participă fără voia celuilalt la ospețe și petreceri necuviincioase.

e. Pentru soție există motiv de a cere divorț cînd bărbatul său o acuză public pe nedrept de adulter; cînd soțul ei greșește în public sau în ascuns, în casă sau în altă parte cu o altă femeie.

II. Al doilea motiv principal de divorț, după adulter, este *căderea unui soț din dreapta credință* — apostazie, necredință, sectă etc. (1 Cor. 7, 15).

III. *Cînd unul din soți sau amîndoi intră în monahism*, „ca o moarte superioară, față de lumea pusă în slujba păcatului" (Sin. VI Ecumenic, canonul 12 și 48). Însă „cel ce-și lasă (prin divorț neîngăduit) soția sa legitimă și ia pe alta, trebuie să fie canonisit ca un preacurvar, după porunca Domnului (Matei 19, 9), adică să fie oprit pînă la 15 ani de Sfînta Împărtășanie", după Sfîntul Vasile cel Mare.

134. — **Cînd se consideră încheiat divorțul canonic? Adică în ce moment cei doi soți sînt liberi să se recăsătorească, din punct de vedere canonic?**

— Divorțul canonic se consideră încheiat cînd între soți au urmat motivele de divorț arătate mai sus (adică adulterul, lepădarea de credință, intrarea în monahism etc.). Trebuie, însă, pe lîngă motivele canonice arătate mai sus, să se țină seamă și de motivele de divorț hotărîte de legislația civilă.

135. — **Care sînt efectele divorțului canonic?**

— Efectele de drept ale divorțului canonic se referă pe de o parte la soții divorțați, iar pe de altă parte la copiii născuți din căsătorie.

Divorțul canonic desface în orice privință legătura conjugală și pune pe soți în acel raport în care se găseau înainte de căsătorie (după Dreptul bisericesc oriental de episcopul Nicodim Milaș, cap. 202).

136. — **Ce ne învață Sfinții Părinți despre nașterea de copii?**

— Sfînta și dumnezeiasca Scriptură, precum și Sfinții Părinți, arată că copiii sînt un dar al lui Dumnezeu (Geneză 20, 17—18; 25, 21; 29, 33; 30, 6, 17, 22; 33, 5; 48, 8—9; Luca 1, 7). Iar nașterea de copii este o binecuvîntare și rînduială dumnezeiască dată de Dumnezeu omului încă din rai, prin porunca: „creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul . . .” (Facere 1, 28). Prin nașterea de copii se înnoiește neamul omenesc și se menține viața pe pămînt. Așadar, nașterea de copii este cea mai mare datorie a celor doi soți care se unesc prin căsătorie. Nașterea de copii formează cea mai mare bucurie și adevărata temelie a familiei; ea consolidează și desăvîrșește căsnicia și este izvor de sănătate. Fără împlinirea acestei datorii Taina Nunții se desființează. Pentru aceea Dumnezeu binecuvîntează pe primul om, Adam, și îi face femeie pe Eva, ca să nască copii.

După izgonirea lui Adam din rai, nașterea de copii devine, pe lîngă binecuvîntare, și canon de ispășire a păcatelor părinților. Nașterea de copii ajută mult la mîntuirea părinților, cum spune Sfîntul Pavel, că femeia „se va mîntui prin naștere de fii” (1 Timotei 2, 15). În Vechiul Testament, cei ce nu aveau copii erau socotiți lepădați de la fața lui Dumnezeu. De aceea se rugau ziua și noaptea să le dăruiască Domnul copii. La fel glăsuiesc și toți Sfinții Părinți. Ei se rugau pentru cei ce nu aveau copii sau nu puteau naște, să le dea Dumnezeu copii buni și sănătoși, iar pe cei bolnavi îi vindecau cu rugăciunile lor. Pe cei ce nu voiau să aibă copii îi sfătuiau, cum spune și Sfîntul Pavel, ca mai bine să nu se căsătorească sau să trăiască în înfrînare (curățenie), cu învoirea ambilor soți, decît să-și ucidă copiii.

Mîntuitorul aseamănă pe cei ce se căsătoresc numai pentru păcat, sau de ochii lumii, sau pentru avere, cu smochinul blestemat care nu voia să aducă nici o roadă pe pămînt. Pentru că nașterea de copii nu este numai o datorie socială, firească, ci este mai întîi o poruncă dumnezeiască, care contribuie foarte mult la mîntuirea părinților. Soții care nu vor să nască copii, care îi avortează sau practică păcatul pazei, sînt certați de Dumnezeu cu boli de tot felul, cu necazuri în viață, cu grea mustrare de conștiință, iar dincolo cu osîndă veșnică.

137. — **Ce trebuie să facă soții ca să aibă copii buni și sănătoși?**

— Părinții, dacă doresc să aibă copii buni, înțelepți și sănătoși, trebuie ca ei să fie mai întîi buni, credincioși ascultători de Biserică și

plini de frica lui Dumnezeu. Căci copiii sînt de fapt „cópii" ale părinților lor. Ce văd și ce aud în casă de la părinți aceea fac. Educația copiilor începe chiar din ziua nunții părinților, adică din clipa zămislirii. Pentru a avea copii înțelepți și credincioși, părinții trebuie să se roage mult, să meargă regulat la biserică, să postească sfintele posturi, să se spovedească adesea, să țină curățenie în zilele rînduite, să facă milostenie, să fie blînzi, smeriți și plini de dumnezeiasca dragoste spre toți. Soții sînt datori să se înfrîneze în sărbători și în posturi și să nu facă nici un fel de meșteșug diavolesc spre a nu avea copii. Cel mai greu păcat al celor căsătoriți este avortul, adică uciderea de copii. Copiii zămisliți în zile de sărbători, în posturi, în stare de beție sau după avorturi, de obicei se nasc bolnavi, sînt debili și uneori chiar infirmi. La fel și cei ce practică paza, nu se pot împărtăși doi ani cu Sfintele Taine și uneori se îmbolnăvesc de nervi, ca o pedeapsă a dreptului Judecător.

După naștere, părinții sînt datori să se ocupe mai mult decît orice de educarea și buna creștere a copiilor. Mai întîi să caute nași credincioși copiilor lor. Apoi să-și ducă regulat copiii la biserică, să-i împărtășească cu Sfintele Taine în fiecare lună, să-i învețe de mici rugăciuni și lucruri bune, să nu-i smintească cu cuvintele și faptele lor, căci sminteala pe care o fac părinții copiilor lor este un păcat greu în fața lui Dumnezeu, cu urmări cumplite în viața copiilor. Cei mai mulți copii ajung răi în viață, datorită păcatelor pe care le-au deprins de la părinții lor din copilărie. De asemenea, copiii trebuie să fie învățați, atît de părinți și nași, cît mai ales de preotul satului, frica de Dumnezeu, dreapta credință, omenia, mila, smerenia, ascultarea și cunoștința Sfintei Scripturi. Trebuie să fie deprinși de mici cu postul, cu rugăciunea regulată, cu spovedania, cu mila față de cei lipsiți și respect față de toți oamenii.

Rugăciunea, citirea cărților bune, ascultarea și respectul față de părinți, frica de Dumnezeu și exemplul personal dat de tata și de mama sînt cele mai sigure căi și mijloace de educare și creștere creștinească a copiilor.

138. — **Care sînt principalele datorii ale părinților față de copii, după Sfînta Scriptură?**

— Prima datorie a părinților față de copii este aceea de a-i iubi (Tit 2, 4). Copiii trebuie să fie născuți din dragoste și din dorința ambilor soți, iar nu din plăcere, din păcat sau din întîmplare. A doua datorie a părinților față de copii este de a-i învăța legea dumnezeiască (Deut. 4, 9—10; 6, 7; 20, 25; Ps. 77„5—7; Prov. 22, 6; Efes. 6, 4 etc.). Părinții au datoria de a-i învăța pe copii dreapta credință și frica de Dumnezeu (Facere 18, 19; Ps. 33, 11; Prov. 1, 7). Au datoria de a le povesti copiilor lucru-

rile cele minunate ale lui Dumnezeu din sfintele cărți (Ieșire, 13, 14—15; Is. Navi 4, 6; Ps. 43, 1).

Părinții mai au datoria de a-i învăța pe copii ascultarea și supunerea (Prov. 4, 3—4; 1 Tim. 3, 4); au datoria de a-i binecuvînta (Facere 48, 15—16; Evrei 11, 20); de a compătimi pe copiii lor (Ps. 102, 11—13); de a-i îndemna și mîngîia (1 Tes. 2, 11); de a-i conduce bine (1 Tim. 3, 4, 12); de a-i mustra pe copii (1 Imp. 2, 23—24); de a-i îndrepta și pedepsi la nevoie (Deut. 8, 5; Prov. 3, 12; 13, 24; 19, 18; 22, 15; 23, 13—14; Evrei 12, 7, 9—10); de a nu-i întărîta și mînia (Efes. 6, 4; Col. 3, 21); de a le îndeplini trebuințele cele de nevoie (Prov. 13, 22; Matei 7, 9—11; Luca 11, 11—13; 2 Cor. 12, 14; 1 Tim. 5, 8). Părinții au datoria de a se ruga pentru copiii lor pentru înțelepciunea, pentru creșterea lor duhovnicească și pentru mîntuirea lor (Facere 17, 18; 4 Imp. 29, 19). Au datoria să-i ajute în vreme de ispite (Iov 1, 5) și în caz de boală (2 Imp. 12, 16); să fie pildă bună fiilor lor (4 Imp. 14, 13; 15, 3) și să-i învețe pe copii din tinerețe (Prov. 22, 6) toate faptele bune și dragostea creștină după Sfînta Evanghelie. Apoi să-i încredințeze unor duhovnici buni.

139. — Care sînt datoriile copiilor față de părinții lor, după învățătura Sfintei Scripturi?

— Principalele datorii ale copiilor sînt: Să păzească legea lui Dumnezeu (Deut. 30, 2; Prov. 28, 7); să se teamă de Dumnezeu (Deut. 31, 12—13; Ps. 33, 11); să se teamă de părinți și să-i cinstească (Exod 20 12; Lev. 19, 3; Deut. 5, 16; Matei 15, 4; 19, 19; Marcu 7, 10; 10, 19; Luca 18, 20; Efes. 6, 2 etc.); să se supună părinților (Prov. 6, 20—21; 7, 1—3; Efes. 6, 1; Col. 3, 20); să asculte învățătura părinților (Prov. 1, 8; 3, 4; 4, 1; 20, 21; 5, 1—2; 6, 20—21 etc.); să îngrijească pe părinții lor (Facere, 45, 9—12; 47, 11—13; 1 Imp. 22, 3—4; 1 Tim. 5, 4 etc.); să cinstească pe bătrîni (Lev. 19, 32; Prov. 23, 22; 1 Petru 5, 5). „Copiii ascultători veselesc inima părinților" (Prov. 10, 1—15, 20; 23, 15, 24—25; 27, 11 etc.); copiii ascultători vor fi binecuvîntați (Exod 20, 12; Deut. 5, 16; Ieremia 35, 18—19; Prov. 3, 1—4; Efes. 6, 1—2 etc.).

Copiii răi, dimpotrivă, nu ascultă de părinții lor (Rom. 1, 30; 2 Tim. 3, 2); disprețuiesc pe părinții lor (Prov. 15, 5, 20; Iezechiel 2, 27); înjură pe părinții lor (Prov. 30, 11); sînt pedepsiți de Dumnezeu pentru părinții lor (Prov. 19, 13); pricinuiesc întristare părinților lor (Prov. 10, 1; 17, 21—25); pradă pe tată, alungă pe mamă (Prov. 19, 26); nu cinstesc pe bătrîni (Isaia 3, 5).

Sfînta Scriptură vorbește de amenințări, anateme și pedepse date de Dumnezeu copiilor care disprețuiesc pe părinții lor (Deut. 27, 16; Iezechiel 22, 7, 15). Aceleași pedepse vin și asupra copiilor care nu se supun

părinților (Deut. 21, 18—21); asupra copiilor care rîd de părinții lor (Prov. 30, 17); asupra copiilor care blestemă pe părinți (Ieșire 21, 17; Lev. 20, 9; Prov. 20, 20; Matei 15, 4; Mc. 7, 10); asupra copiilor care bat pe părinții lor (Ieșire 21, 15); asupra copiilor care rîd și disprețuiesc pe bătrîni (4 Regi 2, 23—24) și asupra copiilor bețivi și iubitori de plăceri (Deut. 21, 20—21). Despre toate acestea se vorbește pe larg în Pravila Bisericească a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, deja citată.

140. **— Ce ne învață Sfinții Părinți despre suflet? Care este originea sufletului și cînd se unește cu trupul?**

— Iată ce ne învață Biserica Ortodoxă: „Plantele și animalele au duh de viață biologică, necesară vieții lor firești, care nu depășește trebuințele corpului lor, fiind una cu el, căci la creație Domnul numai „a zis și s-au făcut", așa cum sînt ele astăzi. Omul, însă, a fost creat trupește cu o pregătire specială (Facere 1, 26—30) și i s-a creat un suflet viu (Facere 2, 7), adică nemuritor, avînd însușiri speciale, după chipul lui Dumnezeu, nu după înfățișare, ci după nemurire, ca cel ce avea să se perfecționeze prin exercițiul vieții morale libere, care lucrînd întru asemănare cu Dumnezeu, prin respectarea legilor Domnului, întru stăpînirea de sine și conducerea făpturii supuse Lui, ca un reprezentant al lui Dumnezeu față de cele pămîntești și ca un delegat al lumii materiale față de Făcătorul prin viața sa pămîntească și trupească, în care sintetizează cele materiale ale pămîntului. Deci el era și este un microcosmos, adică o lume mică (După Dogmatica Sfîntului Ioan Damaschin).

Există trei teorii despre suflet: 1. a preexistențialismului, condamnat de Biserică. 2. a traducianismului animal, adică teoria prin care se arată că sufletul se transmite în clipa zămislirii de la părinți la fii, ca și la animale, după regulile puse odată de Creator. Nici această teorie nu este aprobată de Biserică. 3. a creaționismului, pe care o învață Biserica. Adică sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu în clipa zămislirii. Alte explicații de amănunt nu s-au dat. Se pare că această învățătură, în care să intre și aspectele vieții de creditate trupească și sufletească, ar putea fi expusă astfel: sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu, nu din nimicul absolut, ca sufletul lui Adam, ci din realitatea părinților născători, asemenea cu Eva și Adam. Așa se explică mai bine paternitatea dumnezeiască a proprietății ei creaționale, precum și a colaborării părinților pămîntești binecuvîntați în viață și în urmașii lor (După Pravila Bisericească, de Arhim. Nicodim Sachelarie).

„Cînd stăpînește în noi rațiunea (sufletul), acesta chinuiește în mod necesar trupul care slujește ca instrument în vederea virtuții", spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul (Filocalia, vol III, p 309). „Trupul este

al sufletului, iar nu sufletul al trupului, căci cel mai mic este al celui mai mare, iar nu cel mai mare al celui mai mic. Deci, fiindcă pentru greșelile cele dintîi a răsărit legea păcatului, care este plăcerea simțurilor, pentru aceasta s-a hotărît moartea trupului prin osteneli și dureri, rînduită spre desființarea legii păcatului. Cel ce știe că moartea s-a ivit din pricina păcatului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul său cînd vede cum este desființată legea păcatului din trupul său, prin feluritele osteneli și dureri ca să primească fericita viață viitoare în duh; căci știm că nu poate ajunge la aceea dacă nu este golită mai înainte din trup ca dintr-un vas, încă în această viață, legea păcatului, susținută prin afecțiunea voinței față de el" (Filocalia, vol. III, p. 309).

Biserica învață că omul este alcătuit din trup și suflet (dihotomism), iar nu din trup, duh și suflet (trihotomism), cum s-ar crede în aparență (1 Tes. 5, 23; 1 Cor. 15, 45; Evrei 4, 12). „În constituția sa trupească, spune arhimandritul Nicodim Sachelarie în Pravila Bisericească, omul are, ca și animalul, trup și duh de viață biologică, suflet senzitiv, dar acestea nu sînt decît o cantitate materială identificată cu trupul omenesc, unde locuiește sufletul, care este a doua cantitate de sine stătătoare (Matei 10, 28; Luca 12, 4—6; Marcu 14, 34). Armonia dintre suflet și Dumnezeu o garantează armonia dintre trup și suflet și, pe temeiul acestei armonii, se desfășoară armonia dintre om și animale, plante și întreaga natură. În condițiile de azi ale păcatului proporția de armonie fiind fărîmițată, ea se realizează parțial pe întreaga stare a existenței, de la nesimțitoarea piatră și pînă la vîrful scării lui Iacov — Dumnezeu" (Facere 28, 10—22; Rom. 3, 20—24; Rom. 5, 12—21).

141. **— În ce constă chipul și asemănarea lui Dumnezeu din om și în ce parte anume sînt așezate?**

— Sufletul este chipul lui Dumnezeu în om, întrucît are întreită putere, dar o singură fire. Puterile sufletului omenesc sînt acestea trei: simțirea, rațiunea și voința. Cu simțirea omul se aseamănă lui Dumnezeu-Tatăl; cu rațiunea se aseamănă Fiului, iar cu voința se aseamănă Duhului Sfînt. Și precum în Sfînta Treime, măcar că trei sînt fețele, însă nu sînt trei, ci un singur Dumnezeu, așa și sufletul omenesc, măcar că trei sînt puterile lui sufletești, însă nu sînt trei suflete, ci un suflet. Deosebirea între chipul și asemănarea lui Dumnezeu din sufletul omenesc, după Sfinții Vasile cel Mare (Exaimeron, Cuv. 10), Ioan Gură de Aur, Fericitul Ieronim și alții constă în aceasta: chipul lui Dumnezeu se primește de către suflet în vremea zămislirii sale, iar asemănarea lui Dumnezeu din suflet se săvîrșește la Botez.

Deci chipul lui Dumnezeu este în rațiune, în voință și simțire, iar asemănarea lui Dumnezeu este în silința omului spre desăvîrșire prin lucrarea faptelor bune și împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Despre aceasta iată ce spune Sfîntul Vasile cel Mare: „Să facem om, zice Dumnezeu, după chipul și asemănarea Noastră. Pe una, adică chipul, prin zidirea lui Dumnezeu o avem; iar pe alta, asemănarea, prin bunăvoirea noastră o îndreptăm". Iar Sfîntul Dimitrie al Rostovului zice: „Mie mi-a lăsat Dumnezeu ca să fiu după asemănarea dumnezeiască. Astfel, după chip sînt cuvîntător, iar după asemănare sînt creștin ... Deci să știm cum că chipul lui Dumnezeu este și în sufletul omului necredincios, iar asemănarea numai în creștinul cel îmbunătățit. Și cînd ar greși de moarte creștinul, atunci numai de asemănarea lui Dumnezeu se lipsește, iar nu și de chip. Și măcar și în munca veșnică de s-ar osîndi omul, chipul lui Dumnezeu este același într-însul în veci, iar asemănarea a fi nu poate" (Cuvînt al Sf. Dimitrie al Rostovului, în Hronograf, ed. Mînăstirea Neamț, 1837).

142. — De ce avortul este considerat ucidere și este combătut cu atîta tărie de Sfînta Biserică?

— Prin avort se înțelege uciderea pruncilor în pîntece prin tot felul de mijloace. Deoarece fătul are suflet viu, creat de Dumnezeu chiar din clipa zămislirii, pentru aceea avortul este combătut de Biserică și de Sfinții Părinți cu atîta tărie, pentru că se ucide viața, se pierde sufletul, atît al celui ucis, cît și al celui care săvîrșește uciderea și se calcă porunca lui Dumnezeu, care zice: „Creșteți și vă înmulțiți" (Facere 1, 28). Se calcă și porunca a V-a din Decalog, care zice: „Să nu ucizi" (Ieșire, 20, 13). Prin avort se amenință viața de pe pămînt, se calcă porunca creației dată de Dumnezeu în rai, se atentează la viața celor mai nevinovate ființe omenești, care sînt copiii; se destramă familia, se îmbolnăvește societatea întreagă și se aduc peste cei vinovați cumplite pedepse dumnezeiești, atît în viață, cît și după moarte. Apoi, sufletele copiilor avortați, nefiind botezați, nu pot intra în împărăția lui Dumnezeu, ci așteaptă ziua cea înfricoșată a judecății, cînd singuri vor acuza pe părinții care i-au ucis în fața Dreptului Judecător Iisus Hristos.

Iată pentru ce avortul este crimă, adică ucidere de om, și trebuie combătut cu toată tăria de Biserică și de păstorii ei.

143. — Ce canon rînduiesc Sfinții Părinți pentru femeile care fac avort sau îndeamnă și ajută pe altele să facă acest cumplit păcat?

— Femeile care își avortează copiii, indiferent prin ce mijloace, se numesc ucigașe de copii, iar nu mame, și primesc pedepse grele încă din viața aceasta. Iată ce spun și canoanele Sfinților Părinți în legătură cu

păcatul uciderii de prunci: „Despre femeile care păcătuiesc şi-şi omoară fătul în pîntece, forţîndu-se să facă ucideri, să se oprească, după hotărîrea dată mai înainte, ca să se împărtăşească la ieşirea din viaţă. Dar procedînd cu iubire de oameni, după cum am aflat, hotărîm ca să fie oprite vreme de zece ani după treptele canonisirilor hotărîte" (Ancira, 21). „Femeile care dau buruieni otrăvitoare şi pierzătoare, precum şi cele ce primesc otrăvurile omorîtoare de prunci, să se supună canonului de 20 de ani al ucigaşului" (VI Ecumenic, 91; Sfîntul Vasile cel Mare, 56). „Femeia care bea ierburi ca să-şi piardă rodul trupului şi să nu nască coconi, aceea să aibă pocanie cinci ani şi mătănii cîte trei sute pe zi. Iar de va face şi bărbatul aşa, mai rău este. Nici Biserica să nu-i primească prescura lui, nici prinosul lui de nu se va pocăi" (Pravila Bisericească, Govora, 20). „Femeia de va zămisli şi va bea ceva ca să se lepede începerea dintr-însa să se pocăiască opt ani şi mătănii 367 zilnic; iar de i se va întîmpla ei a muri să nu se îngroape în cimitir" (Ibidem, 115; Îndreptarea Legii cap. 364). „Femeia care a pierdut pruncul fără voie, un an se canoniseşte" (Sfîntul Ioan Postnicul, can. 22). „Femeia care a născut pe cale şi nu a purtat grijă de prunc, să fie supusă vinovăţiei ucigaşului" (Sfîntul Vasile, 33).

144. — Unde se află sufletele copiilor avortaţi şi care va fi soarta lor la judecata de apoi?

— Copiii care mor nebotezaţi, din motive independente de voinţa părinţilor sau a preoţilor, se pot considera părtaşi la botezul dorinţei, ca şi drepţii Vechiului Testament, sau prin analogie cu vindecările făcute de Iisus Hristos la rugăciunile părinţilor sau ale prietenilor. Căci Dumnezeu nu pedepseşte pe cel nevinovat, ci dimpotrivă, căci El a creat pe om spre fericire. Totuşi, părinţii copiilor se vor spovedi şi li se va rîndui canon potrivit cu grija sau nepăsarea lor. Adică să boteze sau să crească un copil sărac, să viziteze un loc sfînt, să facă milostenie, să facă metanii, să ţină post etc.

Iată ce spune Sfîntul Chiril al Ierusalimului în Cateheza a III-a, cap. 10: „Dacă cineva nu primeşte botezul nu se mîntuieşte, afară numai de mucenici care primesc împărăţia şi fără de apă (botez). Mîntuitorul, cînd a mîntuit lumea prin Cruce şi cînd I s-a împuns coasta, a slobozit sînge şi apă, ca să se boteze cu sîngele Lui cei care se botează în timpul persecuţiilor. Mîntuitorul numeşte mucenicia botez, căci zice: „Puteţi să beţi paharul pe care îl beau Eu şi să vă botezaţi cu botezul cu care Eu mă botez?" (Marcu 10, 38). „Mucenicii şi-au făcut mărturisirea de credinţă, făcîndu-se privelişte lumii, îngerilor şi oamenilor" (1 Cor. 4, 14). Sinodul VI Ecumenic, în canonul 83, spune: „Cei morţi nu pot fi

botezați, după cum nu pot fi nici împărtășiți". Deci, copiii avortați, născuți fără de vreme, pierduți fără voie, sau care mor îndată după naștere, fără a primi botezul, nu pot fi botezați nicidecum după moarte, pentru că nu mai sînt vii. Nu pot fi pomeniți nici la biserică, pentru că nu sînt botezați și nu au nume. Ei nu sînt membrii Bisericii lui Hristos. Pentru cei uciși de părinți cu voia lor, întreaga răspundere rămîne asupra părinților.

În „Pravila Bisericească" a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, cap. 178, citim următoarele despre acest lucru: „Pentru copiii avortați și care mor nebotezați nu se află nicăieri învățătură, nici în Sfînta Scriptură, nici la Sfinții Părinți, fiindcă viața oamenilor, atît a celor maturi, cît și a celor necreștini, este în mîna Făcătorului lor, care nu poate fi obligat să descopere toată iconomia providenței sale muritorilor, nici să cunoască ceea ce nu le este de folos. Chemarea glasului Său răsună mereu în lume și cei ce aud au datoria să răspundă, numai în măsura de ei înțeleasă și pentru ei dată. De bună seamă că Dumnezeu nu pedepsește pe cei ce nu cunosc legile, și mai ales pe copiii nebotezați. Ba, dimpotrivă. El a creat pe om spre fericire și, deci, copiii care n-au putut folosi libera lor voință și putere în virtutea scopului pentru care omul a fost creat, El îi fericește pentru existența lor, așa cum și ei Îl laudă pentru aceeași existență nevinovată și frumoasă creațiune naturală. Astfel, ei sînt rînduiți la fericirea naturală a existenței, dar nu la cea a răsplătirii după merite, întrucît nu au fapte virtuoase".

„Fericirea naturală o dă Dumnezeu direct și necesar, fără a mai fi nevoie de efortul omului, nici nu mai este nevoie de a se vorbi de ea între oameni. Ci, revelația divină ne arată numai pe aceea fericire la[1] care și omul contribuie" (2 Cor. 12, 4; Apoc. 21, 22). Pravila lui Mate Basarab, în capitolul 153, spune despre copiii nebotezați: „Iar cîți cocon[1] ai creștinilor mor nebotezați, așijderea și ai păgînilor, aceia nu merg nici în împărăția cerurilor, nici în muncă, ci numai la un loc luminos. Iar cînd se botează se deschid cerurile pe care le încuiase Adam pentru neascultare și au fost tot închise pînă cînd a venit Domnul nostru Iisus Hristos și a dat darul Sfîntului Botez în lume" (Ibidem, 154).

145. — **Cum se poate combate acest cumplit păcat al uciderii de fii, care bîntuie astăzi în toată lumea?**

— Cred că această datorie de a învăța pe oameni să nu-și ucidă copiii este mai mult a preoților și a păstorilor de suflete. Ei trebuie să arate credincioșilor, cu dovezi din Sfînta Scriptură, din învățăturile Sfinților Părinți și din dumnezeiescile Canoane, cît de greu este păcatul uciderii și cît de mare pedeapsă primește uciga[1]ul de la Dumnezeu. Adam

și Eva, după ce au fost scoși din raiul pământesc pentru păcatul neascultării de Dumnezeu, s-au însoțit și născînd Eva pe primul copil, anume Cain, a zis Adam: „Am dobîndit om prin ajutorul lui Dumnezeu" (Fac. 4, 1). Deci, nașterea de prunci, de orice sex, se face „prin ajutorul lui Dumnezeu", fie că este bun creștin, fie că este păgîn, și fiecare nou-născut are în sine, afară de trupul pământesc și scînteia dumnezeirii, adică sufletul nemuritor. Căci spune Sfînta Scriptură: „Domnul Dumnezeu a făcut pe om din țărîna pămîntului și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul suflet viu" (Fac. 2, 7). Suflet viu, adică nemuritor. Astfel, la zămislirea fiecărui prunc în pîntecele maicii sale, Dumnezeu pune încă de la început suflet nemuritor în fiecare om. De aceea și proorocul David, insuflat de Duhul Sfînt, zice: „Că Tu ai zidit rărunchii mei, sprijinitu-m-ai din pîntecele maicii mele . . . Minunate-s lucrurile Tale, Doamne, și sufletul meu le cunoaște foarte . . ." (Ps. 138, 13—16). Sufletul pruncului se zămislește în pîntecele maicii sale numai prin lucrarea Domnului și chiar și zilele lui îi sînt socotite de Dumnezeu cît să trăiască pe pămînt, încă înainte de a se zămisli.

Deci, să înțeleagă femeile care își ucid copiii că sînt ucigașe ale zidirii lui Dumnezeu și vinovate de gheena focului. Căci dacă numai a urî pe cineva se socotește ucidere de oameni, după cuvîntul lui Hristos care zice: „cel ce urăște pe fratele său, ucigaș de oameni este" (1 Ioan 3, 15) — și: „orice ucigaș de oameni nu are viață veșnică" — oare ce urgie a lui Dumnezeu va ajunge pe acea mamă care-și ucide propriul său copil, chiar de ar fi el zămislit prin puterea lui Dumnezeu, numai de o clipă? Deci, să știe orice femeie care și-a ucis copiii, ori în ce chip, că nu va scăpa de pedeapsa lui Dumnezeu. Să nu spună că era zămislit numai de o zi sau de un ceas, că Dumnezeu nu caută la timp ci la intenția gîndului. Dacă cineva ar semăna în țarina sa grîu, porumb sau altceva și altul venind i-ar distruge semănătura sa, apoi nu l-ar da în judecată și nu i-ar cere despăgubire? Dar Dumnezeu va lăsa nepedepsiți pe cei ce distrug sămînța și țarina unde se zămislesc prunci? Să-și aducă aminte femeile cele ucigașe de copii de Cain, care a făcut o singură ucidere și s-a pedepsit încă din viață cu șapte feluri de pedepse. Întîi a fost blestemat de Dumnezeu pe pămînt. A doua pedeapsă să lucreze pămîntul. A treia că nu-i dădea lui pămîntul tăria și roadele sale. A patra pedeapsă a fost suspinarea. A cincea, tremurarea. A șasea, să fie el depărtat de la fața lui Dumnezeu. A șaptea pedeapsă a lui Cain era semnul ce i L-a pus Dumnezeu ca să nu-l ucidă nimeni din cei ce îl vor afla pe el (Facere 4, 9—14).

Deci, cum vor scăpa de pedepsele vremelnice și veșnice acele mame care-și ucid pe copiii lor? Care dintre fiarele pămîntului și-au ucis cîndva

puii lor? Şi cum se va arăta femeia ucigaşă de prunci înaintea lui Dumnezeu, fiind mai rea decît toate fiarele pămîntului? Aceleaşi pedepse vor primi şi acei soţi care se păzesc prin diferite mijloace de a nu naşte copii, deoarece intenţia lor este aceeaşi, de a omorî pruncii şi de a opri zămislirea zidirii lui Dumnezeu.

146. — Sfînta Biserică ar putea accepta o reglementare a naşterilor din motive sociale ca: foamete, boli, lipsă etc.?

— Biserica lui Hristos nu poate niciodată aproba uciderea de prunci (avortul, paza etc.), pentru orice motive. Mîntuitorul ne-a spus că sufletul omului este mai scump decît orice pe lume (Matei 16, 26; Marcu 8, 36—37). Apoi, cum să aprobe Biserica în vreun fel pierzarea sufletelor omeneşti? Cine ar putea răscumpăra atîtea suflete care se pierd prin ucidere, necreştinaţi şi neluminaţi prin Sfîntul Botez, singurul care poate ierta păcatul strămoşesc şi cele personale? Cum ar aproba vreo Biserică creştină să se omoare sufletele copiilor, mai ales neavînd Sfîntul Botez? Căci ştim că tot omul „este zămislit în păcate" şi numai prin Botez se uneşte cu Hristos şi devine fiu al Bisericii (Ps. 50, 5; 57, 3; Iov 15, 14; 25, 4; Isaia 4, 8; Ioan 3, 6). Deci, cine va avea îndrăzneală, din cei ce conduc Biserica lui Hristos, să aprobe oarecare pogorămînt femeilor creştine pentru uciderea copiilor? Cine ar îngădui această fărădelege, să aprobe uciderea pruncilor, fiind sub păcatul strămoşesc şi fără lumina Sfîntului Botez? Eu cred că această fărădelege nu va aproba-o Biserica lui Hristos niciodată, aducîndu-şi aminte de cuvintele Domnului care zice: „Ce va da omul în schimb pentru sufletul său" (Matei 16, 26).

Dumnezeu este Tatăl sufletelor noastre (Numeri 27, 16; Evrei 12, 9; Matei 6, 9). Apoi, cine va îndrăzni să dea voie a se pierde un suflet care este creat de Tatăl nostru cel din ceruri? El a creat sufletul nostru şi l-a înzestrat cu nemurire. Deci, cum ar fi posibil să aprobe Biserica lui Dumnezeu să se omoare sufletele cele înzestrate cu nemurire de Creatorul lor, neavînd dumnezeiescul Botez, care este semnul curăţirii păcatelor şi al renaşterii prin apă şi prin Duh? (Ioan 3, 3—5; Rom. 6, 3; Efes. 5, 26; Tit 3, 5). Sau care din feţele bisericeşti va îndrăzni să aprobe în vreun fel uciderea pruncilor din motive sociale? Oare nu ne spune nouă Mîntuitorul: „nu vă îngrijiţi pentru viaţa voastră ce veţi mînca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca. Au nu este viaţa mai mult decît hrana şi trupul decît îmbrăcămintea? Priviţi la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare şi Tatăl vostru cel ceresc le hrăneşte pe ele. Oare nu sînteţi voi mai de preţ decît ele? Şi cine din voi grijindu-se poate să adauge staturii sale un cot? Luaţi seama la crinii cîmpului cum cresc; nu se ostenesc, nici nu torc; şi vă

spun vouă că nici Solomon în toată mărirea lui nu s-a îmbrăcat ca unul din aceştia. Iar dacă pe iarba cîmpului, care astăzi este şi mîine se aruncă în cuptor, Dumnezeu aşa o îmbracă, oare nu cu mult mai mult pe voi puţin credincioşilor? Deci nu purtaţi grijă, zicînd: ce vom mînca, ce vom bea sau cu ce ne vom îmbrăca?" (Matei 6, 25—31) că toate acestea păgînii le caută. Iar dacă şi de boli se tem femeile care nasc, spre a nu se îmbolnăvi, atunci să ducă viaţă de înfrînare, de curăţie şi de post, căci după mărturia Sfîntului Vasile cel Mare, cele mai multe boli vin asupra omului din cauza neînfrînării şi a necumpătării de la cele vătămătoare. Auzi ce zice el: „Nu pricinui trupului boală şi slăbiciune, că nu-mi spui mie pricinile, ci Celui ce le ştie. Spune-mi: a posti nu poţi? Dar a te sătura în toată viaţa şi a-ţi sfărîma trupul cu greutatea bucatelor poţi? Au nu ştii că postul este maica sănătăţii?" (Exaimeron, Cuv. 1). Şi iarăşi, adaugă Sfîntul Vasile: „N-a fost în rai vin, nici junghieri de dobitoace". După potop însă a zis Dumnezeu omului: „mîncaţi toate ca pe nişte verdeţuri de iarbă" (Facere 9, 3).

Apoi, arătînd vechimea postului, zice Sfîntul Vasile: „Vino, călătoreşte prin istorie şi cearcă începutul postului, că este de o vîrstă cu omenirea. Tot lucrul care întrece cu vechimea este vrednic de cinstit. Cucerniceşte-te dar, omule, de căruntele postului, că postul în rai s-a legiuit. Cea dintîi poruncă pe care a luat-o Adam a fost aceea, ca „din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi" (Fac. 2, 17). Şi iarăşi zice: „Fîndcă nu am postit, am căzut din rai". Să postim dar, ca la el să ne întoarcem. Şi iarăşi: „Cărora le-au căzut oasele în pustie? Au nu acelor ce căutau mîncare de carne?" Şi în alt loc zice: „Bucatele cele grase şi bucatele cele multe, neputînd a le mistui stomacul, multe boli au adus în lume; iar postului şi înfrînării pururea îi urmează sănătatea". Şi iarăşi: „Evreii, pînă cînd se îndestulau cu mană şi cu apa cea din piatră, pe egipteni îi biruiau, prin mare călătoreau şi nu era întru semin-ţiile lor bolnav" (Ieşire 16, 3; Ps. 104, 36). Iar după ce şi-au adus aminte de căldările cele cu cărnuri şi s-au întors cu poftele la Egipt au căzut din pămîntul făgăduinţei" (Exaimeron, Cuvîntul 1, Despre Post).

Am adus aici puţine mărturii pentru cei ce pricinuiesc motive de boli şi pentru aceasta li se pare că ar avea dreptul să îngăduiască cuiva să piardă şi să omoare pruncii, punînd pricină pe boală. Boala, însă, o trimite Dumnezeu ca pedeapsă pentru păcate (Numeri 11, 33; Lev. 26, 16; Deut. 28, 15, 22, 59; Imp. 7, 14; Iov 33, 19—23; Ps. 105, 17—18; 1 Cor. 11, 30 etc.).

Deci, dacă vreo femeie este bolnavă, nu la uciderea de prunci să-şi găsească scăpare de pedeapsa lui Dumnezeu. Ci, să se roage lui Dumnezeu cu umilinţă, cu post şi cu durere de inimă, căci la El este puterea

și îndurarea de vindecare a celor bolnavi. Postul, rugăciunea și înfrînarea întru curățenie a celor căsătoriți și bolnavi, acestea sînt leacul lor, iar nu uciderea de prunci nevinovați.

147. — **Care sînt urmările cele mai grele ale avortului asupra trupului și sufletului?**

— Femeile care fac avort se îmbolnăvesc adeseori de boli grele, nevindecabile, îmbătrînesc înainte de vreme, suferă mai ales de nervi, nasc copii bolnavi și infirmi, nu se înțeleg cu bărbații lor, au mustrare de conștiință pînă la moarte, nu se pot împărtăși cu Sfintele Taine, după Canoane, pînă la moarte, sau cel mai puțin timp de zece ani, dacă se pocăiesc și primesc canonul rînduit de duhovnicii lor. Iar dacă nu, le așteaptă canonul cel veșnic în muncile iadului, de care să ne ferească pe toți Bunul nostru Mîntuitor.

148. — **Ce trebuie să facă o mamă însărcinată dacă soțul o silește la avort? Dar dacă este greu bolnavă și are mulți copii?**

— Sfîntul Apostol Pavel zice așa: „Femei, supuneți-vă bărbaților voștri, precum se cuvine, întru Domnul" (Coloseni 3, 18). Aici trebuie să înțelegem că nu întru toate se cuvine femeii să se supună bărbatului, ci numai la cele ce se cuvin în Domnul. Poate bărbatul să o îndemne și la lucruri de fărădelege, la furat, la beție, la ură, la ceartă, la desfrînare, la ucidere, la secte, la necredință etc. La acestea nu se cuvine a se supune bărbatului, măcar și moarte de ar răbda de la el. Că nu se cade a iubi și a asculta pe bărbat mai mult decît legea lui Dumnezeu.

Iată ce zice Sfîntul Nicodim Aghioritul la cuvintele de mai sus ale marelui Apostol Pavel: „O, cititorule, cum a zis Pavel să se supună femeile bărbaților lor? „Cum se cuvine, întru Domnul"! Adică, la cele ce se cuvine și sînt legiuite și la cele după Dumnezeu. Căci de ar cere bărbații să-i asculte femeile lor la cele necuvioase și nelegiuite, la lucruri afară de fire și la necredință sau la călcarea poruncilor lui Dumnezeu, întru acestea zic, nicidecum să nu se supună femeile și să facă voia lor cea rea. Pentru că atunci, împreună cu bărbații lor, se vor osîndi în munca iadului" (Subînsemnare la Tîlcuirea Epistolei către Coloseni de Fericitul Teofilact al Bulgariei, Buc. 1904).

Deci, rămîne clar că femeia nu trebuie în nici un caz să se supună bărbatului ei, cînd acela o îndeamnă, sau o silește să facă avort, adică ucidere de prunci. Iar dacă femeia este bolnavă și din acest motiv vrea să-și piardă copiii, niciodată o pricină ca aceasta nu o va scăpa pe ea de osînda cea veșnică, de-și va ucide pruncii ei. Dimpotrivă, femeia creștină și credincioasă, mai înainte de naștere este datoare să se spovedească la duhovnicul ei, să se împărtășească cu Trupul și Sîngele lui

Hristos, chiar dacă are vreun canon de făcut şi, astfel, să se pregătească de moarte. Tocmai de aceea Sfînta Biserică dă voie femeilor înainte de naştere să se împărtăşească, chiar de ar fi oprite pe mulţi ani, căci Biserica lui Hristos are în vedere durerile naşterii şi primejdia morţii pentru mamele care nasc.

O adevărată mamă creştină trebuie să fie gata întotdeauna de jertfă totală la naştere, adică de moarte. Prin durerile naşterii, femeia cîştigă mîntuirea sufletului ei, după cuvîntul Sfîntului Pavel, care zice: „Dar se va mîntui (femeia) prin naştere de fii, dacă stăruie cu deplină înţelepciune, în credinţă, în iubire şi sfinţenie" (1 Tim. 2, 15). Durerile naşterii s-au dat de Dumnezeu femeii ca un canon pentru greşeala ei cea dintîi, după cuvîntul Domnului care zice: „Înmulţind voi înmulţi necazurile tale şi suspinul tău, în dureri vei naşte fii şi spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta şi el te va stăpîni" (Facere, 3, 16).

Aşadar, să înţeleagă femeile cele înţelepte şi credincioase şi să primească canonul cel dat lor de prea Bunul Dumnezeu cu toată bucuria şi mulţumirea, că este spre iertarea păcatelor şi mîntuirea sufletelor lor. Iar dacă vreuna din ele va muri în chinurile naşterii, pe altarul jertfei şi va avea dreaptă credinţă, aceea se va mîntui, cum spune Sfîntul Pavel, şi cu mucenicii se va socoti. Căci Biserica lui Hristos nu acceptă nici un motiv pentru uciderea de copii, adică avort, boală, sărăcie, primejdie, copii mulţi, bărbaţi răi etc. Toţi creştinii sînt datori să se jertfească pînă la moarte, acolo unde i-a rînduit Dumnezeu să trăiască.

149. — **Ce ne spuneţi despre înfrînare, în general?**

— Înfrînarea statornică este temelia moralei creştine; dar nu orice înfrînare, ci numai aceea închinată Domnului şi împlinită cu înţelepciune, după dreptatea legii lui Dumnezeu. Toată făptura este bună şi vrednică să fie folosită de om. Dar nu toţi oamenii sînt făcuţi pentru toate lucrurile din lume. „Toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi sînt de folos" (1 Cor. 10, 23). De aceea, creştinul care se foloseşte de lumea aceasta trebuie să fie ca şi cum nu s-ar folosi de ea, „Că chipul lumii acesteia trece" (1 Cor. 7 31; 1 Tim. 4, 4; Tit 1, 15). Îndeosebi clericii, ca şi apostolii de odinioară, trebuie să fie tuturor pildă de înfrînare (VI Ecumenic 12, 13, 18, 30), spre slava lui Dumnezeu, spre folosul aproapelui şi spre mîntuirea lor (Fapte 20, 34—35; 1 Cor. 9, 12 şi 27; Tit 1, 7; 2, 6; 1 Petru 1, 6 şi 13).

Bătrînii şi bolnavii care şi-au istovit trupul cu înfrînarea în tinereţe, pot să-şi uşureze întreţinerea cu hrană mai bună, fiindcă înfrînarea recomandată de Biserică nu omoară oameni, ci păcate. Deci, acolo unde păcatul a slăbit şi înfrînarea se îndulceşte, că hrana bună se socoteşte

ca doctorie folosită în numele Domnului (Rom. 16, 3—6). Cei scrupuloși și neînțelegători în iconomia înfrînării, trebuie să se supună sfaturilor duhovnicilor. Cei hrăniți cu duhul slavei deșarte care nu ascultă și astfel se istovesc cu postul spre a lor pagubă trupească și sufletească, trebuie să știe că singuri se omoară pe ei înșiși și vor da seamă înaintea Domnului că nu au mers pe calea cea împărătească a Sfintei Biserici, fiind neascultători (Tit 1, 16; Rom. 14, 14). Înfrînarea trebuie respectată atît de clerici și monahi, cît și de mireni, respectîndu-se învățăturile sfinților Părinți, tradiția Bisericii și sfaturile duhovnicului.

150. — **Care este rînduiala de înfrînare (curăție) și trăire conjugală a soților?**

— Biserica nu a fixat soților un program de conviețuire, căci nu poate intra în amănuntele zilnice. Ci a lăsat totul la știința lor și la posibilitatea de a se iconomisi unul pe altul, potrivit cu natura, cu mijloacele și cu idealul fiecăruia. În general, soții au datoria de a se ajuta unul pe altul atît la bine cît și la necaz, și mai ales la boală și în greutățile vieții în general. Credincioșia unuia față de altul trebuie să fie sfîntă; copiii să fie bine crescuți, gospodăria bine chibzuită și demnitatea morală și socială cu grijă păstrată, cum zice și Sfîntul Apostol Pavel: „Căsătoria să fie cinstită întru toate și patul nespurcat; iar pe desfrînați și pe preadesfrînați îi va judeca Dumnezeu" (Evrei 13, 4). Un Părinte bisericesc zice: „Cei ce sînt legați prin căsătorie trebuie să-și fie lor judecători, fiindcă au auzit pe Pavel care scrie că este lucru cuviincios a se depărta unul de altul pentru un timp, prin consimțămînt, pentru ca să stăruiască în rugăciune și apoi iar să se apropie" (1 Cor. 7, 4; Sf. Dionisie, 3).

Celor căsătoriți legal le zice același Sfînt Apostol: „Să nu vă lipsiți unul de altul decît numai prin înțelegere, pe un anumit timp, ca să vă îndeletniciți cu rugăciunea și apoi iar să vă împreunați ca să nu vă ispitească pe voi satana pentru neînfrînarea voastră. Și aceasta o zic după sfat, iar nu din poruncă" (1 Cor. 7, 5—6). „Însă este de trebuință a se feri de împreunare sîmbăta și Duminica, pentru că în aceste zile se aduce Domnului jertfa cea duhovnicească" (Timotei, canonul 13). „Nu s-a oprit bărbatul și femeia de la împreunarea trupească, decît numai cînd vor a se pregăti pentru rugăciune și Sfînta Împărtășanie" (Pravila Mare, 170). Sfîntul Simeon al Tesalonicului învață pe cei căsătoriți: „Trebuie să știm că cei ce se însoțesc prin nuntă s-au legat de la Dumnezeu și sînt curați cu chemarea Celui curat. Deci, trebuie să păzească unul față de altul nunta neîntinată și să viețuiască în pace și evlavie. Cei ce s-au unit de la Dumnezeu cu cinste, curăție și dragoste, să păzească însoțirea într-un cuget, cu pace, ca un mare dar, pentru că vor răspunde înaintea

Domnului, alături de celelalte îndatoriri dumnezeiești, îngrijindu-se nu numai de trup, ci și de sufletul lor. Căci numai așa Dumnezeu va fi cu ei. Să-și crească copiii cu frică de Dumnezeu (Efes. 6, 4), să facă milostenie și să se mîntuiască" (Sf. Simeon Tesaloniceanul, op. cit., cap. 262).

Pravila Mare a lui Matei Basarab, cap. 170, spune următoarele despre curățenia trupească a celor doi soți: „Bărbatul și femeia să nu se afle în pofta trupului, nici sîmbăta, nici Dumineca, că în aceste zile mai mult se face dumnezeiasca Liturghie. Însă sîmbăta pentru sufletele celor morți, iar Dumineca pentru Învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Însă aceasta să fie cu înțelegerea amîndurora, adică să fie cu voia bărbatului și a femeii". Iar în Molitfelnicul mare, numit „Trebnic", pagina 519, spune despre înfrînarea trupească a soților: „În cele patru posturi, precum și miercurea și vinerea, este bine ca soții să se înfrîneze de la împreunarea trupească, ca semn că iubim pe Dumnezeu".

Așadar, zilele de înfrînare trupească a soților sînt cele patru posturi, miercurea, vinerea, sîmbăta, Dumineca și toate zilele de post și sărbătorile de peste an. Soții trebuie să aibă două zile de curățenie înainte de a merge sărbătoarea la biserică, iar cînd vor să se împărtășească, în afară de cele patru posturi, să țină cel puțin o săptămînă de curățenie, înainte de a primi Prea Curatele Taine, și trei zile după Sfînta Împărtășanie.

151. — Cum trebuie combătut păcatul cel urît al desfrînării din rîndul credincioșilor noștri?

— Pentru combaterea desfrîului, de orice fel ar fi el, care stăpînește atît de mult lumea de astăzi, preoții, păstorii de suflete și Biserica în general trebuie să facă permanent efort de a îngrădi, micșora și stîrpi acest prea urît și blestemat păcat care macină sănătatea trupului, dezbină familia, îmbolnăvește copiii, smintește pe cei din jur, mînie atît de mult pe Dumnezeu, desparte pe creștini de Prea Curatele Taine și aruncă cele mai multe suflete ale credincioșilor în focul gheenei.

Preoții să spună adesea în predicile lor și în scaunul de spovedanie, celor vinovați, cît de cumplit a pedepsit Dumnezeu pe desfrînați și preadesfrînați (adulteri), pe sodomiteni, pe gomoreni și pe cei ce urmează păcatul lui Onan. Să le amintească credincioșilor că însuși Dumnezeu a oprit preacurvia în cele zece porunci, zicînd: „Să nu preacurvești" (Deut. 20, 14). Și iarăși zice: „Cu femeia aproapelui tău să nu te culci, ca să-ți verși sămînța și ca să te spurci cu ea" (Lev. 18, 20). Iar despre păcatul cel prea urît al sodomiților, spune Dumnezeu: „Cu nici un dobitoc să nu te culci, ca să-ți verși sămînța și să te spurci cu el; nici femeia să nu stea la dobitoc, ca să se întineze cu el; aceasta-i urîciune. Să nu te culci cu bărbat, ca cu femeie, că aceasta spurcăciune este . . . Să nu vă întinați

cu nimic din acestea, că cu toate acestea s-au întinat păgînii, pe care Eu îi izgonesc dinaintea feței voastre. Că s-au întinat și am privit la nelegiuirile lor și a lepădat pămîntul pe cei ce trăiau pe el. Iar voi să păziți toate poruncile Mele și toate legile Mele și-să nu faceți toate ticăloșiile acestea . . . Ca nu cumva să vă lepede și pe voi pămîntul, cînd îl veți întina, cum a aruncat el de la sine pe popoarele care au fost înainte de voi. Că tot cel ce va face ticăloșiile acestea, sufletul care va face acestea se va stîrpi din poporul său . . ." (Lev. 18, 22—30).

Să le aducă aminte preotul celor vinovați și cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, care zice: „Pe desfrînați și pe preadesfrînați (adulteri) îi va judeca Dumnezeu" (Col. 3, 5—6). Și iarăși: „Nu vă înșelați, nici curvarii, nici slujitorii de idoli, nici preacurvarii, nici malachienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 9—10). „Fugiți de curvie, că tot păcatul pe care îl face omul afară de trup este, iar cel ce curvește în trupul său păcătuiește. Au nu știți că trupul vostru este locaș al Duhului Sfînt care locuiește în voi? . . ." (Ibidem, 6, 18—19). Pe lîngă acestea să le amintească preotul și învățăturile Sfinților Părinți, precum și asprimea Sfintelor Canoane care pedepsesc așa de aspru pe cei vinovați și-i opresc vreme îndelungată de la Sfînta Împărtășanie.

Astfel, Sfîntul Grigore de Nyssa oprește pe cel desfrînat 9 ani de la Sfînta Împărtășanie (canonul 4), iar Sfîntul Vasile cel Mare, șapte ani (canonul 59). Pe preacurvar (adulter) îl oprește Sfîntul Grigore de Nyssa 18 ani de la cele sfinte, iar Sfîntul Vasile, 15 ani. Toate acestea de le va arăta preotul credincioșilor săi, precum și celelalte cumplite urmări care îi ajung pe cei desfrînați, atît în viața aceasta, cît și în viața veșnică, cred că pe mulți îi va izbăvi de o patimă înfricoșată ca aceasta.

152. — Cum trebuie combătută patima beției din rîndul credincioșilor și care sînt urmările cele mai grave ale acestui greu păcat?

— Cred că cele mai bune măsuri de combatere a beției din sînul credincioșilor ar fi să li se arate ce ne învață Dumnezeu în Sfînta Scriptură despre păcatul beției și urmările ei. Să li se spună ce ne învață Sfinții Părinți și dumnezeiescile Canoane despre această dobitocească patimă și care sînt pedepsele cele vremelnice și veșnice care așteaptă pe cei bețivi. De exemplu, să li se spună cuvîntul Sfîntului Pavel, că „bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 10; Gal. 5, 21). Să li se arate că atît Legea Veche oprește pe om de la beție (Lev. 10, 9), cît și cea Nouă (1 Tim. 5, 3—8; Tit 1, 7). Să le spună că beția este oprită (Luca, 21, 34; Rom. 13, 13; Efes. 5, 5, 18; 1 Tes. 5, 4); că beția este păcat de moarte sufletească pentru orice om, că îl duce la desfrînare,

la distrugerea familiei, la sminteală publică, la tot felul de boli, la sărăcie, la ucidere și la osîndă veșnică.

Beția este mama desfrînării, din care se nasc toate urgiile, cum spune Sfîntul Apostol Pavel: „Nu vă îmbătați de vin, întru care este desfrînarea . . .” (Efes. 5, 18). Beția duce pe om la ceartă (Prov. 20, 1; 23, 29—30) și la sărăcie (Prov. 21, 17; 23, 31). Beția duce pe om la stricăciune (Prov. 23, 31—33); la nedreptate (Prov. 31, 5; Rom. 13, 13) și la cruzime (Isaia, 28, 7; Osea 4, 11). Beția este cu atît mai mult oprită slujitorilor lui Dumnezeu, adică clericilor (1 Tim. 3, 2—3; Tit 1, 7). De aceea, mare pedeapsă așteaptă pe cei bețivi care nu se pocăiesc (Isaia, 5, 12, 22; 28, 1—3; Deut. 21, 20; Ioil 1, 5; Naum 1, 10; Matei 24, 49—51; Luca 12, 45—46).

Iată ce pedepse grele hotărăsc și Sfintele Canoane: „Episcopul, preotul sau diaconul, obișnuindu-se cu table sau cu beția, ori să înceteze, ori să se caterisească” (Apost. 42). „Ipodiaconul, citețul sau cîntărețul, asemenea făcînd, ori să înceteze, ori să se afurisească; asemenea și mireanul” (Apost. 43). Iar Pravila Mică de la Govora zice: „Preotul care va bea în cîrciumă sau va juca, sau va cînta mirenește, să se izgonească din preoție” (cap. 35).

În alt loc zice: „Clericilor nu li se cuvine a mînca în cîrciumi și a bea, afară numai dacă sînt împinși de nevoia străinătății” (Cartagina, 40). Despre femeia bețivă zice Pravila Mică: „Femeia bețivă să nu se împărtășească, pînă nu se va lăsa să nu mai bea” (cap. 88). „Omul mirean de se va îmbăta și va vărsa să se pocăiască 60 de zile; iar de va fi fost împărtășit cu Sfintele Taine și după aceea va vărsa, să nu se pricestuiască cu Sfintele Taine nici în Postul Mare și nici la Sfîntul Petru și peste toate sfintele posturi să se pocăiască. Iar de ar fi făcut aceasta întru acele (patru) sfinte posturi, să nu se mai pricestuiască (împărtășească) peste tot anul, pînă la 200 de zile și metanii cîte 12 pe zi” (cap. 88). Aceeași pravilă mai adaugă: „Cade-se preotului să șadă la masă cu frica lui Dumnezeu, să mănînce și să bea cîte puțin și să se socotească a fi slugă. Căci Scriptura grăiește: Preotul care se îmbată, cum va judeca drept acest păcat la alții? Nu zic Scripturile să nu bei vin, ci să bei dar să nu te îmbeți, căci tot bețivul sărăcește și își pierde mintea, și mult rău face, și pe sine se sugrumă, și sufletul său îl dă diavolului” (cap. 140).

Pentru a se combate mai cu tărie patima beției, cred că preotul trebuie să fie cu totul nebețiv și tuturor pildă de urmat. Apoi să se roage pentru cei pătimași ca Dumnezeu să-i întoarcă mai curînd la pocăință. Apoi să cunoască bine învățăturile Sfintei Scripturi, ale Sfinților Părinți și hotărîrile Sfintelor Canoane și să-i învețe cu timp și fără timp pe cre-

dincioşi a se înfrîna şi păzi de această blestemată patimă, care, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare, „face pe om mai rău decît toate dobitoacele şi fiarele".

CONVORBIREA A ŞASEA

Despre suferinţă, ispite, vrăjitorie

153. — De cîte feluri este suferinţa în lume?

— De două feluri: suferinţă materială, trupească, şi suferinţă morală, adică sufletească, precum: mustrarea de conştiinţă, întristarea, deznădejdea, îndoiala, mînia, ura etc. Suferinţele omeneşti se pot împărţi încă în două părţi: unele spre îndreptarea şi lămurirea celor buni şi altele spre pedeapsă şi arvunirea osîndei veşnice a celor răi (Călăuza predicatorului de Dr. C. Chiricescu şi Pr. C. Nazarie, p. 291—293).

154. — Pentru ce este atîta suferinţă pe pămînt?

— Zice dreptul Iov: „Omul este născut pentru suferinţă" (Iov 5, 7). Iar Sfîntul Pavel zice că „toate făpturile sînt în suferinţă" (Rom. 8, 21). Suferinţele din lume sînt urmare a căderii omului din rai (Facere 3, 16). Suferinţele sînt urmări ale păcatului (Iov 4, 8; Ps. 7, 14—16; Prov. 22, 8; Ieremia 4, 18). Suferinţele sînt pedepse pentru păcate (Lev. 26, 24—28; 2 Împ. 7, 14). Dar de vom primi toate suferinţele cu răbdare şi mulţumire, ne vor aduce mare folos duhovnicesc, spre mîntuirea sufletului. În general, vedem că cu cît se înmulţesc păcatele şi răutăţile în lume, cu atît se înmulţesc suferinţele, adică foametea, cutremurele, războaiele, bolile de tot felul şi moartea. Grija noastră, a creştinilor, este să părăsim păcatele, să ne împăcăm mereu cu Dumnezeu şi să avem frică de Dumnezeu, smerenie şi răbdare şi atunci toate suferinţele noastre se vor împuţina şi ne vor fi de mare folos spre mîntuire.

155. — Suferinţa este o arvună a muncilor veşnice sau o ispăşire a păcatelor? Care este raţiunea şi scopul suferinţei?

— Scopul suferinţei pentru creştini este unul singur: ispăşirea păcatelor pe pămînt prin tot felul de boli, necazuri şi dureri, spre curăţirea şi mîntuirea sufletului. Pentru cei răi care nu voiesc să se îndrepteze, să se pocăiască, suferinţa de pe pămînt rămîne ca o arvună a suferinţelor celor veşnice. Iar pentru cei ce primesc suferinţa cu răbdare şi cu mulţumire de la Dumnezeu şi se întorc la pocăinţă, suferinţa, de orice fel ar fi, este cea mai bună cale de îndreptare şi ispăşire a păcatelor, izbăvindu-i prin aceasta de chinurile cele veşnice.

Noi vedem că cei care suferă mai mult pe pămînt sînt mai împăcaţi cu conştiinţa, mai buni, mai tari în ispite, mai aproape de Dumnezeu şi

se mîntuiesc mai ușor, precum dreptul Iov, săracul Lazăr, Sfinții Apostoli, mucenicii, cuvioșii și atîția alții. Iar cei care trăiesc bine sînt sănătoși, au averi și tot ce doresc pe pămînt, sînt de obicei slabi în credință, nemilostivi, tirani, lacomi, egoiști, se tem de moarte și mor în păcate grele, spre osîndă veșnică.

Suferința ne este rînduită de sus spre mîntuire, spre iertarea păcatelor și spre creștere duhovnicească, numai dacă o primim cu mulțumire, ca din mîna lui Dumnezeu, precum spune și proorocul David: „Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mîngîiat" (Ps. 22, 5). Deci, toiagul și varga suferinței, pe cei buni și credincioși îi mîngîie, îi sporește în fapte bune, îi curățește de păcate și-i învrednicește de mai mare cunună și răsplată în cer. Iar pentru cei răi, toiagul suferinței este chemare la pocăință, este pedeapsă peste pedeapsă și frîu în gură, pentru că nu voiesc să se apropie de Domnul (Ps. 31, 10).

156. — **Cum trebuie să răbdăm boala, nedreptatea, ocara, sărăcia și orice fel de suferințe pe pămînt?**

— Mai întîi să avem credință că suferința, de orice fel ar fi ea, ne este rînduită de Dumnezeu, Tatăl nostru cel ceresc, spre mîntuire, iar nu spre osîndă veșnică. Apoi, s-o primim cu răbdare și mulțumire. Iar răbdarea noastră trebuie să fie însoțită de cuviosie și înfrînare (2 Petru 1, 6—7); să fie însoțită de bucurie (Colos, 1, 11) și de nădejde. Răbdarea în suferință sporește în noi prin rugăciune, prin spovedanie și Sfînta Împărtășanie; prin citirea cărților sfinte, prin cugetarea la patimile Domnului nostru Iisus Hristos și ale tuturor sfinților Lui; prin cercetarea celor ce sînt în suferințe mai grele decît ale noastre și prin cugetarea la fericirea veșnică în rai. Pentru că altă cale de mîntuire nu este decît numai prin cruce, prin suferință, prin răbdare și jertfă, precum spune Mîntuitorul: „Întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre" (Luca 21, 19). „Cel ce va răbda pînă în sfîrșit acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

157. — **Din ce pricini suferă copiii nevinovați? Ce păcate ispășesc ei?**

— Citim la Ieșire: „Dumnezeu este rîvnitor. El răsplătește păcatele părinților în fiii lor pînă la al treilea și chiar al patrulea neam" (Ieșire 20, 5). Și iarăși: „Dumnezeu aduce fărădelegile părinților peste fii, și peste fiii fiilor, pînă la al treilea și pînă la al patrulea neam" (Ieșire 34, 7; Deut. 5, 9; Ps. 36, 28; 108, 13; Isaia, 14, 21). Marele prooroc Ieremia zice: „Tu arăți milă la mii și pentru fărădelegile părinților răsplătești în sînul copiilor lor după ei" (Ieremia 32, 18; Numeri 14, 18; Iov 5, 4; 21, 19; Isaia 13, 16). Proorocul Isaia zice: „Pregătiți măcelul feciorilor din pricina fărădelegilor părinților lor" (Isaia 14, 21).

Așadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi se poate înțelege destul de clar din ce pricină suferă copiii cei nevinovați și ale căror păcate le ispășesc ei.

158. **— Cum alină Biserica suferința omenească și ce datorie are creștinul față de cei din suferință?**

— Biserica alină și vindecă suferințele oamenilor prin tot felul de rugăciuni către Prea Bunul Dumnezeu (Deut. 4, 29—31; 2 Paralipomena, 7, 13, 16; Ps. 33, 17; 49, 15—16; 90, 15—16; Isaia 19, 22; Iacob 5, 14). Biserica a rînduit diferite rugăciuni pentru alinarea suferinței. Cea mai importantă rugăciune pentru cei bolnavi este Taina Sfîntului Maslu, precum și diferite molitfe pentru dobîndirea sănătății.

Creștinul are o mare datorie față de cei din suferință, ca să-i ajute după a sa putere, atît prin mijloacele materiale, precum: îmbrăcăminte, hrană, ospătare, îngrijire, bani etc., cît și prin mijloace spirituale, precum: rugăciune pentru cei bolnavi, îmbărbătare prin cuvinte duhovnicești, compătimire, mîngîiere etc., așa cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel care zice: „Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plîngeți cu cei ce plîng" (Rom. 12, 15).

159. **— Ce înțelegem prin ispite și de ce este lăsat omul să fie ispitit?**

— Ispitele sînt încercări care vin asupra omului de la diavol și de la slugile lui, oamenii cei răi (Iacob 1, 13; Matei 4, 1; 16, 23; Marcu 8, 33; 1 Cor. 7, 5; 2 Cor. 11, 3; I Tes. 3, 5). Omul este îngăduit de Dumnezeu să fie ispitit „spre încercarea credinței" (1 Petru 1, 6—7); spre „încercarea dragostei față de Dumnezeu" (Deut. 13, 3); spre încercarea supunerii noastre (Deut. 8, 2); spre încercarea nedoririi de cîștig (Iov 1, 9; 12). De fapt, ispitele corespund întotdeauna slăbiciunii firii omenești. Celor mai tari în credință, le rînduiește Dumnezeu ispite mai grele, ca să sporească în sfințenie și să se învrednicească de cununi mai mari. Iar celor slabi în credință și răbdare le rînduiește pronia divină ispite mai ușoare, ca să le poată birui și să nu se deznădăjduiască. Iată ce spune Sfîntul Apostol Pavel: „Ispită pe voi nu va ajuns, decît numai ispită omenească. Dar credincios este Dumnezeu care nu vă va lăsa pe voi să vă ispitiți mai mult decît puteți; ci împreună cu ispita va face și sfîrșitul ei, ca s-o puteți suferi" (1 Cor. 10,13). Același lucru spune și proorocul David: „Nu va lăsa Domnul toiagul păcătoșilor peste soarta drepților pînă în sfîrșit, ca să nu-și tindă drepții spre fărădelegi mîinile lor" (Ps. 124, 3). Dreptul Iov spune că cei credincioși sînt împovărați cu diferite ispite prin îngăduința lui Dumnezeu (Iov 7, 8; Iacob 1, 2; 1 Petru 1, 6). Dar niciodată Dumnezeu nu îngăduie la cei aleși ispite peste puterile lor.

160. — **Care sînt adevăratele izvoare ale ispitelor?**

— Trei sînt izvoarele ispitelor: „Pofta trupului, pofta ochilor, trufia vieţii", cum spune Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan (1 Ioan 2, 16); sau: „iubirea de plăceri, iubirea de slavă şi iubirea de argint, din care se naşte tot răul", cum spune Sfîntul Ioan Damaschin (Filocalia vol. IV, pag. 188). Cu aceste trei feluri de ispite a încercat satana să-L ispitească şi pe Hristos (Matei 4, 2—11).

161. — **Care sînt duşmanii ce ne luptă şi ne ispitesc pînă la moarte?**

— Trei sînt duşmanii care ne luptă pînă la moarte: diavolul, plăcerile lumii şi trupul. Toţi aceşti trei duşmani ne luptă prin ispite de tot felul şi puţini sînt acei creştini care reuşesc, cu darul lui Hristos, să iasă biruitori în lupta cu ispitele şi plăcerile acestui veac. Că „de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ne-am osteni", zice Duhul Sfînt prin gura psalmistului. Dar, ajutîndu-ne Mîntuitorul, „nimenea nu va strica cetatea noastră" (Antifon, gl. 3).

162. — **Care sînt cele mai mari ispite cu care ne luptă aceşti trei duşmani ai sufletelor noastre?**

— Diavolul, izvorul a tot răul, ne ispiteşte direct, îndeosebi cu gînduri de necredinţă, de hulă, de îndoială, de deznădejde, de mîndrie şi de slavă deşartă. Iar indirect, diavolul ne ispiteşte prin oameni cu gînduri de trufie, de slavă deşartă, de mînie şi desfrînare; cu iubirea de argint, cu lăcomia de avere, cu invidia, cearta, osîndirea, limbuţia şi altele. Prin trup ne ispiteşte diavolul cu lenevirea, lăcomia pîntecelui, beţia, desfrînarea, moleşeala voinţii, nesimţirea inimii, trîndăvia şi altele de acest fel.

163. — **Din cîte părţi este ispitit creştinul?**

— După mărturia Sfîntului Meletie Mărturisitorul, creştinul este ispitit de diavolul din opt părţi, şi anume:

De sus ne ispitim cînd ne silim la nevoinţe şi virtuţi peste puterile noastre proprii. Adică post pînă la epuizare, osteneală peste măsură a trupului, priveghere de toată noaptea şi alte fapte bune la care abia ajung cei desăvîrşiţi. De jos ne ispitim de diavoli prin moleşeală şi lenevire la lucrarea faptelor bune, slăbindu-ne astfel voinţa, raţiunea, mustrarea conştiinţei, bărbăţia şi stăruinţa în lupta cea duhovnicească. Din stînga ne ispitesc diavolii prin patimi trupeşti de tot felul, prin beţie, lăcomie, zgîrcenie, mînie, ură, răzbunare şi tot felul de răutăţi trupeşti şi sufleteşti. Se numesc aşa pentru că vin direct de la diavolul şi fiecare îşi dă uşor seama de cursele celui viclean. Din partea dreaptă ne ispitesc diavolii prin patimi sufleteşti şi raţionale subţiri, greu de deslusit şi foarte greu de cunoscut şi biruit, cum sînt mîndria, trufia, părerea de sine, slava

deșartă, osîndirea altora, răzvrătirea minții, neascultarea, egoismul, eresurile, sectele, încrederea prea mare în mila lui Dumnezeu, cugetarea înaltă, hula, îndoiala, necredința, visurile, vedeniile, vrăjitoria etc. Aceste patimi, avînd la temelie mîndria din care a căzut Lucifer în adînc, sînt foarte cu anevoie de cunoscut și tămăduit.

Din față ne ispitesc și ne tulbură diavolii cu nălucirea celor viitoare, adică ne aruncă în griji, în bănuieli asupra altora și în osteneli trupești peste puteri pentru „ziua de mîine", ca și cum Dumnezeu nu ne-ar purta de grijă în toată viața. Cei ispitiți de aceste gînduri adună averi pentru bătrînețe, se ostenesc numai pentru viața aceasta, se tem că nu vor avea ce mînca și ce bea, își avortează copiii, spunînd că nu vor avea cu ce-i hrăni, se ceartă pentru averi, sînt foarte zgîrciți și iubitori de bani, nu fac milostenie și sînt egoiști.

Din spate ne ispitesc diavolii cu aducerile aminte ale păcatelor și patimilor care ne-au stăpînit în tinerețe, îndemnîndu-ne să le facem din nou. Că ne aduc aminte diavolii de persoanele cu care am păcătuit, de locul în care am greșit, de pricinile păcatelor care ne-au stăpînit. Ne aduc aminte de cei cu care am fost certați, de cuvintele cu care ne-au supărat, ca să începem din nou a-i urî; ne aduc aminte de păcatele trupești pe care le-am făcut, de fețele care ne-au smintit, de beții și alte răutăți din trecut, îmboldindu-ne voința să cădem în aceleași păcate de care cu greu ne-am izbăvit.

Dinlăuntru, adică din inimă, ne ispitesc vrăjmașii cei nevăzuți cu toate patimile care stăpînesc inima, precum: mînia, răutatea, pofta, răzbunarea, împietrirea, zavistia, mîndria și celelalte, cum spune Domnul: „Iar ce iese din gură iese din inimă, și acestea spurcă pe om. Căci din inimă ies gîndurile cele rele, uciderile, desfrînările, mărturiile mincinoase, hulele . . ." (Matei 15, 18—19). Și în alt loc, zice: „Că din prisosința inimii grăiește gura" (Matei 12, 34). De aceea și proorocul David se ruga, zicînd: „Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și Duh drept înnoiește întru cele dinăuntru ale mele" (Ps. 50, 11).

Din afară ne ispitesc și ne biruiesc diavolii prin cele cinci simțuri, care sînt ferestrele sufletului. Mai ales prin vedere, prin auzire și prin limbă. Despre ispitele ce intră în inimă prin simțuri auzim pe proorocul Isaia zicînd: „Doamne, a intrat moartea prin ferestrele noastre". Despre ochi, zice Mîntuitorul: „Cela ce caută spre femeie spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dînsa întru inima sa" (Matei 5, 28). Iar despre limbă auzim pe apostolul Iacob, zicînd: „De nu greșește cineva în cuvînt acesta este bărbat desăvîrșit, puternic a-și înfrîna și tot trupul" (Iacob 3, 2).

Iată, dar, că din toate părțile aruncă satana săgețile ispitelor asupra noastră, căutînd să ne rănească prin păcate și să ne tragă în pierzare.

Noi, însă, sîntem datori să ne mărturisim toate cugetele cele rele la duhovnic și să alungăm de la noi ispitele diavolului cu rugăciunea, cu postul, cu smerenia, cu păzirea minții și cu citirea cărților sfinte. Iar dacă, totuși, săgețile ispitelor nu se îndepărtează de la noi este semn că rădăcinile patimilor sînt vii în mintea și inima noastră. Este semn că încă nu ne-am spovedit curat gîndurile și a odrăslit păcatul în noi. În acest caz este nevoie de mai fierbinte rugăciune, cu lacrimi și post, pînă nu pune păcatul stăpînire pe noi. (După Războiul nevăzut, de Sf. Nicodim Aghioritul, ed. 1937, pag. 82.)

164. — Care sînt ispitele cel mai greu de cunoscut și de biruit?

— Cel mai greu de cunoscut și de biruit sînt ispitele cele raționale ale sufletului, adică: gîndurile de hulă, de îndoială în credință, de deznădejde; apoi ispita părerii de sine, cugetarea înaltă de sine, încrederea în sine și altele. Iar dintre ispitele trupești, cel mai greu de biruit și cel mai primejdios este gîndul desfrînării, pentru că este legat de fire, de trup. Apoi, pentru că cel ce se mîndrește întru sine este lăsat de Dumnezeu să cadă în desfrînare. De aceea Sfinții Părinți ne poruncesc să fugim de orice prilej de desfrînare, de orice cuget trupesc, pînă nu devine păcat, să ne ferim de orice persoană care ne smintește și ne împinge spre cumplitul păcat al desfrînării.

165. — De ce are satana atîta ură asupra omului și de ce îi îngăduie Dumnezeu să ispitească și să amăgească prin păcat făptura Sa?

— Satana nu are putere și dezlegare să stăpînească, să înșele sau să silească voința omului la păcat. El numai îl ispitește prin tot felul de meșteșuguri, năluciri, aduceri-aminte, prin imaginații, prin simțuri, prin slăbiciunile firii, prin plăceri, prin gînduri. Satana niciodată nu se arată omului în față, nu se descoperă direct ca dușman al omului. Ci îl luptă pe ascuns, indirect sau prin oamenii răi, folosind tot felul de meșteșuguri diavolești, ca să nu fie descoperit că el însuși dorește căderea și pierzarea noastră. El se numește ispititor și tatăl minciunii, pentru că prin ispite și prin curse mincinoase ne trage la păcat. Satana doar forțează voința noastră, ațină patimile și pornirile trupești și sufletești ale firii noastre, creează ocazii de păcat, ne aduce mereu aminte de căderile noastre, dar nu are voie și dezlegare de la Dumnezeu să ne silească la păcat, că atunci noi n-am avea nici o vină, nici o osîndă și nimeni n-ar scăpa de cursele lui. Însă, dacă omul slăbește în voință și rugăciune, dacă se îndulcește de momelile diavolului și acceptă păcatul, atunci nu diavolul este de vină, ci omul. De aceea i s-a și rînduit înger păzitor ca să-l ajute, i s-a dat harul Duhului Sfînt ca să-l întărească, i s-a rînduit Biserică, spovedanie, adică baie de curățire a păcatelor și duhovnic să-l dezlege și să-l

sfătuiască. De aceea s-a hotărît plată, dacă biruiește, sau osîndă, dacă este biruit.

Dumnezeu a îngăduit diavolului să ispitească pe om, ca să-l facă mai tare în credință, ca omul să-și pună toată nădejdea mîntuirii numai în Dumnezeu, iar nu în puterile sale și ca omul credincios să-și agonisească mai multă plată de la Dumnezeu. Dumnezeu lasă pe satana să-l ispitească pe om, dar niciodată nu îngăduie diavolului să-l ispitească mai presus de puterea credinței sale (1 Cor. 10, 13). Numai pe cel mîndru și necredincios îl lasă Dumnezeu să fie ispitit de diavoli peste puterile sale, ca să-l smerească și să ceară ajutorul lui Dumnezeu și al slujitorilor Lui. Omului însă i s-a dat putere să se împotrivească diavolului, să-l biruiască și să-l alunge de la el (Efes. 6, 11; 6, 16; Iacob 4, 7; Petru 5, 9).

166. — **Care sînt cele mai importante arme cu care biruim ispitele diavolului?**

— Două sînt cele mai puternice arme cu care biruim toate cursele și ispitele diavolului. Întîi este sfînta rugăciune și apoi smerenia. Noi ne rugăm neîncetat Tatălui ceresc, zicînd: „Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean" (Matei 6, 13). Adică cerem Tatălui să nu ne lase în ispite peste puterile noastre și să ne izbăvească de toate cursele diavolului cele pline de vicleșug. Deci, în orice vreme de ispită trebuie să ne rugăm stăruitor, cu lacrimi, cu post și cu zdrobirea inimii. Sfinții Părinți ne recomandă să zicem permanent rugăciunea lui Iisus, mai ales în timp de ispită, că numele Domnului, ca o sabie scoate din inimile noastre și taie ispitele vrăjmașului.

A doua armă foarte puternică împotriva ispitelor diavolești este smerenia. Auzi ce zice David: „Smeritu-m-am și m-am mîntuit" (Ps. 114, 6). Cînd sîntem învăluiți de ispite și patimi să ne smerim din inimă adică să ne socotim cei mai păcătoși, zicînd că pentru păcatele și mîndria noastră sîntem ispitiți, și atunci va fugi diavolul de la noi, că cel mai tare este ars vrăjmașul de smerenie, de rugăciunea cu lacrimi și de post. Alte arme în vreme de ispite sînt: răbdarea ispitelor cu bărbăție, spovedania deasă a gîndurilor, citirea cărților sfinte, ocolirea pricinilor de păcat, Sfînta Împărtășanie, tăcerea, înstrăinarea de cele pămîntești și altele.

167. — **Care sînt foloasele ispitelor în lupta noastră cu vrăjmașul diavol?**

— Primul folos este că fără de ispite și fără de luptă cu ispitele nu ne putem mîntui, nici nu avem pentru ce să fim încununați. Fără ispite și luptă duhovnicească nu este posibilă mîntuirea sufletului. De aceea zicea un părinte din pustie: „Înlătură ispitele și nu se va mîntui tot omul" (Pateric, ed. 1930).

Apoi, ispitele ne deprind meșteșugul luptei duhovnicești, ne călesc în viață, ne ajută să creștem sufletește. Ispitele ne sporesc credința, ne învață și ne silesc să ne rugăm mai mult, să fim priveghetori și silitori la biserică, la post, la citirea cărților sfinte; ne trimit mai des la spovedanie, la sfătuire și la Sfînta Împărtășanie. Ispitele ne smeresc, ne arată cît sîntem de slabi și neputincioși cînd sîntem singuri. Ispitele sporesc răbdarea, rugăciunea, lacrimile, smerenia și credința noastră. Iată rațiunea, scopul și folosul ispitelor pe pămînt.

168. — **Părinte Cleopa, ce este vrăjitoria și de cîte feluri este?**

— Prin cuvîntul vrăjitorie înțelegem invocarea puterii demonice în ajutorul oamenilor, în locul lui Dumnezeu, cu scopul împlinirii anumitor dorințe omenești. Vrăjitoria s-a practicat atît la poporul evreu în timpul Legii Vechiului Testament, cît și la creștinii din Legea Darului, pînă în vremea noastră. În Legea Veche a cerut ajutorul diavolului, apelînd la vrăjitoare, regele Saul, pentru care a fost aspru pedepsit de Dumnezeu. Vrăjitori au fost atît Valaam, cît și cei trei magi care practicau astrologia.

După învățătura Sfîntului Nicodim Aghioritul, vrăjitoria se împarte în mai multe părți și anume:

Vrăjitoria propriu-zisă prin care se înțelege chemarea diavolilor pentru a descoperi oamenilor comori ascunse, lucruri pierdute și altele de acest fel. *Ghicirea*, al doilea fel de vrăjitorie, prin care unii oameni spun cele viitoare prin semnele din palmă, numită „chiromanție" și prin alte obiecte (bobi, cărți de joc, cafea etc.) *Descîntarea*, spiritismul, adică chemarea ajutorului diavolilor în camere obscure sau la morminte, pentru a pedepsi pe cei ce sînt în viață. Descîntătorii pretind că cheamă sufletele morților din iad, precum ghicitorii din timpul Proorocului Samuil (1 Regi 28, 3), pentru a afla cele viitoare sau pentru a se răzbuna pe cineva. În zilele noastre se practică descîntecul în rîndul credincioșilor, precum stingerea cărbunilor, rostirea anumitor cuvinte amestecate cu rugăciuni pentru cei bolnavi, care pretind că sînt „vrăjiți" etc.

Ghitia, adică ghicirea sau *vrăjitoria prin lucruri sfinte*, precum ghicirea prin Psaltire, numită astăzi „deschiderea pravilei"; ghicirea cu obiectele bisericii, cum ar fi resturi de veșminte clericale, cheia bisericii, cenușa din cădelniță, scrierea unor nume pe toacă, pe clopote, pe ziduri de biserică, sau introducerea lor în candele etc. *Fermecătoria*, adică vrăjirea unor tineri spre a se căsători unii cu alții sau a se despărți, prin invocarea ajutorului diavolesc, numită popular „ursită". *Ghicirea* prin măruntaiele animalelor, numită „iconoscopia". În acest fel de vrăjitorie intră și visurile, zodiile, ceasurile bune și rele, ghicirea prin membrele trupului, numită și prevestire (țiuitul urechilor, zbaterea ochiului, mîncă-

rimea palmelor). *Baierele* prin care se înțelege purtarea la mînă sau la piept a unor ațe, obiecte (amulete) sau bucăți de stofă vopsite spre păzirea de boli, de primejdii și de pagube, după ce mai întîi s-a invocat asupra lor puterea diavolului. *Chemătorii de demoni* (clindonii) sînt cei ce ghicesc cele viitoare prin chemarea diavolilor. Între aceștia se numără cei ce fac focuri înaintea caselor și sar prin foc, ghicitorii din pîntece precum și cei ce ghicesc în măruntaiele animalelor sau iau mana vitelor, vrăjitorie ce se practică în zilele noastre. *Astrologia* este o vrăjitorie practicată din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Prin astrologie se înțelege ghicirea celor viitoare prin mișcările stelelor, planetelor, vînturilor, norilor și ale celorlalte fenomene ale universului. Astrologii pretind că fiecare om are o stea proprie.

Iată cîteva din cele mai obișnuite feluri de vrăjitorii, unele aproape uitate, altele practicate și în zilele noastre, pe care le combatem și de care trebuie să fugim, fiind iscodiri diavolești care amăgesc și înșeală pe mulți creștini spre a lor pierzare.

169. — **Poate, într-adevăr, să ajute diavolul pe oameni prin vrăji, mai mult decît ne ajută puterea și harul lui Dumnezeu?**

— Să se știe că diavolii nu au nici o putere de a vindeca pe cineva, de a descoperi pagube sau pe răufăcători. Ei nu pot niciodată să facă minuni adevărate, ci numai cu năluciri mincinoase înșală pe cei necredincioși și slabi în credință. Acest adevăr ni-l arată dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur, zicînd: „Nu vezi cum diavolii n-au putut să vindece nici chiar pe vrăjitorii și fermecătorii care le slujeau lor, de beșicile și de bubele date de Moise în Egipt, și pe tine oare au să te vindece? (Ieșire 9, 11). Și dacă dracii nu se milostivesc de sufletul tău, cum se vor întrista pentru durerea trupului tău? Dacă dracii se silesc să te izgonească pe tine din împărăția lui Dumnezeu, cum te vor izbăvi pe tine de boli? Rîsuri sînt acestea și basme. Deci nu te amăgi, creștine, că niciodată lupul nu se poate face oaie, nici diavolul nu se face cîndva doctor. Că mai lesne poate focul să înghețe și zăpada să încălzească, decît diavolul să te vindece pe tine cu adevărat" (Împărțire de grîu, pag. 324).

Deci, noi cînd ne îmbolnăvim sau avem necazuri, sau sîntem nedreptățiți, sau avem pagube, sau feciori de căsătorit, sau alte greutăți în familie, să nu mai alergăm la ajutorul diavolului și al slugilor lui, care sînt vrăjitorii și ghicitorii, ci la Biserică să alergăm și la preoți, la rugăciune și la post și îndată ne va ajuta Bunul nostru Tată care ne-a zidit căci are milă de noi.

170. — Care sînt urmările păcatului vrăjitoriei?

— Cei ce fac vrăji și cei ce aleargă la vrăjitori fac un mare păcat împotriva Duhului Sfînt, căci lasă pe Dumnezeu și cer ajutorul diavolilor. Renunță la rugăciunile Bisericii și intră în casele vrăjitorilor. Se leapădă de slujitorii lui Hristos, adică de sfinții preoți, și se duc la slujitorii satanei. Adică, lasă apa cea vie, preotul și harul mîntuirii din Biserică și, pentru interesele lor pătimașe și omenești, cer ajutorul vrăjmașilor lui Hristos, adică al vrăjitorilor și vrăjitoarelor. Se leapădă de adevăr și primesc în loc minciuna, căci toate cuvintele vrăjitorilor sînt minciună și amăgire diavolească.

Un păcat așa de mare împotriva Duhului Sfînt nu se iartă celor vinovați „nici în veacul de acum, nici în cel ce va să vină", după cum spune Hristos, de nu se vor pocăi toată viața. Pentru un astfel de păcat vin asupra celor vinovați, care aleargă la vrăji, tot felul de răutăți și primejdii. Mai întîi, mustrarea conștiinței că au lăsat pe Dumnezeu și au cerut ajutor vrăjmașului lui Dumnezeu. Apoi, este oprirea pentru mulți ani de la Sfînta Împărtășanie, de la 7 pînă la 15 și chiar 20 de ani. Apoi, cei ce cred și aleargă la vrăji, scot din inima lor darul lui Dumnezeu și aduc în casa și inima lor duhul diavolului. Apoi, cei ce fac vrăji și cred în ajutorul lor se leapădă de Hristos și se unesc cu diavolul. Apoi, cei ce fac vrăji și aleargă la acestea nu se cade a se mai numi creștini, ci apostați. Apoi, cei vinovați de acest greu păcat sînt pedepsiți de Dumnezeu cu boli grele și fără leac, cu suferință în familia lor, cu pagube și neînțelegere, cu sărăcie și moarte cumplită. Și dacă nu se spovedesc la preot și nu-și plîng păcatul acesta cu lacrimi toată viața, nu se pot mîntui. Vrăjitorii și cei ce cred și aleargă la ajutorul diavolului, dacă nu se părăsesc de aceasta și nu se pocăiesc „se leapădă cu totul din Biserică", adică se despart de Hristos și se dau de bunăvoie în mîinile vrăjmașului, iar dacă mor în acest păcat, nici nu se îngroapă cu preot, ci asemenea celor păgîni și lepădați de credință, spre veșnica lor osîndă în muncile iadului. Iată urmările grozave ale vrăjitoriei.

171. — Ce canon rînduiesc Sfinții Părinți vrăjitorilor și celor ce aleargă la vrăji?

— Cel mai aspru pedepsește pe vrăjitori Sfîntul Vasile cel Mare. Iată ce spune el în canonul 72: „Cel ce se dă pe sine vrăjitorilor, sau unora ca acestora, se va canonisi cu canonul ucigașilor" (Sf. Vasile, 72; Sf. Grigore de Nyssa, 3; Laodiceea, 36). El pune pe vrăjitori în rîndul ucigașilor de oameni și al celor lepădați de Dumnezeu, adică îi oprește de cele sfinte de la 10 la 20 de ani. În canonul 65, același sfînt Vasile cel Mare zice: „Cel ce spune vrăjitorii (descîntă) se va canonisi cu timpul ucigașului, adică 20 de ani, aplicîndu-i-se astfel, după cum se vădește singur la fiecare

păcat". Iar Pravila Mică de la Govora zice: „Femeia ce va fermeca străinii și pe ai săi, (se oprește de cele sfinte) ani 9 și metanii cinci sute pe zi" (p. 115). Iar canonul 61 al Sinodului Ecumenic al VI-lea oprește de Sfînta Împărtășanie pe cei ce merg la ghicitori, la cărți de joc și altele asemenea, spre a afla cele viitoare, timp de șase ani de zile. Iar „dacă vor stărui în acestea și nu se vor feri de aceste meșteșuguri pierzătoare și păgînești, hotărîm să se lepede cu totul de la Biserică, precum și Sfintele Canoane învață . . .". Sfîntul Ioan Postitorul scurtează canonul vrăjitorilor și al celor ce aleargă la vrăji, numai la 3 ani oprire de cele sfinte, dacă se mărturisesc de păcat, dacă îl părăsesc definitiv și dacă țin post zilnic pînă la orele 3 după masă și fac cîte 250 de metanii pe zi.

Dar și Sfînta Scriptură arată cît de greu pedepsește Dumnezeu pe cei ce alergau la vrăjitori, că auzi ce zice: „Pe fermecători nu-i lăsați să trăiască" (Ieșire 22, 18). Și iarăși zice: „Și bărbatul sau femeia, oricare dintre ei se vor face descîntători sau vrăjitori, cu moarte să se omoare: pe amîndoi cu pietre să-i ucideți că vinovați sînt" (Lev. 29, 27). Și iarăși: „Sufletul care se va duce la descîntători sau la vrăjitori ca să curvească în urma lor, Eu voi întoarce fața Mea împotriva sufletului aceluia și-l voi pierde din poporul lui" (Lev. 20, 6).

Vedem că pe împăratul Manase l-a pedepsit Dumnezeu cu robie amară și grea în Babilon, că „trecea pe fiii lui prin foc și făcea descîntece și feluri te vrăji și a făcut grăitori din pîntece și vrăjitori și a înmulțit a face rău înaintea Domnului, ca să-l înlăture pe el de la împărăție" (2 Paralip. 33, 6). Pe împăratul Saul l-a pedepsit Dumnezeu cu pierderea împărăției și cu moarte de ocară, pentru că a lăsat pe Dumnezeu și a chemat femeie grăitoare din pîntece, urmînd ghicîturilor ei (1 Imp. 28, 7). Iar pe împăratul Ohozia s-a mîniat Dumnezeu foarte, că a trimis să întrebe pe vrăjitoarea din Ecron.

172. — **Spuneți-ne mai pe larg despre păcatul ghicirii cu cărți sfinte, sau cum se spune „deschiderea pravilei", care se obișnuiește astăzi între credincioși.**

— Vrăjirea cu lucruri și cu cărți sfinte este al patrulea fel de vrăjitorie și se cheamă „ghitia". Acești vrăjitori amestecă vrăjile lor cu rugăciuni, cu psalmi și alte cuvinte sfinte, adresate către Maica Domnului și către sfinți, ca să poată înșela mai ușor pe cei slabi în credință. Acest fel de vrăji îl obișnuiesc mai ales femeile cele rele, bătrînele și țigăncile pentru a amăgi pe cei slabi de minte. Iată ce zice despre acestea Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Tu zici că bătrîna aceea este creștină și omul acela este ghicitor creștin și cînd descîntă sau deschid cartea, nu zic, nici scriu alt nume, decît numele lui Hristos, al Născătoarei de Dumnezeu și al sfinților, deci ce

rău fac ei? La aceasta îți răspund că pentru aceasta se cuvine mai cu seamă să urăști pe femeia cea rea și pe acel rău fermecător și ghicitor (din cărți) fiindcă folosesc spre ocară și necinste numele lui Dumnezeu. Creștin fiind, lucrează ca păgînii. Pentru că și diavolii, cu toate că numesc numele lui Dumnezeu, însă tot diavoli sînt. Unii, voind a se îndrepta, zic că este creștină femeia care a descîntat și nimic alta nu zice, fără numai numele lui Dumnezeu. Eu pentru aceea mai vîrtos o urăsc și mă întorc de la ea, că întrebuințează numele lui Dumnezeu spre ocară. Numindu-se pe dînsa creștină, se arată pe sine că lucrează cele ale păgînilor" (Hristoitia, op. cit., p. 305—320).

Cei ce ghicesc prin deschiderea Psaltirii și a altor cărți sfinte se opresc de împărtășanie pînă la 7 ani, pentru că Psaltirea este o carte sfîntă cu multe proorocii în ea, insuflată de Duhul Sfînt, și este pentru rugăciune, iar nu pentru ghicit și cîștigat bani spre osîndă.

173. — **Pentru ce au căzut creștinii în vrăjitorie?**

— Pentru că a slăbit în ei credința și frica de Dumnezeu; pentru că nu se roagă îndeajuns creștinii de astăzi ca să-și împlinească cererile lor prin rugăciune, iar nu prin ghicire; pentru că nu citesc Sfînta Scriptură să vadă ce osîndă ajung pe vrăjitori și pentru că nu merg regulat la biserică, nu se spovedesc în cele patru posturi și nu cer la nevoie sfatul și rugăciunile preotului. Mai aleargă unii creștini la ghicit pentru că au uitat făgăduințele pe care le-au dat lui Hristos la Sfîntul Botez, cînd au spus: „Mă lepăd de satana, și de toată lucrurile lui, și de toată slujirea lui . . .". De asemenea, mai aleargă creștinii la ajutorul diavolului cînd nu li se împlinește cererea lor la Biserică sau pentru că uită de moarte și de ziua judecății lui Hristos.

De aceea, Sfinții Părinți ne îndeamnă să alergăm numai la Dumnezeu, numai la Biserică și la preoți, iar nu la diavoli și la slugile lor. Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur ne sfătuiește zicînd: „Vă rog, fiți curați de această înșelăciune . . . și cînd voiești a călca pragul casei tale, să zici mai întîi acest cuvînt: «Mă lepăd de tine satană, și de cinstea ta, și de slujirea ta și mă împreun cu tine, Hristoase» Fără cugetarea aceasta niciodată să nu ieși din casă. Aceasta să-ți fie toiag, aceasta armă, aceasta cetate de apărare, și împreună cu aceste cuvinte fă și semnul crucii pe fruntea ta. Că așa de te vei întrarma pretutindenea, nu numai om, ci chiar diavolul de te va întîlni, nu va putea să te vatăme pe tine" (Hristoitia, p. 316—317).

174. — **Cum pot creștinii să se izbăvească de vrăjitorii și de tot felul de farmece izvodite de diavolul?**

— Cel ce crede cu tărie în Dumnezeu, cel ce se roagă neîncetat lui Dumnezeu și aleargă regulat la Sfînta Biserică nu va cere niciodată ajutorul diavolului și al vrăjitorilor, care sînt vrăjmașii lui Dumnezeu. Deci,

cei ce au credință tare în Dumnezeu să-i ceară neîncetat ajutorul. Iar cei slabi în credință, care au cerut vreodată ajutorul vrăjitorilor, dacă vor să se mîntuiască, mai întîi să se spovedească de acest păcat și să ceară canon. Apoi, să nu mai apeleze la ajutorul satanei în orice nevoie ar fi, ci numai la Dumnezeu să alerge. Apoi să se roage cît mai mult cu rugăciuni și lacrimi din inimă (Deut. 4, 29; Ps. 118, 58; Ieremia, 29, 13), și așa cu răbdare și credință se vor izbăvi de vrăji și vor primi darul Duhului Sfînt.

175. — **Ce sînt visele și vedeniile, care este deosebirea între ele și de cîte feluri sînt?**

— Vă răspund cu cuvintele Sfîntului Ioan Scărarul, care zice: „Visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului. Iar nălucirea (vedenia falsă) este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nălucirea este ieșirea minții cînd trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (nereal)" (Filoc., vol. IX, Cuv. 3, p. 75). Iată dar ce sînt visele și vedeniile. Ele sînt de două feluri: vise și vedenii bune și rele. Iar deosebirea dintre ele este aceasta: Visele și vedeniile bune sînt de la Dumnezeu, prin care se descoperă voia Lui cea mare, numai la cei ce sînt cu totul desăvîrșiți și sfinți și care fac poruncile Lui, precum a fost dreptul Iosif, căruia i s-a arătat Arhanghelul Gavriil în vis, poruncindu-i să fugă cu Pruncul Iisus și cu Fecioara Maria în Egipt. Visele bune vin de la îngeri și ne amintesc de moarte și de osîndă, iar după ce ne deșteptăm, ne îndeamnă la rugăciune și la pocăință. Dimpotrivă, visele și nălucirile rele sînt de la diavoli, prefăcuți în îngeri de lumină sau în sfinți, care ne amăgesc prin somn că sîntem buni și vrednici de rai, iar după ce ne deșteptăm „ne scufundă în mîndrie și bucurie" (Filoc. vol. IX, Cuv. 3, p. 76).

176. — **Este păcat să creadă creștinii în vise și vedenii?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că „cel ce crede în vise este asemenea celui ce aleargă după umbra sa și încearcă s-o prindă". Tot el spune că „diavolii slavei deșarte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc, ca niște vicleni, cele viitoare și ni le vestesc mai dinainte. Iar dacă se împlinesc vedeniile ne minunăm și ne mîndrim cu gîndul, ca și cum am avea darul înaintevederii (proorociei). Cei ce ascultă de diavolul, aceștia s-au făcut adesori prooroci mincinoși". Și mai departe zice: „Diavolii nu știu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoștință de mai înainte, căci și doctorii pot să ne spună moartea de mai înainte". Apoi încheie, zicînd: „Cînd începem să credem în visele diavolilor, ei își bat joc de noi, chiar și cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor și nălucirilor din somn este cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora este filozof" (Filocalia, vol. IX, pag. 76).

Deci, este păcat să credem în visuri și vedenii, că prin acestea ne amăgesc foarte ușor diavolii și ne aruncă în păcatul cel cumplit al mîndriei

și slavei deșarte, cînd omul se încrede în sine mai mult decît în cuvîntul lui Dumnezeu. Cu acest meșteșug ispititor, diavolul a amăgit pe mulți creștini și călugări, aruncîndu-i apoi în prăpastia pierzării. Iar dacă cineva are totuși îndoială de visul sau vedenia sa, să se spovedească la duhovnic și să-i ceară sfatul lui, că prin duhovnic grăiește Dumnezeu.

177. — **Din cîte pricini se înșală oamenii de vedenii și de visuri deșarte?**

— Din șapte pricini se înșală creștinii de vedenii și visuri, ca și cum ar fi de la Dumnezeu, și anume: din mîndrie, din slava deșartă, care este prima fiică a mîndriei; din cauza minții slabe și neiscusite a creștinilor; din cauza rîvnei nesocotite a unor creștini, care se roagă și postesc mult ca să aibă vedenii, de care spune Sfîntul Isaac Sirul: „Cu mare boală bolește cel ce are rîvna cea rea" (Filocalia, vol. X, Cuv. 58); a cincea pricină a amăgirii prin vedenii și visuri este neascultarea de duhovnici și îndărătnicia unor credincioși, mai ales a celor mîndri, din care pricină ușor sînt vînați de diavolul; a șasea pricină vine din cauza vieții de sine, ascunse, a unora și din nemărturisirea curată a gîndurilor la duhovnic; iar ultima pricină prin care se înșală creștinii cu visuri și vedenii mincinoase este necunoștința de sine și lipsa de citire a Sfîntei Scripturi și a Sfinților Părinți.

Despre acestea spune și înțeleptul Sirah, zicînd: „Visurile cele rele sînt deșertăciune, ca și vrăjile și descîntecele, și pe mulți visurile i-au înșelat și au căzut toți cei ce au nădăjduit într-însele" (Is. Sirah 34, 1—7). Cel ce crede lesne în visuri și vedenii, fără multă cercetare și sfat, să se canonisească, la fel cu cei ce merg la vrăji și descîntece, adică pînă la 7 ani să se oprească de la Sfînta Împărtășanie.

CONVORBIREA A ȘAPTEA

Despre rugăciune, lacrimi, duhovnicie, datoriile preoților

178. — **Părinte Cleopa, ce legătură este între frica de Dumnezeu și dragostea de Dumnezeu?**

— Frica de Dumnezeu, spun Sfinții Părinți precum și proorocul David, este „începutul înțelepciunii", adică ea face începutul a toată fapta bună; iar dragostea de Dumnezeu este desăvîrșirea și sfîrșitul faptelor bune. Frica de Dumnezeu formează deci începutul mîntuirii, iar dragostea de Dumnezeu, „care scoate afară frica", este sfîrșitul mîntuirii, pentru că cel ce iubește trăiește numai în Dumnezeu, „care este dragoste". Să nu avem atîta frică de Dumnezeu, cît mai ales dragoste de Dumnezeu, că auzi ce zice Sf. Vasile: „Cel ce face fapta bună din frică, adică de frica muncilor iadului, a pedepsei, acela este în stare de rob; cel ce face fapta bună pentru răsplată, adică pentru a i se împlini cererile aici pe pămînt

și a dobîndi plată în cer, acela este în stare de slugă, care slujește pe stăpînul său pentru plată, adică pentru bani; iar cel ce face fapta bună din dragoste de Dumnezeu, iar nu de frică sau pentru plată, acela este în stare de fiu al lui Dumnezeu". Deci, cine ajunge să facă fapta bună din dragoste, fără alt scop, acela a ajuns la măsura desăvîrșirii și se numește fiu al lui Dumnezeu.

179. — **Cum se cuvine să împărțim dragostea noastră față de Dumnezeu, față de aproapele și față de noi înșine?**

— Citim în „Mîntuirea păcătoșilor" că trebuie să avem către noi înșine inimă de judecător, către aproapele inimă de mamă, iar către Dumnezeu inimă de fiu. Pe Dumnezeu sîntem datori să-L iubim din toată inima noastră, din toată puterea și virtutea, fiind gata să ne dăm și viața pentru El, așa cum au făcut toți sfinții mucenici, cuvioși și ierarhi, care s-au jertfit pentru dragostea lui Hristos și pentru Evanghelie. Pe aproapele nostru să-l iubim „ca pe noi înșine", adică așa cum ne iubim pe noi, cum ne îngrijim, ne hrănim și ne ajutăm, tot așa se cuvine să iubim, să miluim, să hrănim, să ajutăm și să îndrumăm pe calea mîntuirii pe aproapele nostru. Iar pe noi înșine se cuvine să ne osîndim permanent și să ne mustrăm pentru păcatele noastre, socotindu-ne mai păcătoși decît toți oamenii. Așa de vom face, așa de vom iubi pe Dumnezeu și pe aproapele, iar pe noi ne vom judeca cu smerenie, ne vom mîntui cu adevărat și vom fi primiți în împărăția cerurilor.

180. — **Cîte feluri de iubiri sînt, după Sfinții Părinți?**

— Sfîntul Nicodim Aghioritul și alți părinți împart iubirea în cinci feluri: iubire duhovnicească, adică iubirea de Dumnezeu și de aproapele, care este cea mai înaltă și singura mîntuitoare de suflet (Matei 22, 23—40); iubire firească, adică iubirea tinerilor, a soților, a părinților față de fii și a copiilor față de părinți, care nu este nici spre mîntuire, nici spre osîndă, pentru că este din fire; iubire din mîndrie și slavă deșartă, cînd cineva iubește pe cei care îl laudă și îl vorbesc de bine; iubire din interes, cînd cineva iubește pe aproapele fie pentru bani, fie pentru daruri, fie din respect sau din altă oarecare pricină omenească; iubire trupească, adică din poftă, cînd cineva iubește pe oameni sau femei pentru plăceri și păcate trupești, ori pentru beție care duce la desfrînare. Prima iubire este mîntuitoare. A doua este firească, deci nici bună, nici rea. Iar ultimele trei iubiri sînt vinovate și aducătore de osîndă veșnică, dacă nu le părăsește creștinul.

181. — **Care sînt aripile sufletului cu care poate zbura la viața veșnică?**

— Două sînt aripile sufletului pentru mîntuire: frica de Dumnezeu și frica de moarte și judecată. După ce Dumnezeu l-a zidit pe Adam si

l-a așezat în rai, cel dintîi l-a înarmat pe om cu frica morții, zicînd: „Din toți pomii care sînt în rai poți să mănînci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci în ziua în care vei mînca din el cu moarte vei muri" (Fac. 2, 17). Cînd diavolul l-a dezarmat pe Adam de frica morții, zicîndu-i: „nu, nu veți muri!" atunci îndată l-a biruit și l-a ucis. Deci și noi, dacă vrem să ne mîntuim și să ajungem la Hristos, cu aceste două aripi să ne îngrădim, adică cu frica de Dumnezeu și frica morții, și astfel de toate cursele diavolului ne vom izbăvi și vom săvîrși-o cu pace călătoria vieții.

182. — **Care este cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dăm lui Dumnezeu?**

— Cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dea creștinul lui Dumnezeu este jertfa, adică a se jertfi pe sine pentru Dumnezeu, așa cum s-au jertfit mucenicii, cuvioșii, pustnicii și toți drepții. Fără jertfă nimeni nu se poate mîntui, precum spune însuși Iisus Hristos: „Cel ce va răbda pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

183. — **Cum putem ajunge la cunoștința de Dumnezeu? Care este cea mai înaltă cale de cunoaștere duhovnicească?**

— Trei sînt căile prin care ajungem la cunoașterea și comuniunea mistică cu Dumnezeu: teologia, asceza și sfînta rugăciune. Prin aceste trei căi au umblat toți sfinții și au ajuns la cea mai înaltă treaptă de unire cu Dumnezeu, anume la contemplarea și vederea lui Dumnezeu, adică pînă la răpirea „în trup sau afară de trup", cum a ajuns și Sfîntul Apostol Pavel. Dintre acestea, cea dintîi și mai la îndemîna tuturor este sfînta rugăciune, făcută cu credință și din toată inima. Prin ea ne unim cel mai ușor cu Dumnezeu și fără de ea ne depărtăm cel mai mult de Dumnezeu, precum spune un sfînt părinte: „Nimic nu lipește pe om de Dumnezeu mai mult ca rugăciunea".

184. — **Care este cea mai puternică rugăciune care unește pe om cu Dumnezeu?**

— Sînt mai multe feluri de rugăciuni, cu limba, cu mintea și cu inima. Cea mai înaltă rugăciune este rugăciunea din inimă, adică cu participarea inimii, prin umilință, zdrobire și lacrimi. Să nu punem mare bază pe rugăciunea citită, adică rugăciunea orală, cu limba. Aceasta este cea mai slabă rugăciune, pentru că nu participă mintea și inima. Rugăciunea minții este mai înaltă ca rugăciunea orală pentru că participă la ea și gîndurile, adică atenția minții. Cel ce se roagă cu atenția minții la tot ce rostește, acela se roagă cu mintea, însă nici aceasta nu este desăvîrșită. Sfinții Părinți spun că rugăciunea minții este rugăciunea cu un picior, adică este

jumătate de rugăciune, pentru că rămîne în cap și nu participă la ea și inima. Dar cînd la rugăciune se unește mintea cu inima, adică gîndurile minții coboară cu darul Domnului în inimă, atunci s-a făcut zămislirea rugăciunii celei duhovnicești, adică am ajuns la cea mai înaltă rugăciune, numită rugăciunea inimii. Iar semnele că am ajuns la această înaltă lucrare sînt: o puternică căldură în partea inimii, un permanent dor și rîvnă pentru Dumnezeu, o nespusă dragoste pentru oameni și pentru toată zidirea, o bucurie duhovnicească negrăită, plîns de bucurie, izvor adînc de lacrimi, de smerenie și netemere de moarte.

185. — **Care este cel mai bun dascăl al rugăciunii?**

— Este însăși sfînta rugăciune, după cum spune Sfîntul Macarie cel Mare: „Eu știu că nu știi să te rogi, dar roagă-te cum poți și cît mai des, și rugăciunea singură te va învăța să te rogi". Deci, să ne rugăm cum putem și cît mai mult și văzînd Dumnezeu rîvna noastră ne va ajuta să dobîndim rugăciunea cea adevărată a inimii și darul lacrimilor.

186. — **Din ce cauză astăzi nu ne mai putem ruga asemenea părinților noștri de demult și nu mai avem răbdare la sfînta rugăciune?**

— Spunea un sfînt părinte că „precum apa stinge focul, așa uitarea stinge rugăciunea". Nu ne mai putem ruga astăzi pentru că am uitat și uităm de Dumnezeu. Iar uitarea este înainte mergătoare a îndepărtării de Dumnezeu. Apoi, nu ne mai rugăm astăzi cu aceeași evlavie ca înainte pentru că am slăbit cu toții în credință. Cine crede cu tărie în Dumnezeu se teme de Dumnezeu, Îl iubește pe Dumnezeu și se roagă Lui neîncetat, pentru că nu poate trăi fără de Dumnezeu, departe de Tatăl nostru cel ceresc. Cred că slăbirea credinței în Dumnezeu este pricina cea mai mare a slăbirii rugăciunii în rîndul credincioșilor. Tocmai de aceea sectarii amăgesc pe unii dintre ortodocși, pentru că în locul rugăciunilor lungi ei vin cu cîntări și predici, care atrag și încîntă pe cei mai slabi în credință.

Dacă vrem să ne miluiască Dumnezeu, să ne ierte de păcate și să ne ocrotească de tot felul de ispite și primejdii, trebuie să ne silim la sfînta rugăciune ziua și noaptea. Să citim, mai ales noi călugării, la Psaltire, care are mare putere; să citim cele șapte laude din Ceaslov, acatiste, paraclise sau mai ales să rostim rugăciunea lui Iisus; iar în sărbători, precum cerbul la izvoare, așa să venim regulat la biserică pentru a asculta Sfînta Liturghie. Și, dacă ne luptă diavolul cu uitarea, cu necredința, cu lenea, cu somnul sau cu grijile acestei vieți, noi să ne rugăm măcar cu gura, împlinind pravila dată nouă de duhovnic, pe cît vom putea. Cu timpul ne va ajuta Domnul să trecem de la cantitate la calitate, de la rugăciunea cea risipită a gurii, la rugăciunea cea curată a minții și a inimii și atunci, gustînd din bucuria Duhului Sfînt, vom vedea „ce bun este Domnul"!

187. — **Spuneți-mi ceva despre blîndețea și smerenia Domnului.**

— Despre aceste două mari virtuți ne grăiește însuși Hristos, zicînd: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Iar la fericiri, zice Domnul: „Fericiți cei săraci (smeriți) cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor"; și mai departe zice: „Fericiți cei blînzi că aceia vor moșteni pămîntul!" (Matei 5, 5). Prin aceste două fericiri, Mîntuitorul ne spune că cei smeriți și blînzi la inimă moștenesc atît pămîntul, cît și împărăția cerurilor; adică atît bunătățile și fericirea vieții pămînțești, cît și fericirea vieții veșnice, pentru că pe cei blînzi și smeriți toată lumea îi iubește, îi respectă, îi ascultă și se folosește de ei. Cea mai ușoară cale de mîntuire este a celor blînzi și smeriți cu inima. Cu blîndețea dobîndim pe oameni, iar cu smerenia alungăm pe diavoli și chemăm în ajutorul nostru pe îngeri. Cei blînzi și smeriți cu inima au mai puține ispite în viața aceasta, adică „află odihnă sufletelor lor", pentru că prin blîndețe îmblînzesc și cîștigă dragostea tuturor oamenilor, iar prin smerenie ard pe diavoli și îi alungă departe de ei.

Spun Sfinții Părinți că blîndețea stă între mînie și dragoste. Apoi adaugă: „blîndețea să nu te ducă pînă la lașitate; nici dragostea să nu te ducă pînă la nepăsare". Deci, trebuie să folosim cu grijă blîndețea, care stă totdeauna la mijloc, între mînie și dragoste. Nici atît de blînzi încît să se hulească Evanghelia și numele lui Dumnezeu înaintea noastră din pricina dragostei; nici cu totul aspri și neînduplecați, încît să pornim spre mînie și răzbunare pe aproapele nostru. Iar despre smerenie, spun Sfinții Părinți că este haina lui Hristos, pentru că a luat trup omenesc pentru mîntuirea noastră. Hristos a primit în trup patimile firii neprihănitoare, ca: foamea, setea, durerea, oboseala. Iar patimile firii păcătoase, adică păcatele, nu le-a primit Hristos.

188. — **Spuneți-mi ceva despre conștiință.**

— Sfîntul Vasile cel Mare „dreptarul Bisericii și cumpăna cea mare" sau „ochiul Bisericii", cum îl numesc unii Sfinți Părinți, spune despre conștiință că este glasul lui Dumnezeu în om. Iar Sfîntul Isaac Sirul spune: „Cela ce a ajuns să se împace cu sine, adică cu conștiința sa, a împăcat cu sine cerul și pămîntul". Același lucru spune Mîntuitorul, zicînd: „Împacă-te cu pîrîșul tău pînă ești pe cale" ... (Mat. 5, 25), adică să ne împăcăm cu conștiința noastră pînă sîntem pe calea acestei vieți, că după moarte nu mai putem face nimic.

Neliniștea, mustrarea conștiinței omului păcătos este un semn al milei lui Dumnezeu, ca să se împace cu El cît este în această viață trecătoare. Întîi trebuie să crezi că există Dumnezeu, care a creat lumea și stăpînește toate. Apoi, să te silești după putere să faci voia Lui. Al treilea,

dacă vrem să ne mîntuim trebuie să ne împăcăm cu conștiința noastră, mai bine-zis cu Dumnezeu care ne-a creat și ne va judeca după faptele noastre. Iar despre conștiință trebuie să știm că ea este una din energiile necreate ale lui Dumnezeu, una din lucrările Lui, precum este și viața.

189. — **Cum putem dobîndi pacea inimii și a conștiinței?**

— Patru sînt căile prin care putem cîștiga pacea inimii și a conștiinței: a) să căutăm întotdeauna locul cel mai de jos; b) să ne mulțumim în toate cu cît mai puțin din cele necesare vieții; c) să ne rugăm permanent ca să se facă numai voia lui Dumnezeu cu noi; d) să ne lăsăm în toate numai în voia lui Dumnezeu.

190. — **Care este cea mai înaltă teologie a creștinilor?**

— Cea mai înaltă teologie nu este a vorbi despre Dumnezeu, nici a contempla zidirea Lui. Cunoașterea lui Dumnezeu din creație, din admirarea frumuseții universului (macrocosmosului) și a omului (microcosmosului), numită de Sfîntul Maxim Mărturisitorul „contemplația naturală în duh", este numai a începătorilor. Cea mai înaltă teologie creștină este unirea cu Dumnezeu prin trăire, adică prin credință, cugetare și împlinirea faptelor bune.

191. — **Spuneți-mi ceva despre iubirea de sine.**

— Iată ce vă spun: În măsura în care omul se leapădă de iubirea de sine, în aceeași măsură sporește în fapte bune, se înduhovnicește și se apropie de Hristos. De obicei, cînd este vorba de sine, omul strică întotdeauna cîntarul, adică măsura; își face lui mai multă dreptate, își alege partea cea mai bună, cea mai mare, cea mai frumoasă; plînge pentru sine mai mult decît pentru altul și se bucură de sine mai mult decît de altul. Hristos însă a răstignit pe cruce iubirea de sine, dîndu-și viața pentru noi. Dintre oameni, puțini sînt aceia care își răstignesc patima iubirii de sine, asemenea lui Hristos. Sînt mulți care se angajează să trăiască viața duhovnicească, dar nu ajung pînă la răstignire, pentru că nu renunță total la iubirea de sine, adică la egoism. Or, fără jertfă, fără răstignirea patimilor noastre, fără părăsirea păcatelor, nu putem să vedem pe Hristos, nu ne putem mîntui.

192. — **Ce sfat dați credincioșilor și călugărilor pentru mîncarea de carne?**

— Două mari virtuți au fost în rai la primii oameni. Fecioria și nemîncarea de carne. După căderea lui Adam, adică după ce a intrat moartea în lume prin păcat, a rînduit Dumnezeu viața conjugală, iar mîncarea de carne a rînduit-o abia după potop. „Să mîncați toate ca pe o iarbă" zice Dumnezeu (Facere, 9, 3), că după ce s-a vărsat sîngele animalelor

sacrificate, carnea rămîne numai ca o iarbă. Mirenii au voie să mănînce carne în toate zilele, afară de cele patru posturi, miercurea, vinerea şi celelalte zile oprite de Biserică. Călugării, însă, după regulile vieţii monahale şi după Sfintele Canoane nu au voie să mănînce carne, afară numai dacă sînt găzduiţi la mireni şi aceia nu ştiu că ei nu mănîncă sau nu au altceva să le dea de mîncare.

193. — **Cum se poate curăţi inima de patimi?**

— Spun unii Sfinţi Părinţi că mintea uşor se luminează şi uşor se întunecă. Iar inima foarte greu se întunecă prin patimi şi foarte greu se luminează, se curăţă. Curăţia inimii, adică despătimirea se face în timp îndelungat, mai bine zis toată viaţa, prin asceză, pocăinţă şi lacrimi. Cel mai mult, însă, se curăţă inima prin rugăciune, că rugăciunea îl face pe om fiu al lui Dumnezeu după dar. Cine a ajuns la curăţia inimii a ajuns văzător de Dumnezeu, văzător tainic cu ochii inimii.

194. — **Ce este plînsul şi de cîte feluri este?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că „plînsul după Dumnezeu este o tristeţe a sufletului (pentru păcate), o simţire a inimii îndurerate, care caută pururea fără odihnă pe Cel după care însetează . . . Plînsul sau străpungerea inimii este o mărturisire a păcatelor făcute de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat şi îndurerat, în care sufletul îşi recunoaşte necontenit păcatele în faţa lui Dumnezeu . . .” (Filocalia, vol. IX, p. 164). Tot acelaşi sfînt spune că plînsul este al doilea botez; este mai mare decît botezul, deoarece botezul dîntîi ne curăţă de păcatele de mai înainte, iar botezul lacrimilor ne curăţeşte de păcatele făcute şi după botez.

Plînsul se naşte din zdrobirea inimii pentru păcatele făcute, din smerita cugetare, din aducerea aminte de moarte, de judecată şi de muncile iadului în care se chinuiesc păcătoşii. Acelaşi lucru îl spune şi cuviosul Pimen: „De nimic nu avem mai multă nevoie decît de minte trează”, căci din aceasta numai se nasc lacrimile şi plînsul cel mîntuitor. Iar sfinţii Arsenie cel Mare, Efrem Sirul, Isaac Sirul şi alţii, spun că: „lacrimile la rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu” căci prin lacrimi se linişteşte văzduhul inimii. Şi iarăşi: „Sufletul ce şi-a simţit păcatele sale începe să plîngă, căci le vede în lumina dumnezeirii”.

Sfîntul Grigorie Palama spune că plînsul este de două feluri: plînsul minţii, adică întristarea din inimă pentru păcatele noastre, fără lacrimi în ochi, aşa cum avea fiul cel risipitor care zicea: „Cîţi argaţi ai Tatălui meu sînt îndestulaţi de pîine, iar eu pier de foame . . .” (Luca 15, 17); plînsul cu lacrimi, al doilea fel de plîns, mult mai înalt, care izvorăşte din întristarea minţii şi a inimii pentru păcatele noastre. Toţi dumnezeieştii părinţi

spun la fel: că lacrimile la rugăciune sînt un dar al lui Dumnezeu, că foarte greu se cîștigă și foarte ușor se pierd. Cei mai mari dușmani ai plînsului și lacrimilor sînt: slăbirea credinței, lenevirea la rugăciune, lăcomia pîntecelui, beția, rîsul, trîndăvia, multa vorbire și mai ales slava deșartă. Cînd fiul risipitor cugeta cu durere în inimă la casa Tatălui său, avea plînsul cel dintîi, al minții; iar cînd s-a întors la Tatăl său și i-a zis: „Tată, greșit-am la cer și înaintea Ta și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul Tău . . .” (Luca 15, 18—19), atunci fiul cel pierdut a dobîndit plînsul cel de al doilea, al lacrimilor din inimă.

195. **— De cîte feluri sînt lacrimile și care din ele sînt mîntuitoare?**

— Lacrimile sînt de opt feluri, după Sfinții Părinți. Lacrimi din dragoste de Dumnezeu, cînd omul se gîndește la frumusețea creației dumnezeiești. Acestea formează cel mai înalt plîns, numit plîns de bucurie și de dor dumnezeiesc. Lacrimile dragostei îngrașă pe om. Lacrimi din frică de Dumnezeu. Acestea au mai mică putere decît cele dintîi, pentru că plînsul din dragoste de Dumnezeu este plînsul fiului către Tatăl, iar plînsul din frică este al slugii care mereu se teme să nu supere pe Stăpînul său. Plînsul din frică mijlocește la Dumnezeu iertarea păcatelor și este înaintemergător al celui dintîi (Filocalia, vol. IX, p. 116). Plînsul din frică usucă pe om, asemenea cleștelui care se arde de foc. Lacrimi din milă și dragoste pentru aproapele, pentru cei bolnavi din spitale, pentru săraci, văduve, copii orfani, pentru cei flămînzi, goi și străini, pentru toți oamenii din suferință. Aceste lacrimi sînt sfinte și mîntuitoare asemenea celor dintîi. Lacrimi din frica morții și a muncilor iadului. Acestea sînt lacrimi bune, mîntuitoare ca și cele dintîi și aduc roadă de pocăință. Lacrimi din fire sau firești, adică ale soților, ale rudelor, ale părinților pentru fii și ale fiilor pentru părinți. Acestea nu sînt nici bune, nici rele. Ele se pot vedea uneori și la animale. Lacrimi din slavă deșartă. Acestea sînt foarte periculoase, pentru că pe lîngă lacrimile cele bune, mîntuitoare și smerite, pune diavolul lacrimi de slavă, spre a fi văzuți și lăudați de oameni. Or, plînsul cel duhovnicesc trebuie să fie totdeauna ascuns și neștiut de nimeni, afară de Dumnezeu și de duhovnic. Lacrimi din dezmierdare, care izvorăsc din poftă, din beție, din mînie, din aducere aminte a celor rele etc. Al optulea fel sînt lacrimi pentru pagube, din sărăcie, din durerea ranelor, pentru tot felul de boli.

Primele patru feluri de lacrimi sînt mîntuitoare; cele firești nu sînt nici bune, nici rele; iar ultimele trei feluri de lacrimi sînt nefolositoare și aducătoare de osîndă.

Deci, plînsul cel duhovnicesc este îndoit. Plînsul dintîi, adică o permanentă întristare a minții și a inimii pentru păcate, o stare de umilință

de taină, pentru că nu poate face cele bune cît trebuie. Acest plîns îl suie pe om acolo unde îl suie însăşi fapta bună pe care n-a reuşit s-o facă. Întristarea inimii face cît toate faptele bune şi duce pe om la plînsul de-al doilea şi cel mai înalt al lacrimilor din dragoste şi din frică de Dumnezeu. Spune un cuvios părinte că „cel ce se scîrbeşte pentru păcatele sale este ca vremea înnourată care în curînd va slobozi apă, adică lacrimi". „Lacrimile ne dau tuturor nădejdea mîntuirii, ne spală păcatele şi aduc pacea conştiinţei noastre, precum spune Sfîntul Nicodim Aghioritul în „Războiul nevăzut", zicînd: „Mustrarea conştiinţei este chinuirea chinurilor, iar pacea conştiinţei este veselia veseliilor".

196. **— Care sînt lucrările duhovniceşti ale minţii, după Sfinţii Părinţi?**

— Sfîntul Grigore Sinaitul spune că mintea creştinului trebuie să aibă nouă lucrări duhovniceşti, şi anume: *contemplarea la Persoanele Prea Sfintei Treimi* şi la toate puterile cereşti; *contemplarea la întruparea Mîntuitorului* nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea lumii; *contemplarea naturală în duh*, adică cugetarea la raţiunile lucrurilor create de Dumnezeu, la frumuseţea creaţiei, la scopul pentru care au fost create, la armonia creaţiei, a universului şi ridicarea minţii de la cele văzute la cele nevăzute; de la frumuseţea celor de jos, la frumuseţea dumnezeiască a celor de sus; de la cele trecătoare la cele gîndite şi veşnice, urcînd de la cele pămînteşti la cele dumnezeieşti ca pe o scară duhovnicească. A patra lucrare a minţii este *cugetarea la moarte*; apoi *cugetarea la muncile iadului*, unde se chinuiesc cei păcătoşi; *cugetarea la fericirea raiului*; *cugetarea la Judecata cea de apoi*; *cugetarea la împărăţia cerurilor*, după judecata viitoare şi a noua lucrare a minţii, *cugetarea la frica de Dumnezeu* şi la păcatele noastre ca niciodată să nu mai greşim.

197. **— Care sînt mişcările duhovniceşti ale minţii?**

— Mintea creştinului are trei mişcări, după Sfîntul Maxim Mărturisitorul: *Mişcarea dreaptă*, cînd cugetă numai la Sfînta Scriptură, la minunile Domnului, la cele cereşti. În această mişcare a minţii poate intra şi ispita diavolului pentru a-l înşela pe om. A doua este *mişcarea în zig-zag*, cînd omul cugetă şi la Sfînta Scriptură şi la lumea văzută a zidirilor, la creaţie. Şi aici poate intra ispita diavolului, cînd cugetă prea mult. A treia mişcare a minţii se numeşte *ocolitoare* sau *în spirală*, cînd omul se coboară cu mintea în inima sa, precum melcul în casa sa şi mirele şi mireasa în cămară, şi de aici, din inimă, unde nu mai poate intra ispita diavolului, mintea se înalţă spre Hristos. Marii noştri sfinţi şi cuvioşi întotdeauna îşi aveau mintea în inimă şi de aici, din adîncul inimii, se rugau, vorbeau cu mirele Hristos şi dădeau război diavolului. Despre aceasta spune şi Mîntuitorul, zicînd: „Iar tu cînd te rogi, intră în cămara ta şi

încuind ușa ta, roagă-te Tatălui tău . . ." (Matei 6, 6). Aceasta este cea mai înaltă și mai folositoare mișcare a minții, să o coborîm în inimă și de aici să ne înălțăm să vorbim cu Hristos, să plîngem pentru păcatele noastre și să dăm război diavolului. Dar nu toate cele trei mișcări le putem folosi la fel.

198. — **Care este folosul cugetării la creația lui Dumnezeu?**

— Sfîntul Vasile cel Mare spune în cartea sa numită „Exaimeron" că „toată lumea văzută este școală și imagine a lumii nevăzute". Tot el spune că „toată floarea și toată iarba ne învață că este Dumnezeu". Zidirea văzută tîlcuiește pe Scriptură și Sfînta Scriptură tîlcuiește pe zidire. Atît una, cît și alta, sînt ca două file de carte. Pe o pagină citim cuvintele Sfintei Scripturi, pe cealaltă pagină citim în cartea zidirii, care vorbește de Dumnezeu. La fel spune și Sfîntul Grigore de Nyssa: „Toată zidirea, ca o trîmbiță strigă la noi că a făcut-o Dumnezeu". Am citit într-o carte cum un filozof se plimba cu bățul în mînă pe un cîmp și bătea florile cu bățul: „Le bat, pentru că prea tare strigă către mine că le-a zidit Dumnezeu"!

Toate creațiile văzute se numesc darurile lui Dumnezeu. Și precum face mirele cu mircasa — că își dau daruri care întăresc dragostea între ei, tot așa face și Dumnezeu cu noi. El pune mintea noastră între El și creații, ca să-L putem mai bine înțelege și vedea. Dumnezeu ne dă cele create în dar, iar noi îi dăm lui Hristos, Mirele inimii noastre, gîndurile, rugăciunile și dragostea noastră. Sfîntul Antonie cel Mare nu știa multă carte, dar era atît de înțelept în cele duhovnicești, că uimea pe toți filozofii care veneau la peștera lui. Odată, l-au întrebat cîțiva filozofi: „Antonie, care sînt cărțile tale pe care ai învățat?" Iar el, arătînd cu mîinile cerul, stelele, marea și întreaga natură din jurul său, le-a zis: „Acestea sînt cărțile mele pe care le citesc și care întrec pe toate celelalte" (Dicționarul Aghiografic, p. 90).

199. — **Cum poate creștinul să se înalțe cu mintea mai ușor, prin cugetare, de la zidire la făcătorul ei, Dumnezeu?**

— Poate cineva să cugete la zidirile lui Dumnezeu și să se înalțe cu mintea de la zidire la Ziditor numai dacă își are mintea și inima curățite de patimi. Altfel nu poate vedea și simți în cele zidite pe Dumnezeu, precum sînt necreștinii și păcătoșii. Auzi ce zice Hristos: „Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Mat. 5, 8). Mintea se curăță foarte repede de cugetele cele rele. Este de ajuns citirea unei pagini din Sfînta Scriptură sau rostirea unei mici rugăciuni cu luare aminte. Dar tot așa de repede se poate întina. Inima însă, cu anevoie se curăță de patimi și cu anevoie se întinează. Cel ce are inima curată este mult mai sporit duhovnicește decît cel cu mintea curată de gînduri rele.

200. — **Care este rugăciunea cea mai potrivită pentru călugării începători și pentru creștini?**

— Sfîntul Ioan Scărarul spune că „de la noii începători nu cere Dumnezeu rugăciune desăvîrșită, adică rugăciunea inimii, căci a îngerilor este desăvîrșirea". Pentru noii începători se recomandă rugăciunea verbală, rugăciunea citită din cărțile de pravilă: Ceaslov, Psaltire, Acatistier, Sfînta Liturghie, slujbele zilnice ale Bisericii și ascultarea. Sfîntul Simeon al Tesalonicului zice că „după vîrsta duhovnicească a fiecăruia să se recomande și lucrarea duhovnicească a rugăciunii minții și a inimii". Că dacă cineva începe înainte de vreme, pînă nu este curățit de patimi această înaltă rugăciune, se ostenește în zadar și se tulbură. Deci, nimeni să nu înceapă viața duhovnicească cu rugăciunea contemplativă a inimii, ci cu rugăciunea lucrătoare, care constă din metanii, închinăciuni, rugăciuni din Ceaslov, post, citirea Psaltirii și a altor cărți folositoare, ascultare și smerenie față de toți. Acestea formează viața cea lucrătoare care este potrivită pentru toți și pentru călugări și pentru mireni. Iar viața contemplativă, specifică mai ales călugărilor, constă în paza minții, lucrarea minții, rugăciunea minții, rugăciunea inimii și contemplarea sau privirile cele duhovnicești ale inimii. Așa ne învață toți Sfinții Părinți, dascăli ai rugăciunii.

201. — **Spuneți-mi, vă rog, mai pe larg, ce este rugăciunea minții și ce este rugăciunea inimii și cum ajungem la rugăciunea cea curată a inimii?**

— Rugăciunea minții este rugăciunea făcută cu luare aminte de sine, fără gînduri, fără imaginații și cugete rele. Aceasta este rugăciunea celor nedesăvîrșiți, însă mai înaltă decît rugăciunea orală și cea vorbită. Sfinții Părinți numesc rugăciunea cu mintea curată „rugăciune cu un picior" sau „pasăre cu o aripă", deci care nu poate merge nici zbura, pentru că nu participă și inima. Iar rugăciunea inimii este rugăciune desăvîrșită, numită „rugăciune cu două picioare", cu ajutorul căreia ne unim cu Hristos, vorbim cu Hristos și petrecem încă din trup în bucuria și dulceața vieții veșnice.

Rugăciunea inimii este rugăciunea sfinților, a celor desăvîrșiți, care se cîștigă cu multă osteneală și numai cu darul lui Dumnezeu. La această treaptă duhovnicească de rugăciune, numită și „rugăciune contemplativă", ajung „numai cîte unul din neam în neam", spun dascălii rugăciunii. Prin rugăciunea inimii înțelegem unirea minții cu inima, sau coborîrea minții în inimă pentru a petrece acolo neîncetat cu Hristos, prin rugăciune de taină. Unirea minții cu inima constă în a uni gîndurile duhovnicești ale minții cu sentimentele duhovnicești ale inimii. Atunci inima se închide

și se deschide foarte greu. Atunci inima înghite pe Iisus și Iisus înghite inima. Atunci se zămislește rugăciunea cea de foc a inimii, fără gînduri și imaginații. Atunci se face unirea duhovnicească între Mire și mireasă, între Hristos și inimă. Atunci Hristos stă de vorbă cu noi în cămara inimii noastre și diavolul nu mai are putere să ne biruiască. Rugăciunea cea curată a inimii se dobîndește după îndelungate osteneli, prin repetarea neîncetată a numelui lui Iisus, cu multe lacrimi, cu adînc de smerenie, cu privegheri de toată noaptea, cu post, tăcere, păzire a minții de gînduri, mai ales de slava deșartă, cu îndelungă răbdare și numai cu ajutorul și darul Duhului Sfînt. Apoi, fără un dascăl iscusit al rugăciunii și fără duhovnic ales, nimeni să nu îndrăznească a năluci această îngerească rugăciune, că rugăciunea inimii este un dar al lui Dumnezeu.

Cînd intrăm cu mintea în inima noastră trebuie să închidem trei uși: ușa cea văzută a chiliei, pentru oameni; ușa buzelor, pentru a nu vorbi cu nimeni, și ușa inimii, contra diavolilor, punînd pe minte portar al inimii. Cînd omul se roagă din inimă, se umple de dragostea lui Dumnezeu și nu mai dorește nimic decît să petreacă astfel pururea, precum dorea Petru să rămînă pururea pe Muntele Tabor, în lumina lui Hristos. Mintea în timpul rugăciunii trebuie să fie oarbă, surdă și mută, adică să nu vadă, să nu audă și să nu vorbească nimic și cu nimeni, decît cu singur Iisus Hristos. Atunci rugăciunea este numită „rugăciune de un singur gînd" sau „rugăciunea lui Iisus". Atunci mintea este luată de Duhul Sfînt și i se dau alte cuvinte scurte de rugăciune, ca nu cumva să fie furată de diavolul prin lungimea cuvintelor.

Dacă avem numai rugăciunea minții nu putem scăpa de ispite și tulburări. De aceea Sfinții Părinți ne îndeamnă zicînd: „Coboară-te, omule, din minte în inimă, că acolo vei afla mîngîiere și dulcața dulceților, iar în minte este mare iarmaroc și tulburare". Cînd mintea se unește cu inima, imaginațiile sfinte trebuie să fie păstrate în memorie, iar nu în imaginație. Altfel, nu te poți coborî cu rugăciunea în inimă și rămîi numai la lucrarea minții.

De la rugăciunea cea sfîntă a inimii omul poate ajunge la o altă rugăciune mai înaltă, anume cea contemplativă, care nu se mai numește rugăciune, ci vedere duhovnicească, la care ajung numai sfinții. Ultima și cea mai înaltă treaptă a rugăciunii este răpirea minții la cele cerești — în trup sau afară din trup. Dumnezeu știe precum a fost răpit Sfîntul Apostol Pavel pînă la al treilea cer.

202. — **Dacă nu putem dobîndi rugăciunea cea înaltă a inimii, ne putem mîntui numai cu rugăciunea orală și cu rugăciunea minții?**

— Cum să nu! Numai să ne rugăm cu stăruinţă, cu căinţă şi smerenie, că auzi ce zice Duhul Sfînt: „Inima înfrîntă şi smerită Dumnezeu nu o va pedepsi" (Ps. 50, 18).

203. **— Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre inimă?**

— Inima este centrul vieţii şi al sufletului nostru. Pentru aceea şi Dumnezeu ne-o cere, zicînd: „Fiule, dă-Mi inima ta!" (Prov. 23, 26). Iar Iov zice: „Nimic nu este mai adînc decît inima omului". Sfîntul Vasile cel Mare, în cartea sa „Exaimeron", spune că „inima este rădăcina vieţii". Ea se zideşte la toate fiinţele întîi şi tot ea se preface în pămînt, cel mai pe urmă. Înţeleptul Solomon zice: „Cu toată străjuirea străjuieşte inima ta, că într-însa sînt izvoarele vieţii" (Pilde 4, 23). Altfel, inima se face izvor al morţii, în loc de izvor al vieţii.

După Sfîntul Vasile cel Mare şi Sfîntul Ioan Damaschin, inima omului este centrul a patru puteri şi anume:

Inima este centrul tuturor puterilor fireşti ale omului, adică puterea hrănitoare (nutritivă), seminală, crescătoare etc. Inima este şi centrul puterilor sufleteşti ale omului, care sînt în număr de cinci şi anume: *voinţa*, *raţiunea* — formată din cinci părţi: minte, gînd, ce răsare din minte ca raza din soare, cugetare, alegere şi hotărîre —, *simţirea*, numită şi puterea poftitoare; *mînia* (puterea mînioasă) şi *cuvîntul* (puterea cuvîntătoare). Aceste cinci puteri se numesc puteri sufleteşti şi îşi au sediul tot în inimă. Apoi inima este centrul (locul) puterilor afară de fire, adică al patimilor. Păcatele şi patimile se numesc afară de fire, pentru că nu au fost create de Dumnezeu, nici nu sînt din început în om. Păcatele îşi au sediul tot în inimă, după cuvîntul Mîntuitorului care zice: „Din inimă ies gîndurile cele rele, uciderile, desfrînările, mărturiile mincinoase, hulele . . ." (Mat. 16, 19).

Inima este încă centrul suprafiresc, adică centrul duhovnicesc al tuturor darurilor Sfîntului Duh şi al tuturor faptelor bune, care îşi au sediul tot în inimă. Dacă punem străjer la poarta inimii pe minte, adică gîndul cel bun, el nu va lăsa să intre înăuntru păcatele celor cinci simţuri, iar patimile cele ce ies din inimă le va opri, ca să nu se prefacă în păcate. Deci, paza inimii constă în a pune gîndul portar al inimii pentru a opri orice cuget pătimaş să nu intre în inimă. Mintea, care intră în inimă, este foarte greu strîmtorată, căci la început se simte ca într-o temniţă. Pe urmă, se deprinde şi se simte foarte bine, căci inima este cămară firească a minţii.

204. **— Credeţi că mai sînt şi în zilele noastre călugări şi mireni care au dobîndit rugăciunea cea duhovnicească a inimii?**

— Numai singur Dumnezeu ştie. Pot să fie unii dintre călugării sihaştri care trăiesc la linişte prin munţi, sau la Athos. Sau din cei mai bătrîni,

care s-au nevoit toată viața prin mînăstiri, în tăcere, în ascultare și smerenie și care n-au primit cinste și dregătorii bisericești, că ceilalți abia își fac puțină pravilă seara și dimineața din cauza grijilor multe și a răspîndirii minții. Din această cauză nici la slujbele bisericii nu vin regulat. Și, dacă totuși vin, abia au răbdare să se termine slujba și să plece afară. Mă întreb: dacă nu mai avem răbdare să zăbovim un ceas-două la rugăciune în biserică, să ne rugăm pentru păcatele noastre și să slăvim pe Dumnezeu după putere, cum vom avea răbdare să stăm o veșnicie în ceruri? Oricum, nu trebuie să slăbim în rugăciune și mai ales în practicarea rugăciunii lui Iisus. Ci să ne ostenim cu stăruință și smerenie cît este după a noastră putere, că a dobîndi rugăciunea cea curată și a coborî cu mintea în inimă nu depinde de noi, ci este un dar al lui Dumnezeu. Smerenia inimii completează lipsurile noastre în rugăciune și ne suie acolo unde ne urcă rugăciunea cea curată. Cunosc mireni care se roagă mai mult decît noi și unii îi întrec pe călugări. Or fi poate și dintre ei unii care au ajuns la rugăciunea inimii, dar numai Unul Dumnezeu știe cîți aleși are în această lume.

205. — **Sfînta Evanghelie și Sfinții Părinți pun mare preț pe smerenie. De ce este așa de mare puterea smereniei față de celelalte fapte bune?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că singura virtute neimitată de diavoli este smerenia. Diavolii știu să cînte, știu teologie mai multă decît toți teologii din lume, privegheză mai mult decît toți călugării, nu dorm niciodată, nu mănîncă, cred în Dumnezeu etc. Un singur lucru nu știu și nu pot diavolii să facă: Să se smerească! În iad sînt și preoți, și călugări, și fecioare, și împărați... Numai smeriți și milostivi nu sînt în iad!

206. — **Ce virtuți îl ajută mai mult pe om la desăvîrșire? Rugăciunea, smerenia sau dragostea?**

— Toate trei deopotrivă, pentru că cine este desăvîrșit în rugăciune, este desăvîrșit și în celelalte virtuți. Dar mai mare decît toate virtuțile rămîne dragostea, cum spune Sfîntul Apostol Pavel. Iar Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune: „Cine a ajuns să fie desăvîrșit în iubire, a ajuns la culmea nepătimirii". Și, în alt loc, zice: „iubirea și înfrînarea îl curățâ pe suflet de patimi, iar pe minte o curățâ rugăciunea cea curată". Pe patimile trupești le ucide înfrînarea (postul), iar pe patimile sufletești le ucide dragostea de Dumnezeu și de oameni. Tot el spune în alt loc: „Dacă vrei să fii desăvîrșit, iubește aceste două virtuți: dragostea și înfrînarea". Dragostea are două părți: dragostea de Dumnezeu și dragostea de oameni. Cea dintîi este fără limită; cea de-a doua are margini. Spun Sfinții Părinți că și diavolii și păcătoșii din iad se biciuiesc cu biciul dragostei lui Dumnezeu.

Se cuvine să fim însă cu mare atenţie pentru a nu amesteca dragostea curată, duhovnicească, cu dragostea interesată. Să nu iubim cu scop, numai pentru un timp; nici să iubim pe oameni în mod diferit, după faţă, după cinste, după vîrstă, după sex sau credinţă. Căci semnul desăvîrşirii în dragoste este atunci cînd iubim pe toţi oamenii cu aceeaşi măsură, adică egal. Să luăm aminte şi la cuvîntul Sfîntului Grigorie Teologul, care zice în versurile sale cele iambiceşti: „Mintea se înşală şi adevărul se fură de prea multă dragoste sau prea multă ură". Adică să iubim, să iertăm, dar să nu renunţăm la mustrare şi învăţătură, cînd este nevoie, că şi mustrarea şi canonul tot din dragoste se dau, spre îndreptare şi mîntuire. Spune Sfîntul Apostol Pavel că „Dragostea este legătura desăvîrşirii", iar Sfîntul Ioan Evanghelistul spune că „Dumnezeu este dragoste". Deci, dragostea să fie temelia, centrul şi coroana vieţii şi mîntuirii noastre.

207. — În ierarhia faptelor bune, pe care o consideraţi a fi cea mai mare?

— Spun Sfinţii Părinţi, printre care şi Cuviosul Antonie cel Mare, că „împărăteasa faptelor bune este dreapta socoteală". Mulţi s-au aruncat în potopul patimilor ca să scape pe alţii de la moarte şi s-au înecat pentru că n-au avut chibzuinţă şi dreaptă socoteală în viaţă. Toate faptele bune trebuie făcute cu măsură şi dreaptă socoteală, adică să umblăm pe calea împărătească de mijloc, după darul, firea, rîvna şi puterea fiecăruia, ca să nu cădem într-o parte sau alta, că „extremele sînt ale diavolului", spun dumnezeieştii Părinţi.

208. — Care este folosul cugetării la moarte?

— Cuvîntul „moarte" a fost prima ameninţare a lui Dumnezeu asupra omului pe cînd era în rai şi cea mai puternică armă împotriva păcatului. Sfîntul Vasile cel Mare spune că „cel mai bun sfetnic în viaţă este aducerea aminte de moarte", iar sfîntul Ioan Damaschin zice: „O, moarte, moarte, mai bine te-am numi noi viaţă!" Şi avea perfectă dreptate. Că şi înţeleptul Solomon, dacă ar fi avut sfetnic moartea, nu ar fi căzut în desfrînări cu femei. Dar pentru că nu a cugetat la moarte a căzut, cu toată înţelepciunea dată lui de Dumnezeu.

209. — Ce ne spuneţi despre credincioşii care vin pe la mînăstiri?

— Să ştii că nu vin credincioşii la mînăstiri pentru noi, ci pentru credinţa lor curată, cum că la mînăstiri este mai multă credinţă şi viaţa călugărilor este mai aleasă. Eu aşa cred: că Dumnezeu nu ţine mînăstirile pentru noi, călugării, că sîntem păcătoşi, ci le ţine pentru credinţa credincioşilor noştri iubitori de Hristos. Poporul român este un popor de aur. Credincioşii din lume sînt mai buni ca noi. De aceea avem marea

datorie să nu-i smintim în credința lor și să ne jertfim pentru ei. Sfîntul Apostol Pavel zice: „Nimeni al său să nu caute", și în alt loc zice: „Tuturor toate m-am făcut ca pe toți să-i dobîndesc" (1 Cor. 9, 19). Iar Sfîntul Efrem Sirul zice: „Fiecare bucățică ruptă din tine să fie un folos pentru aproapele". Ei se folosesc sufletește de noi, de slujbele care se fac prin mînăstiri, de cîntări, de sfaturile preoților, de spovedanie, de binecuvîntare, de rugăciuni, că nu le dăm de la noi, ci din cele ce ne-a dat Dumnezeu; iar noi, călugării, ne folosim sufletește de credința lor curată, de dragostea lor, de sinceritatea lor, de răbdarea, de smerenia și ascultarea lor.

Așa sînt mînăstirile noastre, deschise pentru toți, și mai ales pentru bunii noștri credincioși de la orașe și sate. Și, după cum știm, așa au fost ele dintotdeauna. Chiar și sihaștrii din păduri și peșteri primeau credincioși la chiliile lor, cărora le dădeau sfaturi și se rugau pentru ei, și ajungea o bucățică de pîine și pînă la ei de la bunii noștri creștini.

210. — **Cum se cuvine să ne purtăm noi, călugării, cu mirenii?**

— Mai întîi să nu-i smintim cu faptele și cuvintele noastre. Auzi ce spune Sfîntul Isaac Sirul: „Călugării care vor sminti pe mireni, în veac nu vor vedea lumină!" Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Dacă vei vedea minuni la mireni, să știi că nu pentru tine, ci pentru credința lor s-au făcut aceste minuni". Apoi să-i ospătăm și să ne purtăm cu ei cu multă dragoste și milă, că vin de departe, cu multe greutăți pe suflet; unii sînt bolnavi, alții au copii mulți. Apoi, să ne rugăm cu credință pentru ei, iar nu de mîntuială. Și apoi, să le dăm sfaturi creștinești și cuvinte de mîngîiere; cum spune și Sfîntul Ioan Gură de Aur: „De nimic nu au mai multă nevoie credincioșii decît de cuvinte de mîngîiere".

211. — **Este bine să primim pe mireni la spovedanie?**

— Cum să nu! Să-i spovedim, să-i sfătuim, să-i binecuvîntăm, să-i folosim duhovnicește și să nu-i lăsăm să plece din mînăstire tot cum au venit. Cît s-au ostenit sfinții îngeri să-i aducă la mînăstire și noi să-i refuzăm! Ba, încă să-i ducem la masă, să nu plece flămînzi de la noi, că și ei ne hrănesc pe noi. Iată ce spune Sfîntul Ioan Gură de Aur: „De va fi cineva înțelept ca îngerii din cer și curat ca Sfîntul Ioan Botezătorul, dar dacă nu are sfetnic duhovnicesc nu se poate mîntui". Mare dar este darul duhovniciei! Să mîngîi, să dezlegi păcatele oamenilor, să rînduiești canon de vindecare și să dai sfaturi de mîntuire. Numai un suflet dacă ai cîștigat, acela este mai scump decît toată lumea!

212. — **Care Taină din cele șapte este cel mai greu de săvîrșit?**

— Taina Sfintei Spovedanii, părinte. Prin această Taină, ori salvezi un suflet și te salvezi și pe tine, ori ucizi și te ucizi în veci și pe tine. Totuși,

prin nici o altă Taină sau slujbă nu poţi cîştiga mai multe suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu, ca Taina Spovedaniei. Însă atîta răspundere şi primejdie apasă asupra preotului duhovnic, încît Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că „puţini duhovnici se mîntuiesc". Aceste cuvinte ne înfricoşează şi ne cutremură pe toţi.

213. — **Care dintre membrii Bisericii sînt cel mai greu de mărturisit?**

— Candidaţii la hirotonie şi clericii în general. Mai ales cînd e vorba de candidaţii la hirotonie, duhovnicul trebuie să fie foarte atent, să nu le dea dezlegare la preoţie, dacă au păcate de moarte, ci să-i trimită la episcopul locului, că îşi ia asupra sa toate păcatele acelora. Iată ce spune Pravila bisericească despre aceasta: „Ascultă, o, duhovnice! Ia seama la candidaţii de preoţie, că toate păcatele făcute de ei, dacă nu le mărturisesc la duhovnic, sau îi dezlegi la hirotonie împotriva Canoanelor, toate cad asupra ta . . .". În această privinţă spune Sfîntul Vasile cel Mare: „Mă mîhneşte foarte că se neglijează Canoanele Părinţilor şi s-a înălturat orice stricteţe din Biserică. Şi mă tem că nu cumva sporind cîte puţin această nebăgare de seamă să ajungă ordinea Bisericii în cea mai de pe urmă tulburare . . . Curăţiţi dar Biserica, înlăturînd pe cei nevrednici; cercetaţi pe cei care sînt vrednici . . ." (Sf. Vasile cel Mare, canonul 89 şi Prolog, vol. I, 10 oct.).

214. — **Care sînt principalele condiţii canonice pentru admiterea candidaţilor la hirotonie?**

— Iată principalele condiţii: Să fie ortodox din naştere şi din părinţi evlavioşi: dacă este dintre cei reveniţi de la alte confesiuni să nu fie de curînd botezat; să fie sănătos şi nevătămat la trup. Cei ciungi, orbi, şchiopi, infirmi, bolnavi de nervi nu se pot face preoţi. Să nu fie epileptic sau schizofrenic. La căsătorie să fie, atît candidatul cît şi soţia, feciorelnici şi neîntinaţi; să nu fi căzut nici după căsătorie în păcatul desfrînării; să nu fi făcut soţia lui vreun avort sau alt păcat pentru a nu avea copii; să nu fi fost mai înainte tîlhar, beţiv public, necredincios, sectant, smintitor prin păcatele sale publice etc. Apoi candidatul să fie foarte credincios, milostiv, cu mare frică de Dumnezeu şi binecunoscător al Sfintei Scripturi, al Sfintelor Canoane şi scrierilor Sfinţilor Părinţi, ca să poată păstori bine turma încredinţată lui de Hristos şi apăra dreapta credinţă de secte, de necredinţă şi de tot felul de păcate. La fel şi soţia lui să fie ortodoxă, evlavioasă, iubitoare de Hristos, milostivă şi din părinţi binecredincioşi.

215. — **Care sînt datoriile preoţilor după hirotonie?**

— Cele mai importante datorii ale preotului sînt acestea: Să săvîrşească Sfînta Liturghie şi toate slujbele bisericeşti în zilele rînduite, cu

toată evlavia și credința, iar nu pentru bani sau laudă de la oameni; să nu ceară bani credincioșilor pentru nici un fel de slujbă, ci să lase ca fiecare să dea singur cît binevoiește, după a sa putere; să fie milostiv cu toți oamenii și mai ales cu văduvele, cu săracii și cu cei bolnavi; să nu intre niciodată în cîrciumi, nici să se îmbete, spre a nu sminti pe credincioși, să nu intre singur în casele credincioșilor, spre a nu face sminteală atît lui, cît și altora; să nu se amestece în afaceri lumești, comerț, beții, judecăți, certuri publice, politică etc.; să învețe pe credincioși permanent dreapta credință; să țină regulat predică în biserică și să explice cele sfinte credincioșilor; să cerceteze pe fiecare familie periodic și să se îngrijească de mîntuirea turmei sale; să lupte cu toate puterile și mai ales cu pilda vieții sale împotriva sectelor și a tot păcatul; să procure credincioșilor săi cărți folositoare de suflet; să combată cu toată tăria desfrîul, beția, divorțul, avortul, certurile în parohie etc. Acestea sînt, mi se pare, principalele îndatoriri, la care mai adaug: să mărturisească regulat pe credincioși în cele patru posturi; la fel și el cu ai săi, să aibă un duhovnic bun de care să asculte și să se spovedească adesea; să respecte, după putere, Sfintele Canoane; în caz de mare nevoie să ceară sfatul episcopului locului (După Pravila bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie, ed. 1940, p. 149—155 și 264—267).

216. **— Ce trebuie să facă duhovnicul cu clericii care au săvîrșit păcate opritoare de cele sfinte?**

— Spune Sfîntul Simeon al Tesalonicului (op. cit., cap. 293) că „greșelile preoților în cele ale preoției la arhiereu trebuie să se mărturisească și să se dezlege". Canonul 11 al Sinodului I Ecumenic spune că dacă duhovnicul constată la clerici abateri canonice grave să nu-i dezlege, nici să-i oprească de la cele sfinte, ci să-i trimită la episcopul locului, singurul care îi poate dezlega sau caterisi. Iar Sfîntul Nicodim Aghioritul spune la fel: „Să nu cumva, o duhovnice, să dezlegi greșelile preoților opritoare de Sfînta Liturghie, ci să-i trimiți la episcopul locului". Clericul care a săvîrșit păcate opritoare de cele sfinte măcar de Sfînta Liturghie să se oprească, dacă nu și de celelalte Sfinte Taine. În această privință spune Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Mai bine să stea biserica lui Dumnezeu fără slujbă, adică închisă, decît să slujească în ea un preot nevrednic!"

217. **— Ce sfaturi mai importante dați duhovnicilor?**

— Preotul duhovnic este suveran la scaunul de spovedanie. El judecă atunci în numele și în locul lui Hristos. Nu poate lega oricum, fără judecată; nici să dezlege orice și pe oricine. Pentru a nu greși trebuie să cunoască foarte bine Sfintele Canoane, Tradiția Bisericii, practica liturgică, învățăturile Sfinților Părinți și mai ales Sfînta Scriptură. Că fără

aceste arme este ca un soldat fără sabie. Apoi, duhovnicul trebuie să fie tare în credinţă, cu mare frică de Dumnezeu, cu multă milă de oameni şi cu inima de tată pentru toţi. Să judece cît mai atent şi drept, adică fără părtinire, să ţină cont de firea, vîrsta, aşezarea, temperamentul, studiile, poziţia socială, starea sănătăţii, cultura, puterea de înţelegere şi ascultarea fiecăruia, şi, mai ales, de credinţa şi frica de Dumnezeu pe care o are credinciosul. Să spovedească cu mare grijă şi atenţie, fără grabă. Să asculte ce i se spune de fiecare, şi apoi să întrebe, începînd de la cele duhovniceşti la cele firești, de la credinţă, rugăciune şi biserică la cele omeneşti şi trupeşti. Să nu iscodească prea mult păcatul, să nu sminteasscă mai ales pe tinerii copii cu întrebările sale; să nu se mire nici să ocărască pe cineva pentru păcatele mărturisite; să nu întrebe cu cine anume a păcătuit şi mai ales să nu divulge secretul spovedaniei. Sfintele Canoane spun că cine divulgă păcatele de la spovedanie să i se ia harul preoţiei şi al duhovniciei. Duhovnicul să mărturisească numai individual şi niciodată în comun.

218. — **Cum poate duhovnicul să socotească mai bine canonul la spovedanie?**

— Duhovnicul trebuie să ţină măsura adevărului, adică să ţină calea de mijloc între dragoste şi asprime, între acrivie, adică scumpătate şi pogorămînt. Să măsoare aşa cum îl învaţă Dumnezeu, de la caz la caz, dragostea cu dreptatea şi mustrarea cu răbdarea şi blîndeţea. Apoi, să dea canonul după măsura păcatului, după starea sufletească şi trupească a credinciosului şi potrivit cu practica şi Canoanele Bisericii. Preotul are o limită în a lega şi a dezlega păcatele, mai ales cînd spovedeşte clerici. El nu are toată puterea de a dezlega. Aceasta o are numai episcopul, iar preotul este numai un delegat al lui, deci cu putere limitată. Cînd preotul nu poate chibzui canonul, sau are un caz grav, amînă spovedania şi dezlegarea, pînă ce se consultă cu un alt duhovnic mai bătrîn sau îl trimite pe cel în cauză la episcop.

Dacă un duhovnic primeşte pe cineva de la alt duhovnic, el este dator să-l spovedească din nou, din copilărie; însă nimeni nu poate sili pe cineva să se spovedească la el. Credinciosul are libertatea de conştiinţă să se ducă la cel care are mai multă evlavie, după cum îl călăuzeşte Duhul Sfînt. Că nimic nu este mai greu decît a spovedi, a creşte şi a povăţui sufletele pe calea mîntuirii. De aceea mulţi se feresc de duhovnicie, de teamă să nu alunece şi ei în aceleaşi păcate, că auzi ce spune Sfîntul Isaac Sirul: „Vai de cei ce se aruncă de voia lor în potopul lumii (patimilor) ca să scoată pe alţii, iar ei se înece şi pier pentru împărăţia lui Dumnezeu". Iar despre cei ce caută duhovnici slabi ca dînşii, spune Cuviosul Nicodim Aghio-

ritul: „Cel ce caută duhovnic rău ca dînsul, el nu dorește să-l vindece de păcate, ci să-l tolereze în păcatele sale".

219. — **Cînd duhovnicul se smintește de păcatele celor pe care îi mărturisește, cade sub canon?**

— Îți răspund cu cuvintele Sfîntului Ioan Gură de Aur, care zice despre aceasta: „Nu judeca pe cel ce tămăduiește prin spovedanie pe cineva, că și doctorul cînd operează se umple de puroi și de sînge, dar el vindecă. Așa și duhovnicul, se umple de sminteli cînd spovedește pe altul, dar el mîntuiește sufletele de păcate și de osîndă veșnică". Numai atunci cade duhovnicul sub păcat: cînd iscodește păcatele oamenilor cu patimă, cînd se grăbește la spovedanie și nu întreabă păcatele cele de moarte cu amănuntul, cînd nu dă cuvenit sfat penitentului și canon de îndreptare pe măsura păcatelor lui; cînd spovedește în comun și nu face fiecăruia dezlegare pe cap, prin punerea mîinilor, cînd smintește pe credincioși cu întrebările sale, îndeosebi pe copii și pe tineri, și cînd dă Sfînta Împărtășanie repede, fără canon și pocăință, cum obișnuiesc unii preoți astăzi.

220. — **Care sînt efectele Sfintei Spovedanii și ale Sfintei Împărtășanii?**

— Spovedania dezleagă păcatele, iar Sfînta Împărtășanie îndumnezeiește pe om. Numai că spovedania se face în orice timp, iar Sfînta Împărtășanie se dă cu mare atenție și numai celor vrednici de Hristos, că mare osîndă apasă asupra preotului care dă Sfintele Taine celor nevrednici. Cînd cineva nu este vrednic să primească cele sfinte, i se dă agheazmă mare, pînă își termină canonul și părăsește păcatul; iar dacă din nou greșește, ia canonul de la capăt.

221. — **Care este soarta sufletelor care au murit spovedite, dar nu și-au făcut canonul pe pămînt?**

— Cei ce au murit spovediți și dezlegați de păcate, dar au rămas sub canon, sînt scoși din muncile iadului prin jertfa Sfintei Liturghii, care le spală păcatele. Aceasta este deosebirea între purgatoriu și jertfa Sfintei Liturghii. Catolicii susțin că sufletele celor păcătoși se curăță într-un joc curățitor, iar noi spunem și credem, după învățătura Sfinților Părinți, că sufletele celor spovediți care sînt în iad, pentru că nu și-au împlinit canonul, pe pămînt, se curăță și se scot la lumina raiului prin Sfînta Liturghie. Că jertfa și Sîngele lui Hristos ne curăță păcatele.

222. — **Ce legătură este între învățătură și fapta bună?**

— Cel ce învață pe alții dar el nu face este ca cel ce vîntură grîu străin, iar el moare de foame. Că spune Sfîntul Apostol Pavel: „cunoștința îngîmfă iar duhul dă viață". Iar Mîntuitorul zice: „Cela ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru împărăția lui Dumnezeu"

(Matei 5, 9). Deci, vezi că Iisus Hristos pune întîi pe „a face" și apoi pe „a învăța"! Întîi trebuie să predicăm altora prin exemplul vieții noastre și apoi prin cuvînt. Cuvîntul se cuvine să iasă din experiența vieții noastre, adică din lucrare, iar nu invers, că numai atunci are putere și ajunge la inima credincioșilor. Cel ce învață și nu lucrează fapta bună, smintește pe credincioși și nici el nu se mîntuiește, că auzi ce zice Hristos: „Nimic necurat nu va intra întru împărăția Tatălui Meu". Este adevărat că omul nu va putea niciodată să facă în viață tot ce știe, nici să ajungă cu lucrarea unde ajunge cu învățătura. Dar este dator, cum spune Domnul, „măcar cu degetul cel mic să atingă", să facă cele ce învață pe alții. Aceasta ne învață și Sfîntul Isaac Sirul zicînd: „Cunoștința fără lucrare este amanet al rușinii", că ne rușinăm de cuvintele noastre și ne mustrăm de ele că nu facem ce spunem; „iar cunoștința unită cu lucrarea este cămară a nădejdii", adică, ne dă nădejde de mîntuire. Dar, cum spune un sfînt părinte: „Cînd este din ascultare, să îndrăznești a vorbi". Adică, dacă este absolută nevoie și ți se poruncește de mai marele tău, atunci vorbește de Hristos.

Sfîntul Isaac Sirul ne învață, zicînd: „Cînd vrei să vorbești undeva, întîi să te smerești, adică să-ți vezi neputințele tale și apoi să vorbești . . ." Că „nimeni nu este mai sărac decît cel ce vorbește dar el nu face", adică nu trăiește.

Cea mai puternică predică este cea prin trăire, prin exemplul personal, „că cuvîntul și strigînd, supără; iar viața și tăcînd, folosește". Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că în trei feluri se propovăduiește Evanghelia lui Hristos: cu cuvîntul, cu scrisul și cu trăirea, adică cu exemplul personal. Aceasta este cea mai înaltă cale de propovăduire. Iar Talasie Libianul zice: „Dacă nu ai fapte bune, nu vorbi de lucrare". La fel Sfîntul Isaac Sirul zice: „Nimic nu este mai sărac pe lume decît mintea aceea care filozofează despre fapta bună fără lucrare".

CONVORBIREA A OPTA

Despre îngeri, moarte, viața viitoare și Judecata apoi

223. — **Cînd i se dă omului înger păzitor? La zămislire, la naștere sau la Sfîntul Botez?**

— După Sfînta Tradiție a Bisericii lui Hristos, îngerul păzitor se dă omului la Sfîntul Botez. Acest lucru se poate înțelege din rugăciunea a cincea de la facerea catehumenului unde, printre altele, se zice așa: „Însoțește-i viața lui cu înger de lumină, ca să-l izbăvească pe el de toată bîntuiala potrivnicului, de întîmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de năluciri rele". Pe lîngă îngerul păzitor, Dumnezeu trimite omului și alți îngeri în viață spre a-l ajuta, a-l îndrepta și a-l mîngîia în

ispitele și încercările luptelor duhovnicești prin care trece omul în acest veac. Despre aceasta vorbește dumnezeiescul Apostol Pavel, zicînd: „Au nu toți sînt duhuri slujitoare care se trimit spre slujbă pentru cei ce vor să moștenească mîntuirea?" (Evrei 1, 14). Cu aceste cuvinte, Apostolul înalță cugetele ascultătorilor și mîngîie foarte mult pe creștini, fiindcă arată că Dumnezeu are multă purtare de grijă pentru dînșii, de vreme ce „pe îngeri, care covîrșesc pe oameni, i-a rînduit să slujească pentru mîntuirea oamenilor".

Dar vedem că atît în Legea Veche, cît și în Legea Darului, îngerii au fost trimiși de Dumnezeu să ajute și să slujească oamenilor celor aleși, precum Lot, Avraam, Iacob, Moise, Valaam, Isus Navi, Ghedeon, Manase, proorocul David, Ilie Tezviteanul, Sedrah, Mesah și Abdenago, Daniil proorocul, Iosif, Fecioara Maria, păstorii de la Bethleem, Maria Magdalena, Cornelie Sutașul, Apostolul Pavel și alții. Prin aceste cîteva mărturii am arătat că Preabunul Dumnezeu ne rînduiește nouă îngeri păzitori, nu numai la Sfîntul Botez, ci și în toată viața, ajutînd pe cei drepți pe calea mîntuirii, care Îl iubesc și cred întru El.

224. — **Necredincioșii, păgînii și ereticii primesc și ei de la Dumnezeu îngeri păzitori?**

— Unii ca aceștia, întrucît nu sînt botezați întru numele lui Hristos, nu primesc îngeri păzitori. Ei nici nu cred în îngeri. Iar cei ce zic totuși că cred în Dumnezeu, dar sînt eretici, aceștia întristează și depărtează de la ei pe îngerii Domnului care iubesc adevărul dreptei credințe, cel așezat de Hristos și de Apostoli în Biserica Sa. (A se vedea Tîlcuirea Epistolei către Evrei, de Teofilact al Bulgariei, 1904). Cît privește popoarele păgîne, acestea de-abia au cîte un înger păzitor pentru hotarele fiecărei țări, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „Atunci a pus hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu" (Deut. 32, 9). Acești îngeri fac parte din ceata „Domniilor", ca cei ce domnesc peste neamuri. După tradiție, sînt îngeri păzitori peste cetăți, orașe, sate, mînăstiri și oriunde se preamărește numele lui Dumnezeu.

225. — **Care este menirea îngerului păzitor în viața credinciosului și cum îl ajută la mîntuire?**

— Menirea îngerului păzitor este de a-l păzi pe credincios în chip nevăzut de ispitele diavolului, de căderi în tot felul de păcate, de a-l călăuzi pe calea Bisericii, a pocăinței și a rugăciunii; de a-l mîngîia în necazurile vieții și de a-l îndemna prin gînd la toată fapta bună. Îngerul păzitor este dat de Dumnezeu omului spre păzirea trupului și a sufletului său. El niciodată nu doarme, după cuvîntul psalmistului: „Nici să dormiteze cel ce te păzește" (Ps. 120, 3). Îngerul păzitor apără sufletul cel

încredințat lui în vreme de ispită, dacă are credință și frică de Dumnezeu, după spusa aceluiași împărat și prooroc: „Tăbărî-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de dînsul" (Ps. 33, 9). Îngerul păzitor slujește la mîntuirea omului (Evrei 1, 14). Îngerul păzitor scapă pe om în vreme de primejdie (Fapte 5, 19; 12, 7—8; 12, 15; 9, 11). Îngerul păzitor este duh slujitor al lui Dumnezeu spre păzirea oamenilor (Ps. 102, 21; 103, 5; Luca 16, 22; Evrei 1, 7). Mîntuitorul ne poruncește să nu disprețuim pe copii, „că îngerii lor, în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu" (Matei 18, 10).

226. — Creștinul are și un înger rău care îi urmează toată viața? Care este scopul îngerului rău?

— Da, orice creștin are de la Botez un înger bun, care stă de-a dreapta lui și îl povățuiește spre tot lucrul plăcut lui Dumnezeu. El scrie cu de-amănuntul, una cîte una, toate faptele bune pe care le face în viață și pe care i le va prezenta în ceasul judecății cînd „cărțile se vor deschide". De asemenea, creștinului îi urmează din pruncie și un înger rău (diavol) care scrie și el, amănunțit, tot păcatul pe care îl face omul în viață, pînă în clipa morții.

Scopul îngerului rău este de a-l ispiti întotdeauna și a-l îndemna la păcat, cu gîndul, cu imaginația, cu simțurile, cu cuvîntul, cu fapta, cu trupul și cu sufletul. Dacă omul îl ascultă, se învoiește la păcat și chiar îl săvîrșește; diavolul scrie orice gînd, orice cuvînt și faptă rea făcută în viață, de care îi va cere răspuns la judecata particulară, adică după moarte, dacă nu a fost dezlegat de păcate în viață, prin spovedanie și pocăință.

227. — Cum poate creștinul scăpa de ispitele îngerului rău, adică ale diavolului, care îl urmărește toată viața?

— De nevoie este pentru mîntuirea omului să fie ispitit de diavolul, că dacă nu se va ispiti, nu se poate mîntui, nu se poate căli în lupta cea duhovnicească și nu poate avea nici o plată pentru faptele sale cele bune, fiind făcute din obicei, fără nici o împotrivire de la diavolul. De aceea zice și Sfîntul Petru că „diavolul, potrivnicul vostru, ca un leu răcnind, umblă, căutînd pe cine să înghită, căruia stați-i împotrivă, fiind întăriți în credință . . ." (1 Petru 5, 8—9). Deci, viața noastră este o luptă cu diavolul, care ne ispitește, fie prin propriul nostru trup, fie prin cei din jurul nostru, fie direct, prin slugile întunericului. Ispitele sînt necesare pentru că ne călesc în lupta cu păcatul, pentru mîntuirea noastră, dar numai să nu ne biruiască. Un mare părinte din Pateric, zice: „Înlătură ispitele și nu se va mîntui tot omul".

Creștinul poate scăpa nebiruit de ispitele diavolului prin lucrarea tuturor faptelor bune și mai ales prin rugăciune, post, smerenie, dragoste, spovedanie deasă, pocăință, milostenie și multă răbdare.

228. — **Cînd creștinul păcătuiește cu voia sa, se îndepărtează îngerul bun de la dînsul? Dar cînd face o faptă bună, fuge îngerul rău de la dînsul?**

— Dacă păcatul este urîciune înaintea lui Dumnezeu (Deut. 25, 16; Prov. 5, 5; 10, 5; 3, 32), apoi cum va iubi îngerul Domnului pe cei păcătoși și nu se va depărta de la ei? Și dacă „cel ce face păcatul este de la diavolul" (1 Ioan 3, 8—10; Ioan 8, 44), apoi cum va sta îngerul Domnului lîngă cel ce face lucrurile diavolului, adică, lîngă cel bețiv, desfrînat, preadesfrînat, necredincios, mincinos, zgîrcit, urîtor de oameni și eretic? Și dacă păcatul alungă de la om binecuvîntarea lui Dumnezeu (Num. 14, 34; Is. Navi 5, 6; Ps. 80, 13—14; Isaia 48, 18—19), apoi cum va sta îngerul Domnului lîngă cel ce lucrează păcatul? Și dacă Duhul Sfînt se întristează de păcat (Gal. 4, 30; 1 Tes. 5, 19), cum nu se va întrista îngerul Domnului și nu se va depărta de la cel ce face păcatul și nu voiește să se întoarcă la pocăință? Și dacă Sfîntul Duh este mîniat și supărat pe cei neascultători și răi (Isaia 6, 3, 10), cum nu se va supăra și îngerul Domnului, cel curat și sfînt, pe cel ce face păcate și nu voiește să se întoarcă la pocăință?

Așadar, îngerul păzitor, rînduit de Dumnezeu fiecărui creștin, urăște păcatul, căci păcatul ucide sufletul și se depărtează de la cel ce lucrează fărădelege. Dar, iarăși se întoarce și ajută pe omul păcătos, cînd acesta vine la pocăință cu lacrimi și cu durere în inimă pentru cele făcute (2 Cor. 7, 9). Căci „bucurie se face în cer pentru un păcătos care vine la pocăință" (Luca, 15, 7—10), deoarece Dumnezeu voiește „ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului" (Iezechiel 18, 23—32; 33, 11; 2 Petru 3, 9). Deci, cînd omul face cele rele întristează și depărtează de la sine pe Duhul Sfînt și pe îngerul său păzitor, iar în locul lui se apropie de om diavolul și duhul celui rău. Iar cînd creștinul se întoarce din toată inima lui la pocăință, veselește pe Dumnezeu și pe toți îngerii din cer, apropie de sine pe îngerul său și alungă de la dînsul pe îngerul satanei. Și această luptă se dă în inima și mintea omului în orice clipă, pînă la sfîrșitul vieții lui.

229. — **Cum trebuie să colaboreze creștinul cu îngerul său păzitor, pentru a ajunge întru împărăția lui Dumnezeu?**

— Creștinul trebuie să imite pe sfinți și pe îngeri, ca să fie numărat în cer împreună cu sfinții și cu îngerii. Adică, să-L slăvească neîncetat pe Dumnezeu; să-L laude și să-I mulțumească totdeauna lui Dumnezeu pentru toate; să-L asculte, să păzească poruncile Lui, să-L iubească pe Dumnezeu, să iubească pe toți oamenii, să ducă întru toate viață creștinească. Precum îngerul este slujitor al lui Dumnezeu și îl păzește pe om întru toate căile sale (Ps. 90, 11) și precum îngerul se supune voii lui

Dumnezeu (Ps. 102, 20—21), la fel trebuie să facă și omul credincios. Să se supună lui Dumnezeu și să facă voia Lui. Și dacă îngerul se bucură de întoarcerea păcătosului la pocăință (Luca 15, 7—10), așa se cuvine să facă și omul credincios. Să se bucure de întoarcerea celor răi la pocăință. Dacă îngerii se îngrijesc de mîntuirea oamenilor și le ajută (Facere 24, 7; Ps. 90, 11—12; Ps. 33, 7; Matei 4, 6), așa să facă și creștinii, mai ales păstorii de suflete: să se îngrijească în tot chipul de mîntuirea și întoarcerea la pocăință a sufletelor omenești. Îngerii slăvesc neîncetat pe Dumnezeu (Ps. 102, 20; Isaia 6, 3; Luca 2, 13—14; Apoc. 5, 11). La fel și credincioșii sînt datori să slăvească pe Dumnezeu, după cuvîntul psalmistului: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea; pururea lauda Lui în gura mea" (Ps. 33, 1). Și dacă îngerul este pururea veghetor spre tot lucrul bun, apoi și omul credincios este dator neîncetat să vegheze cu mintea sa și să ia aminte că „potrivnicul nostru, diavolul, umblă ca un leu, căutînd pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8).

Așa de va face tot creștinul, se va afla împreună lucrînd cu îngerul său păzitor la săvîrșirea tuturor faptelor bune.

230. — **În ce chip ajută îngerul păzitor pe suflet în ceasul morții și pînă cînd rămîne lîngă el după moarte?**

— Mai întîi îngerul păzitor se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul încredințat lui ca să aibă sfîrșit creștinesc și să i se ierte toate păcatele. Apoi îi dă în cuget credinciosului să se împace cu toți, să se spovedească din copilărie la preot, să se împărtășească cu Trupul Domnului și să-și pună toate în bună rînduială. Iar în ceasul morții lui, nu numai un înger îl ajută pe el, dacă a făcut fapte bune, ci mai mulți. Acest lucru îl spune Sfîntul Efrem Sirul, zicînd: „Au nu știți, frații mei, ce fel de frică și nevoie avem să pătimim în ceasul ieșirii noastre din viața aceasta, cînd se va despărți sufletul de trup? Mare frică, mare taină se săvîrșește acolo. Că vin la dînsul îngerii buni și mulțime de oaste cerească și toate puterile cele potrivnice și stăpînitorii întunericului, amîndouă părțile voind să ia sufletul și să-l așeze și să-i întocmească locurile lui. Deci, dacă sufletul și-a cîștigat de aici fapte bune, în ziua ieșirii lui, faptele bune pe care le-a cîștigat de aici se fac îngeri buni și îl înconjoară pe dînsul și nu lasă nici una din puterile potrivnice să se atingă de el, ci îl iau pe dînsul cu bucurie și veselie împreună cu îngerii, cîntînd cîntări de biruință lui Dumnezeu, și îl duc pe dînsul la Stăpînul Hristos, Împăratul slavei, și îl închină Lui împreună cu toată puterea cerească și îl duc de aici la loc de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, nici lacrimi, nici grijă, ci viață nemuritoare și veselie veșnică, împreună cu toți care au bineplăcut lui Dumnezeu . . ." (Sf. Efrem Sirul, Cuvînt pentru ca de-a pururea să

avem în minte ziua ieşirii noastre din viaţă, tomul III). La cei păcătoşi, spune Sfîntul Efrem Sirul, faptele lor cele rele se prefac în ceasul morţii în îngeri răi şi îl însoţesc pînă este aruncat în focul gheenei, acuzîndu-l pe el de acelea ce le-a făcut şi nu s-a pocăit. După moarte îngerul îl însoţeşte pe suflet 40 de zile, împreună cu alţi îngeri, arătîndu-i întîi fericirea raiului şi apoi muncile iadului. Apoi îl duc pentru a treia oară în faţa Prea Sfintei Treimi şi i se hotărăşte, pînă la Judecata de apoi, fie loc de odihnă în rai, fie loc de osîndă, după faptele sale. Din clipa aceea îngerul păzitor îl părăseşte pînă la judecata viitoare.

Iar cum sufletul trece prin vămile văzduhului după moarte, acelaşi sfînt părinte Efrem ne arată, zicînd: „Atunci, luînd îngerii sufletul se duc prin văzduh, întru care stau începătoriile, stăpîniile şi ţiitorii de lume ai puterilor celor potrivnice, pîrîşii noştri cei amari, vameşii cei cumpliţi, luătorii de seamă şi zapciii, care, întîmpinînd pe suflet în văzduh, îl iscodesc şi aduc înaintea omului păcatele şi zapisele cele din tinereţe, cele din bătrîneţe, cele de voie şi cele fără de voie, cele făcute cu lucrul, cu gîndul şi cu aducerile aminte. Multă este frica, acolo; mult cutremur ticălosului suflet; nepovestită este nevoia care o pătimeşte atunci de la mulţimea milioanelor de vrăjmaşi, ţinîndu-se de dînşii, frîngîndu-se, clevetindu-se, împingîndu-se, oprind pe suflet ca să nu se sălăşluiască în lumină şi să intre în latura celor vii. Însă, sfinţii îngeri luînd pe suflet, îl duc . . ." (Ibidem, Cuvînt pentru a doua venire şi pentru judecată, tom. III).

Astfel, sfîntul înger păzitor, după cum mai înainte am arătat, întotdeauna stă lîngă omul credincios, spre a-l păzi şi a-l ajuta în viaţă. Încă şi după moarte îl însoţeşte pe suflet pînă la patruzeci de zile.

231. — La învierea cea de obşte va veni şi îngerul păzitor al fiecăruí om?

— În ziua înfricoşatei judecăţi, îngerul păzitor ajută sufletul pe care l-a păzit în această lume şi călătoreşte cu el înaintea înfricoşatului Judecător. Despre acest adevăr se scrie în multe locuri, şi mai ales la Canonul către îngerul păzitor, unde se scrie aşa: „Cînd se va pune scaunul şi cărţile se vor deschide şi Cel vechi de zile va şedea, şi oamenii se vor judeca, şi îngerii vor sta înainte, şi pămîntul se va clătina, şi toate se vor înfricoşa şi se vor cutremura, atunci arată spre mine iubirea Ta de oameni şi mă izbăveşte de gheenă, pe Hristos îmblînzindu-L" (Cîntarea a VIII-a). Îngerul păzitor va conduce sufletul la învierea cea de apoi spre a-şi cunoaşte trupul său din pămînt, cum spune în viaţa Sfîntului Vasile cel Nou din 26 martie.

232. — Cum se bucură îngerii din ceruri pentru un păcătos care se pocăieşte şi în ce chip se întristează cînd păcătuieşte?

— Îngerii din ceruri se bucură cînd se pocăieşte un păcătos, asemenea Păstorului Celui mare, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care a aflat oaia cea pierdută, adică neamul omenesc, zicînd: „Bucuraţi-vă împreună cu Mine că am aflat oaia cea pierdută" (Luca 15, 6). Acest lucru îl descoperă Mîntuitorul şi în pilda cu drahma cea pierdută. El arată bucuria îngerilor pentru cel ce se întoarce la pocăinţă prin cuvintele: „Vă zic vouă, aşa se face bucurie înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte" (Luca 15, 10). Iar cînd omul păcătuieşte, îngerul păzitor se întristează şi plînge pentru el, depărtîndu-se de acel suflet pînă cînd iarăşi se întoarce la Dumnezeu prin pocăinţă.

233. — Care este cea mai înaltă înţelepciune a creştinului?

— După Sfîntul Vasile cel Mare, cea mai înaltă înţelepciune a creştinului este să cugete de-a pururea la ceasul morţii. Iar după Sfînta Scriptură, cea mai înaltă filozofie a creştinului este frica de Dumnezeu (Ps. 1, 1—4; 110, 10; Iov 18, 28; Prov. 15, 33). Frica de Dumnezeu este neapărat trebuincioasă pentru cinstirea lui Dumnezeu (Ps. 5, 7) şi pentru slujirea lui Dumnezeu (Deut, 6, 13; 10, 20; Ps. 2, 11; Evrei 12, 20). Frica de Dumnezeu este necesară pentru dobîndirea mîntuirii noastre (Filipeni 2, 12; Prov. 28, 14); pentru păzirea poruncilor lui Dumnezeu (Deut, 6, 24; 8, 6; 10, 12—13); pentru ferirea de păcate (Exod 20, 20; Ps. 4, 4; Prov. 14, 16; 16, 6, Iov 1, 8; 2, 3); pentru dobîndirea sfinţeniei (2 Cor. 7, 1); pentru a cîrmui sufletele cu dreptate (Exod 18, 21; 2 Împăraţi 23, 3); pentru a judeca drept (2 Paralip. 19, 6—9). De aceea, Sfînta Scriptură ne învaţă să umblăm întru toate cu frica de Dumnezeu, să facem toate cu credinţă şi cu frică de Dumnezeu (2 Paralip. 19, 9; Efes. 5, 21; Colos. 3, 22).

234. — Ce trebuie să înţelegem prin cuvintele: „Adu-ţi aminte de cele mai de pe urmă ale tale şi în veac nu vei greşi"? (Is. Sirah 7, 38)

— Aceste cuvinte ne învaţă ca de-a pururea să avem în minte pe lîngă frica de Dumnezeu şi cugetarea morţii. Însă aceasta la cei noi începători în fapta bună, căci cei ce sînt sporiţi prin darul lui Dumnezeu dobîndesc, în locul fricii de moarte, dragostea de Dumnezeu. Aceştia nu mai au frică de moarte, deoarece dragostea scoate afară frica (1 Ioan 4, 18). Iar cele mai de pre urmă ale omului, după Sfinţii Părinţi, de care trebuie să ne aducem aminte în toată viaţa, sînt: ceasul morţii, adică despărţirea sufletului de trup, trecerea sufletului pe la vămile văzduhului, starea sufletului înaintea Prea Sfintei Treimi şi hotărîrea care i se va da, adică raiul sau iadul.

235. — Ce înţelegem prin moarte?

— Prin moarte înțelegem două lucruri: moartea fizică, adică despărțirea sufletului de trup, și moartea duhovnicească, adică încălcarea poruncilor lui Dumnezeu, care ucide și sufletul, și trupul omului păcătos. Omul însă nu moare niciodată cu sufletul, ci numai cu trupul. Căci sufletul este creat de Dumnezeu nemuritor, fie că ajunge în rai sau în iad, după faptele lui. Moartea sufletului este păcatul, după cuvîntul: „Plata păcatului este moartea" (1 Cor. 15, 56; Iezechiel 18, 4, 20; Rom. 1, 32; 6, 16 etc).

236. — **Ce înțelegem prin judecata particulară și unde se așază sufletele oamenilor după moarte?**

— Sînt două feluri de judecăți ale oamenilor. Cea dintîi este judecata numită particulară, adică personală, ce se face îndată după moarte, cînd fiecare suflet trece pe la înfricoșatele vămi ale văzduhului și stă înaintea Dreptului Judecător, spre a i se hotărî loc de odihnă sau de osîndă provizorie, după faptele lui, pînă la a doua venire a lui Hristos. A doua este Judecata de apoi sau generală, a tuturor oamenilor, care va avea loc la sfîrșitul veacurilor, cînd se vor alege cei buni de cei răi și vor merge cei buni întru împărăția lui Dumnezeu, „și așa pururea cu Domnul vor fi", iar cei răi vor fi aruncați în focul cel veșnic (Matei 25, 31—46).

Cît despre locul unde se așază sufletele oamenilor după moarte, potrivit cu pilda bogatului-nemilostiv și a săracului Lazăr (Luca 16, 19—31), Sfînta Biserică ne învață așa: timp de două zile după moarte, sufletul este purtat de îngerul păzitor peste tot în lume, pe unde a trăit și a făcut fapte bune sau rele, și își amintește de toate cele din pruncie pînă în ceasul morții. În a treia zi este dus la Dumnezeu, iar la 40 de zile, i se rînduiește loc de odihnă sau osîndă. În Pravila Mare de la Tîrgoviște, capitolul 162, spune că „sufletul, de multă dragoste a trupului (său), căci s-a despărțit de dînsul, uneori merge la casa aceea unde a fost în viață, iar alteori la mormîntul unde este trupul îngropat. Iar îmbunătățitul și dreptul suflet merge pe la locurile unde avea obicei să se roage pentru mîntuirea lui și face două zile pe pămînt. Iar a treia zi merge sufletul împreună cu îngerul său la cer și stă înaintea groaznicului scaun și se închină înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceea se face a treia zi Sfînta Liturghie și pomană pentru cel mort. Iar dacă se închină lui Dumnezeu merge cu îngerul de îi arată bogatele și frumoasele locașuri ale sufletelor drepților și ale sfinților care au făcut voia lui Dumnezeu în lume. Toate acestea le vede sufletul atunci (de la a patra pînă la a noua zi). Iar a noua zi merge iar de se închină lui Dumnezeu. Pentru aceasta se face Liturghie și pomenire la a noua zi. Apoi îl duce îngerul și îi arată toate muncile cele de dedesubt (din iad) pînă la 40 de zile (cînd se închină pentru a treia oară Prea Sfintei Treimi). Pentru aceasta se fac liturghii și pomeniri (pentru cei

morți) la 40 de zile. Iar de acum încolo, după lucrurile care le-a făcut îi dă lui loc de se odihnește, pînă va veni Hristos să judece lumea și să-i dea sau să-i plătească fiecăruia după lucrurile lui".

Aceasta este Tradiția Bisericii și acesta este rolul slujbelor ce se fac pentru cei răposați.

237. — Ce deosebire este între Rai și Împărăția lui Dumnezeu?

— Sfîntul Ioan Damaschin, în Dogmatica sa, spune că „raiul este material și spiritual și în el stau sfinții pînă la sfîrșitul lumii". După Judecata de apoi drepții vor intra împreună cu Hristos întru împărăția cerurilor. În rai sfinții și drepții nu se împărtășesc direct de slava Prea Sfintei Treimi, ci numai din parte. Iar cînd vor „intra întru slava Sa", atunci „vor fi pururea cu Domnul". În rai stau drepții numai provizoriu, temporar, pînă la înfricoșata Judecată generală; iar în Împărăția lui Dumnezeu petrec veșnic împreună cu îngerii, în lumina cea neînserată a Prea Sfintei Treimi. În rai sufletele pot fi mutate dintr-o stare de fericire în alta, potrivit cu faptele făcute pe pămînt, care ajută la mîntuirea altora în vreme îndelungată și potrivit cu rugăciunile și milosteniile ce se fac pentru ele; iar în Împărăția lui Dumnezeu toate sînt desăvîrșite și veșnice. Raiul este o grădină dumnezeiască, cu pomi, cu flori, cu păsări cerești, cu fericire nedeplină, situată „în cer". Iar Împărăția lui Dumnezeu este însuși locul slavei, unde se află scaunul Prea Sfintei Treimi, situată deasupra cerurilor, în „cerurile cerurilor", despre a cărei slavă nimeni nu poate vorbi; nici om, nici înger, nici însuși Sfîntul Pavel, care a fost răpit pînă la al treilea cer (2 Cor. 12, 3—4). Așadar, primul om a pierdut prin păcat raiul, o grădină cerească, iar prin credința în Iisus Hristos și prin sfințenie va dobîndi, nu o grădină, nu raiul cel dintîi, ci însăși Împărăția slavei lui Dumnezeu.

Cuviosul Nicodim Aghioritul, în tîlcuirea Epistolei a doua către Corinteni, spune că „după slavă, altul este cerul și altul este raiul. Iar după alegorie și analogie, poate este același, sau poate nu este același . . .". Sfîntul Maxim Mărturisitorul explică mistic cele trei ceruri la care poate ajunge omul îndumnezeit. Întîiul cer este sfîrșitul a toată fapta bună. Al doilea cer este înălțarea minții și cunoștinței la cele dumnezeiești, atît simțite, cît și gîndite. Al treilea cer este teologia, prin care ajunge cel desăvîrșit, cu ajutorul darului Sfîntului Duh, la starea de contemplație, adică la răpirea minții și la înțelegerea tainelor lui Dumnezeu celor mai presus de cunoștință. Unii din Sfinții Părinți zic că Apostolul Pavel a fost răpit în rai, adică la al treilea cer al cunoașterii dumnezeiești, fiindcă i s-au vestit cuvinte tainice și negrăite despre rai, care și pînă astăzi sînt ascunse pentru noi. Adică, ce este pomul vieții cel din mijlocul raiului;

ce este pomul cunoștinței binelui și răului; ce au fost heruvimii și sabia de văpaie care păzea ușa Edenului; ce au fost pomii din care a rînduit Dumnezeu să mănînce Adam, și altele pe care le-au tîlcuit Sfinții Părinți, însă nu așa cu amănuntul.

Raiul este loc foarte lăudat pentru frumusețea lui. Acolo a fost răpit Sfîntul Pavel și a auzit cîntări „pe care nu este cu putință omului a le vorbi" (2 Cor. 12, 4). Acolo sînt Enoh și Ilie; acolo este tîlharul de pe cruce; acolo este „sînul lui Avraam" în care a intrat Lazăr și unde sînt așezate de către îngeri toate sufletele drepților și ale sfinților, în loc de odihnă, pînă la judecata cea viitoare, cînd li se va da Împărăția cerurilor. (Kiriacodromion, Tîlcuirea evangheliei cu bogatul și săracul Lazăr).

238. — **Care sînt însușirile sufletului după moarte?**

— Sufletul, după despărțirea de trup își păstrează însușirile sale date de Dumnezeu, ca: memoria, cugetarea, gîndirea, înțelegerea, voința liberă etc. În schimb, unele facultăți ca: plăcerea, mîhnirea, frica, mînia, imaginația, activitatea și cele de acest fel, dincolo nu lucrează ca aici, unde sufletul este în legătură cu trupul acesta pătimaș. Toate aceste facultăți după moarte se înduhovnicesc, asemenea trupurilor celor duhovnicești, după cuvîntul Sfîntului Pavel care zice: „Seamănă-se trup sufletesc, scula-se-va trup duhovnicesc" (1 Cor. 15, 44). Patru sînt însușirile trupului înviat din morți, după Sfîntul Apostol Pavel: nestricăciunea, cinstea, puterea și duhovnicia (Ibidem 15, 42—44). Iar însușirile sufletului sînt cele arătate mai sus, care rămîn veșnic cu el, fie că sufletul este în rai sau în iad. În schimb, însușirile firești ale trupului omenesc, precum puterea seminală, cea hrănitoare și simțitoare, după moarte nu le mai are sufletul, deoarece trupurile duhovnicești în rai nu mai au nevoie de mîncare și băutură, cum spune Sfîntul Pavel: „Împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17).

239. — **Sufletele drepților se cunosc între ele în rai? Dar ale păcătoșilor din iad? Ce legătură este între cei din rai, cu cei din iad și cu cei de pe pămînt?**

— Că drepții se cunosc în rai, despre aceasta nu poate fi nici o îndoială. Acest lucru îl arată însuși Mîntuitorul în pilda cu bogatul nemilostiv și săracul Lazăr, unde spune: „Și în iad, ridicîndu-și bogatul ochii săi, vede pe Avraam de departe și pe Lazăr în sînurile lui" (Luca 16, 23). Dar nu numai că se văd, ci înțelegem din Sfînta Evanghelie că se și aud unii pe alții. Că iată ce zice bogatul din iad către Avraam: „Părinte Avraam, miluiește-mă și trimite pe Lazăr . . .". În Kiriacodromion scrie următoarele, la tîlcuirea acestei evanghelii: „Cei păcătoși văd pe cei drepți,

nu numai pe cei cunoscuți, ci și pe cei necunoscuți. Văd cei păcătoși și pe cei nedreptățiți de dînșii, însă „de departe". Că foarte departe sînt ei de împărăția lui Dumnezeu și de fericirea cea veșnică. Vede bogatul cel nemilostiv pe Avraam cel milostiv și iubitor de străini și pe Lazăr cel nemiluit de dînsul. Egipteanca cea înverșunată (femeia lui Putifar) vede pe Suzana cea curată și pe Iosif pe care l-a supărat și năpăstuit. Izabela cea nedreaptă vede pe Ilie cel drept și pe Navute pe care l-a nedreptățit. Iar Neron tiranul vede pe Constantin împăratul, cel întocmai cu Apostolii, pe Petru, pe Pavel și pe ceilalți sfinți pe care i-a omorît. Aceasta o adeverează și cuvîntul Domnului, care zice: „Vedea-vor pe Acela care L-au împuns" (Ioan 19, 37). Iar aceasta mai pe larg o zice înțeleptul Solomon, grăind: „Atunci va sta dreptul cu îndrăzneală multă înaintea feței celor ce l-au necăjit pe el și a celor ce au lepădat ostenelile lui și văzînd se vor tulbura cu frică groaznică și se vor minuna de vederea cea prea slăvită" (Înț. Sol. 5, 1—2).

Deci, legătura dintre cei din rai cu cei din iad aceasta este: că se văd și se aud unii pe alții „de departe" că, cei din iad se roagă și cer ajutor celor din rai ca să fie scăpați de osîndă. Iar cei de pe pămînt sînt în legătură duhovnicească de dragoste cu toți cei răposați, indiferent unde ar fi, și fac rugăciuni și milostenii pentru izbăvirea lor din munci. Datorită acestora și mai ales Sfintei Liturghii și dezlegărilor ce se fac în Biserică pentru cei răposați, este posibilă ieșirea unor suflete din iad, spre a intra în rai, prin mila prea bunului nostru Dumnezeu. Dar numai pînă la Judecata cea de apoi, după care nimic nu se mai poate face pentru cei aruncați în muncile iadului. Cei din iad văd și pe cei de pe pămînt și se cunosc între ei, dar nu se pot ajuta cu nimic (Luca 16, 28—31).

240. — **Ce trebuie să înțelegem prin cuvintele Domnului, Care zice: „Mă sui să vă pregătesc vouă loc" și „În casa Tatălui Meu multe locașuri sînt"?** (Ioan 14, 2).

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos S-a suit la ceruri să gătească loc celor ce vor crede în El și vor lucra poruncile Lui. Și această gătire este despărțită după măsura faptelor bune ale fiecăruia, zice Sfîntul Andrei al Cezareei în tîlcuirea Apocalipsului, la Cuvîntul VI. În ce constă „pregătirea" de loc în ceruri, rămîne o taină a lui Dumnezeu. Ea, însă, arată dragostea desăvîrșită a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh pentru omul împodobit cu fapte bune, care devine fiu al lui Dumnezeu după dar.

Iar cît privește multele locașuri care sînt în „casa Tatălui", adică în ceruri, auzi pe Sfîntul Efrem ce zice: „Multele lăcașuri ale Tatălui numește Mîntuitorul pe măsurile minții celor ce se sălășluiesc în latura aceea (în rai), adică pe despărțirile și deosebirile întru care cu mintea se vor desfăta.

Că nu cu deosebirea locurilor, ci cu rînduiala darurilor a zis Domnul multe lăcașuri. Căci precum din razele soarelui acestuia simțit, după curățirea puterii celei văzătoare (fiecare) se desfătează . . . așa și în veacul viitor toți drepții și sfinții se vor sălășlui într-o bucurie cu nedespărțire și fiecare, după măsura sa, dintr-un soare gîndit se strălucește și după vrednicie trage bucurie și veselie" (Tomul III, Cuvînt pentru fericitele lăcașuri).

241. — **Dumnezeu, care știe mai înainte de naștere cine se mîntuiește, de ce nu silește pe om să meargă pe calea mîntuirii?**

— Da, Dumnezeu știe toate mai înainte de nașterea noastră. El știe care din oameni se vor mîntui și care se vor osîndi. Dar nu le hotărăște toate mai dinainte, ci lasă pe om la voia sa liberă. Că dacă l-ar sili pe om pe calea mîntuirii, i-ar răpi libertatea și voința și omul nu ar mai avea nici o plată dincolo. Adică, omul și-ar pierde calitatea sa de om, de ființă liberă și, deci, și-ar pierde și răsplata, și mîntuirea. Că Dumnezeu nu este spărgător de uși, ci numai bate la ușa inimii fiecăruia, iar a deschide este în voia liberă a omului. Auzi ce zice Domnul: „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine" (Apoc. 3, 20). Iată, dar, că Dumnezeu nu forțează ușa, adică voia liberă a omului. Dumnezeu știa mai dinainte că cetatea Ninive se va pierde, pentru răutățile sale, dar nu a hotărît pierderea ei mai dinainte, așteptînd întoarcerea oamenilor. Întoarcerea lor la pocăință a întors spre bine și hotărîrea lui Dumnezeu (După Sf. Ioan Gură de Aur, Cuvînt despre pocăință, din Împărțire de grîu).

Așadar, rămîne la voia omului de a se încununa sau da se osîndi, căci Dumnezeu „voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină" (Isaia 45, 22; Matei 18, 14; Ioan 3, 16; Tim. 2, 4; 3, 4; 2 Petru 3, 9). La mîntuirea fiecăruia dintre noi se cere o singură condiție: unirea voii noastre cu voia lui Dumnezeu și atunci niciodată nu ne vom osîndi.

242. — **Cum poate ajuta Biserica sufletele credincioșilor după moarte?**

— Zice Sfîntul Simeon al Tesalonicului că „mai mult decît orice altă slujbă, sufletele răposaților noștri sînt ajutate după moarte de Sfintele Liturghii și scoaterea de miride (părticele) pentru ei" (Tratat asupra tuturor dogmelor). Rugăciunile pentru morți se întemeiază pe credință, pe binefacerile aproapelui și pe încredere în pocăința celor răposați, cu care cei vii se prezintă înaintea Domnului ca o împlinire a poruncii de a se iubi unii pe alții. De vor fi mici păcate celui mort, atunci el se folosește de liturghiile, rugăciunile și milosteniile ce se fac pentru el, adică îl iartă Dumnezeu și-l scoate din iad. Iar de vor fi păcate mari și grele, pe care nu le-a spovedit în viață, atunci nu se iartă, ci numai se ușurează, căci Dum-

nezeu a închis poarta raiului pentru el și nu-i folosește nimic, dar folosește celor vii care le aduc cu vrednicie (Pravila Mare de la Tîrgoviște, 158).

„Mirida care se scoate la Liturghie și pomenirea care se face pentru cel mort, îl unește pe cel mort cu Dumnezeu și-l împărtășește cu Dînsul nevăzut" (Sfîntul Simeon al Tesalonicului, cap. 6, pag. 375). Folosește încă pentru sufletele celor răposați și pomenirile care se fac la 3, la 9 și la 40 de zile (Ibidem, 162). Pomenirea morților se face pînă la un an și pînă la șapte ani. Cel ce a murit spovedit, dar nu și-a împlinit canonul, este ajutat după moarte de slujbele Bisericii, de rugăciuni și de milostenii ce se fac pentru el. Iar dintre rugăciunile ce se fac pentru răposați, cele mai de folos sînt Sfintele Liturghii (Sfîntul Simeon al Tesalonicului, IX, 72; Pravila bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie și Viața repausaților). Dacă cineva a murit spovedit, dar nu și-a făcut canonul pe pămînt, îl face dincolo, în iad, și apoi este scos la odihna raiului.

243. — Ce sînt și cîte sînt la număr vămile văzduhului pe unde trec sufletele după moarte?

— Vămile văzduhului sau „tribunalele" din văzduh, pe unde trec și sînt cercetate sufletele oamenilor după moarte, sînt formate din cete de îngeri răi, diavoli dintre cei mai înfricoșați, care stau în calea sufletelor, le opresc, le vădesc păcatele făcute, chiar și pe cele spovedite și părăsite de multă vreme, pe cele săvîrșite în copilărie, în tinerețe, la bătrînețe, pe cele gîndite și săvîrșite cu voie sau fără voie, pînă în clipa morții. Sfîntul Apostol Pavel zice despre aceste cete diavolești: „Că nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a sîngelui, ci împotriva stăpîniilor, a începătoriilor și stăpînitorilor veacului acestuia" (Efes. 6, 12). Așa precum și Sfîntul Pavel adevărește, ca cel ce a fost răpit pînă la al treilea cer, precum și Tradiția Bisericii ne învață că cetele diavolilor din văzduh sînt împărțite în numeroase grupe sau polcuri, după numărul patimilor și ale păcatelor de moarte. Fiecare ceată de îngeri răi, una mai înfricoșătoare decît cealaltă, are în fruntea sa un înger cumplit, avînd misiunea să cerceteze sufletul de un anumit păcat. Adică, de cînd l-a făcut, cum l-a făcut, de cîte ori, în ce împrejurare, dacă l-a mărturisit sau nu la preot, dacă a făcut sau nu canon pentru el, dacă l-a părăsit, dacă a îndemnat și pe alții să-l facă sau nu. Cele mai grele vămi, unde cad cei mai mulți creștini, sînt vămile desfrînării, beției, uciderii de copii, mîndriei, necredinței, osîndirii altora lenevirii, zgîrceniei, urii, lăcomiei și eresurilor.

Cît despre numărul exact al acestor vămi, sau cum anume sînt așezate în văzduh rămîne o taină a lui Dumnezeu. Unii sfinți, și mai ales Sfîntul Vasile cel Nou de la 26 martie, numără 20 de vămi ale văzduhului, pentru principalele păcate de moarte. Alții numără 24. Noi nu trebuie să isco-

dim tainele lui Dumnezeu. Numai atît trebuie să știm că „pentru tot cuvîntul deșert vom da seamă". De aceea, trebuie să părăsim tot păcatul, să ne mărturisim la duhovnici iscusiți, să facem canonul dat, să punem început bun, să ne rugăm neîncetat, să facem milostenie și să alergăm cît mai des la biserică. Prin acestea ni se iartă toate păcatele și se mîntuiesc sufletele noastre de vameșii văzduhului și de muncile iadului.

244. — De ce se dezgroapă, în unele părți, morții la șapte ani?

— După tradiția Bisericii morții nu se dezgroapă niciodată, pînă la Judecata cea de apoi. Dar în unele locuri este obiceiul a se dezgropa morții la șapte ani, cînd li se face pomenire la mormînt. Se mai dezgroapă prin orașe, unde nu este suficient loc prin cimitire și chiar în unele mînăstiri, iar osemintele călugărilor se depun în așa numitele „gropnițe", „cripte", adică „osuare", situate sub bisericile de cimitir, cum sînt mînăstirile Neamț, Secu, Agapia, Văratec și altele.

Dezgroparea morților este benevolă. De obicei se păstrează tradiția locului. Dezgroparea este obligatorie numai în trei cazuri: cînd cel răposat a fost blestemat, sau a fost sub vreo legătură arhierească, sau a murit în păcate foarte grele. Dacă sînt aflați neputrezi, este semn că nu au fost iertați de Dumnezeu și este nevoie de multe rugăciuni și dezlegări ca să fie iertați. Iar în alte cazuri nu trebuie să le mai tulburăm liniștea celor pecetluiți pînă la a doua înviere.

245. — Care sînt semnele ce caracterizează moaștele sfinților?

— Moaștele sfinților aflate întregi în morminte sînt și rămîn permanent nestricăcioase; sînt bine mirositoare; răspîndesc bună mireasmă; sînt uscate, ușoare și au culoare galben-deschis, asemenea alunelor coapte; sînt plăcute la vedere; nu provoacă frică, ci bucuria duhovnicească; sînt asemenea omului care doarme liniștit, și izvorăsc din ele felurite minuni și vindecări de boli, spre slava lui Dumnezeu (a se vedea și Pidalionul, fila 444). Cele mai recente sfinte moaște descoperite în vara anului 1980 în pustiul Hozeva, din valea Iordanului, sînt moaștele unui mare sfînt și sihastru român, moldovean, Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob „Hozevitul". În prezent sfintele lui moaște, întregi și bine mirositoare, sînt așezate într-un sicriu frumos și depuse în biserica mînăstirii Sfîntului Gheorghe Hozevitul, din apropiere de Ierihon.

246. — Părinte Cleopa, de ce trebuie să fie sfîrșitul lumii?

— Spun sfinții Părinți că pentru patru pricini trebuie să fie sfîrșitul lumii. Ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu în toată desăvîrșirea ei; ca să se arate nedreptatea oamenilor față de poruncile lui Dumnezeu; să se pedepsească păcatele și fărădelegile lumii de la întemeierea ei pînă la sfîr-

situl veacurilor și ca să se răsplătească faptele bune ale drepților pe măsura credinței și a răbdării lor.

247. — **Cînd va fi sfîrșitul lumii?**

— Nimeni nu știe cînd va fi sfîrșitul lumii. Aceasta este o mare taină a lui Dumnezeu. Odată ucenicii au întrebat pe Iisus Hristos cînd va fi sfîrșitul lumii. Iar Domnul le-a răspuns: „De ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl" (Matei 24, 36; Marcu 13, 32; Luca 17, 20). Mîntuitorul ne spune că sfîrșitul va veni fără de veste, precum a venit cîndva și potopul. „Precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și venirea Fiului Omului. Căci, precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mîncau și beau, se însurau și se măritau, pînă în ziua cînd a intrat Noe în corabie și n-au știut pînă ce a venit potopul și i-a luat pe toți, la fel va fi și venirea Fiului Omului" (Matei 24, 37—39). De aceea, întotdeauna trebuie „să priveghem", să fim pregătiți prin pocăință și fapte bune și să stăm în așteptarea Mirelui Hristos, precum stăteau fecioarele cele înțelepte, că nu știm în care strajă din noaptea vieții noastre va veni, „că în ceasul în care nu gîndim Fiul Omului va veni" (Matei 24, 42—44). Însă Domnul nu ne-a lăsat cu totul în nedumerire. El ne-a spus că mai înainte de venirea Sa „în slavă, să judece viii și morții", cum spune la Crez, vor urma numeroase semne între oameni, pe pămînt și în univers, care vor prevesti apropierea venirii lui Hristos. După aceste semne vom cunoaște cît de aproape este venirea Domnului la judecată.

248. — **Care sînt cele mai importante semne premergătoare venirii lui Hristos la Judecata de apoi?**

— Ni le-au arătat în Vechiul Testament mai ales marii profeți Isaia, Iezechiel și Daniil, iar în Noul Testament, Sfinții apostoli Petru, Pavel și Ioan, în Apocalipsă. Dar cel mai clar ni le-a prevestit Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, prin Sfinții Evangheliști (Matei, cap. 24; Marcu, cap. 13; Luca, cap. 21).

249. — **Ce trebuie să facem noi creștinii ca să aflăm milă în ziua Judecății lui Hristos?**

— Să facem milă, ca să aflăm milă. Mîntuitorul ne va întreba mai întîi de faptele milei creștine, precum citim la Sfîntul Evanghelist Matei, în capitolul 25, versetele 31—46. Apoi să păstrăm cu sfințenie dreapta credință în Iisus Hristos, așa cum am moștenit-o de la Sfinții Apostoli. Să ne păzim de „proorocii și hristoșii mincinoși", care sînt creștini răzvrătiți ce se rup de Trupul Bisericii lui Hristos. Pe lîngă dreapta credință, să ascultăm de Sfînta Biserică și de păstorii noștri sufletești; să ne rugăm mai mult; să ne spovedim des, să părăsim tot păcatul care ne desparte de Dum-

nezeu, să trăim cu toții în dragoste, „căci dragostea niciodată nu cade" (1 Cor. 13, 8), și să răbdăm toate necazurile și încercările vieții, căci ne spune Hristos: „cel ce va răbda pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

250. — **Cum trebuie să înțelegem semnul apocaliptic 666, de care se vorbește în Apocalipsă, capitolul 13, versetul 18?**

— Numărul 666 este un număr alegoric, simbolic. Unele grupări sectare, cred, în sens literal, că va fi o „pecete" pusă pe fruntea sau pe mîna dreaptă a anumitor creștini vrednici de pedeapsă. În Biserica Ortodoxă, cel mai bine explică sensul acestui număr Sfîntul Andrei, episcopul Cezareei. Astfel, primul 6 — spune acest sfînt — simbolizează mînia fără judecată; al doilea 6 simbolizează mintea plină de tulburare; iar al treilea 6 simbolizează pofta fără rațiune. Toate aceste trei patimi vor stăpîni pe mulți creștini în veacul de pe urmă, adică răzbunarea, necredința și desfrînarea.

251. — **Prin sfîrșitul lumii înțelegem distrugerea generală a Universului, sau numai o reînnoire a lui?**

— Nu va fi distrusă lumea materială, pămîntul și întreg universul, ci numai se va reînnoi, se va curăți, după care „va fi cer nou și pămînt nou" (Apoc. 21, 1). La fel spune și psalmistul David: „Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pămîntului" (Ps. 103, 31; 2 Petru, 3, 13). Este păcat să credem că Dumnezeu va distruge definitiv zidirea Lui pe care a făcut-o cu mîinile Sale și a zis: „că este bună foarte". Sfinții Părinți au hotărît și ei că „cine va zice că la sfîrșitul lumii va fi distrus desăvîrșit pămîntul și universul — care este zidirea lui Dumnezeu — să fie anatema".

252. — **De ce trebuie să învie trupurile tuturor oamenilor la Judecata de apoi?**

— Trupurile tuturor oamenilor, de la primul Adam pînă la ultimul născut din femeie, trebuie să învie la Judecata de apoi ca să stea înaintea tronului lui Iisus Hristos (Rom. 14, 10; 2 Cor. 5, 10) și ca să ia fiecare suflet și trup plată sau osîndă, după faptele care le-a lucrat cu trupul și cu sufletul în viața aceasta de acum (Iov. 31, 11; Prov. 24, 12; Ieremia 17, 10; 32, 19; Iezechiel 18, 20; Matei 25, 35—45; Rom. 2, 6; Iacob 2, 13; 1 Petru 1, 17). Învierea drepților se va face pentru a învia cu trupuri duhovnicești și nestricăcioase, asemenea trupului lui Hristos (Rom. 6, 5; 1 Ioan 3, 2; Filip 3, 21). Nu vor fi două rînduri de învieri: a celor drepți mai întîi, pentru a împărăți cu Hristos o mie de ani, și apoi a celor păcătoși, cum învață ereticii hiliaști (milenariști). Ci toți vor învia odată „la trîmbița arhanghelului". Trupurile oamenilor trebuie să învie sau spre osîndă, sau spre slavă veșnică. (Dan. 12, 2—3).

Trupurile drepților vor învia spre a fi proslăvite cu cele patru însușiri ale trupurilor cerești, de care spune Sfîntul Apostol Pavel, adică cu nestricăciunea, cu puterea, cu slava și cu duhovnicia (1 Cor. 15, 42—49). Trupurile drepților vor învia ca să poarte chipul trupului celui ceresc al lui Hristos, precum în lumea aceasta au purtat chipul trupului celui pămîntesc (1 Cor. 15, 48). Iar trupurile celor păcătoși vor învia spre muncă veșnică (Matei, 25, 46), și „spre a se cunoaște din așezarea feței lor vina lor și păcatele care le-au făcut" (Ușa pocăinței). Trupurile drepților vor învia ca să fie proslăvite de Hristos, pe Care L-au purtat în inima lor pe pămînt, ostenindu-se la toată fapta cea bună, după învățătura Sfintei Evanghelii. Iar trupurile păcătoșilor vor învia ca să se arate întunecate și grozave la vedere, ca cele ce au făcut lucrurile întunericului și au purtat în ele pe diavolul, care este întuneric și înșelăciune (Ușa pocăinței, cap. 3).

253. — Cînd și unde va fi Judecata viitoare?

— Întrebi cînd va fi Judecata de apoi? Ne este de ajuns să știm că Dumnezeu a hotărît o zi pentru judecata cea viitoare (Isaia 2, 12; 34, 8; Fapte 17, 31; Rom. 2, 16; Matei 11, 22—24), care va fi la sfîrșitul lumii acesteia (Matei 24, 1—26). Iar cînd va veni ziua Judecății de apoi, să auzim pe Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care zice: „Iar de ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl" (Matei, 24, 36).

Iar de locul unde va fi judecata, știm din gura Sfîntului Apostol Pavel, că va fi în văzduh și în nori (1 Tes. 4, 17; Ioan 3, 17, 24; 1 Cor. 15, 51). După mărturia sfîntului prooroc Ioil, locul judecății va fi în Valea Plîngerii, adică în Valea lui Iosafat de lîngă Ierusalim: „Și voi aduna toate neamurile, zice proorocul, și le voi pogorî pe ele în Valea lui Iosafat și mă voi judeca cu ele acolo" (Ioil 4, 12). Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că locul Judecății de apoi va fi „afară oareunde de toată lumea aceasta, precum socotesc eu. Că precum temnițele împăraților și ocnele departe sînt puse, așa și gheena va fi afară de lumea aceasta" (Împărțire de grîu, Cuvînt despre judecata ce va să fie).

Așadar, din mărturiile sfinților prooroci și Apostoli și din învățătura Evangheliei lui Hristos, se arată atît de luminat că este judecată și osîndă veșnică pentru cei păcătoși. Iar de locul unde va fi judecata și gheena focului veșnic ne spune cel mai clar Sfîntul Apostol Pavel, că va fi în văzduh (1 Tes. 4, 17).

254. — După care legi se vor judeca toate semințiile pămîntului?

— Sfîntul Grigorie de Nyssa spune că după patru legi vor fi judecați oamenii la înfricoșata Judecată de apoi:

a. Cei care au trăit de la Adam pînă la darea legii pe Muntele Sinai, vor fi judecați de Hristos după legea conștiinței dată omului din naștere, numită și legea morală sau legea firii. Prin conștiință, care este glasul lui Dumnezeu în om, fiecare știe ce este bine și ce este rău. După această lege s-a condus lumea pînă la Moisi (Rom. 2, 14—15).

b. A doua lege după care se vor judeca oamenii dinainte de Hristos și toți cei ce nu cred în Hristos, este legea zidirilor, a întregii creații care ne stă pururea în față și ne spune că este făcută atît de minunat de un Creator nevăzut, de Dumnezeu. „Lumea văzută, spune Sfîntul Vasile cel Mare, este școală a sufletelor celor cuvîntătoare", este Biblia nescrisă a tuturor oamenilor (Rom. 1, 20; Filocalia, vol. X, Cuv. 5, p. 43; Exaimeron, Cuv. 1, Buc. 1826).

c. A treia lege după care se vor judeca numai evreii, este legea scrisă a lui Moisi, care s-a dat pe Muntele Sinai (Rom. 2, 12).

d. A patra lege este Legea darului sau Evanghelia, dată nouă de Hristos, după care se vor judeca toate popoarele creștine (Ioan 12, 48; Rom. 2, 1—6; Iacob, 2, 12).

Dacă cineva se leapădă de botezul creștin este un apostat, adică lepădat de Dumnezeu, și nu are iertare în veci, la judecată va fi mai greu pedepsit decît un păgîn care nu a știut pe Hristos. Sfinții Părinți spun că păgînii nu se pot întoarce ușor la credința în Hristos, pentru că n-au cunoscut pe Dumnezeu. Tot ei spun că cei ce au greșit în Legea darului, ca creștini mai greu și mai tare se vor pedepsi decît păgînii care au greșit după legea firii.

255. — Întrucît drepții din rai sînt mîntuiți, pentru ce trebuie să învie și ei din morți și să fie judecați a doua oară în ziua de apoi?

— Pentru că în ceasul morții au fost judecați provizoriu și fără trup, iar la Judecata de apoi vor fi judecați cu tot cu trup. Adică, va fi judecat și trupul pentru faptele lui, ca să nu rămînă nici el nejudecat și nerăsplătit sau neosîndit. Apoi, pentru că de la judecata particulară pînă la cea de pe urmă, faptele bune făcute de cei drepți pe pămînt le agonisesc mai multă răsplată și odihnă întru împărăția lui Dumnezeu, care li se va da în ziua cea mare a judecății. La fel și cu cei păcătoși, faptele lor rele de pe pămînt le agonisesc după moarte, prin sminteală, mai multă osîndă, care li se va da la Judecata de apoi.

Deci, la Judecata viitoare se vor judeca și drepții, și păcătoșii (Eccles. 3, 17; 2 Petru 2, 9) „și toți vom sta înaintea divanului lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce le-a lucrat prin trup" (Rom. 14, 10; 2 Cor. 5, 10). Așadar, drepții se vor judeca spre a avea „mărturia lui Hristos înaintea Tatălui" (Matei 10, 32; 25, 34; Luca 12, 8; Apoc. 3, 5), și spre a primi răsplata

cea veșnică; iar păcătoșii vor învia spre a primi osînda cea veșnică, după faptele lor (Matei 13, 43; 25, 46; Ioan 5, 29; Rom. 2, 7—10; 2 Tim. 4, 8; 1 Petru 5, 4; Apoc. 11, 18). Drepții, după Judecata de apoi, nu primesc numai raiul în care au fost pînă atunci, ci primesc împărăția lui Dumnezeu unde „vor străluci ca soarele" întru lumina Prea Sfintei Treimi (Matei 25, 4, 34; 43).

256. — De ce se cercetează la Judecata de apoi numai faptele milosteniei, iar celelalte fapte nu, cum spune la Evanghelia după Matei cap. 25, 34—45?

— Să nu zicem că la Judecata de apoi nu se întreabă și celelalte fapte bune. Să ne aducem aminte de cuvintele Domnului, Care zice: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 5, 20). Să ne aducem aminte că împărăția cerurilor este a celor săraci cu duhul (Matei 5, 3) și a celor ce sînt prigoniți pentru dreptate (Matei 5, 10). Să ne aducem aminte că numai cei ce vor ajunge la nevinovăția și curăția pruncilor „vor intra întru împărăția cerurilor" (Matei 18, 3; 19, 14; Marcu 10, 14; Luca 18, 16). Să ne aducem aminte „că prin multe scîrbe și necazuri ni se cade nouă a intra întru împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Iar Sfîntul Apostol Pavel zice: „Nu vă amăgiți; nici desfrînații, nici închinătorii la idoli, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici ocărîtorii, nici răpitorii, nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 9—10). Le Efeseni, întărește din nou acest lucru, zicînd: „Aceasta să știți că tot desfrînatul, sau necuratul, sau lacomul, care este slujitor idolilor, nu are moștenire întru împărăția lui Hristos și Dumnezeu" (Efes. 5, 5). Iar la Apocalipsă zice: „partea celor fricoși și necredincioși, și păcătoși, și spurcați, și ucigași, și desfrînați, și fermecători, și închinători la idoli, și a tuturor celor mincinoși este iezerul care arde cu foc și pucioasă, care este moartea a doua" (Apoc. 21, 8). Și Pavel adaugă în alt loc: „Nu știți oare că nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu?" (1 Cor. 6, 9). Iar Domnul zice: „pentru tot cuvîntul deșert pe care îl vor grăi oamenii vor da seamă în ziua judecății" (Matei 5, 22; 12, 36—37; Iuda 15).

Așadar, de toate faptele cele bune și cele rele vom fi întrebați în ziua Judecății de apoi. Iar dacă spune evanghelistul că la Judecata de apoi vom fi întrebați numai de cele șase fapte ale milosteniei (Matei 25, 34—45), aceasta să înțelegem că milostenia este una din fiicele dragostei, după cum zice și Sfîntul Pavel, că „dragostea se milostivește . . ." (1 Cor. 13, 4). Deci, întrucît dragostea este „legătura desăvîrșirii" (Col. 3, 14).

să înțelegem că din dragostea de Dumnezeu și cea de aproapele izvorăsc toate faptele cele bune și că cine are dragoste desăvîrșită acela a ajuns la „plinirea Legii" (Rom. 13, 8—10), avînd în sufletul său cea mai mare faptă bună care „nu piere niciodată" (1 Cor. 13, 8). Căci în dragoste se cuprind toate faptele cele bune.

Pentru aceasta va întreba Domnul la judecată numai de milostenie, pentru că cel ce este cu adevărat milostiv, este și un izvor al dragostei de Dumnezeu și de oameni și lucrător a toată fapta bună.

257. — **De cîte feluri este milostenia creștină?**

— Milostenia creștină este de două feluri, trupească, adică materială și sufletească, adică duhovnicească. Ambele milostenii izvorăsc din dragostea de Dumnezeu și de aproapele.

258. — **Care sînt faptele milosteniei trupești cele mai mari?**

— Sînt cele arătate de Mîntuitorul la Evanghelia Judecății de apoi (Matei 25, 34—45) și anume: să hrănim pe cel flămînd, să adăpăm pe cel însetat, să îmbrăcăm pe cel gol, să cercetăm pe cel bolnav și întemnițat, să odihnim pe cel străin și care este în necaz.

259. — **Care sînt faptele milosteniei sufletești?**

— Să întoarcem la dreapta credință pe cei necredincioși și eretici: să întoarcem la pocăință pe cei păcătoși și înstrăinați de Dumnezeu; să învățăm cele bune pe cei neștiutori; să mîngîiem și să sfătuim pe cei deznădăjduiți, pe cei întristați și bolnavi; să ne rugăm pentru aproapele nostru, adică pentru tot omul care este în nevoi (Filip. 1, 19; Colos. 4, 3; Iacob 5, 16); să iertăm din inimă pe cei ce ne greșesc și să nu ne răzbunăm pe ei (Matei 5, 44—48; 18, 22).

260. — **Care este cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu? Dar a iubirii față de aproapele?**

— Cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu este „de a lua cineva crucea sa și a urma lui Hristos pînă la moarte" (Matei 10, 38; Luca 14, 27), așa cum au făcut sfinții mucenici, cuvioșii, călugării cei aleși și toți creștinii drepți. Iar fapta bună cea mai mare izvorîtă din iubirea de aproapele este „de a-și pune cineva sufletul (viața) pentru aproapele său" (1 Tes. 2, 8; 2 Cor. 12, 15; 2 Tim. 2, 10; 1 Ioan 3, 16).

261. — **Rugăciunea pentru aproapele este o datorie sau o faptă de milostenie?**

— Este și una și alta, căci toate faptele bune sînt o datorie a creștinilor față de Dumnezeu și de oameni. Rugăciunea pentru aproapele este o dovadă a dragostei creștine (2 Cor. 9,.14) și o datorie duhovnicească

a fiecărui membru al Bisericii lui Hristos (Efes. 6, 18; 1 Tim. 2, 1; Iacob 5, 16). Oricum am socoti, sîntem datori să ajutăm pe aproapele nostru cu rugăciunea, cu cuvîntul, cu sfatul, cu hrană, cu bani, cu tot ce putem și este nevoie.

262. — **Cum poate face milostenie săracul, care nu are ce să dea milostenie?**

— Dacă cineva este așa de sărac că nu are nimic să dea milostenie celui lipsit, unul ca acela este scutit de milostenia cea trupească, „că dacă nu avem, nu ni se cere", zice sfîntul Isaac Sirul. Însă milostenie duhovnicească, oricine poate și este dator să facă cu aproapele. Adică, să se roage pentru cei din suferință, să-i îndemne la biserică, să le dea un pahar cu apă, să le spună un cuvînt de mîngîiere.

263. — **Călugării sînt datori să facă milostenie materială?**

— Cît privește pe călugări „este mai mare lucru pentru ei să fie săraci, decît să miluiască pe săraci" (Filocalia, vol. IX, Cuv. 16 și 17 din Scara Sf. Ioan Scărarul). Iar dacă monahii vor uita făgăduința lor de a fi săraci și vor aduna bani și alte averi, atunci prea obligați sînt să facă milostenie la săraci, căci ei au dat jurămînt înaintea lui Hristos să trăiască toată viața în sărăcie de bună voie. Pe călugării care adună bani și averi numai milostenia îi poate izbăvi de osînda lui Dumnezeu. În legătură cu aceasta să vă spun o istorioară adevărată, scrisă în Prolog, volumul I, în 11 octombrie.

Era un egumen vestit la o mînăstire cu mulți călugări. Acesta la început era foarte milostiv și iubitor de săraci. Pe toți care băteau în poarta mînăstirii îi primea, îi ospăta, vorbea cu ei și le dădea cele de nevoie. Mai tîrziu, a devenit iubitor de cinste omenească și a părăsit milostenia și pe săraci. Se împrietenise cu oameni bogați, cu dregători și boieri, cărora zilnic le dădea ospețe și se îndeletnicea numai cu ei. Iată că odată a venit la poarta mînăstirii un bătrîn sărac și i-a spus portarului: „Părinte, spune-i egumenului că a venit un frate al lui de departe cu multă osteneală și dorește să vorbească cu dînsul". S-a dus portarul mînăstirii, dar egumenul ospăta și vorbea cu bogații. Cînd i-a spus, a răspuns cu asprime portarului: „Nu mă supăra acum. Nu mă vezi vorbind cu oamenii? Pentru ce ai slobozit pe acest sărac în mînăstire?" Auzind acel sărac, nu s-a tulburat, ci a stat în așteptare la poartă pînă seara. După cinci ceasuri a venit la egumen un oarecare om bogat și l-a întîmpinat egumenul în poartă. Atunci i-a zis săracul acela: „Am a-ți spune un cuvînt, părinte". Dar egumenul nu l-a băgat în seamă, ci l-a lăsat la poartă și s-a dus la cină cu bogatul. Apoi iar l-a petrecut pînă la poartă și nu a luat în seamă rugămintea săracului aceluia. Deci, înserîndu-se și văzînd el că nu-l primește egumenul,

s-a apropiat de portar şi i-a zis: „Aşa să-i spui egumenului: A venit Hristos la tine şi nu l-ai primit! Deci, întrucît cauţi cinste omenească, iată, de acum voi trimite la tine pe cei bogaţi şi puternici din toată ţara aceasta, că lucruri pămînteşti doreşti, dar bunătăţile Mele nu le vei vedea!" În clipa aceea s-a făcut nevăzut. Era Iisus Hristos în chip de sărac!

Să învăţăm de aici, părinte, ce mare putere are milostenia la săraci pentru mîntuirea noastră. Că odată cu săracul vine şi Hristos la uşa noastră. Deci, cei care avem cîte ceva, să le dăm, ca să nu plece de la noi întristaţi. Iar cei care nu au, să-i mîngîie măcar cu un cuvînt şi să se roage pentru ei. Să ne amintim de părintele Vichentie Mălău, mare duhovnic la Secu şi Agapia. Cînd venea cîte un sărac la chilia lui şi nu mai avea ce să-i dea, se ducea pe la părinţi sau maici şi le zicea: „Vă rog împrumutaţi-mă cu o sută de lei, că a venit Hristos la mine şi nu am ce să-I dau!" Aşa făceau părinţii noştri. Aşa să facem şi noi! Săracii sînt mîntuirea noastră.

264. — **Care este importanţa milosteniei pentru mîntuirea sufletului? Milostenia singură poate înlocui celelalte fapte bune?**

— Am arătat mai înainte că adevărata milostenie trupească şi sufletească izvorăşte din dragostea de Dumnezeu şi de aproapele. Dacă cineva este milostiv, fără vreun scop rău, unul ca acela are dragoste de Dumnezeu şi de aproapele şi prin acesta el împlineşte toată Legea, deoarece „dragostea este împlinirea legii şi legătura desăvîrşirii" (Rom. 13, 8—10; Colos. 3, 14).

„Mila este mai plăcută lui Dumnezeu decît jertfele" (Osea 6, 6; Matei 9, 13; 12, 7). „Cine face milostenie îşi face bine sufletului său", zice Solomon (Prov. 11, 17), „dobîndeşte viaţa, dreptate şi slavă" (Prov. 21, 21) şi este fericit (Prov. 14, 21). Iar Mîntuitorul fericeşte pe cei milostivi şi le asigură mila Sa, atît în veacul de acum cît şi în cel viitor, căci zice: „Fericiţi cei milostivi că aceia se vor milui" (Matei 5, 7).

Dar nu este de ajuns pentru mîntuire numai milostenia. Că nu numai porunca milosteniei trebuie împlinită, ci şi toate celelalte fapte bune şi porunci ale lui Dumnezeu. Sfîntul Apostol Iacob zice: „Cine va păzi toată legea, dar va greşi într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat de toate poruncile". Căci Cel ce a zis „să nu desfrînezi", a zis şi „să nu ucizi". Şi dacă nu desfrînezi, dar ucizi, te-ai făcut călcător legii (Iacob 2, 11). Cel ce a zis „fiţi milostivi" (Luca 6, 36), tot Acela a zis: „Nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi; nu osîndiţi şi nu veţi fi osîndiţi; iertaţi şi se va ierta vouă" (Luca 6, 37). Şi Cel ce a fericit pe cei milostivi, Acela a fericit şi pe cei săraci cu duhul, şi pe cei blînzi, şi pe cei ce flămînzesc şi însetează de dreptate, şi pe cei curaţi cu inima, şi pe făcătorii de pace, şi pe cei prigoniţi pentru dreptate (Matei 5, 3—12).

Deci, trebuie să înţelegem clar că omul credincios, care voieşte să se mîntuiască, este dator să împlinească nu numai porunca milosteniei, ci să se ostenească după a sa putere a împlini toate faptele bune şi toate poruncile Domnului.

265. — **De ce se numeşte iubirea de argint, adică iubirea de bani, de plăceri şi de averi, închinare la idoli?**

— Se numeşte închinare la idoli pentru că cei ce iubesc banii, plăcerile trupului şi averile, se închină acestor patimi ca unor dumnezei şi pun pe acestea mai presus decît pe Ziditorul. Adică, cel ce se iubeşte pe sine mai mult decît pe Dumnezeu, este un închinător la idoli. La fel este şi cel ce se îngrijeşte de mîncare, de bani, de haine, de avere, mai mult decît de suflet, de biserică, de rugăciune, de spovedanie, de milostenie. Iubirea de sine are măsură iubirea de aproapele (Matei 19, 19). Iubirea de Dumnezeu nu are limită, adică este nelimitată, după porunca: „Să iubeşti pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta" (Deut. 6, 4—5). Cel iubitor de bani se închină banilor în locul lui Dumnezeu. Cel lacom la mîncare îşi face pîntecele său un dumnezeu, adică idol, după mărturia Sfîntului Apostol Pavel (Colos. 3, 5). Iar „cel ce face păcatul este rob al păcatului" (Ioan 8, 34; Rom. 3, 9; 6, 16; Efes. 2, 3; 1 Tes. 4, 5; Tit 3, 3; 2 Petru 2, 19). Deci cine este rob al păcatului, nu mai poate fi rob şi fiu al lui Dumnezeu. Tocmai de aceea Mîntuitorul a pus prima condiţie, celui ce vrea să-I urmeze Lui, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa, spre a-I urma Lui (Matei 16, 24). Şi aceasta, pentru că cel ce are patima iubirii de sine are împreună cu ea şi toate patimile şi păcatele, deoarece, „iubirea de sine este maică, rădăcină şi izvor a tot păcatul". (Sfîntul Efrem Sirul, Tomul III, Cuvînt pentru faptele cele bune şi pentru patimi; Filocalia, vol IV, Cuvînt minunat şi folositor, de Sfîntul Ioan Damaschin etc).

266. — **Ce este egoismul şi cum poate creştinul să se izbăvească de el?**

— Egoismul este iubirea de sine neraţională, adică exagerată, faţă de trup (Filocalia, vol. II, cap. 59). Creştinul se poate curăţi de această cumplită patimă prin lepădarea de sine (Matei 16, 24); prin biruirea de sine, nepreţuirea de sine, defăimarea de sine, cunoştinţa de sine şi tăgăduirea de sine; prin rugăciune, post şi deasă spovedanie.

CONVORBIREA A NOUA

Diverse cuvinte de folos; despre secte şi ecumenism

267. **Odată l-a întrebat pe părintele Cleopa unul din fiii săi duhovniceşti:**

— Ce trebuie să fac cînd slujesc Sfînta Liturghie și primesc pe Hristos?

— Cînd vrei să slujești și să te împărtășești cu Trupul și Sîngele lui Hristos, trei lucruri ești dator să faci: să fii împăcat cu toți, să te spovedești și să-ți faci canonul de rugăciune. Cu aceste trei întotdeauna apropie-te, iar fără acestea niciodată să nu îndrăznești a te apropia de cele sfinte, ca să nu te arzi de focul cel dumnezeiesc.

268. Un călugăr din Mînăstirea Neamț l-a întrebat pe părintele Cleopa într-o zi:

— Ce să fac să mă mîntuiesc?

— Părinte Hariton, păzește aceste trei și te vei mîntui cu darul lui Hristos: Să nu-ți rămînă canonul și rugăciunea nefăcute în fiecare zi: scoală-te la miezul nopții și te roagă lui Dumnezeu, luînd parte la slujba Utreniei; înfrînează-te pînă la moarte de mîncarea de carne și de vorbirea de rău.

269. — Părinte Cleopa, dați-mi un cuvînt de folos — l-a rugat unul din fiii săi duhovnicești.

— Ascultă, părinte. Mama tuturor faptelor bune este sfînta rugăciune. Dacă în vremea cea rînduită pentru rugăciune te ocupi cu altceva afară de rugăciune, ești batjocorit de diavoli, că toți sfinții au fost sub rugăciune. Prima grijă să-ți fie rugăciunea și apoi cititul, scrisul și lucrul mîinilor. Să nu te fure ocupațiile în locul rugăciunii. Numai cînd ești sub ascultare ai motiv binecuvîntat să lipsești de la rugăciune, căci ascultarea este mai mare decît rugăciunea.

270. — Altădată a zis iarăși despre rugăciune:

— Nimic nu lipește mai mult pe om de Dumnezeu ca sfînta rugăciune! Să nu ne lenevim nici o clipă de a vorbi cu Dumnezeu, căci diavolul dă mare război împotriva celor ce se roagă.

271. Odată l-a întrebat un călugăr:

— Părinte Cleopa, care este cea mai mare faptă bună pentru cel ce se pocăiește?

— Spun dumnezeiești Părinți că nici o faptă bună nu este mai scumpă sub soare ca recunoașterea păcatelor tale; și nici o primejdie nu este mai mare pentru suflet ca nerecunoașterea neputințelor tale.

272. Un alt frate l-a întrebat:

— Spuneți-mi un cuvînt despre împărăția lui Dumnezeu.

— Ascultă, frate. Împărăția lui Dumnezeu nu stă în cuvînt, ci stă în putere, adică în lucrarea faptelor bune!

273. **Un duhovnic din mînăstire l-a întrebat :**

— Părinte Cleopa, vin credincioși la mine la spovedit, să-i primesc?

— Să-i primim cu toată dragostea, părinte? Cît s-au chinuit îngerii lor să-i aducă pînă aici și noi să-i lăsăm nemărturisiți?

274. **Un credincios l-a întrebat :**

— Părinte Cleopa, m-am certat cu cineva și ori de cîte ori îi cer iertare, nu vrea să mă ierte. Ce să fac să mă împac cu dînsul?

— Nu-i mai zice nimic, nici nu-l vorbi de rău către cineva, ci roagă-te lui Dumnezeu pentru dînsul și iartă-l din inimă. De la o vreme se stinge mînia, asemenea unui foc peste care nu mai pui lemne.

275. **Odată l-a întrebat cineva :**

— Ce zici, părinte Cleopa, este păcat să fumezi?

— N-am găsit scris în Sfînta Evanghelie „să nu fumezi"; dar am găsit scris „să nu judeci!" Fumatul însă este păcat.

276. **Un călugăr l-a întrebat :**

— Părinte Cleopa, de ce nu mă pot ruga cu aceeași rîvnă ca în ziua cînd am venit la mînăstire?

— Din cauza uitării, căci uităm de ceasul morții și al judecății lui Dumnezeu. Sfinții Părinți ne învață, zicînd: „Precum apa stinge focul, așa uitarea stinge rugăciunea!" Să ne întoarcem la rîvna cea dintîi și ne vom mîntui.

277. **Unui părinte care se mînia adeseori pe ucenicul său, i-a zis odată bătrînul :**

— Părinte, nimic nu este mai greu decît să crești duhovnicește pe cineva. Dar să nu uităm ce spune Sfîntul Efrem Sirul, că chipul îndreptării și al cîștigării sufletelor este numai al blîndeții.

278. **Un frate care pătimea o grea încercare, l-a întrebat pe părintele Cleopa :**

— Ce să fac în suferința aceasta?

— Rabdă, frate, pînă la capăt și mulțumește lui Dumnezeu că certarea aceasta este semn al milei lui Dumnezeu, iar nu al mîniei Lui.

279. **Altul iarăși l-a întrebat :**

— Părinte Cleopa, poate un creștin bun să salveze o familie, un sat, o comunitate, prin sfințenia vieții lui?

— Cum să nu poată, părinte! Cu cît sînt mai mulți creștini aleși în lume, într-o țară, într-o localitate, cu atît țara sau localitatea aceea este cruțată de primejdii, de războaie, de cutremure, de foamete și de tot răul. Iar cu cît se vor împuțina mai mult aleșii lui Dumnezeu dintr-o țară sau

localitate, cu atît este mai greu lovită de certarea Domnului. Odată s-a întrebat un sfînt: „Poate un om să mînuiască o cetate? Poate!" a răspuns el. Exemplu a fost proorocul și împăratul David. Că auzi ce zice Dumnezeu: „Pentru David, robul Meu, nu voi pierde cetatea Ierusalimului".

280. **— Părinte Cleopa, a întrebat un credincios, oamenii dinainte de Hristos, ca și cei ce n-au crezut în El pînă astăzi, au fost și ei călăuziți de pronia lui Dumnezeu, sau nu?**

— Toți oamenii, dinainte sau de după Hristos, credincioși sau necredincioși, ca și strămoșii noștri de odinioară, toți au fost și au trăit sub pronia lui Dumnezeu. Căci pronia a fost din veci, nu numai de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Niciodată nu a fost lipsită lumea și întreaga creație de mila și pronia lui Dumnezeu.

281. **Într-o zi l-a întrebat ucenicul:**

— Părinte Cleopa, cum se cuvine să mă comport duhovnicește între oameni?

— Să fii la arătare cu pogorămînt și cu dragoste, iar în ascuns să ai lucrare duhovnicească. Aceasta este taina vieții noastre! Sau, cum spune la Pateric: „Folosul fratelui este roada ta." Ajutînd, miluind, mîngîind și iubind pe aproapele, te mîntuiești pe tine. Rugăciunea mea este să te hrănească pe tine, să te adăp pe tine, să te odihnesc și folosesc pe tine. Că mai înaltă este dragostea întru rînduiala sa decît rugăciunea. Că rugăciunea este numai una din faptele bune, iar dragostea este legătura desăvîrșirii. Dragostea pe toate faptele bune le cuprinde.

282. **Un călugăr rînduit cu primirea mirenilor la arhondaric l-a întrebat pe bătrînul:**

— Părinte Cleopa, spuneți-mi, cum trebuie să primim pe oaspeți la mînăstiri?

— Oaspeții vin la noi în numele lui Hristos. De aceea îi primim cu dragoste în mînăstiri, îi odihnim, îi ospătăm și dezlegăm la vin, pentru că odată cu fratele tău vine și Hristos la tine. Astfel, prin ei avem pe Hristos între noi. Aici stă toată cheia ospitalității noastre creștine și mînăstirești.

283.— **Ospitalitatea și iubirea de aproapele au totuși o măsură? a întrebat același călugăr.**

— Mîntuitorul spune să iubești pe aproapele „ca pe tine însuți", adică cu măsură, cît te iubești pe tine. Iar unii Sfinți Părinți spun: „Nici dragostea către aproapele să nu o revarși către toți în aceeași măsură, ci limitat. Întîi faci milă și ajuți pe cei din casa ta, apoi pe cei de un neam cu tine și la urmă pe cei de alt neam". Așa este și cu ospitalitatea în mînăs-

tiri, limitată după caz și împrejurări. Pentru că a ne arunca în vîltoarea lumii, de multe ori ne aduce pagubă în loc de folos.

284. Un părinte duhovnicesc l-a întrebat pe bătrînul:

— Părinte Cleopa, după experiența pe care o aveți, unde se găsește astăzi credința mai curată: între credincioșii simpli sau între cei învățați?

— Să ascultăm pe Sfîntul Ioan Gură de Aur care spune: „Dacă vrei să găsești credință curată, în poporul de jos o găsești...". Sinceritatea, smerenia și căința lor pentru păcate, asemenea păcătoasei din Evanghelie, o primește Dumnezeu ca pe o jertfă. Credință mai curată, mai sinceră și mai devotată ca la credincioșii noștri de la țară nu vei găsi în altă parte. Că deși greșesc, ei știau mai mult ca alții să se smerească și să-și mărturisească păcatele. Să ascultăm și pe Sfîntul Efrem Sirul care, în cuvîntul pentru vameș și fariseu, spune printre altele: „Înjugă la două care, dreptatea cu mîndria și păcatul cu smerenia, și vezi care ajunge mai repede la Dumnezeu?" Fariseul a înjugat dreptatea cu mîndria, dar n-a ajuns la Dumnezeu. Iar vameșul a înjugat păcatul cu smerenia și a luat-o înaintea fariseului. Pentru că Dumnezeu „celor mîndri le stă împotrivă iar celor smeriți le dă dar" (Iacob 4, 6; Petru 5, 5). Iar în alt loc: „Fără de Mine nu puteți face nimic" (Ioan 15, 5). Este un fariseu lăuntric în inimile noastre, care nu ne lasă să ne smerim. Pe acela de-l vom scoate afară din noi repede ajungem la Dumnezeu. Apoi să nu uităm că Dumnezeu este un Dumnezeu al inimilor! El știe inima fiecăruia. De aceea, este un mare păcat a judeca pe cineva.

La fel și Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: „Dumnezeu nu se slăvește în cei mulți, ci în cei puțini; nu în cei tari, ci în cei slabi, dar sinceri și credincioși, Altfel s-ar crede că El este neputincios. Că pe cei ce conduc și sînt puternici, obicei are satana să-i biruiască cu mîndria, cu ura, cu iubirea de argint, cu trufia și necredința."

285. — Care este cea mai înaltă cugetare a creștinului? l-a întrebat același duhovnic.

— Unii dumnezeiești Părinți spun că cea mai înaltă cugetare este a-ți cunoaște neputința ta. Că zice Hristos: „Cînd veți face toate cîte am poruncit vouă, să ziceți că slugi netrebnice sîntem că ce eram datori să facem aceea am făcut" (Luca 17, 10). Dar face cineva toate cîte ne-a poruncit Hristos? Numai prin smerenie le poate face.

După Sfîntul Isaac Sirul smerenia este de două feluri: smerenie din păcat, care abia este cunoștință de sine; smerenie din dreptate. Prima este doar mărturisirea păcatelor personale. Dar să nu creadă cineva că aceasta este smerenia, că își cunoaște păcatele sale. Ci numai aceea este adevărata smerenie, cînd cineva are toate faptele bune și ajunge de face și minuni,

iar el se socotește praf și cenușă. Dar la măsura adevăratei smerenii ajung numai sfinții. Mi-amintesc de o istorioară. Odată o fecioară a învățat pe de rost toată Scriptura. Apoi s-a dus la un sihastru sfînt și i-a spus. Iar bătrînul, a întrebat-o: „Făcutu-ți-s-a ție ocara ca lauda și necinstea ca cinstea? Nu! a răspuns ea. Atunci nimic n-ai făcut, a răspuns bătrînul. Du-te acasă și citește din nou Sfînta Scriptură!" (Pateric, 1930).

286. **Altă dată, iarăși l-a întrebat:**

— Părinte Cleopa, spuneți-mi un cuvînt pentru viața de pustie. Care este mai veche, cea de obște sau cea de pustie?

— Hristos a întemeiat mai întîi viața de pustie, prin cele 40 de zile de post pe muntele Carantania, unde a fost ispitit de diavolul și l-a biruit. Apoi alegînd pe cei 12 Apostoli, a întemeiat și viața de obște.

287. **— Care este nevoința și care sînt ispitele pustnicului? l-a întrebat același.**

— Nevoința pustnicului, a sihastrului este rugăciunea neîncetată, ajutată de post. Rugăciunea și postul sînt cele două arme de apărare ale sihastrului, cele două aripi cu care se urcă pînă la scaunul lui Hristos. Pustnicul trebuie să fie o candelă veșnic aprinsă prin neadormita rugăciune. Dacă stai în pustie pentru liniște, pentru recreere sau studiu, niciodată nu te va lupta diavolul. Dar, cum zici că stai pentru Dumnezeu, cum începi să te rogi și să postești în pustie, să vezi atunci cum te luptă diavolul. Spune în Pateric de un sihastru că s-a dus la pustie și, iată, odată i s-a arătat diavolul în chip de om și l-a întrebat: „Pentru ce ai venit aici?" „Pentru Dumnezeu!" a răspuns el. Atunci a început diavolul a-l lupta cu tot felul de ispite ca să-l alunge din pustie „De ce mă lupți așa?" l-a întrebat pustnicul pe diavol. „Dacă ai fost sincer și mi-ai spus de ce stai aici, că eu nu știam! Că sînt mulți oameni care stau la liniște, dar nu se roagă, nici nu postesc. Eu cu aceia nu am treabă".

Deci, cine vrea să vină la mînăstire sau să se retragă la sihăstrie, acela trebuie să se roage mult și să postească după putere. Altfel rîde diavolul de el. Cu cît stăruie călugărul mai mult în rugăciune, cu atît sporește mai mult. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice în această privință: „Tăria împăratului stă în multa armată, iar tăria pustnicului stă în multa rugăciune!" Iar ispitele cu care este luptat sihastrul sînt: trîndăvia, somnul, nălucirile de noapte, războiul desfrînării, mînia, frica, mîndria, slava deșartă și altele.

288. **— Părinte Cleopa, l-au întrebat cîțiva ucenici, este dator călugărul să facă milostenie materială?**

— Cum să nu! Orice călugăr este dator să facă milostenie la săraci din tot ce are, îmbrăcăminte, bani, alimente. Chiar și cel ce trăiește în pustie este dator să deschidă ușa săracului, să-i dea pesmeți de mîncare sau măcar un pahar de apă. Numai celui ce trăiește cu totul în adîncul munților și este cu desăvîrșire lipsit de cele pămîntești nu i se cere milostenie. Nu auzim ce spune Sfîntul Isaac Sirul? „Călugărul care nu face milostenie este ca un pom blestemat și fără roade . . .". Dar mai ales călugărul de azi, care are salariu și de toate? Să facă milă cu banii, numai să nu-i strîngă, că se aruncă în prăpastia pierzării. Vai de călugărul care strînge banii și nu-i împarte la săraci, că își adună lui mare osîndă!

289. — **Este totuși vreun motiv binecuvîntat să adune cineva bani?**

— Din patru pricini, zic dumnezeieștii Părinți, adună oamenii bani. Unii adună din lăcomie și iubirea de avuție, care este închinare la idoli și semn de necredință, ca să aibă, zic ei, la bătrînețe, ca și cum Dumnezeu nu poartă grijă de noi. Dar, oare, Cel ce te hrănește astăzi, nu te va hrăni și mîine? Alții adună banii și alte averi din plăcere, ca să mănînce mult și să trăiască bine. Alții, din slavă deșartă și lux, ca să se îmbrace bine, cu haine scumpe, să zidească locuințe mari și să-i laude lumea. Iar alții adună bani și alte bunuri, ca o economie pentru ceilalți, pentru familie, pentru obște, pentru cei bolnavi. Aceasta nu este un păcat; ba încă ai și plată, că n-ai irosit averea tuturor, nici n-ai dus-o la ai tăi.

Călugării din obște, care într-adevăr sînt călugări și păzesc cu sfințenie votul sărăciei, fiind săraci de cele pămîntești, nu sînt datori să facă milostenie materială. Ei ajută lumea mai ales cu sfînta rugăciune și cu exemplul vieții lor. Mînăstirile, însă, întotdeauna au făcut milostenie la cei săraci și nevoiași. La trapeza fiecărei mînăstiri, ca: Neamț, Secu, Sihăstria și chiar la schituri, există o masă pentru săraci, numită „masa calicilor", unde mîncau zilnic zeci de săraci din Pipirig, călători, închinători și bolnavi. Masa și dormitul au fost întotdeauna gratuite la mînăstiri. Oricine venea primea mîncare și cazare gratuit timp de trei zile. Aceasta este milostenia călugărilor, după Sfinții Părinți! Ea se face de obște, în numele tuturor; de aceea toți au parte de ea. Iar dacă cineva din călugări are ceva de prisos, el trebuie să dea tot ce are în plus la econom, ca acesta să împartă milostenia, iar nu călugărul.

Mi-amintesc că odată a venit la starețul nostru, protosinghelul Ioanichie Moroi, un om sărac cu o casă de copii să ceară ajutor. Starețul l-a întrebat: „Frate, ai vacă cu lapte?" „Nu părinte, i-a răspuns el, cu ce s-o cumpăr?" Atunci starețul s-a sfătuit cu părinții din consiliu și i-a donat acelui sărac o vacă cu lapte, care fătase de două săptămîni.

Stareţul nostru aşa ne zicea: „Lasă să mă duc eu în iad că adun bani pentru obște, decît să vă duceți voi", și nu ne lăsa pe nimeni să avem bani la chilie. „Călugărul care are avere deosebită este al doilea Iuda, spunea bătrînul, este fur și tîlhar, că fură din avutul obștei și duce la neamurile sale". Așa ne învaţă Sfîntul Vasile cel Mare și Sfîntul Teodor Studitul.

290. — **Părinților, a adăugat părintele Cleopa,** cînd eram eu frate in Sihăstria, nimeni nu-și încuia chilia, că nici nu avea cine și ce fura. Tot ce aveam nevoie ni se dădea de la obște. Dar să vezi, odată, cum a vrut vrăjmașul să mă prindă cu patima iubirii de argint. Prin anul 1937, pe cînd eram bucătar la mînăstire, a venit un credincios la noi și mi-a zis: „Părinte Cleopa, iată ce monede noi și frumoase au ieșit!". Și mi-a dat una și mie. Eu am dus banul la chilie, l-am pus pe fereastră sub o hîrtie, ca să nu-l vadă nimeni, și am încuiat ușa. De la bucătărie mă duceam mereu la chilie și săltam hîrtia de pe geam, să văd dacă nu a dispărut banul. Nu trecea mult și iar mă duceam la chilie. Într-o zi, văzînd eu că mi-a lipit vrăjmașul inima de ban, încît ţineam ușa încuiată și mă gîndeam numai la el, am făcut semnul sfintei cruci, am descuiat din nou ușa chiliei și am dat banul la un sărac. Așa am scăpat atunci de iubirea de argint!

291. — **Să vă spun și altă întîmplare din tinerețea mea.** Pe cînd eram frate, aveam talent la pictură. Mă învăţase pictura icoanelor un călugăr, Nil, din Mînăstirea Secu. După ce am deprins desenul și pictura cu acuarele, am început cu vopsele. Uneori venea egumenul la chilia mea, se uita cum pictez și îi plăcea. Dar eu începusem să mă ispitesc de bani, că singur îmi cumpăram vopsele și cele de nevoie pentru icoane.

Odată a venit părintele stareţ la mine și mi-a zis: „Ce preţ are icoana aceea"? Nu are preţ, prea cuvioase! i-am răspuns. „Pe aceea, frate Costică, s-o ţii la preţ că este frumoasă!" — mă ispitea bătrînul.

Cînd am văzut eu că trebuie să mă tocmesc cu oamenii și să am bani, m-am temut să nu mă biruiesc de iubirea de argint. Într-o zi veni economul la chilia mea și-mi zice: „Frate Costică, lasă pictura și hai la ascultare!" Atunci, am lăsat toate și am fost trimis să pasc oile. Așa m-am izbăvit de două păcate: de mîndrie și de iubirea de argint.

292. **Mergînd odată părintele Cleopa în cimitirul mînăstirii cu cîțiva ucenici, le-a spus aceste cuvinte:**

— Părinţilor, cimitirul este facultatea facultăţilor și școala școlilor. Că, auzi, ce zice Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Mergi la cimitire, o frate, că acolo este școala cea mai înaltă a sufletelor, care ne vorbește despre Dumnezeu!". Părinții cei de demult aveau întotdeauna în chiliile lor un sicriu, o cruce și un cap de mort ca să le aducă aminte ziua și noaptea

de ceasul morții și să aibă lacrimi la sfînta rugăciune. Iar cînd erau tulburați sau împietriți la inimă și nu se puteau ruga, se duceau noaptea la cimitire sau la cei ce zăceau pe patul de moarte și așa dobîndeau iarăși lacrimi, umilință și rîvnă de rugăciune. Să venim zilnic în cimitir ca să ne rugăm pentru frații noștri cei plecați, că ei singuri nu se mai pot ajuta. Pe toți părinții aceștia i-am cunoscut. Ce viață curată și smerită au dus pe pămînt!

Unii din ei știau Psaltirea pe de rost și nu mîncau pînă n-o terminau de citit, cum era părintele Gherasim, fratele meu sau părintele Vasile Mitoșeru. Alții făceau multe metanii și aveau darul lacrimilor. Alții făceau ascultare fără cîrtire și erau plini de dragoste, precum părintele Galaction Ilie, părintele Ilarion Ionică și fratele meu Vasile. Alții iubeau liniștea și tăcerea, precum părintele Pimen Nastac și schimonahul Ioan Roșu. Iar alții aveau rugăciunea lui Iisus în inima lor, cum au fost părintele Paisie Nichitencu și părintele Ghervasie Gaspar. De toți părinții care au trăit în Sihăstria m-am folosit și pe toți îi pomenesc cu nevrednicie în rugăciunile mele. De aceea vin mereu aici, în cimitir și-mi amintesc de dragostea și de sfaturile lor. Ei s-au dus cu toții la Hristos și în curînd vom pleca și noi să dăm socoteală de faptele noastre!

293. **Unul din ucenici l-a întrebat într-o zi:**

— Prea Cuvioase părinte, mă biruie patima mîniei și smintesc pe frați. Ce să fac să am blîndețe?

— Sfîntul Efrem Sirul spune: „Cu cel necredincios, cînd vrea să vină la credință, cu mare blîndețe să vorbești cu el, că chipul întoarcerii și al dobîndirii sufletelor este numai al blîndeții". Iar Sfîntul Grigorie Teologul spune: „Blîndețea călătorește între mînie și nesimțire". Deci, ca să dobîndim darul blîndeții, să ne rugăm cu stăruință lui Dumnezeu, să citim învățăturile Sfinților Părinți și să ținem permanent calea de mijloc. Tot Sfîntul Grigorie Teologul zice, în cuvintele cele iambicești: „Mintea se înșală și adevărul se fură de prea multă dragoste și prea multă ură". Duhovnicul, mai ales, trebuie să țină măsura blîndeții și adevărului între dragoste și mînie, adică între iertare și canon. El trebuie să măsoare la spovedanie dragostea cu dreptate, iar ura și mînia cu răbdare și blîndețe.

294. **— Cum poate omul să aibă mai multă liniște duhovnicească în viața aceasta trecătoare?** l-au întrebat călugării pe părintele Cleopa.

— Prin fuga de griji multe. Acest lucru ni-l arată nouă dumnezeiescul părinte Isaac Sirul care zice: „Omul cel cu multe griji nu se poate face blînd și liniștit". Și iarăși zice: „Fără înstrăinarea de griji multe, nu căuta lumină în sufletul tău". Și iarăși: „Mintea tulburată (de griji) nu va scăpa de uitare și înțelepciunea acesteia nu-i deschide ușa"

(Filocalia, vol. X, Cuv. 5). Să fugim, deci, de grijile cele mincinoase ale acestui veac, ca să dobîndim pacea inimii și sfînta rugăciune care este mama tuturor faptelor bune.

295. — **În ce constă curățenia omului și în cîte părți se împarte?**

— Curățenia omului este întreită, și anume: curățenia trupului, adică, păzirea lui de toate întinăciunile cele trupești; curățenia sufletului, adică slobozirea lui din legătura patimilor cele ascunse care se alcătuiesc în minte și, a treia, curățenia minții la care ajung numai cei desăvîrșiți, întru descoperirea tainelor dumnezeiești (Sfîntul Isaac Sirul, Filocalia, vol. X, Cuv. 18).

296. — **Prin ce anume se arată dragostea cea adevărată către aproapele?**

— Dragostea cea adevărată se face cunoscută nu numai prin dăruirea de milostenii, ci cu mult mai mult, prin împărtășirea cuvîntului lui Dumnezeu și prin slujirea trupească a celor bolnavi (Filocalia, vol. II, p. 41).

297. — **Cum ne putem izbăvi de vorbirea de rău a altora?**

— De această patimă cumplită ne putem izbăvi mai ales prin sfînta rugăciune. Că auzi ce zice dumnezeiescul părinte Maxim Mărturisitorul: „Cu cît te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atît Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc" (Filocalia, vol. II, cap. 89). La fel zice și Sfîntul Isaac Sirul: „Gura nedreaptă, prin rugăciune se astupă" (Filocalia, vol. X, Cuv. 5, p. 52). Să ne rugăm mai mult ca să ne izbăvim de clevetire, de osîndire și de mînia lui Dumnezeu.

298. — **Care este cel mai puternic cuvînt ce poate folosi pe alții?**

— Cel mai puternic cuvînt care poate să folosească și să zidească pe alții este cuvîntul cel din lucrare, adică exemplul vieții noastre. Acest lucru ni-l arată același sfînt părinte Isaac Sirul, care zice: „Altul este cuvîntul cel din lucrare și altul cuvîntul cel frumos și fără iscusința lucrării". Iar în alt loc zice: „Știe înțelepciunea a-și împodobi cuvintele sale și a grăi adevărul, necunoscîndu-l pe dînsul, și a arăta pentru fapta bună, fără să aibă iscusința lucrării. Cuvîntul cel din lucrare este cămară a nădejdii; iar înțelepciunea cea nelucrătoare este amanet al rușinii". Adică, rușinează conștiința celui ce vorbește fără să împlinească cu fapta. Apoi adaugă: „Precum este meșterul care zugrăvește apa pe pereți, fără să poată cu aceea a-și răcori setea lui, și precum este cel ce vede visuri frumoase, așa este cuvîntul fără de faptă" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul întîi, Despre lepădarea de lume, p. 29).

299. — **Cum se cuvine a se purta călugărul față de mireni?**

— Întotdeauna numai cu dragoste și cu blîndețe și să se roage mereu pentru ei. Iar a mînca și a ne veseli și a ospăta împreună cu dînșii, dacă se poate niciodată, așa cum ne învață Sfinții Părinți, ca să nu se facă sminteală spre păcat. Iată ce zice în această privință Sfîntul Isaac Sirul: „De vei fi silit să rîzi, să nu ți se vadă dinții. De vei fi nevoit să vorbești cu femei, întoarce-ți fața despre vederea lor, și așa vorbește cu dînsele cu grijă și bună cuviință. Iar de monahii depărtează-te ca de foc și ca de cursa diavolului; atît de întîlnirea, cît și de împreună vorbirea și vederea cu ele; măcar de ți-ar fi și surori ale tale după trup, ferește-te de ele ca de niște străine". (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 5, p. 60).

300. — **Cum poate creștinul să alunge din sufletul său slava deșartă și mîndria?**

— Slava deșartă este alungată din inima omului prin lucrarea faptelor bune în ascuns, iar mîndria, prin voința de a pune toate isprăvile faptelor bune pe seama lui Dumnezeu (Filocalia, vol. II, Sfîntul Maxim Mărturisitorul, p. 90). Același sfînt părinte zice: „Nu mică luptă se cere pentru a se izbăvi cineva de slava deșartă, și se izbăvește de aceasta prin lucrarea în ascuns a virtuților și prin deasa rugăciune. Iar semnul izbăvirii de ea este a nu mai ține minte răul făcut de cel ce te-a defăimat sau te defăimează" (Ibidem, p. 105).

301. — **Ce este smerenia? Se poate cineva mîntui fără smerenie?**

— Smerenia este o virtute de mare importanță pentru mîntuirea noastră, fără de care nimeni nu poate vedea pe Iisus Hristos Care S-a smerit pentru noi. Că auzi ce zice în Sfînta Evanghelie: „Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă dar" (Iacob 4, 6). A sta împotriva celor mîndri înseamnă a le închide ușa împărăției cerurilor. Prin smerenie, însă, creștinul se aseamănă, după a sa putere, cu însuși Domnul, Care a zis: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Smerenia este de mare trebuință spre a intra întru împărăția cerurilor și fără smerenie nimeni nu se poate mîntui. Pentru această mare virtute Mîntuitorul ne dă pildă pe copii, că iată ce zice: „Cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare întru împărăția cerurilor" (Matei 18, 4).

După Sfîntul Isaac Sirul smerenia este „haina lui Dumnezeu" care S-a smerit, îmbrăcîndu-se în trupul nostru muritor. Iar ce este ea anume, auzim pe același mare sfînt al liniștii, zicînd: „Smerenia este o putere tainică pe care o primesc sfinții desăvîrșiți, după desăvîrșirea întregii lor viețuiri. Această putere nu se dă decît numai celor desăvîrșiți în virtute,

prin puterea harului, atît cît încape în hotarul firii" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul XX, p. 109).

302. — **Ce este cunoștința de sine și ce folos aduce pentru mîntuirea sufletului?**

— Cunoștința de sine este o treaptă a smeritei cugetări. Pe aceasta a avut-o vameșul care se ruga în biserică și care s-a întors „mai îndreptat la casa sa" decît fariseul. Sfîntul Isaac Sirul zice despre ea: „Fericit este omul care își cunoaște neputința sa, căci cunoștința aceasta i se face lui temelie, și rădăcină, și începătură de toată fapta bună" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 21).

303. — **Care dintre călugări este mai plăcut lui Dumnezeu? Cel ce se liniștește în pustie cu post și cu necurmată rugăciune? Sau cel ce propovăduiește altora cuvîntul Domnului spre mîntuire?**

— Este mult mai aproape de Dumnezeu călugărul care se nevoiește în pustie cu mare smerenie, cu tăcere, cu rugăciune și lacrimi, cu post, cu înfrînare și lepădarea grijilor din lume, curățindu-și sufletul său de patimi, decît cel ce propovăduiește altora cuvîntul Domnului fără a avea întărire duhovnicească pe măsura celor ce le învață. Acest lucru ni-l arată Sfîntul Isaac Sirul, zicînd: „Să nu-mi asemeni mie pe cei ce fac semne și minuni și puteri în lume cu cei ce se liniștesc cu înțelegere. Iubește nelucrarea liniștii mai mult decît săturarea celor flămînzi în lume și decît întoarcerea multor neamuri la credința în Dumnezeu" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 23).

Deci, mai mare lucru și mai folositor este să se curățească cineva de patimile sale trupești și sufletești în liniște și în supunere, decît a învăța pe alții voia lui Dumnezeu, neavînd el vîrstă duhovnicească potrivită spre aceasta. Despre acest lucru zice și Sfîntul Grigorie Teologul: „Bine este a teologhisi pentru Dumnezeu, dar mai bine decît aceasta a te curăți pe tine de patimi pentru Dumnezeu". Iar Sfîntul Isaac Sirul zice: „Mai de folos îți este să te îngrijești să învii din patimi sufletul tău cel căzut, prin mișcarea gîndurilor tale spre cele dumnezeiești, decît să învii pe cei morți" (Ibidem, p. 126). Apoi, același părinte adaugă: „Mulți au săvîrșit puteri, au înviat morți, s-au trudit să întoarcă pe cei rătăciți și au făcut lucruri mari . . . Iar după acestea ei, care au înviat pe alții, au căzut în patimi întinate și spurcate și s-au omorît pe ei înșiși și s-au făcut sminteală multora prin faptele lor văzute. Pentru că erau încă bolnavi cu sufletul și nu s-au îngrijit de sănătatea sufletelor lor, ci s-au predat pe ei înșiși în marea lumii acesteia pentru a tămădui sufletele altora, ei înșiși fiind bolnavi, și-au pierdut sufletele lor din nădejdea în Dumnezeu" (Ibidem, p. 126).

304. — **Astăzi, cînd nu mai trăiesc călugării în pustie și cînd tot mai mulți credincioși vin la mînăstiri pentru a se ruga, pentru a se mîngîia duhovnicește și a primi cuvinte de învățătură, ce să alegem mai mult: liniștea sau dragostea evanghelică?**

— Să le păstrăm pe amîndouă, că nu se contrazic una pe alta. Însă cu multă luare aminte de sine și cu smerenie. Cel mai bun lucru este astăzi, ca și întotdeauna, să nu lăsăm rînduiala noastră călugărească de rugăciune, de tăcere, de ascultare, de înfrînare a simțurilor, de curăție și sărăcie pentru dragostea lui Hristos. Toate acestea ne ajută la despătimire și la mîntuire, ne cresc duhovnicește și ne fac vrednici de cele sfinte și folositori credincioșilor care vin pe la mînăstiri. Deci, călugării tineri, noii începători, cei iubitori de liniște, schivnicii și părinții bătrîni și bolnavi se cuvine să aleagă mai mult tăcerea, ascultarea, biserica, chilia și liniștea. Iar duhovnicii, părinții rînduiți să odihnească pe mireni, preoții slujitori care au o viață aleasă și au darul cuvîntului, au datoria să stea înaintea credincioșilor cu toată dragostea, să le asculte necazurile, să-i sfătuiască, să se roage pentru ei și să-i mîngîie duhovnicește, că acesta este rostul mînăstirilor noastre și numai așa ne-am menținut credința curată în Dumnezeu și unitatea neamului. Așa făceau și părinții noștri. Însă rugăciunea, biserica și ascultarea să rămînă, că atunci Dumnezeul dragostei va fi de-a pururi cu noi.

Însă obicei are satana ca pe cei ce stau înaintea mirenilor, întrucît nu mai au timp de rugăciune și liniște destulă, să-i lupte cu ispite mai grele ca pe ceilalți călugări; mai ales cu răspîndirea minții, cu gînduri de desfrînare, cu slava deșartă, cu lăcomia pîntecelui și cu iubirea de bani. Și dacă nu se mărturisesc curat și cît mai des, dacă nu iau aminte de ei și se îndulcesc cu gîndurile cele rele, ușor cad în păcate de moarte. Tocmai de aceea trebuie multă grijă în această privință, pentru cei care stau înaintea credincioșilor, să nu fie iubitori de laudă, nici de plăceri, nici de mîncări, nici de averi, că mulți păstori de suflete au căzut și s-au osîndit din aceste pricini.

Sfîntul Apostol Pavel, știind cîtă întemeiere îi trebuie celui ce propovăduiește altora cuvîntul Domnului, zice despre sine: „În toate zilele îmi chinuiesc trupul și îl robesc, ca nu cumva altora propovăduind, eu să ajung de sminteală" (Rom. 14, 21; 1 Cor. 9, 27). El își chinuia trupul cu postul, cu privegherea de noapte, cu lucrul mîinilor și cu rugăciunea, ca să nu cadă și să smintească pe cei întorși la Hristos. La fel și Moise. El mai întîi se ruga și apoi învăța poporul. Dumnezeu i-a poruncit lui Moise ca sfeșnicul cel cu șapte lumini să fie turnat întreg și bătut cu ciocanul, ca să ne arate nouă că cel ce voiește să fie lumină altora, să fie desăvîrșit și încercat prin loviturile de ciocan ale ispitelor. Numai așa

cel ce învață pe alții va putea ca „și celor ce se ispitesc să le ajute", cum spune Sfîntul Apostol Pavel.

305. — **Care sînt cauzele cele mai puternice ale păcatelor?**

— Cele mai puternice pricini ale păcatelor în lume, care duc la pierzare pe mulți creștini, sînt: vinul, femeile, bogăția, necredința în Dumnezeu și desăvîrșita sănătate a trupului, cum spune Sfîntul Isaac Sirul (Filocalia, vol. X, Cuv. 5). Dacă îndepărtăm de la noi aceste pricini, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne izbăvim de păcate și, deci, de moarte.

306. — **În secolul nostru se constată o slăbire generală a credinței în Dumnezeu și a trăirii creștine. Care sînt motivele principale ale slăbirii credinței și apariției sectelor în lume?**

— Motivul principal al slăbirii credinței în Dumnezeu este unul: înmulțirea fărădelegilor dintre oameni. Credința a slăbit pe pămînt mai ales din cauza următoarelor păcate: mîndria, neascultarea de cuvîntul Evangheliei și de păstorii Bisericii; înstrăinarea creștinilor de Biserică; lipsa de păstori buni, beția, desfrîul etc. Acest adevăr ni-l arată Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, cînd zice: „Iar din pricina înmulțirii fărădelegilor, iubirea multora se va răci" (Matei 24, 12).

Creștinii care s-au rupt definitiv de Sfînta Biserică, care se împotrivesc dogmelor credinței noastre ortodoxe și apostolice și care și-au format o învățătură de credință greșită se numesc sectari (eretici). Sectele în Biserică au fost încă de la începutul propovăduirii Evangheliei în lume și vor exista pînă la sfîrșitul veacurilor. Ele sînt atît rezultatul necredinței în Dumnezeu, cît și un puternic semn apocaliptic.

Oamenii, în general, părăsesc Biserica și cad în erezii din următoarele cauze principale: Din *neștiință*, adică din lipsa de cunoaștere a cuvîntului lui Dumnezeu, a Sfintei Tradiții și a învățăturii Sfinților Părinți (Osea 4, 6—7; Deut. 1, 39; Ioan 4, 11); din *înșelăciunea diavolului*, care „urlă ca un leu căutînd pe cine să înghită" și care reușește să amăgească pe mulți creștini prin patimi, prin încrederea în sine, prin necredință etc. (Facere 3, 1—6; Matei, 4, 1—10; Ioan 8, 44; 2 Cor. 1, 3, 15); *din cauza mîndriei*, care a creat cele mai multe secte și erezii în istoria Bisericii creștine, reușind să sfîșie trupul tainic al lui Hristos. Apoi, *din cauza înmulțirii păcatelor* omenești, precum: beția, desfrîul, avortul, divorțul, neînțelegerea din familie etc. Apoi din lipsa de slujitori devotați în Biserica lui Hristos; din lipsă de explicare a credinței ortodoxe la credincioși; din cauza firii răzvrătite a unor creștini, din lipsă de cărți bisericești, de rugăciune și de învățătură, din lipsă de viață duhovnicească exemplară a preoților, din lipsă de experiență, de blîndețe, de stăruință și iscusință pastorală a preoților și din alte pricini. Înmulțirea sectelor și a prooro-

cilor mincinoşi, mai ales în secolul nostru, este, desigur, şi un semn apocaliptic al sfîrşitului lumii. Acest adevăr ni-l arată Însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, care, vestind despre a doua Sa venire pe pămînt, a zis: „Şi mulţi prooroci mincinoşi se vor scula şi vor înşela pe mulţi . . ." (Matei 24, 11).

307. — **Întrucît cunoaşteţi bine fenomenul sectar în ţara noastră, care ar fi principalul motiv al apariţiei sectelor la noi?**

— Pe lîngă cele spuse mai sus, cred că un motiv principal care a contribuit la apariţia şi înmulţirea sectelor în ţara noastră a fost şi este lipsa de preoţi buni şi devotaţi care să păstorească turma lui Hristos cu toată credinţa şi frica de Dumnezeu. Dacă păstorii Bisericii s-ar sili să fie mai evlavioşi, tari în rugăciune, blînzi, plini de dragoste, milostivi, buni cunoscători ai învăţăturii lui Hristos, modele vii de viaţă, silitori a învăţa pe credincioşi dreapta credinţă şi poruncile Sfintei Evanghelii, sectele în ţara noastră aproape ar dispărea. La înmulţirea sectelor în ţara noastră contribuie mult şi sminteala, mîndria şi neascultarea unor credincioşi, dorinţa lor de a învăţa pe alţii, de a ţine predică în locul preoţilor, lipsa unor predici bune, calde şi însufleţitoare, precum şi lipsa de slujbe şi cîntări cît mai frumoase în biserici. Dacă aceste lipsuri ar fi înlăturate, prozelitismul sectar ar da înapoi şi mulţi credincioşi rupţi de Biserică ar reveni în staulul lui Hristos.

308. — **Care sînt urmările cele mai grave ale prozelitismului sectar în ţara noastră?**

— Urmările cele mai grele ale înmulţirii sectelor în ţara noastră sînt multe şi uneori nebănuit de mari. Mai întîi păstorii de suflete care pierd pe credincioşi din sînul Bisericii nu se mîntuiesc nici ei şi nici cei ce s-au rătăcit din cauza lor de la adevărata credinţă. Apoi, prozelitismul sectar, ambiţia, interesul moral sau material al sectelor, mîndria, fanatismul, dus uneori la acte imorale, la fărîmiţarea sectelor în grupuri rivale, dizidente. Legătura tuturor sectelor cu ţările occidentale dezbină credincioşii noştri, slăbesc unitatea duhovnicească a Bisericii şi îndeamnă la încălcarea legilor statului, la anarhie şi fărîmiţarea familiei.

309. — **Ce trebuie să facă Biserica Ortodoxă, slujitorii şi credincioşii noştri şi cum să acţioneze mai bine pentru a opri prozelitismul sectar în satele şi oraşele noastre?**

— Pentru a opri stricarea dreptei credinţe apostolice de către sectari atît păstorii, ierarhii, preoţii şi călugării, cît şi credincioşii noştri ortodocşi trebuie să procedeze în trei feluri: a. întîi să citească cît mai des cu evlavie şi cu multă atenţie Sfînta Scriptură, pentru a cunoaşte cît mai bine credinţa noastră apostolică; b. să cunoască păstorii şi credincioşii,

doctrina Bisericii Ortodoxe, pentru a învăța la rîndul lor pe credincioșii din parohii; c. atît păstorii Bisericii, cît și toți creștinii ortodocși să se silească a trăi și a împlini poruncile Evangheliei lui Hristos, pentru a fi pildă tuturor prin faptele lor. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cere de la noi mai întîi să facem și să lucrăm poruncile Lui și apoi să vorbim la alții despre ele, căci zice: „Cela ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru împărăția cerurilor" (Matei 5, 19). La fel învață și Sfîntul Pavel pe ucenicul său Tit: „Acestea grăiește și mustră și îndeamnă cu toată tăria" (Tit 2, 15). La fel și Sfîntul Isaac Sirul spune: „Taci tu, să vorbească faptele tale" (Filocalia, vol. X, Cuv. 23).

De asemeni, pentru oprirea prozelitismului sectar este de mare importanță să se tipărească pentru credincioși cît mai multe cărți de rugăciuni, catehisme, cărți de învățătură creștinească și mai ales Viețile Sfinților, care sînt foarte căutate. De aceeași importanță pentru apărarea credinței este predica în biserică și la orice ocazii, precum și datoria preoților de a face regulat catehizarea credincioșilor. Dacă slujitorii Bisericii vor împlini cu sfințenie aceste datorii evanghelice și pastorale, vor reuși cu siguranță să oprească prozelitismul și fanatismul sectar. Iar de vor neglija aceste datorii evanghelice, nu se va putea face aproape nimic în fața prozelitismului sectar din țara noastră și vom fi aspru judecați de Hristos.

310. — **Cum pot ajuta călugării și mînăstirile noastre la apărarea credinței ortodoxe și oprirea prozelitismului sectar?**

— Călugării din mînăstirile noastre au ajutat din totdeauna la propovăduirea, menținerea și apărarea credinței ortodoxe și unității religioase în țara noastră. Mînăstirile și călugării ce se nevoiesc în ele au fost și sînt ca niște limanuri ale sufletelor creștinești care înoată în valurile tulburi ale veacului acestuia. Atît călugării și călugărițele, cît mai ales stareții și duhovnicii din mînăstirile noastre, de vor duce viață duhovnicească curată, după exemplul Sfinților Părinți, potrivit cu făgăduințele date la călugărie, de se vor ruga cu stăruință ziua și noaptea și de vor cunoaște cît mai bine Sfînta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți, vor fi și de acum înainte făclii și limanuri de odihnă și mîntuire pentru creștinii noștri, pentru cei stăpîniți de patimi și pentru cei îndoielnici în credință, care se luptă cu ispitele, cu patimile și necazurile acestei vieți.

Mînăstirile noastre, prin tradiția lor milenară, prin cuvioșii călugări rugători în ele, au fost și trebuie să fie și pe viitor vetre de trăire duhovnicească în Iisus Hristos, locașuri de mîngîiere și întărire în credință, oaze de lumină, de cultură creștinească și limanuri de odihnă și liniște sufletească pentru credincioși, prin slujbele cele sfinte care se fac în ele,

prin învățăturile duhovnicești ale călugărilor și mai ales prin pilda vieții curate a celor ce trăiesc în ele. Cred că este nevoie în mînăstiri, ca și în sate, de duhovnici buni și de preoți bine pregătiți. Căci, dacă vei pune un singur ciobан să păzească o mie de oi, pe multe le va pierde și pe multe le vor răpi lupii. De aceea zice și Sfîntul Ioan Gură de Aur în omiliile sale: „cînd vor lipsi păstorii, se vor aduna lupii".

311. — **Ce părere aveți despre ecumenism și mișcarea ecumenică mondială?**

Este nevoie mai întîi de multă rugăciune, că fără Dumnezeu nu putem face nimic (Ioan 15, 5). Întîlnirile între Biserici sînt bune, evanghelice, căci astfel creștinii se cunosc mai bine unii pe alții și încetează ura confesională. Însă, de aici pînă la unire este departe ca pînă la ceruri, căci nici o Biserică neortodoxă nu va renunța la credința ei ca să vină la Biserica Ortodoxă.

Se cere de asemenea membrilor Bisericii Ortodoxe să fie cu mare grijă, ca nu cumva să renunțe la ceva din tradiția noastră milenară, din învățăturile Sfinților Părinți și mai ales din dogmele Bisericii Ortodoxe, stabilite și apărate de atîția sfinți și cu atîta jertfă. Că dacă Sfinții Părinți întruniți la cele șapte Sinoade ecumenice și la cele 11 sinoade locale în primele veacuri creștine nu ar fi fost cu mare atenție la apărarea dogmelor și învățăturilor dreptei credințe ortodoxe, noi astăzi poate nu mai eram creștini ortodocși. Deci trebuie să fim cu luare-aminte ca jertfa sfinților noștri părinți să nu fie zadarnică. Altfel, ne pierdem și noi mîntuirea și dezbinăm și pe credincioșii Bisericii Ortodoxe atît de statornici, evlavioși și devotați.

312. — **Cînd credeți că se va împlini cuvîntul Sfintei Evanghelii, ca să fie pe pămînt „o turmă și un păstor"?**

— Cînd toate popoarele creștine și necreștine vor veni la adevărata credință ortodoxă în Dumnezeu, Cel în Treime lăudat și preamărit. Aceasta va fi numai la sfîrșitul veacurilor, în felul în care numai singur Dumnezeu știe.

CONVORBIREA A ZECEA

Alte cuvinte de folos

313. — **Părinte Cleopa, ce ne este mai de folos nouă călugărilor să facem în viață?**

— Eu socotesc că cel mai de preț în această viață este să lași toate și să-ți plîngi păcatele tale, pentru că cea mai scumpă pentru noi este

veșnicia. Deci, trebuie să facem totul ca să n-o pierdem, că atunci degeaba am mai trăit pe pămînt!

314. — **Ce legătură duhovnicească este între rugăciune și citirea cărților sfinte?**

— Spun Sfinții Părinți că două lucruri de geniu are mintea omului: citirea și rugăciunea. Ele se ajută permanent una pe alta. Cînd sîntem tulburați și răspîndiți cu mintea, mai mult să citim cuvinte folositoare de suflet. Iar cînd văzduhul inimii s-a liniștit și gîndurile minții s-au adunat, mai mult să ne rugăm și mai puțin să citim.

315. — **Dați-mi un sfat pentru rugăciune, că uneori am timp să mă rog și mă îndeamnă gîndul să fac altceva de folos, iar alteori nu am timp și aș dori să mă rog.**

— Dacă te jefuiește vrăjmașul de rugăciune, te jefuiește de orice. De aceea spune Sfîntul Isaac Sirul: „Dacă în vremea rugăciunii faci altceva decît te rogi, să știi că ești batjocorit de diavol". Eu te sfătuiesc ca niciodată să nu lași sfînta rugăciune, nici să faci altceva în vremea ei, că diavolul ne îndeamnă să facem orice, mai ales în vremea rugăciunii, numai să nu ne rugăm.

316. — **Ce înțelegem prin rugăciunea făcută „în duh și adevăr"?**

— Cînd ne rugăm în gînd lui Dumnezeu atunci ne rugăm în duh, adică cu mintea și cu inima stăpînite și de simțire. În adevăr, ne rugăm cînd lucrăm și poruncile lui Dumnezeu, că ele sînt adevăr, cum spune proorocul David: „Toate poruncile Tale sînt adevăr" (Ps. 118, 86). Însă, te rogi în adevăr numai cînd faci poruncile după legea lui Dumnezeu, adică în dreapta credință, cum zice psalmistul: „Că legea Ta este adevărul" (Ps. 118, 42).

317. — **Cum putem ajunge la această rugăciune duhovnicească?**

— Maica de obște a rugăciunii este darul Duhului Sfînt. Aceasta învață pe om să se roage, să crească în rugăciune, să urce dintr-o treaptă în alta a rugăciunii, pînă ajunge la treapta cea mai înaltă. Că opt sînt treptele rugăciunii, după unii Sfinți Părinți: contemplarea naturală în duh, adică cugetarea la zidirile lui Dumnezeu; rugăciunea limbii; rugăciunea gurii și a limbii, adică rugăciunea cu glas tare; rugăciunea minții și a gurii; cînd te rogi cu glas tare și cu toată luarea aminte; rugăciunea minții; rugăciunea minții și a inimii, cînd te rogi în taină cu luare-aminte și cu simțirea inimii; rugăciunea inimii, cînd mintea este înghițită de inimă, prin darul lui Dumnezeu și de acolo se înalță cu putere la cer. Și ultima treaptă, rugăciunea contemplativă. Aceasta este rugăciunea fără cuvinte la care ajung numai unii din sfinți, cu darul Duhului Sfînt.

318. — **Cu orice rugăciune putem ajunge la rugăciunea cea de foc a inimii?**

— Da. Cu orice rugăciune putem dobîndi adevărata rugăciune a inimii. Şi cu citirea Psaltirii, dacă o facem cu mare credinţă şi luare-aminte, şi cu metaniile, şi cu acatistele, şi chiar cu cîntarea cea duhovnicească, şi cu postul, şi cu privegherile de toată noaptea. Sfinţii Părinţi, însă, au ales rugăciunea lui Iisus pentru a dobîndi rugăciunea inimii, ca cea mai potrivită. Mai mare decît rugăciunea inimii, însă, este extazul, răpirea minţii, numită de Părinţi „Vedere duhovnicească", cînd se curăţeşte văzduhul inimii. La această treaptă au ajuns Moise şi Ilie, cînd s-au învrednicit să vorbească cu Dumnezeu şi să vadă slava Lui. Şi mai ales Sfîntul Apostol Pavel, care „a fost răpit pînă la al treilea cer, în trup sau afară de trup, Dumnezeu ştie". Că nici el nu ştia. În ultima treaptă a rugăciunii puterile sufleteşti rămîn la om, dar le poartă Duhul Sfînt unde voieşte, că omul nu le mai poate conduce. Mintea omului în acel moment se topeşte de focul dumnezeirii, ca ceara în foc şi nu mai are lucrarea ei. Cei cu înţelegere omenească nu pot pricepe înţelepciunea Duhului Sfînt. Nici descoperirile din vremea rugăciunii nu le poate tîlcui cel ce le-a văzut, ci altul mai înalt decît el. Cum a fost proorocul Daniel. El nu-şi putea explica descoperirile cele dumnezeieşti, ci i le explica arhanghelul Gavriil.

319. — **Aţi cunoscut vreun călugăr sau mirean cu rugăciunea inimii?**

— Am cunoscut cîţiva pustnici care trăiau prin bordeie în pădurile din jurul Mînăstirii Sihăstria, pe la Sihla, Agapia Veche şi Pocrov, dar cît erau de sporiţi în rugăciune, numai Dumnezeu ştie. Acum toţi s-au dus din lumea aceasta. La noi în Sihăstria, aveau rugăciunea inimii părinţii Ghervasie Gaşpar, Paisie Nichitencu, bucătarul mînăstirii († 1970) şi poate părintele Gherasim Ilie, fratele meu.

Rugăciunea inimii, însă, este o lucrare de taină pe care numai Dumnezeu o ştie, iar cel care o are foarte greu o spune altora. Ba, uneori, nici nu ştie omul că are rugăciunea inimii. Sînt şi mireni care au rugăciune duhovnicească, încît întrec şi pe călugări. Să vă spun o întîmplare minunată pe care am văzut-o aici, în biserică, acum vreo zece ani. Eram de rînd la Sfîntul Altar. Am venit la biserică pe la ora 4 dimineaţa şi îmi făceam rugăciunile de Sfînta Împărtăşanie în genunchi, în faţa Sfintei Mese. Nu după mult timp intră o femeie să se roage, care venise de cu seară la mînăstire. N-o cunoşteam. Se ruga încet pe la toate icoanele şi făcea mereu metanii. Nu ştia că mai este cineva în biserică. Era întuneric, că era timp de iarnă. Văzînd eu că se roagă aşa stăruitor m-am uitat prin sfintele uşi să văd cine se roagă cu atîta credinţă. Femeia stătea

în genunchi în mijlocul bisericii, cu mîinile ridicate în sus și zicea din toată inima aceste cuvinte: „Doamne, nu mă lăsa! Doamne, nu mă lăsa!" Am văzut o lumină gălbuie în jurul ei și m-am înspăimîntat. Apoi femeia a căzut cu fața la pămînt și se ruga fără glas. Raza de lumină dimprejurul ei se făcea tot mai mare și se ridica în sus. După puțin timp lumina s-a stins încet, iar femeia s-a ridicat și a ieșit din biserică. Era o femeie de la țară.

Iată, deci, cine are darul rugăciunii! Iată că mirenii ne întrec pe noi călugării! Eu făceam proscomidia și de mare emoție am început a plînge cu copia în mînă. Numai Dumnezeu știe cîți aleși are în această lume!

320. **— Dar noi care nu ajungem la măsura rugăciunii adevărate, ne putem mîntui?**

— Auzi ce spune Duhul Sfînt: „În dar sînteți mîntuiți". Nu faptele noastre, ci mila lui Dumnezeu și smerenia inimii ne mîntuiesc. Că și sfinții au nevoie de mila lui Dumnezeu. Facem ce putem, iar darul Duhului Sfînt săvîrșește toate. Vezi un gîndac mic ce face? Merge pe ici, pe colo. Se uită pe unde ar putea păși, după puterea lui. Se urcă pe o frunză, cade jos, apoi iar se urcă; nu dă înapoi, pînă nu ajunge sus, pe deal, sau în vîrful copacului. Așa face și puiul de pasăre. Sare de pe o creangă pe alta, se mai uită, dă din aripioare, se urcă pe un copac. Și așa, după a lui putere, se urcă cît poate mai sus, ca să fie la adăpost. Tot așa să facem și noi. Să urcăm din treaptă în treaptă, cu stăruință și smerenie și așa, cu darul lui Dumnezeu, vom dobîndi rugăciune curată de gînduri și imaginații, apoi cîteva lacrimi și nădejdea mîntuirii.

321. **— Ce ne spuneți despre imaginație care bîntuie în vremea rugăciunii?**

— Fericită este mintea care se roagă, se închină fără imaginație, că Hristos n-a avut imaginație, fiind Dumnezeu. Adam a căzut din rai după ce a căzut în imaginație, că își imagina, după sfatul lui Lucifer, că de va mînca din pomul oprit nu va mai muri în veac. Spun Sfinții Părinți că cea mai mare boală și ispită în vremea rugăciunii este imaginația minții, numită de ei și „caracatița sufletului cu opt brațe" sau „octogon". Mai este numită imaginația și „pod al dracilor". În timpul rugăciunii din inimă cel mai greu lucru este a păzi imaginația; mai greu chiar decît a păzi mintea de gînduri. Să nu uităm că tot ce este circumcis, imaginat, nu este Dumnezeu. Or, dacă ne oprim la imaginații, ne înșelăm, nu mai putem pătrunde pe poarta cea îngustă a inimii, nici nu ajungem la Dumnezeu.

322. **— Prin ce este omul superior tuturor creaturilor?**

— Toate sînt create de Dumnezeu, dar nu toate sînt din Dumnezeu, cum este omul. El este creat cu sfatul Prea Sfintei Treimi, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Deci omul are puterea să devină fiu al lui Dumnezeu după dar, să se nască din Dumnezeu, să crească în faptele bune, să se îndumnezeiască. Omul are suflet viu, creat de Dumnezeu, în care se odihnesc o mică parte din energiile necreate ale lui Dumnezeu, care sînt tot atîtea cîte sînt și însușirile lui Dumnezeu.

323. **— Cel ce nu face deplin voia lui Dumnezeu are voie să îndemne și pe alții la fapta bună?**

— Spune Sfîntul Isaac Sirul că „se cade și celui ce nu face fapta bună să învețe pe alții faptă bună, că lipsa faptelor sale o împlinește folosul cuvîntului". Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Se cade celui ce învață și nu face, rușinîndu-se de cuvintele sale, să înceapă și el cîte puțin a face fapta bună".

324. **— Ce sfat ne mai dați pentru mîntuirea sufletului?**

— Să rămîneți în corabia Bisericii și să ascultați de ea, că Biserica este trupul lui Hristos. Biserica este mama noastră cea de obște. Prin Biserică intrăm în lume, în viață și prin ea plecăm din lume, în cealaltă viață veșnică. Noi, creștinii, sîntem asemenea unui copac sădit de Dumnezeu. Creanga care se rupe din copac moare, nu mai poate fi vie. Așa și creștinii care se rup de Biserică mor, nu mai pot avea viață, nici mîntuire pînă nu se întorc în sînul Bisericii. Cînd mintea omului iscodește credința și părăsește Biserica, în zadar sînt toate faptele bune. Iar unde este unitate și înțelegere, acolo este mîntuire și Dumnezeu ajută. Mai spun Sfinții Părinți că în vremea de pe urmă două lucruri vor ajuta Biserica și pe credincioși: pustia simțită, adică munții, peșterile, pădurea; și pustia gîndită, adică păstrarea credinței în taina inimii.

325. **— Este bine sau rău că Biserica noastră nu și-a canonizat pe sfinții ei naționali, cum au făcut celelalte Biserici?**

— Este o mare greșeală a noastră că nu am canonizat pe atîția martiri, cuvioși și voievozi apărători ai credinței ortodoxe, cum au făcut toate Bisericile creștine. Am avut sute de sfinți pe care i-a îngropat uitarea de-a lungul istoriei. Azi încercăm să-i dezgropăm din negura vremii, dar este mult mai greu.

326. **— Unde se mîntuiesc călugării mai ușor? În viața de obște sau în viața de sine, la liniște?**

— Spune Sfîntul Teodor Studitul așa: „Călugării din viața de obște se mîntuiesc cu miile, iar cei din viața de sine cîte unul la mie". În viața de obște trebuie să fie o minte în toate capetele și un suflet în toate tru-

purile, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare. Pe cînd în viața de sine, fiecare face ce vrea. Mănîncă cînd vrea, doarme cînd vrea, se roagă cînd vrea. Nimeni nu-l conduce și nu-i taie voia, decît singură conștiința sa îl călăuzește și duhovnicul, dacă îi cere sfatul. În această privință îmi aduc aminte și de cuvîntul părintelui nostru Ioanichie Moroi, egumenul Sihăstriei, că adeseori ne zicea: „Părinților și fraților, cînd se va strica viața de obște în mînăstiri, atunci se pustiesc mînăstirile!". Și așa este. Acum aproape peste tot s-a stricat viața de obște.

327. — **După rînduiala vieții monahale, care sînt motivele canonice pentru care călugărul poate să plece din mînăstirea sa de metanie?**

— Trei sînt motivele canonice pentru care un călugăr poate să plece în altă mînăstire, și anume: dacă stau femei în mînăstire; dacă sînt copii mici în mînăstire și dacă starețul este eretic. Al patrulea motiv, după Sfîntul Vasile cel Mare, dacă un călugăr are vătămare sufletească în mînăstirea sa, poate pleca în altă mînăstire unde crede că poate spori.

328. — **Dacă un călugăr este trimis din mînăstirea sa în altă parte și nu se duce de la metanie, este păcat?**

— Dacă ne legăm inima de loc, încă nu iubim pe Dumnezeu. De vrea Dumnezeu să ne pună o sarcină în spate, oare noi să n-o primim? Că Dumnezeu nu ne încearcă mai presus de puterea noastră. Deopotrivă cu ispita, cu suferința va veni și mîngîierea Duhului Sfînt în inima noastră.

329. — **Este de folos să meargă călugării în pelerinaj la Mormîntul Domnului?**

— Așa a fost întrebat odată Sfîntul Vasile cel Mare de o călugăriță, iar el i-a răspuns: „Dacă n-ai aflat cărarea către Ierusalimul cel dinăuntru, du-te la Ierusalim; iar dacă ai aflat-o, nu te mai duce!"

330. — **Care este importanța Sfintei Liturghii?**

— Sfînta Liturghie are caracter și de jertfă și de cină. Prin jertfa liturgică se spală păcatele celor ce se pomenesc și li se scot părticele și, totodată, prin această jertfă dumnezeiască ni se oferă în dar cina Domnului, adică Trupul și Sîngele lui Hristos. Cît timp va fi Sfînta Liturghie pe pămînt este semn că încă nu ne-a părăsit mila lui Dumnezeu. Iar „cînd va înceta jertfa și turnarea", cum spune la Daniil proorocul, atunci va fi sfîrșitul lumii. Că nu armele vor pustii și arde pămîntul, ci, cum spune la Pilde, „fărădelegea va pustii tot pămîntul și va răsturna scaunele celor puternici". În acele zile, trei patimi cumplite vor stăpîni în lume, simbolizate de numărul apocaliptic 666, și anume: minte fără de judecată, adică plină de iuțime, de răzbunare și ucidere; poftă fără de

minte, adică vor domni pe pămînt desfrînarea, sodomia și beția; minte plină de imaginație sau închipuire pripită, adică oamenii vor fi amăgiți de tot felul de griji, gînduri, tulburări și patimi, încît nu vor mai avea timp să se roage, să citească, să cugete la moarte.

331. **— Ce trebuie să știm despre Botez?**

— Prin Botez se spală deodată două păcate cu care se naște copilul, adică, atît păcatul strămoșesc, cît și păcatul zămislirii din plăcere. Că și zămislirea este considerată păcat, după cuvîntul psalmistului din psalmul 50, care zice: „Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut mama mea . . .". De aceea trebuie să se boteze copiii. Ei se botează prin credința nașilor, cum s-a vindecat și sluga sutașului. Omul la început a fost creat să se înmulțească prin cuvînt, nu prin poftă, că este ființă cuvîntătoare, așa cum a zămislit Maica Domnului prin cuvînt. Însă, omul, prin păcat a ajuns să se înmulțească trupește.

332. **— Părinte Cleopa, în ce an ați venit la mînăstire?**

— Noi am fost zece frați la părinți, dintre care cinci — patru frați și o soră — am venit la mînăstire. Fratele cel mai mare, Mihai, a fost pustnic pe muntele Ceahlău. Sora mea Ecaterina a fost rasoforă la Agapia Veche, iar eu și cu încă doi frați mai mari, Vasile și Gheorghe, am venit la Sihăstria. Pînă în anul 1935 mi-au murit de tineri toți cei nouă frați. Apoi a murit și tata, Alexandru Ilie, zis Țîrlea. Mai trăiam eu, ca stareț la Mînăstirea Sihăstria, și mama, acasă în comuna natală, Sulița — Botoșani. În anul 1946 am adus pe mama la Sihăstria, am călugărit-o și am dus-o la Agapia Veche, unde a trăit pînă în anul 1968, cînd s-a dus la Domnul, în vîrstă de 92 de ani.

Iar venirea mea la mînăstire a fost așa: În ziua de 12 decembrie 1929, de Sfîntul Ierarh Spiridon, cînd aveam 17 ani, am plecat din casa părintească cu fratele meu mai mare Vasile, cu două traiste în spate. În una aveam Viețile Sfinților, Psaltirea, Ceaslovul și Sfînta Scriptură; iar în cealaltă aveam două icoane mari, pictate — una, cu Maica Domnului și alta, cu Sfîntul Gheorghe. Nimic altceva nu ne-am luat de-acasă. Părinții noștri, Alexandru și Ana, ne-au petrecut plîngînd pînă pe cîmp, pe platoul tîrgului Sulița, la locul numit „Rîpa lui Budăi". Aici fratele meu Vasile a început a cînta condacul Acatistului Mîntuitorului, „Apărătorul cel mai mare și Doamne, biruitorul iadului . . .". Apoi ne-am închinat, am sărutat mîinile părinților și am plecat spre Schitul Cozancea. În clipa aceea părinții mei au căzut jos și plîngeau în hohote . . .! La Cozancea am stat o noapte la părintele Paisie. Apoi am luat și pe fratele nostru Gheorghe, am venit toți trei la Suceava, ne-am închinat la

moaștele Sfîntului Ioan cel Nou și de aici am venit pe jos la Mînăstirea Sihăstria.

Aici era egumen protosinghelul Ioanichie Moroi. Cum ne-a văzut ne-a ținut trei zile și trei nopți la poarta mînăstirii să ne rugăm și să batem cu bățul într-un butuc de brad, ca să ne ispitească dacă avem răbdare pentru viața călugărească. Numai seara ne lăsa să dormim într-o chilie. După trei zile de post, de rugăciune și ispitire, ne-a chemat în biserică, ne-a spovedit, ne-a împărtășit cu Prea Curatele Taine, ne-a dus la trapeză să mîncăm și ne-a rînduit chilii și ascultare în mînăstire. Pe mine și pe fratele meu Vasile ne-a trimis la oi, că știam bine de acasă, iar pe fratele Gheorghe la vite. Nu ne vedeam unii cu alții cîte o săptămînă și chiar cîte o lună. Așa am intrat în nevoința călugărească. În anii 1931 și 1933 au murit frații mei și am rămas singur. În anul 1937 am fost tuns în călugărie și am păscut zece ani oile mînăstirii. În anul 1942 am fost luat de la oi și numit în fruntea unei comisii de conducere a mînăstirii, că părintele egumen era bolnav. Iar în ianuarie 1945 am fost hirotonit preot și numit stareț al mînăstirii în locul bătrînului egumen, decedat.

333. — Spun părinții bătrîni că la început nu voiați să primiți hirotonia în preot. Cine v-a determinat s-o primiți?

— Citind eu prin cărți și auzind că Sfîntul Grigorie Teologul și Sfîntul Ioan Gură de Aur au fugit multă vreme de preoție, mă temeam să primesc o așa de mare treaptă, prin care mulți nevrednici s-au osîndit. De aceea nu voiam să primesc preoția. Dar în toamna anului 1944, mergînd cu carul cu boi la via mînăstirii de la Racova-Buhuși, ne-a ieșit înainte plîngînd o bătrînă dintr-un sat, cu un Liturghier, un epitrahil, o cruce de mînă și un baston preoțesc și mi le-a dat mie, zicînd: „Părinte, aceste lucruri au rămas la mine de la un preot bătrîn care a murit. Vi le dau sfinției voastre, poate vă trebuie . . . !". Le-am adus la mînăstire. Acest lucru m-a mișcat atît de mult, încît l-am socotit un semn dumnezeiesc ca să primesc taina preoției și ascultarea de stareț.

334. — Cîți ani ați fost stareț la Mînăstirea Sihăstria?

— Aproape cinci ani. Din ianuarie 1945, pînă la 1 septembrie 1949, cînd am fost transferat la Mînăstirea Slatina cu 30 de călugări din Sihăstria.

335. — Cum vi s-a părut ascultarea de stareț la Sihăstria?

— N-a fost deloc ușoară. După incendiul din 1941, mînăstirea era în reparație, nu aveam chilii pentru călugări, iar frații noi se adunau mereu. Era greu cu hrană și materiale, ca după război și foamete. Obștea, însă, în cîțiva ani s-a dublat, ajungînd la 80 de părinți și frați. La început

nu aveam preoți suficienți la biserică, paraclisul de iarnă era ars și nu aveam fonduri pentru reparații. Dar ne-a ajutat Dumnezeu, că ne-a trimis credincioși buni din Rădășeni și am mers înainte. Ne-au ajutat și mînăstirile Neamț și Secu cu bani, hrană și materiale, încît în cîțiva ani am construit din nou două corpuri de chilii și un paraclis pentru iarnă. Apoi am făcut călugări, am hirotonit preoți noi și am întărit programul slujbelor la biserică. Ce-am adăugat în plus la biserică au fost privegherile de toată noaptea la cele douăsprezece praznice împărătești, privegherea Acoperămîntului Maicii Domnului, marți seara, și citirea neîncetată a Psaltirii în biserică, de către toată obștea, începînd cu starețul mînăstirii, tradiție care se mai păstrează și astăzi.

336. — **Ce bucurii duhovnicești mai deosebite ați avut la Mînăstirea Sihăstria în anii tinereții?**

— Cele mai mari bucurii duhovnicești le-am avut în primii zece ani, cît am fost cioban la oile mînăstirii împreună cu frații mei. Stîna, oile, trăirea în liniște și singurătate pe munte, în mijlocul naturii mi-au fost cea mai înaltă școală de călugărie și teologie din toată viața mea. În acești ani m-am rugat cel mai mult și am citit numeroase scrieri ale Sfinților Părinți, precum: Patericul, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Sfîntul Isaac Sirul, Sfîntul Efrem Sirul, Puțul Sfîntului Ioan Gură de Aur, Exaimeronul Sfîntului Vasile cel Mare, Viețile Sfinților și Sfînta Scriptură. Cărțile le împrumutam din bibliotecile mînăstirilor Neamț și Secu și le purtam cu mine în desagă, cu oile pe munte. Iar rugăciunea mea era citirea Psaltirii în fiecare zi și cele șapte laude. După ce terminam pravila, mîncam ceva din desagă, apoi scoteam scrierile Sfinților Părinți și citeam pe lîngă oi pînă seara. Îmi erau așa de dragi cuvintele Sfinților Părinți încît se lipeau ca ceara de memoria mea. Mi-amintesc, odată, că și Cuviosul Ioan Iacob, bibliotecar la Mînăstirea Neamț între 1933—1936, mi-a împrumutat să citesc cartea „Alfavita sufletească". Apoi mă întîlneam cu călugării pustnici care se nevoiau acum 50 de ani în pădurile din împrejurimi, cărora le ceream cuvinte de folos și le duceam cîte ceva de mîncare de la stînă. Toate acestea au format pentru mine cele mai curate bucurii duhovnicești.

337. — **Ce părinți mai aleși se nevoiau acum cincizeci de ani în jurul Mînăstirii Sihăstria?**

— În toamna anului 1930 am cunoscut pe cuviosul Ioan, un mare rugător și călugăr cu viață sfîntă. Tot în acea vreme am cunoscut și alți părinți iubitori de liniște care trăiau în pădurile din apropiere; ieromonahul Partenie cu ucenicul său Gherasim; ieroschimonahul Vasian de la Sihla; schimonahia Isidora de la Rîpa lui Coroi; monahiile Cleomida,

Zenovia și Magdalena cu ucenicele lor; ierodiaconul Cristofor, nevoitor aproape de Schitul Sihla; monahiile Antonina, Eufrosina și Pangratia, care mai tîrziu s-au dus la Locurile Sfinte, unde au și răposat. Apoi monahii: Timotei, Ilarion și Nicodim, cu metania din Mînăstirea Neamț, și monahiile Valentina, cu fiica ei Emiliana. Pe toți aceștia i-am cunoscut și m-am folosit duhovnicește de nevoința și sfaturile lor. Dumnezeu să-i numere pe toți în ceata sfinților!

338. — **Ați dorit vreodată să vă retrageți la liniște în Muntele Athos?**

— Am dorit aceasta din tinerețile mele, mai ales că am avut și un moș acolo, pe ieroschimonahul Varlaam Vîntu. Însă nu am vrut să mă duc de capul meu, fără poruncă, ca să nu greșesc înaintea lui Dumnezeu și să mă mustre conștiința că am făcut voia mea. Starețul, duhovnicul și mitropolitul meu niciodată nu m-ar fi lăsat să mă duc la Athos. În toamna anului 1977, cînd am fost împreună cu sfinția ta la Sfîntul Munte, înclinam cu gîndul să cer binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit pentru a mă retrage la Athos. Cînd am întrebat pe Arhimandritul Iustin Popovici din Serbia, cum știi și sfinția ta, dacă ar fi mai bine să mă duc la Athos sau să rămîn în țară, el mi-a răspuns: „Dacă te duci în Sfîntul Munte, mai adaugi o floare la buchetul de flori din Muntele Athos și te rogi numai pentru sfinția ta. Iar dacă rămîi în țară, stai înaintea credincioșilor, înveți pe mulți calea mîntuirii, propovăduiești pe Hristos, crești ucenici și te mîntuiești și pe sfinția ta și pe alții. Că dacă îi părăsim și plecăm toți la liniște, cine să-i mîngîie, cine să-i învețe voia lui Hristos și să-i călăuzească în dreapta credință ortodoxă, mai ales acum cînd s-au înmulțit peste tot necredința și sectele!".

Aceste cuvinte ale părintelui Iustin Popovici m-au liniștit, renunțînd pentru totdeauna să mă retrag la Athos. Am socotit că prin gura lui a vorbit însuși Duhul Sfînt.

339. — **La sfîrșitul acestor convorbiri, ce sfaturi duhovnicești dați părinților care v-au cunoscut și prețuit?**

— Să slujească Biserica lui Hristos cu toată vrednicia, cu totală dăruire și dragoste pînă la jertfă, apărînd dreapta credință de tot felul de învățături rele și să poarte grijă de turma și sufletele ce li s-au încredințat, „ca cei ce vor să dea seama" în ziua judecății de toate. Spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, că: „preotul trebuie să se și jertfească, nu numai să jertfească". Și în alt loc zice: „Nimic nu este mai greu decît a păstori suflete pe calea mîntuirii!"

340. — **Ce sfat mai deosebit dați ucenicilor Prea Cuviosiei Voastre, pe care i-ați crescut și învățat voia lui Dumnezeu?**

— Să rămînă în dragostea lui Hristos şi să se iubească unii pe alţii, cu dragostea cu care i-am iubit şi eu. Apoi, să ajute şi ei pe alţii la mîntuire, să rămînă sub ascultare în staulul Bisericii Ortodoxe şi să se roage pentru iertarea păcatelor mele, că aştept din zi în zi să mă cheme Hristos la judecată şi să dau socoteală pentru toate. Să nu uite ucenicii mei că oricîtă ştiinţă, avere şi cinste am avea, oricîtă rugăciune şi nevoinţă am face, nu ne putem mîntui dacă nu ne iubim, dacă nu ne iertăm şi dacă nu ne ajutăm unii pe alţii, că „Dumnezeu este dragoste". Altfel, este în zadar toată osteneala şi nădejdea noastră.

Cît am putut, m-am silit după a mea slabă putere cu darul lui Dumnezeu, să folosesc şi să învăţ pe fiecare, călugăr şi credincios, calea mîntuirii. Pe nimeni n-am întors deşert de la uşa chiliei mele. Ci am deschis uşa chiliei şi a cuvîntului tuturor care au venit la mine, ştiind că odată cu fiecare om, intră şi Hristos în chilia mea. Nu pot spune că am făcut tot ce aş fi putut face, nici n-am împlinit cu fapta ce-am învăţat pe alţii. Însă am cugetul împăcat că ce mi-a dat Dumnezeu în dar, am împărţit şi eu altora în dar şi nădăjduiesc că mă voi mîntui prin mila lui Dumnezeu şi prin rugăciunile Bisericii şi ale fiilor mei duhovniceşti.

341. — **Ce dorinţă mai aveţi acum în suflet?**

— Să las toate şi să mă rog pentru păcatele mele! Aceasta este ultima mea dorinţă. Că nimic nu este mai uşor, decît a învăţa pe alţii şi nimic nu este mai greu, decît a face ceea ce înveţi pe alţii. De aceea, acum şi eu aş vrea să las toate şi să împlinesc cu fapta ce am învăţat pe alţii toată viaţa.

342. — **Părinte Cleopa, în încheiere, daţi-mi şi mie un cuvînt de folos.**

— Părinte Ioanichie, mai întîi să avem convingerea că în toată clipa supărăm pe Dumnezeu. Fără această smerenie din inimă nu ne putem mîntui. Eu aşa încep mărturisirea mea. Apoi, dacă voieşti să te mîntuieşti, păzeşte aceste trei lucruri, cum spune Sfîntul Antonie cel Mare: „Să nu te muţi curînd dintr-un loc în altul; să ai întotdeauna pe Dumnezeu înaintea ochilor şi, orice vrei să faci, să ai mărturie din Sfînta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi". Alt cuvios părinte spunea: „Fă-ţi chilia rai, pe călugări să-i ai ca pe îngeri, caută pacea şi te vei mîntui!".

Aşa şi noi, părinte Ioanichie, să păzim cu scumpătate învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi poruncile date nouă de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos şi, cu darul Lui, nădăjduim că ne vom mîntui şi în veşnica odihnă ne vom sălăşlui. A m i n.

II

CONVORBIRI
CU
DASCĂLI AI TEOLOGIEI ORTODOXE

PREOTUL PROFESOR DUMITRU STĂNILOAE

Institutul Teologic din București

(n. 1903)

De peste o jumătate de secol teologia românească numără printre reprezentanții ei cei mai de frunte pe venerabilul Preot Profesor Dumitru Stăniloae, al cărui nume este unanim recunoscut în țară și peste hotare ca o mare personalitate a Bisericii Ortodoxe, în general, și a celei Române, în special. Dogmatist de renume mondial, apărător hotărît al Ortodoxiei, gînditor, profesor de teologie emerit, traducător din tezaurul patristic și scriitor neobosit de tratate teologice și duhovnicești, preot model și părinte sufletesc cu mulți ucenici, Prea Cucernicia Sa este deopotrivă prețuit de preoți, de monahi, de studenți, de scriitori, de intelectuali și de numeroși credincioși de la sate și orașe. Fiecare dintre ei ar dori să-l vadă, să-i ceară o carte, o lămurire pentru viață, să-i destăinuie un gînd, să-i solicite un cuvînt de folos sufletesc. Și aceasta, pentru că atît viața și scrierile Prea Cucerniciei Sale, cît și experiența personală la catedră, la amvon și în scaunul de spovedanie îl impun ca o mare autoritate morală în Biserica noastră.

Părintele Dumitru Stăniloae se adresează deopotrivă rațiunii și inimii, după structura și pregătirea fiecăruia. El cere credincioșilor statornicie în credința ortodoxă apostolică și totală ascultare de Biserică, al cărei cap este Domnul nostru Iisus Hristos. Preoților le cere, pe lîngă profunde cunoștințe teologice, o viață duhovnicească și pastorală impecabilă, fără compromisuri și ezitări, ca adevărați economi ai tainelor lui Dumnezeu, fără de care nu vor putea face îndeajuns pentru mîntuirea turmei încredințate. Monahilor din mînăstiri le dorește să fie ca niște făclii în sfeșnic. Să ducă o viață duhovnicească de sfințenie, să se roage pentru lume, să apere cu tărie credința ortodoxă, să învețe cu rîvnă pe credincioși și să se jertfească pentru Biserică și Neam.

La memorabila vîrstă de octogenar, Părintele Dumitru Stăniloae lasă moștenire Bisericii noastre, pe lîngă numeroase generații de preoți ucenici și destule scrieri teologice, două opere monumentale: „Filocalia" cu comentarii, în 11 volume, continuată în prezent în colecția „Părinți și scriitori

bisericești", și tratatul de Dogmatică, în trei volume, care împreună cu tratatul de Morală formează mărturisirea de credință a Prea Cucerniciei Sale în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Ca ucenic de mai mulți ani al Părintelui Dumitru Stăniloae și împreună slujitor al Bisericii lui Hristos, l-am invitat la o scurtă convorbire duhovnicească, pe care Prea Cucernicia Sa a acceptat-o cu bunăvoință. În continuare redăm această convorbire, ca un testament de credință al inimii sale, adresat nouă și celor ce vor urma după noi.

1. — **Care este cea mai profundă definiție a Teologiei?**

— Cred că cea mai profundă definiție a Teologiei este desăvîrșita unire a omului cu Sfînta Treime, care este Dumnezeul cel adevărat. Dar descrierea ei nu o pot face decît cei ce trăiesc această unire, adică sfinții.

2. — **Care este începutul, temelia Teologiei și care este cununa ei, după Sfinții Părinți?**

— Începutul și temelia Teologiei este credința în Sfînta Treime, Dumnezeul cel adevărat, și în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care S-a făcut om, S-a jertfit pentru noi, a înviat, conduce mîntuirea noastră și iarăși va să vie să judece viii și morții. Și, întrucît credința aceasta vine din legătura cu Sfînta Treime, făcută cunoscută nouă prin Hristos, ea este începutul teologiei noastre. Iar cununa ei este mîntuirea, sfințenia și îndumnezeirea.

3. — **Călugărul care laudă neîncetat pe Dumnezeu și se roagă pentru mîntuirea oamenilor, poate fi numit teolog, după Sfinții Părinți?**

— Da. Dar nu numai călugărul, ci orice credincios care are necontenit pe Dumnezeul cel adevărat în cugetul său și se înfrînează de la tot ce este contrar voii Lui este considerat teolog.

4. — **Ce legătură duhovnicească este între cunoaștere și trăire? Creștinul se poate mîntui cu una fără cealaltă?**

— Cunoașterea lui Dumnezeu are ca scop trăirea în Dumnezeu și iubirea Lui, iar trăirea ne ajută să sporim în cunoașterea Lui. Cunoașterea adevărată a lui Dumnezeu nu se poate despărți de iubirea Lui, căci „Dumnezeu este iubire" (1 Ioan, 4, 8).

5. — **Care sînt însușirile principale ale Bisericii Ortodoxe, ce o deosebesc de celelalte Biserici?**

— Însușirile principale ale Bisericii sînt cele arătate în Simbolul credinței. Biserica este *una*, pentru că este Trupul lui Hristos, sau comunitatea credincioșilor, adîncită prin credința cea dreaptă, dar și mai mult prin Sfintele Taine în Hristos cel Unul, cel adevărat; este *sfîntă* și preo-

cupată de sfințenie, pentru că Hristos cel adevărat este sfînt și lucrează în noi sfințenia prin Duhul Lui cel Sfînt; este *sobornicească*, pentru că membrii ei se străduiesc pentru comuniunea întreolaltă în Hristos, și pentru că se practică și în legătura dintre ierarhi, care numai împreună păzesc, prin hotărîri comune, credința neschimbată și rînduielile de viață ale Bisericii din orice timp; este *apostolică*, pentru că păstrează în mod neschimbat învățătura și tradiția primite de la Apostoli, pe care aceștia le-au primit nemijlocit de la Domnul nostru Iisus Hristos.

6. — **Prin ce anume se deosebește Ortodoxia de Catolicism și Protestantism?**

— Catolicismul vede unitatea mai mult exterior și nu atît ca adunare a tuturor membrilor ei în Hristos. Aceasta îl face să-și mențină unitatea mai mult prin ascultarea de un singur ierarh, nu prin comuniunea tuturor în Hristos și a păstrării neschimbate a tradiției apostolice. Dar un singur ierarh nu poate păstra și explica în mod desăvîrșit nici tezaurul învățăturii apostolice, cum îl poate păstra comunitatea tuturor ierarhilor care se frînează și se completează unii pe alții, evitîndu-se orice unilateralitate. De aceea catolicismul n-a păstrat deplin nici apostolicitatea, nici viața în Hristos sau sfințenia. La protestanți nu mai este ținută nici această unitate imperfectă. Deci, nici apostolicitatea întreagă. De asemenea, nu s-a mai respectat ierarhia de succesiune apostolică, ca o coloană vertebrală a unității între credincioși, în cursul timpului, care formează Trupul lui Hristos.

7. — **În afară de Biserica Ortodoxă, ce Biserici creștine posedă harul mîntuirii?**

— Harul mîntuirii nu se poate primi decît în Biserica Ortodoxă, pentru că este lucrarea lui Hristos rămas, ieri și astăzi, Același cu ea. Chiar teologia catolică socotește harul ceva creat, deci nu e lucrare izvorîtoare din Hristos. Mîntuirea este viață în Hristos sau a lui Hristos în credincioși prin lucrarea Lui necreată. Ea se arată unde omul înaintează în sfințenie cu ajutorul harului dumnezeiesc.

8. — **Învățătura de credință ortodoxă ne învață că nu este mîntuire în afară de Biserică. Cum trebuie înțeles acest lucru?**

— Numai cel ce trăiește în Biserica Ortodoxă, păstrînd credința ei integrală în Hristos și primindu-L pe El prin Taine, Îl găsește pe Hristos întreg, și numai în ea. Păcătuind din slăbiciune, omul obține iertare pentru că o cere. Neîntîmplîndu-se aceasta în formațiile creștine desprinse de trupul Bisericii Ortodoxe, cum s-ar putea mîntui membrii lor? Aceștia aud numai cuvîntul despre Hristos din exterior, ca despre cineva exte-

rior, dar nu-L primesc cu lucrarea Lui în ei înșiși prin Taine. S-ar putea ca în mod excepțional să fie mîntuiți unii dintre ei, prin alte mari fapte care se abat de la spiritul general al acestor formații. Dar nu se poate avea o siguranță în aceasta.

9. **— Creștinii botezați de laici în Bisericile și cultele creștine, care nu au cele șapte Taine, primesc vreun har la Botez? Dacă refuză Tainele instituite de Mîntuitorul, se pot mîntui fără ele?**

— Într-o anumită legătură cu Hristos pot intra prin credință, prin cuvîntul ce li se spune și prin botezul în numele Prea Sfintei Treimi, și acești creștini. Dar legătura aceasta poate deveni în oarecare măsură lucrătoare numai în cei ce în baza poruncilor bune ale firii trăiesc o viață creștină, apropiată celei învățate de Biserica Ortodoxă. Dar la această viețuire ajung în mod sigur numai dacă se alipesc în chip văzut Bisericii Ortodoxe. Atunci, ceea ce au primit în botezul lor devine har efectiv, căci acum intră în legătură cu Hristos întreg și neschimbat.

10. **— În iconomia lui Dumnezeu este posibilă mîntuirea creștinilor rupți din sînul Bisericii Ortodoxe?**

— Cei ce au fost în Biserica Ortodoxă, deci au putut cunoaște credința ei dreaptă și puterile mîntuitoare ale lui Hristos, lucrătoare în ei, dar din nepăsare n-au căutat să le cunoască, ba chiar s-au rupt de ea, nu se pot mîntui decît dacă se căiesc de fapta lor și revin în sînul Bisericii. Căci numai așa reintră în legătură cu Hristos întreg, prin Care se pot forma ca oameni și creștini întregi.

11. **— Se cunosc limitele harului Duhului Sfînt în iconomia mîntuirii?**

— Harul mîntuitor este numai acolo unde este unirea cu Hristos cel adevărat, prin credința întreagă primită de la Apostoli, cu Hristos cel lucrător în oameni, deci în Biserica adevărată sau Ortodoxă. Potrivit doctrinei noastre, în catolicism se primește o oarecare putere a lui Hristos, care devine har mîntuitor în cei ce, prin judecata lor trezită de Hristos care li se propovăduiește, Îl găsesc pe Hristos întreg, prin viețuirea lor, arătînd prezența Lui Hristos Cel lucrător în ei. Unele raze ale luminii lui Hristos vin și în membrii formațiilor creștine protestante și neoprotestante, în măsura în care Hristos propovăduit lor este mai aproape de Hristos cel adevărat. În acest sens, harul, ca lucrare a lui Hristos, se limitează de bunăvoie de către firea omenească. El nu o desființează pe aceasta. Lucrează numai prin ea în mod accesibil oamenilor. Dar firea omenească este ridicată necontenit, fără sfîrșit, în putința de a fi mediu al harului lucrător.

12. **— Ce trebuie să înțeleagă creștinul prin mîntuire?**

— Mîntuirea este unirea în dragoste cu Prea Sfînta Treime, prin Domnul nostru Iisus Hristos. Pentru aceasta omul trebuie să se unească cu Hristos prin Taine și să mențină și să dezvolte această unire și din partea sa, prin viața lui în Hristos arătată și de fapte bune. Deplinătatea mîntuirii o dobîndește creștinul numai în viața viitoare, mai ales după înviere.

13. — **Poate creștinul ortodox să fie sigur de mîntuire, cît este în trup?**

— În viața aceasta, creștinul trăiește mîntuirea ca o arvună prin liniștea conștiinței, cînd primește Tainele Bisericii și duce o viață conformă cu voia lui Dumnezeu, ce ni s-a arătat prin Hristos și s-a transmis Bisericii prin Apostoli. Dar, întrucît mîntuirea veșnică depinde și de persistența vieţuirii lui în conformitate cu voia lui Dumnezeu, iar slăbiciunile ce și le cunoaște nu-i dau siguranța că se va menține pe această cale, nici că se va căi de va cădea într-o viață de păcate, nu poate fi cu totul sigur de mîntuirea lui cît se află pe pămînt.

14. — **Care sînt principalele fapte bune care pot asigura mîntuirea omului?**

— Dreapta credință în Hristos, iubirea față de Dumnezeu și de aproapele și ajutorarea celor cunoscuți de noi că sînt în nevoi.

15. — **Care ar fi motivele principale care au dus la slăbirea credinței în lume?**

— O mulțime de idei contrare credinței ce s-au răspîndit prin mijlocirea scrisului și a altor forme, precum și neaprofundarea de către teologi a minunii evidente a naturii, a ființei omului și a ideii de Dumnezeu.

16. — **Care sînt urmările grave ale slăbirii credinței în Dumnezeu?**

— Le vedem cu toții. Mîndria, egoismul, superficialitatea. Apoi, neînțelegerile dintre oameni, divorțul, desfrîul, ura, răzbunarea, sectele și altele. Toate acestea sînt urmări firești ale slăbirii credinței în lume.

17. — **Ce trebuie să facă Biserica lui Hristos pentru întărirea credinței în Dumnezeu și armoniei între oameni?**

— Biserica trebuie să-și pregătească mai bine slujitorii pentru a face față problemelor ce li se pun în timpul de față și să-i îndemne mai stăruitor la împlinirea conștiincioasă a slujirii lor de preoți ai lui Dumnezeu și păstori ai sufletelor încredințate lor. Cel mai bun sfat în această privință este exemplul personal și rîvna pentru o cît mai intensă trăire în Hristos a slujitorilor Bisericii.

18. — **Cum putem spori mai mult în nădejdea mîntuirii?**

— Prin lecturi duhovnicești mai multe și mai bune, prin rugăciune, adică pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, prin cugetarea că fără credință în Dumnezeu și fapte bune totul este în lumea aceasta și în viața noastră fără rost, totul este amăgire trecătoare. Dar rînduiala din întreaga creație a lui Dumnezeu arată că nu poate fi totul fără sens.

19. — **Cum poate fi combătut păcatul deznădejdii?**

— În afară de cele arătate mai sus slujitorii Bisericii trebuie să amintească credincioșilor că viața pe pămînt este trecătoare, deci și greutățile acestei vieți. Dar un lucru este sigur și statornic: credința în Dumnezeu și rugăciunea stăruitoare către El ne dă liniște, tărie în necazuri și nădejdea mîntuirii.

20. — **Frica de moarte și de pedeapsa lui Dumnezeu dincolo de mormînt este un semn al deznădejdii?**

— Da. Chiar conștiința multelor noastre păcate nu trebuie să ne producă frica exagerată de moarte, ci să cugetăm în același timp că Dumnezeu este milostiv. El ne cere numai să ne pocăim.

21. — **Cum trebuie combătute păcatele ce izvorăsc din necredință și deznădejde?**

— Dacă am săvîrșit asemenea păcate din neștiință, odată ce ni s-a trezit conștiința pedepsei care ne așteaptă pentru ele, să nu le mai săvîrșim, ci să ducem o viață de continuă și adîncă pocăință.

22. — **Cum poate femeia credincioasă să mîntuiască pe bărbatul necredincios? Dar copiii răi se pot mîntui prin credința părinților?**

— Cred că ceva din credința statornică și viața morală arătată de un soț sau de părinți filtrează prin har și în soțul necredincios și în copiii părinților credincioși. Aceasta, împreună cu rugăciunile soțului sau părinților credincioși, poate mîntui și pe soțul sau copiii înclinați spre necredință, dacă nu sînt cu totul împietriți la inimă.

23. — **Care este cea mai desăvîrșită dragoste creștină față de Dumnezeu și de oameni?**

— Cea mai desăvîrșită dragoste creștină este uitarea cu totul de interesele personale, în grija față de alții și de Dumnezeu.

24. — **Dragostea și mila socială au vreo plată dacă nu sînt făcute în numele lui Dumnezeu?**

— Dacă nu sînt însoțite de mîndria că nu este nevoie de Dumnezeu pentru a le săvîrși, ele înmoaie sufletul și aceasta poate mîntui.

25. — Ce înțelegem prin desăvîrșirea creștină și care sînt treptele desăvîrșirii, după Sfinții Părinți?

— Desăvîrșirea nu o ajung în viața aceasta decît sfinții. Ea este lipsa totală de ură și dragoste efectivă față de toți oamenii. Dar aceasta vine dintr-o continuă gîndire la Dumnezeu, cu smerenie și iubire. Drumul desăvîrșirii are trei trepte sau etape: curățirea de patimi prin pocăință, rugăciune și post; dobîndirea virtuților prin stăruință, rugăciune cu lacrimi, călăuzirea unui duhovnic bun și citirea de cărți sfinte, gîndirea neîncetată la Dumnezeu și mulțumire pentru toate; desăvîrșirea, adică unirea tainică a omului cu Dumnezeu prin iubire și smerenie care îndumnezeiesc pe om și îl ridică pe cele mai înalte culmi ale cugetării și simțirii.

26. — Desăvîrșirea este o condiție obligatorie pentru mîntuirea omului?

— Este obligatorie numai năzuința spre desăvîrșire, nu desăvîrșirea, căci la aceasta nu poate ajunge nimeni cît este pe pămînt. Drumul desăvîrșirii nu se încheie niciodată.

27. — Cînd anume devine omul locaș al Prea Sfintei Treimi, cum ne învață Mîntuitorul nostru Iisus Hristos?

— Creștinul se face treptat un locaș tot mai plin de Sfînta Treime El începe să fie un astfel de locaș de la Botez. Sporește în această calitate, prin rugăciune, prin despătimire, prin pocăință și Sfînta Împărtășanie, prin toate Sfintele Taine, prin înfrînare și fapte de dragoste, prin participare la Sfînta Liturghie, în care înaintează înăuntrul vieții de iubire a Prea Sfintei Treimi, prin unire tot mai deplină cu Hristos. Prin toate face să sporească și unitatea Bisericii. Acest efect îl are chiar rugăciunea comună în Liturghie și rugăciunea unora pentru alții.

28. — Cînd primește creștinul harul mîntuitor al Sfîntului Duh?

— Prima dată la Botez primește „pecetea harului Sfîntului Duh", ca și primii creștini în ziua pogorîrii Sfîntului Duh. Apoi, ori de cîte ori se împărtășește din Tainele Bisericii și din faptele bune.

29. — Cum poate creștinul păstra harul Duhului Sfînt în inima sa?

— Prin credința curată în Dumnezeu, prin viețuirea conformă cu ea și mai ales prin rugăciune, smerenie și iubire.

30. — Cînd pierde creștinul harul mîntuirii?

— Cînd omul săvîrșește un păcat de moarte cu toată hotărîrea lui contrară voii lui Hristos, se rupe de El. Dar dacă se căiește este iertat și reintră în legătură cu Hristos. Dar nu trebuie să se joace prea mult cu ideea că poate săvîrși mereu păcate de moarte, căci va fi mereu iertat.

Prin aceasta se tocește în el chiar simțirea dureroasă pentru păcatele făcute, deci și puterea de a se pocăi cu adevărat și de a păstra o stare de pocăință continuă. Totuși, pînă trăiește pe pămînt nu e pierdut definitiv. Poate fi salvat cu darul și mila lui Dumnezeu.

31. — Creștinul care lasă Biserica și aderă la secte, pierde harul mîntuirii?

— Sectele nu cred în unirea cu Hristos, deci în primirea harului Lui care se dăruiește în comunitatea de credință a Bisericii, prin lanțul unificator de slujitori, dat fiind că Hristos este, ieri și astăzi, pentru toți cei ce cred, Același. În membrii sectelor se produce numai un sentimentalism subiectiv prin cuvintele despre Hristos, strîmbate de fiecare grupare sectară în alt fel. În ei nu lucrează puterea obiectivă a lui Hristos cel adevărat și de totdeauna, spre o continuă și adîncă transformare și sporire duhovnicească a ființei lor, la fel ca în toți creștinii, întipărindu-se în toți același chip al lui Hristos. Ei rămîn mereu așa cum sînt la început. Rămîn mereu într-o stare care privește cu mîndrie și cu patimă mai mult la păcatele altora, decît la ale lor.

Ei nu promovează unitatea între creștini, ci fărîmițarea. Pe cînd noi, în fiecare Liturghie săvîrșită, ne unim întreolaltă și cu Hristos prin rugăciunea comună și a unora pentru alții, cît și prin împărtășirea cu Trupul și Sîngele Aceluiași Hristos Dumnezeu. Căci egoismul păcatului se combate prin promovarea unității. Hristos a venit ca „toți să fie una". Cine promovează diviziunea, promovează păcatul. De aceea, nu putem dobîndi mîntuirea decît prin Biserică, prin unitatea noastră în Hristos, păstrată de la Hristos. Unitatea între noi și cu toți înaintașii cere să existe un lanț de slujitori ai altarului, sfințiți prin harul preoției, de la Apostoli și pînă la sfîrșitul lumii, să fie o coloană vertebrală sacramentală, sfințitoare stabilită de Hristos, în jurul căreia să se unească toți care păzesc aceeași credință și săvîrșesc aceleași Taine pentru toți.

32. — Cînd primește omul înger păzitor de la Dumnezeu și care este misiunea lui?

— La fiecare Liturghie cerem de la Dumnezeu „înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre". Dar despre taina aceasta nu putem spune prea multe. Desigur, precum duhurile rele ne ispitesc continuu la păcat, așa ne ajută și îngerii buni, inspirîndu-ne gînduri bune, ca să ne putem opune ispitelor la păcat. Credem că avem fiecare un înger păzitor. Dar în jurul nostru stau și mulți alți îngeri, buni și răi.

33. — Cînd omul face vreun păcat de moarte, se îndepărtează de la el îngerul său păzitor?

— Omul se îndepărtează de îngerul său păzitor și de îngeri. Dar ei caută să-l recîștige, făcînd să străbată în el, prin negura țesută de demoni, cîte o rază de lumină care îl cheamă la pocăință.

34. — Ce ne spuneți de îngerii răi care ne îndeamnă la păcat?

— Îngerii răi se îmbulzesc cu duiumul în jurul nostru, răcnind ca leii, gata să ne înghită, cum spune Sfîntul Apostol Petru.

35. — Ce trebuie făcut, în mod deosebit, pentru aducerea la credință în sînul Bisericii Ortodoxe a oamenilor de astăzi?

— Explicarea potrivită timpului nostru a adevărului mîntuitor al credinței creștine și viețuirea slujitorilor Bisericii cît mai conform Evangheliei și credinței în Hristos; apoi, pastorație stăruitoare, de inițiativă în orașele mari; căutarea și ajutorarea celor necăjiți; îngrădirea și îndepărtarea sectanților și a oamenilor care tulbură și dezbină pe credincioși; ajutarea oamenilor care au pierdut comuniunea cu Biserica de la sate, ca să găsească o viață de comuniune ortodoxă, liturgică și duhovnicească la orașe.

36. — Cum putem birui ispitele de tot felul ce vin asupra noastră?

— Le biruim prin răbdare și rugăciune, adică pomenirea continuă a numelui lui Hristos.

37. — Ce înțeles duhovnicesc are semnul Sfintei Cruci și ce folos aduce credinciosului care o cinstește?

— Crucea lui Hristos are multe sensuri. Ea este dăruire de sine lui Dumnezeu și oamenilor; este biruire a tuturor păcatelor, ca forme ale egoismului. Este suferință pentru alții. Este dezlipire de cele plăcute ale lumii și alipire de Dumnezeu. Prin aceasta, crucea este biruire a morții, a fricii de moarte și a ispitelor. Crucea este semnul și garanția învierii Domnului din morți. Noi, creștinii, făcîndu-ne des semnul Sfintei Cruci, luăm în noi puterea de jertfă a lui Hristos și dragostea persoanelor Prea Sfintei Treimi, ca să sporim și noi în dragoste și unitate întreolaltă.

38. — Crucea este simbol, atît al jertfei, cît și al suferinței? Care este rațiunea suferinței, după învățătura Bisericii lui Hristos?

— În cruce se unește jertfa cu suferința înfrînării și a compătimirii pentru alții, fără de care nu este unire între noi și Dumnezeu și între noi oamenii. Crucea este suferință pentru că se opune plăcerilor egoiste, grijii de noi. Suferințele în viață vin și fără voie, pentru a ne dezlipi de plăcerile lumii, la care cu greu renunțăm de bunăvoie. De aceea ne este dată și moartea. Dar dacă suferința ne vine fără voie, cu rînduiala lui

Dumnezeu, se cuvine să o primim fără cîrtire, ca tîlharul cel de-a dreapta lui Hristos.

39. — Cînd devine omul templu al Duhului Sfînt, cum spune Sfîntul Apostol Pavel?

— Cînd se curăţeşte de patimi. Cînd nu mai este locaş al demonilor, sau al gîndurilor de mîndrie, de lăcomie, de plăceri, de răutate şi îndoieli. Cînd nu mai este al său, ci al lui Dumnezeu. Atunci lumina Duhului Sfînt. din el, a curăţiei şi a dragostei, a sincerităţii iubitoare străluceşte din el ca prin nişte pereţi străvezii.

40. — De ce se numeşte Taina Spovedaniei „al doilea botez"? Care sînt efectele harice ale Botezului şi Spovedaniei?

— Prin Taina Botezului murim nouă înşine sau păcatului şi ne naştem din nou, umpluţi de Duhul lui Hristos, spre o viaţă nouă harică, ca membri ai Bisericii şi fii ai lui Dumnezeu după dar. Dar cînd prin păcate ne despărţim de Hristos şi ne golim de Duhul Sfînt, spovedania, ca „;al doilea botez", ca smerenire a noastră, ne dezleagă de păcate, ne curăţă din nou şi ne deschide iar lui Hristos.

41. — Ce rol are duhovnicul pentru sporirea duhovnicească a creştinului?

— Are un foarte mare rol. Cei mai buni fii ai Bisericii au fost formaţi de cei mai iscusiţi duhovnici. Dar pentru aceasta se cere să jertfească timp şi căldură duhovnicească din inimă cu fiecare, ducîndu-l pe drumul învăţăturii evanghelice, începînd cu fiecare cu răbdare, de unde se află.

42. — Care sînt efectele Sfintei Împărtăşanii?

— Prin Sfînta Împărtăşanie primim Trupul cel înviat al lui Hristos cel înviat, ca arvună a învierii noastre. Şi pentru că primim toţi acelaşi Trup al lui Hristos, ne unim şi noi întreolaltă. De aceea Sfînta Liturghie şi Euharistie întreţin în gradul cel mai înalt unitatea Bisericii.

43. — În ce măsură Sfînta Împărtăşanie ajută la îndumnezeirea omului? În acest scop se poate recomanda o mai deasă împărtăşanie?

— Sfînta Împărtăşanie ajută la îndumnezeirea noastră, dacă este primită cu credinţă, cu pocăinţă şi dacă facem şi noi efort spre faptele bune, ca prin puterea Trupului înviat al lui Hristos să putem înainta spre o viaţă asemenea lui Hristos cel jertfit şi înviat. Împărtăşania mai deasă, cu toată pregătirea, face ca în trupul şi sîngele nostru să se întipărească tot mai mult Trupul şi Sîngele cel curat şi înviat al lui Hristos, făcîndu-ne tot mai asemenea sfinţilor în curăţie, în dragoste, în duh de jertfă şi în pu-

terea de a învia spre viaţa de veci, întru fericire. Astfel devenim tot mai mult fii ai Tatălui după har şi fraţi între noi în Hristos.

44. — Ce este rugăciunea şi care sînt treptele ei, după Sfinţii Părinţi?

— Rugăciunea este vorbirea noastră cu Dumnezeu şi ascultarea noastră de către El. Treptele ei se înalţă de la rugăciunea amestecată cu alte gînduri şi făcută mai rar, la o rugăciune tot mai curată de gînduri şi neîncetată. În această înălţare, rugăciunea este tot mai însoţită de simţire a ascultării ei de către Dumnezeu; rugătorul este tot mai absorbit în dialogul cu Dumnezeu, în simţirea prezenţei şi a puterii Lui, care i se comunică. Atunci mintea lui este adunată, întreagă în inimă şi în ea conviețuieşte cu Hristos.

45. — Ce valoare are rugăciunea, şi îndeosebi rugăciunea inimii pentru îndumnezeirea omului?

— Cînd rugăciunea este ajunsă pe treptele cele mai înalte, puterile omului se unesc tot mai mult cu puterile lui Dumnezeu, încît simte că lucrarea sa este copleşită de lucrarea lui Dumnezeu, dar în modul simţit de el ca om, şi de semenii săi, ca oameni. Aceasta este îndumnezeirea omului.

46. — Credeţi că mai sînt astăzi călugări şi credincioşi care posedă rugăciunea inimii?

— Nu sînt în măsură să ştiu de sînt astăzi călugări care practică rugăciunea inimii. Dar cred că e posibil să fie.

47. — Care sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt „care nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor"?

— Păcatele împotriva Duhului Sfînt sînt: necredinţa, deznădejdea şi lipsa totală de dragoste. Cine se află în ele nu se poate mîntui. Însă cine se spovedeşte cu căinţă de ele, înseamnă că luptă împotriva lor şi Dumnezeu îl ajută să scape de ele măcar în parte. Prin pocăinţă stăruitoare se iartă toate păcatele.

48. — Care este soarta pruncilor avortaţi de părinţii lor? Unde se află sufletele lor? Cum pot fi iertaţi părinţii care şi-au ucis copiii?

— Pruncii avortaţi nu sînt vinovaţi de păcate personale şi nici pentru faptul că n-au scăpat de păcatul strămoşesc, odată ce n-au fost în situaţia de a putea fi botezaţi. Cred că Dumnezeu va avea milă de ei, recompensînd suportarea morţii fără voie cu iertarea lor de acest păcat. Părinţii care n-au repetat avorturile din necredinţă, ci au săvîrşit vreun avort din primejdie de moarte pentru mamă, cred că pot fi iertaţi. În orice caz, dez-

nădejdea de a nu putea fi iertați ar fi un alt păcat împotriva Duhului Sfînt. Dar trebuie să se spovedească și să stăruie toată viața în pocăință.

49. — De ce la judecata viitoare va întreba Hristos pe oameni numai pentru faptele de milostenie iar nu și pentru celelalte?

— Hristos va întreba la Judecata de apoi numai de faptele milosteniei pentru că ele reprezintă o treaptă superioară în viața omului. Deci, omul trebuie să urce pînă aici, uitînd practic de comoditatea și de interesele sale. Cine se milostivește de toți cei necăjiți aflați aproape de el, vede în ei pe Hristos, cinstește în ei pe Hristos însuși.

50. — Cei ce se leapădă de Dumnezeu din frică sau din interes, pot fi considerați apostați, egali cu cei ce nu cred deloc și hulesc?

— Cei ce se leapădă de Dumnezeu numai exterior, dintr-o frică de primejdie extremă, nu vor fi judecați tot așa de aspru ca cei ce se leapădă din necredință. Ei pot fi iertați, mai ales dacă se căiesc cu amar. Așa a fost iertat Sfîntul Apostol Petru.

51. — Ce părere aveți despre mișcarea ecumenică mondială? Are ea un scop evanghelic concret?

— Trebuie să ne preocupăm în primul rînd de întărirea dreptei noastre credințe și a viețuirii conform cu ea. Prin participarea noastră la mișcarea ecumenică trebuie să urmărim în primul rînd a face cunoscută dreapta noastră credință în moduri accesibile înțelegerii celor ce aparțin altor formațiuni creștine.

52. — Care sînt lipsurile mișcării ecumenice și care sînt meritele ei?

— Mi se pare că mișcarea ecumenică a sporit birocrația și interesele de tot felul ale funcționarilor ei. Nu este o forță reală a credinței și unității în ea. Sau nu mai este în prezent. Ea oferă pe de altă parte ocazii și metode diplomatice pentru a se face cunoscute între ele formațiile creștine. În aceasta este ceva bun. Dar nu știu dacă relativismul ce o stăpînește nu se întinde, ca o slăbire a credinței, în toată lumea creștină.

53. — Sînt speranțe să se unească vreodată Biserica Ortodoxă cu Bisericile protestante? Dar cu Biserica Romano-Catolică? În ce stadiu se află dialogul cu catolicii? Care sînt cele mai dificile puncte de discuție cu ei?

— Dialogurile între Biserici sînt mai bune decît mișcarea ecumenică. În dialogul Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică s-au făcut unii pași. Dar piedica cea mare rămîne primatul papal. Să sperăm că Duhul Sfînt va ajuta acestor două Biserici să micșoreze tot mai mult piedicile ce stau în calea unirii lor. Dar unirea nu trebuie să se facă, în nici un caz, cu sacrificarea tezaurului integral al credinței păstrat de Biserica Ortodoxă,

ci el trebuie făcut folositor întregii lumii creştine, spre a întări credinţa tuturor. Cu protestanţii e de parcurs un drum şi mai lung. Dar Biserica Ortodoxă trebuie să pună în valoare tezaurul ei integral prin explicarea lui pe seama înţelegerii lor şi prin viaţa ei exemplară.

54. — Este în pregătire un presinod şi apoi un sinod panortodox? În ce fază se află lucrările pregătitoare?

— Nu pot intra în amănunte în chestiunea pregătirilor ce se fac pentru un presinod şi apoi pentru un sinod panortodox. E de întreprins şi pentru aceasta o muncă mare teologică. Şi mi se pare că puterile teologice sînt cam puţine astăzi.

55. — Cum se cuvine să participe credincioşii la Sfînta Liturghie pentru a se împărtăşi cu vrednicie de Hristos?

— Aceasta o vor învăţa dacă li se va face mai cunoscută Sfînta Liturghie de către preoţi.

56. — Care este menirea mînăstirilor noastre, a călugărilor în trecut şi în prezent?

— Mînăstirile sînt cele mai înalte şcoli ale evlaviei ortodoxe, ale culturii şi trăirii duhovniceşti. Pentru noi ortodocşii români, mînăstirile formează un tezaur nepreţuit al Neamului. Ele au arătat în trecut modele de viaţă creştină spre care trebuie să tindă credincioşii, acomodate împrejurărilor lor de viaţă. Aceasta trebuie să o facem şi acum. Mînăstirile, călugării au datoria să fie permanent în dialog cu Dumnezeu prin rugăciune şi cugetare, şi cu oamenii prin cuvînt de învăţătură şi îndemn duhovnicesc.

57. — Monahii sînt datori să caute mai mult liniştea şi rugăciunea? Sau să facă şi misiune ortodoxă de mărturisire şi apărare a dreptei credinţe şi de sfătuire a mirenilor pe calea mîntuirii?

— Călugării trebuie să le facă pe amîndouă. Nu se poate face misiune adevărată fără rugăciune, sfinţenie şi linişte adîncă. Dar nici acestea n-au putere fără o responsabilitate pentru Biserică şi pentru credincioşii ei. Mînăstirile şi călugării nu trebuie să fie străini de problemele tot mai complexe ale Bisericii şi vieţii creştine, ci să ajute, ca şi în trecut, cu rugăciunea, cu exemplul personal şi cu cuvîntul viu la rezolvarea marilor ei probleme. Rugăciunea inimii poate însoţi orice lucrare de misiune şi de ajutorare a oamenilor.

58. — Spuneţi-mi ceva despre rolul monahismului în apărarea Ortodoxiei, a credinţei şi moralei noastre străbune.

— Monahii arată putinţa de împlinire reală şi în gradul cel mai înalt, prin vieţuire, a învăţăturii lui Hristos, putinţa vieţii de curăţie, de dra-

goste, de rugăciune, de jertfă arătată nouă de Hristos. Ei apără dreapta credință cu fapta. Ei arată omul cu desăvîrșire dăruit lui Dumnezeu și semenilor; frumusețea omului dezinteresat, trăită în Dumnezeu, cum o vedem la Hristos; omul înaintat în îndumnezeire.

59. — **Care este rolul duhovnicilor și stareților din mînăstirile noastre astăzi?**

— Duhovnicii și stareții sînt conducătorii monahilor pe acest drum de despătimire și îndumnezeire.

60. — **Care sînt caracteristicile specifice ale spiritualității noastre ortodoxe românești dintotdeauna, care atrag atenția lumii creștine?**

— Spiritualitatea ortodoxă românească se distinge printr-un deosebit echilibru cuprinzător al tuturor valorilor, punînd în și mai mare relief trăsăturile Ortodoxiei. Ea are luciditatea latinității și simțul de taină al existenței, proprii Răsăritului; valoarea persoanei și necesitatea slujirii; rugăciune în liniște și inimă sensibilă pentru aproapele; orientarea spre Dumnezeu și grija de om.

61. — **Cum vi se pare spiritualitatea greacă și cea rusă și care ar fi punctul de interferență cu cea românească?**

— Spiritualitatea rusă accentuează mai mult simțirea mistică, realitatea comunității, rugăciunea și scufundarea în Dumnezeu. Cea greacă accentuează mai mult rațiunea, logosul, elocința, apologia, lupta pentru a o impune în Ortodoxie.

62. — **Ce rol au învățătura și cartea religioasă în casa credinciosului, predica vie și exemplul personal al preotului la educarea, menținerea și întărirea credinței ortodoxe în rîndul credincioșilor noștri?**

— Toate la un loc au rol hotărîtor pentru mîntuirea credincioșilor, pentru unitatea fiilor Bisericii Ortodoxe, pentru îngrădirea prozelitismului sectar și pentru înnoirea și echilibrarea familiei creștine, lovită de conflicte, avort, divorț și imoralitate. Trebuie conlucrat mai întîi la întărirea credinței și, odată cu ea, a răspunderii omului în fața lui Dumnezeu.

63. — **Spuneți-ne ceva despre viața sufletelor dincolo de mormînt.**

— Viața sufletelor dincolo de mormînt e descrisă în catehismele și manualele de Dogmatică. În orice caz, faptele din această viață, gîndurile din cursul ei imprimă stări de bunătate sau de răutate și singurătate egoistă în om. Dacă omul nu se căiește adînc de stările rele produse de păcat, el va continua să le trăiască la intensități sporite în viața viitoare.

64. — Care este originea sufletului? Ce înțelegem prin chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om? Necreștinii și necredincioșii poartă și ei chipul lui Dumnezeu?

— Sufletul este creat printr-un act deosebit al lui Dumnezeu, odată cu zămislirea trupului. Chipul lui Dumnezeu în om este viața conștientă și libertatea. Acest chip se menține neslăbit și se dezvoltă prin aspirația sădită în el după fericirea și iubirea fără sfîrșit care își are izvorul în Dumnezeu. Păgînii și necredincioșii au și ei chipul lui Dumnezeu în viața lor conștientă și liberă, dar e slăbit mult prin înăbușirea aspirației spre viața în alt plan decît al lumii, spre viața în Dumnezeu. Pronia, lucrarea lui Dumnezeu îi susține și pe ei în viață, după ce tot prin lucrarea Lui au fost aduși la existență.

65. — Ce înțelegem prin moarte? Dar prin așa—numitele „vămi ale văzduhului?"

— Moartea este ieșirea sufletului din trup și descompunerea acestuia. Dar sufletul duce cu el toate amintirile vieții în trup, ca un fel de rădăcini ale trupului care se vor dezvolta la ziua de apoi în trupul înviat și nemuritor. Sufletul după moarte trece prin probele care scot mai puternic la lumină bunătatea și răutatea ce și-a cîștigat-o aici. Tot acest drum e însoțit de o conștiință mai puternică a prezenței lui Dumnezeu, dar și a îngerilor buni și răi care l-au îndrumat în viață spre bine sau spre rău. Sufletele care au ascultat în viață de duhurile rele, vor simți mai limpede că sînt însoțite de ele. Acest drum de dezvăluire mai limpede a stării lui este numit în Tradiție „vămile văzduhului". Drumul acesta este între viața de aici și cea din planul total deosebit de acesta.

66. — Care este rolul slujbelor și al darurilor pentru cei adormiți și cum ajută ele la scoaterea sufletelor din iad? Este vreo asemănare între acestea și purgatoriul catolic?

— Rugăciunile și darurile pentru cei adormiți dovedesc că aceia au avut o iubire față de alții, deci n-au fost cu totul răi. Iar solidaritatea celor rămași în viață cu ei, arătată în mila față de ei, este un lucru plăcut lui Dumnezeu care vrea să vadă sporind dragostea între oameni. Prin rugăciuni și daruri pentru ei, facem ca ei să nu se simtă uitați în chinurile singurătății. Iar unde e dragoste, e și Dumnezeu cu mila și cu dragostea Lui. Pomenirea morților la ortodocși nu este una cu învățătura catolică despre purgatoriu, potrivit căreia sufletele ies de acolo prin ele însele, după ce au suferit pedeapsa la care au fost trimise, sau prin repartizarea pe seama lor a meritelor prisositoare ale sfinților de către autoritatea papală. Între cei ce se roagă de pe pămînt sau din cer pentru răposații aflați în chinuri, este o comunicare directă de dragoste și compătimire cu aceia.

Şi Dumnezeu nu e silit să-i scoată mai repede printr-o completare juridică a lipsurilor, ci e înduioşat de dragostea celor ce se roagă pentru ei ca să le scurteze chinurile.

67. — **Este posibilă intercomuniunea între ortodocşi şi catolici?**

— Nu este posibilă, căci numai cei ce mărturisesc într-un gînd credinţa neschimbată în Hristos se pot împărtăşi împreună cu El.

68. — **În încheiere, Vă rugăm, Prea Cucernice Părinte Profesor,** să ne destăinuiţi cîteva momente principale din viaţa Sfinţiei Voastre de preot şi profesor de teologie peste 60 de ani, de scriitor şi traducător de opere patristice în grai românesc, spre folosul ucenicilor Prea Cucerniciei Voastre.

— Este greu să înşir aici momentele şi gîndurile mai importante din viaţa ce mi-a hărăzit-o Dumnezeu. Bunul Dumnezeu să-mi ierte greşelile ce le-am săvîrşit ca om şi să-mi facă parte de viaţă veşnică, întru fericire. Rog pe toţi care vor citi aceste rînduri, să se roage pentru mine şi soţia mea, prezvitera Maria.

69. — **Ce sfaturi duhovniceşti şi îndemnuri părinteşti adresaţi pe această cale ucenicilor,** preoţilor pe care i-aţi format de-a lungul anilor, monahilor de prin mînăstiri, credincioşilor de aproape şi de departe, care Vă stimează şi Vă citesc scrierile teologice şi filocalice?

— Să fie preocupaţi toată viaţa lor de mîntuire, de dobîndirea vieţii veşnice. Să aibă mereu în conştiinţa lor gîndul că viaţa aceasta este trecătoare şi să nu piardă pentru scurte comodităţi şi plăceri amăgitoare fericirea vieţii de veci. Să aibă permanent pe Dumnezeu în gîndul şi faptele lor. Să apere cu timp şi fără timp dreapta credinţă Ortodoxă, păstrată cu jertfă de două milenii; să menţină o trăire morală şi de rugăciune cît mai înaltă în neţărmurită dragoste pentru Dumnezeu şi pentru oameni. Prin aceasta vor folosi în gradul cel mai înalt viaţa aceasta, realizîndu-se pe ei înşişi ca oameni, ca creştini şi fii ai lui Dumnezeu după dar şi vor fi de folos adevărat şi altora, ajutîndu-i în greutăţile vieţii de aici, dar şi în dobîndirea celei viitoare.

În felul acesta vor fi pomeniţi din neam în neam, în veacul veacului.

PREOTUL PROFESOR IOAN G. COMAN

Institutul Teologic din Bucureşti

(n. 1902)

Părintele Profesor Ioan G. Coman face parte din generaţia marilor profesori români de teologie din ultimii 50 de ani. Personalitatea Prea

Cucerniciei Sale de profesor emerit de Patrologie, numeroasele sale publicații patristice în diferite reviste de specialitate, ca și lucrările tipărite de-a lungul anilor, care îmbogățesc patrimoniul teologiei românești, l-au făcut binecunoscut și apreciat, atît în țară, cît și peste hotare.

Născut în județul Buzău, urmează Seminarul din Buzău, apoi Facultatea de teologie, litere și filozofie la Universitatea din București și ia doctoratul la Strasbourg în aceeași specialitate.

Din anul 1936 intră în învățămîntul superior ca asistent de limbi clasice și conferențiar de Patrologie la Facultatea de teologie din București. Între anii 1944—1970 este profesor titular la catedra de Patrologie din București și un timp rector, reușind să popularizeze scrierile marilor Părinți ai Bisericii în rîndurile tinerilor teologi, să-i hrănească din bogatele izvoare patristice ale Ortodoxiei și să le deștepte vocația și rîvna unei autentice și profunde preoții, în dragoste de Hristos și de oameni. Mai ales, devotamentul Prea Cucerniciei Sale pentru marii Părinți capadocieni, sirieni și daco-romani de la gurile Dunării din secolele IV—V l-au consacrat pe deplin.

Ajuns la vîrsta bătrîneții, Părintele Profesor Ioan G. Coman își dedică ultimii ani rugăciunii și studiului. Retras în casa parohială a bisericii Sfinții Apostoli din strada Nerva Traian — București, cu eforturi din ce în ce mai mari din cauza sănătății, Prea Cucernicia Sa își redactează și tipărește marile cărți ale vieții sale: „Scriitori bisericești din epoca străromână" (1979) și tratatul de Patrologie în trei volume (1984—1985). Această trilogie este o lucrare monumentală unică la noi, nerealizată niciodată pînă acum, care va încununa osteneala Prea Cucerniciei Sale de o jumătate de secol în ogorul mănos și puțin explorat al Patrologiei și Patristicii ortodoxe.

Toate acestea m-au îndemnat să-l invit pe Părintele Profesor Ioan G. Coman la un mic dialog duhovnicesc, în scopul popularizării tezaurului patristic din epoca daco-romană în țara noastră, dialog pe care îl publicăm în paginile de mai jos, spre folosul sufletesc al credincioșilor Bisericii noastre Ortodoxe.

— Cum considerați că ar trebui studiată mai eficient, mai cu folos Patrologia, pentru ca preoții și studenții noștri să intre mai profund în duhul Părinților Bisericii, să le urmeze — pe cît posibil — viața, să învețe de la ei cum trebuie să fie un preot bun în zilele noastre?

— Patrologia este o disciplină a teologiei care trebuie studiată cu grijă și acrivie pentru a-i cunoaște bine substanța, dimensiunile, viziunea și folosul ei pentru suflet și mîntuire. Cunoașterea Sfinților Părinți cere o pătrundere mare a Sfintei Scripturi, împroprierea unei întinse culturi,

mai ales greco-latină, mînuirea limbilor greacă și latină, posesia unui spirit critic sau discernămînt aparte spre a deosebi ce este ortodox de ce este eretic sau fantezist și o evlavie caldă, care să zămislească dreptate și dragoste.

Pentru cunoscătorii limbilor clasice, lectura directă a textelor patristice oferă satisfacții și bucurii de negrăit. De aceea, e necesar să învățăm serios grecește și latinește, inclusiv elementele esențiale ale culturilor vechi orientale și ale culturii române. Studenții și preoții noștri pot citi multe pagini patristice în diverse traduceri românești, în deosebi în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești* fondată și condusă de Prea Fericitul Patriarh Iustin.

Întrucît Sfinții Părinți au creat teologia, pătrunderea în duhul lor se realizează prin folosirea vieții și ideilor lor mai pe larg sau în rezumat, la materiile de învățămînt, adică la toate catedrele din Seminariile și Institutele teologice, cu accentul pe marile creații exegetice, istorice, dogmatice, morale și liturgico-juridice. Se pot organiza lunar sau bilunar, pe ani de studii sau pe întreaga școală, ședințe de recenzii sau discuții despre traduceri noi, cercetări sau articole patristice apărute în țară ori în străinătate. Preoții pot face acest lucru la conferințele lor de doctrină. Ei își pot alimenta cu material patristic predicile în fața credincioșilor. În lupta antisectară, Sfînta Scriptură e ajutată considerabil de exegeza patristică. La examenele de promovare preoțească ar fi binevenite și întrebări asupra literaturii patristice apărute în țară, în ultimii 5 ani. Pentru credincioși ar fi binevenit un mic catehism patristic care ar pune în circulație nu numai sfinții însemnați cu roșu în calendar, ci și pe alții tot așa de mari, ca de exemplu Sfinții: Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Efrem Sirul, Chiril al Ierusalimului, Chiril al Alexandriei, Ioan Cassian, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin, Fericiții: Ieronim, Teodoret, Augustin etc.

Doctrina și viața patristică nu pot înflori decît într-o atmosferă de credință, rugăciune, jertfă și dragoste, adică în atmosfera proprie Sfinților Părinți. Este atmosfera aproape bimilenară a Tradiției creștine, în care s-au creștinat și s-au format popoarele Europei, inclusiv poporul român prin creștinarea daco-romanilor, strămoșii noștri. Cele mai recente cercetări de la noi arată că încă din sec. IV texte patristice din toți marii Părinți ai Bisericii țin afișul și constituie pîrghia spiritualității noastre. Cine se desparte de Sfinții Părinți se rupe de propria-i istorie și propriile sale idealuri. Ne putem noi despărți de marii noștri Părinți de la Dunărea de Jos: Bretanion, Gherontie, Teotim I, Ioan, Timotei, Teotim II, Paternus, Valentinian, Ioan Cassian, Gherman, Dionisie cel Mic, Ioan Maxențiu, Leonțiu, Petru? Problemele de atunci ale Bisericii sînt și astăzi

prezente: ecumenismul unificator, ajutorarea și mîngîierea oamenilor, rugăciunea pentru lume, principiul echilibrului. Problemele cu caracter negativ ale lumii de atunci stau și azi în picioare: egoismul, nedreptatea, foametea, neînțelegerile, invaziile, războaiele, dușmăniile de tot soiul. Gîndirea și rugăciunea Sfinților Părinți ne îndeamnă să căutăm și să găsim soluțiile adecvate. Între acestea ei relevă discernămîntul, prietenia și mai ales dragostea. Pe teologii și pe preoții patristici Părinții îi văd profund credincioși, harnici, jertfelnici, învățați și smeriți. Ei au civilizat pe barbarii Europei, au transmis cultura clasică și au creat primițiile culturii continentului nostru. Această cultură a cerut și multă jertfă din partea lor. Căci preoția nu este numai „arta artelor și știința științelor", ci și semnul dragostei pentru Hristos, o dragoste care arde la nesfîrșit pentru Dumnezeu și pentru oameni.

— În ce măsură Sfinții Ierarhi Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur au contribuit la procesul de creștinare și consolidare a Creștinismului în țara noastră, mai ales la gurile Dunării? Ce mărturii concrete se cunosc astăzi despre aceasta?

— Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur s-au bucurat și se bucură în evlavia poporului român de o cinstire și o prețuire deosebită, nu numai pentru sfințenia vieții și valoarea sufletească a operelor lor, ci și pentru legătura strînsă între misionarii lor și populația daco-romană pe care ei au creștinat-o sau căreia i-au consolidat credința deja primită.

Capadocia avea legături vechi, de peste un secol, cu Dacia, cînd, spre 258, prima invazie a goților, venind dinspre sudul Mării Negre, aducea cu ea prizonieri creștini pe meleagurile noastre. Dintre acești prizonieri au făcut parte și părinții ori bunicii lui Ulfila, cel care, ca episcop în regiunea Buzăului (341—348), predica Evanghelia nu numai în limbile gotă și greacă, ci și în latină, adică și pentru credincioșii daco-romani din eparhia lui. Legăturile dintre Capadocia și Dacia au continuat și s-au întărit. Dintr-o scrisoare (155) a Sfîntului Vasile către Iunius Seranus, guvernatorul militar al Scythiei Minor, aflăm că acesta era capadocian, că sprijinea pe creștini și se îngrijea de aproape de misionarii și de martirii din regiunea guvernată de el, adică din Dobrogea noastră. Dar nu numai guvernatorul Scythiei Minor era capadocian, ci și un valoros misionar ca Eutihie, așa de lăudat de Sfîntul Vasile. Apoi episcopul de Tomis Bretanion și Ascholios, arhiepiscopul Tesalonicului, căruia Sfîntul Vasile îi adresează scrisorile 164 și 165, și care avea în grija sa, probabil ca autoritatea tutelară sau jurisdicțională, și treburile bisericești ale Tomisului. Acest Ascholios organizase un centru de antrenament sau de pregătire a viitorilor martiri, centru pe unde a trecut probabil și Sfîntul

Sava Gotul. Sfîntul Sava însuși era un capadocian, care se născuse între goți, motiv pentru care era numit și Gotul, dar care făcuse puternică misiune printre barbari sub conducerea capadociană și care fusese martirizat prin înecare în apele Buzăului. Dînd urmare cererii Sfîntului Vasile, Iunius Seranus, împreună cu Presbiteriul Bisericii din Gotia-Dacia, adică din regiunea Buzăului, trimite la Cezareea Capadociei moaștele acestui martir însoțite de o scrisoare adresată marelui ierarh capadocian. Scrisoarea, care este primul document oficial trimis de Biserica noastră dacoromană în străinătate, are o importanță excepțională. Primind moaștele Sfîntului Sava și Scrisoarea Presbiteriului de la Buzău, Presbiteriu care avea, probabil, nivel episcopial, Sfîntul Vasile scrie printre altele lui Ascholios: „Țara în care te-ai născut ai cinstit-o cu un martir, care a înflorit de curînd într-o țară barbară, vecină cu a ta. Ai procedat asemenea cultivatorului recunoscător, care trimite primițiile recoltei sale acelora care i-au procurat sămînța. Darul este cu adevărat vrednic de un atlet al lui Hristos și un martor al adevărului, care obține cununa dreptății. Noi l-am primit cu bucurie și am dat mărire lui Dumnezeu" (Scrisoarea 165). Sfîntul Vasile resimte o adevărată efuziune sfîntă la citirea Scrisorii din Gotia-Dacia: „Dintr-o țară îndepărtată am primit o scrisoare în care înfloreşte frumusețea dragostei. De la barbarii care sălășluiesc dincolo de Istru (Dunăre), ne-a sosit un martir pentru a proclama prin el însuși integritatea credinței care domnește în acele părți. Cine ar putea povesti bucuria pe care au resimțit-o sufletele noastre la aflarea acestei lucrări?... Cînd am văzut atletul, am proclamat fericit pe acela care-l pregătise" (Scrisoarea 164, 1). Prin aceste rînduri, Sfîntul Vasile recunoaște nu numai dragostea plină de frumusețe a Scrisorii Bisericii din Gotia-Dacia, dar și ortodoxia de credință a creștinilor dacoromani, ortodoxie pentru care Sfîntul Sava își dăduse viața. Dacă ținem seama că misionarii capadocieni au adus nu numai credința, ci și tradițiile cultice și monahale ale Bisericii lor în părțile noastre, că pravilele și teologia Sfîntului Vasile circulă la noi din epoca patristică, iar teologia actuală românească apreciază mult gîndirea capadocienilor și monahismul nostru ține în mare cinste viața chinovială recomandată de Sfîntul Vasile, vom înțelege că spiritualitatea românească are o puternică rădăcină vasiliană: credința, puritatea ortodoxă, inițiativă, curaj, viață de obște, gîndire filozofică și teologică și artă de nivel. Sfîntul Grigorie de Nazianz, alt mare capadocian, ridică o frumoasă paralelă între Zalmoxis și Hristos (Poezia *Către Nemesius*). Evlavia noastră populară prețuiește în chip deosebit Sfînta Liturghie și „Moliftele" Sfîntului Vasile cel Mare. Și nu mai puțin așezămintele sale sociale cu umanismul său, adică dragostea sa de oameni.

Sfîntul Ioan Gură de Aur e tot așa de legat de români prin opera sa misionară sau de consolidare a credinței în părțile daco-romane, îndeosebi în Scythia Minor. Prin Teodoret al Cyrului (*Istoria Bisericească* V, 11, 1) știm că, spre 399, Sfîntul Ioan Gură de Aur trimitea misionari pentru „nomazii sciți de la Istru", adică pentru huni. Expresia „nomazii sciți de la Istru" nu cuprindea exclusiv grupuri de huni, ci era o formulă generală acoperind populația Dobrogii, în care, atunci, circulau cete de huni, cum știm dintr-o întîmplare referitoare la o întîlnire dintre episcopul Teotim I de Tomis și un grup de huni. Același Teodoret precizează că a citit unele scrisori ale Sfîntului Ioan Gură de Aur adresate episcopului Leontie al Ancyrei, în care Ioan îl informa pe acesta despre convertirea sciților și-i cerea să-i trimită oameni pricepuți pentru îndrumarea lor (Ibidem V, 31). Nu avem știri mai de aproape despre misionarii hrisostomici trimiși la daco-romanii din Scythia Minor, dar opera de încreștinare sau de consolidare a credinței se făcea cu colaborarea episcopilor de Tomis, căci așa cum se știe, episcopii din capitala Scythiei Minor erau membri ai Sinodului Arhiepiscopiei de Constantinopol, întrucît aceasta îi numea și îi întărea în scaun. Sfîntul Ioan Gură de Aur a putut lucra la încreștinarea „nomazilor sciți" și a daco-romanilor din eparhia sa, prin episcopul Teotim I de Tomis, vestit pentru evlavia și sfințenia vieții sale pînă într-atît încît hunii îl supranumeau „zeul romanilor". După aprecierea lui Ieronim, Socrat, Sozomen și Ioan Gură de Aur el însuși, Teotim I, era un om de adîncă cultură, admirat de contemporani, prieten sincer al Sfîntului Ioan Gură de Aur pe care l-a apărat de acuzația de origenism adusă de Sfîntul Epifanie. Era un monah desăvîrșit și făcător de minuni. Sfîntul Ioan Gură de Aur nu putea avea un misionar mai calificat decît el pentru „sciți". Fiindcă adesea hunii devastau regiunile scitice, Teotim îi potolea și-i îmbuna dîndu-le mese și daruri (Sozomen, *Istoria Bisericească* VII, 26, PG 67, 1500 BCD). Desigur că nu prin daruri a putut Teotim I converti pe unii huni și pe ceilalți, ci prin sfințenia vieții sale și prin tactul lui catehetic.

Misionarii Sfîntului Ioan Gură de Aur trimiși la daco-romanii de la Istru au putut lucra și prin mijlocirea Sfîntului Ioan Cassian care, spre anul 400, se afla la Constantinopol în slujba Bisericii mame de acolo, în subordinea patriarhului care-l și hirotonise în diacon. Cassian, care a făcut misiune de înaltă clasă atît la Constantinopol cît și la Roma, dar mai ales în sudul Galiei, unde a dus monahismul oriental, va fi informat de aproape pe Sfîntul Ioan Gură de Aur despre situația religioasă a compatrioților săi daco-romani din Scythia Minor și-i va fi cerut — poate — să trimită misionari acolo. Stăruința Sfîntului Ioan Gură de Aur pe lîngă episcopul Leontie al Ancyrei de a trimite misionari la sciți

îndreptățește poate ipoteza unei asemenea cereri. Daco-romanul Cassian se va fi întors poate el însuși în patrie, pentru un timp, în fruntea vreunei misiuni venind în Dacia Pontică. Cu acest prilej, el va fi adus în Dobrogea texte liturgice hrisostomice, în frunte cu acel faimos *Cuvînt catehetic la Paști*, o omilie pascală, ce se citește și azi în noaptea de Paști în Bisericile noastre, înainte de începerea Sfintei Liturghii. Această omilie e cea dintîi operă patristică tradusă în limba română, în sec. XVI, de Popa Bratu din Brașov și de Popa Grigore din Măhaci. Este prea mare coincidența dintre dragostea caldă a Ortodoxiei românești și cea a Sfîntului Ioan Cassian pentru Sfîntul Ioan Gură de Aur (*Despre întruparea Domnului, contra lui Nestorie* VII, 30), spre a nu se face o legătură directă între creștinismul daco-roman și Ioan Cassian, ca trimis al Arhiepiscopiei Constantinopolului. *Liturghia și Cuvîntul de Învățătură dela Paști*, numeroasele sale predici populare și drama vieții lui vor fi impresionat profund pe daco-romani prin opera misionarilor hrisostomici în frunte cu episcopii de Tomis și monahii dobrogeni care-și mărturiseau recunoștința și prin aceea că unii din ei se botezau cu numele marelui patriarh Ioan, nume pe care-l găsim des la clericii din Dobrogea secolului V. Dragostea fierbinte de săraci și de oameni în general a sădit în inimile strămoșilor noștri acea îndoită floare a omeniei și ospitalității, care fac din români un popor aparte.

— Dar despre peșterile și viața isihastă din Munții Buzăului ce ne puteți spune? Sînt mărturii că ar fi chiar din secolele IV—V?

— Izvoarele arheologice, confirmate în parte de cele literare, vorbesc de un grup de mînăstiri din zona Bozioru, Nucu, Găvanele, Aluniș și Colți din Munții Buzăului, care ar fi cuprins — după aprecieri aproximative — între 23 și 29 de sihăstrii, bisericuțe rupestre, un adevărat mic „Munte Atos" al Țării Românești. În afară de locuințe datînd din perioada fierului, ca „*Fundul Peșterii*", s-au identificat locuințe săpate și locuite în sec. III—IV d. Hr. și în Evul Mediu. Credem că sihăstriile din Munții Buzăului existente, cel puțin în parte, încă din epoca pre-geto-dacică și geto-dacică, au adăpostit asceți zalmoxeeni, pe care, după convertire, evlavia creștină i-a transformat în sihaștri ai credinței noastre, cum știm de la Paulin de Nola că se întîmpla sub păstoria Sfîntului Niceta de Remesiana în Munții Haemus — Balcani, din cele două Dacii sud-dunărene (Carmen XVII, vv. 217—220). În afară de „Fundul Peșterii", s-au identificat sihăstrii la Nucu: „*Peștera lui Iosif*" și „*Peștera Îngăurită*" de la Colții de Sus (comuna Colți), „*Gaura Tătarului*" sau „*Peștera lui Dragomir*", „*Complexul rupestru de la Aluniș*" (Colți). „*Peștera lui Iosif*" are incizat deasupra ușii un pește, simbol vechi creștin aflat și la Tomis din sec. IV. „*Peștera Îngăurită*", „*Gaura Tătarului*" și alte

peșteri de la Aluniș au incizate înăuntru și în afara încăperilor numeroase cruci cu brațe lățite la capete, cruci specifice secolelor V și VI, cruci descoperite și în alte părți ale țării noastre, unele din aceste cruci urcînd pînă în sec. III. Ele sînt similare crucilor din sec: III descoperite în regiunea limitrofă — Barboși. Crucile din sihăstriile Munților Buzăului arată credința în Hristos a strămoșilor și simbolizau arme de nădejde și apărare contra invadatorilor goți.

Din informațiile lăsate de Sfîntul Epifanie (*Contra tuturor ereziilor*, LXX, 15, 2) că în „partea cea mai adîncă a Daciei-Gotiei", adică în regiunea muntoasă a Buzăului, se aflau mînăstiri fondate de Audius cu monahi audieni, dar și cu monahii, monahi și episcopi localnici, ca Silvanus ș.a. rezultă că în aceste sihăstrii, la început se găseau monahi audieni, și monahii apoi și ortodocși și pe urmă numai ortodocși. Misionarii capadocieni și bizantini nu au întîrziat să ridice și să închege și ei aici un monahism de substanță și profil ortodox atît înainte, cît mai ales după plecarea audienilor. Monahismul avea în regiunea Buzăului o organizație bisericească completă, încă din perioada audiană, fiindcă audienii aveau și episcopi. Creștinismul a trecut repede din Scythia Minor în Estul Munteniei și Sudul Moldovei prin Barboși și alte puncte. Influența creștinismului dobrogean asupra așezărilor monahale din Munții Buzăului se manifestă poate și în faptul că majoritatea bisericuțelor rupestre din zonă au, din epoca patristică, sfinți ocrotitori pe Ioan Bogoslovul (Evanghelistul), Ioan Botezătorul, Ioan Zlataust (Gură de Aur) și pe Maica Domnului (Nașterea și Adormirea). Aceste nume vin, nu de la Teodosie de Kelefarevo (1346—1371), cum s-a susținut, ci din tradiția evlaviei din Scythia Minor și Dacia, unde am văzut că numele Sfîntului Ioan și acela al Maicii Domnului erau cinstite în mod deosebit.

Sihăstriile, devenite uneori schituri și mînăstiri în Munții Buzăului, au fost și sînt și astăzi solide fortărețe de continuitate spirituală creștină și de geneză daco-romană. S-au rostit în aceste mînăstiri și schituri mii de rugăciuni de cuvioșii călugări și s-au vărsat rîuri de lacrimi pentru iertarea păcatelor și mîntuirea sufletelor. S-au dat îndrumări și sfaturi la milioane de credincioși, s-au zămislit și au crescut fapte de desăvîrșire prin nevinovăția cugetului și dragostea de Dumnezeu și de oameni a numeroșilor sihaștri, dintre care s-au impus figuri deosebite ale Bisericii, ca Vasile de la Poiana Mărului și mulți alții, a căror smerenie a refuzat să-și înscrie numele în vreun document. Schiturile buzoiene au fost nu odată foișoare de pază pentru țară, ziduri de apărare împotriva invadatorilor, izvor viu care a ținut legătura cu oamenii și evenimentele din Transilvania, sudul Moldovei și tot ținutul Dunării de Jos. Ele s-au opus cu putere propagandei catolice după dispariția episcopiei catolice a cuma-

nilor de la Milcovia şi au ajutat de atîtea ori pe domnii Ţării Româneşti şi ai Moldovei.

— Ştim că lucraţi de mulţi ani la un vast tratat de Patrologie care va încununa activitatea didactică, pedagogică şi teologică a Prea Cucerniciei Voastre. Vă rugăm, faceţi-ne o prezentare succintă a acestei opere.

— Tratatul de Patrologie la care lucrez pentru studenţii şi prcoţii noştri, dar şi pentru credincioşii ortodocşi ai Bisericii noastre, vrea să ţină seama de nivelul actual al cercetărilor patristice, care e foarte ridicat şi creşte mereu în comparaţie cu acela al micului manual din 1956. În limita posibilităţilor actuale, cei 700 de ani de producţie literară patristică vor fi cuprinşi într-un număr de volume care prezintă viaţa, operele şi învăţătura Sfinţilor Părinţi, în cele trei perioade de evoluţie. Se stăruie asupra operelor şi mai ales a învăţăturii, care se substanţiază, se amplifică şi se îmbogăţeşte continuu de la primul Părinte Apostolic pînă la Sfîntul Ioan Damaschin şi la ultimii scriitori gali şi spanioli. Această învăţătură, cu baza în Sfînta Scriptură, dar crescută şi dezvoltată la autori aşa de diferiţi şi proveniţi din popoare şi culturi aşa de felurite, şi-a păstrat nealterat fondul genuin, într-o mare varietate de forme şi la diferite niveluri. Literatura patristică mînuieşte şi transmite elemente din diferite culturi, îndeosebi din cele clasice greacă şi latină, fără să-şi altereze fondul. Un fond mereu acelaşi: Hristos, omul, dragostea, desăvîrşirea, care ard ca nişte făclii pe piscurile patristice şi continuă şi azi să lumineze o mare parte a lumii. Spre deosebire de unii patrologi actuali sau istorici literari, autorul acestor rînduri tratează în manualul său, nu numai despre scriitorii greci şi latini creştini dintre anii 90—750, ci despre toţi scriitorii creştini de valoare: sirieni, copţi, armeni, georgieni, din această epocă, întrucît ei formează un tot, ca expresie a unei singure Biserici. Au fost înregistrate selectiv, în unele opere gnostice descoperite recent la Nag-Hammadi şi în alte părţi.

Scriu Patrologia ca un omagiu de caldă recunoştinţă faţă de Biserică şi Ţară, care m-au adus pe lume, m-au crescut, m-au trimis la şcoli şi m-au educat în cultul credinţei, al muncii, al frumuseţii, al omeniei şi al amintirii, prin osîrdia unui mare număr de dascăli de la unele aşezăminte de studii din ţară şi străinătate.

Sfinţii Părinţi daco-romani de la Dunărea de Jos cu contribuţii remarcabile în istoria Bisericii universale, dar mai ales la formarea poporului daco-roman şi apoi român m-au convins că noi, ortodocşii români, sîntem parte integrantă din Patrologie. Se cuvine deci ca aceasta să ne intereseze şi s-o cinstim ca pe un filon spiritual de mare valoare pentru

noi, fără de care nu am fi ceea ce sîntem. Prin smeriţii Părinţi dacoromani noi ne-am integrat în cultura europeană şi am devenit europeni.

Nu aş fi scris şi nu aş scrie Patrologie dacă nu m-aş fi convins de marea ei actualitate. Literatura patristică nu este numai un vast tezaur de cultură, dar ea generează mereu cultură, adică provoacă reacţii spirituale şi practici de mult folos pentru cei ce meditează paginile marilor Părinţi şi se roagă cu ei. Logosul, adică Raţiunea Supremă, dreptatea, creaţia, smerenia şi dragostea tronează în scaunul de aur al spiritualităţii patristice. Umanismul patristic ridică pe om din robia antichităţii şi a lumii moderne, la rangul de rege al naturii, ca chip al lui Dumnezeu. Forţa uriaşă pe care o desfăşoară omul astăzi în toate domeniile este prevăzută şi explicată de gîndirea patristică prin eroismul şi forţa muncii raţionale, a discernămîntului şi progresului. Mai puternică decît raţiunea tehnică şi de manevră este, pentru viziunea patristică, dreptatea sau nevinovăţia, încrederea ori puritatea inimii, care biruie păcatul. Îndumnezeirea omului, capul drumului spre mîntuire, este ca să ajungem la nevinovăţie, adică la dragostea de la început, cînd Dumnezeu vorbea cu omul de la gură la gură.

În spaţiul bisericesc, Patrologia oferă o preoţie de deosebită frumuseţe spirituală şi socială nu numai în tratate de neîntrecut farmec al fondului şi al formei, ci chiar în întruchipări reale, care sînt o laudă nu numai a vieţii creştine, ci a lumii însăşi. Ştiinţă, puritate, evlavie, smerenie, dragoste şi rugăciune, mai ales rugăciune; iată preoţia patristică! Înaltele tratate ale gîndirii Sfinţilor Părinţi se împletesc tot timpul cu evlavia şi rugăciunea. O preoţie care stă model preoţimii de astăzi. Sfinţii Părinţi au elaborat şi trăit un monahism care stă pildă monahismului actual. Care dintre noi poate urma de aproape pe Sfinţii Ioan Cassian, Teotim I de Tomis, Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur, ori pe Fericitul Augustin?

— Ce alte perspective cărturăreşti şi teologice de viitor aveţi?

— Ca perspectivă, în timpul liber revizuiesc unele manuscrise pe care le am de publicat cu teme, ca: a. Teognosia în doctrina Sfinţilor Părinţi; b. Hristologia şi mariologia patristică; c. Concepţia despre om în literatura patristică; d. Aspecte ale culturii patristice; e. Probleme literare patristice; f. Actualitatea ecumenismului Sfinţilor Părinţi.

Nu pot încheia acest răspuns fără a mulţumi din inimă bunătăţii lui Dumnezeu pentru a mă fi călăuzit continuu în tot ceea ce am gîndit şi am săvîrşit binele, bucurînd pe toţi fraţii mei, oamenii. Îi mulţumesc pentru frumuseţile de negrăit pe care mi le-a oferit în cultura clasică, teologică şi literară în general; pentru o soţie excepţională care mi-a

stat alături creîndu-mi condiții ideale de studiu și elaborare; pentru un profesorat pe care am vrut să-l țin la nivelul timpului și al Bisericii; pentru o operă teologică migăloasă și de răspundere, pe care sînt încă departe de a o încheia; pentru o preoție sfîntă cu care m-a învrednicit Hristos — Logosul, fără să fi ajuns pînă acum la puritatea și frumusețile ei de culme.

PREOTUL PROFESOR CONSTANTIN GALERIU

Institutul Teologic din București

(n. 1918)

Părintele Constantin Galeriu este preot și profesor de teologie consacrat, cu o rară vocație sacramentală. Cuvîntul său blînd, cald, părintesc, întotdeauna încurajator, dres cu sarea învățăturii evanghelice și a Sfinților Părinți, convinge fără să forțeze voința, cucerește, pacifică, picură speranță, dă viziune cosmică, divină, lumii, omului, ca chip al lui Dumnezeu și odihnește inima. Prea Cucernicia Sa are inimă de preot adevărat, pentru că iubește pe toți oamenii, pentru că are multă milă de văduvă și de sărac. Iubește Biserica, slujbele frumoase, cîntările de la strană și, nu mai puțin, predica, cuvîntul rostit cu căldură părintească, ce mîngîie, tămăduiește sufletul, risipește orice îndoială și răspunde la nevoile sufletești imediate ale credincioșilor. Pentru aceea este căutat de mulți, întrucît sfaturile Sfinției Sale limpezesc atîtea întrebări ale vieții și umplu golul multor inimi.

Fiu de țăran de pe Valea Siretului-Bacău, slujește ca preot peste 30 de ani în orașul Ploiești, iar din anul 1970, paroh, la biserica Sf. Silvestru din București și profesor de Teologie fundamentală și Omiletică la Institutul Teologic din Capitală. În bogata sa activitate misionară și pedagogică se disting trei vocații deosebite, care trebuie să împodobească viața unui bun preot. Vocația de slujitor și iconom devotat al Bisericii lui Hristos; vocația de duhovnic și sfătuitor sufletesc ales, pentru toate vîrstele și straturile sociale; și vocația de predicator iscusit, dascăl iubit de teologie și catehet al duhului. În această întreită activitate sacramentală, omiletică și pedagogică, Părintele Constantin Galeriu urmărește în chip deosebit lauda Sfintei Treimi, apărarea credinței ortodoxe și mîntuirea fiilor săi duhovnicești. Toate acestea l-au făcut cunoscut și iubit tuturor, atît în parohie, cît și în rîndul studenților de teologie.

Apreciind activitatea și experiența pastorală exemplară a Prea Cucerniciei Sale, precum și cultura sa teologică de profil dogmatic, am realizat împreună cu Părintele Profesor Constantin Galeriu o frumoasă convor-

bire duhovnicească, folositoare atît pentru călugări, cît și pentru mireni, pe care o redăm în paginile ce urmează.

1. — Părinte Constantin, cum tîlcuiți cuvintele Sfintei Scripturi: „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră... Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său...” (Facere 1, 26—27). Cum înțelegem, deci, originea omului după Sfînta Scriptură?

— Părinte Ioanichie, mai adînc decît orice, în acest cuvînt al Sfintei Scripturi ne apare sfatul lui Dumnezeu, sfatul Prea Sfintei Treimi — „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră”. Sfîntul Vasile Cel Mare se și întreabă: „Cui îi zice Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru”? și răspunde: „Cui altuia, decît Celui Care este strălucirea Slavei Sale, Chipul ființei Sale. Deci propriului Său Chip viu care a mărturisit: „Eu și Tatăl Meu Una sîntem” (Omilia a IX-a la cele șase zile ale creației — Exaimeron). Astfel, Chipul lui Dumnezeu, Cel după ființă este Fiul lui Dumnezeu Însuși, Care S-a făcut și Fiul Omului. Iar noi am fost zidiți după chipul Lui. Adam a primit chipul Chipului. De aceea, cum spune Sfînta Scriptură, noi avem în „Fiul Omului Care este în cer” (Ioan 3, 13), „casă nefăcută de mînă, veșnică...” (2 Cor. 5, 1), „moștenire nestricăcioasă..., neîntinată, nevestejită, care se păstrează în ceruri” (1 Petru 1,4).

Aceasta este învățătura privind originea noastră și definiția noastră după Sfînta Scriptură: omul este creat după Chipul Fiului lui Dumnezeu.

2. — Cum ne putem cunoaște atunci „Chipul”, „Modelul”, altfel spus, „Originalul” după care am fost creați?

— Pentru a ne cunoaște viu „Chipul”, „Modelul” nostru, Părintele cel ceresc, după cădere, și la „plinirea vremii”, ne-a făcut darul de a ne trimite pe Fiul Său în trup, în chip și față omenească. Iar noi „am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). Am văzut în Hristos propria noastră față și slavă după care am fost creați, și la asemănarea căreia sîntem chemați. Și aș dori să adaug la cele zise pînă aici: negrăit de mare este și darul de a fi făcuți după Chipul lui Dumnezeu și mai ales darul de a se fi arătat în lume Chipul Însuși al lui Dumnezeu, Care este temelia făpturii noastre. „Nu pămîntul din sine ne-a aruncat afară ca pe greieri...” zice tot Sfîntul Vasile Cel Mare, „ci mîna lui Dumnezeu este aceea care ne-a lucrat”. Nu sîntem simplul produs al naturii, ci opera și chipul Autorului naturii. Și dacă „mîna”, mai bine zis, Mîinile Tatălui — Fiul și Duhul Sfînt — „ne-au făcut și ne-au zidit”, cum zice Psalmistul (Ps. 118, 73), căzînd Adam, Aceleași Mîini prin Întrupare, ne susțin și lucrează mîntuirea noastră. Pe temelia Hristos, Care nu poate fi surpată de nimic, putem fi rezidiți din nou.

3. — În Cartea Facerii, cap. 2, 7, citim și următoarele: „Atunci, luînd Domnul Dumnezeu țărînă din pămînt, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul suflet viu". Cum tîlcuim aceste cuvinte?

— Aici se vorbește despre actul propriu-zis al zidirii omului. Și, trebuie să observăm că Dumnezeu a pregătit mai întîi vasul omenesc, adică trupul, care să poată primi „suflare de viață" dumnezeiască. Trupul lui Adam era menit să fie organ al unei vieți spirituale, să fie „templu al Duhului Sfînt". Precum trupul Fecioarei Maria luat din trupul umanității lui Adam a fost pregătit, prin lucrarea Duhului Sfînt, să poarte și să nască din ea pe Fiul lui Dumnezeu, Același Ziditor, din „țărîna pămîntului" care odrăslise deja din sine „ființe vii", din „pămînt viu" zidește, modelează trupul și „vasul ales" menit să poarte „chipul Fiului lui Dumnezeu", chipul Logosului creator a toate (Ioan 1, 3), Trupul lui se face locaș, gazdă Oaspetelui divin. Organele îi devin instrumente capabile să reveleze un „suflet viu", purtător de har, de gîndire și cuvînt dumnezeiesc.

4. — Avem un astfel de temei și în tîlcuirea Sfinților Părinți sau mai profund, în alte locuri ale Sfintei Scripturi?

— În acest sens, Sfîntul Grigore de Nyssa învață că Dumnezeu i-a dat omului mîinile, anume ca să poată vorbi. Dacă i-ar lipsi mîinile, atunci buzele ar trebui să fie ca la animale, adică să poată prinde cu ele iarba și s-o rupă. Trecînd însă grija procurării hranei pe seama mîinilor, gura a devenit organul prin excelență al cuvîntului, al lui Dumnezeu-Cuvîntul (Despre facerea omului, cap. 8).

Citind în Cartea Facerii: „Și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul suflet viu", observăm că și în ziua Învierii, la fel, Iisus Mîntuitorul nostru a suflat asupra Sfinților Apostoli și le-a zis: „Luați Duh Sfînt!" (Ioan 20, 22). Duhul Sfînt Care le devine „sufletul" sufletului lor, îi zidește din nou și îi îmbracă cu putere de sus în plinătate la ziua Cincizecimii după Chipul Domnului. Așa s-a îmbrăcat și Adam cu putere de sus în toată făptura lui, firește la măsura și la vîrsta de început a umanității pe care o reprezenta el. În acest duh tîlcuiesc și Sfinții Părinți. „Se spune pentru Avva Pamvo, — citim în Pateric — că precum a luat Moisi icoana slavei lui Adam, cînd s-a slăvit fața lui, așa și fața lui Avva Pamvo, ca fulgerul strălucea și era ca un împărat șezînd pe tronul său". Duhul Sfînt, împărtășit cu iconomie de la Tatăl prin Fiul, este Același, și în Adam începătorul zidit al firii noastre înțelegătoare, și în Moisi primitorul Legii, și în Avva Pamvo părtaș al legii harului.

5. — Ce trebuie să înțelegem atunci că a primit Adam în suflarea dumnezeiască de viață, prin care „s-a făcut suflet viu"?

— A primit harul Duhului Sfînt. Harul prin care, așa cum ni se arată în cartea Facerii, comunica cu Dumnezeu în răcoarea raiului (Cap. 3, 8—19) în care putea să contemple, să-și cunoască Chipul după Care a fost zidit. O dovadă clară că Adam a primit darul Duhului o avem în cuvîntul Domnului rostit după cădere, cînd zice: „Nu va rămîne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trup" (Facerea 6, 3). Este vorba tocmai de retragerea Duhului din cauza păcatului — fapt cunoscut viu în experiența duhovnicească — și căderea dureroasă în ceea ce va numi Apostolul „trupul păcatului", „trupul morții" (Rom. 7, 24). Precizez că și Sfîntul Ioan Gură de Aur tîlcuiește la fel cuvîntul „suflet viu", cînd zice: „După cum trupul atunci moare cînd îl părăsește sufletul, așa sufletul atunci moare cînd îl părăsește Duhul Sfînt cu energia Sa" (Omilia 18, la Efeseni). Astfel, „sufletul viu" este sufletul purtător de Duh Sfînt, de har. Este omul zidit, ca ființă spirituală, duhovnicească, de un „chip", de un duh cu Dumnezeu-Cuvîntul.

6. — V-aș ruga să spuneți care sînt trăsăturile Chipului lui Dumnezeu în om!

— Trăsăturile „chipului", insuflat și întipărit de Dumnezeu în om, sînt vădite tocmai în darurile Duhului Sfînt, Care de la începutul creației „se purta pe deasupra apelor" (Facerea 1, 2). Aceste daruri sînt manifestate îndeosebi prin viață conștientă, libertate, aspirație continuă de depășire de sine, prin comuniune de dragoste cu Ziditorul și cu semenii, și prin putere creatoare.

Ceva mai pe larg, Chipul dumnezeiesc în noi înseamnă spirit capabil de pătrundere a sensului existenței de cunoaștere, de înțelepciune; înseamnă libertatea care-l scoate pe om de sub servitutea naturii, a necesității oarbe și-l înalță în lumea slujirii valorilor — bine, adevăr, frumos. „Adevărul vă va face pe voi liberi", zice Domnul (Ioan 8, 32). Înseamnă depășire, trecere neîncetată dincolo de noi înșine, care fundamental își află sensul în răspunsul la o chemare în tinderea către „rudenia cea de sus", cum spune Sfîntul Vasile cel Mare; în dialogul de iubire cu Cel ce infinit ne depășește și ne solicită la un progres, la creștere „în duh și în adevăr" fără de sfîrșit. „Merge-vor din putere în putere, arăta-se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion", zice Psalmistul (Ps. 23, 8), căci dialogul cu Dumnezeu-Creatorul inspiră și fundamentează în noi Chipul Lui ca forță creativă. Purtînd în noi lumea, în gîndirea și iubirea noastră, așa cum o poartă Creatorul, se luminează în noi sensurile, rațiunile lucrurilor, legile care guvernează creația. Se luminează în noi înșine secretul creației, secret care esențial implică spirit care gîndește, zămislire de idei, de proiecte și energie, materie în care ideile se întrupează, în care capătă

expresie, formă, chip. Mai ales prin aceste trăsături se afirmă omul după Chipul lui Dumnezeu-Creatorul.

7. — În Sfînta Scriptură se spune, mai întîi: „Și a zis Dumnezeu: să facem om după Chipul și asemănarea Noastră" (Facerea 1, 26). Iar în versetul următor zice numai: „Și a făcut Dumnezeu pe om după Chipul Său". Este vreo deosebire între chip și asemănare?

— Chipul lui Dumnezeu ne este dăruit în actul divin creator și nu se pierde niciodată. Asemănarea, care constă în dezvoltarea și desăvîrșirea fără de hotar a trăsăturilor Chipului, se lucrează prin har în conlucrare cu ostenceala noastră. Cel mai bine a tîlcuit această legătură între chip și asemănare Sfîntul Vasile Cel Mare. El spune: „Dacă te-ar fi făcut dintru început după asemănarea lui Dumnezeu, zice el, unde ar fi fost darul tău? De unde te-ai fi încununat? Dacă Ziditorul ar fi dat firii totul, cum ți-ar fi deschis împărăția cerurilor? Acum însă una ți s-a dat; cealaltă nedesăvîrșită s-a lăsat, ca și tu să lucrezi la desăvîrșirea ta, pentru ca vrednic să te faci de plata cea de la Dumnezeu . . .". Și, făcînd legătura între prima și cea de a doua creație în Hristos, adaugă: „Cum dar ne facem după asemănare? Prin Evanghelie! Căci ce este creștinul? Asemănarea cu Dumnezeu cît îi este dat firii omului. Dacă ai primit să fii creștin, sîrguiește-te a te face asemenea lui Dumnezeu; îmbracă-te în Hristos" (Omilia I, Despre originea omului, 17).

8. — Ce este grădina Edenului sau Raiul în care ni se spune că a fost așezat Adam?

— Cum arată Sfinții Părinți (Ioan Damaschin și Nichita Stithatul) Raiul trebuie înțeles atît sensibil, cît și spiritual, așa precum omul a fost creat cu trup și cu suflet. Spiritual, însemna comuniunea, petrecerea cu Dumnezeu, Care locuia în el căci era casa Lui. Dumnezeu era îmbrăcămintea lui strălucitoare și „Harul lui Dumnezeu îl înveșmînta" (Sfîntul Ioan Damaschin). Sensibilă era grădina Edenului alcătuită din roduri, flori, viețuitoare. Iar Adam, pătrunzînd rațiunile făpturilor, cum va spune înțeleptul Solomon: „se ridica de la măreția și frumusețea făpturilor, la Cel care le-a zidit" (Înț. lui Solomon, 13, 5). În același timp, „toată zidirea acestei lumi văzute și simțite, adică cerul și pămîntul și toate cele din ele, s-au făcut ca un rai mare tuturor oamenilor" (Cuv. Nichita Stithatul). Atunci noi trebuie să vedem în fiecare colț de pămînt încredințat oamenilor o grădină a Raiului. Pentru noi, pentru neamul nostru, pămîntul pe care-l moștenim din moși strămoși, — și istoria aici ne-a pomenit, — este „raiul" neamului nostru. Iar datoria pe care o avem este aceeași poruncă dată omului de la început: „Să-l lucrăm și să-l păzim . . ." (Facere 2, 15). Să-l sfințim cu darurile, cu truda și cu jertfa noastră.

9. — Cum explicați porunca lui Dumnezeu: „Din toți pomii din Rai poți să mănînci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci în ziua în care vei mînca din el, vei muri, negreșit!" (Facerea 2,16—17). Interzice Dumnezeu cunoștința?

— Nicidecum! Cunoștința, altfel spus, cunoașterea, este însușire dumnezeiască și, totodată, un dar al lui Dumnezeu încredințat omului. Este unul din cele șapte daruri ale Duhului Sfînt, cum ne sînt arătate la Profetul Isaia: „Și se va odihni peste El — este vorba de Mesia, — Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bunei-credințe, duhul temerii de Dumnezeu . . ." (Isaia 11, 2—3). Mai profund, cunoștința înseamnă în Sfînta Scriptură viață. Mîntuitorul afirmă: „Aceasta este viața veșnică; să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis" (Ioan 17, 3). Setea de cunoaștere face parte din zestrea de har, este ființială omului, și în ea își are obîrșia actul creator, deci afirmarea chipului și asemănării noastre cu Dumnezeu.

10. — Atunci ce trebuie să înțelegem prin oprirea gustării din pomul cunoștinței binelui și răului?

— Înainte de toate trebuie spus clar, fără echivoc: cunoașterea, din care derivă știința trebuie să aibă un sens, un scop; iar scopul adevărat nu poate fi decît binele — existența și viața. Înțelegem atunci că nu cunoașterea binelui a oprit-o Dumnezeu, ci a binelui amestecat cu răul, căderea în ambiguitate, în sfîșiere demonică. Dumnezeu e numai bine și în chip firesc voia ca omul să se împărtășească din viața Sa în bunătate, în iubire. Tîlcuind cuvintele Sfintei Scripturi: „Din tot pomul din rai să mănînci", Sfîntul Ioan Damaschin spune: „Prin aceste cuvinte socotesc că a voit să zică: suie-te prin toate făpturile la Mine, Făcătorul, și culege din toate un singur fruct, pe Mine, viața cea adevărată" (Dogmatica 2, 11).

Făcînd, împotriva voinței lui Dumnezeu, experiența nu numai a binelui, ci și a răului, Adam se instituie el judecător și criteriu suprem al binelui și al răului. „Iată Adam s-a făcut ca Unul dintre Noi, cunoscînd binele și răul . . ." (Facere, 3, 22), va zice Dumnezeu după călcarea poruncii. De cîte ori, în asemenea decizii luate autonom și arbitrar, răul n-a fost pus alături de bine, pînă la confuzia gravă pe care o sancționează Profetul cînd zice: „Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău" (Isaia 5, 20)...

11. — Vă rugăm să ne faceți o distincție: ce este binele și ce este răul?

— Fundamental, trebuie spus că Binele este Dumnezeu. La întrebarea unui dregător: „Bunule învățător, ce să fac să moștenesc viața de veci?", Mîntuitorul îi răspunde: „Nimeni nu este bun decît Unul Dumnezeu" (Luca 18, 18—19). Dar omul este zidit după chipul Lui. Atunci, a fi bun

înseamnă a-I urma Lui. Și cugetînd în acest duh, trebuie spus: bine este tot ceea ce, din iubire, zidește, dă viață, salvează, este conform cu poruncile lui Hristos; rău este tot ceea ce e gol de sens ziditor, cum e viciul, și ruinează, distruge. Într-un cuvînt, binele creează, răul distruge. Dacă vreți să exemplificăm: o bucată de pîine zidește sau întreține viața; lăcomia ruinează și distruge. Un pahar de vin zidește, beția distruge. Căsătoria zidește, e leagănul generațiilor, desfrîul distruge.

12. — **În ce a constat păcatul lui Adam?**

— Înainte de toate în călcarea voii lui Dumnezeu, în neascultarea de Legea Lui; deci despărțirea de El. Iar profund, neascultarea vine din trufie (1 Tim. 3, 6), rădăcina a tot răul. Dumnezeu a poruncit lui Adam să nu mănînce din pomul cunoștinței binelui și răului. Protopărinții noștri însă n-au ascultat. Au ascultat, în schimb, cuvîntul șarpelui:. „Oare a zis Dumnezeu să nu mîncați roade din orice pom?" ispitește șarpele. Au primit în inima lor sămînța stricăcioasă a păcatului, a dedublării, a punerii la îndoială, din mîndrie, a cuvîntului lui Dumnezeu. Și de aici s-a întins lanțul căderilor. Îndoiala sfîșie unitatea și cu Dumnezeu și cu semenii și cu noi înșine. Urmează apoi depărtarea de comuniunea cu Dumnezeu, concomitentă cu intensificarea iubirii de sine, iubirea pătimașă de propriul eu, din orgoliu, și față de propriu-i trup, din plăcere și pofte. De aici și căderea din spirit, din „sufletul viu" în care lumina harul, în simțualitate pervertită, în senzualitate; în stăpînirea trupului asupra spiritului, în stăpînirea simțurilor asupra scopurilor rațională, ajungînd în stare gravă a ceea ce Sfînta Scriptură numește: „numai trup" și în „latura și umbra morții".

13. — **Ce înseamnă cuvintele Sfintei Scripturi că după cădere „s-au deschis ochii lor și au cunoscut că sînt goi"?**

— Înainte de cădere protopărinții erau îmbrăcați în har; în veșmîntul nestricăciunii erau nepătimași. Prin păcat, prin despărțirea de Dumnezeu, au devenit goi; goi de har, goi de sensul ziditor și transfigurator al vieții. Orice faptă a noastră are două părți: suflet și trup; sufletul este scopul, mai precis, scopul ziditor și binefăcător; trupul este fapta propriu-zisă. Or, în păcat, în patimi ca beția, desfrîu, ajungem goi de scop, de sens ziditor; plăcerea senzuală, deșartă, adesea cinică și ucigătoare, ia locul sensului divin, creator, și atunci ne cuprinde acel sentiment tragic al vidului și rușine, tristețe și frica răspunderii. De aceea zice Apostolul: „Suspinăm în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer, dacă totuși vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi" (2 Cor. 5, 2—3). Prin Botez, omul creștin se îmbracă din nou în Hristos. „Cîți în Hristos

v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat" psalmodiem, după Sfînta Scriptură, la săvîrşirea Tainei.

14. — **Întrucît şarpele în Sfînta Scriptură este simbol al răului, ce căuta şi el în Rai? Ce rost are ispita?**

— În cartea lui Iov citim că satan e prezent şi el, la un fel de sfat, „printre îngerii lui Dumnezeu . . ." (Iov 1, 6). Este admis şi el prin marea taină a libertăţii, ca ispititor. Iar ispita a fost îngăduită ca încercare pentru consolidarea noastră în har, în adevăr, în virtute. În acest înţeles zice Sfînta Scriptură despre cei tari în credinţă: „Dumnezeu i-a pus la încercare şi i-a găsit vrednici de El" (Înţ. lui Solomon 3, 5). Iar Părintele nostru Antonie cel Mare zice: „Nimeni, neispitit, nu va putea să intre întru împărăţia cerurilor. Ridică ispitele şi nimeni nu este care să se mîntuiască, (Pateric). Mai precis, Dumnezeu ne încearcă; demonul ne ispiteşte; iar ispita dă la iveală tăria sau slăbiciunea noastră. În legătură cu darul nemuririi, Sfîntul Ioan Damaschin observă că „nu era folositor ca omul să dobîndească nemurirea, fără să fie încă ispitit şi încercat, ca să nu cadă în mîndria şi osînda diavolului" (Dogmatica 2, 30). Ce blestem ar fi o înveşnicire în stare de păcat, de stricăciune, de suferinţă infinită. De aceea în rugăciunea de dezlegare a celor repauzaţi se spune: „Dar pentru ca răutatea să nu rămînă nemuritoare, din iubirea de oameni ai poruncit ca amestecul acesta, negrăita legătură dintre trup şi suflet să se taie, să se risipească . . .. Dumnezeule al Părinţilor noştri".

15. — **Ce ne puteţi spune despre ispita Mîntuitorului?**

— Sfînta Scriptură ne vorbeşte de trei mari momente de ispită: a lui Adam în Eden, care a căzut. A lui Iov, care a rezistat, privind spre Mîntuitorul: „Ştiu că Răscumpărătorul meu este viu . . ." (Iov 19, 25). În sfîrşit, Satan a încercat să-L ispitească pe Însuşi Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Cunoaştem provocările şi răspunsul Mîntuitorului. La prima ispitire, descoperindu-Se ca Fiu al lui Dumnezeu, nu preface totuşi pietrele în pîini pentru Sine, şi afirmă ordinea valorilor: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu" (Matei 4, 4). În a doua ispitire refuză minunea în favoarea Sa, denunţînd în sensul negativ al tentaţiei — „aruncarea în jos" de la înălţimea templului altfel spus — căderea. Iar a treia oară, ispitit cu „slava împărăţiilor lumii" reinstituie unica adorare, aceea cuvenită lui Dumnezeu. În această întreită ispitire, satan întreprinde tentativa supremă: pătrunderea răului în însăşi obîrşia noastră, la rădăcina existenţei, în Fiul lui Dumnezeu devenit şi Fiul Omului. Hristos a acceptat ispita şi a învins-o pentru noi. Şi în această învingere stau tăria, speranţa şi bucuria creştinului. Răul a pătruns în lume, dar nu la temelia ei, Care, cum zice Sfîntul Pavel, este Hristos

(1 Cor. 3, 11). A rănit firea noastră umană, dar nu poate ajunge la tulpină, la rădăcina ei: „Eu sînt viţa cea adevărată şi Tatăl Meu este lucrătorul" (Ioan 15, 1). „Voi sînteţi mlădiţele . . .", zice Domnul (Ioan 15, 5). A produs şi în Biserică dezbinare, dar nu poate atinge Capul ei. Iisus Hristos, temelia, rădăcina, capul nostru, nu poate fi atins de nici un rău. Pe El şi în El ne putem rezidi, renaşte, mîntui.

16. — **Căderea lui Adam a fost totală?**

— Nu! Nici un păcat nu poate ajunge la rădăcină, nu poate şterge total pecetea chipului. Amprenta, conştiinţa adîncă a originii noastre rămîne. „Adîncul cheamă mereu Adîncul" (Ps. 41, 9). Şi trebuie stăruitor amintit că chipul nostru, constituit din suflarea divină de viaţă şi din fire, într-o negrăită unitate dintre har şi voie liberă, harul nu poate fi distrus, iar „darurile şi chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi . . ." (Romani 11, 29). Suflarea divină de viaţă s-a retras în adînc, mai adînc decît păcatul care operează doar la suprafaţă. Marginile sînt ale demonilor, care pot perverti, întuneca, dar nu pot distruge. „Pus-a în vistierii adîncurile", zice Psalmistul (Ps. 32, 27). Adîncul este în vistieria, în mîna lui Dumnezeu şi de acolo, acelaşi Psalmist se roagă: „Duhul Tău Cel Sfînt nu-L lua de la mine" (Ps. 50, 12).

17. — **Care este raţiunea suferinţei pe pămînt, atît a oamenilor cît şi a celorlalte făpturi?**

— Suferinţa ne pune, indirect, în faţa celei mai grave probleme: a răului. Dar trebuie precizat de la început: nu suferinţa este răul, ci păcatul. Mai explicit, răul înseamnă: păcat, stricăciune, moarte. Iar suferinţa este urmarea păcatului şi e un înger vestitor. E semnalul de alarmă care vesteşte pătrunderea răului în existenţa şi viaţa noastră. Sfîntul Atanasie cel Mare spune că: „răul este din neant" (Despre întruparea Cuvîntului I, 4). Atunci, suferinţa intervine ca un cutremur zguduitor al întregii noastre fiinţe în faţa asaltului păcatului, a stricăciunii şi morţii pe care o refuzăm, pentru că refuzăm neantul, nimicnicia. De altfel, făptura nu poate fi niciodată radical nimicită.

Suferinţa este şi ispăşire a păcatului, ispăşire în înţelesul profund de depăşire a răului, de rezidire, purificare, iluminare a conştiinţei; deci de vindecare. Ştim toţi că lacrimile căinţei spală, curăţă. „Roua Ta este roua de lumină" spune Profetul Isaia (26, 19). Şi purifică din adînc. „Lacrimile sînt ca şi sîngele care curge din ranele sufletului", zice Sfîntul Grigore de Nyssa. Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că „lacrimile sînt în stare să stingă şi focul iadului". Deci, să deschidă de aici prin uşile pocăinţei uşile împărăţiei. Şi, de observat, suferinţa pe care o dozează conştiinţa creşte pe măsura sporirii egoismului, a iubirii pătimaşe de sine şi a deznă-

dejdii. Dar descreşte, se transfigurează pe măsura lepădării de sine unită cu nădejdea, pe măsura jertfirii mîntuitoare, ca în cazul sfinţilor, martirilor, eroilor.

18. — **Dar de ce suferă şi cei nevinovaţi, cum sînt copiii şi dreptii?**

— Copiii suferă pentru păcatele părinţilor, ale înaintaşilor. Cu cît părinţii vor greşi mai puţin şi vor fi mai conştienţi că aducerea pe lume a unui copil e un act sfînt, cu atît urmaşii vor suferi mai puţin. Şi, există o solidaritate umană în suferinţă. Cum ar putea fi cineva fericit, atunci cînd ştie că fratele lui suferă? Aşa „precum printr-un om a intrat păcatul în lume" (Romani 5, 12), aşa prin Iisus Hristos, Cel de-al doilea Adam, intră mîntuirea. Dar, creştinul ştie că în suferinţă nu e singur. E cu Mîntuitorul şi cu orice suflet bun de mamă, tată, frate, prieten. Domnul nostru Iisus Hristos este fără de păcat. El învinge şi răul din lume: izgoneşte demonii, iartă păcatele, vindecă bolile, linişteşte stihiile firii, biruie moartea. Şi totuşi, El, Cel drept, Nevinovat pătimeşte! Pătimeşte împreună cu noi toţi şi cu cei nevinovaţi. Iar suferinţa Lui e mîntuitoare. El pătimeşte pentru a învinge răul şi în noi şi pentru a ne arăta că răul poate fi învins. Căci dacă răul a fost îngăduit prin taina de nepătruns a libertăţii, în acelaşi timp Dumnezeu a ştiut de mai înainte că poate fi şi biruit. Răul e o boală, un parazit pe trunchiul existenţei noastre, o excrescenţă a voinţei pervertite. Dacă „plata păcatului este moartea", în acelaşi timp moartea e şi moartea păcatului.

De aceea, privind mai adînc în viaţa noastră personală şi în istorie, observăm că niciodată răul nu are ultimul cuvînt. Dumnezeu singur este Alfa şi Omega. Şi, Dumnezeu transmută chiar răul în serviciul binelui. Un caz pilduitor este cel al dreptului Iosif. Vîndut de fraţii lui, în primejdie de moarte, de mai multe ori, Dumnezeu îl salvează, iar în final, el îşi salvează întreaga familie de la foamete. Şi, cînd fraţii lui îi cer iertare, şi îl roagă să nu se răzbune, Iosif rosteşte acel cuvînt revelator: „Iată, voi aţi uneltit rele asupra mea, dar, Dumnezeu a întors răul vostru, în bine" . . ca să păstreze viaţa unui popor numeros" (Facere 50, 20). Dumnezeu schimbă în iconomia Lui negrăită şi răul în bine, aşa precum a schimbat chiar moartea în înviere şi viaţă.

„Unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul" zice Sfîntul Apostol Pavel (Romani 5, 20). Iar datoria noastră este ca, răspunzînd neîncetat la har, lucrînd împreună cu harul, să slujim la împuţinarea păcatului în lume pînă ce va fi definitiv desfiinţat prin puterea lui Dumnezeu.

19. — **Acum, cîteva întrebări privind mîntuirea sufletului: Ce trebuie să înţeleagă credinciosul prin mîntuire? Ce este mîntuirea în sine şi care sînt condiţiile mîntuirii?**

— Cel dintîi cuvînt cu care trebuie să încep este acesta, că Însuși numele Domnului „Iisus", care provine din evreiește „Iehoșua" sau „Ieșua", înseamnă în traducere „Mîntuitor". Mîntuire înseamnă deci salvare, ajutor, vindecare. Și se cuvine să precizăm că acest nume este dat prin descoperire dumnezeiască. Îngerul grăiește Fecioarei: „Vei naște Fiu și vei chema numele Lui Iisus, căci El va mîntui poporul Său de păcatele sale" (Matei 1, 21). Numele la evrei era dat de obicei, de tatăl copilului. De pildă, la nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, cînd este întrebat preotul Zaharia, tatăl copilului (Luca 1, 62). Acum, însă, Tatăl Ceresc dă numele, pentru că acum Fiul Său, Cel Unul Născut mai înainte de toți vecii, se naște „la plinirea vremii" în lume; Iosif nu este decît logodnicul și ocrotitorul Maicii Domnului. Dumnezeu Tatăl trimite pe Fiul Său să Se întrupeze de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria, și Îi „dă nume mai presus de orice nume" (Fil. 2, 9) — „Iisus Mîntuitorul". Prin nume Tatăl Îi dă și misiunea Lui în lume, aceea de a fi Mîntuitorul ei. Iar mîntuirea, precum a tîlcuit îngerul, înseamnă izbăvirea noastră și a întregii făpturi din păcat, din stricăciune și moarte. O asemenea mîntuire ne aduce Iisus Hristos, Care este Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului.

20. — **De ce Dumnezeu Tatăl a împlinit mîntuirea prin Fiul?**

— Sfînta Evanghelie arată că prin Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu „toate s-au făcut" (Ioan 1, 3). Atunci tot prin El se săvîrșește și mîntuirea noastră. Pe El, pe Fiul Său a binevoit Dumnezeu-Tatăl să-L trimită, să ni-L dăruiască pentru ca prin El, Care S-a făcut „frate" al nostru în Duhul Sfînt, să devenim și noi „frați" ai Lui și „fii" ai Unicului Părinte Ceresc. Prin El voiește Tatăl să ne „strămute și pe noi" în „Împărăția Fiului iubirii Sale" (Col. 1. 13). — Aș vrea să aduc aici și învățătura Părintelui nostru Antim Ivireanul, care socotește aceste patru pricini pentru care Fiul lui Dumnezeu a luat firea omenească, iar nu altă față a Dumnezeirii, adică Tatăl sau Duhul Sfînt. El le expune astfel: „Una, pentru că Fiul lui Dumnezeu se numește înțelepciune, a luat chipul omului ca să vindece neprincperea omului prin care a căzut în păcat. A doua, pentru ca Cel ce este Fiul lui Dumnezeu fără de ani să Se facă și Fiul Omului, sub ani. A treia, precum S-a făcut Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului, să se facă și fiul omului, fiul lui Dumnezeu, după cuvîntul Sfîntului Ioan Evanghelistul: „Le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu" (Ioan 1, 12). A patra, fiind Fiul fața cea din mijloc, S-a făcut mijlocitor de a făcut pace între Dumnezeu și între om, după cum zice fericitul Pavel: „Căci Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Omul Iisus Hristos" (1 Tim. 2, 5) (Cuvînt de învățătură la nașterea Domnului nostru Iisus Hristos).

21. — Dar cum se lucrează mîntuirea?

— Fiul lui Dumnezeu făcîndu-se și Om aduce Dumnezeirea pe pămînt. De aceea Iisus Hristos se numește și Emanuel — „Cu noi este Dumnezeu" (Matei, 1, 23). Faptul esențial al mîntuirii constă tocmai în coborîrea Dumnezeirii, a vieții divine pe pămînt, mai profund, a vieții Prea Sfintei Treimi „începătoare de lumină", obîrșie a iubirii, „izvor al vieții". De aceea, într-o înțelegere mai adîncă, a dobîndi mîntuirea înseamnă a viețui după chipul Prea Sfintei Treimi, în Duhul Treimii, cum ni s-a descoperit și ne-a învățat Domnul nostru Iisus Hristos. Căci Mîntuitorul aduce cu Sine Treimea și viața — „de viață făcătoarei Treimi". În El Însuși locuiește Treimea — Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. El spune: „Cine Mă vede pe Mine, vede pe Tatăl" (Ioan 14, 9). Și, „Duhul Domnului este peste Mine . . ." (Luca 4, 18). Mîntuitorul Iisus Hristos ne descoperă și ne împărtășește din Sine viața plină de lumină și de iubire a Prea Sfintei Treimi.

Ne împărtășește această viață mîntuitoare, în care, negrăit, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, Trei sînt Una; căci Treimea este în același timp Unime — o Comunitate desăvîrșită. Fiecare Persoană dumnezeiască le poartă cu toată ființa și cu iubire desăvîrșită în Sine și pe Celelalte două; fiecare este deschisă iubirii întregii Dumnezeiri și fiecare poartă bogăția nemărginitei Dumnezeiri. Acolo nu este egoism, egocentrism, adică să se facă cineva pe sine centrul exclusiv, iar pe ceilalți subordonați, supuși, sateliți, de unde se naște tot răul și toată suferința. Acolo este unitate desăvîrșită. Fiecare Persoană în „lepădare de sine" absolută, trăiește pentru Celelalte. Acolo centrul este deodată, și în fiecare Persoană dumnezeiască, și în comuniunea Lor; și Trei și Unul, și Eu și Noi — „Dumnezeirea cea în Trei străluciri". Altfel spus, în Dumnezeu centrul este iubirea. Căci „Dumnezeu este iubire" (Ioan 4, 8).

La o asemenea viață dumnezeiască, în Duhul Prea Sfintei Treimi, sîntem chemați și noi. Și, aceasta este mîntuirea. De aceea, cel chemat la Taina Sfîntului Botez, sau nașul lui, oferă mărturie: „Mă închin Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, Treimii Celei de o ființă și nedespărțită". Taina însăși se săvîrșește în numele Prea Sfintei Treimi, „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh" și cu semnul Sfintei Cruci pe care S-a răstignit Domnul, semnul jertfei mîntuitoare, al iubirii dumnezeiești—iubirea treimică descoperită pe pămînt în jertfa crucii care aduce învierea. Iată mîntuirea!

22. — Care este originea egoismului?

— Egoismul, egocentrismul — din care naște iubirea pătimașă de sine și care tinde să facă din fiecare dintre noi un centru exclusiv care să-și subordoneze semenii, de unde, cum spuneam și mai înainte, provine întreaga sursă a răului, a tuturor patimilor, a suferinței și morții, — este, la

origine, invenție și operă a îngerului căzut. Mîntuitorul îl vede pe „satana ca un fulger căzînd din cer" (Luca 10, 18). Este vorba de căderea lui Lucifer din Centrul Unic al iubirii și al luminii. Este vorba de introvertirea trufașă, egocentrică și prăbușirea în „beznă", cum zice același Antim Ivireanul. De căderea, nevindecată din pricina nepocăinței, în adorare de sine, evocată de profet: „Cum ai căzut din ceruri stea strălucitoare, luceafăr al dimineții, tu, care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului Celui Puternic voi așeza tronul meu . . . Suimă-voi deasupra norilor și asemenea cu Cel Prea Înalt voi fi" (Isaia 14, 12—14).

În timp ce era menit să fie o oglindă curată a iubirii dumnezeiești, slujitoare, Lucifer a voit să fie o existență din sine, o autonomie radicală, nu numai morală, ci și ontologică, absolută și tot atotstăpînitoare asupra creației. Nu-i spune el și lui Iisus, cînd Îl ispitește, că îi aparțin „toate împărățiile lumii și slava lor"? Obsesia lui e doar „slava", cerînd pentru aceasta adorare dumnezeiască (Luca 4, 5—7). În el e obîrșia răului; în această ruptură egocentrică din comuniunea cu Domnul izvorul luminii și al iubirii, făcîndu-se pe sine și pe îngerii lui o existență potrivnică unității, făcîndu-se anti-Treime, anti-iubire, anti-unitate. Făcînd din îngerii căzuți cu el „duhuri ale răutății care sînt în văzduhuri", cum spune Sfîntul Pavel (Efes. 6, 12), care ispitesc, a insuflat această stare egoistă, potrivnică, ucigătoare, și făpturilor, și lui Adam, ceea ce a și însemnat pătrunderea răului și a păcatului în lume.

Aș vrea să atrag aici luare-aminte că orice tendință și faptă sectară de rupere și ieșire din comuniune cu Biserica cea Una Sfîntă, sobornicească și apostolică, Chip al Prea Sfintei Treimi, orice act de dezbinare a unirii își are obîrșia, „inspirația" nefericită de la îngerul căzut. Și trebuie observat că una e să ai curajul mărturisirii adevărului împotriva greșelilor, cum au avut profeții, apostolii, toți sfinții; dar cu totul altceva, să produci dezbinarea în Biserică, ruptura și lanțul nesfîrșit al rupturilor. De aceea Sfinții Părinți spun că satan e autorul oricări dezbinări, „satan ne-a dezbinat", ne-a fărîmițat.

23. — Părinte Constantin, ați vrea să ne arătați, mai pe larg, cum ne împărtășește Domnul nostru Iisus Hristos viața mîntuitoare a Prea Sfintei Treimi?

— Mîntuitorul spune: „Eu vă vorbesc ceea ce am văzut la Tatăl Meu" (Ioan 8, 38). El ne împărtășește Modelul, viața de la obîrșia ei dumnezeiască. Și ne descoperă această viață mîntuitoare nu numai ca o teorie, și nici numai ca un exemplu. Este ceva infinit mai profund în Hristos. El comunică viu această viață în însuși faptul întrupării și nașterii din Prea

Sfînta, Curata Fecioară și Mamă, care este și Maica noastră. Știm că a iubi înseamnă a asuma, a trăi viața celui iubit, a te dărui lui și a vedea cum cel iubit renaște din iubirea și viața ta; crește, se formcază, se împlinește din ea, așa cum simte mama crescînd pruncul din carnea, din sîngele și viața ei. Or, Fiul lui Dumnezeu „făcîndu-Se și Om", luînd firea noastră, introduce în ea Dumnezeirea și o naște din nou, o crește dumnezcește. Făcîndu-Se Ipostas și al firii noastre omenești, îi comunică în har Dumnezeirea; îi împărtășește în Duhul Sfînt viața și puterea dumnezeiască. Altfel spus, ne ia firea și viața omenească și ne dă viața Lui dumnezeiască. Și așa, precum în Dumnezeire „Tatăl este în Fiul și Fiul este în Tatăl", la fel și în întrupare, prin Duhul Sfînt, Fiul este și în noi. Dumnezeirea se pleacă și „locuiește" în Hristos, în Felul lui Dumnezeu făcut Om. Cum spune Sfîntul Pavel:„ „Întru El locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii . . ." (Coloseni 2, 9).

24. — În acest fel, Mîntuitorul slujește în chip omenesc, dar dumnezeiește?

— Da, așa slujește în lume. Dumnezeu și Om fiind a trăit „Iubitorul de oameni" dumnezeiește printre noi, ca în Prea Sfînta Treime; în totală „lepădare de sine" și dăruire de sine în, și pentru ceilalți, pentru noi. Deși Ziditor a toate, trăiește neavînd nimic pentru Sine, nici măcar „unde să-și plece capul" (Matei 12, 29). Deși „primind slava cea de la Tatăl mai înainte de a fi lumea" (Ioan 17, 5), primește să fie disprețuit și nebăgat în seamă. „Cel din urmă dintre oameni" (Isaia 53, 3), pentru a fi asemenea și împreună cu cel mai umil dintre oameni. Deși ca Dumnezeu este Atotputernic, totuși nu folosește niciodată puterea dumnezeiască pentru Sine. Cînd fariseii Îl provoacă: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe Cruce . . ." (Matei 27, 40), arată Sfîntul Ioan Gură de Aur că „tocmai pentru aceasta nu se coboară de pe cruce, pentru că este Fiul lui Dumnezeu și pentru aceasta a venit, ca să fie răstignit pentru noi. Iar, a învia, fiind așezată piatra pe mormînt, era cu mult mai mult decît a se pogorî de pe cruce" (Omilia I-a la Cruce și la tîlhar). El a făcut totul pentru alții, pentru noi. A vindecat, a hrănit, a izgonit demonii, a liniștit stihiile, a ridicat din moarte, ne-a lăsat Sfintele Taine dezvăluind în ele prezența împărăției lui Dumnezeu venită la noi. Și, lacrimile Lui la mormîntul lui Lazăr sau în Ghetsimani ne dau putere dumnezeiască de credință speranță și tărie în suferințele noastre.

25. — Părinte Constantin, afirmînd că Hristos a luat toate ale noastre, inclusiv suferința și moartea, cum înțelegeți Prea Cucernicia Voastră suferința Mîntuitorului în Grădina Ghetsimani și strigătul de pe Cruce: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu pentru ce M-ai părăsit?"

— Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan arată că Mîntuitorul „iubind pe ai Săi, cei din lume, pînă la sfîrșit i-a iubit" (Ioan 13, 1). Iubirea lui Hristos este o iubire totală; cuprinde întregul existenței noastre, deci și birul morții. Și, cum o spune Mîntuitorul Însuși: „Mai mare dragoste decît aceasta, nimeni nu are, ca sufletul său să-l pună pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13). Hristos iubește infinit pe Tatăl, dar iubește infinit și pe om pentru care Tatăl L-a trimis. Și iubește cu voia Lui liberă, sfîntă: „Pentru aceasta Mă iubește Tatăl, fiindcă Eu îmi pun sufletul ca iarăși să-l iau. Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însumi îl pun. Putere am să-l pun și putere am iarăși ca să-l iau. Această poruncă am primit-o de la Tatăl Meu" (Ioan 10, 17—18). Iubindu-ne, Mîntuitorul trăiește total suferința și moartea noastră, luminînd și lucrînd în ea cu puterea biruitoare a Dumnezeirii. În agonia din Ghetsimani simțim cum se roagă cu fiecare dintre noi cînd ne aflăm în fața morții. „Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta . . ." (Matei 26, 39). Iar în simțămîntul părăsirii de pe cruce, strigat prin cuvintele: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?", ne trăiește și cea mai tragică stare, a izolării, a părăsirii, a morții spirituale, în cel mai deplin înțeles al ei. Trăiește prin iubire moartea noastră. Și aceasta este marea minune și culmea iubirii lui Hristos: moartea Lui. Căci în El, Cel fără de păcat, moarte nu putea fi, nu avea sens; nu puteau lucra germenii morții, rod și „plată a păcatului" (Romani 6, 23).

Repet, Hristos ne trăiește moartea noastră rostită de El prin cuvinte, nu ale Sale, ci ale Psalmistului. Căci Psalmistul strigase odinioară: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?" (Ps. 21, 1). Mîntuitorul se identifică cu el, cu Psalmistul, și totodată cu noi toți. „Pentru noi și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din cer, S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om. Și S-a răstignit . . .". Pentru noi a trăit toate ale noastre, implicit moartea, produs al păcatului. Iar dacă n-ar fi suportat întreaga noastră stare, cum ne-ar fi iubit pînă la capăt? Cum ar fi arătat în plinătate amîndouă sensurile iubirii: și către Dumnezeu și către făptură? Cum ar fi plinit altfel voia Tatălui Care L-a trimis pentru a ni se descoperi și a ne mîntui prin iubire dumnezeiască? Nu aducîndu-ne doar o învățătură despre iubire, ci fiind El Însuși iubirea întrupată și împărtășită.

26. — Ați vrea să ne explicați mai mult, cum este mîntuitoare această iubire dumnezeiască?

— Acest model de iubire și viață dumnezeiască de a trăi în, și pentru alții este cu adevărat mîntuitor, pentru că după acest model am fost și zidiți, și mîntuiți. Este modelul de viață adevărată care ne vindecă de

boală, de pătimirea noastră cea veche, originară — egoismul, în care, după cum știm, se află „ființa" răului, a păcatului, care a însemnat ieșirea din unitate, ieșirea din comuniunea cu Ziditorul și cu semenii, prin trufie și neascultare. De aceea Mîntuitorul a și arătat această cale de vindecare astfel: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine . . ." (Marcu 8, 34). Adică, să se lepede de iubirea pătimașă de sine, de sinea mea neconvertită, care face din eul meu „idol". „Eu însumi mie idol m-am făcut", zice Sfîntul Andrei Criteanul, care provoacă toată dezbinarea; și să restaureze modul dumnezeiesc de viețuire, descoperit nouă și rugăciunea dinainte de jertfa Crucii: „Precum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi (după chipul Nostru) să fie una . . ." (Ioan 17, 17).

Este dată aici însăși definiția iubirii și definiția condiției noastre de existență: „Eu întru Tine și Tu întru Mine": altfel spus: „și Eu pentru Tine și Tu pentru Mine". Și așa sîntem una. Și așa ne aflăm din nou în starea noastră firească, originară. Căci orice făptură vine la existență, la viață din iubire, din lepădare de sine, din jertfă. Din iubire dăruitoare de Sine a lui Dumnezeu-Ziditorul a toate, a părinților. Iubirea, lepădarea de sine e legea existenței făpturii. Așa se și îmbogățește creația. De aceea „cel ce-și iubește viața o va pierde, iar cel ce-și leapădă viața în lumea aceasta, o va păstra pentru viața veșnică" (Ioan 12, 25). Iubindu-te pe tine rămîi singur, ca bobul de grîu nerodit; dăruindu-te, rodești, te îmbogățești, te umpli de viață în Dumnezeu.

27. — **Vă rog să expuneți acum, în cîteva cuvinte, opera mîntuitoare săvîrșită de Mîntuitorul Iisus Hristos, văzută astfel în lumina iubirii.**

— Așa cum arată și teologii, opera mîntuitoare a Domnului săvîrșită prin întreaga Sa slujire ca Învățător, Arhiereu și Păstor al nostru este ca un dar oferit tuturor deodată: Tatălui, firii omenești asumată prin întrupare și nouă tuturor. Și în toate descoperă iubirea Sa dumnezeiască. Coborînd la noi prin negrăita Sa dragoste și smerenie, Fiul lui Dumnezeu se unește liber cu firea noastră umană, care-I răspunde prin glasul Fecioarei: „Iată roaba Domnului! . . .". Ne rezidește divin firea umană luată din Prea Curata Maică, în starea adevărată de deschidere, de iubire, de jertfire către Dumnezeu. Toată viața lui Hristos este o stare de jertfă pînă la cea supremă de pe Cruce. Iar Cel ce se oferă acum Tatălui este deodată: Fiul lui Dumnezeu și Fiul-Omului; este Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos.

În același timp, prin această unire în Întrupare, firea omenească se împărtășește de Dumnezeire. Fiul și-o face Sieși „templul Dumnezeirii". Folosind o asemănare, după Sfinții Părinți, precum se unește fierul cu focul în așa măsură încît focul taie, iar fierul arde, așa se unește dumnezeiescul cu omenescul în Hristos, în Persoana lui Dumnezeu-Cuvîntul . . . În chip

omenesc fiind, a învăţat dumnezeieşte, a învins răul, a săvîrşit faptele Lui minunate pînă la învierea cea de a treia zi şi înălţarea de-a dreapta Tatălui. Şi, îndumnezeind firea Sa omenească, se face izvor şi cap al mîntuirii, al îndumnezeirii noastre. El, Cel dintîi născut din toată zidirea, ca Fiu al lui Dumnezeu din veci, este Cel dintîi născut şi din morţi, început al învierii, Cap şi rădăcină a umanităţii înnoite în care sîntem recapitulaţi toţi.

28. — **Cum ne însuşim noi această operă mîntuitoare a Domnului?**

— După învăţătura Bisericii ne însuşim mîntuirea prin har, credinţă şi fapte bune.

29. — **Care este rolul harului în opera mîntuirii, în unirea noastră cu Hristos?**

— Mîntuirea, viaţa în Hristos ni se dă prin har. Căci Hristos este Cel ce pune început mîntuirii. El este Modelul, paradigma, temelia şi izvorul mîntuirii. Sfîntul Ioan Hrisostom, tîlcuind cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Nimeni nu poate pune altă temelie, decît cea pusă, Care este Hristos", spune: „Pe această temelie să zidim, pe El să-L avem ca fundament, să fim înrădăcinaţi în El ca mlădiţa în viţă încît la mijloc, între El şi noi să nu se interpună nimic; altfel, îndată ne pierdem. Căci mlădiţa îşi trage seva (viaţa) din viţă; iar clădirea stă, numai întrucît e legată puternic de temelie. De se iveşte o fisură, se surpă; nu are pe ce se sprijini . . .". „Cei ce se depărtează de Tine vor pieri" zice psalmistul (Ps. 72, 26). El, Hristos, ne învaţă această unire prin multe exemple. Gîndeşte-te, El este Capul, noi sîntem trupul; cum ar putea fi vreo distanţă între cap şi trup? El este temelia, noi zidirea, clădirea; El este viaţa, noi mlădiţele. El este Păstorul, noi oile; El este Calea, noi pelerinii; noi sîntem locaşul sfînt, biserica, El Cel ce liturghiseşte în ea, Arhiereul. El este Întîiul-Născut, noi fraţii Lui; El, este Moştenitorul, noi împreună moştenitori; El, este Viaţa, noi cei ce vieţuim din şi în El. El este Învierea, noi cei înviaţi; El este Lumina, noi cei luminaţi . . . Şi toate acestea învederează unirea şi nu îngăduie nici o separare cît de mică" (Om. VIII, la 1 Corinteni, 4).

30. — **Cum se comunică haric viaţa lui Hristos în noi?**

— Prin Duhul Sfînt, în Biserică. „Unirea lui Dumnezeu cu oamenii se împlineşte prin Duhul Sfînt" arată Sfîntul Ioan Damaschin. Iar Sfîntul Simeon Noul Teolog ne încredinţează că „noi primim prin har tot ceea ce are Dumnezeu după fire". Începînd din ziua Cincizecimii, a Rusaliilor, Duhul Sfînt lucrează revărsînd harul peste Biserică, împărtăşindu-ne viaţa dumnezeiesc-omenească a lui Hristos, zidindu-ne pe fiecare după

Chipul Lui așa cum L-a întrupat din Fecioară la Bunavestire. Izvoarele harului sînt cele șapte Sfinte Taine, începînd cu Botezul.

31. — **Dar, cum lucrează harul, viața în Hristos?**

— La această întrebare se cuvine să răspundă cei ce s-au făcut vrednici de o viață îmbunătățită în har. Dar, împărtășindu-ne prin dragoste din experiența altora, să încercăm a răspunde cu smerenie.

Viața lui Hristos înseamnă o naștere, o zidire din nou. Iar începutul nașterii din nou, ca și al celei dintîi, îl face Dumnezeu prin harul Său. Orice naștere e un dar grațial, pentru că pur și simplu înainte de a ne naște, nu existăm. Așa e și cu nașterea din nou, din „apă și din duh"; este un dar. „Vîntul suflă unde voiește. Tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine" zice Domnul (Ioan 3, 8). De aceea și noi botezăm pruncii. Darul lui Dumnezeu ni se însămînțează prin Taina Sfîntului Botez, prin pecetluirea cu „darul Duhului" și împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge al lui Hristos. În Botez se spală chipul nostru întinat, se curăță, se îndreptează, se luminează prin scufundarea întreită și prin ieșirea la o nouă viață, la învierea cu Hristos. Pecetluirea cu „darul Duhului Sfînt" întărește în noi efigia Chipului lui Hristos, reînscrie în inimă și în toate simțurile, în văz, în auz, legile Duhului pentru a dobîndi simțire duhovnicească. Împărtășirea cu dumnezeiescul Trup și Sînge ne face de un trup și sînge și de un duh cu Hristos. Prin această lucrare a Sfintelor Taine sîntem reînrădăcinați în Trupul lui Hristos, în Biserică, răsădiți ca mlădița în viță și luminați ca niște raze care strălucesc din „Soarele dreptății".

32. — **Cum ia parte creștinul la această lucrare a harului?**

— Harul lucrează la începutul tainic în cel botezat care, după Chipul Domnului „crește și se întărește cu Duhul", cu vîrsta și cu înțelepciunea. Harul lucrează ca un „foc" despre care spune Mîntuitorul că a venit „să-l arunce pe pămînt" (Luca 12, 49). Căci dacă are mediu prielnic într-o familie creștină, acest foc al Duhului arde și luminează în suflet odată cu creșterea, ca o rîvnă sfîntă pentru înțelegerea, cunoașterea sensului creștin al vieții. Se știe că, odată cu nevoia firească și binecuvîntată de conservare a insului și a speciei prin hrană și continuarea neamului omenesc, odată cu nevoia de comuniune și afirmare a fiecăruia dintre noi cu darul lui la o operă comună, se dezvăluie la nivelul conștiinței umane și o aspirație nestăvilită de cunoaștere a sensului existenței și de un progres nesfîrșit. Pentru noi, în Hristos Dumnezeu-Omul ne este dat și sensul deplin al existenței, și progresul nostru nelimitat. Iar Duhul Sfînt întreține neîncetat acest foc și dor al iubirii, al cunoașterii și al împlinirii în Hristos, adăugînd mereu „foc la foc, căldură la căldură, sîrguință la sîrguință" (Sfîntul Ioan Scărarul). Sufletul creștin crește prin har, adesea și cu potic-

neli, „căci diavolul călărește pe mustul cărnii", cum zic Sfinții Părinți, prin căderi și ridicare, prin căință și „inimă înfrîntă și smerită", prin nevoință și răbdare, prin rugăciune, cercetarea Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, prin lucrarea sfintelor virtuți, prin participarea la Sfînta Liturghie, spovedanie și împărtășania cu Sfintele Taine. Iar toate acestea luminează tot mai mult pe om prin darul Botezului: „... îndreptatu-te-ai, luminatu-te-ai, sfințitu-te-ai, spălatu-te-ai ...". Scopul precis al vieții creștine este ca „să ia Hristos chip în noi" (Gal. 4, 19). În lumina Duhului fiind spălați, îndreptați și înviați, să-L recunoaștem pe Hristos-Chipul nostru. La suspinul adînc al Duhului: „Doamne, artă-mi calea pe care voi merge" (Ps. 142, 8), să simți răspunsul ca pentru tine: „Eu sînt calea, adevărul și viața" (Ioan 14, 6) și să-i urmezi.

33. — Ce menire are credința în lucrarea mîntuirii?

— Credința este tocmai răspunsul; este adeziunea spiritului la har. Mîntuitorul începe propovăduirea Sa învățînd: „Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie!" (Marcu 1, 15). Păcatul a însemnat o mutație inversă a noastră de la Dumnezeu, Centrul firesc al credinței, la „eul" nostru, făcînd din fiecare „eu" un fel de „centru", de idol. Da aici pierderea unității noastre originare, „Babelul, amestecarea limbilor" (Facerea 11, 9). Și noi știm toți că egoismul este izvorul a tot răul. Atunci, esențial, ce înseamnă mîntuirea? Înseamnă ceea ce învățau încă profeții: întoarcerea. Dar unde? Pentru credincios aceasta este întrebarea fundamentală. Iar răspunsul: Către Centrul unic și unificator — Dumnezeul-Iubire, Dumnezeul-Treime, prin Hristos revelatorul iubirii, în Care nu este păcat, nu există egocentrism. Această mutație și schimbare o face pocăința, care și înseamnă „schimbarea gîndirii" și a vieții, și credința. Profetul Ieremia spusese: „Întoarceți-vă, voi copii căzuți de la credință, zice Domnul că M-am unit cu voi ..." (Ieremia 3, 14).

34. — Este credința o relație personală?

— Da! De aceea Dumnezeu S-a și descoperit personal în Fiul Său întrupat. Iisus Hristos Dumnezeu-Omul este deodată și țelul credinței, și izvorul ei. Credința naște din El pentru că El este Revelația. Dumnezeu naște credința. Așa a renăscut-o în Avraam, în făgăduința dată lui. Glasul care-l chema pe patriarh este al Cuvîntului Care se va întrupa. De aceea Cuvîntul întrupat spune: „Eu sînt mai înainte de a fi fost Avraam". În Evanghelie virtutea credinței se descoperă ca un apel al lui Hristos și un răspuns personal. El cheamă Apostolii, iar ei răspund și cred în persoana Lui, în cuvîntul Lui. Și credința produce în Apostolii aflați în fața Lui o deșteptare a memoriei originare, a „chipului divin" din ei și o refacere a relației originare între Protochip și chip. Așa se și desființează

păcatul. De aceea spune Mîntuitorul: „Cel ce crede în El — adică în Fiul — nu este judecat, iar cel ce nu crede a și fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia Născut, Fiul lui Dumnezeu" (Ioan 3, 18).

35. — **Se află scris undeva în Sfînta Scriptură sau la Sfinții Părinți acest dicton: „crede și nu cerceta"?**

— Nu, nicăieri! Dimpotrivă, Mîntuitorul poruncește: „Căutați și veți afla!" (Matei 7, 7). La scriitorul bisericesc Tertulian se află următorul dicton: cred ca să înțeleg (credo ut intellegam). Cuvîntul e inspirat tot din Sfînta Scriptură. Sfîntul Pavel zice: „Prin credință înțelegem . . ." (Evr. 11, 3). Credința premerge înțelegerii; deschide larg ușile spiritului, îl lansează dincolo de sine către orizonturi noi și posibilități infinite. Un cercetător modern, Freyer, a și lărgit astfel cuvîntul lui Tertulian: cred ca să lucrez; lucrez ca să înțeleg.

36. — **Cum explicați cuvintele Mîntuitorului adresate Sfîntului Apostol Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!"** (Ioan 20, 29)?

— Mîntuitorul dezvăluie aici fericirea credinței. Fericește atît pe patriarhii, pe profeții Vechiului Testament, îndeosebi pe Avraam, numit și „părintele credinței", cît și pe noi toți acei care, după înălțarea Domnului, prin harul Duhului Sfînt, avem legătură cu El prin credință. Dar Mîntuitorul ne descoperă prin cuvintele de mai sus o realitate și mai profundă. „Propriu credinței este să accepte ceea ce încă n-a fost văzut", zice Sfîntul Ioan Hrisostom. Iar ceea ce încă nu e văzut e infinit mai mult decît ceea ce vedem. Și ce săracă ar fi existența noastră dacă ne-am limita numai la ceea ce vedem, sau la ceea ce sîntem într-un anume moment al existenței noastre. Or, virtutea credinței ne lansează permanent dincolo de noi, pe treptele unui suiș infinit în infinitul divin, în infinitul Adevărului; de la ceea ce vedem, la ceea ce încă nu vedem; de la cele „pe care le știm, la cele pe care nu le știm . . . de la cele arătate, la cele încă nearătate", cum ne rugăm în Sfînta Liturghie; de la ceea ce sîntem, la ceea ce încă nu sîntem.

Statutul persoanei umane, chemarea noastră stă nu doar în ceea ce sînt, văd sau aud acum, ci și în ceea ce sînt chemat să devin asemenea Protochipului Hristos. „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (1Cor. 2, 9). Și bine se zice că „omul este și devine". Vocația noastră de ființă înzestrată cu spirit și dialog cu Infinitul este menită să se realizeze în Dumnezeu, în Infinit. Iar virtutea care susține acest dialog etern ziditor este credința. Pe drept o numește Apostolul: „Încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute" (Evrei

11, 1); dovedire, certitudine întemeiată în întruparea Fiului lui Dumnezeu. În această posibilitate a unei înaintări, a unei „creșteri" spirituale fără limite, înrădăcinate în Hristos și orientate slujirii semenilor, stă fericirea credinței.

37. — **Care este însemnătatea faptelor bune în lucrarea mîntuirii?**

— Semnul vizibil al credinței, al lucrării tuturor virtuților, ca și al rugăciunii care le susține îl constituie faptele bune. Prin fapte ne descoperim cu adevărat în chemarea noastră de a fi lucrători și ziditori după chipul Creatorului. A separa credința de fapte înseamnă a o rupe de viață. De aceea Sfîntul Apostol Iacob a spus: Credința, dacă nu are fapte, este moartă în ea însăși" (Iacob 2 17). Și mai profund Mîntuitorul spune: „Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor: ci cel ce va face voia Tatălui Meu" (Mat. 7, 21). În împărăția lui Dumnezeu intră făptuitorii. Împărăția lui Dumnezeu se zidește deodată prin credință și prin viață. Credința însăși, adevărată teologie, statutul înțelepciunii, toate acestea cresc prin făptuire, cresc din experiența vie a Revelației. Și trebuie observat că nu numai credința naște fapte, ci și faptele „nasc" și întemeiază mereu credința, încît faptele devin experiența adevărului revelat și argumentul fundamental, subiectiv și obiectiv al credinței. „Fă aceasta și vei fi viu", spune Mîntuitorul (Luca 10, 28).

38. — **Ce loc ocupă iubirea în dobîndirea mîntuirii?**

— Ocupă un loc fundamental. Credința nu e de conceput fără iubire. Credința este activă tocmai prin iubire. Sfîntul Apostol Pavel arată că mîntuirea, viața în Hristos o împlinește „credința care este lucrătoare prin iubire" (Gal. 5, 6). De altfel, e știut că mai ales iubirea și smerenia ne feresc de fariseismul și trufia faptelor și de căderea într-un fel de atitudine simoniacă, adică de „cumpărare" a împărăției lui Dumnezeu cu prețul faptelor, al banilor.

39. — **A fost cunoscută și în Vechiul Testament iubirea? În ce constă noutatea iubirii în Hristos?**

— Da! Și Vechiul Testament poruncește iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui. La Deuteronom citim: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta" (5, 15). Iar în Levitic: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți" (19, 18). În aceste porunci ale Vechiului Testament, spre exemplu, a iubirii aproapelui, observăm că se spune: „să iubești pe aproapele ca pe tine însuți". Altfel spus, ca pe mine însumi. Sinea mea este modelul, etalonul, măsura iubirii. Dar, mă întreb: cînd păcătuiesc, mă mai iubesc eu pe mine? Dimpotrivă, mă urăsc! Cum mai pot fi eu atunci cu sinea mea păcătoasă,

neconvertită, model al iubirii? De aceea a și poruncit Mîntuitorul „lepădarea de sine". Or, Iisus Hristos, ce ne-a arătat desăvîrșită lepădare de sine și jertfire de sine, a înnoit radical iubirea și ne-a spus: „Poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul; precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 13, 34). Noutatea acestei porunci este, înainte de toate, El Însuși — Iisus Hristos, Dumnezeu și Om. El iubește ca Om dumnezeiește. În El cu adevărat „iubirea nu cade niciodată" (1 Cor. 13, 8).

40. — **Cum putem ajunge la acea măsură, fără de măsură, a iubirii dușmanului, pe care o poruncește Mîntuitorul?**

— Dumnezeu este iubire. Zidit, potrivit Sfintei Scripturi, „după chipul lui Dumnezeu", și omul este chemat să fie iubire. Venim la existență și la viață prin și din iubire. Legea, condiția mea de existență autentică este iubirea. Eu nu pot trăi atunci în adevărul existenței mele decît în iubire. Iar dacă nu mi se răspunde la fel, dacă din egoism cineva îmi răspunde cu rău, eu nu trebuie să-mi schimb firea, devenind și eu rău. Aceasta ar însemna să ajung dependent de el, să fac și eu ca el și să devin sclavul răutății lui. Mîntuitorul, pătimind pe cruce, rămîne iubire, rugîndu-Se pentru cei ce-L răstignesc. În schimb, eu, răspunzînd la rău cu rău, în loc să lucrez la vindecarea firii de rău, de păcat, de stricăciune, contribui la continuarea și sporirea răului în lume și la instituirea acelei false păreri că răul nu poate fi învins. Dar, dimpotrivă, rămînînd ceea ce trebuie să rămîn și să fiu, în iubire, după chipul și asemănarea cu Hristos, conlucrez cu harul lui Dumnezeu la instituirea în existența noastră a unui punct de iubire și lumină unde se vindecă această boală a firii: egoismul. Și, răspîndind în chip firesc iubire și lumină, „buna mireasmă a lui Hristos" (2 Cor. 2, 15), am nădejdea dobîndirii păcii cu semenul meu, a redeșteptării și în el a iubirii. Trebuie să cred în puterea biruinței binelui.

41. — **Iubirea poate însă tolera răul?**

— Nu! A tolera răul, a fi indiferent, tolerant față de greșeli, de erori, înseamnă a nu iubi. A vedea pe cineva căzînd din greșeală în greșeală, din ruină în ruină, sub pretextul iertării rău înțeleasă, neeficientă, înseamnă a fi nepăsător față de boala lui, înseamnă a nu iubi. Mîntuitorul poruncește: „De îți va greși ție fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai cîștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi sau trei martori, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvîntul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ca un păgîn și vameș": (Matei 18, 15—17).

42. — Ce este sufletul, după Sfînta Scriptură, și cînd ia ființă?

— Sufletul omului, „sufletul viu", după Sfînta Scriptură este acel principiu viu, nemuritor, rațional prin care gîndim, iubim, suferim, în care e concentrat ca în nucleu, ca în paradigmă, omul întreg, totalitatea lui. Iar trupul ne apare ca o revelație a sufletului; organul prin care se manifestă, un locaș, un „templu" al duhului, ca o „porfiră înțelegătoare", cum zice Sfîntul Andrei Criteanul. Sufletul în partea lui superioară, spiritul — „partea cea mai curată a lui" — cum zice Sfîntul Ioan Damaschin, „suflarea dumnezeiască de viață" poartă în el pecetea chipului lui Dumnezeu. Prin spirit comunicăm cu Dumnezeu și cu rațiunile, cu „logosul" făpturilor. Și dacă prin trup sînt în lume, prin spirit lumea e în mine, o port în gîndirea și în iubirea mea. Cu trupul sînt limitat la „aici" și „acum", cu spiritul depășesc mereu marginile lui și în spațiu și în timp. Spiritul ne lansează neîncetat înainte. Prin spirit omul este „persoană" și e în comuniune cu Dumnezeu și cu lumea. Sufletul se creează de Dumnezeu odată cu începutul zidirii trupului din sufletul părinților, așa cum a zidit Dumnezeu sufletul Evei din Adam fără a mai fi nevoie să sufle și în ea „suflare de viață".

43. — De ce se numește Botezul „mica înviere"?

— Omul are unicul prilej de a se naște de două ori: biologic și spiritual. „Ce este născut din trup este trup; ce este născut din duh este duh" spune Mîntuitorul (Ioan 3, 6). Botezul este nașterea din apă și din duh. Prin Botez, cum arată Sfîntul Apostol Pavel: „ne îngropăm cu Hristos și înviem împreună cu El" (Rom. 6, 4). Prin Botez și prin celelalte Taine sfinte se spală, se îndreptează, se luminează chipul nostru în Duhul Sfînt, după Protochipul nostru Hristos, încît „privind ca în oglindă cu fața descoperită slava Domnului, ne prefacem în același chip, din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului" (2 Cor. 3, 8).

44. — De ce mai este nevoie în viață de „al doilea Botez" pentru mîntuire, adică de Taina Spovedaniei?

— Răspunsul ni-l dă Sfîntul Ioan Scărarul. Vorbind despre plînsul căinței, el zice că „izvorul lacrimilor, după Botez, e mai mare decît Botezul. De aceea, acela (botezul) ne curățește de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta (izvorul lacrimilor) de cele de după aceea; prin acesta l-am curățit și pe acela. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor, din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc". Sfinții Părinți văd în asemenea lacrimi un semn vizibil al prezenței harului primit la Botez, sporit și rodit mereu. Așa precum Mîntuitorul a curățit pe ucenici înainte de Cina cea de Taină prin „spălarea picioarelor" lor, la fel ne spălăm și noi mereu prin Taina Mărturisirii înainte de Sfînta Împărtășanie.

Mărturisirea făcută cu lacrimi de căință și încheiată cu dezlegarea preotului, dă credinciosului eliberarea lui duhovnicească, pacea și lumina mîntuirii. Repetăm cuvîntul adînc despre lacrimi al Sfîntului Grigore de Nyssa: „Lacrimile sînt ca și sîngele care curge din ranele sufletului".

45. — Care este scopul unei nunți creștine?

— O spune slujba Sfintei Taine: „Ajutorul reciproc și nașterea de copii spre dăinuirea neamului omenesc".

46. — Care este învățătura ortodoxă privind nașterea de copii?

— Ortodoxia vede în procreație un sens creator, un act sfînt, o poruncă divină (Facerea 1, 28). Zămislirii Sfintei Fecioare, Biserica îi consacră o pomenire în calendarul ortodox la 9 decembrie. Aceasta ne arată că actul zămislirii trebuie săvîrșit în curăție, în sfințenie pentru a aduce pe lume copii sănătoși sufletește și trupește.

47. — Ne puteți spune ce metodă pastorală să folosim pentru o temelie stabilă a căminului și împotriva divorțului?

— Aș putea evoca un caz din experiența concretă. Un soț tînăr, tată a trei copii, e luptat lăuntric de împătimirea față de o femeie străină. Solicită cuvîntul preotului: „Părinte, am trei fetițe. Sînt conștient, cînd vor fi mari, care tînăr va bate la ușa mea, aflînd ce tată au? Dă-mi un sprijin, o rațiune. De ce e păcat?" Urmează dialogul. Preotul întreabă: „Căsătoria, familia au o rațiune?" „Da! Aici nasc, cresc urmașii; e leagănul generațiilor". — „Atunci, întreabă preotul, nu trebuie să păstrăm curat acest leagăn, ca pe ceva sfînt, fără ceva impur, străin? Dar o legătură extraconjugală, ce rațiune are?" „Ei, o plăcere, părinte!" „Plăcerea poate fi un scop în viață? Mai ales cînd plăcerea ta costă lacrimi pe alții, pînă la urmă și pe tine. Oare nu plăcerile egoiste au adus în lume atîtea lacrimi și sînge? De ce să continuăm și noi această tragedie? Te-ai întrebat: există o rațiune, un sens profund al existenței care să ne conducă în orice acțiune a noastră?" „Mă urmărește cîteodată această idee. Nu am ajuns încă la o concluzie clară." „S-o gîndim împreună, frate. Vezi, la serviciu și în tot ce întreprindem noi, sîntem conduși de un scop precis, anume constructiv, creator, ca să realizăm ceva. Și pe toate le judecăm „după roadele aduse", cum ne-a învățat Mîntuitorul. De aceea, la judecata lui Dumnezeu, faptele noastre ziditoare ne vor justifica. Dar desfrîul ce zidește? Ce rod aduce? Cel mult ruinează". „Da, spune el, răul ruinează, distruge totdeauna. Numai binele creează". „Cît e de real, răspunde preotul! Socotim lumea aceasta drept opera Conștiinței Supreme — Dumnezeu. Oare nu și faptele noastre intime trebuie să fie conștiente și nu la voia întîmplării?

Sîntem chipul Lui. Cărui ideal îi dedicăm energiile noastre vitale. Ne-au fost date să le aruncăm în pustiu? La ce mai sîntem buni cînd le epuizăm în vid? Nu vom da socoteală pentru aceste forțe, daruri încredințate?" „Aici e vorba de o necesitate, părinte. O necesitate oarbă". Iar preotul încheie: „Tocmai într-un asemenea act fundamental al nostru să fim stăpîniți, conduși numai de instinct, de plăcere oarbă, de patimi, noi oamenii? Aici să nu avem conștiință, rațiune? Mai ales aici, cînd de aici se naște o ființă nouă, unică, menită să gîndească, să iubească curat, să creeze. De aceea a instituit Dumnezeu Taina Căsătoriei, familia.

În Biblie, în Viețile Sfinților, citim că soții se rugau să dobîndească copii și în această atmosferă sfîntă se năștеau ei. Iar bătrînii noștri spuneau: „femeia cînd naște dă mîna cu Dumnezeu!" și lăsau fii buni, drept moștenire urmașilor. Tatăl le mărturisea: „Nu știu la viața mea decît un Dumnezeu și o soție". Iar mama da lege fetelor: „castitate pînă la sfîntul altar; fidelitate pînă la mormînt". „Ce moștenire spirituală de acest fel le lăsăm noi? Dragul meu, dedică bărbățește această energie și pasiune a dumitale muncii constructive, copiilor, bunei lor creșteri, viitorului lor. Nu-ți trebuie pentru aceasta decît mai multă credință, rugăciune și voință". Viața acelui om a intrat de atunci pe făgașul normal.

48. — Ce propuneri aveți pentru monahism și mînăstirile noastre de astăzi? Ce trebuie să împlinească mai întîi un monah?

— Nu mă socotesc vrednic să dau sfaturi monahilor, fiind preot de mir. Dar, dacă mă întrebați, încerc să răspund. Păzirea mai ales a voturilor monahale: castitatea, sărăcia de bunăvoie și ascultarea. Aceste voturi le înțelegem, după judecata noastră, astfel: castitatea este curăția deplină a ființei noastre. Precum se cunoaște, castitatea este atribut divin al persoanelor Prea Sfintei Treimi, al Maicii Domnului, al îngerilor „al vieții celei din rai", cum zice Sfîntul Ioan Damaschin. Înțeleasă astfel, castitatea înseamnă iubirea supremă față de Dumnezeu și primirea în noi a iubirii lui Dumnezeu, cu care să iubim curat, dumnezeiește, pe oameni. Înseamnă transfigurarea iubirii noastre față de oameni. Înseamnă o castitate maternă, după chipul Maicii Domnului care a unit dumnezeiește în sine fecioria cu maternitatea. După icoana ei, la măsura noastră, cu o inimă eliberată de patimi și cu darul iubirii dumnezeiești al Mirelui Hristos, se cuvine monahului să slujească jertfelnic obștea și pe semenii săi.

Sărăcia de bunăvoie este sărăcia duhovnicească a primei „Fericiri" a Evangheliei, care în înțelesul ei profund înseamnă eliberare de orice poftă de avuție, de orice obsesie de a „poseda" ceva, nu numai material, ci și spiritual; bunăoară, dorința de a supune pe alții cu conștiința superiorității

tale. Recunoscîndu-te sărac în fața infinitei bogății a lui Dumnezeu și a creației, te deschizi total unei îmbogățiri spirituale, fiind mereu dornic de a-ți agonisi comorile duhovnicești ale binelui, adevărului, frumuseții harice; comori netrecătoare, comori care te zidesc în a fi, nu doar în a avea; comori nefurate cu care te poți îmbogăți nesfîrșit, inepuizabil, fără să păgubești pe cineva, dar cu care poți îmbogăți neîncetat pe mulți. Și, se înțelege, într-o astfel de sărăcie petrecînd, nu disprețuiești bunurile, valorile acestei lumi; privești făpturile în slava Ziditorului și a iubirii Lui. De aceea știm că mai toți monahii iubesc animalele, florile, grădina, holdele. Le este atît de drag să le cultive chiar în locuri neprielnice, pietroase și să le păzească, să le apere „ca pe o grădină a Edenului"; și să le ofere spre mîngîiere semenilor ca pe un dar al lui Dumnezeu.

Ascultarea de bunăvoie, virtute înțeleasă în rădăcina ei adîncă, înseamnă smerenie. Înseamnă smerenia Celui Care „Dumnezeu fiind . . . a luat chip de rob, făcîndu-Se ascultător pînă la moarte, și încă moarte pe cruce" (Fil. 2, 8). Asemenea chip al ascultării, un asemenea „veșmînt al lui Dumnzeu", făcut Om, cum numește Sfîntul Isaac Sirul smerenia, îmbrăcînd duhovnicește monahul, petrece în ascultare de părintele său duhovnicesc și de stareț, după chipul ascultării Domnului față de Părintele Său Ceresc, învățînd că în biruirea voii egoiste stă judecata dreaptă. — „Judecata Mea este dreaptă pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis" (Ioan 5, 30). „Tăierea voii duce la capătul odihnei" au spus Sfinții Părinți.

Cultivînd aceste voturi ca pe o harismă a duhului, cuvine-se ca monahii să facă din sfintele mînăstiri, ca și în trecut, limanuri de liniște, de lumină duhovnicească, de atmosferă, de sfințenie și slujbe frumoase în care pelerinii, închinătorii să respire buna mireasmă a lui Hristos. Să simți și să primești de la fiecare monah cuvînt ziditor, reazem duhovnicesc, bucurie și pace. Eu personal iubesc mult sfintele mînăstiri și cunosc pe cîțiva dintre cei mai buni părinți călugări.

49. — **Cum înțelegeți sensul creștin al vieții, părinte Constantin?**

— Sensul vieții creștine, părinte Ioanichie, este împlinirea noastră după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, revelat prin Iisus Hristos în Duhul Sfînt. Iar această împlinire sau îndumnezeire, o dovedim vizibil prin credință, nădejde și dragoste și prin sensul creator și binevoitor care trebuie să călăuzească orice gînd, cuvînt și faptă a noastră. Mai precizez că omul credincios este chemat să se realizeze pe aceste trei planuri: prin propria lui zidire după chipul lui Hristos, în Duhul Sfînt; prin faptele lui — credință lucrătoare prin iubire; și prin urmașii lui — fii sau ucenici.

PREOTUL PROFESOR TEODOR BODOGAE

Institutul Teologic—Sibiu

(n. 1911)

Institutul Teologic din Sibiu a fost onorat întotdeauna de preoți profesori cu o înaltă ținută duhovnicească și pregătire teologică. Între părinții profesori mai vîrstnici, care se bucură de o deosebită cinste în rîndul studenților și al credincioșilor, este și Prea Cucernicul Preot Profesor Teodor Bodogae. Blîndețea Prea Cucernicei Sale, profunda sa cultură teologică, modestia care îl caracterizează și, nu mai puțin, vocația și inima Sfinției Sale de adevărat păstor de suflete m-au îndemnat să adresez părintelui Teodor Bodogae cîteva întrebări duhovnicești, pe care le redăm mai jos împreună cu răspunsurile primite.

1. — **Părinte Profesor, mai întîi, Vă rog să ne spuneți cîteva gînduri despre locul natal unde ați văzut lumina vieții.**

— Sînt născut la Cetatea de Baltă, județul Alba, în primăvara anului 1911, într-o familie cu zece copii. Părinții mei, Nicolae și Lucreția, erau oameni de o rară evlavie și de multă omenie. Frații mei aproape toți au rămas legați de viața de la țară, cu aceleași sentimente de evlavie ortodoxă străbună.

2. — **Unde ați făcut studiile teologice și de specialitate?**

— După ce am terminat liceul la Blaj, în calitate de premiant, am primit bursă de la Mitropolia Ardealului și am putut astfel să urmez studiile universitare la Sibiu și Facultatea de Teologie din Cernăuți, între anii 1929—1934. Specializarea mi-am făcut-o la Atena în anul 1935 și la Muntele Athos, unde mi-am adunat material pentru lucrarea mea de doctorat: „Ajutoarele românești la mînăstirile din Sfîntul Munte Athos", pe care am susținut-o în anul 1938 și am publicat-o doi ani mai tîrziu. Am mai urmat cursuri de slavistică la Universitatea din Belgrad între anii 1939—1940. Apoi am făcut încă doi ani studii de specializare la universitățile din Berlin și Tübingen.

3. — **Între ce ani ați fost profesor la Institutul Teologic din Sibiu și ce discipline ați predat la catedră?**

— Am funcționat ca profesor în două etape. Prima, între 1940—1952, cînd am predat istoria Bisericească Universală, Patrologia și Istoria Bisericii Române. În a doua etapă, din 1973 pînă în 1981, am predat Bizantinologia, Aghiografia și Istoria artei creștine. Apoi m-am retras de la catedră, rămînînd numai preot slujitor.

4. — În calitate de profesor și dascăl de teologie, ce satisfacții duhovnicești ați avut?

— Oricît am fi „sădit" noi profesorii în sufletele studenților, tot Dumnezeu este Cel ce „face să crească". Dar faptul că majoritatea studenților noștri au îmbrățișat chemarea preoțească, avem speranța că am contribuit și noi cît de puțin la formarea lor clericală și teologică.

5. — Cum ați reușit să cîștigați prestigiu și să mișcați inimile studenților teologi?

— Am căutat cît am putut să pun suflet în ceea ce predam. Apoi le ofeream cărți bune și informație bibliografică pentru lucrări și pentru teza de licență. M-am silit ca preot și profesor să cunosc sufletul studentului, să-i trezesc interes pentru studiu și dragoste pentru preoție. L-am încurajat părinteşte în muncă, l-am ajutat moral pe fiecare, după nevoie, mai ales ca părinte și duhovnic, decît ca profesor. În general, am pus mai mult preț pe caracterul moral și pe sfințenia preoției pentru care se pregătea, decît pentru acrivia teoretică.

6. — Care este importanța Istoriei Bisericii Universale pentru formarea viitorilor noștri preoți? Dar a Bizantinologiei?

— Este mare, îndeosebi sub aspect educativ, întrucît, prin rolul pilduitor pe care l-au avut ierarhii și creștinii cu răspundere în viața Bisericii, se pot găsi exemple vrednice de urmat pentru fiecare preot devotat Evangheliei lui Hristos. Ce frumos exprima Epistola către Diognet acest rol al Bisericii în lume, în timpul persecuțiilor din primele veacuri: „Creștinii sînt în lume ceea ce este sufletul în trup!" Dar și mai tîrziu, cînd s-a dat libertate Creștinismului și s-au dezlănțuit tulburările eresurilor, ajungînd aproape să înăbușe credința ortodoxă stabilită la Niceea și Constantinopol, nici atunci marii îndrumători și trăitori ai adevărului veșnic n-au uitat îndemnul plin de mîngîiere al Sfîntului Atanasie cel Mare care zicea: „Nu vă tulburați, fiilor, că primejdia de față este doar un nor care trece".

Despre acest adevăr au adus multe mărturii experiența și vieţuirea, timp de peste un mileniu, a Imperiului Bizantin. De aceasta ne vorbește Bizantinologia. În veacurile VI—VII statornicia în credință a călugărilor sciți din Dobrogea de azi a salvat unitatea de credință a Bisericii Creștine, iar Sfîntul Roman Melodul, făcătorul de condace, a lăsat pecete precumpănitor latreutică, adică de preamărire lui Dumnezeu prin cîntările bisericești.

7. — Ați crescut studenți de nădejde la facultatea de teologie?

— Am căutat să îndrum și să fiu util multora. Poate vor putea spune alții dacă și în ce măsură voi fi contribuit la formarea lor.

8. — De ce unii tineri preoți nu sînt astăzi la înălțimea chemării lor evanghelice?

— Sînt mai multe cauze pentru care preoții tineri nu sînt la înălțimea chemării lor. Cred că se face prea puțin în școlile noastre pentru trezirea duhului misionar care este esențial în slujirea preoțească. Nici alegerea lor nu e lipsită uneori de greșeli. Ne paște și pe noi, nu încă în măsura în care bîntuie în Apus, un duh secularist; mai simplu spus, un gust al „veacului acestuia", cu comoditățile și nepăsările lui față de răspunderea pe care, de pildă, ne-o oferă Sfîntul Evanghelist Ioan, care chiar și la bătrînețe a alergat să readucă la Hristos pe un tînăr ajuns conducător al unei bande de hoți. În al doilea rînd cred că se resimte, în cele mai multe Biserici, o criză a disciplinei și trăirii duhovnicești. Prea sîntem îngăduitori față de „scăpările și slăbănogirile" trupești și sufletești, tratate prea ușor cu pogorăminte.

9. — Ce măsuri mai eficiente ar trebui luate împotriva prozelitismului și fanatismului sectar?

— Față de prozelitismul sectar trebuie acționat „cu timp și fără timp", atît prin mijloacele oferite de viața noastră liturgică, precum și prin pastorație de la om la om. La Sfînta Liturghie credinciosul trebuie să retrăiască clipe de înălțare sufletească deosebită. Slujirea, cîntarea, predica și mai ales comportarea personală a preotului și familiei lui trebuie să fie pilduitoare. Pe poporăni îi cîștigi apoi și mai deplin atunci cînd ei văd pe preot angajat cu entuziasm și dezinteres la lucrări de reparație la sfînta biserică. Or, în urma transformărilor sociale de azi, mulți preoți nu ajung nici să-și cunoască enoriașii, nu reușesc să le satisfacă trebuințele lor sufletești. E greu — o spune chiar Sfîntul Pavel — să ne facem „tuturor toate", dar dacă n-avem căldura și dorința de a cunoaște și de a ne apropia sufletește de enoriași, atunci profită alții care nu lucrează măcar cinstit; dar ei se mișcă, se agită, vin în întîmpinarea celor ce caută și nu găsesc ceea ce caută. „Dați-le voi să mănînce", spunea Domnul. Iată ce trebuie să facem noi.

10. — Cum trebuie să fie un preot ideal în zilele noastre?

— „Cu duhul arzînd" să fie preotul, cu rîvnă și cu tact, cele două calități fundamentale ale unui slujitor. „Amar mie de nu voi propovădui", vorba aceluiași Apostol, ziua și noaptea, prin cuvînt și exemplul personal, la vii, și la morți; dar și „cu tact", că în zadar „alergi, bătînd văzduhul", dacă prin lipsa de pregătire și de tact personal strici, în loc „să cîștigi pentru Hristos" pe fratele tău. Preotul trebuie să fie părinte, întîi de toate. Unui tată îi sînt dragi toți copiii. De aceea preotul nu are voie să protejeze pe unii, iar pe alții să-i nesocotească.

11. — Care este importanța exemplului personal al preotului în pastorație?

— Greu este pentru orice preot să poată repeta cuvîntul Apostolului: „să-mi fiți mie următori, precum și eu lui Hristos" (1 Cor. 4, 16). Din păcate, greșim amarnic atunci cînd nu coordonăm spusele noastre de pe amvon, ori de la catedră, cu cele din viață. Pe de altă parte, vorba Sfîntului Ioan Gură de Aur: „Dacă am putea face minuni nu ne-ar mai trebui predici, dar pentru că trebuie să îndreptăm tot felul de rătăciri sau de lipsuri, sîntem nevoiți să predicăm. Or, predica ta ar trebui să placă și lui Dumnezeu". Căci zice același mare dascăl mai departe: „nimic mai păgubitor pentru un preot decît nepăsarea, trîndăvia și slava deșartă". Dacă ne vom sili să vadă poporul în noi niște „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu", atunci e nădejde a bineplăcea Lui.

12. — Ca preot și profesor de teologie cum ați procedat mai bine pentru a dobîndi cît mai multe suflete pentru împărăția cerurilor?

— Nu știu cît de deosebite pot fi faptele unui dascăl ori preot, dar oricît de puțin har va fi fost în ele, dacă a mișcat sufletele unora, ori a ajutat pe alții să se reculeagă și să-și întremeze o viață duhovnicească, liniștită, cred că așa ceva nu e un lucru de toate zilele. Cît mă privește, cred că voi fi rostit predici și lecții de ordinul miilor, dar și acum dacă sînt chemat să propovăduiesc, mă silesc să retrăiesc același entuziasm și convingere ca la primele predici. Și cred că nici o predică sau lecție nu trebuie să fie lipsită de material intuitiv, adică să fie ilustrată cu vreo pildă sau două. În viața pastorală am cultivat adeseori, prin scaunul mărturisirilor, fapte de ajutorare trupească sau sufletească, îndemnînd astfel pe credincioși „să poarte sarcinile unii altora".

Apoi, timp de 30 de ani cît am fost paroh la biserica Sfîntul Nicolae din Sibiu, am format o unitate duhovnicească cu toți enoriașii mei care mă iubeau ca pe un adevărat părinte sufletesc. În fiecare sărbătoare și la slujbe speciale am ținut regulat predică de învățătură cu orice prilej binevenit. Atenție deosebită am dat bolnavilor, pe care îi cercetam. Predicile funebre le legam mai ales de credința în înviere. Nu voi uita niciodată dragostea și jertfa credincioșilor mei, devotamentul cu care pregăteau pe rînd masa pentru pictorii bisericii noastre și daniile pe care le ofereau fiecare în numele celor vii și răposați, la executarea scenelor biblice din biserică.

13. — Sînteți mulțumit sufletește de frumoasa activitate teologică și pastorală pe care ați depus-o în viață?

— Desigur, s-ar fi putut împlini mai mult și mai bine. Credincioșii doresc participare vie, simțită la sfintele slujbe. Nu voi uita niciodată

observația unei bătrîne, care m-a întrebat într-o zi la biserică: „Ce ai avut azi, părinte, de nu ți-am putut simți aceeași evlavie ca și în alte zile?". De fapt, oricît de puțină carte ar avea credinciosul, simte și dorește să plece de la fiecare slujbă altfel decît a intrat, mai îmbunătățit sufletește decît venise. Lui nu-i plac nici slujbe rostite pe „de rost" sau rutinate, dar nici improvizate. Ci el vrea frumusețea curată a adevăratelor liturghii ortodoxe. Acest lucru l-am repetat adeseori și înaintea studenților teologi.

14. — Ce doriți să mai realizați pe viitor pentru Biserica lui Hristos?

— Cîte zile îmi va mai da Dumnezeu vreau să slujesc măcar de două ori pe lună și să predic la diferite biserici, dar mai ales la biserica Sfîntul Nicolae, unde am fost paroh peste 30 de ani și unde nu s-a înstrăinat nici un suflet de la Ortodoxie, să se fi dus la secte.

15. — Ce ar trebui să facă astăzi credincioșii noștri pentru mîntuirea lor și a copiilor lor?

— Să se roage mai mult, să asculte de Biserică, să trăiască în dragoste și să făgăduiască măcar împlinirea unui legămînt, o binefacere sau ajutorare a cuiva bolnav sau lipsit. Cu un astfel de program minimal sufletul se ușurează, se înalță, atît al părinților, cît și al copiilor.

16. — Ce cărți principale, teologice și patristice, ați scris și tradus în viață? Ce vă propuneți să mai scrieți pe viitor?

— Lucrări originale am: „Ajutoarele românești la Mînăstirile din Sfîntul Munte Athos" (1940), „Din istoria Bisericii Române de acum 300 de ani — Sinodul de la Iași" (1943), „Despre cunoștințele teologice ale preoților români de acum 200 de ani" (1944), „Manualul de Istorie Bisericească Universală" ediția 1956, 1975, în colaborare. Dintre traduceri amintesc: „Despre viața lui Hristos" de N. Cabasila (1946), pe care doresc s-o reeditez, fiind o lucrare de profundă gîndire și trăire a adevărurilor creștine. Am mai tradus două lucrări cu conținut teologic și filozofic scrise de Dimitrie Cantemir, care așteaptă tipărirea și, în colaborare, lucrarea patriarhului rus Serghie—„Învățătura ortodoxă despre mîntuire", tot în curs de apariție. Dintre scriitorii bisericești din secolele III—IV am tradus patru volume din operele lui Origen, deja tipărite, iar sub tipar se află „Istoria bisericească" și „Despre martirii din Palestina" de Eusebiu de Cezareea, precum și „Corespondența" Sfîntului Vasile cel Mare. În pregătire pe viitor, am aproape gata pentru tipar cîte un volum din operele sfinților Grigorie de Nyssa și Ambrozie de Milan, iar pentru studenții teologi, „Manualul de Bizantinologie", pe care aș vrea, cu ajutorul Domnului, să le prezint cît mai curînd.

17. — Care este, după părerea Prea Cucerniciei Voastre, rolul principal al monahismului nostru?

— Rolul principal al monahismului a fost și se așteaptă să fie acela de slujire devotată și integrală a lui Dumnezeu, după cuvîntul Apostolului: „Am socotit să nu știu între voi altceva, decît pe Iisus Hristos și pe Acesta răstignit" (1 Cor. 2, 2). Monahul trebuie să mărturisească pe Hristos neîncetat prin cuvînt și faptă, potrivit pravilelor călugărești clasice. Sufletele mulțimii și îndeosebi ale celor cu simțire mai încărcată de răspunderi, ca odinioară Ștefan cel Mare, cer și doresc astfel de „îndrumători de conștiințe". Numai că, vorba Sfîntului Pavel, în acest domeniu „nu sînt mulți părinți" care să aibă astfel de har!

18. — Ce părere aveți de monahismul atonit, pe care l-ați cunoscut personal în anii tinereții?

— „Un laborator de virtuți", așa cum îl vedeau isihaștii din secolul XIV, așa ar trebui să fie Athosul pentru întreaga Biserică Ortodoxă. Așa l-au văzut în secolul XVIII atît Cuviosul Nicodim Aghioritul cît și Cuviosul Paisie de la Neamț. Pentru aceasta va trebui ca viețuitorii din „Grădina Maicii Domnului", cum era numit Athosul, să se ridice mult peste deosebirile de limbă, de neam și obiceiuri.

19. — Din ce motive monahismul contemporan se află în criză duhovnicească, adică de calitate mai mult decît de cantitate?

— În parte se resimte și în viața monahală ceva din duhul secularist al „lumii acesteia", al tranzacțiilor „cu veacul", cu „împrăștierea" sufletească a omenirii de azi. Poate că, vorba Sfîntului Ioan Scărarul, a pătruns și în unii viețuitori ai mînăstirilor „primejdia slavei deșarte", care te face să te crezi „învățat", ori „procopsit" sufletește din clipa în care cunoști unele lucruri și pentru care unii te apreciază, sau crezi că nu te apreciază destul. Ne-ar trebui în primul rînd acel „duh arzînd", pe care, dacă îl au patru-cinci într-o comunitate, aceștia vor ajunge cu timpul — zice Sfîntul Ioan Gură de Aur — să încălzească și să aprindă sufletește pe toți. Să se mențină pravila cu sfințenie, dar să se admită și viața de retragere, de liniște, pentru cei cu viață îmbunătățită.

20. — Ce sfaturi ați dori să dați tinerilor preoți care v-au fost elevi, studenților teologi și monahilor din zilele noastre?

— Să ne apropiem de preoție, respectiv de călugărie, „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste". Dar în același timp, să ne silim să nu smintim sufletește poporul, credincioșii, căci cred că noi românii avem poporul cu cel mai bun suflet din lume, care vrea întîi de toate preoți, respectiv părinți sufletești. Așa cum trebuie să ne îngrozim la

gîndul că am putea supăra pe Dumnezeu prin păcat, tot așa să ne temem de gîndul că am putea tulbura sau sminti sufletul credincioșilor prin fapte rele. Cele două „frici" se completează, respectiv se condiționează una pe alta.

21. — Care este rolul Bisericii lui Hristos și al Teologiei?

— Biserica trebuie înțeleasă ca așezămînt de mîntuire a lumii, și în special a omului. Parte din lucrarea ei se vede, altă parte este nevăzută și tainică. Temelia întregii învățături creștine se sprijină pe taina întrupării Mîntuitorului. Pe aceasta a socotit-o El esențială în viața omenirii (Ioan 17, 3). Cine nu are Biserica de mamă, acela nu poate avea pe Dumnezeu de Tată, spune Sfîntul Ciprian. Acesta este și rostul Teologiei în viața omenirii.

22. — Care este rolul predicii astăzi în Biserică?

— Rolul predicii în Biserică este tot atît de esențial ca și jertfa liturgică. Credința vine din auz, iar auzirea prin cuvîntul lui Hristos (Rom. 10 17). Trebuie să se curme obiceiul de a nu se predica la slujbe, în biserici și mînăstiri. În mare parte și această practică a contribuit la pericolul sectar.

23. — Din ce motive domnii români au acordat atîtea ajutoare materiale și danii în trecut Muntelui Athos și celorlalte centre creștine din Balcani și Orientul Mijlociu?

— Domnii români au ajutat și apărat așezămintele călugărești ortodoxe de la Athos, precum și din alte locuri sfinte, ca Sfîntul Mormînt, Sinai, patriarhiile din Ierusalim, Antiohia, Constantinopol și Alexandria, sau alte mînăstiri și așezăminte ortodoxe de pe teritoriile grecești, sîrbești și bulgărești ajunse sub stăpînire turcească, executînd acolo vaste lucrări de construcții, reparații, donații de obiecte de cult, cărți, ajutoare bănești și metoace, din simplă frăție creștinească și umanitarism, într-o vreme cînd alte popoare creștine și alte Biserici n-o puteau face. Athosul și-a avut de la începuturile lui, din secolul X și în toată vremea după aceea, o chartă sau o organizare independentă de orice stăpînire lumească. Singurul interes al puterilor lumești care au patronat acest teritoriu sfînt, această patrie a monahismului ortodox, era asigurarea pazei și siguranței din afară. Cei dintîi patroni au fost împărații bizantini. După ei le-au urmat pilda domnii georgieni, apoi țarii bulgari, apoi sîrbii; iar, începînd din secolul XIV cînd turcii ocupă toate statele creștine pînă la Dunăre, a urmat protecția domnilor români vreme de 500 de ani.

24. — Care ar fi principalii domni români donatori în Athos și ce danii au făcut aici Țările române între secolele XIV—XIX?

— Cei mai mari ctitori români la Athos sînt: Neagoe Basarab, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanu, Movileştii, Matei Basarab, Şerban Cantacuzino şi Constantin Brîncoveanu. Domnii fanarioţi au ajutat şi ei, dar cu danii mai mici, cu excepţia mînăstirilor Sfîntul Pantelimon şi Xeropotamu, unde daniile au fost mai importante. În ce priveşte documentele voievodale şi obiectele donate de români în Athos, s-a făcut prea puţin din partea noastră pentru cunoaşterea lor, mai ales că cu timpul ele se deteriorează şi se distrug. Ar trebui mai întîi fotocopiate hrisoavele voievodale, cu pecetea şi iscălitura domnilor, de danie către mînăstirile din Athos. Dintre ctitoriile domneşti reînnoite integral în Athos, cele mai importante sînt mînăstirile: Zografu, Dochiaru, Caracalu, Vatopedu, Cutlumuş şi mai puţin Filoteiu, Xeropotamu şi Pantelimon. Iar dintre obiectele de cult cele mai preţioase donate de români sînt: icoana Sfîntului Atanasie al Atonului de la Lavra, donată în secolul XIV de Vlaicu Vodă, steagul lui Ştefan cel Mare de la Zografu, cu icoana Sfîntului Gheorghe, chipul lui Ştefan cel Mare în bronz de la Zografu, racla de argint în filigran cu moaştele Sfîntului Nifon, lucrată la Sibiu şi donată de Neagoe Basarab la Mînăstirea Dionisiu.

25. — În ce constă influenţa Athosului asupra monahismului românesc?

— Atît modul de organizare a vieţii de obşte şi idioritmice, cît şi spiritualitatea ce s-a dezvoltat în mînăstirile noastre au plecat din Athos în mare parte. Desigur, românii şi-au pus pecetea proprie în spiritualitate, dar fondul, baza sînt pornite din Bizanţ şi Athos spre ţările române. Dar în acest sens încă nu s-a făcut un studiu mai amănunţit.

26. — Care a fost rolul monahismului românesc în Transilvania şi pentru ce majoritatea aşezărilor monahale ardelene au fost distruse de austrieci în secolul XVIII?

— Dat fiind faptul că începînd cu veacul XVI, iobăgia se întăreşte tot mai mult în Transilvania, iar clasa autohtonă conducătoare devine iobagă şi săracă, nu s-au putut construi aici mînăstiri mari, ca cele voievodale de peste munţi. De aceea, cu excepţia cîtorva, aşezările monahale ardelene erau mai curînd schituri modeste, retrase undeva între munţi, ori pe văi de rîuri. „O ţîr de schit în mijlocul codrului, la un mil departe de satul Cioara, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru sufletul său, unde ţinea şi cîţiva copii pentru învăţătură". Acesta era mediul mînăstiresc din Transilvania! Dar sigur că şi aici, ca şi în celelalte ţinuturi româneşti, monahismul a existat în toate vremurile. Istoria cunoaşte peste 150 de astfel de schituri şi mînăstiri în Transilvania şi Banat. Dar întrucît ele s-au dovedit veacuri de-a rîndul apărătoare ale tradiţiei ortodoxe şi punţi

de legătură cu frații români de peste munți, împărăția habsburgică le-a nimicit pe toate în secolul XVIII.

27. — **De ce este la noi românii o atît de puternică legătură sufletească între sate și mînăstiri, între călugări și credincioși?**

— Legătura strînsă cu mînăstirile cred că decurge din felul în care am înțeles noi românii întotdeauna monahismul, cum și din evlavia noastră populară străbună. Pentru ortodocșii români monahismul nu a fost nici „nebunie în Hristos", nici retragere pe stîlp sau închidere în peșteră, așa cum s-a întîlnit la unii asceți sirieni sau chiar la ruși. Ci el a fost întotdeauna o școală a virtuților, a bunătății, a jertfei. De aceea poporenilor noștri le-a fost și le este drag întotdeauna să poposească un timp într-o mînăstire, chiar și pentru un timp mai scurt. Aceasta însemnează tot rugăciune, liniștire, ușurare, mîngîiere, întărire în credință. Monahul pentru ortodocșii români este un părinte sau un frate mai cu har, mai senin, mai înălțat sufletește. Un suflet închinat lui Dumnezeu!

III

CONVORBIRI
CU
PĂRINȚI DIN MOLDOVA

ARHIMANDRITUL HRISOSTOM POSTOLACHE

Egumenul Schitului Bucium — Iași

(1884—1979*)

Cel mai vîrstnic și mai cuvios stareț al mînăstirilor noastre românești din ultimele trei decenii este, fără îndoială, arhimandritul nonagenar Hrisostom Postolache, egumenul Schitului Bucium din Iași, al cărui nume și suflet îmbunătățit sînt bine cunoscute tuturor. Este călugărul și starețul cu cea mai lungă și bogată experiență duhovnicească dintre toți, fiu al dragostei și ascultării, om al păcii și smereniei, părinte al părinților, povățuitor înțelept, călugăr încercat prin multe ispite și duhovnic cu mulți fii sufletești, format în școala milenară a monahismului ortodox atonit.

Arhimandritul Hrisostom Postolache a văzut lumina zilei în anul 1884 într-o familie de țărani evlavioși din comuna Probota, județul Iași. Fiind ales de Dumnezeu din sînul maicii sale pentru a sluji Biserica, a intrat în nevoința vieții călugărești din tinerețe. Anii de ucenicie i-a făcut la schitul românesc Prodromul din Muntele Athos, unde a primit și tunderea în monahism. Apoi este trimis în țară, hirotonit preot și numit egumen la Prodromul (1920—1921). După doi ani revine în țară la Schitul Darvari din București și administrează metoacele atonite românești mai bine de zece ani. Din anul 1937 este numit stareț al Schitului Bucium — Iași, pe care îl povățuiește cu multă înțelepciune și blîndețe mai bine de 40 de ani.

Schitul Bucium este singura așezare călugărească din țara noastră care își menține tipicul și rînduiala slujbelor după tradiția atonită. Adică, Utrenia după miezul nopții și în continuare Sfînta Liturghie, la care iau parte toți părinții, în frunte cu venerabilul părinte Hrisostom. O aleasă familie duhovnicească, rar întîlnită în alte schituri și o atmosferă de evlavie și dragoste care te cucerește.

În revărsatul zorilor, părintele Hrisostom, înconjurat de ucenici, se retrage la chilie pentru a-și continua mai departe firul rugăciunii în tăcere și liniște. Chip luminat, duhovnic iscusit, preot evlavios și neobosit de șase decenii, suflet blînd, pașnic și cu multă dreaptă socoteală. Iată cîteva din cele mai importante calități duhovnicești care conturează portretul sufletesc al părintelui Hrisostom. La acestea se adaugă și însu-

* Între edițiile prezentei cărți, unii dintre părinți au trecut la Domnul.

șirile sale firești, precum: vorbirea așezată și potolită, cuvîntul blînd și echilibrat, mersul fără grabă, privirea caldă, părintească, fața luminată și senină, îmbrăcămintea modestă și pletele albe ca zăpada, adunate cu bună cuviință sub dulamă.

Orice convorbire cu părintele Hrisostom este întotdeauna binecuvîntată și ziditoare de suflet. Cuvintele sfinției sale te întăresc în credință, te îmbărbătează spre fapta bună, îți sporesc răbdarea, te mîngîie în ispite, îți picură bucurie și speranță pe calea mîntuirii și te înalță cu sufletul spre Hristos.

Să mergem, așadar, la părintele Hrisostom! După tradiția atonită, chilia sfinției sale este legată printr-un coridor de biserică. Este un sfînt locaș mic, curat, cu bună mireasmă de tămîie și lumînări de ceară, și totodată, înălțător de suflet ca o catedrală. Aici se slăvește Dumnezeu în fiecare zi și noapte! Aici se roagă părintele Hrisostom neobosit de 40 de ani, pentru lume și pentru sine, înconjurat de fiii săi sufletești!

După ce mă închin, întreb de chilia părintelui Hrisostom.

— Așteptați un moment să-l anunț — îmi răspunde unul din ucenici. Apoi mă conduce la bătrînul, adăugînd: „Poftiți la chilie. Vă așteaptă". Pe ușa chiliei sînt scrise aceste cuvinte: „Nimic nu rușinează atît de mult pe cel ce face rău, ca a suferi noi cu bărbăție cele întîmplate și a nu ne apăra noi nici cu cuvîntul, nici cu fapta. Orice se va întîmpla, să le luăm de bune, căci nimic nu se întîmplă fără voia lui Dumnezeu. Mai bine este a fi și a tăcea, decît a învăța și a nu fi".

— Binecuvîntați, prea cuvioase părinte stareț!

— Domnul și Maica Domnului, părinte. Bine ai venit. Stai oleacă pe scaun.

Este o chilie mare, luminoasă, cu mireasmă de evlavie și tămîie. Candela arde sub icoane, iar ceaslovul cu slovă veche stă deschis pe masă și așteaptă.

— Am venit să vă mai văd și să-mi spuneți vreun cuvînt de folos.

— Și eu caut cuvinte de folos, răspunde bătrînul, și cînd nu am de unde le găsi, le caut în Sfînta Scriptură și la Sfinții Părinți. De aici ne hrănim cu toții.

— Sînteți de mult în mînăstire, părinte stareț?

— Da, or fi vreo cîțiva ani! Din 1908. Dar au trecut așa de repede, parcă mai ieri am plecat la mînăstire.

— Și cum ați ajuns tocmai la Prodromul, în Sfîntul Munte?

— Viața călugărească mi-a plăcut de mic. La zile mari și la hramuri ne duceam mai mulți din sat cu părinții să ne închinăm pe la mînăstiri, la Neamț, la Agapia, Văratec, Secu, Sihăstria, Sihla și la Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Iar după ce ne întoarcem acasă povesteam celorlalți

tot ce am văzut și auzit și le împărțeam cruciulițe și icoane sfințite din mînăstiri. Pe atunci era un călugăr din părțile noastre la Sfîntul Munte și m-am împrietenit cu el. În anul 1908, după ce m-am rugat mult la Maica Domnului, ocrotitoarea Muntelui Athos, m-am dus, fără să știe nimeni din familie, direct la Sfîntul Munte. Din Constanța am luat vaporul și am ajuns cu bine la schitul românesc Prodromul. Stareț era pe atunci arhimandritul Antipa Dinescu. La vremea accea schitul era în floare. Avea peste o sută de părinți și frați, toți unul și unul. Curățenie exemplară, biserica foarte frumos împodobită, slujbe frumoase ca la greci, cîntăreți renumiți. Mă simțeam foarte bine duhovnicește. Erau și cîțiva duhovnici buni, la care se spovedeau și călugări de alte naționalități. Pe atunci nu veneau nici un fel de mireni la Prodromul, căci era tare peste mînă. Doar din cînd în cînd cîte un mic grup de pelerini din țară. Aveam multă liniște. Muntele și peșterile ascundeau numeroși pustnici, mai ales ruși. Ei erau cei mai evlavioși. Apoi urmau românii și grecii.

— Și unde v-ați călugărit?

— La Prodromul. După trei ani de ascultare, adică în 1911, m-am călugărit, cu gîndul că voi sta în Athos pînă la moarte. De asta am și plecat de acasă.

— Ați cunoscut vreun călugăr român mai sporit la Prodromul?

— Cu cîțiva ani înainte de a veni eu se nevoiau la Prodromul cîțiva călugări români renumiți, cum a fost schimonahul Nectarie Crețu, marele nostru protopsalt, numit de greci „al doilea Cucuzel" și „privighetoarea Sfîntului Munte". Apoi ieroschimonahul Nifon Ionescu, ctitorul Prodromului, cu metania de la schitul Horaița, mare pustnic într-o peșteră de la malul Mării Egee.

Cît am stat la Prodromul am mai apucat un frate, oltean de origine, foarte sporit în nevoință. Îl chema Constantin. La început fusese în armată. Apoi a venit la Sfîntul Munte cu încă doi prieteni. Aici și-au pus rînduială de viață aspră: să nu-și facă foc în chilie, să mănînce numai pîine și legume, să doarmă pe jos și altele. Ceilalți prieteni și-au călcat făgăduința. El însă, nu. Parcă îl văd. Ieșea sub streașina chiliei să-l plouă. După ce îl uda pînă la piele, intra înăuntru și se apuca de metanii pînă se uscau hainele pe el. De la un timp a început a umbla desculț permanent, vara și iarna. Apoi, nu vorbea cu nimeni, nu rîdea vreodată și răbda de la toți ocările și vorbele rele.

De la un timp a plecat din Prodromul la pustie. Un pustnic bătrîn l-a călugărit și i-a pus numele, mi se pare, Ciprian. El, însă nu spunea cum îl cheamă. Se făcea mereu nebun pentru Hristos ca să-l ocărască toți. Dormea pe unde apuca. Prin peșteri, pe stînci sau rezemat de ceva. Și mînca numai ce-i dădeau alții. Nu avea nimic decît numai ce era pe

el. Se ruga permanent, tăcea totdeauna și umbla singur din loc în loc. Uneori mai venea la noi în schit și îl primeau părinții cu multă dragoste. Noaptea, însă, nu dormea deloc. Se ascundea în vreo magazie pe sub chilii și acolo făcea metanii și închinăciuni toată noaptea.

Dacă observa că îl ocărăște cineva, se prefăcea nebun ca să-l ocărască și mai mult. Iar dacă vedea că acela este smerit, smeritul Ciprian îi vorbea puțin, dar cu multă înțelepciune. Uneori se ducea tocmai la Mînăstirea Rusicon. Dar înainte de a intra în biserică, se băga în mare și apoi intra cu hainele ude la slujbă. Călugării întîi îl scoteau afară. Apoi, văzînd credința și rîvna lui, au început a-l lăuda și cinsti ca pe un mare pustnic. Atunci el fugind de laudă, n-a mai trecut pe la Rusicon.

Cînd am fost trimis în țară, prin anul 1913, l-am lăsat pe părintele Ciprian încă în viață. Se nevoia tot în preajma Schitului Prodromul. Acesta a fost unul din cei mai sporiți călugări români pe care i-am cunoscut în Sfîntul Munte.

— Cum erau apreciați călugării români în Muntele Athos?

— Călugării români erau foarte apreciați în Sfîntul Munte, ca buni nevoitori, smeriți, postitori, cîntăreți aleși, ascultători și iubitori de liniște și singurătate. Timp de cinci sute de ani Sfîntul Munte a fost sub stăpînire turcească, adică din secolul XV pînă în anul 1918. Apoi Athosul a intrat sub stăpînire grecească. Din acest an viața călugărească la Sfîntul Munte a început să slăbească mereu, pînă în zilele noastre.

— Dar din ce cauză?

— Pentru că turcii nu se amestecau în viața internă a Sfîntului Munte. Ei aveau doar un mic consulat acolo și fiecare era liber să intre sau să plece din Athos cînd și unde voia, doar cu o mică viză. Ei nu țineau cont de naționalitate. Dar după 1918, grecii au introdus legile civile în Sfîntul Munte cu anumite restricții interne și viața călugărească s-a îngreuiat din ce în ce mai mult. După această dată nu mai putea fi primit oricine în Athos. Cel mai mult au avut de suferit românii. Anul 1918 este pentru Sfîntul Munte începutul decăderii sale generale.

— Ce mînăstire din Athos era cea mai bine organizată cînd v-ați dus la Prodromul?

— Mînăstirea Rusicon. Avea peste două mii de călugări. Un sfert din toți viețuitorii Sfîntului Munte. Era cea mai bine organizată, cu călugări sporiți, cu duhovnici și pustnici vestiți. Aveau slujbe din cele mai frumoase și cîntau grozav de frumos. Iar clopotele Mînăstirii Rusicon se auzeau în tot Muntele. Rusiconul avea și un spital mare la marginea mării pentru călugării bolnavi. Veneau călugări suferinzi din tot Muntele și erau tratați gratuit. Mînăstirea aceasta alimenta cu hrană și îmbrăcăminte pe toți călugării săraci și pustnicii din Sfîntul Munte. La trapeza

mînăstirii se împărțeau alimente și cele de nevoie o dată pe săptămînă, pentru o lună de zile. Nu țineau cont de naționalitate.

— Ce slujbe deosebite v-au plăcut mai mult în Sfîntul Munte?

— Patronul sau hramul Sfîntului Munte de la 6 august, Schimbarea Domnului la Față. Pe vîrful Athonului se află o mică biserică de lemn, crăpată de vînturi și curenți. Încă din ajun se face un fel de pelerinaj pe vîrful Muntelui. Vin călugări și sihaștri din tot Muntele. De cu seară se face priveghere pînă dimineața. Noaptea se aprind focuri pe Munte, că este tare frig, iar a doua zi, de praznic, se face Sfînta Liturghie, se cîntă Acatistul Maicii Domnului, călugării gustă ceva și seara coboară fiecare la mînăstirea și chilia lui.

— În ce an v-ați reîntors în țară?

— În 1915. Am fost trimis cu răspundere la via schitului de la Bucium — Iași. Am venit plîngînd. Dar ce era să fac? Ascultare pînă la moarte. Apoi s-a pornit războiul. Aici a auzit mitropolitul Pimen de mine și m-a hirotonit preot, fără voia mea, iar în 1920 am fost numit egumen al Schitului Prodromul, tot fără voia mea. M-am dus la Prodromul plîngînd. N-am avut încotro. Știam ce grea este această ascultare.

— Și ați stat mulți ani egumen la Prodromul?

— Aproape doi ani, că n-am putut mai mult. Eu deja le-am spus de la început cu lacrimi: „Nu sînt vrednic, părinților, să vă fiu egumen și povățuitor. Sînt tînăr și fără experiență. Căutați pe altul mai destoinic. Eu n-o să pot să vă mulțumesc pe fiecare . . .". Dar, călugării au venit la mine la chilie și m-au luat cu sila la trapeză, apoi la biserică, ca să mă declare obștea egumen. Pînă la urmă, m-am temut de Dumnezeu să nu-L supăr și am primit. Am adunat soborul și am ales consiliul mînăstirii. Pe un moldovean l-am ales econom. Pe unul din Muntenia, eclesiarh. Pe unul din Transilvania, casier. Pe un oltean l-am pus magazioner, iar pe un basarabean, arhondar; că am căutat să-i înfrățesc pe toți, să nu fie dezbinare și împerechere între români.

— Cînd ați venit din nou în țară?

— În 1922. După aproape doi ani de stăreție am adunat soborul părinților, le-am spus că nu mai pot să le fiu stareț; i-am rugat să aleagă pe altul, iar eu am venit din nou în țară, la schitul Darvari. Din anul 1937 am fost numit superiorul schitului Bucium — Iași, unde mă aflu pînă azi, cu darul lui Dumnezeu.

— V-ați simțit duhovnicește bine, aici, prea cuvioase părinte Hrisostom?

— Slavă Domnului, părinte Ioanichie. Dacă ai pace cu tine, ai pace cu toată lumea! Mai bine m-am simțit aici decît în Sfîntul Munte. La

biserică, la ascultare și la chilie. Maica Domnului ne-a acoperit și aici de multe primejdii.

— Nu voiți să vă întoarceți din nou în Sfîntul Munte?

— Nu, părinte. Prefer să mor aici. Sfîntul Munte este acolo unde faci voia lui Dumnezeu. Nu te mîntuiește locul, oricît de sfînt ar fi el.

— Cîți ani aveți, prea cuvioase părinte Hrisostom?

— Am împlinit 95 de ani, din care 71 în viața călugărească.

— Sînteți mulțumit că ați ajuns la această vîrstă venerabilă?

— Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Iaca, astă iarnă am fost tare bolnav. Am crezut că mor și m-am rugat lui Dumnezeu să mă ia, dar se vede că mai sînt păcate de ispășit. Cînd eram aproape în agonie, am auzit un glas care mi-a zis: „Pune pază gurii!". Se vede că am grăit mult despre alții! De atunci m-am hotărît să nu mai vorbesc despre nimeni nimic. Dar iaca, nu poți. Mai ales cînd vine cineva și te întreabă despre unul și altul. Nici nu știi, să taci sau să vorbești. Chiar te rog întreabă pe părintele Cleopa din partea mea, să-mi spună ce să fac cu această poruncă? Cum trebuie înțelese aceste cuvinte? Să nu vorbești nimic nici cînd te întreabă cineva? Sau să vorbești numai cînd te întreabă ceva de folos?

— Prea cuvioase părinte Hrisostom, din toată experiența sfinției voastre de o viață întreagă, vă rog dați-mi un cuvînt de folos sufletesc, acum, înainte de plecare. Ce trebuie să fac pentru a mă mîntui?

— Dar ce sfat să-ți dau eu, păcătosul? Iaca, sînt și bătrîn, și bolnav pentru păcatele mele, nici nu mă rog cît trebuie și cum trebuie, nici canonul călugăresc nu-l fac. Ce sfat să-ți dau sfinției tale, care știi cum trebuie să te mîntuiești? Și eu caut și aștept cuvînt de folos de la alții. Iaca ce-mi dă Domnul în gînd să vă spun celor ce sînteți mai tineri: Dați-vă toată silința să ajutați Biserica, că are mare nevoie de sfinții voastre. Să faceți ascultare, orice vi s-ar porunci, că ascultarea este viață, iar neascultarea moarte lucrează. Mai ales cînd este nevoie și poruncă. Auzi ce zice proorocul David: „Iar pe cei ce lucrează îndărătnicii, adică pe neascultători, duce-i-va Domnul cu cei ce lucrează fărădelege" (Ps. 124, 5).

— Vă mulțumesc, prea cuvioase părinte Hrisostom, pentru aceste frumoase sfaturi duhovnicești.

— Maica Domnului să te binecuvînteze. Mulțumesc pentru dragoste. Mai poftiți!

În urmă, bătrînul și-a pus din nou ochelarii și a început să citească din Ceaslovul cu litere chirilice, care îl aștepta deschis pe masă. Singur, în genunchi înaintea sfintelor icoane și a candelei abia licărind, cu sufletul mulțumit, cu fața senină și cu barba albă ca zăpada. Chip transfigurat

al unui cuvios călugăr care așteaptă în tot ceasul venirea lui Hristos! De aproape un secol se roagă, slujește cele sfinte, face ascultare, crește ucenici, stă de veghe, se smerește, trăiește în dragoste și așteaptă. Afară ucenicii se ostenesc cu cele ale Martei și caută toată pacea bunului lor stareț.

Aceasta a fost ultima dată cînd l-am văzut pe Arhimandritul Hrisostom. După cîteva luni s-a îmbolnăvit, a primit tunderea marelui chip al schivniciei, s-a mărturisit, s-a împărtășit cu Trupul și Sîngele Domnului și și-a dat sufletul cu pace în mîinile lui Dumnezeu. Așa s-a săvîrșit în vara anului 1979 cel mai vîrstnic și cuvios stareț al monahismului nostru contemporan!

ARHIMANDRITUL IACHINT UNCIULEAC

Stareţul Mînăstirii Putna

(n. 1924)

Mînăstirea Putna este o mînăstire simbol, o adevărată cetate a evlaviei ortodoxe, a culturii medievale monahale, a simțirii interioare și a istoriei noastre străbune. Însuși cuvîntul „Putna" este un cuvînt sacru pentru noi toți. Este așezarea monahală cea mai nordică a Moldovei, care întreține peste secole dreapta credință și unitatea sufletească a românilor. Aici se laudă Dumnezeu de peste cinci sute de ani. Aici doarme somnul de veci cel mai mare domn al Moldovei — Ștefan cel Mare. Aici stau de veghe călugării noștri iubitori de Hristos în neadormită rugăciune, cu candelele aprinse. Aici, în fața Sfîntului Altar și înaintea mormîntului lui Ștefan cel Mare, fiecare se simte mic, fiecare se smerește, fiecare se roagă mai mult, își umezește ochii de lacrimi, se înfrățește cu aproapele său și se îndeamnă cu bărbăție în lupta vieții, știind că fără jertfă, fără luptă și credință în Dumnezeu, nimeni nu poate birui, nimeni nu se încununează în cer.

Cel mai vechi călugăr din Mînăstirea Putna, care ține candela evlaviei aprinsă aici de aproape trei decenii, este blîndul arhimandrit și stareț Iachint. Numele Prea Cuviosiei Sale este cunoscut în toată țara, devenind unul dintre cei mai populari stareți ai mînăstirilor noastre din prezent.

Pe părintele Iachint, însă, cu greu îl poți găsi la chilie. Ori este la rugăciune în biserică. Ori supraveghează vastele lucrări de restaurare. Ori stă înaintea numeroșilor pelerini de aproape și de departe, care vin la Putna să se închine lui Dumnezeu, să se întărească sufletește și să aprindă o lumînare la mormîntul marelui ctitor de țară și apărător al Creștinătății. Ori vin să primească cuvînt de întărire și mîngîiere în necazurile vieții. Toți îl solicită, toți îi cer cuvînt și doresc să-l asculte, căci părin-

tele Iachint le vorbește ca un adevărat părinte, ca un bătrîn înțelept și iubitor de Dumnezeu și de oameni. Iar cuvintele sfinției sale, pline de har și de căldură, trezesc conștiințele, angajează inimile, dau emoții, izvorăsc lacrimi, aduc speranțe și îmbărbătează multe suflete.

În liniștea unei nopți de vară, după orele tîrzii de rugăciune, zăbovesc un ceas de vorbă cu părintele Iachint. Răspunsurile Prea Cuviosiei Sale la întrebările mele le redau întocmai în rîndurile ce urmează.

— Care a fost rolul duhovnicesc, Cultural și patriotic al Mînăstirii Putna de-a lungul secolelor pentru Moldova și țara noastră în general?

— Este delicată și riscantă o astfel de împărțire a rolului ei. S-ar putea mai curînd afirma că acestea sînt de fapt aspecte ale unui singur rol al Mînăstirii Putna: Permanența spirituală a iubirii de Dumnezeu și de oameni și menținerea conștiinței acesteia de-a lungul secolelor. Această conștiință este ridicată la culmi de trăire prin exemplul personal al călugărilor ce s-au jertfit la Putna în rugăciune și smerenie și prin personalitatea creștinului și nebiruitului apărător al Ortodoxiei și al Moldovei, Ștefan cel Mare. Rolul Putnei a fost și rămîne unul singur: să fie peste veacuri o candelă vie, aprinsă în nordul Moldovei, spre lauda lui Dumnezeu și luminarea neamului. Să fie o vatră caldă pentru suflete, școală a evlaviei pentru călugări și credincioși și liman de întărire și înfrățire pentru noi toți.

— Ce înseamnă Mînăstirea Putna în conștiința credincioșilor din Bucovina, din Maramureș și din întreaga țară? Cum a reușit această mînăstire să mențină unitatea de credință ortodoxă în partea de nord a țării noastre?

— Dacă a transpune în cuvinte rostite sau scrise realitatea lumii materiale nu este prea greu pentru cei ce stăpînesc meșteșugul acesta, în schimb, a transpune o conștiință sau o stare de spirit este foarte greu. Ce înseamnă Putna pentru moldoveni, mai ales pentru cei din Bucovina nu se poate spune, ci doar se poate vedea, auzi și simți. Această însemnătate răzbate din șirurile nesfîrșite de credincioși ce se adună cu miile la marile sărbători de la Paști sau Crăciun și la marile aniversări legate de personalitatea lui Ștefan cel Mare, precum: 2 iulie, ziua morții lui, 15—16 august — hramul mînăstirii și pomenirea ctitorilor — și 27 decembrie, ziua numelui și prăznuirea Sfîntului Apostol și arhidiacon Ștefan. Dacă fiecare creștin își pomenește morții săi pînă la 7 ani și apoi la praznicile respective cît timp trăiește, Ștefan cel Mare, însă, este pomenit neîncetat de călugări și credincioși de 480 de ani!

— Unitatea de credință a neamului rezidă în unitatea ce există între Biserică, popor și voievozi. În tot trecutul țării noastre nu se cunoaște,

ca la alte popoare sau confesiuni, o ruptură între aceste trei entități. Ele sînt ipostaze ale ființei noastre naționale. Și vom dăinui în istorie atîta timp cît vom păstra această unitate, cu Dumnezeu și cu oamenii.

— Întrucît între Moldova și Transilvania, între Bucovina și Maramureș a fost dintotdeauna o strînsă colaborare și legătură religioasă și etnică, cum explicați aceste profunde legături spirituale și tradiționale dintre ardeleni și moldoveni?

— Legătura etnică și sufletească dintre ardeleni și moldoveni, dintre toți românii a fost dintotdeauna, este și va rămîne cît va fi neamul. Ea se sprijină pe trei piloni sau entități de bază: credința ortodoxă unitară din primele veacuri în tot spațiul românesc, conștiința națională de frățietate și origine latină și limba. Deci credința dreaptă în Dumnezeu, originea latină și limba străbună ne-au ținut uniți sufletește aproape două mii de ani. Munții Carpați nu ne despart, ci ne unesc pe unii cu alții. Ei formează coloana vertebrală a neamului nostru. Conștiința națională a românilor s-a împletit cu cea religioasă, ceea ce a permis poporului român să reziste în decursul istoriei sale foarte frămîntate. Pe ardeleni îi atrage Moldova îndeosebi prin numeroasele ei mînăstiri, începînd cu Putna, Sfîntul Ioan de la Suceava, Neamț, Sihăstria, Agapia, Bistrița și Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Apoi îi mai atrage blîndețea și deschiderea interioară a moldovenilor. Doar se știe cîte mii de ardeleni, sate întregi, se strămutau dincoace de Carpați, în vremuri de persecuții și conviețuiau cu moldovenii. Iar prin mînăstiri, la fel, sute de călugări ardeleni, unii foarte sporiți duhovnicește, se nevoiau în toate marile noastre mînăstiri moldovene.

— Cunoașteți de ce sînt ardelenii, mai ales cei din nord, atît de legați sufletește de Moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava?

— Ardelenii, ca și moldovenii, iubesc în chip deosebit pe Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, pentru că el este simbolul jertfei pentru Hristos, pentru credință. El simboliza suferințele românilor sub ocupație străină. Și precum Sfîntul Ioan de la Suceava a primit să fie martirizat, decît să se lepede de credința în Hristos, tot așa și frații ardeleni se îndemnau prin el ca mai bine să fie uciși, decît să se lepede de Ortodoxie. Apoi, ardelenii considerau capitala Moldovei, Suceava, și capitala românilor de peste Carpați, în lunga lor ocupație străină. Veneau aici că nu aveau alți frați mai buni. Veneau la noi să se roage împreună cu noi, să cînte, să se îmbărbăteze, să primească ajutoare pentru bisericile lor, cărți de slujbă, daruri și chiar preoți misionari. Fără ajutorul Moldovei și al Țării Românești românii din Transilvania cu greu ar fi putut rezista aproape o mie de ani sub ocupație străină.

— Care sînt marile sărbători și hramuri mînăstirești în Moldova la care vin în pelerinaj numeroși ardeleni?

— Trei sînt cele mai mari hramuri și pelerinaje din Moldova la care iau parte, alături de credincioșii noștri, mii de frați ardeleni. Întîi este hramul Mînăstirii Neamț, la Înălțarea Domnului, cînd vin în pelerinaj mulți credincioși moldoveni și ardeleni. Apoi este hramul Mînăstirii Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, patronul Moldovei, în ziua de 24 iunie, cel mai național hram mînăstiresc din țară. Credincioșii din nordul, centrul și sudul Moldovei se întîlnesc, se roagă și slăvesc pe Dumnezeu împreună cu frații din Apuseni, Năsăud, Făgăraș și mai ales din Maramureș. Hramul de la Suceava este o sărbătoare a florilor și a înfrățirii românilor ortodocși de pretutindeni. Al treilea mare hram al Moldovei, la care vin poate cei mai numeroși pelerini, este la 14 octombrie, patronul Cuvioasei Paraschiva din Catedrala Mitropolitană din Iași.

La aceste mari hramuri se mai poate adăuga hramul Mînăstirii Putna, Adormirea Maicii Domnului, de la 15 august, cînd se adună mii de credincioși, îmbrăcați de slujbă. Hramul Putnei are un caracter religios și patriotic. Atunci toată Bucovina este în sărbătoare. Țăranii, în costume naționale, ies pe drumuri, se adună la Putna, aprind sute de lumînări la mormîntul lui Ștefan cel Mare, cîntă cîntece religioase și patriotice, iau parte la parastasul ctitorului, cheamă în casele lor închinători veniți de departe și le oferă gratuit masă în cinstea lui Ștefan cel Mare. Aceste hramuri și pelerinaje din Moldova au jucat un mare rol în menținerea unității de credință, de limbă și simțire românească, neîntîlnite în altă parte. Hramuri similare cu pelerinaje de credincioși se întîlnesc și în Ardeal, mai ales la mînăstirile Nicula, Brîncoveanu, Rohia, Rîmeț, Prislop și Bodrog, în ziua de 15 august, Adormirea Maicii Domnului. Este hramul cel mai iubit al ardelenilor.

— Părinte Iachint, de cînd datează primele începuturi de viață monahală în vatra Mînăstirii Putna?

— Din recentele cercetări arheologice reiese că Mînăstirea Putna a avut și o epocă prestefaniană. Cu prilejul săpăturilor s-au găsit mai multe morminte vechi, chiar sub temeliile Casei Domnești, ceea ce dovedește că aici fusese un mic cimitir al unor sihaștri, din secolul XIV, necunoscut lui Ștefan cel Mare. Altfel nu și-ar fi construit palatul voievodal peste morminte. S-au mai aflat și unele documente care atestă aceste concluzii: că aici a fost o veche vatră sihăstrească, anterioară Cuviosului Daniil Sihastru. Poate tocmai de aceea s-a nevoit aici și Sfîntul Daniil de la Voroneț. El continua o tradiție pustnicească mult mai veche.

— Care este meritul Cuviosului Daniil Sihastru la întemeierea Mînăstirii Putna?

— A fost un ctitor moral al Putnei, îndemnînd pe Ștefan cel Mare, al cărui duhovnic era, să zidească acest locaș de laudă lui Dumnezeu, de evlavie și de veșnică odihnă pentru el și familia sa.

— Care au fost epocile cele mai strălucite în viața duhovnicească și culturală a Mînăstirii Putna?

— Cea mai strălucită epocă din istoria Mînăstirii Putna a fost cea de la început, adică din anul 1470 pînă în prima jumătate a secolului XVI. Acum ia ființă obștea de la Putna cu egumeni și duhovnici aduși de la Neamț, dintre cei mai sporiți. Acum ia ființă școala de caligrafi de la Putna, cu scriitori și miniaturiști foarte iscusiți aduși tot de la Neamț. Acum ia ființă Școala domnească de muzică și broderie de la Putna, renumită pînă la Bizanț. În această epocă Mînăstirea Putna ajunge din urmă Mînăstirea Neamț, a cărei fiică era. A doua epocă este cea din secolul XVIII, sub vestitul arhimandrit Vartolomeu Măzăreanu, care inaugurează la Putna o adevărată academie teologică românească și un curent de înnoire a vieții duhovnicești și culturale în nordul Moldovei. A treia epocă de înflorire duhovnicească a Mînăstirii Putna o așteptăm să vină! Avem speranță, avem vocație, avem dorință. Maica Domnului, patroana acestui sfînt locaș, ne ajută. Ne mai trebuie oameni de jertfă interioară; călugări plini de dragoste și smerenie, care să colaboreze cu energiile Duhului Sfînt printr-o trăire duhovnicească aleasă și prin cultură teologică temeinică. Orice epocă de înflorire nu vine din afară, dictată de cineva, ci vine din sînul mînăstirii prin egumeni, duhovnici și călugări cît mai buni, cît mai iubitori de Dumnezeu și de oameni, gata să facă orice jertfă pentru mîntuirea lor și a altora. Ne rugăm lui Dumnezeu să binecuvînteze toate mînăstirile cu astfel de trăitori iluminați de sus, ca să fie lumină pentru cei din jurul lor.

— Care au fost cei mai buni stareți în trecutul Mînăstirii Putna?

— De-a lungul istoriei sale sînt consemnați peste 70 de stareți, începînd cu Arhimandriții Ioasaf († 1484) și Paisie († 1502). Fiecare dintre ei au pus cîte -o cărămidă la temelia Mînăstirii Putna. În secolul nostru, cei mai distinși au fost arhimandriții Teofil Pătraș și Grigore Volcinschi. Începînd din anul 1956, părinții Cleopa și Paisie au înnoit și reorganizat viața duhovnicească în obștea Mînăstirii Putna. Nu putem uita primăvara anului 1956, cînd un grup de 18 părinți și frați din obștea Mînăstirii Sihăstria, în frunte cu Protosinghelul Dosoftei Murariu, au fost transferați la Putna să înnoiască viața monahală de aici. Printre acei frați mă aflam și eu atunci. N-am regretat niciodată plecarea noastră la

Putna. Dacă am făcut ceva sau încă nu, s-o spună alții. Noi am făcut totul să ne împlinim misiunea încredințată de răposatul mitropolit Sebastian.

— Părinte Iachint, cum s-a realizat această înnoire duhovnicească la Putna? Cu ce s-a început?

— Orice înnoire spirituală a omului, a mînăstirii și a Bisericii în general, se începe prin rugăciune. La Putna s-a rînduit mai întîi Sfînta Liturghie zilnică, Utrenia la miezul nopții și toată rînduiala bisericească precum ca la Mînăstirea Sihăstria. Toți luam parte la slujbele bisericii, toți cîntam la strană, toți mergeam la ascultare, toți mîncam împreună și ne îmbărbătam unul pe altul. Oricît era de greu, începutul ni s-a părut așa de frumos... Rugăciunea și dragostea înnoiesc sufletul omului, mînăstirile și lumea întreagă. Iar părăsirea rugăciunii, a vieții de obște și dezbinarea dărîmă mînăstirile, familia și lumea. După aceea am început a citi zilnic Psaltirea în biserică, cîte două ore fiecare, începînd cu starețul mînăstirii. Mai tîrziu s-au început și lucrările de restaurare a bisericii și a tuturor clădirilor.

— Cum și-a desfășurat viața duhovnicească Mînăstirea Putna sub ocupația austriacă?

— Deși s-au desființat schiturile din Bucovina și s-a limitat personalul mînăstirilor, Putna s-a bucurat de un regim special. Pentru importanța și rolul ei istoric și cultural, austriecii au acordat subvenții personalului ei monahal, au acceptat funcționarea ei ca mînăstire, au restaurat biserica și o parte din chilii, recunoscîndu-i drepturile ei materiale și daniile voievodale în toată perioada dintre 1775—1918. Aceasta a făcut ca Putna să se mențină și candela rugăciunii să nu se stingă în biserică și la mormîntul lui Ștefan cel Mare.

— Spuneți-mi cîteva cuvinte despre rolul Mînăstirii Putna pentru Bucovina, sub ocupație austriacă.

— A menținut unitatea inimilor tuturor românilor din nordul Moldovei și Transilvaniei; unitatea credinței ortodoxe și unitatea de gîndire și simțire etnică, împotriva curentului străin de înstrăinare și renegare a neamului și sufletului românesc. Mai ales în sărbători, credincioșii se întîlneau la Putna, se rugau și cîntau împreună cu părinții, se spovedeau, primeau Sfintele Taine, ascultau o predică bună, aprindeau lumînări la mormîntul lui Ștefan cel Mare și se întorceau la casele lor mai întăriți în credință și speranță.

— Dar despre semnificația serbărilor de la Putna din anul 1871 ce ne puteți spune, părinte Iachint?

— A fost poate cea mai mare manifestație ortodoxă și românească la Mînăstirea Putna din tot secolul XIX. Călugări și preoți de mir, scriitori și muzicieni, studenți, militari și țărani, mii, zeci de mii s-au întîlnit în curtea ctitoriei lui Ștefan cel Mare. S-au rugat împreună, au cîntat împreună, au cerut mila lui Dumnezeu peste țara noastră, au lăudat în cuvinte și cîntări stropite cu lacrimi personalitatea și geniul lui Ștefan cel Mare; s-au îmbrățișat, s-au sărutat unii cu alții și așa s-au reîntors la casele lor. Dorința de unitate și simțul profund patriotic s-a concretizat la Putna prin aducerea simbolică de pămînt românesc din toate județele țării, ceea ce este un fapt unic în trecutul neamului nostru. Din anul 1871, mai ales, Mînăstirea Putna a devenit și mai mult un Altar-simbol, o vatră de simțire și vibrație sufletească fără egal în țara noastră. Sufletul acestor serbări l-au format Eminescu, Slavici și Ciprian Porumbescu.

— Ce misiune duhovnicească împlinește astăzi Mînăstirea Putna?

— Aceeași înaltă misiune evanghelică pe care o împlinește aici de peste cinci sute de ani. Menținem peste veacuri firul neîntrerupt al rugăciunii către Dumnezeu. Menținem zilnic Sfînta Liturghie și toată rînduiala noastră mînăstirească. Ne străduim să urmăm pe cît putem înaintașilor noștri, prin iubire și viață morală; menținem cît mai vie conștiința națională și simțul evlaviei ortodoxe în nordul Moldovei și al țării și mîngîiem pe toți credincioșii care vin la Putna, îndemnîndu-i să asculte de Biserică, să nu-și părăsească dreapta credință, să-și crească copiii în frică de Dumnezeu și să trăiască în pace și iubire unii cu alții. Apoi, trezim sentimentul patriotic și dragostea de neam în inimile numeroșilor vizitatori, mai ales al tinerilor noștri, vorbindu-le cu căldură de Ștefan cel Mare, de vitejia, de eroismul, de credința și realizările din epoca lui. Deci, menținem nestinsă candela credinței și a neamului.

— Părinte Iachint, în încheiere, ce sfaturi duhovnicești dați credincioșilor care vin la Mînăstirea Putna și tuturor fiilor sufletești pe care îi aveți?

— Să iubească pe Dumnezeu și să-și păstreze dreapta credință ortodoxă, chiar cu prețul vieții lor. Să iubească pe oameni ajutîndu-i după putere în nevoi. Să iubească Biserica și sfintele mînăstiri, să asculte de păstorii lor sufletești și să ducă o viață morală în familie și societate, de adevărați fii ai lui Dumnezeu și urmași ai marilor noștri înaintași și ctitori de țară.

— Ce sfaturi dați călugărilor ascultători, în calitate de stareț și părinte duhovnicesc?

— Părinte Ioanichie, să ne rugăm unii pentru alții și împreună să lăudăm pe Dumnezeu și pe sfinții Lui. Apoi să ne împlinim cu devota-

ment făgăduințele noastre călugărești, să apărăm cu jertfelnicie credința ortodoxă, să îndemnăm cu timp și fără timp pe credincioși la o viață creștină morală, învățîndu-i tainele credinței, milostenia, înfrînarea, omenia și respectul pentru înaintași.

De vom face cele ce am făgăduit, de vom ajuta pe alții pe calea mîntuirii, de vom iubi și ne vom smeri, avem toată nădejdea că nu trăim în zadar pe pămînt și că vom fi primiți dincolo, în lumina lui Hristos.

MONAHIA AGAFIA MOISA

Mînăstirea Slatina — Fălticeni

(1886—1982)

O întîlnire cu un călugăr bătrîn este întotdeauna un fericit popas duhovnicesc, un prilej de meditație, de reculegere și de învățătură. O convorbire cu un părinte bătrîn este o adevărată binecuvîntare. Și dacă te simți mîngîiat sufletește și întărit în credință numai în prezența lui, cu atît mai mult cînd îl auzi vorbind, cînd îi simți căldura inimii, cînd îi vezi fața iradiind lumină și te învrednicești de binecuvîntarea și experiența vieții lui.

Vorbind cu un călugăr, simți că vorbești cu un părinte, cu o mamă duhovnicească, cu un prieten al lui Hristos, cu un rugător al lumii întregi Cuvîntul lui îți dă curaj, sfatul lui îți alungă furtuna gîndurilor, seninătatea feței lui îți dă nădejde de mîntuire iar rugăciunea lui îți încălzește inima împietrită de tot felul de păcate.

În ambianța unui părinte sufletesc te simți întotdeauna fericit, liniștit, împăcat cu tine, cu lumea, cu veșnicia. În chilia lui plutește permanent o atmosferă de pace și sfințenie neîntîlnită nicăieri, o mireasmă străină de tămîie, de candelă ce nu se stinge niciodată sub icoane; un miros curat de lumînare ce arde permanent în sfeșnic. În jurul lui descoperi o altă lume cu bucurii străine omului de rînd; găsești prisos de har, de liniște și binecuvîntare. Din inima lui izvorăsc bucurii duhovnicești care nu încap în orice inimi. Din ochii lui picură boabe sfinte de lacrimi mai curate decît lacrima unui copil. Iar din gura lui ies cuvinte de înțelepciune mai scumpe decît ale multor ritori.

Dornici după o astfel de înțelepciune duhovnicească facem un scurt popas la Mînăstirea Slatina. Aici trăiesc mai multe călugărițe — smerite rugătoare ale Bisericii noastre. După ce ne închinăm în sfînta biserică, măreață catedrală voievodală de evlavie străbună, mergem la maica Agafia Moisa, cea mai vîrstnică călugăriță din obștea acestei mînăstiri.

— Unde este chilia maicii Agafia? — întrebăm.

— În pavilionul de răsărit, sus, la etaj, ni se răspunde.

Batem ușor. Ne iese înainte maica Elpidia, ucenica bătrînei. Sîntem invitați înăuntru.

— Binecuvîntați, maică Agafia! Ne iertați de această vizită nepotrivită.

— Bine ați venit, părinte! Poftiți la noi. Așa mă bucur cînd îmi deschide ușa cineva!

— Și noi ne bucurăm că vă găsim încă sănătoasă și plină de bărbăție duhovnicească.

— Altfel nu putem trăi, părinte. Fără credință în Dumnezeu, fără răbdare și nădejde în viața veșnică, degeaba ne-am născut pe lume.

— Aveți mulți ani, maică Agafie?

— Aproape nouăzeci de ani, părinte. Sînt născută în 1886, la Dorohoi, din părinți țărani foarte credincioși.

— În ce an ați venit la mînăstire?

— În anul 1892, cînd eram numai de 6 ani. Am optzeci de ani, părinte, de cînd sînt la mînăstire! O viață de om. Totuși îmi pare rău că n-am făcut mai mult pentru suflet. Omul niciodată nu face cît trebuie, cît făgăduiește. Ar fi tare bine dacă ar face cît poate.

— La ce mînăstire ați trăit, maică Agafie?

— La Mînăstirea Agafton, aproape de Botoșani. Acolo mi-a rînduit Dumnezeu să-mi petrec viața.

— Și cum ați venit la mînăstire așa de mică?

— Să vă povestesc cum am ajuns la mînăstire: Tatăl meu avea o soră maică la Mînăstirea Agafton. Era o călugăriță foarte duhovnicească. În vara anului 1892 a venit acasă la noi după ceva alimente. După ce a încărcat carul cu alimente donate de săteni pentru mînăstire, mătușa a zis către tata: „Frate, știi că la mînăstire n-am nici o ucenică de ajutor. Iaca sînt de-acum bătrînă. Nu-mi dai o copilă la mînăstire, că ai trei fete?" „Îți dau bucuros, maică. Ia-ți copila asta de lîngă car. Tot se cere ea la mînăstire!" Și m-a luat tata de subsiori și m-a aruncat deasupra pe bagaj. Nici n-am mai avut vreme să iau ceva din casă. Iar devale, la poartă, a fugit mama după noi și mi-a aruncat în car o boccea cu hăinuțe de schimb. Eu însă nu mai puteam de bucurie. Țin minte bine, am mers cu carul cu boi aproape o jumătate de zi pînă la Agafton. Așa am venit la mînăstire.

— Unde ați învățat carte, maică Agafie?

— Am învățat la Agafton, în casa maicii mele. Însă, așa, din auz. Că pe atunci nu erau școli în satele din jurul mînăstirii. Maica mea încă voia să mă învețe și limba slavonă după moda veche. Dar puțin am prins-o. Era foarte grea. Apoi maicile m-au învățat să citesc la strană,

să cînt, să țes covoare, să împletesc și să cos. În anul 1902 am primit scofia de soră, iar în 1904 am fost călugărită.

— Vă rog, spuneți-ne ceva despre istoria Mînăstirii Agafton. Cine a înființat-o și în ce timp?

— A fost înființată de un pustnic — ieromonahul Agafton. El a plecat din „Mînăstirea Doamnei", făcută de soția lui Petru Rareș, în pădurile din împrejurimi să se roage. Deodată aude în vîrful unui stejar bătrîn o cîntare îngerească. Atunci a înțeles că este voia lui Dumnezeu să facă acolo o biserică și schit de călugări. Și a făcut din lemn o biserică mică cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil. Apoi, și-a adunat cîțiva ucenici și așa a luat ființă prima așezare călugărească, numită după numele lui „Schitul Agafton". Era cam prin 1750. Și a fost Schitul Agafton locuit de călugări, dintre care unii erau schivnici renumiți, pînă în anul 1827, cînd mitropolitul Veniamin Costachi a transformat-o în mînăstire de maici.

Mînăstirea Agafton este mînăstirea călugărițelor din cele două județe: Botoșani și Dorohoi. Rar să fi venit aici călugărițe din altă parte. Cele mai multe erau fete de la țară, care veneau de copile, erau crescute în mînăstire și ajungeau călugărițe foarte sporite. Dar veneau la Agafton și fiice de boieri credincioși, dintre care unele ajungeau starețe. Erau renumite familiile Herescu, Vîrnav și altele. Prin 1860 Mînăstirea Agafton avea 160 de maici și surori. În anul 1864 Ministerul Instrucțiunii Publice a dat ordin s-o desființeze, pe motiv că n-au maicile cu ce trăi. A fost atunci o mare jale peste biata mînăstire. Toate maicile posteau, se rugau și plîngeau să nu le desființeze mînăstirea. Apoi a făcut minune Maica Domnului și au renunțat. N-au mai desființat mînăstirea. În 1912 mitropolitul Pimen ne-a înființat ateliere de covoare, de croitorie, de tricotaj, ca să aibă maicile cu ce trăi.

— Maică Agafie, ce călugărițe mai sporite ați cunoscut la Mînăstirea Agafton?

— Pe vremea cînd m-am dus eu la mînăstire nu-mi puteam da seama de lucrul acesta. Dar mai tîrziu am început să observ multe călugărițe bune. Am cunoscut călugărițe sporite la Agafton, însă fiind viață de sine în mînăstire, era foarte greu să știi nevoința cuiva. Că maicile bătrîne aveau fiecare chilii moștenite de la înaintașele lor, în care primeau două-trei surori ucenice. Așa că în fiecare casă trăiau cîte trei pînă la șase călugărițe și surori, care formau o mică obște duhovnicească. Cea mai bătrînă avea întotdeauna întîietate. Ea era considerată stareța chiliei, adică maică duhovnicească a celorlalte. Ea le supraveghea pe toate, le trimitea la biserică, la ascultare, la ateliere, la duhovnic, la orice. Nimic nu făceau celelalte din chilie fără binecuvîntarea ei. Iar rugăciunea și masa o primeau

cu toate de obște. Dacă una din surori avea vîrsta de cel puțin 18—20 de ani și măcar 3 ani de mînăstire, bătrîna o recomanda la stareța mînăstirii pentru călugărie. Îi pregătea haine și o lua ea sub mantie. Iar dacă era mai tînără, o recomanda la stăreție să fie îmbrăcată în negru, adică rasofoară.

A doua maică, care urma după bătrîna din casă, se îngrijea de cele materiale. Să fie alimente pentru iarnă, lemne de foc, să repare casa, să cumpere cele de trebuință. Ea era un fel de econoamă a casei. În lipsa bătrînei îi ținea dînsa locul. Iar cînd murea bătrîna lua răspunderea casei următoarea, în ordinea vechimii și a vîrstei.

Desigur, în casă ucenicele erau obligate să învețe carte, să deprindă cititul pe slovă veche, să lucreze la covoare, la țesut, la stupi și mai ales să meargă la ascultările principale ale mînăstirii. Că și mînăstirea avea teren agricol, grădini, livezi, vie, stupi, vite, de toate. Ucenicele mai erau rînduite cu săptămîna la biserică, la citit și cîntat la strană, la paracliserie, la Ceaslov, la curățenie, la prescuri.

Așa era viața la noi, la Agafton, părinte. Și, dăm slavă lui Dumnezeu, au ieșit multe călugărițe bune. Veneau multe fiice de oameni gospodari, avuți, fiice de boieri credincioși, fete tinere de la țară și copile mici de cîțiva ani, care erau crescute apoi la mînăstire. Cele mai alese călugărițe ieșeau tocmai din aceste copile. Ele aveau sufletul curat de păcatele și ispitele lumii. Erau călugărițe bune cele de la țară, că erau de mici învățate cu necazurile. Însă am văzut cîteva călugărițe de neam mare, boieresc, care le întreceau pe toate. Multe dintre ele se făceau schivnice, mai ales după patruzeci de ani. Și erau renumite în mînăstire. Multe erau foarte postitoare, tăcute și smerite. Vedeam că la biserică făceau numai metanii, stăteau deoparte, priveau în jos și se rugau permanent, iar la chilii citeau zilnic la Psaltire.

Dar cele mai bune călugărițe pe care le-am apucat prin 1895—1900 erau mătușile lui Mihai Eminescu: monahiile Fevronia, cea mai mare, Sofia și Olimpiada Iurașcu. Toate trei erau surori cu Raluca, mama lui Eminescu, din satul Ipotești — Botoșani. Maicile acestea aveau și doi frați călugări, anume Calinic și Iachint, amîndoi se nevoiau, mi se pare, la Mînăstirea Neamț. Deci cinci călugări din familia lui Eminescu la mînăstire, și toți cinci erau foarte rîvnitori pentru Hristos. Este mare lucru, părinte! Cînd am venit eu în 1892 maicile erau deja bătrîne, dar foarte bune și înțelepte. Stăteau toate trei într-o chilie. Casa lor era făcută cu ajutorul familiei.

— Povestiți-ne, maică Agafie, cîte ceva despre mătușile lui Mihai Eminescu. Ce fel de călugărițe erau?

— Părinte, trăiau în mînăstire drept ca surorile. Nu era între ele o vorbă rea, sau ceartă, sau sminteală. De la biserică nu lipseau nici într-o zi. La chilie lucrau cîte ceva de mînă, dar mai mult se rugau. Din cîte mi-aduc aminte Fevronia și Sofia erau schivnice. Tot timpul citeau la Psaltire.

Maica Fevronia era cea mai vîrstnică. Ea era și stareța casei. Toate ascultau de dînsa. Iar maica Olimpiada era cea mai tînără. Prin 1895 a murit maica Fevronia. Nu mult după ea a murit și Sofia Iurașcu. Iar a treia, maica Olimpiada Iurașcu, a fost stareță din 1898 pînă în 1902, cînd moare și ea. Dînsa m-a îmbrăcat în negru și mi-a dat scofia. Era o stareță model, poate cea mai bună din cîte am apucat eu la Agafton. Blîndă, răbdătoare, bisericoasă, pravilistă.

Am mai apucat la Agafton și o vară a lui Eminescu, maica Xenia Velisarie. Era fiica altei surori a mamei lui Eminescu, din Ipotești, care se chema Safta. Ea s-a măritat și a avut copii. Cînd copiii erau mai mărișori, maica Fevronia Iurașcu s-a dus la neamuri în Ipotești și a zis surorii sale: „Saftă, tu ești săracă și ai copii mulți. Dă-ne nouă la mînăstire o fată s-o creștem, s-o facem călugăriță, să se roage lui Dumnezeu pentru voi și să moștenească chilia noastră". „Cum să nu, maică Fevronie. Ți-o dau pe asta mai mare".

Și așa a ajuns la Mînăstirea Agafton, maica Xenia Velisarie. Era copilă. A stat mulți ani în aceeași casă cu mătușile ei, maicile Iurașcu. Apoi după moartea lor ea a rămas stăpînă în casă. Eu am cunoscut-o ca o călugăriță model în Agafton. A murit hăt încoace, prin 1926.

Am cunoscut la Agafton și o mătușă a lui George Enescu — maica Xenia Enescu, din Liveni — Dorohoi. Era soră cu tatăl lui Enescu. Parcă o văd în memorie. Foarte bună călugăriță. Tot timpul venea la biserică, tot timpul citea la Psaltire. A murit cam pe timpul primului război mondial. Nepotul ei, George Enescu, venea vara pe la Mînăstirea Agafton. Trăgea la mătușa lui, în casa maicii Xenia Enescu. Să nu uit! Am aici în ladă o schimă călugărească, cusută de schimonahia Fevronia Iurașcu în 1860. Este foarte frumoasă. O țin de amintire, pentru moartea mea.

— Maică Agafie, se păstrează vreo amintire la Mînăstirea Agafton, în legătură cu poetul Mihai Eminescu? Venea vara la mătușile lui?

— Cum să nu! Venea regulat în fiecare vară la maicile Iurașcu, mătușile lui. Povestea maica Olimpiada că venea la ele, stătea cîte-o săptămînă, se ruga în biserică și mai ales asculta cîntarea maicilor de la strană. Îi plăcea cum cîntă. Era totdeauna singuratic. Venea mereu singur. Apoi, se ducea aproape de mînăstire, pe un deal în pădure, unde este o poiană frumoasă, liniștită. Acolo stătea ceasuri întregi, singur.

Medita, admira priveliștea codrilor seculari de pe dealuri, scria poezii, asculta clopotele mînăstirii. Seara se întorcea la maicile Iurașcu, se ruga, mînca ceva și se culca. Toate acestea ni le povesteau maicile bătrîne și mătușile lui. După ce s-a îmbolnăvit nu mai venea așa des. Dar maicile Iurașcu mereu plîngeau și dădeau slujbe la preoții mînăstirii pentru sănătatea lui. La fel ne povestea și vara lui, maica Xenia Velisarie. Iar după ce a murit Eminescu, maicile îi făceau regulat colivă și parastas la biserică, în fiecare sîmbătă.

La Mînăstirea Agafton venea adeseori și profesorul Nicolae Iorga. Era de loc din Botoșani. Mare prieten al Mînăstirii Agafton. Ținea mult la mînăstire și ne ajuta în multe vremuri grele. Vara mai ales stătea cîteva zile în concediu la aer.

Ei, părinte, cîte amintiri frumoase, cîte lucruri din trecut s-au petrecut la Mînăstirea Agafton! Toate acestea mă leagă așa de mult de mînăstirea mea... Acum, cînd nu mai trăiesc acolo și cînd mi-amintesc de copilăria mea, de maicile mele duhovnicești care m-au crescut, de locurile acelea liniștite și de biserica mare din Agafton, îmi vine zilnic să plîng...

— Lasă, maică Agafie, că ne întîlnim cu toții în cer!

— Așa-i, părinte, la Dumnezeu este toată nădejdea noastră!

— Maică Agafie, ce ascultări mai importante ați avut în mînăstire?

— După ce m-am călugărit, am lucrat la ateliere un timp. Iar din 1917 am fost rînduită econoama mînăstirii. Treizeci și doi de ani am muncit în această ascultare. *Marta* mînăstirii, părinte. Tot timpul pe cîmp, în gospodăria mînăstirii, la ascultări cu surorile, la tîrg, pe drumuri și la biserică mai rar. Din anul 1949 am fost numită stareță la Mînăstirea Agafton. Acum, și mai multă grijă, osteneală, răspundere, sobor mare. Eu n-am mai putut ține mînăstirea în aceeași atmosferă de liniște și duhovnicie ca maica Evelina Honceriu, stareța dinaintea mea. Și am dus această ascultare timp de zece ani, cînd, pentru păcatele mele, am fost schimbată din mînăstire. Din 1960 pînă în 1965 am trăit la niște credincioși în Iași. În 1965 am fost primită la Mînăstirea Slatina, ca bătrînă, cu ucenica mea, Elpidia. Așa-i, părinte, viața: plină de ispite și necazuri. Că dacă n-ar fi și acestea nu ne-am mîntui.

— Care era rînduiala Mînăstirii Agafton?

— Cît am fost eu stareță aveam călugărițe bune, smerite, învățate cu munca, cu osteneala, cu postul și cu rugăciunea. Aveam și cor în mînăstire, care cînta în fiecare sărbătoare. Liturghia se făcea zilnic, căci aveam patru duhovnici buni. Venea și lume multă, că era satul aproape. Dar veneau mulți și din Botoșani. Predica se ținea obișnuit. Ce era foarte bine, față de alte mînăstiri, la Agafton nu stăteau mireni la aer, vara. Aveam multă liniște.

— Cum vă simțiți aici, la Mînăstirea Slatina, maică Agafie? Aveți mulțumire sufletească?

— Slavă Domnului! Sînt foarte mulțumită că sînt la mînăstire. Să trăiești călugăr, între mireni, este foarte greu. Oricît de buni ar fi ei, tot te simți străin. Că nu-i locul tău acolo, în lume, ci la mînăstire.

Singura mea întristare este că nu prea pot merge la biserică. Nu mă mai ajută picioarele. Dar îmi citesc pravila la chilie. Am și pe maica Elpidia, care mă ajută foarte mult. Ea, săraca, a fost întotdeauna cu mine în toate necazurile mele. Dumnezeu să-i facă parte de mîntuire că tare mă împac cu dînsa.

— Maică Agafie, cum vi s-a părut viața călugărească în cei peste optzeci de ani de mînăstire?

— A trecut foarte repede, părinte. Parcă a fost un vis lung. Nici nu știu cînd am îmbătrînit. Am muncit mult, părinte. M-am trudit ca *Marta* pentru mînăstire. Mai puțin ca *Maria*. Poate de aceea ne-a certat Dumnezeu, că nu ne-am căutat îndeajuns de datoria noastră călugărească. Acum aștept în fiecare zi ceasul plecării mele. Nu mai trăiesc cu ziua, ci cu ceasul. Toate celelalte maici de vîrsta mea au murit. Am rămas numai eu. Se vede că mai am păcate de ispășit! Am un pomelnic de peste patru sute de maici moarte de cînd sînt eu în mînăstire. Pe toate le-am cunoscut în viață. S-au dus, s-au dus la Domnul! . . . Le pomenesc la biserică zilnic, că n-are cine. Fac regulat în fiecare sîmbătă cîte un parastas pentru ele. Pun cîte un pomelnic de douăzeci de nume la fiecare parastas, pînă le termin de pomenit pe toate. Apoi, iar le iau de la capăt.

— Maică Agafie, să vă dea Bunul Dumnezeu multă sănătate, bucurie duhovnicească, sfîrșit creștinesc și odihnă în cer, împreună cu celelalte patru sute de maici pe care le pomeniți!

— Să vă audă Dumnezeu și Maica Domnului, părinte. Tare mă bucur că ați venit pînă la mine! Am rămas singură, numai cu Domnul, părinte . . . Vă rog să mai veniți, să mai veniți pe la noi, părinte! . . . Tare ne bucurăm cînd mai vedem cîte-un călugăr! . . .

PROTOSINGHELUL IOACHIM SPĂTARU

Mînăstirea Neamț

(1896—1976)

Pentru a ajunge la chilia părintelui Ioachim Spătaru, trebuie să mergi puțin pe drumul ce urcă în sus pe pîrîul Maghernița. Apoi vei întîlni o poartă veche aplecată de vreme, o portiță mică de aceeași vîrstă și numaidecît ți se deschide în față o ogradă mare, cu iarbă, cu pomi

fructiferi și cu multă liniște. Poteca urcă ușor pînă sus, unde strălucește în soare chilia părintelui Ioachim. Casă veche de lemn, cu cerdac larg în față, cu ferestre joase, cu laviță de-o parte și de alta și cu obișnuita sonerie călugărească: un mîner de fier, de care este legată o sîrmă ce duce prin pod în chilia părintelui. La capăt atîrnă un clopoțel ce sună la orice atingere de mîner.

Iată-ne în cerdacul chiliei părintelui Ioachim. De aici ne aruncăm privirea spre marea și bătrîna lavră a Neamțului, care se înalță spre cer, sobră și singuratică. Mînăstirea Neamț — lauda monahismului românesc, vatră nestinsă de rugăciune, de trăire duhovnicească, de cultură și gîndire creștinească! Mînăstirea Neamț, podoaba mînăstirilor noastre, întotdeauna este frumoasă și măreață. Și în lumină de zi, și în tăcere de noapte, și în răsărit de soare, și în amurg de seară. Trecutul ei este încărcat de glorie. Numele ei ne amintește de acele zeci de mii de călugări cuvioși care s-au jertfit aici pentru dragostea de Hristos. Clopotele ei ne fac să lăcrimăm, oricît ne-am opune, iar istoria ei ne silește să medităm, oricît am fi de indiferenți.

Sîntem în cerdacul chiliei părintelui Ioachim, unul din bunii duhovnici ai Mînăstirii Neamț! Suflet cuvios, primitor și optimist. Chip nespus de senin și destul de sfătos, împodobit cu cele mai alese daruri ale bătrîneții: dragoste, modestie, blîndețe, încredere în Dumnezeu și cuvînt părintesc.

Tragem de mînerul soneriei și așteptăm. Numaidecît ni se deschide ușa cu bunăvoință, iar în prag, părintele Ioachim. Poartă păr lung, frumos adunat sub dulamă și barbă albă ca zăpada.

— Binecuvîntați, prea cuvioase părinte Ioachim.

— Domnul să vă binecuvînteze. Bine ați venit! Intrați în chilie. Luați loc.

— Cum vă simțiți, prea cuvioase, cu sănătatea? Mai puteți merge la biserică?

— Mă simt bine, mulțumesc lui Dumnezeu și merg la toată praviła din biserică. Ba fac și Sfînta Liturghie cînd îmi vine rîndul, că mă întărește Maica Domnului. Numai peste săptămînă îmi citesc Vecernia și Pavecernița la chilie. Că așa am fost noi învățați de părinții bătrîni, să nu ne rămînă canonul și cele șapte laude. Călugărul, la mînăstire; acolo trebuie să stea. Nu prin sate. Că a făgăduit viață pustnicească. Trebuie să ajute lumea la mîntuire, dar mai mult cu rugăciunea decît cu cuvîntul. Și-apoi nu vine lumea și la mînăstiri? De i-am ajuta măcar aici! A stat părintele Mina Prodan la parohie mulți ani și a făcut treabă foarte bună. Dar cîți pot face ce a făcut el? Era moral, sever, bun predicator și bun duhovnic.

— Ați venit de tînăr la mînăstire?

— Am venit în anul 1921, cînd aveam 25 de ani. N-am putut veni mai devreme, din cauza armatei. A trebuit s-o fac și pe aceea. Este o datorie.

— Din ce parte sînteți de loc?

— Sînt născut în comuna Belcești — Iași, în anul 1896. De mic mi-a plăcut să vin la mînăstire. Noi veneam în fiecare an la Înălțarea Domnului și la Rusalii, la hramul Mînăstirii Neamț. Veneau zeci de mii de credincioși din Moldova. De atunci am căpătat eu gust de mînăstire. Vedeam atîția călugări și frați de vîrsta mea îmbrăcați în haine negre, care cîntau ca niște îngeri la biserică. Vedeam slujbe cu arhierei, cu preoți și diaconi mulți, pînă la treizeci, cum mai rar vezi astăzi. Vedeam duhovnici renumiți, care primeau cu dragoste lumea, mărturiseau, citeau la bolnavi și mîngîiau cu cuvîntul pe fiecare. Atunci am cunoscut pe părintele Mina Prodan, de loc din Andrețeni — Iași. Era duhovnic renumit și mare predicator. La el trăgeau mulți credincioși. La plecare, mi-aduc aminte, parcă-l văd, ne petrecea pe toți pînă departe, ne dădea învățături din Sfînta Scriptură, iar la urmă ne cînta cîntecul mitropolitului Veniamin Costachi „O prea frumoasă pustie . . .”

— Cine v-a crescut duhovnicește în Mînăstirea Neamț?

— Am fost ucenic de la început la părintele Mina Prodan și la starețul mînăstirii, arhimandritul Meletie Nicuță. Pe lîngă ei m-am putut forma. Erau călugăroși amîndoi, țineau mult la biserică, la utrenia de miezul nopții, la canon și la ascultare. Iar părintele Mina îmi dădea canon să citesc Patericul, Viețile Sfinților și Noul Testament.

— În ce an v-ați călugărit, părinte Ioachim?

— După un an m-am și călugărit. Așa a vrut starețul mînăstirii. Apoi, după încă un an — în 1922 — am fost hirotonit diacon și am stat patru ani ca diacon. Slujeam regulat la biserica mare, la Vovidenia, la bolniță și la Schitul Pocrov. Mai ales la Pocrov, că era tare liniște. În anul 1924, cînd s-a îndreptat calendarul, starețul mînăstirii m-a numit pe mine egumen la Pocrov. Eram numai diacon. Și am stat doi ani așa. Nu voiam să mă fac preot. Iar în 1926 am fost făcut preot și am fost egumen la Pocrov pînă în anul 1935.

— Spuneți-ne, prea cuvioase, cum se ducea viața călugărească în schitul Pocrov, sub stăreția sfinției voastre?

— Pocrovul a avut o trăire duhovnicească foarte aleasă, în secolele XVIII și XIX, pînă după secularizare, cînd faima și numărul călugărilor a scăzut. Schimbarea calendarului a adus și ea unele tulburări. Eu totuși am mai găsit peste 30 de călugări și frați la Pocrov. Unii destul de sporiți.

Liturghia se făcea zilnic în vremea aceea. Erau vreo trei preoți. Iar cealaltă rînduială, ca la mînăstirea mare. Mireni veneau din toate satele dimprejur, mai ales în sărbători, însă nu dormeau acolo decît unii bărbați. Părinții se ocupau mai mult cu biserica și cu rugăciunea. Schitul nu avea mult pămînt. Cei mai mulți obișnuiau să mănînce o dată pe zi la orele trei după amiază, sau după asfințitul soarelui. La chilii citeau mai mult la psaltire, își făceau canonul, mai lucrau în grădină, la bucătărie și în pădure, la tăiat lemne.

Din anul 1930, starețul Mînăstirii Neamț a început să ne ia cîte unul din frați și părinți, de vale, la ascultările de obște. Pe alții îi trimitea la lucru la vie, și așa s-au tot împuținat părinții din Pocrov. Cînd am predat eu egumenia erau numai 20 de călugări și frați.

— Prea cuvioase părinte Ioachim, se vorbește mult de pustnicii și schivnicii din sihăstria Pocrovului, cum că erau foarte renumiți. Ce știți despre ctitorul schitului și despre ucenicii lui?

— Schitul Pocrov a fost întemeiat de episcopul de Roman, Pahomie, în anul 1714, cînd încă era în scaun. Dar, mai întîi să vă povestesc cum a fost ales episcop pustnicul Pahomie.

El a venit la Mînăstirea Neamț cu puțin înainte de 1700. Era din părțile Năsăudului. A ajuns călugăr și ieroschimonah vestit. Prin 1702 este ales stareț la Neamț. Era foarte priceput în Sfintele Scripturi și cu viață curată. Apoi se retrage ca pustnic în poiana Pocrovului. Acolo s-a nevoit singur cam doi ani. Într-o toamnă ajung la Mînăstirea Neamț doi boieri din sfatul țării, de la Iași. A doua zi cer să meargă în pădure la vînat. Călugării îi îndreaptă spre muntele Chiriacu, unde pustnicea cuviosul Pahomie. Toată ziua n-au vînat nimic. Către seară au dat de bordeiul pustnicului Pahomie. Cuviosul îi cheamă înăuntru, îi pune la masă și le vorbește din Sfintele Scripturi toată noaptea, încît au rămas uimiți boierii de priceperea lui. După ce au adormit puțin, a doua zi le-a zis pustnicul Pahomie: „Mergeți pe poteca asta cu Dumnezeu înainte și veți întîlni în cale vînat destul și veți ajunge cu bine și la Iași".

În adevăr, la întoarcere au dat de cîteva căprioare într-o poiană, le-au vînat, au ajuns la mînăstirea mare, au spus starețului de acest pustnic minunat, apoi au pornit spre capitala Moldovei. Tot în toamna aceea, scaunul episcopiei de Roman a rămas vacant. Murise episcopul. S-a făcut sfat la domnie, în frunte cu domnitorul și mitropolitul, pentru a vedea pe cine să aleagă în loc. Atunci, cei doi boieri au povestit în adunare despre pustnicul Pahomie și despre marea lui evlavie și înțelepciune, zicînd: „Măria ta, noi știm cine este vrednic de episcop la Roman. Nimeni altul decît pustnicul Pahomie din poiana Pocrov!" „Mergeți voi și-l chemați la Iași, ca să-l vedem și să-l ispitim dacă este vrednic", a poruncit domnul.

„Dar cum să-l chemăm, că nu va primi o dregătorie de cinste ca aceasta? Fără numai să-l amăgim cu vicleșug".

Și au pornit boierii spre muntele Chiriacu, unde se nevoia cuviosul Pahomie. Și după ce l-au găsit, l-au rugat să vină numaidecît la mitropolitul de la Iași, pentru oarecare pricini de credință de mare nevoie. Pustnicul cu greu a primit porunca. Totuși, au venit împreună.

Mitropolitul îl aștepta într-o încăpere anume pregătită. Cînd l-a văzut l-a întrebat: „Sfinția ta ești pustnicul Pahomie de la Neamț?" „Da, prea sfințite, eu sînt", a răspuns el. „Am auzit de cuvioșia ta că ai oarecare învățătură greșită despre dogma prea Sfintei Treimi. Oare să fie adevărat? Apoi, că nu mărturisești pe Fecioara Maria ca Născătoare de Dumnezeu. Apoi, că te împotrivești Bisericii lui Hristos drept măritoare. Toate acestea să fie adevărate? Care este mărturisirea de credință a sfinției tale? Spune-o aici în auzul tuturor. Iată pentru ce te-am chemat aici, la mitropolie!"

Cînd a început cuviosul Pahomie a face o mărturisire de credință amănunțită și a apăra dogmele Ortodoxiei, au rămas toți uimiți de priceperea și darul care erau într-însul. Încă și unii din sfatul țării ascultau după o perdea cuvintele lui. Atunci mitropolitul și toți cei de față s-au sculat în picioare, l-au sărutat pe obraz și i-au spus: „Părinte Pahomie, din ziua aceasta sfinția ta vei fi episcop la Roman. Noi pentru aceea te-am chemat aici. Nu pentru oarecare alte pricini. Dar, ca nu cumva să te împotrivești, am folosit meșteșugul acesta. Mulțumim lui Dumnezeu că a rînduit la episcopie un călugăr cuvios și luminat ca sfinția ta"!

Zadarnic s-a lepădat cuviosul Pahomie de această grea dregătorie, că nu a mai fost chip. În cele din urmă a trebuit să primească episcopia și să facă ascultare. Și a păstorit turma lui Hristos episcopul Pahomie cu mare frică de Dumnezeu timp de șapte ani, începînd din anul 1707 pînă în 1714. Iar pe locul unde s-a nevoit cuvioșia sa, chiar în locul bordeiului, singur episcopul a pus piatra de temelie pentru un schit pustnicesc, într-o zi de miercuri, a patra săptămînă după Sfintele Paști. Pînă toamna, schitul, cu biserica și chiliile, a fost terminat. L-a făcut numai din lemn. Nu mult după aceea, acest mare episcop a dat „paretisis" din scaunul său de episcop și s-a retras ca sihastru la schitul Pocrov.

Sub directa lui povățuire, schitul a devenit un mare centru duhovnicesc și pustnicesc din Moldova. S-au adunat în sihăstria lui ca la o sută de nevoitori, toți schivnici renumiți. Cei mai mulți trăiau izolați, ca pustnici, în muntele zis „Chiriacu", iar la biserică se adunau numai noaptea, la utrenie, și Dumineca, cînd se făcea pentru toți Sfînta Liturghie.

În jurul schitului, și mai ales în muntele Chiriacu din partea de nord a Pocrovului, erau numai colibe și bordeie de sihaștri. Ziua nu se auzea

nimic. Toți erau la post și rugăciune. Seara, fiecare mînca pîine uscată cu fructe și alte legume crude. Numai cei din schit mîncau — o dată în zi — legume fierte. Untdelemn gustau marțea, joia, sîmbăta și Dumineca. Iar lapte, ouă și brînză mîncau numai sîmbăta și Dumineca. În afară de aceste două zile, primeau masa numai o dată pe zi, seara. Vedeți, părinților, Schitul Pocrov a fost cea mai renumită și aspră sihăstie din țară, cum poate n-a mai fost alta nici pînă atunci, nici după aceea.

Călugării de la Pocrov erau schivnici și se îndeletniceau cu practicarea rugăciunii lui Iisus. Posteau mult, erau nelispiți de la cele șapte laude, țineau votul tăcerii desăvîrșite și lucrau cu mîinile, rostind rugăciunea lui Iisus. Seara fiecare își mărturisea gîndurile la duhovnic, iar Dumineca toți se împărtășeau. Atît cei din obște cît și sihaștrii.

Pustnicii aveau încă o rînduială și mai aspră. Ei se nevoiau toată ziua, posteau, citeau la psaltire și rosteau rugăciunea lui Iisus. Seara mîncau legume nefierte. Numai Dumineca mîncau fiertură, la trapeza schitului, după ce primeau Sfînta Împărtășanie. Apoi, în fiecare noapte coborau pe poteci de munte, la biserica schitului, pentru utrenie. Cei mai slabi o făceau la bordei. Și, ca să se știe ora exactă de utrenie, a rînduit episcopul Pahomie să se construiască o clopotniță de lemn pe coasta muntelui Chiriacu, cît mai aproape de pustnici și nu prea departe de schit. Acolo locuia un călugăr, care, în fiecare miez de noapte, bătea toaca și clopotul de utrenie, de se deșteptau toți schivnicii și porneau pe poteci de picior spre biserică.

— Părinte Ioachim, de unde știți toate aceste lucruri minunate despre schitul Pocrov?

— Le știu din tradiția bătrînilor, din cărți și mai ales din pomelnicul schitului Pocrov, rămas de la cuviosul episcop Pahomie. Pomelnicul, un fel de istoric pe scurt, este scris de mînă pe literă veche, începînd de la alegerea pustnicului Pahomie ca episcop, pînă la începutul secolului nostru. Acolo era trecut testamentul episcopului fondator, rînduiala lăsată de el călugărilor de la sihăstria sa, numele egumenilor care au urmat de la întemeierea schitului, numele pustnicilor celor renumiți și alte însemnări și nume de binefăcători. Parcă văd și astăzi condica aceasta. Stătea tot timpul în biserică, la strană, și o citea cine dorea. Am citit-o și eu de cîteva ori. Acolo se spuneau multe lucruri. Dar de la un timp s-a înstrăinat. Eram încă egumen. Am căutat-o mult, însă nu s-a mai aflat nici astăzi.

— Ce s-a întîmplat cu episcopul Pahomie după ce a dat „paretisis" (demisie) din scaunul episcopal?

— Am citit în istoricul accla, scris chiar de mîna ctitorului, că din anul 1714 s-a retras la schitul Pocrov, căci iubea mai mult liniștea și rugă-

ciunea decît slava lumii acesteia. Și a mai trăit la Pocrov în aspră nevoință încă unul sau doi ani, îndemnînd pe ucenici la multe osteneli schivnicești, la priveghere de noapte, la post îndelungat, la multe metanii, la tăcere, la isihie, la practicarea rugăciunii lui Iisus și la cugetarea celor cerești. Se zice că însuși episcopul era schivnic și mare lucrător al rugăciunii lui Iisus, și că însuși cerceta pe ucenicii săi, atît pe cei din obște, cît și pe cei din pustie.

Apoi, prin anii 1716—1717, s-au ivit unele tulburări în țara Moldovei. Doi boieri maramureșeni s-au ridicat împotriva domnitorului Mihail Racoviță. De aceasta a fost acuzat și venerabilul episcop, ceea ce l-a făcut pe voievod să-l prigonească din țară. Se vede că satana nu-l mai putea suferi pe cuviosul Pahomie pentru tot ce-a făcut el la Pocrov. Și astfel, a pribegit din țară, mai întîi în Ardeal, la satul natal Gledin — Bistrița. Apoi s-a dus la marele mitropolit Dimitrie al Rostovului și cu binecuvîntarea lui s-a stabilit la Mănăstirea Pecerska. Acolo a decedat după cîțiva ani de nevoință și este îngropat în pridvorul paraclisului Sfîntul Ștefan. Înainte de moarte și-a trimis testamentul său la călugării din Pocrov, cu toată regula de viață schivnicească de aici. El cerea marii lavre din Neamț să nu se amestece în obștea schitului Pocrov sub nici un chip. Nici chiar la alegerea egumenilor. Nici să schimbe cineva regula de viață fixată de el.

Regula schivnicească de la sihăstria Pocrovului s-a păstrat neștirbită aproape două sute de ani. Aici au trăit călugări mari, sihaștri renumiți, pustnici cuvioși, despre care se dusese vestea în toată Moldova, pînă peste Carpați. Unii erau mari postitori, alții practicau mai mult rugăciunea lui Iisus, înainte de cuviosul Paisie. Alții erau preoți, iar alții trăiau toată viața în tăcere și rugăciune pînă la moarte.

— Care sînt cei mai vestiți egumeni ai schitului Pocrov, după episcopul Pahomie?

— Vă citez pe cei mai importanți, după cum am citit în istoricul schitului: ieroschimonahul Sofronie este primul egumen pus chiar de ctitor în anul 1714. Nu știu cît a egumenit; ieroschimonahul Mardarie, urmașul lui; ieroschimonahul Teodosie, urmașul lui; ieroschimonahul Spiridon, mare duhovnic și egumen, după Teodosie; ieroschimonahul Natanail Șeptilici, egumen, fiu de boier moldovean de la Vaslui, urmat de fiul lui, ieroschimonahul Neculai Șeptilici. Apoi: ieroschimonahul Gherasim, egumen; ieroschimonahul Neofit, egumen; ieroschimonahul Inochentie, egumen și duhovnic, și ieroschimonahul Vasian, mare egumen și duhovnic. Acesta a fost ultimul mare egumen al Schitului Pocrov. Era de loc din părțile Neamțului, născut în anul 1821. A venit de tînăr la mănăstire și primește marea schimă la Pocrov. Aici devine ucenicul

egumenului Inochentie, care îi dă o aleasă creștere duhovnicească. În anul 1851 egumenul Inochentie se duce la Domnul și este ales de sobor, ca egumen, ieroschimonahul Vasian. A fost poate unul din cei mai renumiți duhovnici și egumeni din a doua jumătate a secolului trecut. El a egumenit la Pocrov neîntrerupt timp de 52 de ani! A crescut numeroși fii duhovnicești și ucenici din care mulți au ajuns apoi călugări, schivnici și duhovnici renumiți. Părintele Vasian a plecat la Domnul în anul 1903, în vîrstă de 82 de ani.

După el au urmat egumeni mai slabi, rînduiți de stareții Mănăstirii Neamț. Rînduiala de viață și nevoință a început a se schimba, pustnicii din păduri a dispărea și testamentul episcopului Pahomie a se călca. La începutul secolului nostru nu mai erau schivnici pustnici în jurul Pocrovului. Totuși soborul număra încă peste 30 de călugări.

— Spuneți-ne, părinte Ioachim, ce pustnici mari au trăit în părțile Pocrovului?

— Cel mai vestit pustnic, cu mult înainte de înființarea schitului Pocrov, a fost „Chiriac pustnicul", care s-a nevoit într-un munte nu prea înalt din nordul Pocrovului. De atunci muntele îi poartă numele. Se zice că era sfînt cu viața și făcător de minuni. Probabil a murit acolo, în munte.

Alt pustnic renumit, în apropiere de Pocrov, a fost „pustnicul Gurie". Probabil prin secolul XVIII. Izvorul de unde își lua el apă se cheamă pînă astăzi „Șipotul lui Gurie". Aceștia sînt cei mai vechi pustnici de la Pocrov. Alt pustnic renumit a fost Zosima, pe la începutul secolului XIX.

Dar și în jurul Mînăstirii Neamț au trăit pînă în zilele noastre numeroși sihaștri și pustnici aleși, mulți cu viață sfîntă. Să vă amintesc numai cîțiva dintre ei, după registrul ce se păstrează la gropnița Mînăstirii Neamț. Ieremia pustnicul, schivnic, † 1854 mai 29; Filoftei pustnicul, „schimonah de la Schitul Vovidenia, † 1840 oct. 3. Acesta a fost un bărbat mare în aschetism. Renumele lui a ajuns departe; Iosaf pustnicul, schimonah, † 1862 oct. 28; Iosaf Apostoliu, mare duhovnic, mort la 1883 mai 4, „bărbat sfînt, ctitor, a trăit 119 ani . . ."; Platon schimonahul, „pustnic mare, † 1837; Varsanufie, schimonah, „ucenicul pustnicului Filoftei", † 1873 sept. 5; Varsanufie, „pustnic mare la Vovidenia, bărbat sfînt"; Neofit Eliade, ieroschimonah, „cel mai mare bărbat aschet din zilele secolului nostru, ctitor mare, elenist profund, bătrîneță rară . . ."; Gordie Rusu, mare pustnic, „s-a nevoit între anii 1850—1870, la locul numit „Cerdac" de la muntele Pleșu, în partea de nord-est a Mînăstirii Neamț, la 5 km.

Iată, părinților, v-am înșirat cîțiva din cei mai aleși pustnici și nevoitori ai Mînăstirii Neamț din secolul trecut, scoși din registrul cu cei înmormîntați în cimitirul și gropnița Mînăstirii Neamț, scrisă de arhiereul

Narcis Creţulescu în anul 1901. Or mai fi fost numeroşi pustnici dar nu s-au însemnat numele lor şi s-au uitat. Şi în zilele noastre au mai fost cîţiva călugări şi maici vrednici de pomenire. Am cunoscut personal pe trei maici pustnice din Mînăstirea Agafton: Pangratia şi Antonina, surori de-o mamă, şi maica Galinia Gheorghiţan. Toate au plecat la Ierusalim. Aceste maici erau din Botoşani. Cînd trăiau la Icoana Veche le ajutam cu cîte ceva de mîncare, ca să mă pomenească şi pe mine la psaltire.

— Prea cuvioase părinte Ioachim, unde v-aţi stabilit după ce aţi fost schimbat de la Pocrov?

— Am venit înapoi la metanie. Aici aveam chilia mea, o parte din cărţi şi alte lucruri. Apoi am vizitat Sfintele Locuri, m-am închinat la Mormîntul Domnului şi am avut mari bucurii duhovniceşti.

— Ce ascultări mai importante aţi avut în obştea Mînăstirii Neamţ?

— Am fost preot slujitor la sfîntul altar şi duhovnic. Făceam la biserică cu săptămîna. Iar Dumineca şi în sărbători slujeam în sobor cîte trei pînă la nouă preoţi şi cîte doi pînă la şase diaconi. Slujbele la Mînăstirea Neamţ au fost întotdeauna foarte frumoase. Venea şi lume tare multă. Preoţii mai bătrîni slujeau la bolniţă, unde se aflau întotdeauna 30—40 călugări bolnavi. Liturghia se făcea şi acolo zilnic, iar preoţii se rînduiau cu săptămîna.

— Ce ne puteţi spune de pelerinajul de la Înălţarea Domnului?

— La praznicul Înălţării Domnului se sărbătoreşte hramul Mînăstirii Neamţ. Atunci vin numeroşi credincioşi din Moldova, mai ales din Bucovina. Ei vizitează întîi celelalte mînăstiri nemţene: Văratec, Horaiţa, Agapiile amîndouă, Sihla, Sihăstria, Secu, schiturile Pocrov, Vovidenia şi Icoana şi abia în ajun coboară toţi spre Mînăstirea Neamţ. Dorm şi ei cum pot, pe la părinţi, la arhondaric, pe cerdacuri, ori privighează în biserici. A doua zi, dimineaţă, vine şi un arhiereu sau doi, se face sobor mare de preoţi, se scoate icoana mare a Maicii Domnului în faţa mînăstirii, la Agheazmatar, se sfinţeşte agheazma, se ţine o predică scurtă, apoi se începe în ograda mînăstirii Sfînta Liturghie.

Pelerinajul Înălţării Domnului de la Mînăstirea Neamţ este unul din cele mai vechi şi mai mari din ţară. Se zice că dăinuieşte chiar de la Ştefan cel Mare, din anul 1497, noiembrie 14, cînd s-a sfinţit biserica zidită de el. Atunci au luat parte foarte mulţi credincioşi: de atunci a rămas tradiţia ca în fiecare an, la hramul mînăstirii, să vină mii de credincioşi. Tradiţia aceasta ajută la păstrarea credinţei ortodoxe şi la întărirea unităţii noastre româneşti. Ţi se umple inima de bucurie cînd vezi aici, în faţa mînăstirii, credincioşi cît cuprinzi cu ochii, fiecare îmbrăcat cît mai curat, în port naţional, şi cu lumînări aprinse în mîini.

— Care erau cei mai renumiți duhovnici în Mînăstirea Neamț, acum patruzeci-cincizeci de ani?

— Pînă prin 1923 cel mai mare duhovnic al Mînăstirii Neamț a fost arhimandritul Calistru Gheorghiu. La el venea multă lume. Apoi din 1920 încoace, duhovnici mult căutați de popor și de călugări au fost arhimandritul Mina Prodan, protosinghelii Efrem Arsintescu, Pafnutie Cojocaru și mai ales Iosif Crăciun. Dar cel mai renumit duhovnic al Mînăstirii Neamț, între anii 1930—1962, a fost arhimandritul Ambrozie Nechifor. Era căutat atît de mireni, cît și de călugări. Cu puțin înainte de moarte a spus ucenicului său: „În curînd voi pleca la judecata lui Hristos. Dar de nimic nu mă căiesc mai mult decît că am dezlegat prea ușor la hirotonie și la Sfînta Împărtășanie . . .".

Cei mai canonici duhovnici au fost părinții Iosif Crăciun, Pafnutie Cojocaru și chiar Mina Prodan.

— Și acum, prea cuvioase părinte Ioachim, după ce ne-ați povestit lucruri așa de frumoase din trecutul Mînăstirii Neamț, vă rugăm dați-ne și nouă un mic cuvînt de folos.

— Ce sfat să vă dau eu?! Sfinției voastre știți mai bine ca mine cum trebuie să vă mîntuiți. Numai că trebuie să și facem ce-am făgăduit la călugărie, ce-am învățat și auzit. Că altfel, degeaba am plecat de acasă. Mai grea osîndă ne așteaptă pe noi ca pe mireni. Aceia se trudesc din greu, au copii, se chinuiesc pentru creșterea lor, dar noi ce osteneală facem? Măcar să ne îmblînzim patimile noastre. Călugărul greșește mult cu limba, cu ochiul, cu auzul și cu gîndul. De aceea, deși vezi multe, să vorbești puține! Deși auzi multe, să nu le bagi în seamă. Cel mai bine este să fii tăcut, să rostești mereu sfînta rugăciune, să faci orice ascultare cu bucurie și dragoste și să aștepți în pace pe Hristos!

— Binecuvîntați și ne iertați, prea cuvioase părinte Ioachim!

— Domnul și Maica Domnului să vă binecuvînteze!

— A m i n !

MONAHUL GAMALIIL PĂVĂLOIU

Mînăstirea Neamț

(n. 1899)

Ori de cîte ori mă apropii de Mînăstirea Neamț încerc un sentiment de firească nostalgie. Mă apropii de cea mai mare mînăstire din România și poate din sud-estul continentului nostru, a cărui tradiție și spiritualitate profund ortodoxă sînt de renume mondial.

Aici a luat ființă cea mai veche așezare monahală din Moldova. Aici s-au nevoit în plăcere de Dumnezeu zeci de mii de călugări și sihaștri,

unii mai cuvioși și mai luminați decît alții. Aici au poposit cu daniile și evlavia lor primii domni mușatini, începînd cu Petru și Ștefan Mușat și continuînd cu Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanul și ceilalți toți. În această măreață vatră a evlaviei noastre monahale și românești și-au plecat inima, fruntea și genunchii toți înaintașii și părinții noștri. Călugări iubitori de Dumnezeu, ierarhi apărători ai dreptei credințe, domni ctitori și apărători de țară și neam, cronicari și învățați iubitori de adevăr și lumină, sihaștri purtători de Hristos și nenumărați credincioși pelerini, veniți să se închine Prea Sfintei Treimi înaintea acestui străbun Altar al neamului.

Aici s-au format marii mitropoliți ai Moldovei Iosif Mușat, Teoctist, Gheorghe și urmașii lor. Aici au copiat și împodobit cu mîinile lor atîtea cărți de cult și manuscrise, monahii cărturari Gavriil Uric, Teodor Mărișescul, Nicodim, Chiriac, Iacob, Casian și mulți alți călugări caligrafi, traducători, tipografi și scriitori de cărți sfinte. Aici au poposit și s-au inspirat de la călugări marii noștri cronicari. Aici s-a slăvit Dumnezeu poate mai mult ca în orice altă parte a țării, cu slujbe mărețe de mare tradiție bizantină, cu protopsalți renumiți pînă la porțile Bizanțului, cu duhovnici și stareți, ca Dometian, Siluan, Pahomie și Paisie de la Neamț, vestiți în toate țările ortodoxe.

Cu aceste gînduri mă apropii smerit de marea lavră a neamului nostru. Glasul dulce al clopotului de vecernie umple văzduhul și valea largă și însorită a Mînăstirii Neamț. Cele zece turle se înalță spre cer, ca mîinile sihaștrilor în rugăciune. Apoi apar chiliile albe, profilate pe verdele proaspăt al pădurilor de brad. Apoi, clădirea impunătoare a Seminarului Teologic. Apoi, bolnița și clădirea tipografiei. Apoi, porțile mari, bătrîne, de stejar de sub turnul clopotelor. Apoi, biserica mare zidită de Ștefan Vodă, cu hramul Înălțarea Domnului. Apoi, părinții călugări, acești smeriți rugători ai neamului, care, prin viața lor, mărturisesc pe Hristos și mîngîie pe oameni.

După ce ascult slujba și mă închin la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, ocrotitoarea călugărilor, mă duc la chilia părintelui Gamaliil Păvăloiu, cel mai renumit călugăr scriitor și redactor de cărți bisericești din Mînăstirea Neamț care este încă în viață. Împreună cu Arhimandritul Mina Prodan, protosinghelii Nicodim Măndiță, Dionisie Lungu și alți cîțiva ostenitori, părintele Gamaliil Păvăloiu a scris, a tipărit și a răspîndit în țară numeroase broșuri cu vieți de sfinți, învățături creștinești și cărți de rugăciuni pentru hrana sufletească a credincioșilor și apărarea credinței ortodoxe.

Trag de mînerul soneriei cu clopoțel. Părintele Gamaliil deschide binevoitor și mă invită înăuntru. O chilie de lemn din secolul trecut cu

mireasmă de candelă și floare de tei. Ceaslovul, de o vîrstă cu părintele, așteaptă deschis sub icoane.

— Binecuvîntează, părinte Gamaliil! Mai puteți merge la biserică?

— Slavă Domnului, părinte Ioanichie. Mai pot cu ajutorul Maicii Domnului! Iată, tocmai citeam Paraclisul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Îl fac în fiecare seară, că așa ne-am obișnuit noi călugării, din tinerețe. Dimineața Acatistul Bunei Vestiri și seara Paraclisul, Canonul de pocăință, Canonul îngerului păzitor, metanii, închinăciuni și slujbele din biserică, de la care nu lipsesc niciodată, cît mă va mai întări bunul Dumnezeu.

— În ce an ați venit la mînăstire, părinte Gamaliil?

— În anul 1923. Noi sîntem din județul Vrancea, aproape de Panciu. Am fost patru copii la părinți. Tata era aspru și neînduplecat. Mama însă ne iubea mult, ca toate mamele. Între anii 1921—1923 am făcut armata. Odată, m-am întîlnit cu un călugăr cuvios și mare misionar, anume protosinghelul Dionisie Lungu. Cînd m-a văzut militar, m-a întrebat: „Frate Gheorghe, ce vrei să faci după armată?". Iar eu i-am răspus: „De, părinte, m-aș face călugăr, dacă o vrea Dumnezeu!". „Dacă vrei să te faci călugăr, mi-a zis el, du-te la Mînăstirea Neamț. Este o mînăstire mare, cu călugări mulți, pînă la 250; cu slujbe frumoase, cu duhovnici buni. Acolo să te duci că are cine te crește și te forma".

— Și ce-ați făcut, părinte Gamaliil?

— Cînd m-am liberat, nu m-am mai dus pe acasă. Știam că tata nu mă va lăsa la mînăstire. Cum veneam noi pe tren de la armată, vreo 15 băieți, în gara Mărășești m-am furișat de ei și în loc să cobor pentru Panciu, am plecat înainte cu trenul spre Pașcani. De acolo am mers pe jos 50 de km cu bagajul în spate, pînă la Mînăstirea Neamț. Era în mai, ajunul Înălțării Domnului, hramul mînăstirii. Cînd mă apropiam de mînăstire am auzit clopotele sunînd de departe pentru priveghere de toată noaptea și am început a plînge. Glasul lor mă chema, mă înălța cu inima spre Dumnezeu și-mi dădea speranță.

— Cum era viața duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Neamț?

— Se ducea o viață duhovnicească destul de înaltă în mînăstire și pe la schiturile Vovidenia, Pocrov și Icoana. Erau peste 200 de călugări, unii mari postitori și rugători. Apoi cam 40 de preoți și diaconi slujitori, duhovnici vestiți, unii buni cărturari, și vreo 50 de frați începători. Slujbele la biserică erau foarte trumoase și înălțătoare de suflet. Cînd îmi amintesc îmi dau lacrimile. Apoi mînăstirea era îndestulată și obștea mulțumită.

— Ce ascultări mai importante ați avut în mînăstire?

— La început am fost rînduit la arhondaric, cu primirea credincioșilor la dormit. Făceam curățenie, duceam credincioșii la preoți unde aveau nevoie și de aici la trapeză să mănînce. Apoi am fost un timp la cancelaria mînăstirii, cu arhiva. În anul 1924 starețul mînăstirii, arhimandritul Daniil Ciubotaru, a cumpărat cu mari cheltuieli și eforturi o tipografie nouă, pe care a instalat-o în cîteva chilii la bolnița Mînăstirii. Neamțu nu mai avea tipografie din anul 1861. Din 1925 am fost dat cu ascultarea la tipografie.

— Care a fost prima carte tipărită în noua tipografie a Mînăstirii Neamț, în anul 1924?

— A fost „Urmarea lui Hristos" de Toma Kempis. Apoi s-au tipărit vieți de sfinți, în broșuri pentru popor, Noul Testament, Minunile Maicii Domnului și altele. În total s-au tipărit 46.000 exemplare broșuri și cărți religioase, în anul 1924. În anii următori, pînă în anul 1940, se tipăreau pînă la 75.000 exemplare de cărți și broșuri bisericești pe an, dintre care predominau cărțile de rugăciuni, Noul Testament și Viețile Sfinților. Apoi o carte numită „Combaterea sectelor".

— Care erau principalii călugări scriitori și redactori de cărți la tipografia Mînăstirii Neamț?

— Cel dintîi era Episcopul Nicodim, pe atunci stareț. Apoi erau cîțiva călugări din lavră, precum Arhimandritul Mina Prodan, ieromonahii Efrem și Vasile Vasilache; cîțiva monahi din Neamț, anume Ghelasie, Eufrosin Urmă, Damaschin Trofin și eu. Mai tipăreau la Neamț episcopiile din Moldova și Bucovina.

— Din ce an ați început să scrieți cărți bisericești și să tipăriți în tipografia mînăstirii?

— Am început de prin anul 1928. Eu le scriam de mînă și apoi le dădeam să le corecteze starețul mînăstirii, Episcopul Nicodim.

— Care a fost prima carte pe care ați tipărit-o?

— A fost cartea de rugăciuni, pentru credincioși. Am tipărit-o în anul 1930, în 10 000 exemplare. Era foarte solicitată. Am mai reeditat-o de cîteva ori.

— Dar dintre cărțile compuse de sfinția voastră, care a fost prima carte cu care ați început această frumoasă activitate evanghelică?

— Prima carte scrisă de mine a fost „Viața Maicii Domnului", pe care am tipărit-o în anul 1933, în 3000 exemplare. Și iată cum mi-a venit în gînd să fac acest lucru. Mi-a căzut în mînă o broșură mică cu viața Maicii Domnului, scrisă de cineva. Cînd am văzut că este atît de scurtă și sărăcăcioasă, am zis: „Dar oare Maica Domnului, cea mai mare dintre sfinți, nu merită o carte cu viața ei, mai bună, mai bogată și mai pe înțelesul credincioșilor?" Așa m-am hotărît să scriu o carte mai completă cu viața

Maicii Domnului. Am adunat tot ce mi s-a părut mai necesar și de folos din Sfînta Scriptură, din cărțile de cult și de la biblioteca mînăstirii și am alcătuit o carte cu 120 de pagini. Apoi am prezentat-o Episcopului Nicodim spre verificare și l-am rugat să-mi facă o mică refață. Cînd mi-a aprobat-o pentru tipar, am tocmit o sanie cu un cal și am plecat să cumpăr hîrtie de la fabrica de hîrtie din Piatra Neamț. Era iarnă și frig și am mers tare greu. Așa se făceau cărțile pe atunci, cu multă cheltuială și osteneală.

— Ce alte cărți mai importante ați scris și tipărit sfinția voastră?

— După „Cartea de rugăciuni" și „Viața Maicii Domnului" am scris și tipărit „Acatistierul" cu 12 acatiste, „Buchetul rugăciunilor", în anul 1935, „Făclii ortodoxe" cu diferite vieți de sfinți; „Prăvilioară bogată", carte de rugăciuni de buzunar, „Grădina florilor duhovnicești" și numeroase broșuri cu învățături creștinești, în total peste 52 de titluri. Am o mică colecție din cărțile mele, intitulată „Biblioteca bunului creștin", cu subtitlul „Pîinea sufletească zilnică".

— Ce alte ascultări ați mai avut în mînăstire?

— Timp de peste 20 de ani, începînd din anul 1925, vindeam cărți bisericești tipărite la Neamț. Vindeam și obiecte de cult, icoane, cărți, argintării, candele, cruciulițe, sfeșnice. O parte din ele le comandam din țară, iar altă parte se lucrau aici, pentru că Mînăstirea Neamț avea atelier de argintărie și obiecte bisericești. Le distribuiam la credincioșii care veneau la mînăstire, la preoții de prin sate și pe la celelalte mînăstiri. Veneau mulți din Transilvania și luau cărți pentru bisericile și casele lor.

— Cum ați dus această frumoasă ascultare mînăstirească?

— Părinte, mi-au fost dragi cărțile bisericești, de aceea am dus cu bucurie sufletească această ascultare. Mă bucuram mult și de oameni, de credincioșii care veneau pe la mînăstiri. Cînd vedeam eu Dumineca, la marile sărbători și mai ales la hramul Mînăstirii Neamț, Înălțarea Domnului, atîtea mii de credincioși adunați din toată țara, și cînd se scotea icoana Maicii Domnului în procesiune și trăgeau toate clopotele de răsunau munții și văile nu mă puteam stăpîni de lacrimi.

— Ce părinți duhovnicești mai aleși ați cunoscut în Mînăstirea Neamț în anii tinereții?

— Ca duhovnici, cei mai renumiți erau arhimandriții: Mina Prodan, Ambrozie Nichifor, Efrem Arsintescu și Ioachim Spătaru. Dar dintre ei, mai vestit și căutat de lume era Ieroschimonahul Iosif Crăciun, mulți ani pustnic la schitul Icoana. Acesta era mare nevoitor, avea rugăciunea inimii, postea cîte trei zile și avea dar și putere în cuvînt. La el alerga multă lume cu tot felul de bolnavi. Iar dintre călugări, cel mai nevoitor era monahul Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. Nu-l întrecea nimeni. Avea chilia la bolniță și îngrijea de bolnavi. El prepara tot felul de medi-

camente din plante medicinale, pe care le cunoștea foarte bine. Mi-aduc aminte că odată eram cam bolnav și i-am cerut ceva medicamente. Mă supăra stomacul. Mi-a dat ceva și m-am făcut mai bine. Cînd i-am mai cerut, s-a uitat la mine și mi-a zis cu asprime: „Medicamentele sînt pentru mireni și mai ales pentru necredincioși. Nu pentru călugări. Călugărul trebuie să rabde boala, sau să se roage la Dumnezeu și să se vindece numai cu post și cu rugăciune!".

— După 60 de ani de nevoință cum vi s-a părut viața de mînăstire, părinte Gamaliil?

— Mi s-a părut ca un vis! Iată, am 84 de ani! Ai mei toți s-au dus la Dumnezeu. De-acum mă pregătesc să plec și eu . . .

— Părinte Gamaliil, dați-mi un cuvînt de folos.

— Părinte Ioanichie, eu am făcut în viața mea tot ce am putut și am crezut că este mai bun, spre slava lui Dumnezeu și folosul credincioșilor. Acum este rîndul sfințiilor voastre. Deci, fă și sfinția ta tot ce crezi că este bun, tot ce poți, spre lauda lui Dumnezeu și zidirea sufletească a credincioșilor. Fă acum cînd poți, că mîine vei fi ca mine și nu vei mai putea face nimic! . . .

Am plecat din Mînăstirea Neamț în asfințitul soarelui, bucuros și cu sufletul mîngîiat de cuvintele părintelui Gamaliil. Peste marea lavră și peste creștetul munților răsunau clopotele de priveghere. Mîine este Duminică, ziua învierii lui Hristos!

PROTOSINGHELUL VASIAN IOSUB

Schitul Icoana — Neamț

(n. 1907—1987)

Situat la 8 km nord-vest de Mînăstirea Neamț, pe valea atît de frumoasă a pîrîului cu același nume, Schitul Icoana este — după Pocrov și Vovidenia — a treia sihăstrie de liniște a călugărilor din marea lavră. Schitul a luat ființă în anul 1821, pe locul unde a fost ascunsă icoana Maicii Domnului din Mînăstirea Neamț. Fondatoarea schitului este însăși Maica Domnului, ocrotitoarea tuturor creștinilor. Apoi sînt numeroșii sihaștri care se nevoiau în pădurile și munții din împrejurimi, încă de prin secolul XIV. Apoi este arhimandritul Ilarie cu soborul Mînăstirii Neamț, care în anul 1821 ascunde sfînta icoană în acest loc tăinuit, pentru a o scăpa de profanare și răpire.

Primul schit, numit „Icoana Veche", ruinîndu-se din cauza terenului, obștea marii lavre a întemeiat, între anii 1941—1945, un nou schit din lemn și piatră, într-o poiană largă și liniștită, cu hramul „Schimbarea

Domnului la Față", cunoscută sub numele de „Schitul Icoana Nouă". Primul egumen al actualei sihăstrii este Protosinghelul Vasian Iosub, un duhovnic blînd, tăcut și iubitor de Dumnezeu.

Dorind să merg pe urmele marilor noștri sihaștri și cuvioși din trecut, poposesc un ceas la Schitul Icoana. Este o zi binecuvîntată de octombrie, cu soare și liniște. Schitul, alb, imaculat ca un cuib de rîndunele, se conturează de departe pe pajiștea verde. De jur împrejur, coline domoale de munți îmbrăcați în păduri de brad și fag atinse de culorile toamnei dau schitului un farmec de paradis.

Bătrînul egumen este sufletul acestui sfînt locaș. Înconjurat de cîțiva ucenici, el ține candela vie și aprinsă aici de peste 40 de ani. Întotdeauna este același și niciodată tulburat sau grăbit. Chipul blînd și împăcat al părintelui Vasian mă îndeamnă la dialog.

— De cînd ați venit la mînăstire, părinte Vasian?

— Din primăvara anului 1932, părinte Ioanichie. Aveam atunci 25 de ani. Parcă mai ieri a fost!

— Cine v-a îndemnat să veniți la viața călugărească?

— Slujbele cele frumoase din Mînăstirea Neamț, pe care nu le puteai vedea în nici o altă mînăstire. Slujeau în sărbători cîte zece preoți, zece diaconi și starețul mînăstirii. Iar la strană cîntau în două cete cei mai mari protopsalți ai Mînăstirii Neamț, cum erau părinții: Galerie, Gherasim, Cozma, Ghenadie, Victor și mulți alții. Cînd cîntau cu toții la priveghere și sunau clopotele, parcă eram în cer. Apoi, eram cu satul aproape de mînăstire, din părțile Pașcanilor, și pe atunci veneam mereu în pelerinaj pe la mînăstiri în sărbători, încît știam de mici viața călugărească și pe duhovnicii cei mai buni.

— Ce părinți renumiți din Mînăstirea Neamț au sihăstrit în pădurile și munții din jurul Icoanei?

— Cel mai vestit a fost schimonahul Gordie Rusu, care s-a nevoit aproape gol între anii 1850—1870, aici, pe muntele de alături, care de atunci îi poartă numele. Iar în secolul nostru, cel mai vestit a fost schimonahul Iosif Crăciun, numit de credincioși „Pustnicul". Cînd am venit eu aici, erau prin poienile din împrejurimi mai multe bordeie și chilii din lemn, în care se liniștea călugării, mai ales schivnicii și bătrînii. Aici s-a nevoit mai mulți ani și părintele Vartolomeu Palamaru, duhovnicul mînăstirii, iar la Icoana Veche s-a nevoit acum zece ani monahul Ioan Buluc, un foarte bun sihastru. Acolo a și murit. În trecut se nevoiau în munții aceștia zeci de călugări din Neamț, unii cu viață sfîntă. A fost și un mic schit de călugări, colo sus, pe Muntele Coarnele, numit „Schitul Coarnele", după numele muntelui.

— Părinte Vasian, ați cunoscut la Neamț pe cuviosul Ioan Iacob?

— Cum să nu-l cunosc, dacă i-am fost și ucenic! Deși era cu cîțiva ani mai mic decît mine, dar era rînduit de stareţul Mînăstirii Neamț, episcopul Nicodim, să învețe pe frați limbile română și franceză. Noaptea, după utrenie, pe la orele unu, mă chema în chilia lui și mă învăța să scriu și să citesc în franceză. Mi-au rămas amintire de la el un creion și un caiet scris cu mîna lui. Era un călugăr tăcut, blînd și senin la față. Nu se tulbura de nimic, nu se smintea niciodată de ceva, se ruga mult și avea mare dragoste spre toți.

— Sînteți mulțumit de viața duhovnicească pe care ați dus-o aici, la Schitul Icoana?

— Slavă Domnului pentru toate! Am făcut și eu cît am putut; nu cît a trebuit și cît am făgăduit. Am ținut aici candela aprinsă 40 de ani!

— Vin credincioși aici la biserică?

— Vin, mai ales vara, din Pipirig, pe poteci de picior peste munte. Mai vin de la Rîșca, Rădășeni, Boroaia, Tg. Neamț. Ascultă slujba, dorm la arhondaric, iau masa cu noi la trapeză și apoi se întorc. Unii se spovedesc, alții se împărtășesc, alții fac Sfîntul Maslu. Așa a fost la mînăstirile noastre întotdeauna și sîntem datori să-i primim, să-i spovedim, să-i sfătuim și să-i împăcăm sufletește.

— Ce sfat de folos dați ucenicilor sfinției voastre?

— Să păzească tăcerea, dragostea și rugăciunea, că prin aceste trei scapă de multe ispite și păcate. Dacă păzim acestea, celelalte ni se adaugă.

PROTOSINGHELUL VALERIE DIACONU

Mînăstirea Secu

(n. 1903—1987)

Așezată la 10 km de Mînăstirea Neamț, pe o vale singuratică ce te îndeamnă la liniște, Mînăstirea Secu se înalță între culmile împădurite și binevoitoare ca o monumentală cetate monahală a Moldovei, a cărei existență împlinește aproape o jumătate de mileniu. Mai înainte de fondarea acestei mînăstiri de către Nestor Ureche, în anul 1602, pe Valea Secului exista o puternică vatră sihăstrească încă de la începutul secolului XV. Numeroși călugări iubitori de liniște și rugăciune se retrăgeau din obștea Mînăstirii Neamț la nevoință pustnicească pe această vale, dintre care mulți ajungeau sihaștri iscusiți. În prima jumătate a secolului al XVI-lea doi călugări, anume Vasian și Zosima, întemeiază în locul actualei mînăstiri prima așezare monahală organizată — „Schitul lui Zosima" — care avea să devină la sfîrșitul aceluiași secol un adevărat centru de viață duhovnicească și cărturărie, sub povățuirea egumenului Dosoftei Dascălul.

Cel mai strălucit fiu al acestei sihăstrii a fost marele mitropolit și cărturar Varlaam Moțoc.

O altă înnoire duhovnicească a cunoscut Mînăstirea Secu în a doua jumătate a secolului XVIII, prin venirea stareţului Paisie cu obștea sa de la Dragomirna. Pînă în primele decenii ale secolului nostru, Mînăstirea Secu era obștea preferată a călugărilor iubitori de liniște din ţinutul Neamţ, care a dat monahismului nostru duhovnici, stareţi și monahi rugători dintre cei mai sporiţi. În prezent, obștea acestei mînăstiri numără aproape 40 de părinţi și fraţi. Duhovnicul cel mai vîrstnic și renumit al Mînăstirii Secu este astăzi Protosinghelul Valerie Diaconu. Chipul său blînd, comunicativ și evlavios, ca și cei aproape 60 de ani de nevoinţă călugărească, m-au îndemnat să-l invit la un scurt dialog duhovnicesc, pe care îl redau în aceste pagini, spre folosul ucenicilor săi.

— De cînd sînteţi în mînăstire, părinte Valerie, și cine v-a îndemnat să îmbrăţișaţi viaţa călugărească?

— Părinte Ioanichie, noi sîntem din părţile Moineștiului, unde este o veche tradiţie și vocaţie pentru viaţa monahală. Încă de cînd eram mic veneam cu părinţii mei din satul Cucuieţi — Zemeș la hramurile mînăstirilor Neamţ, Secu, Văratec și Agapia. Credincioșii de la noi, ca și acum, erau cunoscuţi de duhovnici pe la toate mînăstirile, unde poposeau, se spovedeau, se împărtășeau și primeau sfaturi duhovnicești. Așa am cunoscut încă din copilărie pe marii duhovnici Vichentie Mălău de la Secu, Mina Prodan și Ambrozie Nichifor de la Neamţ, Eftimie Tanasă de la Agapia, Nicodim Mîndiţă de la Văratec și Ioanichie Moroi de la Sihăstria. Viaţa lor, îndemnurile lor sufleteşti și rîvna lor pentru Hristos, m-au adus la mînăstire. În anul 1925 am intrat pe poarta Mînăstirii Secu.

— În ce mînăstiri v-aţi mai nevoit și ce v-a plăcut mai mult în viaţa călugărească?

— Nu mi-a plăcut să umblu din mînăstire în mînăstire. Tot timpul am stat numai la Secu. Mi-am legat inima de biserica aceasta, de părinţii de aici și de aceste locuri liniștite și cu greu m-aș fi dus în altă parte. Temporar am mai fost trimis de ascultare pe la parohii, pe la unele schituri; dar cum îmi terminam misiunea, mă întorceam iarăși la chilia mea.

Cît despre viaţa mea în mînăstire, mi-a plăcut cel mai mult să fac ascultare. Dacă ai venit la mînăstire, trebuie să-ţi tai voia și să faci ce-ţi porunceşte cel mai mare. Aceasta este adevărata călugărie. Altfel, n-ai pace în suflet și nu poţi spori duhovniceşte. Oriunde am fost trimis de stareţ și de economul mînăstirii, m-am dus cu bucurie și cu dragoste, fără cîrtire, ca pentru Hristos, iar nu cu îndoială. Și întotdeauna am ieșit bine și am fost mulţumit sufleteşte. Iar dintre ascultări, cel mai mult mi-a plăcut să slujesc la biserică, să ascult Sfînta Liturghie și să cînt la strană. Am

lucrat şi la atelierul de tîmplărie, am fost şi la economat, am fost şi eclesiarh mare la biserică, iar de vreo 20 de ani sînt duhovnicul mînăstirii noastre. Asta este cea mai grea ascultare. Dar cu darul lui Dumnezeu o împlinesc după putere.

— Aţi cunoscut călugări mai sporiţi la Secu în tinereţe?

— Am cunoscut călugări foarte sporiţi în rugăciune, în post, în smerenie şi tăcere, cum nu mai avem acum. A fost o generaţie de părinţi plini de rîvnă şi dragoste pentru Dumnezeu şi pentru oameni, foarte lepădaţi de cele materiale şi bogaţi în fapte bune. Unii dormeau noaptea pe scaune, doar cîteva ceasuri. Alţii posteau mult, alţii făceau ascultare toată ziua şi mîncau numai o dată pe zi, seara. Dintre aceştia pot aminti pe părinţii Antim Găină şi Damian Ţîru, mari asceţi şi cunoscători ai Sfinţilor Părinţi; şi pe părinţii Neofit, Stelian şi bătrînul schimonah Calist. Alţii citeau zilnic toată Psaltirea, sau o spuneau pe de rost, făceau sute de metanii şi mîncau numai legume, cum a fost părintele Teofan. Alţii erau mari ascultători. Totul făceau cu ascultare şi binecuvîntare, cum a fost părintele Ioachim. Alţii se retrăgeau la linişte, mai ales în posturi, fie la Sihla sau Sihăstria, fie la cîte un bordei în pădure. La sfîrşitul postului coborau din nou în mînăstire. Aşa au fost părinţii Vasian Scripcă, Gherontie Brustureanu şi Dionisie Eftimie. Alţii erau mari cîntăreţi de muzică psaltică la biserică, cum nu mai avem astăzi. Un părinte bun a fost şi părintele Nifon († 1983), brutarul mînăstirii timp de 40 de ani. Cum scotea pîinea din cuptor ieşea în drum, şi împărţea la toţi pîine caldă!

— Dar de părintele Vichentie Mălău ce ne puteţi spune?

— El a fost cel mai mare duhovnic pe care l-a dat Mînăstirea Secu în secolul nostru şi poate nimeni altul în zilele noastre nu va ajunge la măsura lui. Un călugăr desăvîrşit. Cel mai mult iubea biserica, rugăciunea neîncetată, postul pînă seara, milostenia totală, citirea sfinţelor cărţi şi jertfirea pentru mîntuirea altora. Cu sine era foarte aspru, dar în taină. Iar cu credincioşii şi călugării era foarte blînd, milostiv, iertător şi neîntrecut sfătuitor. Dintre toate, cea mai mare faptă bună a sa era însă milostenia. Dădea la săraci pînă şi cămaşa de pe el, haine, bani, pîine, tot ce avea. Iar cînd nu mai avea ce le da, mergea pe la părinţi şi le zicea: „Părinţilor, a venit Hristos la mine şi nu am ce să-I dau. Împrumutaţi-mă cu ceva bani şi cînd voi avea o să vi-i dau înapoi!"

A fost 12 ani duhovnic la Mînăstirea Agapia. Apoi încă cinci ani la Mînăstirea Vasiova — Banat, unde a răposat în 1945.

— Părinte Valerie, ce sfat duhovnicesc doriţi să lăsaţi urmaşilor?

— Părinte Ioanichie, să ne rugăm mai mult şi să fim model de dragoste şi blîndeţe pentru credincioşi. Nu ne putem izola de ei. Astăzi trebuie să colaborăm cu preoţii, să învăţăm şi să sfătuim pe bunii noştri creştini.

Avem un popor credincios și blînd. Să fim alături de el! Să apărăm credința ortodoxă străbună de prozelitismul sectar. Să fim lumini aprinse în sfeșnic printre oameni! Aceasta este misiunea noastră, a călugărilor, pentru viitor.

IEROSCHIMONAHUL PAISIE OLARU

Schitul Sihla — Neamț

(n. 1897—1990)

Blîndul ieroschimonah Paisie Olaru este unul dintre duhovnicii cei mai cunoscuți și apreciați din mînăstirile noastre. De aproape 40 de ani, acest cuvios părinte vorbește fără odihnă cu Dumnezeu și cu oamenii, se jertfește pe sine și își pune în cumpănă sufletul său pentru mîntuirea numeroșilor săi fii duhovnicești, călugări și mireni, pe care îi crește cu atîta căldură și dragoste.

Crescut și format în Schitul Cozancea — Botoșani, pînă în anul 1947, apoi în Mînăstirea Sihăstria, în preajma satelor și în mijlocul naturii, părintele Paisie a fost înzestrat de Dumnezeu cu un suflet profund sensibil și deopotrivă deschis pentru liniște și pentru oameni. Din tinerețe iubește natura, florile, izvoarele, cîmpul înverzit și cerul înstelat. Îi sînt dragi slujbele mînăstirești, cîntările de miezul nopții, poezia și singurătatea. Dar mai presus de toate îi sînt dragi oamenii, călugării nevoitori, țăranii arși de soare de la cîmp, mamele cu mulți copii, tinerii nevinovați, bătrînii împovărați de ani și credincioșii iubitori de Hristos. Pe toți îi primește cu dragoste, îi ascultă, îi mărturisește, îi binecuvîntează, îi sfătuiește și se roagă lui Dumnezeu pentru ei. Căci părintele Paisie este, deopotrivă, duhovnic iscusit, atît pentru călugări, cît și pentru mireni.

În nevoința călugărească, ieroschimonahul Paisie Olaru este tipul sihastrului consacrat, care nu poate renunța ușor la liniște, la viața retrasă de schit, la chilia lui modestă de lemn așezată în mijlocul naturii, sau la margine de codru. În schimb, viața de obște din marile mînăstiri, cu călugări mulți, cu program impus, cu zgomot și griji de tot felul, îi este mai greu accesibilă.

În duhovnicie, sfinția sa are o mare experiență a vieții interioare. Evită mulțimea, unde mai greu poate da roade profunde și de durată. Individual însă, prin taina Spovedaniei lucrează mult, cu ajutorul Duhului Sfînt. Aici, ca în fața tronului ceresc de judecată, se roagă, întreabă, ascultă, trezește sufletul, deșteaptă conștiința omului, pune leac potrivit pe rană, dă speranță și tămăduiește. Întîi începe de la rugăciune și spovedanie, apoi adaugă untedelemnul cuvîntului. Părintele Paisie este un duhovnic

al inimii. El se adresează mai mult inimii decît minții. Se smerește el cel dintîi, și chiar lăcrimează, ca să convingă și pe fiii săi sufletești să se smerească și să-și plîngă păcatele.

Cu puține cuvinte, părintele Paisie reușește să ridice moralul oricărui suflet care bate în ușa chiliei sale, îl izbăvește de deznădejde și îi promite iertarea și raiul. Pentru marea sa dragoste și milă către toți, sfinția sa nu înfruntă niciodată, nu mustră cu asprime, nu ridică tonul cuvîntului; ci îl folosește cu multă măiestrie, ca un medicament rar pe rana deschisă. Părintele Paisie este un duhovnic prețios pentru zilele noastre. El reușește să cîștige mai multe suflete pentru Hristos decît alții, pentru că stăruie mai mult, pentru că lucrează mai profund sufletul omului, pentru că iubește mai mult și se adresează direct inimii. El își începe deodată dialogul cu Dumnezeu și cu omul, prin rugăciune și cuvînt, prin spovedanie, dezlegare, sfătuire și canon. Dialogul cu sfinția sa este un dialog emoțional, al inimii, al bucuriei și al lacrimilor. Un dialog aproape harismatic, al încrederii și speranței de mîntuire.

Părintele Paisie nu vorbește aproape deloc despre iad. În schimb, despre rai și fericirea drepților vorbește permanent ucenicilor săi, pentru că este un părinte al dragostei și nădejdii. De aceea și salutul său obișnuit către fiii săi duhovnicești este acesta: „Să ne întîlnim la ușa raiului!".

La vîrsta sa de aproape 90 de ani, bunul părinte Paisie Olaru se simte obosit. Aceasta l-a îndemnat să se retragă în ultimii ani la Schitul Sihla, ca să fie mai liniștit, mai aproape de cer, de Dumnezeu. Dar și aici îl caută oamenii — călugări, stareți, preoți, credincioși de aproape și de departe — pe care îi primește cu aceeași obișnuită dragoste, în numele lui Hristos, și toți se întorc întăriți și hrăniți duhovnicește. Odată cu seara, părintele Paisie își aprinde lumînarea, se roagă în taină, citește din sfintele cărți, cîntă ceva spre lauda lui Dumnezeu, apoi se odihnește două ore pe obișnuita laviță. La miezul nopții, cînd sună clopotul, își ia toiagul și coboară de sub stîncile Sihlei la biserică să asculte slujba utreniei.

Așa și trăiește bunul nostru părinte duhovnicesc ultimii ani ai vieții sale pămînțești. Nu se teme de ceasul morții, nici de diavoli, nici de muncile iadului, pentru că în toată viața a iubit pe oameni și pe Dumnezeu; pentru că s-a jertfit pentru mîntuirea altora. Nădejdea lui este Hristos, Mîntuitorul lumii; averea lui este smerenia; iar lauda lui sînt numeroșii săi ucenici, pe care i-a crescut și care se roagă pentru el.

Dorința realizării unui dialog cu părintele Paisie m-a îndemnat să urc adeseori muntele Sihlei spre a-i cere cuvînt de folos pentru mine și pentru toți cei ce iubesc pe Hristos. Iată-mă sus, lîngă chilia bunului bătrîn. Lucrează la mica lui grădină de legume. Mă apropii și-i sărut mîna care a mîngîiat atîtea suflete.

1. — **Binecuvîntați-mă, prea cuvioase părinte Paisie!**

— Domnul și Măicuța Lui să ne binecuvinteze pe toți, părinte Ioanichie!

2. — **Am venit să vă văd și să primesc cuvînt de folos de la sfinția voastră.**

— Acum, noi bătrînii nu mai avem cuvinte de folos cum aveau părinții noștri. Ne-a luat Dumnezeu darul și puterea cuvîntului, pentru că nici noi, nici cei ce ni-l cer nu-l împlinesc cu fapta. Spunem noi cîte un cuvînt de sfătuire celor care vin pînă aici, dar cînd aud că trebuie să-l pună în practică, adică să se roage mai mult, să postească, să ierte pe aproapele lor, se întorc abătuți acasă. Spun la unii de zece ori să nu mai facă cutare păcat, să lase beția și desfrînarea ca să nu-și piardă sufletul, dar ei, deși făgăduiesc, îl fac mai departe. Am însă și suflete care ne întrec pe noi. Numai cît deschid gura, ei și încep a face cu fapta lucrul lui Dumnezeu. Dar să stăm oleacă, colo, pe bancă, în cerdacul chiliei.

3. — **Părinte Paisie, spuneți-mi cîteva cuvinte despre satul natal, despre părinții sfinției voastre și despre anii copilăriei.**

— Întrebarea sfinției tale mă îndeamnă să mă fac mic, să mă văd în satul meu natal Stroiești, din comuna Lunca, județul Botoșani, și în casa părinților mei, Ioan și Ecaterina Olaru. Țin minte că tatăl meu a fost pădurar la boieri toată viața lui, pînă la adînci bătrînețe. Părinții mei au avut cinci copii, patru băieți și o fată. Cel mai mic dintre ei am fost eu. Îmi aduc aminte că tata m-a dus la școala din sat pentru prima dată și m-a prezentat profesorului meu de atunci, cu numele Șandru. La noi în sat nu se învățau mai mult de trei clase primare. În acești trei ani am fost premiantul clasei. La sfîrșitul anului îmi cîntau băieții: „Ai ascultat, ai învățat, coroană ai luat!". Pe atunci se dădeau ca premii cărți cu viețile sfinților. Sigur că mă mîndream!

Părinții mei, Ioan și Ecaterina, au trăit în pace și mergeau la biserică regulat, mai ales la sărbători mari. Țin minte, la Paști, după Înviere, venea tata de la biserică cu pască sfințită și cu ouă roșii într-un ștergar frumos. Noi îl așteptam să vină și cînd intra în casă, zicea: „Hristos a înviat!", iar noi răspundeam: „Adevărat a înviat!" Apoi, tata ne atingea cu pasca sfințită la frunte.

4. — **Ce sfaturi mai deosebite vă dădeau părinții în anii copilăriei?**

— Ca sfaturi, mai mult ne învățau cu viața lor, fiind oameni simpli. Dar nu i-am auzit niciodată să se certe sau să înjure. Tata știa Paraclisul Maicii Domnului pe de rost, precum și alte rugăciuni și se ruga cu glas tare că auzeam și noi. Zicea ca preotul: „Domnului să ne rugăm!" și se bătea cu pumnul în piept. Iar mama era prietenoasă cu toată lumea și ne

spunea de multe ori: „Măi băieți, să fiți cuminți, ca să nu dăm cinstea pe rușine!"

5. — **Dar de preotul care v-a botezat și de bătrînii satului vă mai amintiți?**

— Pe preotul care m-a botezat în chema Gheorghe Bercea și pe prezbiteră Profira. Parcă îl aud pe părintele cîntînd în biserică: „Aghios, Aghios . . ."! și se bătea cu pumnul în piept. Pe atunci bătrînii își lăsau mustăți și purtau părul retezat, iar copiii, mare, mic, le dădeau „Bună ziua"

6. — **Cînd v-au murit părinții?**

— Mama mea a murit în timpul războiului din 1913, iar tata a murit în anul 1923, cînd eram la mînăstire.

7. — **Cine v-a îndemnat să intrați în viața călugărească?**

— Viețile Sfinților m-au îndemnat la călugărie și dragostea mea pentru Domnul!

8. — **În ce an ați intrat în mînăstire la Schitul Cozancea?**

— Am intrat în mînăstire după război, în anul 1921. Ca stareț la Cozancea era ieromonahul Vladimir Bodescu. Tot în timpul lui am fost și călugărit. Dar schitul îl cunoșteam încă din copilărie, că, deși eram obraznic, dar biserica îmi era dragă. Am căpătat dragoste de biserică din cărțile ce le primeam premiu la școală.

9. — **Ce duhovnici mai sporiți erau pe atunci la Cozancea?**

— Am apucat pe atunci călugări și duhovnici sporiți la Cozancea, pe care eu îi socoteam înainte-văzători. Duhovnicul meu era părintele Calinic Șușu, mare nevoitor și lucrător al rugăciunii. El de multe ori mă scula la rugăciune. Iar cînd mă chema la biserică la miezul nopții, îmi zicea: „Hai să mergem la biserică, că secerișul este mult și lucrătorii puțini!". Mă supăram cînd mă scula prea degrabă, dar cînd mergeam la utrenie, îl găseam ori așteptînd pe pragul bisericii, ori umblînd împrejurul ei.

10. — **În ce an v-ați călugărit, părinte Paisie?**

— Călugăria mea a fost în anul 1922, vara, în iunie; dar a fost prea pripită, căci m-a călugărit pe caz de boală. Stareţul meu de atunci, protosinghelul Vladimir Bodescu, m-a tuns cu mîinile lui, schimbîndu-mi numele din Petru în Paisie.

11. — **Ce ascultări și ispite mai deosebite ați avut în primii ani de mînăstire?**

— În schitul Cozancea era viață de sine, iar eu eram rînduit cu toată treaba în ograda stăreției și mă bucuram cînd puteam să iau parte la

slujbe. Mai tîrziu am fost rînduit paraclisier la biserică. Însă am avut și multe ispite la început, fiindcă mă socoteam că știu ceva și că pot ceva. De multe ori mă mîniam, fiind prea încercat de părintele stareț și uneori îmi zicea gîndul să mă întorc în lume, că am cu ce trăi. Dar cînd mă duceam la duhovnic și mă mărturiseam, îndată mă linișteam.

12. — În ce împrejurare v-ați retras la liniște în codrii din preajma Schitului Cozancea și cîți ani ați sihăstrit acolo?

— În anul 1925 am avut fericirea să fac o vizită pe la mînăstirile din Munții Neamțului, în care timp am ajuns și la Schitul Sihla, unde am rămas mai multe zile. Atunci am întîlnit mulți pustnici în apropierea Sihlei și la Rîpa lui Coroi. De atunci, mai ales, mi-a plăcut să trăiesc în singurătate și să mă depărtez de lume. Acest gînd m-a îndemnat să mă retrag la munți. Am încercat să vin la Mînăstirea Sihăstria, dar starețul de atunci, Ioanichie, nu m-a primit fără blagoslovenia starețului meu. Din această pricină am îndrăgit o poieniță aproape de Schitul Cozancea, unde mă retrăgeam din cînd în cînd pentru rugăciune și liniște. În anul 1930, schimbîndu-se starețul meu, noul egumen mi-a dat voie să-mi fac o căsuță cu trei chilii în acea poieniță, unde mi-am făcut o mică grădină și am plantat pomi roditori și viță de vie. Acolo mă linișteam noaptea, dar ascultarea o aveam tot în mînăstire, la biserică. În acea căsuță aveam și un mic paraclis. Acolo am petrecut 18 ani, adică pînă în 1948, cînd am venit la Sihăstria.

13. — Ce ispite mai deosebite ați avut la liniște și cum le-ați biruit?

— În acest răstimp de aproape douăzeci de ani, nu am avut prea mari ispite de la diavoli, că nu prea îi supăram. Doar de la trup eram mai mult ispitit, că intrasem în război cu cei șapte ispititori, adică cele șapte păcate de moarte, pe care de multe ori le împlineam. Dar, prin rugăciune, prin smerenie și răbdare, le biruiam cu darul lui Dumnezeu.

14. — Ce ucenici mai deosebiți ați avut la liniște?

— Am avut mai mulți, dar cel mai sporit a fost fratele părintelui Cleopa, anume Gheorghe Ilie. Mi-aduc aminte că locuia într-o chilie cu alt frate bătrîn, care nu știa carte, și era foarte tăcut și nevoitor la rugăciune și la post. Odată, pe cînd se rugau ei împreună seara, fratele Gheorghe și-a croit două palme, singur, peste obraz, ca să-și alunge somnul. Atunci bătrînul, speriat, a sărit de la rugăciune și a venit la mine, zicînd că a înnebunit fratele Gheorghe și nu mai pot citi pravila împreună. Dar eu i-am liniștit pe amîndoi. În altă zi lucram la vie cu frații. Seara, l-am trimis pe fratele Gheorghe Ilie să pregătească masa. Cînd venim noi, găsesc pe masă un mic bilețel pe care scria: „Iartă-mă, părinte Paisie, plec pentru cinci zile să mă pocăiesc"! Mîncăm noi, ne facem pravila de seară

și ne culcăm. Pe la miezul nopții mă pomenesc că bate cineva în geam. „Cine este acolo"? întreb. „Blagoslovește, părinte Paisie, sînt fratele Gheorghe păcătosul". „Fratele Gheorghe este plecat pentru cinci zile la liniște să se pocăiască!" i-am răspuns; apoi i-am dat drumul în chilie. Era obosit și speriat. „Ce ai pățit"? l-am întrebat. Iar el mi-a răspuns: „Am găsit o groapă în pădure și mi-a venit în minte să stau acolo cinci zile ca să postesc și să mă rog. Dar cînd citeam din Ceaslov rugăciunea de seară și acatistul Sfinților Voievozi, am auzit un glas înfricoșat: „Ce faci aici?" Era vrăjmașul! Atunci, de frică, repede am luat Ceaslovul și nu știu cum am ajuns aici. Mă rog de mă iartă, părinte Paisie". „Dumnezeu să te ierte, frate Gheorghe, i-am răspuns. Așa pățesc cei ce fac orice lucru fără blagoslovenie"!

După ce a plecat fratele Gheorghe Ilie la Mînăstirea Sihăstria, mi-a trimis Dumnezeu alt ucenic bun, tot Gheorghe îl chema. Era din satul Flămînzi, a fost cioban la oi toată viața lui și nu s-a căsătorit niciodată. Un bătrîn minunat cu plete albe și cu barbă. Prima întîlnire a fost într-o seară de iarnă. Pe cînd eram la vecernie, numai ce apare înaintea bisericii, desculț, cu fața senină, își ștergea picioarele de zăpadă. Eu atît pot să spun despre el: că mi-a fost ucenic la chilie opt ani de zile, că mă întrecea în toate, și în post, și în rugăciune, și în smerenie, și nimic nu făcea fără blagoslovenie.

15. — Ce bucurii duhovnicești mai deosebite ați avut la schitul Cozancea?

— Am avut destule bucurii cît am stat la liniște în căsuța mea din poieniță, mai ales cînd mă rugam noaptea și foloseam sufletește pe alții. Dar, cele mai sfinte bucurii duhovnicești le-am simțit la biserică, în timpul Sfintei Liturghii.

16. — În ce an v-ați făcut schivnic?

— Gîndul și dragostea mea de liniște, de mai multă rugăciune, m-au îndemnat în anul 1933 să primesc marele și îngerescul chip, adică schima mare, cu scopul de a-mi îndrepta viața și ca un fel de pregătire duhovnicească pentru pustiile sihăstrești, unde doream să mă retrag.

17. — Ce egumeni și duhovnici mai iscusiți ați cunoscut la Schitul Cozancea?

— Ca egumeni, pînă în 1933 am avut pe protosinghelul Vladimir Bodescu și ieromonahii Vitalie Păucă și Dosoftei Tincu. Iar după 1933, am avut pe ieroschimonahul Vasian Cuvuliuc, pînă în 1947. Dintre duhovnici, au fost mai vestiți ieromonahii Calinic Șușu, fostul meu duhovnic, și Conon Gavrilescu, vestit în tot ținutul Botoșanilor. Apoi, ierodiaconii

Nicon Drăguleanu mare cîntăreț, Gherasim Vieru și alți cîțiva călugări iscusiți.

18. — **Veneau credincioși în sărbători la Schitul Cozancea?**

— Venea multă lume la schit, din toate părțile. Unii pentru citit, alții pentru Sfîntul Maslu, pentru spovedanie și pentru sfătuire și se întorceau la casele lor mulțumiți. La chilia mea din pădure, însă, veneau mai puțini, că nu eram preot.

19. — **Ce sfaturi duhovnicești dădeați ucenicilor?**

— Pînă a nu fi preot și duhovnic, pe mireni nu-i prea sfătuiam, decît numai pe cei mai apropiați îi îndemnam să se roage mai mult, să citească la psaltire, să facă metanii, să postească, să se împace unii cu alții și îi duceam la duhovnici în schit să se spovedească. Pe ucenici, însă, eram nevoit să-i învăț, dar mai mult cu fapta decît cu cuvîntul. Iar ei, cînd vedeau că mă scol la rugăciune, că postesc, că țin tăcere și mă port blînd cu ei, se sileau să facă chiar mai mult decît mine. După hirotonie, eram nevoit să încerc și cu cuvîntul să-i folosesc pe ucenici, deși nu corespundeam nici cu viața, nici cu învățătura. Dar cu darul lui Hristos mă sileam să-i împac pe toți și să se întoarcă de la chilia mea liniștiți.

20. — **Cînd ați fost hirotonit diacon și preot?**

— Diacon am fost hirotonit în anul 1943, iar preot și duhovnic în anul 1947, de episcopul Valerie Moglan, cînd, din nefericire, am fost numit și egumen al Schitului Cozancea. Că, fiind trimis la Mitropolie cu niște jalbe, am fost hirotonit fără voia mea preot și m-am întors înapoi stareț. Atunci am fost nevoit să-mi las chilia din pădure și să cobor în mînăstire. Adică am dat liniștea și pacea inimii pe tulburare.

21. — **Întrucît v-a fost drag să îngrijiți de cei bolnavi, spuneți-mi cîte ceva despre sfîrșitul frumos al ucenicilor sfinției voastre?**

— Da, am avut dragoste să ajut pe cei bolnavi, dar nu ca pentru Dumnezeu, ci ca o datorie omenească, avînd prea puțină milă. Dacă ar fi să scriu despre sfîrșitul frumos al tuturor călugărilor pe care i-am îngrijit, aș face o carte întreagă. Însă acum voi aminti pe scurt numai pentru unii, ca să știe cei doritori, despre sfîrșitul frumos al celor ce trec din moarte la viață.

Mi-amintesc de un frate cu numele Gheorghe Cozmanciuc, mare nevoitor. Acesta îmbolnăvindu-se, m-a chemat la patul lui și a cerut să-l facem călugăr. A treia zi după călugărie, s-a împărtășit cu Sfintele Taine, și-a cerut iertare de la toți și, fiind pe mîinile mele, și-a dat sufletul lui Dumnezeu. Un ierodiacon, Gherasim Vieru, iarăși îmbolnăvindu-se, m-a chemat să-i citesc Paraclisul Maicii Domnului. Cînd l-am citit pînă la

jumătate, și-a dat sufletul în brațele Domnului. Alt ierodiacon, Nicon Drăguleanu, mare ostenitor, m-a chemat într-o zi și mi-a zis să-l încui în chilie, și să vin la el a doua zi la ora opt, „ca să cîntăm împreună cu îngerii Aliluia". Fiind spre Duminecă, eu m-am zăbovit cu lumea și nu am putut fi la chilia lui la ora opt. Cînd am intrat la el, era ora nouă, iar părintele Nicon abia murise, că era încă cald. Am plîns și am regretat mult că nu am venit cu o oră mai devreme să cîntăm împreună cu îngerii Aliluia! Am cunoscut și un alt bătrîn minunat, monahul Gherman Condurache, un bătrîn de aproape 90 de ani, fost cioban toată viața și cu sufletul curat. Avea mare evlavie la Sfîntul Nicolae și i se ruga cam așa: „Sfinte Neculai, îndură-te de mine păcătosul. Eu bătrîn, tu bătrîn, ai milă de mine!". L-am găsit mort în chilie într-o vară și l-am dus printre flori la biserică, în sunetul clopotelor. Era pe la Sfinții Împărați. Nu-l pot uita nici pe monahul Ghenadie Avătămăniței, care mi-a fost ucenic de chilie opt ani de zile. El îmi spunea de multe ori: „Părinte Paisie, eu în toată viața mea nu am dormit pe pat, iar de medicamente nu am știut". Cînd mă îmbolnăveam, bătrînul făcea metanii lîngă patul meu să mă fac sănătos, ca să nu mor eu înaintea lui. Cînd era în ceasul morții, a cerut să-l scot afară din chilie. I-am împlinit dorința și l-am așezat pe iarbă cu fața spre răsărit și așa a adormit, pe pămîntul gol, cum era deprins din tinerețe, ca cioban la oi. Dumnezeu să-i ierte pe toți. În memoria mea mi-a rămas smerenia și simplitatea lor, căci nu erau oameni învățați, cu multă carte, dar tot ce apucaseră și ei de la înaintașii lor, țineau cu sfințenie: adică pravila de chilie, slujbele bisericii și lucrul mîinilor. Ba și cu rugăciunea minții cred că erau destul de sporiți.

22. — În ce an ați intrat în obștea Mînăstirii Sihăstria și cum era viața duhovnicească pe atunci în această mînăstire?

— Am venit la Sihăstria în anul 1948. Ca stareț era părintele Cleopa. Aici era pe atunci adevărată viață de obște. Am apucat părinți care nu aveau în chilie nimic, afară de pat și cîteva cărți de rugăciuni. Părintele Dometian, un călugăr bătrîn și sporit, era nelipsit noaptea de la biserică. El începea regulat miezonoptica. Un alt călugăr smerit, părintele Cristofor, care îngrijea de bolnavi, îl aducea noaptea la biserică în spate pe fratele Mihai, care era paralizat. Toți frații erau obligați să vină la utrenie, iar cine nu venea, nu mînca a doua zi. Toți erau mulțumiți că domnea pacea și liniștea în sfînta Mînăstire Sihăstria.

23. — Ce ascultare deosebită ați avut la Sihăstria?

— Am fost rînduit de părintele Cleopa cu spovedania călugărilor și mirenilor care veneau la mînăstire, iar cînd aveam timp mai lucram și la grădină.

24. — Cînd ați fost transferat la Mînăstirea Slatina și cum era viața duhovnicească în această obște călugărească?

— Ne-am dus la Slatina în toamna anului 1949, cu un sobor de 23 de călugări din Sihăstria, în frunte cu părintele Cleopa. Am apucat și aici părinți sporiți în cele duhovnicești, ca părintele arhimandrit Paisie Cozma. Înainte de moarte, părintele Paisie a chemat pe toți părinții și s-a iertat cu toți. Am venit și eu lîngă patul lui și l-am îndemnat să zică „Doamne Iisuse...". Iar el mi-a răspuns: „Părinte Paisie, sînt om păcătos, sînt tare păcătos, dar alt Dumnezeu nu am cunoscut. Lui m-am rugat în toată viața și cred că are El grijă de mine..."! Și așa zicînd, și-a dat duhul în fața noastră. Am mai cunoscut un monah cuvios, pe care l-am luat sub mantie la schivnicie, cu numele Iuvenalie Bîrsan. Citea mereu la psaltire și iubea ascultarea și tăcerea. Era paraclisier și colivar și niciodată nu dădea greș. Iubea sărăcia, că nu avea în chilie decît două haine călugărești, un țol și psaltirea și întotdeauna era mulțumit. În timpul nostru s-au adunat la Slatina mai mulți frați și era multă ascultare și armonie în mînăstire, că ce poate fi mai bun și mai frumos pe pămînt decît dragostea.

25. — Ați trăit un timp și la Schitul Rarău? Ce amintiri duhovnicești păstrați în memorie de la Rarău?

— Am stat aproape un an și la Schitul Rarău, care depindea de Mînăstirea Slatina. Acolo se nevoiau cîțiva călugări, din care cel mai sporit mi s-a părut un călugăr orb, anume Nicodim, tare în credință și iscusit în sfaturi duhovnicești. Veneau mulți credincioși la el pentru cuvînt de folos și se întorceau bucuroși la casele lor. Tot la Rarău, egumenul schitului m-a întrebat dacă am deprins rugăciunea minții. Eu i-am răspuns că nici nu am auzit de ea. Atunci el m-a închis într-o chilie mică, cu geamurile astupate, și mi-a poruncit să zic mereu „Doamne Iisuse..." Am stat închis o săptămînă. Apoi m-a examinat dacă am deprins rugăciunea. I-am spus că nu am putut-o deprinde. Cînd a auzit el, s-a supărat și mi-a zis: „Ești un vas mic și gol"! „Mai stai în chilie încă o săptămînă ca să înveți rugăciunea minții". Am mai stat o săptămînă, și sîmbătă, cînd m-a examinat, ca să nu-l supăr din nou, i-am spus că am deprins-o. Iar el bucuros mi-a poruncit să o dau și la alții. Eu însă nici acum n-am deprins cum trebuie rugăciunea minții, că nu am viață duhovnicească și nu iubesc pe Domnul cît ar trebui.

26. — Vă mai amintiți ceva de folos din timpul cînd stăteați la Rarău?

— Mergînd eu odată cu ucenicul spre schitul Rarău, am trecut printr-un sat de munte, anume Slătioara. Iată că îmi iese înainte o femeie și-mi spune că este în casă o bătrînă, dar nu poate muri că este certată cu vecina ei. Am intrat în casă, am chemat pe vecina, le-am citit o dezlegare,

le-am împăcat și, cînd ieșeam din casă, bătrîna și-a dat duhul cu pace. Sufletul ei aștepta împăcarea cu toți, că fără iertare nu ne putem mîntui!

27. — Cînd v-ați întors iarăși la Mînăstirea Sihăstria, cum vi s-a părut viața duhovnicească aici?

— În primăvara anului 1954 m-am întors din nou la sfînta noastră Sihăstrie. Aici viața duhovnicească era deosebită față de cea de la Slatina. La Sihăstria era mai multă liniște, părinții mai tăcuți, mai smeriți și lume mai puțină. Numai cei mai evlavioși ajungeau pînă aici, sau pînă la Sihla. Din anul 1954 pînă în prezent mi se pare cea mai rodnică perioadă din viața mea.

28. — Ca duhovnic al Mînăstirii Sihăstria timp de 40 de ani, cum ați împlinit această grea ascultare?

— Duhovnicia este cea mai grea ascultare din viața de mînăstire. De duhovnic depinde mîntuirea sau osînda fiecărui suflet care îi este încredințat. De el depinde călugăria fraților de mînăstire, cu dezlegarea lui se împărtășesc și călugării și mirenii, și tot cu dezlegarea și pe garanția lui se hirotonesc candidații la preoție. Mare răspundere are un duhovnic și de aceea el se mîntuiește mult mai greu decît un călugăr sau un mirean. Ca duhovnic al Mînăstirii Sihăstria am avut și multe bucurii duhovnicești, dar și ispite și uneori dezamăgiri. Am avut la spovedanie majoritatea părinților și fraților din obște. Cei mai mulți și mai rîvnitori m-au ascultat, au ținut cont de blagoslovenie, s-au spovedit sincer și și-au predat sufletul în mîna starețului și a duhovnicului. Aceștia m-au bucurat cel mai mult. Iar eu i-am primit ca pe copiii mei sufletești, i-am mîngîiat, i-am împăcat cînd erau în ispită și i-am învățat să iubească cel mai mult ascultarea, slujba bisericii, tăcerea, smerenia și rugăciunea la chilii. Unii dintre frați însă veneau rar la spovedanie, iertau mai greu pe ceilalți, cîrteau în ascultare și erau uneori nemulțumiți. Cu aceștia aveam mai mult de lucru. Îmi trebuia mai multă răbdare și meșteșug ca să-i cîștig duhovnicește. Uneori mă duceam eu pe la chiliile lor. Alteori le dădeam canon mai ușor, îi încurajam mai mult și mă rugam pentru ei. Pe unii din ei i-am folosit, iar pe alții măcar i-am menținut să nu cadă mai rău și să rămînă în mînăstire. Cît am reușit, pe cîți am dobîndit sau pe cîți i-am pierdut, știe numai singur Dumnezeu. Un lucru numai știu: că pentru toți pe care i-am avut la mărturisire și i-am povățuit, voi da socoteală în fața judecății lui Hristos.

29. — Ați primit și călugări din alte mînăstiri la mărturisire?

— Ca duhovnic eram silit să primesc la spovedanie și din alte mînăstiri, pentru a-i încuraja și a-i îndemna la viață curată, dar mai mult i-am îndemnat pe călugări să-și aibă duhovnici în mînăstirile lor. Preoți mireni

prea puțini am primit, doar numai din cei cunoscuți din copilărie. Pe lîngă călugări, însă, am primit, chiar din anul hirotoniei mele, tot felul de mireni. Ei veneau din evlavie și eu nu puteam să-i refuz, că zice Domnul: „Pe cel care vine la Mine nu-l voi scoate afară". După cum știm, credincioșii au mai multă evlavie la călugări, la preoții din mînăstiri, decît la ai lor. I-am primit pe toți cu dragoste, i-am îmbrățișat pe toți, i-am împăcat, i-am spovedit, le-am citit de sănătate, i-am blagoslovit, celor săraci le-am dat și cîte un mic ajutor și i-am slobozit cu pace la casele lor. În peste 35 de ani de duhovnicie am astăzi numeroși ucenici și fii duhovnicești. Totuși, îmi dau seama că nu am ajuns la înălțimea sufletească a unui duhovnic iscusit, ca să pot corespunde cu faptele, față de cele ce învăț pe alții. Dar am nădejde în harul și mila lui Dumnezeu că mă va mîntui, și pe mine, și pe fiii mei duhovnicești.

30. — Vi se pare mai grea duhovnicia mirenilor sau a călugărilor?

— Este mai grea duhovnicia călugărilor și a preoților decît a mirenilor, fiindcă preoții și călugării au făgăduință și răspundere mai mare. Ei cunosc cuvîntul lui Dumnezeu și Sfintele Canoane, dar nu-și împlinesc datoriile lor; adică greșesc cu voia și cu știința lor. Iar mirenii au răspundere mai mică și mulți greșesc din neștiință. Aici se împlinește cuvîntul Sfintei Evanghelii, care zice: „Cui i s-a dat mult, mult i se va cere, iar cui i s-a dat puțin, puțin i se va cere".

31. — Este bine să îndemnăm pe cineva la călugărie și la preoție sau nu?

— La călugărie, mai ales, este bine să îndemnăm, iar la preoție este mult mai greu. Numai la scaunul de mărturisire se poate constata dacă fiul duhovnicesc are înclinație spre bine sau spre rău, dacă are voință să se păzească și pe viitor de păcat și dacă iubește viața curată. Totuși, este bine să-i mai amînăm un timp de la călugărie, ca nu îndată să se hotărască și apoi să-și schimbe hotărîrea. La preoție noi îndemnăm și recomandăm numai pe cei ce au viață curată și nu sînt opriți de Sfintele Canoane. Altfel, nu.

32. — Dacă vreun fiu duhovnicesc nu ascultă și devine rău, duhovnicul lui are vreo vină înaintea lui Dumnezeu?

— Dacă cineva se abate de la datoria lui și nu ascultă de sfatul duhovnicului, el singur va răspunde înaintea lui Dumnezeu. Duhovnicul însă este dator să se roage lui Dumnezeu pentru întoarcerea lui și să-l ierte.

33. — Ce canon de rugăciune dați unui frate? Dar unui călugăr, schimonah sau ieromonah?

— Eu nu am dat canon cu numărul. Ca frate ascultător, i-am dat să facă la chilie pravila, după Ceaslov, cîte un acatist, un paraclis și dacă poate, o catismă din psaltire. Iar canon, fratelui de mînăstire îi dau să facă de la 40 de metanii în sus; călugărului, de la 100 metanii în sus; iar schivnicul dublează canonul, pentru că lui i s-au dat cinci talanți și trebuie să dea încă pe atîția. Eu am pățit-o odată cu canonul. După ce m-am călugărit, m-am dus la duhovnicul meu și l-am întrebat ce canon am de făcut. Iar el mi-a zis: „Fiindcă ești sub ascultare, să faci cît poți!" Dar eu nu eram mulțumit cu vorba asta și m-am dus și a doua oară să-l întreb. Atunci părintele duhovnic, cam supărat, mi-a zis: „Dacă mă întrebi a doua oară, de acum să faci canon pînă nu mai poți, că ascultarea în mînăstire și osteneala obștească ridică o parte din canon".

34. **— Ce canon dați celor bolnavi, care nu pot face metanii?**

— Celor bătrîni și bolnavi li se dă canon după puterea lor. Dacă nu pot face osteneală trupească, dar pot zice rugăciuni, să dubleze rugăciunile cu „Doamne Iisuse . . .". Trăia la Mînăstirea Sihăstria un părinte schimonah, Nicanor Bîtică, care, la bătrînețe, nu putea face metanii, iar închinăciunile le făcea de pe scaun. După ce a căzut la pat, nu mai putea face nici închinăciuni, nici cruce, numai la piept închipuia semnul sfintei cruci, și așa își făcea canonul. Așadar, fiecare să facă cît poate și cum poate, după sfatul duhovnicului, „că pe dătătorul de bunăvoie îl iubește Dumnezeu".

35. **— Ce canon de pocăință rînduiți mirenilor, părinților care au copii și tinerilor care vor să se căsătorească?**

— Mirenilor le dau canon după cum se prezintă. Pentru cei cu copii mulți, cel mai mare canon este să-și crească copiii în frica lui Dumnezeu, și să nu ucidă prin avort sau prin sminteală. Cei ce nu au copii sînt datori să facă milostenie, dacă au cu ce; iar dacă sînt săraci, să nu fure și să urmeze la biserică. Iar tinerilor le dau canon ca, mai înainte de căsătorie, să fie cuminți și cinstiți; iar după cununie, le dau canon să nască copii cîți le va da Dumnezeu, să nu facă avorturi, nici să se păzească pentru a nu avea copii. Apoi să-și aibă un duhovnic bun, să se mărturisească des și să păzească legile Bisericii, postul, înfrînarea și cumpătarea.

36. **— Care este datoria principală a celor căsătoriți?**

— Crucea căsătoriților este a-și împlini toate datoriile legate de taina nunții. Întîi să nască și să crească copii în frică de Dumnezeu. Apoi, să fie uniți într-un gînd în toate greutățile vieții și să-și păzească patul neîntinat. Dacă soții ascultă de Hristos, de Biserică și de păstorul lor sufletesc, pot împlini cu cinste datoriile lor creștinești și-și duc cu ușurință crucea vieții

pe care și-au ales-o. Iar dacă se îndepărtează de Biserică, de preot și de sfînta rugăciune, îi împresoară ispitele și greutățile vieții, cad în păcate de moarte, își avortează copiii, se îngreuiază de nașterea de fii și nu se mai tem de poruncile Sfintei Evanghelii. De aceea, mulți căsătoriți în zilele noastre se ceartă unii cu alții, divorțează și se lipsesc de bucuriile vieții creștinești.

37. — **Care sînt datoriile principale ale călugărilor?**

— Călugării sînt datori să-și păzească făgăduința pe care au dat-o la călugărie, înaintea lui Hristos și a Sfîntului Altar. Adică, ascultarea necondiționată, sărăcia de bună voie și fecioria sau curățenia. Pe lîngă acestea să fie smeriți, să se roage neîncetat pentru ei și pentru toată lumea și să aibă sfînta dragoste, de care atîrnă toată fapta bună și care le rabdă pe toate.

38. — **Cum trebuie să fie preoții, atît cei de mir, cît și preoții călugări?**

— Ieromonahii și preoții, în general, sînt datori ca în toate zilele să fie pregătiți pentru Sfînta Liturghie și să se jertfească pentru dreapta credință în Hristos și pentru mîntuirea oamenilor, după putere și după darul pe care l-au primit de sus. Ei sînt datori să mărturisească cu timp și fără timp pe Hristos; dar trebuie mai întîi să predice cu faptele, adică cu viața lor și apoi cu cuvîntul. Adică, așa cum vorbesc, așa să și trăiască, că cea mai puternică predică este cea cu fapta și apoi cu cuvîntul.

39. — **Care sînt cele mai obișnuite și mai grele ispite ale călugărilor și cum se pot izbăvi de dînsele?**

— Toate patimile călugărilor și ispitele se nasc din două păcate: din neascultare și din lenevirea la rugăciune. Dacă cădem din sfînta ascultare și fugim de biserică, de rugăciune, de metanii și de post, cădem ușor în toate ispitele și patimile omorîtoare de suflet și ne pierdem mîntuirea. Neascultarea și lenevirea la rugăciune, ca și toate celelalte patimi, se vindecă prin mărturisire curată la duhovnic, prin canon și prin plantarea faptelor bune în locul păcatelor care ne stăpînesc. De mare ajutor pe calea mîntuirii ne sînt smerita cugetare și smerenia, care spală păcatele și biruiesc pe diavolul.

40. — **Care sînt, după experiența ce o aveți de la spovedanie, cele mai grele păcate care bîntuie astăzi în rîndul credincioșilor și cum se pot izbăvi de ele?**

— După cum se știe, două sînt cele mai grele patimi care stăpînesc astăzi în rîndul mirenilor: beția și desfrînarea. Acestea strică multe familii și ucid nenumărate suflete omenești. Însă, dacă se căiesc de aceste păcate, dacă le mărturisesc la preoți și le părăsesc, se vindecă prin canon.

41. — Ce fapte bune trebuie să aibă stareţul şi duhovnicii unei mînăstiri, pentru a fi vrednici păstori de suflete?

— Atît stareţul, cît şi duhovnicii să se facă ei pildă tuturor, prin dragoste şi smerenie. Numai aşa se pot mîntui şi pe ei şi pe alţii.

42. — Ce canon daţi pentru avort şi ucidere de copii?

— Păcatul avortului şi al uciderii în general se pedepseşte cu părere de rău în toată viaţa, canon de metanii în fiecare zi, post pînă seara miercurea şi vinerea, părăsirea păcatului, naştere şi botezare de copii în locul celor avortaţi şi oprire de Sfintele Taine de la şapte ani în sus. Femeile, însă, se pot împărtăşi mai înainte de naşterea pruncului.

43. — Ce să facă tinerii pentru a se izbăvi de păcatul desfrînării?

— Tinerii să păzească înfrînarea şi cumpătarea, posturile şi sărbătorile, mărturisirea păcatelor şi canonul şi să asculte de părinţi şi de preot.

44. — Din ce cauze a decăzut aşa de mult viaţa duhovnicească în rîndul credincioşilor noştri?

— Peştele de la cap se strică! spun bătrînii. Cea mai mare vină o poartă păstorii de suflete. Dacă am fi noi mai buni, s-ar schimba şi creştinii.

45. — Cum se poate înnoi astăzi viaţa duhovnicească în mînăstiri şi schituri?

— Prin revenirea la vechile noastre rînduieli călugăreşti, adică prin mai multă rugăciune şi citire a Sfinţilor Părinţi, prin participarea întregii obşti la pravila bisericii (şi mai ales slujba utrenici) şi Sfînta Liturghie şi prin trăirea în armonie, în dragoste şi smerenie. Unde sînt acestea, acolo viaţa duhovnicească este la înălţime şi se pot forma fraţi şi călugări buni. Iar unde stăpînesc materia, lenevirea de la rugăciune, neascultarea şi traiul bun, acolo slujbele la biserică se fac de mîntuială şi nu se pot creşte călugări sporiţi.

46. — Din ce cauză a slăbit rîvna pentru rugăciune şi pentru orice faptă bună atît în mînăstiri, cît şi între mireni?

— Pentru că a slăbit credinţa în toată lumea. Astăzi, fiecare creştin şi călugăr mărturiseşte că nu se mai poate ruga în prezent, cum se ruga în trecut. Numai cu mare silă şi osteneală, unii călugări buni şi creştini îşi menţin rugăciunea curată de zi şi de noapte. Ceilalţi sîntem mereu învăluiţi de griji, de oameni şi de neputinţe; iar cînd ne rugăm, mintea ne este plină de gînduri şi răspîndire. Avînd în vedere cele trei atacuri prin care a trecut Mîntuitorul pe muntele ispitirii, cînd L-a ispitit satana, întîi cu lăcomia, al doilea cu mîndria şi al treilea cu necredinţa, biruirea oricărui atac este ca „Domnului Dumnezeu să ne închinăm şi numai Lui

să-i slujim". Astăzi este mare ceartă între cele două surori ale lui Lazăr, Marta și Maria, care „și-a ales partea cea bună". În mînăstiri, ca peste tot, Marta asupreşte pe Maria și n-o lasă să se roage mai mult, iar Maria plînge nemîngîiată. Dacă vom pune întîi biserica, lauda lui Dumnezeu, adică pe Maria, și apoi ascultarea, lucrul mîinilor, adică pe Marta, atunci toate mînăstirile și bisericile noastre ar înflori și diavolul ar fi izgonit dintre oameni. Iar sporirea duhovnicească a fiecăruia începe de la aceste cuvinte: „Doamne, dă să-mi văd păcatele mele și să nu osîndesc pe fratele meu . . .".

47. **— Din ce cauză se înmulțesc așa de tare sectele în satele și orașele noastre?**

— Sectele se înmulțesc mai întîi din cauza preoților care nu au grijă pentru turma lui Hristos. Unde preoții își fac datoria de păstori și trăiesc precum învață pe oameni, acolo nu pătrund sectele. Mai mult decît cunoașterea Sfintei Scripturi și decît teologia și predica este viața preotului. Aceasta este și trebuie să fie cea mai puternică predică a preotului de la țară și oraș.

48. **— Cum pot ajuta călugării și mînăstirile noastre la combaterea sectelor și a patimilor în rîndul credincioșilor?**

— Pot ajuta prin aceste două: prin lucrare și rugăciune. Cu cît se va duce o viață mai înaltă prin mînăstiri, în rugăciune, în post, în smerenie și iubire față de credincioși, cu atît se vor întări credința și viața duhovnicească în rîndul mirenilor. Să nu uităm cum se nevoiau părinții noștri prin mînăstiri și să le urmăm.

49. **— Care este cel mai mare rol al mînăstirilor și al călugărilor dintotdeauna?**

— Să se roage neîncetat pentru ei și pentru toată lumea. Să laude permanent pe Dumnezeu, să învețe și să mîngîie pe credincioși. În mînăstiri, Marta trebuie să asculte de Maria, iar nu invers, și să trăiască în armonie una cu alta. De vom face așa „nimenea nu va strica cetatea noastră"!

50. **— Cum trebuie să trăiască călugării pentru a-și mîntui sufletele lor?**

— Să trăiască în dragoste, că spune Mîntuitorul: „Prin aceasta vor cunoaște oamenii că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). Apoi, fiecare să-și facă datoria în direcția lui, adică unde este rînduit, cu bucurie și fără de cîrtire. Să învățăm și pe alții, dar să ne aducem aminte de cuvîntul Domnului, care zice: „Cela ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru împărăția Mea" (Matei 5,

19). Să ne aducem aminte și de cuvîntul proorocului David, care zice: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur" (Ps. 2, 9). Și, în sfîrșit, orice facem să fie spre lauda lui Dumnezeu și să fie făcut cu smerenie, precum ne învață Hristos: „Cînd veți împlini toate acestea, să ziceți că „slugi netrebnice sîntem, că ce am fost datori să facem, aceea am făcut" (Luca 17, 10). Atît călugării, cît și mirenii, dacă au pace între ei, adică pacea Domnului, a conștiinței, și dacă au dragoste, se pot mîntui.

51. — Ce cărți sfinte mai de folos recomandați pentru călugări și mireni?

— Eu m-am folosit cel mai mult de Viețile Sfinților, de pilda vieții lor. Dar de mare folos sînt și învățăturile Sfinților Părinți și mai ales Sfînta Scriptură. Toate sînt de folos la timpul lor.

52. — Ce rugăciuni recomandați pentru călugări și mireni?

— Toate cărțile de rugăciuni sînt de folos, că ne înalță la Dumnezeu, numai să le citim cu evlavie și credință, dar prin rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă", stăm de vorbă cu El. De mare putere și folos este citirea psaltirii și mai ales participarea la slujbele bisericii. Acele rugăciuni care ne hrănesc mai mult și ne atrag sufletul, pe acelea să le facem, numai să nu ne lenevim, că mare război ne dă diavolul ca să nu ne mai rugăm. Rugăciunea cu simțire și lacrimi ne unește cu Hristos, dulcele nostru Mîntuitor.

53. — Cum putem ajuta noi, călugării, la mîntuirea credincioșilor și a oamenilor în general?

— Îi ajutăm prin rugăciune, prin cuvînt și exemplu personal. Scopul pentru care faci o faptă bună, pentru care te rogi, acela contează la Dumnezeu pentru mîntuirea noastră și a celor din jurul nostru. Eu, odată, stăteam pe cerdacul chiliei mele de la Cozancea. În fața noastră, se ridica un deal peste care trecea un drum de cîmp. Într-o zi treceau pe drum mai multe care încărcate, între care era și un om sărac cu un car încărcat cu doi boișori. La un dîmb nu puteau boișorii să ridice, iar omul îi bătea și îi îndemna. Săracii boișori au căzut în genunchi, iar eu fiind pe cerdac m-am așezat în genunchi și cît puteam împingeam de cerdac și ziceam: „Hai, măi boișori, sculați-vă! Hai cu „Doamne ajută!". Așa strigînd, numai ce văd că juncanii se scoală și pleacă, iar eu bucuros, am zis: „Slavă, Ție, Doamne!" Cam așa ar trebui să ajutăm la mîntuirea altora, împingînd la povara lor și rugîndu-ne pentru ei.

54. — Călugării ce fel de milostenie se cade să facă?

— Călugării care au cu ce ajuta, să facă milostenie cu cei ce au nevoie de ajutor. Eu cred că mai mare plată au cei ce ajută pe străini și chiar

pe vrăjmașii lor. Însă, cea mai mare milostenie a călugărilor este să fie săraci de orice materie și să se roage pentru toți. Că zice psalmistul: „Bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima de ea". Cei ce au, să fie ca și cum nu ar avea nimic; iar cei ce nu au nimic, ca și cum ar avea de toate. Mîntuitorul ne învață: „Faceți-vă prieteni din Mamona nedreptății". Adică, de am cîștigat ceva din cele ce nu sînt ale noastre să le dăm la săraci, în numele Domnului. Mare putere are milostenia. Dar pentru călugări, mai mare este sărăcia și rugăciunea curată!

55. — Cum putem să împăcăm pe cei ce sînt certați?

— Întîi să ne rugăm pentru ei. Apoi să-i îndemnăm să se spovedească la duhovnic și să-i sfătuim cu cuvinte din Sfînta Evanghelie să se împace, după cuvîntul Domnu'ui: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Pe cît putem, ne străduim să facem pace, că sîntem fii ai lui Dumnezeu și purtăm în noi pacea Duhului Sfînt. Cei ce nu se împacă unii cu alții, nu se pot împărtăși.

56. — Cîțiva fii duhovnicești i-au cerut părintelui Paisie cuvînt de folos, iar el le-a răspuns:

— Nu vă doresc aici, pe pămînt, nici slavă, nici altceva din cele trecătoare, că toate acestea ne duc la pierzare. Dar, făcînd voia Domnului, veți avea și aici folos îndestulat, și dincolo de mormînt veți avea fericirea cea veșnică.

57. — Altor fii duhovnicești care au ajuns pînă la chilia lui, la Schitul Sihla, le-a zis:

— Să nu uitați de moarte. Toți acei care au umblat după slavă omenească și s-au amăgit de grijile acestei lumi, la sfîrșit au regretat amarnic, dar poate prea tîrziu.

58. — Doi călugări tineri din Mînăstirea Sihăstria i-au cerut bătrînului un sfat duhovnicesc, iar el le-a spus:

— Să aveți frica lui Dumnezeu și să puneți zilnic început bun. Cei care ați șchiopătat, îndreptați-vă; iar care nu ați șchiopătat, stăpîniți-vă cu darul Domnului, să nu cădeți. Că nu-i așa de ușor a trăi, dar este tare greu a muri. Toți cei care mor uită de viața aceasta și în ceasul morții văd înaintea ochilor numai cele ce le-au făcut, bune sau rele. Odată m-am întîmplat lîngă patul unui om nepregătit, care se chinuia să moară, și striga la mine deznădăjduit: „Nu mă lăsa, Părinte Paisie, nu mă lăsa!" Căuta să fugă și striga: „Nu mă lăsa, părinte Paisie"! Și a murit. Dumnezeu să-l ierte!

Altul, care era de mult bolnav, a murit așa frumos! S-a spovedit, s-a împărtășit și a cerut să-l tac călugăr. Joi l-am călugărit în patul lui

de suferință și sîmbătă a plecat la Domnul. Dar, înainte de ceasul morții m-a trimis să chem duhovnicul ca să-i citească rugăciunile de darea sufletului. Apoi a zis: „Aprindeți lumînarea! Degrabă, lumînarea!" Îi aprind lumînarea și voiam să i-o țin eu. Iar el mi-a zis: „Lasă, părinte Paisie, c-o țin eu!" A ținut-o în mîinile lui cîteva minute. S-a uitat la stînga și s-a înfricoșat. Apoi s-a uitat la dreapta și s-a bucurat puțin. La urmă îmi zice: „Părinte, stinge lumînarea că mai am oleacă!" A venit duhovnicul și i-a citit molifta de darea sufletului. Era în zori de ziuă. S-au adunat mai mulți în jurul monahului Ghervasie, că așa îl chema. Am aprins din nou lumînarea, și-a cerut de la toți iertare, a răsuflat adînc și și-a dat duhul cu pace. Iată călugăr pregătit pentru moarte numai în trei zile. Dumnezeu să-l odihnească cu sfinții pe părintele Ghervasie. Mi-a fost ucenic.

59. — Ce să fac, că mă biruiesc de mînie? l-a întrebat un ucenic.

— Mînia nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu, spune Sfînta Scriptură. Cînd te mînii, nu ești stăpînit de duhul lui Dumnezeu, ci ești robit de duhul răzbunării, al mîndriei și slavei deșarte, care te îndeamnă să nu te pocăiești, să nu ierți, să nu te smerești. Să fugim de mînie și de răzbunare și să urmăm Domnului nostru Iisus Hristos, Care ne învață, zicînd: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Să ne rugăm mai mult, părinte!

60. — Ce este smerenia, părinte Paisie? — l-au întrebat odată cîțiva ucenici.

— Smerenia este cugetul înimii noastre care ne încredințează că sîntem mai păcătoși decît toți oamenii și nevrednici de mila lui Dumnezeu. Cînd ne defăimăm pe noi înșine nu înseamnă că avem smerenie. Ci, atunci cînd altul ne ocărăște și ne defaimă, încă în public, iar noi răbdăm și zicem: „Dumnezeu i-a poruncit fratelui să mă ocărască pentru păcatele mele", aceasta este smerenia cea adevărată. Deci, să primim toate ca din mîna și cu voia lui Dumnezeu. Cînd te ocărăște cineva, Dumnezeu îi poruncește să te ocărască. Cînd îți ia cineva vreun lucru, Dumnezeu îi poruncește să-ți ia, ca să te facă călugăr. Cînd te mută de ici colo mai marele tău, Dumnezeu îți schimbă locul, ca să-ți schimbi și năravul și obiceiul. Asta ar fi smerenia cea adevărată. Iar mîndria, dimpotrivă, este atunci cînd te încrezi în tine, în mintea și puterile tale; cînd socotești că ești mai priceput decît altul, mai bun decît altul, mai frumos decît altul, mai sporit în fapte bune și mai plăcut lui Dumnezeu decît altul. Atunci ești stăpînit de păcatul cel urît al mîndriei, de care să ne ferească pe toți Dumnezeu, Cel ce S-a smerit pentru mîntuirea noastră.

Să ne smerim, fraților, că cel mîndru nu se poate mîntui. Să plîngem păcatele noastre aici, ca să ne bucurăm dincolo în veci, că după plecarea noastră din trup, toți ne vor uita. Să nu ne punem nădejdea în oameni, ci numai în Domnul. Că omul se schimbă. Azi îți dă și mîine îți cere; azi te laudă și mîine te ocărăște. Ci, să ne punem nădejdea în mila lui Dumnezeu și nu vom greși niciodată. Să vă ajute Dumnezeu cu harul Lui să vă folosiți de restul vieții, sporind în fapte bune, și mai întîi în smerenie și dragoste, ca să vă mîntuiți sufletele voastre și să folosiți și pe alții, îndemnîndu-i spre Hristos.

61. **Într-o zi aceiași ucenici i-au cerut cuvînt de folos, iar bătrînul le-a răspuns:**

— Dacă am avea noi credința că Dumnezeu este permanent cu noi și în noi, nu ne-am mai teme nici de moarte, nici de foamete, nici de boală, căci am fi încredințați că sîntem în brațele lui Dumnezeu, precum copiii în brațele mamelor lor. Noi însă n-am ajuns la măsura aceasta, că ne încredem în bani și în plăceri mai mult decît în Dumnezeu!

62. **— Cum aș putea să am permanent cugetarea morții și a Judecății de apoi? l-a întrebat un fiu duhovnicesc.**

— Vai de acel om care va cădea în mîinile Dumnezeului celui viu! a răspuns bătrînul suspinînd. De la o închisoare te mai scoate un avocat. Dar cînd se va umple cupa mîniei lui Dumnezeu, unde ne vom ascunde de la fața Lui? Să ne aducem mereu aminte de păcatele noastre și de ceasul judecății viitoare și în veac nu vom mai greși.

63. **— Părinte Paisie, dați-mi un cuvînt de folos —, i-a spus un credincios. Iar bătrînul i-a răspuns:**

— Așa am întrebat și eu pe cineva și mi-a răspuns: Să nu faci tot ce poți; să nu crezi tot ce auzi și să nu spui tot ce știi!

64. **— Altădată, același ucenic i-a cerut cuvînt de mîntuire, iar părintele Paisie i-a răspuns:**

— Să cerem de la Dumnezeu, prin rugăciune, frică de Dumnezeu și cugetare la moarte; că frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii, iar frica de moarte și de judecată ne păzesc de păcate și ne îndeamnă la pocăință. Acesta este, cred eu, cel mai bun sfat pentru mireni. Din frica de Dumnezeu se nasc și cresc în noi credința, nădejdea și dragostea; iar din temerea de moarte se nasc lacrimile și căința pentru păcate.

65. **— Cum să mă port cu aproapele meu, ca să împlinesc porunca dragostei? l-a întrebat un călugăr.**

— Să socotești pe aproapele tău mai bun decît tine, să-i ceri sfat, în loc să-i dai tu, iar lipsurile lui să i le completezi cu dragostea ta. Fă aceasta și te mîntuiești.

66. **— Odată, l-a întrebat un călugăr din Mînăstirea Sihăstria:**

— Părinte Paisie, mă învăluiesc ispitele și parcă nu mai am răbdare!

— Ascultă, părinte, a răspuns bătrînul. Să dăm slavă lui Dumnezeu că ne încearcă cu ispite, cu boli și tot felul de necazuri, aici pe pămînt, iar nu dincolo. Că dacă trăim necăliți prin ispite, nu putem să ne mîntuim. Precum este focul pentru aur, așa sînt ispitele vieții pentru noi. Ne întăresc, ne călesc, ne dau mai multă credință, ne smeresc și ne învață să ne rugăm și să cerem sfat. Cine-i bun, mai bun să se facă și cine a biruit ispita, să se roage pentru cel care este în ispită. Ispitele le biruim prin rugăciune, prin post, prin spovedanie și îndelungă răbdare. După furtună vine și senin, cu darul lui Hristos. Să ne rugăm, părinte. Iar dacă părinții noștri duhovnicești ne mustră pentru îndreptarea noastră, să nu ne supărăm, că drumul mîntuirii este presărat cu ispite. Acum, însă am pățit și noi cum a pățit Elie preotul din Legea Veche, cu feciorii lui. Elie și-a cruțat feciorii și nu i-a mustrat la vreme, cînd greșeau înaintea Domnului, de aceia au murit cu toții și s-au osîndit. Să ne ferească Dumnezeu să avem soarta lui!

67. **— Într-o zi, admirînd bătrînul frumusețile munților și codrilor singuratici de la Sihla, a zis către ucenicii săi, suspinînd din inimă:**

— Tare mă tem să nu rămînem numai cu raiul acesta de aici și să-l pierdem pe celălalt, din pricina lenevirii noastre!

68. **În altă zi, slujea bătrînul vecernia din Postul Mare în biserica Schitului Sihla** și se citea la strană paremia din cartea prooroculuí Isaia despre Judecata de apoi. Iar părintele Paisie stătea în genunchi înaintea Sfîntului Altar și, auzind cele de se citeau a oftat adînc și a zis în sine:

— Vai! Vai! Vai! Ce înfricoșată va fi Judecata lui Dumnezeu cea de pe urmă! și a început a plînge...

69. **Stînd bătrînul într-o zi de vorbă cu ucenicii săi, i-au cerut cuvînt de folos sufletesc, iar el le-a răspuns:**

— Iată ce, părinților. Fiecare își pregătește mîncarea după gustul și placul său. Dacă i se pare dulce, o mai acrește, dacă i se pare nesărată, îi mai pune puțină sare și verdețuri și o face cum îi place; și dacă îi place lui, place la toți. Eu așa cred. Tot așa se întîmplă și cu viața duhovnicească a fiecăruia. Fiecare dintre noi își pregătește mîntuirea cum crede el, cum voiește și cum poate, după rîvna și harul pe care i le-a dat Dumnezeu. Spun bătrînii că foamea este cel mai bun bucătar, iar sărăcia cel mai

bun gospodar. Tot așa și cu mîntuirea sufletului nostru. Rîvna, rugăciunea și smerenia ajută cel mai mult pe calea mîntuirii.

70. **Într-o seară, stînd de vorbă cu cîțiva credincioși, le-a spus această frumoasă istorioară din Prolog:**

— Ascultați. Era un pustnic și cugeta întru sine: cu cine să fie el asemenea? Cu Sfîntul Antonie? Cu Ava Macarie? Iată, aude un glas de sus: „Ce cugeți așa, părinte, că nu ai ajuns nici la măsura lui Zaharia Ciubotarul din cetatea Constantinopolului?" Și nu l-a răbdat inima pe sihastru pînă nu s-a dus la el. „Aici locuiește Zaharia Ciubotarul? M-a trimis Dumnezeu la tine. Dar nici în casă nu intru, nici pe pat nu stau, nici mîncare nu gust, pînă nu-mi spui viața ta!". „Ce viață am eu, părinte, ca să fiu plăcut lui Dumnezeu? Eu sînt mirean și aceasta este femeia mea. Doar atît că, ce cîștig din lucrul mîinilor, împart în trei. O parte o dau la săraci, o parte la biserici și mînăstiri, iar a treia parte o cheltuim pentru casă" . . . „Te jur pe Hristos să-mi spui ce altă faptă bună faci!" a zis pustnicul. Dacă a văzut omul că nu poate tăinui, a zis: „Aceasta este femeia mea de 15 ani, dar cu ea într-un pat niciodată nu m-am culcat!". Și s-a întors sihastrul folosit la chilia lui, dînd laudă lui Dumnezeu.

Am spus această istorioară ca să nu ne mîndrim. Că are Dumnezeu destui drepți și aleși prin sate și orașe, care au familie și greutăți, dar ne întrec pe noi prin răbdare, post, rugăciune, milostenie și viață curată.

71. **În altă zi le-a adăugat și această istorioară din Pateric:**

— A venit odată un pustnic din munte în cetate, s-a suit pe o piatră înaltă și a început a plînge și a strigat: „Oameni buni, nu mă lăsați! Ajutați-mă! Ajutați-mă!" „Ce s-a întîmplat, părinte?" l-au întrebat oamenii. „Eu în viața mea am avut trei datornici. În tinerețe mai mult doi mi-au cerut datoria și m-au luptat. Aceștia sînt desfrînarea și mîndria. De acești doi am scăpat cu cum am scăpat, dar de al treilea datornic nu pot scăpa pînă la moarte. Și acesta este foamea, flămînzia. Ajutați-mă să scap de acest datornic neîmblînzit!". Atunci oamenii i-au dat un galben, s-a dus pustnicul la brutărie, a cumpărat o pîine și a fugit din nou la pustie, nemaiașteptînd să ia restul. Așa am pățit și eu. Nu pot scăpa de al treilea datornic, adică de foame, oricît mă ostenesc să mă înfrînez.

72. **— Părinte Paisie, spuneți-ne un cuvînt despre Rai, — i-au spus odată ucenicii. Iar el le-a răspuns:**

— Să nu iscodim cu mintea unde este raiul și unde este iadul, că nici Sfinții Părinți nu ne dau voie la aceasta. Mîntuitorul atît numai ne-a spus: „Mă duc să vă gătesc loc, ca unde voi fi Eu și voi să fiți" (Ioan 14, 3). Așa ne învață Domnul și nu ne trebuie mai mult. Noi să zicem mereu

rugăciunea Sfîntului Ioan Gură de Aur: „Doamne, nu mă lipsi pe mine de binele Tău cel ceresc; Doamne, izbăvește-mă de muncile cele de veci, Amin".

73. **Mergînd odată cîțiva credincioși la chilia bătrînului, pe cînd se nevoia în munte, la Piciorul Crucii,** i-au cerut cuvînt de folos duhovnicesc. Iar părintele, arătînd pajiștea plină de flori și mireasmă, le-a spus:

— Să vă faceți niște albinuțe harnice care adună nectar și miere din florile cele mai curate și binemirositoare, iar nu niște gărgăuni și bondari care adună hrană din bălegar și din toate buruienile. Rîvniți la faptele bune cele mai de preț și mai ușor de dobîndit, precum dragostea, rugăciunea, mila și smerenia. Din acestea să vă hrăniți și am nădejde că cu acestea vom vedea pe Hristos, Mîntuitorul lumii.

74. **La urmă a adăugat bătrînul și aceste cuvinte:**

— Cel mai bine este ca să fie omul oală de lut, care este bună pentru toate și se folosește de toți în fiecare zi. Și pentru mîncare, și pentru apă, și pentru orice lucru. Pe cînd oala, vasul de aur se pune pe poliță, se încuie în dulapuri, este rîvnit de hoți și se folosește numai la zile mari sau o dată pe an. Oala de lut este vasul trebuințelor zilnice, căci toți o caută și se folosesc de ea. Așa și omul smerit, care nu caută cinste și dregătorie. El rămîne nebăgat în seamă între cei de jos, dar pe toți îi folosește, îi îndeamnă, îi ajută, îi odihnește și toți îl caută și se bucură de el. Mare dar este smerenia pentru călugări și creștini!

75. **— Părinte Paisie, ce este conștiința? l-a întrebat un călugăr. Iar bătrînul a răspuns:**

— Conștiința este îngerul lui Dumnezeu care păzește pe om. Cînd ea te mustră, înseamnă că Dumnezeu te ceartă și trebuie să te bucuri că nu te lasă uitării. Trebuie să avem pururea înaintea noastră păcatele noastre, ca să ne pălmuiască conștiința prin mustrare, să dobîndim lacrimi la rugăciune și să nu mai greșim. Și lui Pavel i-a dat Dumnezeu un înger rău ca să-l lovească peste obraz pentru a nu se înălța cu mintea. Conștiința pomenește păcatele noastre și, pomenindu-le, ne smerește. Hristos a venit pentru mîntuirea păcătoșilor. Deci, să avem nădejde și curaj, să nu mai greșim, să facem milostenie, să ne rugăm după putere și ne mîntuim cu darul lui Dumnezeu.

76. **Un creștin întristat i-a cerut bătrînului cuvînt de mîngîiere, iar el i-a spus:**

— Ascultă, frate. Fără ispite și necazuri nu ne putem mîntui. Dar să nu ne tulburăm, nici să slăbim în credință, că acum diavolul dă mai greu război asupra oamenilor ca altădată, că vede că are timp puțin. Să ne

rugăm, să răbdăm și să ne aducem aminte de cuvintele Domnului care ne-a făgăduit că va rămîne cu noi „pînă la sfîrșitul veacurilor". Nici să ne deznădăjduim de viață în vremea necazurilor, că Dumnezeu nu ne lasă părăsiți. Că precum în vremea Sfîntului prooroc Ilie Tezviteanul, Dumnezeu mai avea „încă 7000 de bărbați aleși care nu și-au plecat genunchiul lui Baal", tot așa și în zilele noastre are Domnul încă destui bărbați și creștini aleși, care sînt tari în credință și nu și-au plecat sufletul în robia patimilor. Are Dumnezeu drepții Lui prin sate și orașe, care Îl slăvesc ziua și noaptea, care trăiesc în feciorie și înfrînare și fac milă cu săracul și cu văduva. Dar numele și numărul lor îl știe numai singur Dumnezeu.

77. O femeie care nu voia să aibă copii mulți i-a cerut bătrînului sfat, ce anume să facă. Iar el i-a răspuns:

— Dacă fugi de copii, fugi de mîntuire. Nici să nu rămîi la un singur copil, ca să nu-l pierzi și pe acela. Mai sănătoși sînt copiii mulți în casă. Iar unde este numai unul sau doi, de obicei și aceia sînt răi sau bolnăvicioși. Aici se împlinește cuvîntul Sfîntului Pavel care zice: „Cine seamănă cu binecuvîntare, cu binecuvîntare va și secera; iar cine seamănă cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va secera" (2 Cor. 9, 6).

A venit la mine nu demult o femeie bătrînă din Grumăzești-Neamț, la spovedanie, și am întrebat-o: „Soră, cîți copii ai?". „Optsprezece copii am avut, părinte! Opt i-am dat lui Dumnezeu, au murit de mici, și zece sînt primii gospodari în sat!".

A venit și o altă femeie, de departe, și am întrebat-o: „Cîți copii ai, creștină?" „Nici unul, părinte". „Dar, cîte avorturi ai?" „Patruzeci de avorturi!" „Du-te, femeie, la un episcop și te mărturisește și te pocăiește cît mai ai vreme, că este înfricoșată judecata lui Dumnezeu!". După lepădarea de credință, cel mai mare păcat care se face în lume este uciderea de prunci. Aceste două păcate atrag grabnică mînie și pedeapsă a lui Dumnezeu peste oameni.

78. Un frate începător l-a întrebat pe bătrînul:

— Părinte Paisie, nu mai pot face ascultarea ce mi s-a dat. Ce să fac?

— Dacă poți și nu vrei este păcat, — a răspuns bătrînul. Iar dacă nu poți, că este prea grea sau ești bolnav, nu este păcat. Numai să-i spui starețului și el îți va rîndui altă ascultare, cum îl va lumina Dumnezeu. În mînăstire nimic să nu faci fără binecuvîntare. Că dacă petrecem sub ascultare și tăierea voii, ne mîntuim cu siguranță.

79. Un călugăr a venit la părintele Paisie și i-a zis:

— Părinte, fac cerere și mă duc la Sfîntul Munte, că aici mă tem că nu mă mîntuiesc! Iar bătrînul i-a răspuns:

— Și eu m-aș duce, dar cînd m-or trimite sau m-or da afară de aici. Așa, știu eu ce cer? Dacă vrem să ne mîntuim să nu ne facem niciodată voia noastră, nici să credem minții noastre.

— Părinte, am auzit că vor duce o parte de călugări la alte mînăstiri.

— Foarte bine! Dar acolo nu este Dumnezeu?

Auzind aceste cuvinte s-a folosit călugărul și s-a întors liniștit la chilia lui.

80. **Cîțiva călugări tineri i-au cerut părintelui Paisie cuvînt de folos, iar el le-a spus:**

— De trei lucruri trebuie să se păzească mai mult călugărul: de beție, de iubirea de argint și de vorbirea cu femei.

81. **Un alt călugăr l-a întrebat:**

— Părinte Paisie, dați-mi un cuvînt de folos.

— Lasă-te întotdeauna în voia lui Dumnezeu și vei avea pace în sufletul sfinției tale. Fă ce ți se poruncește, nu lucra nimic fără binecuvîntare, cînd nu știi întreabă, iar cînd nu ai pe cine întreba, roagă-te și Dumnezeu îți va arăta calea cea mai bună.

— Dar cînd sînt lăsat să aleg singur și nu știu care este voia lui Dumnezeu, ce să fac?

— Roagă-te stăruitor cu post și metanii, măcar trei zile, și ascultă de glasul conștiinței. Cum te îndeamnă ea mai mult, aceea este și voia lui Dumnezeu.

82. **Odată l-au întrebat cîțiva frați:**

— Părinte Paisie, oare de ce nu mai avem dragoste de rugăciune și nu alergăm la biserică cu aceeași rîvnă și evlavie ca la început, cînd am venit la mînăstire?

— Noi sîntem de vină, pentru că slujim mai mult grijilor pămîntești, decît lui Dumnezeu. Am citit la Sfîntul Isaac Sirul aceste cuvinte despre rugăciune: „Semn al răcirii duhovnicești este urîrea rugăciunii". Și în alt loc: „Dacă călugărul face altceva în vremea rugăciunii, acela este batjocorit de diavolul". Așadar, dacă părăsim pravila bisericii, și Dumnezeu ne părăsește pe noi. Dacă înlocuim rugăciunea rînduită la biserică și la chilii cu grija celor trecătoare, sîntem batjocoriți de diavoli, că misiunea călugărilor este una singură: să-l laude neîncetat pe Dumnezeu și să se roage pentru lume și pentru iertarea păcatelor. Numai porunca ascultării de la cel mai mare și slujirea bolnavilor în vremea rugăciunii ne scutește de a merge la biserică. Dar și atunci sîntem datori să ne rugăm cu rugăciunea minții. Răcirea dragostei și împuținarea rîvnei pentru cele sfinte, și mai ales pentru biserică, este semnul pustiirii noastre.

83. **Unui ieromonah tînăr îi dădea bătrînul aceste sfaturi:**

— Să nu primești femei în chilie ca să le dai sfaturi, că este mare primejdie, mai ales pentru călugărul tînăr. Dacă cer sfat de folos, vorbește-le în biserică, iar nu în chilie, și dacă te caută, nu te bucura, ci teme-te, că este primejdie. Că din vorbirea cu femei vine și căderea!

84. **Doi frați începători i-au cerut bătrînului cuvînt de mîngîiere și folos sufletesc. Iar bătrînul, suspinînd, le-a zis:**

— Am citit la Sfîntul Teodor Studitul acest cuvînt: „Sfinte sînt coapsele acelea care au sămînță în Sion"! Binecuvîntați și sfințiți sînt părinții voștri care v-au născut și v-au dăruit lui Dumnezeu. Trăiți cu bucurie și multă dragoste în casa lui Dumnezeu. Mînăstirea este Ierusalim și Sion duhovnicesc. De nevoința noastră de aici depinde dobîndirea Ierusalimului ceresc. Să fiți fericiți că sînteți aruncați în brațele Domnului și locuiți în curțile casei Dumnezeului nostru. Cîți n-ar dori să fie aici cu voi, să cînte împreună cu voi, să se roage și să se bucure împreună cu voi în acest cin îngeresc, dar n-au fost chemați și aleși de Dumnezeu. Deci, bucurați-vă și așteptați mila Lui.

85. **Un duhovnic i-a cerut bătrînului sfat, iar el i-a zis:**

— Cel mai greu pentru preot este Sfînta Liturghie și Spovedania. Unii s-au smintit și chiar au căzut de la spovedanie. Preotul de aceea se cheamă duhovnic, pentru că el este lumină pentru ceilalți și poartă în el darul Duhului Sfînt. Și dacă are în el pe Duhul Sfînt, el nu se smintește de neputințele oamenilor, că este Harul deasupra lui și poate să lecuiască sufletele oamenilor. Iar dacă este pătimaș, Duhul Sfînt nu lucrează în el și ușor se smintește cînd aude păcatele oamenilor. Un astfel de preot nu trebuie să spovedească lumea. Duhovnicia se dă, după Canoane, numai celor mai vîrstnici și cercați. Duhovnicul trebuie să fie lumină pentru toți, părinte pentru toți, sfetnic bun și povățuitor iscusit de suflete. Să fie păstor adevărat, iar nu năimit, care slujește cele sfinte pentru bani și cîștig pămîntesc. El trebuie să fie ca o lumînare în sfeșnic, ca să lumineze tuturor, iar nu sub pat. Duhovnicul, chiar dacă se smintește uneori de păcatele oamenilor la spovedanie, în nici un caz el nu trebuie să smintească pe credincioși, că atunci a pierdut toată osteneala. Oridecîteori spovedim, sîntem datori mai întîi să ne rugăm, apoi să fim blînzi și cu dreaptă socoteală și cu darul lui Dumnezeu putem dobîndi pe mulți.

86. **Un frate de mînăstire a cerut cuvînt de folos de la părintele Paisie, iar sfinția sa i-a spus:**

— Cel mai bun sfat care ți-l dau este să ai răbdare în mînăstire la toate. Că dacă sfinții răbdau chinuri de moarte de la păgîni pentru dragos-

tea lui Hristos, cum noi să nu răbdăm un cuvînt de mustrare de la creștini și de la părinții noștri care au pe Dumnezeu și vor să ne mîntuiască?

87. **Un alt frate l-a întrebat pe bătrînul:**

— Părinte, ce să fac în vreme de ispită, ca să nu mă biruiască?

— Frate, una să faci: să te rogi și să rabzi pînă vine eliberarea. Ai văzut: cînd vine ploaia cu fulgere, cu tunete și furtună, fugi în casă la adăpost; iar după ce trece furtuna ieși din nou afară. Așa și în mînăstire. Cînd vin ispitele și te împresoară, fugi la rugăciune în biserică, fă un paraclis la Maica Domnului, închină-te la sfînta Cruce, citește o catismă sau două din Psaltire; iar după ce trece ispita și se face liniște în suflet, ieși din nou la ascultare și mulțumește lui Dumnezeu că te-a acoperit în vremea necazului.

88. **Unui frate care voia să plece în altă mînăstire i-a dat acest sfat:**

— Este păcat să te duci de voia ta în altă mînăstire, că nu ai răspuns înaintea lui Dumnezeu. Că dacă pleci nealungat din mînăstire sau din țară, îți faci voia ta și nu împlinești cuvîntul lui Hristos care zice: „De vă vor alunga din cetatea aceasta, duceți-vă în altă cetate..."

89. **O femeie bolnavă s-a mărturisit la bătrînul și a cerut canon, iar el i-a răspuns:**

— Canonul bolnavului este patul suferinții. Să rabzi boala cu mulțumire și te mîntuiești. Cît mai poți, zi „Tatăl nostru", rugăciunea „Doamne Iisuse", „Sfinte Dumnezeule", „Crezul", „Doamne, ajută" și dacă nu cîrtești în boală și te spovedești regulat, dobîndești viața veșnică înaintea multora.

90. **Unii bătrîni l-au întrebat pe părintele Paisie:**

— Care este cel mai greu păcat în lume, astăzi?

— Cel mai greu păcat pe care îl fac oamenii astăzi este necredința în Dumnezeu, că de aici se nasc toate păcatele pe pămînt. Că dacă omul nu crede și nu se teme de Dumnezeu, nu mai are nici un sprijin, nici o nădejde, nici o bucurie, nici un scop pe pămînt și cade în toate relele și în prăpastia deznădejdii, de care să ne izbăvească Hristos și Maica Domnului.

91. **Odată au venit cîțiva preoți duhovnici la părintele Paisie și l-au întrebat despre taina Sfintei Spovedanii.** Iar bătrînul suspinînd, le-a zis:

— Ei, părinților, duhovnicia este grea, mai ales în zilele noastre! Păcate multe, credință puțină, rugăciune din fugă, vremuri de pe urmă .. Numai mila Lui ne poate mîntui!

92. **Și iarăși l-au întrebat;**

— Este bine să primim la spovedanie pe cei pătimași, care nu se pot lăsa de păcate?

— Sîntem datori a primi la mărturisire pe orice păcătoși; încă cu toată dragostea. Căci chiar de nu fac canonul, măcar știu cît de mare este păcatul și ce osîndă îi așteaptă de nu se vor pocăi. Astfel, poate se îndreaptă și ei și părăsesc cele rele în viitor.

93. **Apoi iarăși l-au întrebat pe bătrînul:**

— Predica în biserică, rugăciunea pentru toți, sfătuirea mirenilor, milostenia și celelalte fapte prin care căutăm să folosim pe credincioși, ne ajută la mîntuire?

— Dacă pentru un pahar de apă dat în numele Domnului nu ne vom pierde plata, cu atît mai mult pentru rugăciune, sfătuire și milostenie făcută cu credință și dragoste. Numai să nu ne biruim de iubirea de argint și de slava deșartă, că mîndria și lăcomia ne jefuiesc toată plata ostenelilor noastre și ne aduc încă și osîndă. Să învățăm din pilda fariseului. Gîndul și părerea că el este mai bun decît vameșul, acelea l-au osîndit înaintea lui Dumnezeu.

94. **— Cum pot scăpa de părerea de sine și de gîndurile cele necurate? l-a întrebat un fiu duhovnicesc.**

— Prin aducerea aminte de ceasul morții. Să nu uităm ce am fost înainte de a fi, ce după naștere, ce sîntem astăzi și ce vom fi mîine și să le atribuim toate lui Dumnezeu.

95. **— Dacă învăț pe alții în biserică și acasă, a zis același, dar nu fac ce spun, cad sub osînda lui Dumnezeu? Ce trebuie să fac pe viitor?** Iar părintele Paisie a răspuns:

— Aici și eu sînt vinovat. Dar m-am mărturisit duhovnicului meu că nu fac ce învăț pe alții și el mi-a spus să fac asemenea celui cu talanții din pilda Mîntuitorului, adică să nu-i îngrop, spre osîndă, ci să-i dau la alții care pot lucra cu ei și aduc dobîndă. Chiar dacă noi sîntem leneși, să dăm argintul, adică darul dat nouă, înțelepciunea, cuvîntul de învățătură, o carte bună, celor harnici și mai rîvnitori care lucrează cu el. Și așa înmulțim talantul, împrumutîndu-l unii altora și ajutînd la mîntuirea oamenilor.

96. **— Ce sfat mai de folos dați ucenicilor de prin mînăstiri și sate, care vă iubesc și se roagă pentru mîntuirea sfinției voastre?**

— Să trăiască în dragoste desăvîrșită unii cu alții, să se roage mereu, să iubească biserica și citirea sfintelor cărți, să asculte de duhovnicii lor,

să facă multă milostenie, că aceea poate mult la Dumnezeu și să fie întru toate smeriți și blînzi. Cu un cuvînt, să facem cu toții fapte vrednice de rai și să nu uităm de moarte niciodată. De vom face așa, sigur ne mîntuim!

97. **Unul din ucenicii mai apropiați i-a zis bătrînului:**

— Ce cuvînt de învățătură îmi lăsați ca testament, pentru a mă mîntui și pe mine și a ajuta și pe alții pe calea mîntuirii?

— Să facem și noi ceea ce învățăm pe alții, și tot ce facem în viață să fie spre slava lui Dumnezeu și spre folosul aproapelui, că „dragostea acoperă mulțime de păcate". Acest testament vă las tuturor ucenicilor, mei, adică testamentul dragostei, cum ne învață însuși Mîntuitorul: „Întru aceasta vor cunoaște oamenii că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35).

98. **— Unde ați dori să aveți mormîntul, părinte Paisie?** l-a întrebat ucenicul său.

— Aș fi voit ca unde îmi va ieși sufletul din sărmanul meu trup, acolo să-mi fie mormîntul. Deocamdată, aici în Schitul Sihla doresc să mă pocăiesc.

99. **— Ce legămînt duhovnicesc aveți cu părintele Cleopa?** l-a întrebat același ucenic.

— În toamna anului 1935 părintele Cleopa venea din armată și a trecut pe la mine, la schitul Cozancea, să ia binecuvîntare. Și la plecare cum îl petreceam prin pădure, l-am întrebat:

— Ei, acum ce ai de gînd să faci, frate Costache? că încă nu era călugăr. Rămîi la Cozancea? Sau te duci din nou la Sihăstria?

— M-aș duce tot la Sihăstria, părinte Paisie, unde am stat cinci ani și unde sînt mormintele fraților mei. Acolo am mai multă liniște . . .

Atunci ne-am descoperit amîndoi, am stat în genunchi, am făcut trei metanii și eu am zis această rugăciune: „Doamne, binecuvîntează făgăduința noastră ca să fim amîndoi împreună, și în veacul acesta și în cel ce va să fie. De voi muri eu întîi să fie el la capul meu, iar de va muri el întîi să fiu eu la capul lui! Amin!" Apoi ne-am sărutat amîndoi și ne-am despărțit . . . De părintele Cleopa sînt legat cu inima cel mai mult în viața aceasta!

100. **— Vă mulțumesc, părinte Paisie, pentru aceste frumoase cuvinte de folos sufletesc.**

— Să ne vedem cu toții la ușa Raiului, părinte Ioanichie!

— A m i n !

PROTOSINGHELUL IOIL GHEORGHIU

Mînăstirea Sihăstria

(n. 1908—1986)

Părinții din Mînăstirea Sihăstria și credincioșii din împrejurimi pomenesc cu deosebită evlavie numele Protosinghelului Ioil Gheorghiu. Sfinția sa este un duhovnic iscusit, blînd, milostiv și cu inimă curată față de Dumnezeu și de oameni. Apoi este un părinte al desăvîrșitei ascultări, al smereniei și rugăciunii. Puțini din obște iubesc slujbele bisericii, buna rînduială și liniștea precum le iubește părintele Ioil. Însă, pentru a ajunge la această măsură duhovnicească, i-au trebuit peste 50 de ani de nevoință, de ascultare, de răbdare și renunțare la toate cele trecătoare. Altfel nu putem dobîndi pacea conștiinței și nădejdea mîntuirii.

Mă apropii cu vădită bucurie de chilia părintelui Ioil Gheorghiu. O chilie retrasă în livadă, în care iradiază din belșug lumina soarelui, liniștea și binecuvîntarea. Ușa chiliei sale nu este niciodată încuiată, semn că întotdeauna este treaz cu mintea, că este mereu în așteptarea Mirelui Hristos, și, în același timp, gata să primească și să odihnească sufletește pe oricine și la orice oră. Sfinția sa păstrează încă tradiția călugărilor de demult, care nu încuiau niciodată porțile mînăstirii, ușa bisericii, a bucătăriei, a trapezei și a chiliilor.

Bătrînul stă în genunchi și se roagă din Ceaslov. Lîngă el un sfeșnic cu lumînare aprinsă și miros de tămîie. Aștept pe cerdac să-și termine rugăciunea. Cît de scumpi sînt acești părinți care aduc pînă la noi mireasma și evlavia unei generații care se sfîrșește. Ieroschimonahul Ioil nu este un călugăr cărturar, dar este smerit, cu multă dragoste și curat cu inima. Și pe aceștia îi fericește Dumnezeu mai întîi.

1. **— Binecuvîntează-mă, părinte Ioil! Bucuros de ucenici?**

— Domnul să ne binecuvînteze, părinte Ioanichie! Tare mă bucur că nu mă ocoliți. Dumnezeu să vă răsplătească dragostea. Cît timp mai ținem umbră pămîntului și cît ne îngăduie Mîntuitorul să trăim în trup, mai veniți să ne sfătuim duhovnicește. Că zice Sfînta Scriptură: „Mîntuirea stă întru multă sfătuire". Și iarăși: „Cei ce nu se sfătuiesc, cad ca frunzele" (Pilde 11, 14). După ce voi pleca din trup nimeni nu va mai deschide ușa chiliei mele.

2. **— În ce an ați venit la mînăstire, părinte Ioil?**

— Am venit în mai, 1932. Aveam 24 de ani. Mama mea rămăsese văduvă din 1916, cu patru copii, că tata a murit în războiul mondial. Mama însă era o femeie bărbătoasă și evlavioasă. Muncea mult să ne poată

crește și hrăni. Mîngîierea noastră era Dumnezeu și preotul satului. Îl chema Gheorghe Mironescu. Un preot mare la suflet. El a făcut biserică de piatră la noi, în satul Cut, aproape de Piatra Neamț. Îl ajutam la biserică și era tare mulțumit de mine.

3. **— Cine v-a îndemnat să veniți la mînăstire?**

— Chemarea lăuntrică, părinte, aceasta m-a îndemnat. Glasul inimii a fost mai puternic ca orice. Mama era și ea bucuroasă să aibă un fecior la mînăstire. De aceea nu m-a oprit să mă fac călugăr.

4. **— Cum era viața duhovnicească în Mînăstirea Sihăstria, acum 50 de ani?**

— Era foarte aspră, datorită egumenului de atunci, protosinghelul Ioanichie Moroi, care venise din Sfîntul Munte. Rînduiala vieții de obște se respecta cu strictețe. La biserică nu se dădea binecuvîntare de slujbă dacă lipsea unul, afară de cei bolnavi sau plecați în ascultare. Cel care nu venea noaptea la utrenie, nu mînca a doua zi. Masa se dădea o dată pe zi, de post, la orele 3 după amiază, afară de sîmbătă și Duminecă. Chiliile erau foarte simple și nu se încuiau niciodată, că nu era cine și ce lua din ele. Toată grija era numai pentru suflet. Nimeni nu avea voie să aibă bani, avere sau ceva de mîncare pe la chilii. Toți aveam un cuget și un suflet, că toți eram la ascultare, toți la biserică, toți la masă. Era alt duh de pace pe vremea aceea și toți eram mulțumiți.

5. **— Ce fel de nevoință avea părintele Ioanichie Moroi, căruia i-ați fost ucenic?**

— Era aspru cu sine și iubitor de osteneală. Postea mult, se ruga mult, mai ales citea Psaltirea; la biserică era nelipsit, avea mare dragoste spre toți și ne citea zilnic cuvînt de învățătură la trapeză, cînd mîncam. El a slujit 20 de ani Sfînta Liturghie, zilnic, că era singur preot și în cele patru posturi nu mînca, decît numai sîmbăta și Dumineca, că îl întărea darul lui Dumnezeu. Eu îi știu cel mai bine viața lui, că i-am fost ucenic de chilie chiar din prima zi cînd am venit, pînă în anul 1945 cînd s-a dus la Domnul. Apoi, făcea sute de metanii pe noapte, ținea mereu tăcere și zicea permanent rugăciunea inimii, adică „Doamne Iisuse . . .” Purta încălțăminte fără de ciorapi, vară și iarnă, și dădea mîncare la toți închinătorii care veneau la mînăstire.

6. **— Ce cuvinte de învățătură vă dădea părintele Ioanichie Moroi?**

— Cel mai mult ne sfătuia să păzim aceste trei lucruri: să avem frică de Dumnezeu, să ne păzim mintea curată de gînduri și imaginații rele și să nu uităm rugăciunea „Doamne Iisuse”. Apoi, ne îndemna pe fiecare să ne facem canonul de rugăciuni și metanii la chilii, să ne ferim de vor-

birea cu femei, de vin mult și de agonisirea de bani și avere. Odată am intrat în chilie la părintele, pe cînd se ruga, și cum m-a văzut mi-a zis: „Închină-te și fă metanii că iată, Maica Domnului este aici de față și mi-a spus că de azi înainte ia în grija ei mînăstirea noastră . . .!". Iar cînd eram obosit și supărat de ispite, bătrînul mă mîngîia cu aceste cuvinte: „Drăguță, ai răbdare, fii în pace și nu mai băga toate în seamă!". Cînd mă întorceam de la ascultare, mă îmbărbăta cu aceste cuvinte: „Frate Ioane, ți-o fi foame; ți-o fi sete, ești obosit! Ai nădejde. Ne întărește Maica Domnului! Roagă-te puțin și culcă-te ca să putem merge la utrenie!". Iar cînd greșeam cîte ceva, îmi zicea cu glas blînd: „Drăguță, îmi dai voie să te ocărăsc puțin!". Era foarte apropiat de noi toți. De aceea, în orice clipă îți deschidea ușa și inima sa și puteai să-i spui totul, fără frică. Așa era părintele Ioanichie. A murit în mare lipsă de cele pămîntești și de mai înainte și-a cunoscut ceasul sfîrșitului.

7. — **Care era programul slujbelor și ascultărilor, acum 50 de ani?**

— La ora 5 dimineața suna deșteptarea. Pînă la orele 7 fiecare își făcea pravila și canonul la chilie. Între orele 7 și 10 luam parte cu toți la ceasuri, acatist și Sfînta Liturghie. Apoi mergeam la ascultările mînăstirii în frunte cu părintele stareț pînă la orele 14,30, cînd suna clopotul de masă. La orele 15, adică 3 după amiază, mergeam la vecernie. Pe urmă ne retrăgeam la chilii, mai citeam cărți sfinte și ne făceam rugăciunea de seară, paraclisul Maicii Domnului, canonul îngerului, și altele. La orele 19,30 se trăgeau șapte lovituri în clopot, după care fiecare se ducea în chilie și nu avea voie să mai vorbească unul cu altul. Pînă la utrenie ne odihneam, unii pe pat, alții pe scaune, iar alții nu dormeau de loc. La orele 23,30 suna clopotul de utrenie și un frate deșteptător ne chema pe toți la biserică. Ce frumoasă era viața călugărească în Sihăstria pe vremea aceea!

8. — **Care v-a fost cea mai mare bucurie duhovnicească în anii tinereții?**

— Aceea că m-a adus Maica Domnului din lume în acest loc binecuvîntat și că am fost ucenic de chilie părintelui și starețului meu Ioanichie Moroi. Aceasta a fost cea mai mare bucurie din viața mea, că am avut de la cine lua pildă de viață călugărească. Multe lucruri bune m-a învățat și multe am văzut și auzit de la dînsul.

9. — **Cum trebuie să se pregătească un preot pentru Sfînta Liturghie?**

— După tipic. Mai întîi, preotul trebuie să se mărturisească la duhovnicul lui și să fie împăcat cu toată lumea. Apoi să-și facă rînduiala de rugăciune și canon, după tipic, cu toată evlavia și cu mare frică de

Dumnezeu. Cînd slujește la biserică, preotul trebuie să fie permanent în rugăciune, să aibă lacrimi în ochi și să nu vorbească cu nimeni, că stă înaintea Domnului. Că în Sfîntul Altar preotul se roagă pentru toată lumea și se află înaintea Prea Sfintei Treimi. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că „preotul trebuie să se și jertfească, iar nu numai să jertfească". Iar psalmistul zice: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!". Este oprit cu desăvîrșire să slujească cele sfinte, preotul care este neîmpăcat cu aproapele și nespovedit la duhovnic.

10. — **Cum trebuie să stăm noi la Sfînta Liturghie?**

— Ca înaintea tronului Prea Sfintei Treimi. Cu atenție, cu mintea curată de grijile lumii și cu mare frică de Dumnezeu, pentru că în timpul Sfintei Liturghii se jertfește Hristos pe Jertfelnic pentru mîntuirea noastră. Mi-aduc aminte de un frate al părintelui Cleopa, anume monahul Gherasim, cu viață foarte aleasă, că fiind bolnav, cerea să-l aducă frații cu targa la biserică, numai să nu piardă Sfînta Liturghie. Odată i-am dat părintelui Gherasim să citească o carte de folos sufletesc și cînd mi-a adus-o înapoi, mi-a zis: „Cuvintele acestei cărți mă vor judeca!".

11. — **Cum vi s-a părut viața duhovnicească în Mînăstirea Sihăstria, sub stăreția părintelui Cleopa?**

— În timpul stăreției părintelui Cleopa Ilie (1945—1949), Mînăstirea Sihăstria a progresat foarte mult duhovnicește. Obștea a crescut pînă la 80 de părinți și frați, la biserică se făceau slujbe după rînduială, cu toată evlavia, cu cîntări frumoase și cu predică în fiecare sărbătoare. Predicile părintelui Cleopa au umplut mînăstirea de frați și de credincioși. El a introdus citirea permanentă a Psaltirii în biserică de către toată obștea, în frunte cu starețul. Fiecare era rînduit să citească cîte două ore, zi și noapte, afară de orele de slujbă. Tot el a introdus privegherile de toată noaptea la praznicele împărătești, ca la Sfîntul Munte. Părintele Cleopa este un om cu darul lui Dumnezeu. El vorbea frumos și singur împlinea cu fapta ceea ce învăța pe alții. La toate era întîi: și la rugăciune, și la biserică, și la învățătură, și la post, și la milostenie. Pentru aceasta era iubit și ascultat de toți: că vorbea și cu cuvîntul, și cu fapta. În timpul stăreției sale domnea multă pace și liniște în mînăstirea noastră.

12. — **Ce au lăsat mai deosebit în obștea Mînăstirii Sihăstria acești doi mari stareți, Protosinghelul Ioanichie Moroi și Arhimandritul Cleopa Ilie?**

— De la părintele Ioanichie Moroi, starețul nostru al tuturor, a rămas în Sihăstria viața de obște întemeiată de sfinția sa, după exemplul său personal. La aceasta a ajutat foarte mult viața sa curată, de ascet, plină

de dragoste pentru tot soborul. De la părintele Cleopa Ilie a rămas citirea neîntreruptă a Psaltirii în biserică, cuvîntul său înțelept cu care ne învață pe toți calea mîntuirii și dragostea sfinției sale, care a cucerit toate sufletele. Dacă avem pe sfinția sa în mijlocul nostru, nu trebuie să mai avem noi grijă de altceva, decît să facem cele ce ne învață. Dumnezeu este cu el și noi vedem și simțim acest lucru. Mulți credincioși, călugări, preoți și arhierei îl admiră și vin să-l asculte vorbind, chiar și de peste hotare, pentru că are în el darul lui Dumnezeu. Toți frații și călugării doresc să rămînă mereu în preajma sfinției sale, datorită dragostei sale fără margini pe care o simțim fiecare lîngă dînsul. În orice loc și în orice timp este gata să-ți dea sfatul cel mai bun. Pentru aceea îl căutăm și îl iubim cu toții.

13. — **Ce părere aveți de transferarea părintelui Cleopa ca stareț la Mînăstirea Slatina, în anul** 1949?

— A fost o adevărată binecuvîntare de la Dumnezeu, atît pentru Mînăstirea Slatina, cît și pentru credincioșii din Bucovina. A format o obște puternică la Slatina, cu rînduială ca la Sihăstria, cu slujbe frumoase, cu predică și masă la toți închinătorii, iar prin învățăturile și predica sa a întărit și unit pe credincioșii ortodocși împotriva sectelor care caută să-i amăgească.

14. — **Între anii 1949—1959 ați fost stareț la Mînăstirea Sihăstria. Cum ați dus această grea ascultare?**

— M-am străduit din toată puterea să urmez pe înaintașii mei, care m-au format și m-au îndemnat la lucruri bune. Îmi dădeam silința să păstrez fără știrbire tot ceea ce am moștenit de la cei doi mari stareți, Ioanichie Moroi și Cleopa Ilie. Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sfaturile părinților am dus zece ani această grea ascultare. În acest timp obștea s-a mărit din nou pînă la 70 de viețuitori, slujbele se mențineau întocmai, citirea Psaltirii, ascultările, posturile, masa de obște și celelalte. Nimeni nu-și încuia chilia și era mare încredere între noi. Atunci eram și eu mai tînăr, aveam mare rîvnă și putere de lucru și slujeam mînăstirea cu toată inima. Nu aveam nimic de ascuns și făceam toate cu rugăciune, cu sfat și binecuvîntare. De aceea în acești ani Sihăstria a progresat, atît duhovnicește, cît și material.

15. — **Cum vi se părea viața duhovnicească din mînăstiri, acum 30—40 de ani, față de cea din zilele noastre?**

— Viața duhovnicească — în mînăstiri — acum 40 de ani era mult mai sporită și mai înaltă ca în zilele noastre. Atunci fiecare venea la mînăstire numai cu gîndul să-și plîngă păcatele sale și să slujească cu credință lui Dumnezeu, în smerenie și supunere. Toți făceau ascultare cu dragoste,

se supuneau rînduielilor mînăstirii și nimeni nu dorea nimic pentru sine, decît să-și mîntuiască sufletul. În zilele noastre, rîvna, evlavia, credința și ascultarea au slăbit. De aceea vin mai puțini la mînăstire și nu au multă smerenie și răbdare. Însă cu darul lui Dumnezeu și cu rugăciunile Maicii Domnului avem nădejde.

16. — **Ce faptă bună a slăbit mai mult astăzi în mînăstirile noastre?**

— Principala virtute care a slăbit astăzi prin mînăstiri este dragostea, în care sînt cuprinse toate faptele bune. Dragostea în mînăstiri se întărește mai ales prin exemplul personal al bătrînilor. Nu-i destul să se spună tinerilor cuvinte de folos. Ei trebuie să vadă părinți îmbunătățiți cu fapte bune, pe care să-i poată urma. În mînăstire trebuie să te străduiești să faci toate din inimă, cu multă dragoste și supunere. Apoi, să ierți totul, ca să fii iertat și tu și să ai pace. Duhovnicii să poarte grijă de cei tineri și să-i sfătuiască cu duhul blîndeții, cu multă răbdare și bunătate. În mînăstirile în care se găsesc duhovnici buni, acolo vin tineri mai mulți și mai buni și se bucură de o viață duhovnicească mai înaltă. Stareții și duhovnicii din mînăstiri trebuie să fie o pildă prin viața lor pentru toți. Numai așa se poate îndrepta și spori viața duhovnicească.

17. — **Cum pot crește mînăstirile în dragoste și în toate faptele bune?**

— Numai prin biserică, prin sfînta rugăciune. Biserica este inima, sufletul unei mînăstiri. Este corabia mîntuirii noastre. Și precum omul fără inimă moare, tot așa călugărul și credinciosul fără biserică, fără participarea la sfintele slujbe moare, se răcește în credință, este robit de patimi. Mergerea la biserică, participarea la cele șapte laude și mai ales la Sfînta Liturghie zilnică este izvorul tuturor faptelor bune. Eu, cît puteam, niciodată nu lipseam de la biserică, ziua și noaptea. Mergeam pe drumuri pentru mînăstire, mai ales ca stareț, dar unde ajungeam, sau cînd mă întorceam, întîi intram în biserică să ascult slujba, apoi mă duceam la chilie. Și mi-a ajutat întotdeauna Dumnezeu.

18. — **Care este importanța Spovedaniei și a Sfintei Împărtășanii pentru formarea duhovnicească a călugărilor din mînăstire?**

— Aceste două Sfinte Taine formează piatra fundamentală, temelia vieții duhovnicești într-o mînăstire. Fără duhovnici buni și fără spovedanie deasă a întregului sobor, chiar săptămînală, nici frații, nici călugării din mînăstire nu pot spori, nu se pot forma duhovnicește. Prin deasa spovedanie a gîndurilor se strică cuibul vrăjmașului care se luptă asupra noastră și păcatul nu poate prinde rădăcină. Iar Sfînta Împărtășanie primită cu multă pregătire, cu post și rugăciune, după sfatul duhovnicului, aduce omului iertare de păcate, harul mîntuirii, bucurie și multă nădejde

de mîntuire. La noi, la Sihăstria, pe timpul stareţului nostru Ioanichie ne spovedeam în fiecare zi, seara. Sau cel mai rar la cîteva zile. În timpul părintelui Cleopa spovedania se făcea ca şi acum, o dată pe săptămînă, vinerea. Sfînta Împărtăşanie se făcea o dată pe săptămînă, pentru schivnici şi cei bolnavi; iar pentru ceilalţi la trei săptămîni, sau cel mai rar o dată pe lună, după sfatul Sfîntului Ioan Gură de Aur din „Mărgăritare" şi din „Împărţire de grîu". Prin Sfînta Împărtăşanie primim pe Domnul nostru Iisus Hristos în sufletul nostru. Să le dorim deci din toată inima, căci ce binefacere mai mare, care dar mai preţios şi ce dragoste mai fierbinte s-ar putea asemăna cu aceste dumnezeieşti daruri?

19. — **Părinte Ioil, după experienţa sfinţiei voastre de stareţ şi duhovnic, cum se poate menţine mai bine unitatea duhovnicească a vieţuitorilor dintr-o mînăstire?**

— Unitatea este rod al dragostei. Iar dragostea şi armonia se întăresc în mînăstire prin cele ce am spus pînă acum. Adică prin participare regulată la slujbele zilnice ale bisericii, prin deasa spovedanie şi Sfînta Împărtăşanie. Apoi nimeni să nu ţină minte răul şi fiecare să se considere mai mic decît fratele său. Avva Dorotei spune că atîta vreme cît avem încredere unii în alţii şi se păstrează dragostea, există unitate şi armonie în obşte; iar cînd nu este încredere, încep bănuielile şi tulburările în mînăstire.

20. — **Ce mijloace mai bune şi folositoare recomandaţi pentru creşterea şi formarea duhovnicească a fraţilor şi călugărilor din mînăstiri?**

— În mînăstiri fraţii se bucură că au fost scoşi de Hristos din noianul păcatelor, al ispitei şi al tuturor influenţelor rele ce vin de la diavolul. Aici au ajuns la limanul mîntuirii. Aici se află în corabie împreună cu Hristos şi pot cel mai uşor să crească şi să se desăvîrşească pe calea mîntuirii. Rugăciunea permanentă, postul, Spovedania, Sfînta Împărtăşanie, smerenia, citirea cărţilor sfinte, ascultarea necondiţionată şi răbdarea sînt cele mai importante fapte bune care îi ajută să urce spre Hristos. Însă exemplul personal al stareţului şi al duhovnicilor îi îndeamnă cel mai mult să se lupte şi să-i ajungă din urmă.

Am citit într-un manuscris vechi că Sfinţii Părinţi recomandau douăsprezece porunci fraţilor şi călugărilor din mînăstiri pentru a se mîntui. Să le citesc pe rînd:

1). Nu avea prietenie cu femeie, ca să nu arzi de focul ei;

2). Nu avea dragoste spre copii tineri, ca să nu cazi în laţul diavolului;

3). Nu avea prietenie cu mai marele tău, ci te supune şi ascultă porunca lui, iar după faptele lui nu face;

4). Nu ieşi adeseori în lume, nici să zici în tine că ai ochiul sufletului curat, că foarte curînd îl vei face pe el necurat;

5). Nu bea vin cu dulceaţă întru beţie, ca să nu cazi în urîciunea lui Dumnezeu;

6). Nu mînca de două ori pe zi, ca să nu se întărească trupul tău şi se va scula cu război tare asupra ta;

7). Nu închide celui străin uşa ta, ca să nu-Şi închidă şi Dumnezeu despre tine uşa Sa, că „cu ce măsură veţi măsura, vi se va măsura vouă", zice Domnul;

8). Cercetează pe cel bolnav şi neputincios, ca să te cerceteze şi pe tine Dumnezeu cu darul şi cu mila Sa;

9). Nu dormi mult, ci fii treaz şi te roagă lui Dumnezeu, ca să poţi scăpa de lanţurile diavoleşti;

10). Slujbele sfintei biserici păzeşte-le cu mare osîrdire, că zice Domnul: „Pe cel ce Mă preamăreşte pe Mine şi Eu îl voi preamări pe el";

11). Păzeşte întru curăţenie şi sfinţenie trupul tău şi orice vei cere la Dumnezeu în curînd vei lua;

12). Nu cerca să ai ceva mai mult decît îţi trebuie, ci toate să-ţi fie măsurate cu măsură, după trebuinţă. (Pateric, ms. nr. 1, fila 268, Biblioteca Episcopiei Romanului).

Aceste porunci de le vom păzi, părinte, ne vom mîntui în Domnul.

21. — Cum se pot forma duhovnici buni prin sate şi mînăstiri?

— Spunea odată un mare ierarh ortodox: „Daţi-mi duhovnici buni şi voi schimba faţa lumii". Duhovnicul este sufletul unei mînăstiri. Un duhovnic bun se formează după multă nevoinţă şi osteneală şi este un vas ales al Duhului Sfînt. În el se odihneşte harul lui Dumnezeu mai mult ca în ceilalţi creştini. Duhovnicul trebuie să se roage mai mult ca ceilalţi călugări, să fie întîi la biserică, la ascultare, la post, la milostenie şi la toată fapta bună. El trebuie să cunoască foarte bine Sfînta Scriptură, Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, ca să poată învăţa şi vindeca pe fiecare ce vine la dînsul. El trebuie să unească cu multă înţelepciune şi dreaptă socoteală scumpătatea cu iconomia, asprimea cu blîndeţea, canonul cu iertarea. Altfel, ori se osîndeşte pe sine, ori aruncă în osîndă pe fiii săi duhovniceşti. Duhovnicia este un mare dar al lui Dumnezeu. Eu întotdeauna m-am temut de duhovnicie mai mult decît de Sfînta Liturghie şi cu mare grijă am primit la spovedanie. Dar dacă sîntem sub ascultare şi ne rugăm mai mult, avem nădejde.

22. — De ce astăzi nu mai avem duhovnici devotaţi şi iluminaţi de Duhul Sfînt ca în trecut?

— Pentru că a slăbit credinţa şi dragostea noastră pentru Dumnezeu, şi acolo unde nu este credinţă multă şi dragoste fierbinte pentru Hristos, nu poate exista nici viaţă duhovnicească.

23. — Cum trebuie să fie un stareț, după Dumnezeu?

— Starețul unei mînăstiri îl reprezintă pe Hristos. El lucrează în numele lui Hristos și al ierarhului respectiv. Deci, cum a lucrat Domnul pe pămînt, așa trebuie să lucreze și starețul. Adică să fie om al rugăciunii, să iubească pînă la jertfă pe Hristos, Biserica, pe fiii săi duhovnicești, pe săraci și pe toți oamenii. Să iubească postul, tăcerea, citirea sfintelor cărți, slujbele din biserică, ascultarea, spovedania și să fie smerit. Ca începător al obștii, starețul trebuie să fie un exemplu viu pentru ceilalți. Nici prea aspru, nici prea iertător, nici prea legat de cele pămîntești, nici nepăsător, ci să împace după Sfînta Evanghelie pe Marta cu Maria. Călugării sînt datori să se roage permanent pentru starețul lor ca să-l lumineze Dumnezeu și atunci toate vor fi bune și în pace.

24. — Cum se poate reînnoi viața duhovnicească prin mînăstiri și parohii?

— Viața duhovnicească nu se poate reînnoi decît prin multă rugăciune, prin duhovnici buni, prin părăsirea grijilor pămîntești și prin mare nevoință pentru cele dumnezeiești, cerînd harul și mila lui Dumnezeu. Însă acolo unde stăpînesc mîndria, dezbinarea, grija vieții pămîntești, traiul bun și odihna, nimic nu se poate înnoi pînă nu se taie rădăcinile păcatelor. Apoi, nu se poate reînnoi viața duhovnicească fără cuvînt de învățătură care să iasă din inimă și să meargă la inimă. Dar să avem nădejde, părinte.

25. — De ce nu se mai pot ruga oamenii astăzi cu răbdare și stăruință ca altădată?

— Zice o cîntare bisericească: „grija vieții ne-a scos din rai". Ne-am amăgit cu grijile cele trecătoare și cu lăcomia de a aduna mult, de a mînca mult, de a trăi după trup și nu mai avem răbdare la rugăciune pentru că ni s-a stins duhul și căldura inimii și sîntem foarte risipiți și împrăștiați cu mintea la cele pămîntești. Apoi, nu ne mai rugăm cu stăruință și cu lacrimi pentru că uităm de ceasul morții și al judecății, uităm de cele ce am făgăduit la călugărie și la Botez. Uităm încă de cei bolnavi care zac în grele suferințe. Cît n-ar dori aceia să fie în locul nostru și să se roage cu lacrimi ziua și noaptea, numai să fie sănătoși! Să ne rugăm mai mult, fie și din silă, pentru că Duhul ne încălzește inima.

26. — Cum ne putem ruga mai mult, cu luare aminte, și ce rugăciuni credeți că ne sînt mai de folos?

— Dacă cugetăm mereu la moarte și la judecată, dacă cercetăm pe cei bolnavi, dacă citim mai mult pe Sfinții Părinți și Sfînta Scriptură, atunci începem să ne rugăm mai mult, ne îndulcim de darul rugăciunii,

ne cercetează darul lacrimilor și sporesc în noi credința și rîvna rugăciunii. Apoi, să nu neglijăm puterea postului, că fără post nu ne putem ruga, și să nu lipsim de la slujbele bisericii și mai ales de la Sfînta Liturghie, afară de boală sau ascultare. Eu am fost foarte legat de slujbele Bisericii. Acestea m-au ținut aproape de Dumnezeu cel mai mult. Cînd eram la ascultări sau pe drum ziceam mereu rugăciunea „Doamne Iisuse", iar la chilie cel mai mult am citit Psaltirea și Ceaslovul. Fiecare să citească acele cărți care îl hrănesc și folosesc mai mult. Fiecare să se roage cum îl îndeamnă cugetul și duhovnicul, dar slujbele din biserică să nu le lase niciodată. Să ne gîndim la cuvîntul psalmistului care zice: „Cu duhul arzînd, Domnului slujind!". Iar cînd nu ne putem ruga mai mult, să facem metanii, să citim ceva de folos, să cercetăm pe bolnavi, să odihnim pe frați, să facem milostenie și vom avea aceeași plată.

27. — **Cum putem scăpa de ispitele trupului și de toate necazurile ce ne împresoară din toate părțile?**

— De ispitele trupești scăpăm numai prin deasă spovedanie, prin post și rugăciune. Nu este altă cale. Apoi, să ocolim locul și persoanele care ne smintesc, să fugim de vin și odihnă și să nu osîndim pe nimeni; așa să facem în toate necazurile vieții. Să ne rugăm mai mult, mai ales noaptea, cu post și metanii, să cerem sfatul duhovnicului, să citim cărți sfinte și ne ușurăm. Numai să nu întreținem în noi războiul prin gînduri și imaginații necurate.

28. — **Cum putem birui patima desfrînării care ucide nenumărate suflete?**

— Citim la înțeleptul Solomon: „Omul înțelept se ferește de primejdie, iar nebunul cade într-însa". Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Prințul iadului este Lucifer, iar prințul patimilor este lăcomia pîntecelui". Rugăciunea și postul sînt cele două arme prin care scăpăm de desfrînare. Voința omului, rugăciunea stăruitoare și mila lui Dumnezeu alungă de la om patima desfrînării și ne întăresc în lupta cea duhovnicească. Să vă citesc aici un scurt cuvînt al Sfîntului Ioan Gură de Aur, găsit într-un manuscris vechi:

„Fericită este cetatea care de împărați dreptcredincioși se împărățește, și mînăstirea care de cei înfrînați și iscusiți se rînduiește, și corabia care de cei iscusiți se cîrmuiește. Vai cetății care de împărați păgîni se împărățește, și mînăstirii care de cei lacomi și mîndri se rînduiește, și corăbiei care de cei neiscusiți se cîrmuiește. Că cetatea și țările se pradă, și mînăstirea se pustiește, și corabia se sfărîmă. Vai iubitorilor de argint,

și beților și desfrînaților, și celor ce osîndesc pe alții. Vai pierzătorilor și ucigașilor și celor ce învrăjbesc. Vai tuturor celor ce de poruncile Domnului nu se îngrijesc și nu bagă seamă de a lor mîntuire. Că pentru unii ca aceștia s-a zis că „mai bine ar fi fost lor dacă nu s-ar fi născut!" (Pateric, ms., op. cit., p. 68—70).

29. — **Ce trebuie să înțelegem prin adevărata pocăință?**

— Să spovedim păcatele, să nu le mai săvîrșim și să ne căim toată viața pentru ele. Aceasta este adevărata pocăință. În manuscrisul de care am amintit aici, am găsit că pocăința are șapte trepte, și anume: „Printr-aceste lucruri se face iertare păcatelor celui ce se pocăiește: Întîi este pocăința, ca să nu mai greșească de atuncea. A doua este a plînge pentru păcate cu lacrimi, iar nu pentru lucruri lumești. A treia este milostenia, adică a da săracilor în taină, fără mărire deșartă și cu dragoste. A patra este a ierta greșalele celor ce au greșit. De-ți va greși ție cineva, iartă-l și nu da rău pentru rău. A cincea este a avea dragoste pentru toți, către cei mici și către cei mari, către cei ce te iubesc și către cei ce te ocărăsc. A șasea este smerenia, că aceasta iartă tot păcatul. A șaptea este a nu osîndi pe nimenea" (Ibidem, p. 70).

30. — **Ce părere aveți despre secte, care lovesc în unitatea Bisericii lui Hristos?**

— Sectele sînt un semn apocaliptic văzut din zilele noastre. Un semn al neascultării și mîndriei, care ucide și amăgește pe mulți. Sectele sînt încercările Bisericii lui Hristos din vremea noastră. Noi călugării nu putem face altceva decît să ne rugăm lui Dumnezeu pentru apărarea dreptei credințe și să dovedim cu viața și faptele noastre că noi sîntem fiii Bisericii lui Hristos care păzim adevărata credință. Apoi, sîntem datori să cunoaștem bine dogmele Bisericii Ortodoxe și Sfînta Scriptură ca să putem lămuri și sfătui la adevărata credință pe cei ce vin să ne întrebe.

31. — **Părinte Ioil, ați cunoscut la Mînăstirea Neamț, acum 50 de ani, pe Cuviosul Ioan Iacob care era călugăr acolo?**

— L-am văzut de cîteva ori. Era bibliotecar la Neamț și venea vara pe la părintele Ioanichie, la Sihăstria. Era un călugăr foarte duhovnicesc și serios. Prin 1938 a plecat la Mormîntul Domnului și s-a făcut pustnic într-o peșteră. Acum de cîțiva ani aud că a fost găsit întreg în mormînt și este cinstit ca sfînt. Am auzit că noi românii mai avem un sfînt, anume

Ieremia Valahul, care s-a nevoit acum cîteva sute de ani în Italia. Știți cumva viața lui?

— Da, părinte Ioil. Să vă spun pe scurt viața sfîntului Ieremia Valahul. Era moldovean, de loc din Sasca — Suceava. S-a născut la 29 iunie 1556 din părinții Stoica Costin și Margareta lui Bărbat, oameni săraci cu șapte copii, cinci băieți și două fete. Din botez s-a chemat Ioan. La vîrsta de 19 ani, adică în anul 1575, a plecat din Moldova și a lucrat un an de zile ca lucrător la zidurile cetății din Alba Iulia. Apoi a plecat ca însoțitor pînă în Italia, în orașul Bari, cu un doctor italian, anume Petro Iacomo, aflat pe atunci în Alba Iulia. Rămînînd singur și străin, a fost îndreptat de Dumnezeu la o mînăstire de călugări capucini, anume Buna Vestire din orașul Neapole. Aici s-a călugărit tînărul moldovean și a primit numele de Ieremia. Italienii îi ziceau „Geremia Valacco". Și s-a nevoit în această mînăstire din anul 1576 pînă la 5 martie 1625, cînd s-a mutat la Domnul, ca un mare sfînt și făcător de minuni. Cuviosul Ieremia nu știa carte, dar iubea foarte mult pe oameni și îngrijea de bolnavi. Egumenul mînăstirii Buna Vestire din Neapole l-a rînduit să îngrijească de bolnavii din bolnița mînăstirii. Iar el îi îngrijea cu mare dragoste, îi spăla, îi hrănea și apoi îi vindeca de boli cu sfintele sale rugăciuni. Spunea încă și unele fapte viitoare care se împlineau întocmai. Vestea minunilor lui s-a răspîndit în toate satele din centrul Italiei și mulți veneau la el și se vindecau. Odată, pe cînd mergea iarna la un sat să cerceteze un bolnav, a răcit la plămîni și după ce s-a întors la mînăstire și-a dat sufletul în mîinile lui Dumnezeu. La doi ani după mutarea lui a fost declarat ca „Fericit". El însă a fost toată viața un călugăr ortodox, mare nevoitor și slujitor al bolnavilor. Viața lui a fost scrisă în anul 1670 de călugărul Francisc Severini. La 30 octombrie 1983, Biserica Romano-Catolică l-a canonizat ca sfînt.

32. — Ce sfaturi dați, prea cuvioase părinte Ioil, ucenicilor sfinției voastre din mînăstiri? Dar celor din sate?

— Ucenicilor mei le amintesc sfatul bătrînului din Pateric, care a fost întrebat de un călugăr cum să se mîntuiască. Bătrînul i-a răspuns: „Să faci în fiecare zi ceea ce ai făcut în prima zi cînd ai venit în mînăstire"! Îndemn apoi pe ucenicii mei să aibă multă răbdare, să fie ascultători și supuși, să urmeze exemplul și sfaturile bătrînilor, să nu lipsească de la biserică, să se mărturisească cît mai curat și des, să-și facă canonul și rugăciunile rînduite la chilie, să fugă de vin mult și de prietenia cu

femei și să se hrănească cu citirea sfintelor cărți. La fel și fiilor mei duhovnicești din sate și orașe, le doresc mai multă rîvnă la biserică, la rugăciune, la milostenie, la toată fapta cea bună. Să nu uite ca în fiecare post să se spovedească, să asculte de duhovnici și de mai marii lor și să fugă ca de moarte de beție și desfrînare, de uciderea de copii și de secte. De mă vor asculta și vor urma lui Hristos nădăjduiesc să se mîntuiască și ei și să mă mîntuiesc și eu cu rugăciunile lor.

33. **— Dați-mi și mie, părinte Ioil, un sfat părintesc înainte de plecare.**

— Părinte Ioanichie, mai întîi de toate să facem tot ce putem ca să nu ne pierdem sufletul, că atunci toate vor fi în zadar. Fă tot ce poți, tot ce crezi că este bun, spre slava lui Dumnezeu și folosul oamenilor, că mai tîrziu nu vei mai putea. Apoi, așteaptă mila lui Dumnezeu și să nu-ți pierzi nădejdea. Sînt atîția credincioși care se roagă lui Dumnezeu pentru noi și cred că ne va milui Hristos pentru rugăciunile lor.

— Vă mulțumesc, părinte Ioil, pentru bunele sfaturi duhovnicești.

— Dumnezeu și Maica Domnului să vă binecuvînteze!

— Amin.

IEROMONAHUL CASIAN FRUNZĂ

Mînăstirea Sihăstria

(n. 1911)

Părintele Casian este un om al liniștii și tăcerii. De aceea puțini oameni îl cunosc, pentru că el însuși dorește să fie necunoscut. Iar dacă cineva insistă să-l caute, îl află mai greu, pe la schituri puțin accesibile. Iată, sînt aproape 50 de ani de cînd sfinția sa își duce viața duhovnicească prin sihăstrii și schituri precum: Sihăstria, Sihla, Rarău, Tarcău și altele. În aceste oaze ale liniștii și rugăciunii s-a nevoit ieromonahul Casian o jumătate de secol, lăudînd pe Dumnezeu ziua și noaptea.

Îndeosebi, te cuceresc calmul, blîndețea și echilibrul lui sufletesc. Sau, cum spun Sfinții Părinți, dreapta socoteală, smerenia și măsura în toate. Adică, vorbirea puțină, mîncare și odihna cu măsură, îmbrăcămintea foarte modestă, mersul liniștit, privirea blîndă, negrija pentru cele pămîntești, tăcerea, privegherea de noapte și nevoința de taină. Iată cîteva trăsături sufletești ale părintelui Casian. Și cine nu iubește pe omul blînd, pașnic și smerit? Cine nu caută un asemenea suflet liniștit, odihnitor și fără răutate, pentru a-i destăinui inima și a-și lecui durerea? Or, pentru aceasta trebuie să-ți pui desaga în spate, să înfrunți osteneala unui drum lung și anevoios, să urci poteci necunoscute de munte, să stai

cîteva ore de veghe la biserică în miez de noapte și apoi să zăbovești la vorbă cu părintele Casian.

Astăzi, sfinția sa este același, ca și acum 50 de ani. Același calm, aceeași blîndețe binevoitoare, aceeași așezare smerită, aceeași vorbire simplă, reținută, dreasă cu sare, aceeași milă pentru oameni. După atîtea peregrinări prin schituri în căutarea mult doritei liniști, s-a întors din nou la metanie, și este pustnic în poiana Crucii, la doi km mai sus de Mînăstirea Sihăstria.

Într-o după amiază de iarnă urc pînă la chilia bătrînului sihastru, străbătînd troieni proaspete de zăpadă. Iată-mă sus, în mijlocul poienii adăpostită de codri seculari. Totul este alb, imaculat și celest. Ce frumoasă și fericită este viața pustnicilor! Oameni ai rugăciunii și dragostei. Ei renunță de bunăvoie la toate, ca să se roage neîncetat pentru toți. Nu numai că nu iau nimic din ale lumii, dar se și jertfesc prin post și rugăciune pentru lume, pentru mîntuirea oamenilor.

De departe se vede chilia părintelui Casian. Un cuib de pasăre singuratică în acest paradis al frumuseții. Este o casă cu cîteva încăperi în care se liniștesc periodic călugării din Mînăstirea Sihăstria. Bat în ușă și intru. O încăpere simplă, o masă cu cîteva cărți, o icoană deasupra candelei abia licărind, iar bătrînul în genunchi se roagă din Ceaslov.

— Binecuvîntați, părinte Casian! Vă faceți pravila?

— Îmi citeam vecernia și pavecernița mică.

— V-ați retras aici, la liniște?

— Acum, la bătrînețe, m-am retras din Schitul Rarău la metanie, ca să mă sfîrșesc aici, lîngă mormintele părinților mei. Aici am început viața călugărească și tot aici aș vrea s-o termin, cu ajutorul Maicii Domnului. Dar știu eu cum va rîndui Dumnezeu? Pentru mîntuire, însă, nu contează locul unde stai, ci felul cum trăiești viața, cum te nevoiești. Smerenia și dragostea inimii, acelea contează cel mai mult. Am stat cîteva luni în mînăstire. Apoi m-a trimis părintele stareț aici, la liniște, ca să nu rămînă iarna chiliile acestea pustii.

— Ce vîrstă aveți, părinte Casian?

— Am 73 de ani. De-acum aștept și eu să plec la Domnul. Asta mă gîndesc, aici, la liniște, că am trecut așa repede prin viață și nu sînt pregătit pentru moarte. Dar nu ne pierdem nădejdea.

— În ce an ați venit la mînăstire?

— În 1935. Era stareț la Sihăstria părintele Ioanichie Moroi. Eu puteam să mă duc la Mînăstirea Vorona, județul Botoșani, că este aproape de comuna mea, Călărași. Dar am venit aici, că Sihăstria pe atunci era vestită în toată Moldova pentru liniștea și viața aspră ce se ducea aici.

— Cum vi se părea viața duhovnicească în Sihăstria, acum 50 de ani?

— Nici nu se poate compara cu cea de azi, părinte! Atunci, Sihăstria era adevărată sihăstrie, că era foarte izolată de lume; nu era drum de căruță și veneau puțini oameni la schit. La fel, și călugării erau oameni de liniște și rugăciune. Toți erau sub ascultare și blagoslovenie. Ziua lucrau cu mîinile în tăcere și permanent cu rugăciunea lui Iisus pe buze; masa o primeau o dată pe zi, la orele trei după amiază; iar noaptea citeau la psaltire în chilii, făceau fiecare sute de metanii, erau nelipsiți de la biserică și erau fericiți, că nu căutau altceva decît mîntuirea sufletului. Dar și părintele Ioanichie Moroi era un adevărat stareț și duhovnic, cum mai rar se putea întîlni în țară.

— În ce an v-ați călugărit și ați fost hirotonit preot?

— M-am călugărit în anul 1938 și am fost hirotonit preot în anul 1947, sub stăreția părintelui Cleopa.

— Cum vi s-a părut părintele Cleopa, ca stareț?

— Nici nu se putea mai bun, mai apropiat de oameni, mai milostiv și înțelept. El nu cerea multe ascultări în afară. Ci, mai întîi de toate cerea prezența obligatorie la biserică, spovedania regulată o dată pe săptămînă, citirea cărților sfinte și trăirea în dragoste unul cu altul. Mereu ne amintea cuvintele părintelui său duhovnicesc, monahul Galaction Ilie, care zicea: „Dragostea și cu frăția, mult întrece bogăția"! Părintele Cleopa era omul dragostei. Deși el se nevoia în taină foarte mult, nu cerea de la călugări decît după rîvnă și putere. În cîțiva ani cît a fost stareț la mînăstirea Sihăstria, 1945—1949, a adunat în jurul său peste 80 de părinți și frați, dintre care unii au ajuns călugări sporiți.

— Prin ce mînăstiri și schituri v-ați mai nevoit?

— În 1949 am plecat la Mînăstirea Slatina cu părintele Cleopa și încă vreo 25 de călugări. Tot atunci am fost numit egumen la schitul Rarău, pe muntele cu același nume, unde am stat patru ani de zile. Aceasta a fost, poate, cea mai rodnică și liniștită perioadă din viața mea de mînăstire. Schitul Rarău este un colț de rai pămîntesc și duhovnicesc. Toată săptămîna aveam liniște și stăteam pe lîngă biserică și chilii. Numai Dumineca veneau ceva credincioși din împrejurimi.

— Care este legenda întemeierii Schitului Rarău?

— Se spune din bătrîni că soția lui Petru Rareș cu copiii a fost ascunsă pe muntele Rarău, aproape de Pietrele Doamnei, cînd a fugit spre Ciceu, în Ardeal? După ce s-a întors la scaunul Moldovei, Petru Rareș a făcut din lemn, drept mulțumire lui Dumnezeu, un mic schit cu hra-

mul Adormirea Maicii Domnului, pe locul unde și-a aflat soția și copiii, unde deja exista un schit mai vechi numit „Sihăstria lui Dodu". Schitul Rarău a dăinuit la Pietrele Doamnei, aproape de „Piatra Zimbrului", pînă în anul 1800. Apoi, din cauză că frontiera austriacă era aproape de schit și călugării sufereau multe necazuri, într-o noapte, egumenul Sisoe a chemat 30 de țărani cu 30 de cai de munte; au pus catapeteazma, icoanele și tot ce mai aveau pe cai, au făcut rugăciune la Maica Domnului și, la miezul nopții, au pornit cu toții peste muntele Rarău, în partea de sud, unde au construit din nou schitul așa cum se vede pînă astăzi.

— Unde ați mai fost egumen?

— În anul 1954 am venit la metanie, iar între anii 1956—1960 am fost egumen la Schitul Tarcău — Neamț, o așezare pustnicească de mare frumusețe și liniște. Numai dacă am avea și liniștea cea interioară. Între anii 1960—1964 am fost și eu patru ani pustnic pe muntele Rarău, singur cu Dumnezeu. Aveam un bordei de lemn în care mă adăposteam. Atunci m-am rugat cel mai mult în viața mea. Și aveam o liniște și o bucurie pe care nu le voi uita niciodată. Alta este rugăciunea făcută la liniște, în singurătate, și alta este rugăciunea în mijlocul lumii și a grijilor.

Între anii 1968—1980 am fost pentru a doua oară egumen la Schitul Rarău. Acum am înnoit schitul, clopotnița, chiliile și, pe cît am putut, viața duhovnicească. Am adunat în jurul meu pînă la zece călugări și frați și slăveam ziua și noaptea pe Dumnezeu. Recent însă, am lăsat egumen un ucenic și m-am retras din nou la metanie, în mînăstirea noastră.

— Cum vă nevoiți aici, în singurătate?

— Îmi fac rînduiala călugărească, adică cele șapte laude, citesc la Psaltire, fac metanii și rugăciunea lui Iisus. Mai stau noaptea de veghe, citesc din Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți, cuget la moarte și laud pe Dumnezeu după putere.

— Ce călugări mai sporiți ați avut la Tarcău și Rarău?

— La Schitul Tarcău am avut un schivnic foarte sporit în rugăciune. Îl chema Serafim Ciurea. Neîncetat se ruga și vărsa multe lacrimi. N-am cunoscut alt călugăr să aibe darul lacrimilor ca părintele Serafim. Era de loc din comuna Țibucani și a răposat în 1958, de aproape 90 de ani. La Rarău am avut un alt călugăr sporit, de loc din Vatra Dornei. Îl chema Nicodim. Era orb din tinerețe și, la fel, se ruga permanent, vărsa lacrimi și-și cerea iertare de la toți.

— Ați cunoscut vreun sihastru pe muntele Rarău sau în pădurile Moldovei?

— A trăit un călugăr pustnic la Rarău, sub Piatra Zimbrului, dar nu știu nevoința lui. Era cu metania din Mînăstirea Secu. Pustnici mari, cum erau în trecut, nu cred să mai fie în zilele noastre. Însă, pe cînd eram tînăr, am auzit despre doi pustnici mari, cu viață sfîntă, care s-au nevoit în codrii din jurul Mînăstirii Vorona — Botoșani.

— Povestiți-mi ceva despre acești sihaștri.

— Acum vreo 40—50 de ani, am stat cîteva zile la Schitul Sihăstria Voronei. Și iată că vine la schit, în vizită, un preot bătrîn ca de 90 de ani, fost paroh la Oneaga — Botoșani. El îmi povestea că, pe cînd era preot tînăr ca de 30 de ani, în satul Oneaga, aproape de Sihăstria Voronei, într-o noapte de vară dormea în casă. Deodată, pe la miezul nopții, a văzut o lumină străină la fereastră și a auzit un glas puternic, poruncitor: „Ia Sfintele Taine și du-te la Peștera Sihăstriei să împărtășești pe pustnicul Ioan, că te așteaptă"! Preotul, întîi s-a înfricoșat și socotea o nălucire de noapte. Dar, văzînd încă lumina aceea la fereastră, s-a sculat repede, a luat Sfintele Taine, adică Trupul și Sîngele lui Hristos, și a plecat noaptea prin pădurea deasă spre Peștera Sihăstriei, cale de peste 3 km. Și, mare minune! spunea el, lumina aceea cerească mergea înaintea preotului pînă a ajuns în fața peșterii. Apoi a dispărut. El a aprins trei lumînări și a intrat în peșteră cu mare emoție. Cuviosul Ioan zăcea bolnav pe așternut de frunze și îl aștepta. „Nu te teme, părinte!" mi-a zis sihastrul. „Vino și mă împărtășește cu Trupul și Sîngele lui Hristos, că trebuie să mă duc din viața aceasta"! După ce i-a citit rugăciunile de Sfînta Împărtășanie, l-a împărtășit cu Sfintele Taine și l-a întrebat pe Cuviosul Ioan de unde este de loc și de cîtă vreme se nevoiește în pădurile Voronei. Iar cuviosul a spus că este din părțile Poltavei, că este de neam mare și că în tinerețe a învățat multă carte. Apoi, auzind de numele și viața sfîntă a Cuviosului Paisie de la Mînăstirea Neamț, prin anii 1780—1785 a venit la Neamț și s-a făcut călugăr și ucenic al marelui stareț. După anul 1810, schimonahul Ioan s-a retras la liniște în pădurile din jurul Mînăstirii Vorona, unde se nevoiau încă vreo cîțiva sihaștri cu viață sfîntă. Și s-a nevoit în peștera de sub stînca Sihăstriei mai bine de 50 de ani.

— Ce v-a mai povestit preotul de la Oneaga despre acest sihastru sfînt?

— După ce i-a spus viața lui pe scurt, Cuviosul Ioan schimonahul i-a mulțumit și i-a făgăduit că se va ruga pentru el înaintea Prea Sfintei Treimi. Apoi preotul s-a reîntors acasă. După trei zile s-a dus la Peșteră să vadă dacă mai trăiește pustnicul Ioan. I-a văzut cărțile, locul unde

zăcuse, dar pe el nu l-a mai găsit nicăieri. Spunea că a răposat și Dumnezeu i-a ascuns trupul, ca să nu-l știe nimeni. Pe cît i-a fost de tainică viața, așa i-a fost și sfîrșitul.

— Mai știți ceva și despre alți sihaștri aleși de la Sihăstria Voronei?

— Povestea preotul Vasile Crudu, care a trăit peste 90 de ani și a fost paroh în satul Tudora — Botoșani pînă prin anul 1940, că, pe cînd era preot mai tînăr, prin 1925, într-o noapte de vară a avut o descoperire dumnezeiască. Pe cînd dormea în casă, i-a bătut cineva în fereastră și i-a zis: „Scoală, părinte, și du-te de împărtășește pe pustnicul din pădure"! Preotul iese afară, strigă, dar nu vede nimic. Socotind că este vreo nălucire de noapte, se culcă din nou. Nu trece un sfert de ceas și cineva îi bate a doua oară în geam și îi zice cu glas poruncitor: „Părinte, sfinția ta dormi și pustnicul moare în pădure neîmpărtășit"? Preotul Vasile iese din nou afară, strigă prin întuneric, dar nimic. Nu intră bine în casă și același glas îi spune la geam aceleași cuvinte. Preotul îi răspunde din casă: „Dar ce să fac"? Iar glasul străin de la geam îi răspunde: „Ia Sfintele Taine, încalecă pe cal și du-te de împărtășește pustnicul din pădure"! „Dar unde este pustnicul, că nu știu unde să mă duc"? îi răspunde preotul din casă. Iar vocea de afară, care era, cred, a îngerului păzitor al acelui pustnic sfînt și necunoscut, i-a spus: „Lasă calul să meargă prin pădure în voia lui și unde se va opri, acolo este pustnicul"!

Preotul Vasile Crudu îndată se îmbracă, ia Sfintele Taine, cartea, crucea și cîteva lumînări, încalecă pe cal și pornește spre pădure, unde voia calul să meargă. Era o noapte întunecoasă și fără lună. A mers calul mult prin pădurile Voronei, urca pe culmi, trecea peste rîpe, pășea peste pîraie, pînă într-un loc tare anevoie de mers din cauza desișului unde s-a oprit. Nu voia să facă un pas mai departe. Părintele Vasile a descălecat, a legat calul de-un copac, a aprins cîteva lumînări și se uita uimit încoace și încolo. Dar nu vede nimic. Mai merge vreo zece pași și aude gemînd de durere un glas de om. Preotul strigă și se închină. Acela era pustnicul cel iubit de Hristos! Apoi preotul aude încet glasul lui: „Părinte Vasile, nu te teme! Vină repede și-mi dă Sfintele Taine, că mă așteaptă să plec"! Preotul își ia veșmintele, se apropie cu curaj, citește pe scurt rînduiala Sfintei Împărtășanii, îi face dezlegare, îl împărtășește și peste un minut, cuviosul sihastru își dă duhul în mîinile Domnului. Trupul lui, slăbit cu totul de post și osteneală, zăcea ca un mărgăritar într-o văgăună pe pămînt, în adîncul codrilor Voronei. Nimeni nu-i cunoștea numele și viața lui!

După ce i-a făcut obișnuitul trisaghion după moarte, preotul Vasile Crudu a încălecat pe cal, l-a lăsat liber și în zorii zilei a ajuns acasă. A doua zi s-a dus la Mînăstirea Vorona și a spus starețului să trimită cîțiva

călugări ca să aducă trupul pustnicului și să-l îngroape în cimitirul mînăstirii. Și l-au îngropat părinții cu mare cinste în mînăstire, fără să-i știe cineva numele și viața. Dar călugării îl cinsteau ca pe un sfînt.

— Părinte Casian, mai știți și alt sihastru mare la Vorona?

— Pe cînd eram mic și mă duceam cu părinții la Mînăstirea Vorona, am auzit de un sihastru mare, anume Veniamin, de loc din județul Botoșani. Era schivnic și se nevoia la Schitul Sihăstria Voronei, 4 km mai sus de mînăstire. Spuneau bătrînii că acest sihastru era așa de sporit cu darul lui Hristos, că și animalele sălbatice mergeau după dînsul și îl cinsteau. El umbla desculț toată viața, vara și iarna mînca o dată pe zi legume, după apusul soarelui, și avea rugăciunea lui Iisus. Odată, într-o noapte de iarnă, a venit desculț prin pădure de la schit la mînăstire, iar lupii l-au însoțit de o parte și de alta pînă la poarta mare. Apoi l-au așteptat acolo. Iar cuviosul Veniamin a intrat în mînăstire, a vorbit cu starețul, a luat prescuri și vin pentru Sfînta Liturghie și s-a întors la schit. De la poartă, lupii l-au însoțit iarăși pînă sus, la Schitul Sihăstria Voronei. Acest sihastru făcea și minuni de vindecare cu rugăciunile lui. A decedat în anul 1915, mi se pare.

— Părinte Casian, ce trebuie să facă mai mult călugărul, ca să se mîntuiască?

— Să facă ascultare cu dragoste și smerenie, să nu lipsească de la biserică niciodată și să nu-i rămînă rugăciunea de la chilie. Dacă face aceste trei lucruri, sigur se mîntuiește.

— Astăzi, călugării nu mai au liniște, nici înăuntru, nici afară, ca în trecut. Că îi înconjoară lumea cu necazurile ei din toate părțile. Ce este mai de folos să aleagă? Liniștea sau slujirea oamenilor?

— Dacă lumea ne caută, apoi Dumnezeu o trimite pe la mînăstiri. Că unde să se ducă bieții oameni? Este mai mare slujirea, misiunea duhovnicească, decît liniștea duhovnicească. Oare Hristos a fugit la liniște în pustie? Nu stătea permanent între oameni? Noaptea se ruga singur pe munte, iar ziua îi învăța și îi vindeca de boli. Apoi, nu știi că sînt călugări la liniște care sînt mai luptați de gînduri rele ca cei din mijlocul lumii? Noi să facem ascultare. A Domnului este mîntuirea, că noi nu știm cum să ne mîntuim!

— Vă mulțumesc, părinte Casian, pentru aceste cuvinte de folos.

— Slavă lui Dumnezeu pentru toate, părinte Ioanichie! Mai poftiți cînd puteți...

IERODIACONUL GHENADIE HONCIUC

Mînăstirea Sihăstria

(1890—1972)

Părintele Ghenadie zăbovește de mai multe zile în chilie. La cei peste 80 de ani ai lui se simte obosit și bolnav. Nu mai cîntă la strană, pe care întotdeauna a împodobit-o cu prezența și cîntările lui timp de peste șase decenii. Nu mai poate veni la trapeză cu părinții, nu mai stă de vorbă cu frații.

Părintele Ghenadie Honciuc se pregătește să plece în veșnicie! De aceea se roagă mereu, se retrage mai mult în sine, vorbește puțin, meditează, își cercetează conștiința, se împărtășește cu Trupul și Sîngele lui Hristos și așteaptă. Uneori intră în biserică, se închină la sfintele icoane, își umezește ochii în fața icoanei Maicii Domnului, spre care are atîta evlavie, apoi își pleacă încet capul în ambele părți în semn de iertare și se retrage din nou la chilie.

Totuși, părintele Ghenadie nu refuză dialogul, dragostea curată, caldă a călugărilor din mînăstire. Mai ales după orele de rugăciune, cînd sufletul său se deschide, simte nevoia de cuvînt, de prezența celor care îl înconjoară cu dragoste. Folosind un asemenea moment, bat în ușa chiliei părintelui Ghenadie.

— Binecuvîntează, părinte Ghenadie!

— Maica Domnului, părinte. Hai, intră în chilie să mai stăm oleacă de vorbă . . .

O chilie mică, curată, bine întreținută. La răsărit cîteva icoane, sfînta cruce și o candelă licărind. Pe masă, cîteva cărți pe slovă veche. O Psaltire deschisă; alături un Ceaslov și cîteva cărți de muzică psaltică — anastasimatar, idiomelar, catavasier și altele — dovadă că părintele Ghenadie este un mare cîntăreț, adevărat profesor de psaltichie. Iar sfinția sa, cu metaniile pe mînă, îmbrăcat cu o dulamă veche și încins cu curea de piele, se roagă mereu în singurătatea chiliei sale. Foarte slab la fire, alb ca o coală de hîrtie, cărunt, cu barba destul de rară, părintele Ghenadie vorbește mereu cu Dumnezeu, cu sfinții lui Dumnezeu, cu sine, cu gîndurile, cu bătrînele cărți de pravilă și muzică. Iar în clipe de răgaz, se bucură să-i treacă cineva pragul chiliei, să cînte împreună un Axion pe cromatica glasului al VI-lea și să destăinuie cîteva momente din anii tinereții sale. Și ce frumos povestește părintele Ghenadie! Un grai moldovenesc rămas din bătrîni. Și ce minunat execută sfinția sa cîntările de psaltichie!

— Ce mai faci, părinte Ghenadie? Îți faci pravila?

— Ei, părinte! Mă rog și eu la Măicuța Domnului să mijlocească pentru mine, ticălosul, — îmi răspunde părintele cu glas potolit și cu vădită duioșie.

— Părinte Ghenadie, nu vrei să-mi povestești cîteva amintiri din anii sfinției tale de mînăstire ?

— Povestea vieții mele este lungă, părinte. Dar așa, cîteva lucruri mai importante îți povestesc, cum să nu.

— Aud că sînteți de mic în mînăstire.

— Da. Am intrat ca frate în Mînăstirea Neamț în anul 1904, cînd aveam numai paisprezece ani. Era stareț arhiereul Narcis Crețulescu. Cînd eram de 15 ani, am căpătat aprobare de călugărie de la mitropolitul Partenie. M-a văzut odată la strană, îmbrăcat în hăinuțe negre, citind frumușel și i-a plăcut. Dar duhovnicul meu nu mi-a dat binecuvîntarea. „Frate Gheorghe, mai ai răbdare. Ești încă tînăr. Silește-te să fii bun, că nu-i greu de călugărit, însă îi mai greu de făcut", mi-a zis el. Și nu m-am călugărit atunci. Iar prin anul 1906, m-am luat cu un călugăr basarabean și am plecat în Sfîntul Munte. Acolo greu m-a primit, că eram tînăr și nu se primesc copii în Sfîntul Munte. Dar un părinte bătrîn, care mă cunoștea de la Neamț, m-a luat pe garanția lui.

— În care mînăstire ați fost primit?

— Întîi m-am dus la o chilie românească — Chilia părintelui Gherontie Stupeanu, mare cîntăreț și duhovnic. El a cîntat în Sfîntul Munte cu renumitul protopsalt român, schimonahul Nectarie. Acolo eram vreo șapte-opt de toți. Pravila se făcea după rînduială, iar Sfînta Liturghie în sărbători. Dar n-am stat mult acolo, că eram prea tînăr, ca să nu se facă tulburare în Sfîntul Munte. Părinții m-au trimis la Prodromul, ca să stau sub ascultare. Că așa era tradiția în Athos, copiii erau dați în obște sub îngrijirea unui părinte și nu aveau voie să umble prin celelalte mînăstiri, pînă nu se făceau mai vîrstnici.

— Cum era pe atunci rînduiala în Schitul Prodrom?

— Foarte frumoasă. Un colț de rai. Liniște, singurătate. Jos se întindea marea, mereu plină de valuri. Iar sus, se ridica vîrful Athonului, aproape tot timpul cu zăpadă. Obștea avea cam 100—110 părinți și frați. Viață de obște, rînduială frumoasă cu liturghia zilnică, ca în lavrele grecești. Și ce slujbe minunate se făceau în Sfîntul Munte! Numai privegherile erau lungi, de toată noaptea. Cîntăreții se schimbau din cînd în cînd. Dimineața pe la orele opt — nouă, terminau Sfînta Liturghie. Apoi urma masa și la chilii.

— Se muncea mult în Athos?

— Era de lucru, dar toate se făceau cu program. Cînd venea ceasul de rugăciune, lăsam totul și mergeam la biserică.

— Schitul Prodromul are vreo icoană făcătoare de minuni, cum au celelalte mînăstiri din Athos?

— Cum să nu! Este icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, pictată la Iași prin anul 1866, numită „Prodromița". Este pusă în strana mare din naos. În fața ei cîntă părinții axionul, paraclisul și acatistul Acoperămîntului. Această icoană, uneori își schimbă fața, se întunecă și chiar plînge cu lacrimi, cînd are să fie ceva rău în schit sau în tot muntele. Atunci părinții știu aceasta și îndată încep să postească cu toții în sobor, să se roage și să facă privegheri la Maica Domnului ca să-i păzească de tot răul.

— De unde își procurau părinții de la Prodrom hrana?

— Schitul avea un metoc — o bucată de teren cu măslini, portocali, lămîi, vie — în insula Tasos, nu departe de Athos. Aveam acolo o casă cu chilii, teasc pentru untdelemn, pentru vin și un mic paraclis. M-am dus și eu o dată acolo, cu barca, ca să ajut la făcut untdelemnul din măsline. În sărbători un ieromonah săvîrșea Sfînta Liturghie în paraclis și veneau mulți săteni greci din satul vecin cu metocul. Eu cîntam la strană. Mi-a plăcut tare acolo. Grecii sînt foarte credincioși, tradiționaliști și buni patrioți.

De acolo ne procuram o parte din alimente. Celelalte alimente le trimetea din țară cu vaporul. Le descărca în cheiul Prodromului, și de acolo, cu mularii, le cărau la schit. Mularii sînt un fel de asini foarte blînzi, folosiți în tot muntele. Parcă-i văd! Sprinteni, cu potcovuțe de fier la picioare, cum duceau desagii în spate, de la mare la schit. Uneori mergeau și singuri. Ei cunoșteau potecile muntelui. Părinții îi legau pe unul de altul cu o funie — cîte zece, douăzeci — pe cel mai bătrîn în frunte și pe cei mai tineri la urmă, iar un călugăr îi mîna din spate. I-am mînat și eu. Pășeau, colo, atenți la fiecare piatră, pe marginea prăpăstiilor... Iar la poarta mînăstirii le ieșeau părinții înainte, îi descărcau și-i dădeau la păscut.

— Ați stat mulți ani la Prodromul?

— Am stat cam patru ani, că trebuia să vin în țară să fac armata, dar m-am simțit tare fericit. Un adevărat colț de rai.

— Părinte Ghenadie, ce v-a plăcut mai mult în Sfîntul Munte?

— Ei, părinte, toate mi-au plăcut. Dar cel mai mult mi-a plăcut slujba de la Sfintele Paști și tradiția frumoasă din săptămîna luminată. În noaptea de Înviere tot Sfîntul Munte răsună ca o simfonie de glasul sutelor de clopote. Și se aude sunetul lor, pînă departe pe mare și pînă în insule!...

Apoi în Sfîntul Munte este o tradiție foarte frumoasă. În prima zi de Paști, în toate mînăstirile și schiturile se scoteau în mijlocul bisericii

toate sfintele moaște și icoanele făcătoare de minuni, se împodobeau frumos, se tămîiau, se aprindeau candele și sfeșnice, se punea pe ele cîte o etichetă și stătea de strajă tot timpul cîte un călugăr. Așa dura șapte zile — în toată săptămîna luminată. Iar călugării din sfintele mînăstiri, chilioții și pustnicii, se duceau în mici grupuri de cîte doi-trei, pe la toate sfintele lavre și schituri din Athos, cîntînd „Hristos a înviat", și se închinau la sfintele moaște și sfintele icoane făcătoare de minuni. Ce frumos era! Ne căutam cîte-un tovarăș de drum și porneam fiecare, cu trăistuța la șold — cum e obiceiul în Sfîntul Munte — cu toiagul și cu metaniile pe mîini, zicînd „Doamne Iisuse", vorbind cele duhovnicești sau cîntînd „Hristos a înviat". Ne opream din loc în loc, pe la chiliile pustnicilor, pe la izvoare cu apă rece, admiram marea, mînăstirile, liniștea și ascultam cîntecul clopotelor. Că în Sfîntul Munte se trag atunci clopotele peste tot.

Pe toate potecile Athosului întîlnești în acele zile călugări de toate neamurile. Unii vin, alții se duc. Iar în fiecare mînăstire părinții te primesc cu mare dragoste. După ce ne închinam în biserică la Sfintele Moaște și Sfintele Icoane făcătoare de minuni, apoi cîntam cu toții „Hristos a Înviat". La urmă părinții ne chemau la masă pe toți călugării drumeți, ne dădeau mîncare de pește și cîte-un pahar cu vin. Apoi plecam mai departe. Seara, unde ajungeam, acolo poposeam. Tot Sfîntul Munte este atunci îmbrăcat în haină de praznic, timp de șapte zile. Slujbe, cîntări de bucurie, pelerinaj. O adevărată sărbătoare a Athosului. Praznic de bucurie, de întîlnire cu pustnicii și de înfrățire duhovnicească! În aceste zile nu se lucrează în Sfîntul Munte.

— Ați cunoscut mulți pustnici în Sfîntul Munte?

— Pe vremea aceea cît am stat eu acolo (1906—1910), am apucat mulți pustnici. Unii locuiau prin peșteri; alții prin mici colibe; alții chiar sub vîrful Athonului; iar cei mai sporiți se nevoiau în pustiul Cherașa. Aceia nu se arătau niciodată și nu-i putea vedea nimeni, decît duhovnicii lor. Erau pustnici greci, ruși, români, sîrbi etc. Pustnicii greci erau cei mai sporiți în nevoință.

— De obicei, cînd se coborau pustnicii de la pustie în lavre?

— În fiecare sîmbătă sau Duminică veneau să se împărtășească și să asculte Sfînta Liturghie. Ei intrau cel mai întîi în biserică. Tot timpul se rugau, tăceau, iar unii aveau și darul lacrimilor. Pustnicii veneau și în săptămîna luminată să se închine la Sfintele Moaște și la icoanele din lavre. Tot Sfîntul Munte este plin în aceste zile de călugări, de bucurie duhovnicească, de cîntări și de sunetul clopotelor.

— Mînăstirile din Athos au multe sfinte moaște?

— Fiecare mînăstire are, părinte, cîte douăzeci, treizeci pînă la cincizeci de moaște de la toți sfinții. Unele au cîte-o mînă, un picior al unor

mucenici; altele, degetul, palma, capul unor cuvioși; altele, veșmintele unor sfinți ierarhi. Dar sfinte moaște întregi nu am văzut la nici o mînăstire. Mi-aduc aminte că la Mînăstirea Vatopedu am văzut un vas de cristal în care se păstrează o parte de păr smuls din barba Domnului. Se observă și sîngele pietrificat pe el. Am sărutat și eu vasul pe deasupra. Iar la Mînăstirea Sfîntul Pavel am văzut o parte din cele trei daruri aduse de magi la Nașterea Domnului — aur, smirnă și tămîie — puse în vase speciale.

— Părinte Ghenadie, ai întîlnit în Athos vreun pustnic cu viață sfîntă?

— Mi-aduc aminte că odată mergeam pe poteca muntelui singur, cu traista în spate și metaniile pe mînă. Mă duceam de la Prodromul la Lavra. Iată că văd înaintea mea, de departe, un pustnic. Că se cunosc pustnicii după îmbrăcăminte. Și mă întrebam: de ce neam să fie? Grec, rus sau român? Cum am ajuns în fața lui, m-am plecat cu evlavie pînă la pămînt și i-am zis românește:

— Binecuvintează, prea cuvioase părinte!

— Domnul să te binecuvinteze, frate Gheorghe, — mi-a răspuns el românește, cu glas potolit. Cred că era un pustnic român. Nu știu numele lui. S-a uitat fix la mine, apoi mi-a zis:

— Ei, frate Gheorghe, te-a adus Maica Domnului aici, în grădina ei! Să fii fericit. Dă slavă lui Dumnezeu. Dar să nu te duci din Sfîntul Munte în țară, că ai să cazi în multe primejdii și ai să te căiești toată viața! Nu cumva ai ceva posmag în traistă? m-a întrebat apoi.

— Da, am, cuvioase părinte, te rog ia sfinția ta din traistă cît dorești. Și m-am întors spre el cu spatele. Iar el parcă a luat ceva, sau numai a atins mîna de gura traistei și cînd m-am întors eu să văd dacă și-a luat ceva, el era ajuns deja pe culmea unui munte prăpăstios. Urca ca o căprioară spre vîrful Atonului și spre adîncul peșterilor. Atunci mi-am zis: „Cu adevărat acesta a fost un sfînt român, un om al lui Dumnezeu"! Am mai văzut un pustnic foarte cuvios, care era cel mai renumit pe vremea aceea în Sfîntul Munte — Cuviosul Siluan — rus de neam. Trăia singur, într-o peșteră. Nu primea la el aproape pe nimeni. Eu m-am dus la el cu un ieroschimonah bătrîn — duhovnicul lui. Întîi s-a apropiat el de peșteră. A vorbit cu pustnicul ceva, parcă grecește. Apoi m-a chemat și pe mine. A acceptat numai să-l văd. Dar nu ne-a primit în peșteră, ci a ieșit el afară, că era cald și frumos. Era foarte slab, luminat la față, cam mic de statură, cu barba foarte lungă și albă, iar hainele destul de uzate. M-am uitat la el ca la un sfînt. Nu știa românește. A vorbit cu duhovnicul puțin. Apoi i-am cerut blagoslovenie și am coborît Pe cale îmi spunea părintele, că acest cuvios Siluan avea de la Dumnezeu darul

mai înainte vederii. Mulți din Sfîntul Munte îl știau că este văzător cu duhul.

— Cum se fac în Sfîntul Munte călugăriile și hirotoniile?

— Acolo călugării nu se fac ca la noi, numai în mantie — un fel de logodnă cu Hristos —, ci se fac direct schivnici. Așa este în tot Sfîntul Munte. Iar hirotoniile se fac cu aprobarea patriarhului de la Constantinopol. Slujba de hirotonie o fac doi-trei arhierei bătrîni care sînt retrași la mînăstirile din Athos. Dar să știi, părinte, că în Sfîntul Munte nu se pot hirotoni decît numai cei feciorelnici. Iar clericii care vin acolo din altă parte, întîi trebuie să se mărturisească. Și dacă au avut opriri canonice, atît înainte cît și după călugărie, nu au voie să mai slujească Sfînta Liturghie.

— Părinte Ghenadie, de ce n-ați rămas în Sfîntul Munte toată viața?

— Trebuia să vin în țară să fac armata. Prin anul 1909 a venit acolo un ordin ca toți tinerii români să se prezinte în țară pentru armată. În 1910, cînd aveam 20 de ani, am venit la Botoșani, unde m-am născut și am și plecat în armată, iar în anul 1914, m-am reîntors la Mînăstirea Neamț, de unde plecasem. Era stareț arhimandritul Valerie Moglan. În anul 1915 m-am călugărit și m-am făcut direct schivnic, ca în Athos. Apoi, am primit și hirotonia în diacon. Cînd să mă duc a doua oară în Sfîntul Munte, a început războiul mondial. Am fost și eu luat la Crucea Roșie. După ce s-au liniștit popoarele, am revenit la Mînăstirea Neamț și am rămas aici. După schimbarea calendarului, în 1924, s-a făcut o mare dezbinare și în Prodromul din pricina stilului. Atunci am renunțat pentru totdeauna să mă mai reîntorc în Sfîntul Munte.

— Spuneți-mi, părinte Ghenadie, cum era viața duhovnicească în Mînăstirea Neamț, înainte de primul război mondial?

— Ei, părinte, nici nu se putea mai frumos. Adevărată grădină a Maicii Domnului! Pe atunci Mînăstirea Neamț avea peste 350 de călugări și frați, dintre care erau peste 40 de preoți și 20 diaconi. În fiecare Duminică și sărbătoare slujea un sobor mare de preoți și diaconi, în frunte cu starețul mînăstirii. Erau și frați mulți, ca la o sută. Și toți luau parte la slujbă. Era și școală monahală în Mînăstirea Neamț, cu programă analitică, cu cataloage, cu părinți profesori bine pregătiți. Iar ca obiecte erau: Vechiul și Noul Testament, Viața monahală, Catehismul, Muzica și Morala. Muzica era în mare cinste. Toți cîntau în cor. Iar în sărbători erau pline strănile de călugări și frați. Am apucat în Mînăstirea Neamț și cîntăreți foarte mari, protopsalți. Și era un obicei foarte frumos. Toți duhovnicii luau cîte doi-trei frați ucenici și-i creșteau duhovnicește ani de zile, pînă îi formau.

— Ați cunoscut vreun duhovnic mare în Mînăstirea Neamț?

— Mi-aduc aminte că unul din cei mai buni duhovnici era ieroschimonahul Ieroftei. El era pe atunci cel mai bun duhovnic al Mînăstirii Neamț. Veneau atît părinții, cît și mulți mireni la sfinția sa pentru mărturisire. El preda Morala la școală. Abia îl așteptau frații să vină. Și ce frumos ne preda! Parcă îl aud cum ne învăța: „Ei, fraților, iaca, v-a adus Maica Domnului la mînăstire. Foarte bun lucru ați ales. Dar tot lucrul bun cu anevoie se cîștigă. Așa că și frățiile voastre trebuie să aveți răbdare, să faceți ascultare, să vă faceți canonul, să vă rugați mereu, să veniți la biserică . . .".

Părintele Ieroftei era foarte sporit duhovnicește, senin la față și te pătrundea cu privirea. Prin darul lui Dumnezeu el cunoștea pe fiecare. Îndată ce se uita la tine, înțelegea dacă ai făcut un păcat și-ți zicea: „Ei, frate, ce ți s-a întîmplat? Ți-o fi făcut vrăjmașul vreo ispită? Nu te întrista peste măsură. Hai, vino și-mi spune ce ai pe conștiință și te vei ușura . . ." Și cum ne spovedeam la el, prin rugăciunea și sfaturile lui, îndată ne linișteam și ieșeam veseli afară.

— Veneau și mireni la mînăstire?

— Cum de nu. Veneau în fiecare sărbătoare de nu mai încăpeau în biserica mare. Așa cum aleargă animalele pădurii la izvoare, așa alergau ei întotdeauna la mînăstiri. Mulți se spovedeau la duhovnicii din Neamț și cereau sfaturi. După primul război mondial și mai ales după schimbarea calendarului a început să scadă numărul călugărilor și viața duhovnicească la Mînăstirea Neamț, pînă în zilele noastre.

— Prin ce mînăstiri ați mai trăit, părinte Ghenadie?

— Din anul 1934 am fost rînduit ca diacon la mînăstirea de maici Agafton, de lîngă Botoșani. Acolo am stat 25 de ani. Pe atunci erau cam 250 de maici și surori. Și să știi sfinția ta că în Agafton erau călugărițe foarte bune, smerite, postitoare, nevoitoare. Model de călugărițe! Acolo am predat muzica multă vreme. La biserică cînta corul mînăstirii. Am apucat la Agafton și două starețe foarte bune: maica Agafia Moisa, iar înaintea ei alta și mai cuvioasă — schimonahia Evelina Honceriu.

Din anul 1961 am venit aici, la Sihăstria. Și acum iaca am peste 80 de ani și-mi aștept și eu ceasul . . . Dar mă rog bunului Dumnezeu să mă miluiască și să-mi dea sfîrșitul cel bun.

— Părinte Ghenadie, nu vă pare grea bătrînețea?

— Ei, părinte, îmi pare rău că sînt om păcătos și n-am făcut tot ce trebuia ca monah. Ce bine era dacă rămîneam toată viața în Sfîntul Munte! Acum dacă aș fi mai tînăr aș pleca să mor acolo! Dar Maica Domnului va avea grijă și de mine ticălosul . . .

— Vă rog, dați-mi și mie un cuvînt de folos, părinte Ghenadie!

— Dragul meu, să ai frica lui Dumnezeu în toate, roagă-te mult și te silește să faci acum cît mai multe fapte bune. Că, să știi, la bătrînețe nu mai poți face aproape nimic, dacă nu te deprinzi din tinerețe. Acesta-i sfatul bătrînului!

— Binecuvîntează-mă, părinte Ghenadie!

— Maica Domnului să te binecuvînteze! Dar să mai vii. Auzi? Să mai vii pe la mine . . .

PROTOSINGHELUL TEODUL VARZARE

Mînăstirea Agapia

(1899—1981)

Este o adevărată delectare duhovnicească să stai cîteva clipe de vorbă cu părintele Teodul. Întotdeauna comunicativ, permanent senin la față, mereu împăcat cu sine, cu oamenii și cu Dumnezeu. Chipul sfinției sale, îmbrăcat în podoaba bătrîneții, este completat de un zîmbet permanent cu care te întîmpină și-ți vorbește. Poate ar mai trebui să spunem că Sfinția sa este duhovnicul întregului sobor al Mînăstirii Agapia, că slujește la biserică neobosit de peste 50 de ani, că știe să cînte minunat de frumos și găsește pentru fiecare, călugăr sau mirean, un cuvînt bun de îmbărbătare și mîngîiere, desprins fie de la Sfinții Părinți, fie din viață. Pe lîngă toate acestea, părintele Teodul este și un neîntrecut povestitor, cu o memorie totdeauna proaspătă și cu un grai curat moldovenesc.

Toate acestea ne îndeamnă să-l căutăm pe părintele Teodul, să întrebăm de chilia sfinției sale și, bineînțeles, să-i batem în ușă, pentru a-i cere cuvînt de învățătură.

— Binecuvîntați, prea cuvioase părinte Teodul!

— Domnul să vă binecuvînteze! Da de unde este mie cinstea aceasta să mă vizitați? Haideți înăuntru. Ia stați colea, pe scaune.

— Prea cuvioase, am venit să ne binecuvîntați și să ne dați vreun cuvînt de folos.

— Cuvinte de folos găsiți numai la Sfinții Părinți. La ei grîul este curat și fără de neghină! Pe cînd eram intendent la mitropolia de la Iași a venit odată un profesor mare de la Facultatea de Teologie din Cernăuți să vorbească cu mitropolitul nostru, Irineu Mihălcescu. Era mirean și preda filozofia. Odată ne-am luat de vorbă chiar despre filozofie și m-a întrebat: „Părinte Teodul, știi unde găsești cea mai înaltă învățătură de filozofie? În Sfînta Scriptură și Viețile Sfinților! În aceste cărți găsești toată filozofia vieții. Nu filozofia cuvintelor, ci a trăirii adevărate în Hristos. De aceea, pune mîna pe Biblie și pe Viețiile Sfinților și le citește cu atenție, mereu și

vei găsi în ele răspuns la toate întrebările vieții. Aici este singura înțelepciune adevărată. Celelalte toate pier!"

Așa, părinților, aici găsim toată înțelepciunea Duhului Sfînt. Că sfinții au pus în practică Evanghelia lui Hristos. Eu de atunci citesc permanent în Viețile Sfinților și mult mă folosesc. Iaca le țin colea la căpătîi și cînd mai am puțin timp, mai citesc oleacă din ele. Apoi iar mă duc unde este nevoie.

— Da, prea cuvioase, aveți dreptate, dar măcar din fărîmiturile care cad pe jos ne puteți folosi și pe noi . . . Am auzit că ați trăit mulți ani cu vlădici mari, ați avut de unde auzi și învăța.

— Părinților, să vă spun cîte ceva din tinerețile mele. Eu sînt basarabean, născut în anul 1899. De mic mi-a plăcut viața de mînăstire. Am stat chiar ca frate la Noul Neamț. Mînăstire mare și foarte organizată. După 1918 am venit la Iași să învăț școala de cîntări. Aici m-am împrietenit cu părintele Varlaam Argherescu și Ilarion Radu de la Mitropolie. Amîndoi m-au ajutat mult la școală. Îmi plăcea muzica și aveam voce frumoasă.

Cum am terminat școala de cîntăreți am fost luat în armată la Roman. Aici m-am împrietenit cu părinții de la Episcopie. Cea mai mare bucurie a mea era că puteam lua parte noaptea la utrenie. Că zilnic se făcea utrenia la miezul nopții. La ora 11 fix trăgea clopotul și la 11 și un sfert începea slujba. De la cazarmă mă știau că sînt cîntăreț și-mi dădea drumul santinela. Pe urmă a început să mă cunoască și prea sfințitul Teodosie.

În anul 1923, la 10 mai, cum m-am liberat de armată am și fost primit ca frate la Episcopia Romanului, pe post de cîntăreț, iar după un an de zile episcopul m-a călugărit. De la episcopul Teodosie Atanasiu am învățat multe lucruri.

— Povestiți-ne, prea cuvioase, ceva din viața lui.

— Era fiu de preot din părțile Bacăului. A învățat multă carte, la seminar și teologie. Apoi a fost trimis să facă doctoratul în teologie la Atena. A studiat acolo patru ani. Dar nu avea bani de întreținere. S-a întîmplat că un grec bogat avea biserică pe moșia sa, însă nu avea preot. Deci i-a zis sfinției sale: „Părinte Atanasie, slujește sfinția ta în sărbători la biserica mea și eu te întrețin la școală". Și s-a învoit părintele Teodosie. Acolo a deprins bine limba și a fost printre cei mai buni studenți la teologie. Prin anul 1900 s-a întors în țară și a fost făcut arhimandrit și egumen la Mînăstirea „Precista Mare" din orașul Roman. Aici a început să traducă din limba greacă veche Comentariile Sfîntului Ioan Gură de Aur la cele 14 epistole ale Sfîntului Apostol Pavel. Aceasta este cea mai mare operă literară care ne-a dat-o prea sfințitul Teodosie al Romanu-

lui. După cîțiva ani a fost luat la București și sfințit arhiereu la mitropolie. Apoi, în anul 1911, sinodul l-a ales episcop la Roman, în locul episcopului Gherasim Safirin.

A fost un episcop bun, învățat, tradițional, dar cam aspru cu preoții de mir și foarte hotărît. De aceea unii nu-l prea iubeau. Primul lucru care l-a făcut cînd a ajuns episcop, a adunat la episcopie pe toți preoții din eparhie și le-a poruncit să poarte toți haine preoțești, barbă, culion și păr lung, așa cum poartă preoții din Grecia. A încheiat un proces verbal și toți preoții au semnat că se vor supune acestei rînduieli. A durat un an-doi pînă s-au deprins toți cu barbă și potcap. Că fiecare era obligat să nu iasă din casă civil și cu pălărie. Pălăria era cu desăvîrșire interzisă pentru preoți. Apoi episcopul a făcut patru camere la episcopie, unde erau reținuți trei zile la canon preoții nedisciplinați.

— Părinților, — le-a zis episcopul — cine din sfințiile voastre nu respectă această rînduială preoțească îl țin de canon trei zile aici în camerele acestea și nu-i dau decît o felie de pîine și un pahar de apă seara.

Odată mergeam cu prea sfințitul la o sfințire de biserică. Eram amîndoi pe peronul gării din Roman. Așteptam trenul. Deodată iată, apare pe peron un preot cu pălărie pe cap. Culionul îl avea învelit în mînă. Preotul cînd l-a văzut, repede și-a pus culionul. Dar vlădica l-a observat, l-a chemat la el și i-a spus:

— Părinte, de ce nu respecți ținuta preoțească? N-ai semnat și sfinția ta procesul verbal? Ți-ai călcat hotărîrea, ți-ai călcat semnătura. Să vii luni la episcopie. Cînd a venit l-a ținut sub canon patru zile la post și rugăciune în camerele acelea.

Vlădica Teodosie avea și un frate preot la Bacău, care semăna foarte bine cu el. Nu-i puteai distinge pe unul de altul. Avea încă și un alt frate, profesor doctor la universitatea din București. Îl chema Ioan Atanasiu. Își făcuse studiile în Germania și Franța. Acesta era foarte credincios, postea mult, se ruga, și de la biserică nu lipsea în nici o Duminică. Și avea o bibliotecă foarte bogată, dar nu voia să se însoare.

Odată eu l-am întrebat: „Nu te mai însori, domnule profesor?" Iar el mi-a zis: „Dar mai am timp de căsătorie? Viața este așa de scurtă și sîntem datori să facem atîtea lucruri! Cînd să te mai ocupi și de căsătorie? Trebuie să ai grijă de femeie, de copii, de hrană și atîtea altele. Dar așa, îmi pot căuta toată viața de studii, de studenți și de sufletul meu." Și să vezi, părinte, ce conștiincios preda la studenți! Iar vara nu pleca în concediu, ci făcea cursuri suplimentare gratuit cu studenții slabi. „Păcat să rămînă repetenți — spunea el —. Părinții lor au cheltuit atîția bani cu ei; apoi țara are nevoie de ei!"

În anul 1926 prea sfințitul Teodosie s-a retras ca pensionar la Mînăstirea Neamț și m-a luat și pe mine cu el. În anul 1929 m-a hirotonit diacon. Apoi, văzînd că slăbește mereu și-a donat biblioteca sa, destul de mare, Institutului Teologic din București. O mică parte le-a donat Mînăstirii Neamț. Între timp și-a terminat de tradus al nouălea volum din Comentariile Sfîntului Ioan Gură de Aur, opera sa cea mai importantă. În același an a și răposat.

Am mai apucat încă în viață pe arhiereul Valerian Ștefănescu, fratele episcopului Melhisedec. Acesta a trăit 103 ani. A fost întîi preot de mir și a avut două fete. Cînd era cam de 50 de ani i-a murit preoteasa și a fost ales arhiereu vicar pentru episcopia Rîmnicului. Pe urmă s-a retras ca vicar la Episcopia Romanului, prin anul 1882, cînd fratele său, Melhisedec, ajunge episcop aici.

L-am cunoscut bine pe vlădica Valerian. Era înalt de stat, slab și foarte blînd. A ajutat mult pe episcopul Melhisedec. Iar după moartea lui a rămas ca arhiereu pensionar la casa lor, unde funcționa o grădiniță de copii. Zilnic lua parte la Sfînta Liturghie și la toate slujbele din catedrală, făcea sfințiri de biserici, hirotonii și învăța tipicul pe preoții tineri. Toți îl iubeau ca pe un adevărat părinte duhovnicesc. Tot ce cîștiga dădea milostenie la văduve și săraci.

Pe atunci se făcea Utrenia la miezul nopții și înainte de a suna clopotul, vlădica bătea cu toiagul în poarta episcopiei să-i deschidă. Dacă portarul întîrzia, el începea pe de rost miezonoptica. Cînd intra în biserică, spunea cîntăreților: „începeți cu psalmii utreniei, că miezonoptica am zis-o eu la poartă"! Și a trăit vlădica Valerian 103 ani. În 1926, cînd noi deja eram la Neamț, el a trimis o scrisoare episcopului Teodosie: „Cu ajutorul lui Dumnezeu astăzi am împlinit o sută de ani și am început altă sută"! În anul 1928 a decedat și a fost îngropat, alături de fratele său Melhisedec, în paraclisul din grădina lor, vizavi de episcopie.

— Prea cuvioase părinte, dar la mitropolia din Iași, ce călugări sau vlădici mai sporiți ați cunoscut?

— Cel mai duhovnicesc mitropolit al Moldovei de la Veniamin Costachi încoace a fost Iosif Naniescu. El i-a întrecut pe toți cu viața și cu dragostea sa. Mai ales era foarte milostiv. Îmi povestea părintele Varlaam, care a trăit cu dînsul, că mitropolitul Iosif avea acest obicei: în fiecare sîmbătă împărțea bani, haine și alimente la cei săraci din Iași — copii, văduve, cerșetori — pe baza unei liste. Avea cam două sute de săraci care primeau ajutor de la dînsul, prin rotație. Tot salariul său îl dădea milostenie. Iar banii și milostenia le împărțea personal cu mîinile sale, asistat de un diacon, în holul casei mitropolitane. Uneori îl întrebau preoții și prietenii:

— Înalt Prea Sfințite, de ce faceți una ca aceasta?

— O să vedeți voi de ce. La moartea mea, aceștia o să vină să mă petreacă la mormînt și să plîngă pentru mine, iar nu cei bogați și avuți. Aceia vor veni să mă vadă, iar aceștia să se roage pentru mine.

O dată i-a donat un ministru de la București un rînd de haine preoțești noi, foarte scumpe. Iar el a zis:

— Acestea nu sînt de obrazul meu! Sînt vrednic eu să port haine așa de luxoase? Și le-a dat protoiereului din Iași să le vîndă, iar banii i-a dat la săraci. Mitropolitul Iosif Naniescu purta haine călugărești, simple, ponosite. Iar cînd a murit au venit la mitropolie foarte mulți săraci, țărani, văduve, cerșetori, de era plină ograda, și plîngeau, zicînd: „S-a dus tata nostru! Cine altul ne va milui?"

Un alt părinte minunat de la mitropolie, pe care l-am cunoscut a fost arhidiaconul Varlaam Argherescu. Era cu metania din Neamț. A slujit 50 de ani ca diacon la catedrală și a schimbat șapte mitropoliți. Treizeci de ani nu a vrut să iasă din Iași. Apoi, părintele Varlaam nu-și făcea niciodată iarna foc în chilie. În 50 de ani a ars numai 3 metri cubi de lemne. Cînd îl întrebam ne spunea: „Eu le dau foc la lemne, dar dacă nu se aprind, ce sunt eu de vină!" Avea lemne puse în gura sobei poate de 20 de ani. În chilia lui nu primea pe nimeni, apoi singur și-o văruia, noaptea. Iar la biserică foarte frumos cînta. Suia și cobora trei game, de ne uimea pe toți. Apoi, părintele Varlaam se îmbrăca foarte modest și purta în zile de rînd o pălărie spartă pe cap. Eu l-am întrebat o dată: „Părinte Varlaam, de ce te îmbraci așa rău?" „Ca să nu mă cheme preoții la slujbe în oraș, că mă cunosc cei mai mulți!"

Într-o zi m-a luat părintele Varlaam în chilia lui. De obicei nu primea pe nimeni în chilie. O încăpere potrivită, aproape goală. Patul era ridicat aproape la doi metri deasupra, ca să nu-l ispitesc cu somnul. Iar el, de fapt, dormea pe o masă mai scurtă decît dînsul așezată la răsărit. Pe masă era așternută o rasă veche, pe care se culca și se învelea cu altă rasă. Sub cap își punea o trăistuță cu cheile bisericii. „Părinte Teodul — mi-a zis el — să-ți arăt averea mea!" Și deschide un dulap plin cu chitanțe de bani dați cu împrumut la elevi și studenți în timp de 40 de ani. „Acesta-i comîndul (averea) mea! I-am strîns pentru înmormîntare. Sînt polițe de bani dați la elevi săraci și studenți. Doar am dat banii cu acte, nu așa cu ochii închiși! Dar nici unul din băieți nu a venit pînă acuma să-mi restituie banii!" „Dar de ce nu-i ceri sfinția ta înapoi?" i-am zis eu. „Nu-i frumos să-i cer înapoi. Apoi, eu i-am dat cu acte"- spunea părintele zîmbind.

Mai era la mitropolie la Iași încă un părinte foarte milostiv, părintele Ilarion Radu. Era numai călugăr. A fost 30 de ani paraclisier la catedrală. Tot ce cîștiga, tot salariul lui, îl împărțea la elevi și studenți săraci.

Avea o chilie mare cu paturi de jur-împrejur unde culca elevii și studenții care nu-și găseau gazdă, iar el dormea pe o ladă în sală. Uneori dormeau în chilia lui zece-douăzeci de elevi. Pe sală avea un dulap, în care punea tot ce găsea de mîncare, pîine, prescuri, vin, colivă, litie, mîncare rămasă de la obște. Iar cînd veneau seara băieții îl întrebau: „Părinte Ilarion, ne primiți să dormim în chilie?" „Mergeți, este deschisă". „Dar nu mai aveți ceva de mîncare, că ni-i foame?" „Căutați, colo, în dulapul de pe sală; trebuie să mai fi rămas ceva."

Așa a crescut și a ajutat la învățătură, părintele Ilarion, sute de elevi și studenți, de au ajuns toți oameni mari, profesori, doctori, ofițeri. La bătrînețe părintele s-a retras la bolnița Mînăstirii Neamț, s-a îmbolnăvit de o boală grea de piele și a murit, părăsit de toți. Mai tîrziu s-au adunat la mitropolie foștii lui ucenici, care acuma erau oameni mari; i-au făcut un parastas și i-au pus o placă comemorativă în peretele chiliei lui.

— Părinte Teodul, cum ați ajuns duhovnic la Agapia?

— După alegerea mitropolitului Nicodim ca patriarh, în anul 1939, eu am venit din nou la Neamț și am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Agapia. La început nu voiam să vin aici. Pe urmă m-am deprins și iată am acum atîția ani.

— Cum slujiți aici la biserică?

— Facem cu săptămîna. O săptămînă la biserica mare, una la Schimbare, alta la Adormire și a patra sîntem liberi. La biserica mare din incintă se face Liturghia zilnic. Mă scol pe la ora trei după miezul nopții, îmi fac pravila de slujbă, iar pe la cinci încep proscomidia și la opt cel tîrziu termic Sfînta Liturghie. Utrenia, din anul 1947, se face seara. La Sfînta Liturghie și utrenie sînt datoare să vină toate maicile. Vara însă vin mai puține, că sînt pe la ascultări.

— Mai sînt în soborul Mînăstirii Agapia suflete aprinse pentru dragostea lui Hristos?

— Eu sînt duhovnicul mînăstirii și le cunosc pe toate. Sînt la noi maici destul de bune, praviliste, cîntărețe la strană, nelipsite de la biserică, unele schivnice care nu mănîncă carne, nevoitoare care își fac regulat canonul călugăresc și citesc zilnic Psaltirea. Dar sînt unele și mai slabe. Însă toate sînt ale lui Hristos și noi trebuie să le dobîndim pe toate.

— Părinte Teodul, de cînd sînteți la Agapia ați cunoscut vreun sihastru renumit în munții din împrejurimi?

— Am cunoscut, în anul 1947, un mare sihastru în munții Agapiei, care întrecea pe mulți alții cu sfințenia vieții lui. Îl chema Ioan. Eu nu aș fi putut crede că în zilele noastre mai trăiesc sihaștri atît de sporiți în adîncul Munților Carpați.

— Spuneți-ne cîteva cuvinte despre acest mare sihastru.

— Pînă în anul 1945 nu l-am văzut niciodată. Dar îmi povesteau despre el atît părintele Cleopa de la Sihăstria, cît și arhimandritul Vasian Scripcă, stareţul Mînăstirii Secu († 1956), care îi fusese duhovnic între anii 1930—1940. Îmi mai spuneau despre el pădurarii și ciobanii, care îl cunoșteau și îl întîlneau pe potecile munţilor. Mergea întotdeauna cu un ucenic după dînsul. Pustnicul Ioan mergea înainte, iar la 10—20 de pași ucenicul lui, ca să se poată ruga. Cei care l-au văzut mai înainte îmi spuneau că umbla cu capul descoperit și avea părul cărunt, lăsat pe spate, barba albă, puţin ascuţită, și faţa luminată și senină. Era îmbrăcat în haine vechi și în mînă purta toiag. Toţi care îl întîlneau îi ziceau „Pustnicul", iar el îi binecuvînta și mergea mai departe.

Părintele Cleopa îmi spunea că în toamna anului 1930, pe cînd păștea oile Sihăstriei cu fratele său pe obcina Sihlei, a trecut pe potecă pustnicul Ioan cu ucenicul său și oprindu-se puţin a zis către cel mai mare: „Frate Vasile, pregătește-te și mergi înainte, că ai de făcut o cale lungă". Era o prevestire pentru sfîrșitul lui. După șase luni fratele Vasile a răposat.

Stareţul Vasian Scripcă, pe cînd sihăstrea la Schitul Sihla, între anii 1930—1940, i-a fost duhovnic și se minuna de nevoinţa lui. El îmi spunea că pustnicul Ioan era din ţinutul Tighinei, că s-a făcut călugăr la Noul Neamţ și după ce a terminat facultatea de teologie a ajuns arhiereu-vicar, prin anul 1905. Fiind foarte iubitor de liniște, după cîţiva ani se retrage la un schit, apoi auzind de mînăstirile și sihaștrii din Carpaţi, ajunge sihastru vestit în Munţii Sihlei.

— În ce împrejurare l-aţi cunoscut personal, părinte Teodul?

— În vara anului 1945 mi-am luat toiagul și am plecat peste munte la Mînăstirea Sihăstria. Voiam să mă spovedesc la părintele Cleopa. Cum am trecut obcina muntelui, cînd să ajung pe valea Sihăstriei, în marginea poienii numită „Trapeza" (= masa) îmi apare în faţă chipul senin și cuvios al unui sihastru necunoscut. Era cam mic de statură, cu capul descoperit și îmbrăcat cu un fel de dulamă lungă de lînă, desculţ și încins cu o frînghie de cînepă. Nu avea nici toiag, nici traistă, iar pe mîini purta un șirag de metanii, făcute de el din boabe roșii de măcieș. Parcă mă aștepta. Cum m-a văzut m-a binecuvîntat cu ambele mîini și mi-a zis pe nume: „Părinte Teodul, te duci la Sihăstria, la părintele Cleopa? De cîte ori mă duc și eu pe la Mînăstirea Sihăstria și stau la slujbă în biserică, dar nu mă vede nimeni! Știu că sfinţia ta vrei să te retragi din Agapia la Sihăstria, dar să nu te duci. Rămîi la Mînăstirea Agapia și fă ascultare acolo, că nu degeaba te-a trimis Dumnezeu la Agapia. Acolo este mîntuirea sfinţiei tale!"

Cînd am văzut că-mi spune pe nume și-mi cunoaște și gîndurile, întîi m-a cuprins un fel de frică și de uimire încît nu mai puteam nici vorbi.

Mai ales că nu-l știam atunci cine este. Dar cuvintele lui mi-au intrat la inimă și m-au umplut de o mare bucurie duhovnicească cum nu mai simțisem niciodată. Apoi, luînd curaj, l-am întrebat: „Cum vă cheamă, prea cuvioase, și de cînd vă nevoiți în aceste părți?" „Mă cheamă Ioan — mi-a răspuns el — și sînt de peste Nistru. Pînă în 1917 am fost episcop vicar la Kiev. Dar din cauza revoluției, am lăsat dregătoria și, auzind de sihăstriile din Oltenia, în anul 1919 m-am dus ca frate începător la schitul Crasna din Județul Gorj. Egumenul m-a pus să pasc vitele schitului. După cîțiva ani, mi-a zis: „Frate Ioane, pregătește-te că în noaptea aceasta te călugărim!" El nu cunoștea viața mea. Atunci eu am lăsat toate și în noaptea aceea am plecat la pustie în adîncul codrilor. Apoi auzind de sihaștrii din Moldova, în anul 1920 m-am retras definitiv în Munții Sihlei".

După puțină tăcere cuviosul sihastru Ioan a adăugat: „Părinte Teodul, te rog adă-mi un pachet de hîrtie de scris și un kilogram de cerneală." „Dar ce să faci cu ele, prea sfințite?" „Îmi trebuie să scriu ceva!" „Să vă aduc și condei?" Bunul nevoitor, însă, arătînd cu mîna spre cetina copacilor, mi-a zis: „Nu-mi trebuie decît numai penițe. Ia uită-te cîte condeie mi-a dat Dumnezeu!" „Unde anume și cînd să vă aduc hîrtia?" l-am întrebat. „Nu te îngriji de aceasta, a răspuns el. Are Domnul grijă de toate!" „Prea sfințite, voiți să vă aduc și ceva pesmeți sau altceva de mîncare?" „Nu-mi trebuie nimic, căci din mila lui Dumnezeu am tot ce-mi trebuie!" Apoi sărutîndu-i mîna, i-am zis: „Binecuvîntează-mă, prea sfințite!" „Domnul să te binecuvînteze, și mă iartă!"

Deci, binecuvîntîndu-mă cu amîndouă mîinile, eu am coborît în vale spre Sihăstria iar el a stat o clipă rezemat de un brad, apoi a dispărut ca o căprioară în adîncul codrilor și nu l-am mai văzut. O bucurie negrăită se odihnea în sufletul meu. Cîte n-aș fi dorit să-l întreb pe acest mare sihastru, dar el nu voia să-mi descopere nimic despre nevoința lui duhovnicească din munții Sihlei, nici măcar locul unde își avea peștera sau bordeiul.

— Și i-ați cumpărat hîrtie și cerneală, părinte Teodul?

— Foarte ușor, deși era pe atunci mare criză de hîrtie. Cum m-am reîntors la Agapia m-am dus la prăvălia din sat și cînd a auzit vînzătorul, m-a chemat deoparte și numaidecît mi-a dat un top de hîrtie bună de o mie de coli, cerneală și penițe. Apoi le-am pus într-o desagă și mă rugam lui Dumnezeu să mă ajute să-l reîntîlnesc pe acest sihastru sfînt. Sufletul meu ardea de dorul de a-l mai vedea, de a-i cere binecuvîntare și cuvînt de învățătură duhovnicească.

După o lună de zile mi-am luat desaga în spate și toiagul și am plecat peste munte la Sihăstria. Aveam treabă cu părintele Cleopa. Pe cale mă rugam să mă întîlnesc cu cuviosul Ioan sihastrul, ca să-i dau

hîrtia și cerneala. Îi luasem și ceva pesmeți de mîncare. Cine știe ce avea el de scris! Poate unele învățături duhovnicești de taină. Poate sfaturi despre rugăciunea lui Iisus, pe care o dobîndise din tinerețe. Poate unele descoperiri dumnezeiești sau poate însăși viața lui.

Cum ajung în poiana Trapezei, deodată îmi apare înainte cuviosul sihastru Ioan, fără să observ din ce parte vine. Fața lui era albă, luminată și răspîndea o bucurie cerească, străină oamenilor de rînd, iar inima lui revărsa multă pace și liniște duhovnicească. Trupul îi era acoperit de aceeași haină aspră de lînă, împletită de mîinile lui. Mîna stîngă ținea șiragul de metanii de măcieș, iar dreapta o ținea întotdeauna așezată pe piept, ca pentru rugăciune.

După ce îi sărut mîna și îi fac metanie, cuviosul Ioan mă binecuvintează, cu ambele mîini, mă sărută pe frunte și îmi spune: „părinte Teodul, te duci la Sihăstria? Mai bine întoarce-te înapoi la Agapia, că părintele Cleopa egumenul Sihăstriei lipsește azi. Este chemat la Mînăstirea Neamț". „Prea Sfințite, i-am zis eu cu emoție, v-am adus hîrtie și cerneală. Iată și cîteva penițe " „Îți mulțumesc, părinte Teodul. Știam că vei găsi!" Apoi le așează în desaga pe care o avea în spate. „V-am adus și ceva de mîncare, pîine, fructe și puțin vin". „Dumnezeu să-ți plătească dragostea, părinte Teodul, dar nu am nevoie de nimic. Are Domnul grijă de mine!"

Zadarnic am insistat să primească ceva, el măcar nici nu s-a uitat în coș să vadă ce i-am adus. Dar ca să nu mă întristeze, bunul ostaș al lui Hristos mi-a adăugat acest cuvînt duhovnicesc: „Părinte Teodul, de mare folos este postul pentru călugăr. Să știi că șapte sînt treptele postului, adică sînt șapte feluri de hrană pentru om:

a. *Carnivorii*, care mănîncă carne întotdeauna. Aceștia sînt în treapta cea mai de jos a postului, chiar dacă se înfrînează uneori de la mîncare. Ei nu pot spori niciodată în rugăciune.

b. *Lacto-vegetarienii*, care nu mănîncă niciodată carne, ci numai lapte, brînză, ouă și tot felul de legume fierte. Aceștia sînt în treapta a doua a postului, pe care o țin de obicei călugării din mînăstirile cu viață de obște și foarte rar mirenii.

c. *Vegetarienii*, care mănîncă numai zarzavaturi și legume fierte sau nefierte (crude). Rînduiala aceasta formează treapta a treia a postului și o țin călugării cei mai rîvnitori din viețile de obște. De aici încolo încep treptele postului cele mai aspre, pe care pășesc, de obicei, călugării sihaștri și pustnicii cei mai nevoitori.

d. *Fructiferii*, care mănîncă o dată pe zi pîine și fructe nefierte, fără a gusta vreodată altfel de hrană. Cine a ajuns la această treaptă a postului, acela poate stăpîni cu ușurință trupul și gîndurile și poate spori repede pe calea rugăciunii.

e. *Cerealierii* formează treapta a cincea a postului. La această treaptă ajung călugării, mai ales cei din sihăstrii și pustnicii, care mănîncă o dată pe zi numai pîine neagră, de cereale și boabe muiate de grîu, porumb, mei, linte, bob, mazăre etc.

f. *Hrana uscată* este a șasea treaptă a postului călugăresc, la care ajung de obicei pustnicii cei mai rîvnitori. Cei care petrec în această aspră nevoință mănîncă numai pesmeți de pîine muiați în apă, cu sare sau puțin oțet, o dată pe zi și cu măsură. Așa se nevoiau sihaștrii de pe valea Nilului.

g. *Hrana sau mana dumnezeiască*, este ultima și cea mai înaltă treaptă a postului călugăresc, la care ajung foarte puțini dintre asceți, după o îndelungată nevoință, întăriți fiind de darul Sfîntului Duh. Aceștia se îndestulează numai cu Prea Curatele Taine, adică cu Trupul și Sîngele lui Hristos, pe care le primesc o dată sau de două ori pe săptămînă, fără a mai gusta ceva decît numai apă. După grele ispite și nevoințe am ajuns cu darul lui Dumnezeu să mă mulțumesc numai cu Prea Curatele Taine și nu mai simt foame, nici trebuință de pîine și legume . . .

Iată, părinților, la ce măsură de nevoință duhovnicească ajunsese cuviosul Ioan. Apoi l-am întrebat: „Prea Sfințite, acolo, în pădure, unde locuiți, nu vă este iarna frig?" „Părinte Teodul, eu sînt cetățeanul Munților Carpați și Domnul are grijă de mine, că oriunde mă aflu nu duc lipsă de nimic. Nu simt nici frigul iernii, nici arșița soarelui, nici foamea, nici setea, nici altă nevoie pămîntească!" „Prea Sfințite, tare m-aș retrage la Mînăstirea Sihăstria, lîngă călugări! Acolo aș avea mai multă liniște și vreme de rugăciune". Iar el mi-a răspuns: „Dacă ai fost rînduit de mitropolie la Agapia, fă ascultare, că ai fost trimis acolo cu voia și porunca lui Dumnezeu!"

Observînd apoi că marele sihastru nu voia să stea mult de vorbă ca să nu-și curme rugăciunea lui Iisus pe care o avea în mintea și inima lui, i-am mulțumit din inimă pentru sfaturile și cuvintele de folos ce mi le-a dat, i-am făcut metanie, i-am sărutat mîna și i-am cerut binecuvîntare de plecare. Iar cuviosul arhiereu Ioan m-a binecuvîntat cu semnul sfintei cruci și mi-a zis: „Domnul nostru Iisus Hristos să te binecuvînteze și mă iartă!"

Așa m-am întîlnit și așa m-am despărțit pentru a doua oară de cuviosul Ioan, „cetățeanul Munților Carpați"!

— Părinte Teodul, v-ați mai întîlnit de atunci cu acest mare sihastru?

— A mai trecut un an de zile cu destule necazuri și încercări. Despre arhiereul Ioan nu mai știam nimic. În primăvara anului 1946 cugetul mă îndeamnă să mă duc cîteva zile, pentru reculegere, la Mînăstirea Sihăstria. Am făcut obișnuita rugăciune de călătorie, mi-am luat toiagul și am trecut muntele cu gîndul să mai văd pe cuviosul sihastru

Ioan. Cum am ajuns în poiana Trapezei, minunea s-a săvîrșit a treia și ultima dată. În marginea poienii, prea sfințitul Ioan mă aștepta. Aceeași față luminată, aceiași ochi limpezi și vioi, aceeași bucurie și pace duhovnicească în sufletul lui, aceeași haină aspră de lînă pe trupul slab și îmbătrînit. I-am făcut obișnuita metanie, i-am sărutat mîna, iar el m-a sărutat pe frunte și ne-am așezat amîndoi pe un buștean de brad doborît de vînt. Nimic pămîntesc nu-l interesa. După cîteva clipe de tăcere, mi-a zis prea sfințitul: „Aș vrea să mă întorc înapoi, spre satul meu natal, ca să mă săvîrșesc acolo. Sînt și la noi păduri destule . . .” „Cum să mergeți acum, cînd încă nu s-au liniștit popoarele?” „Cred în Dumnezeu că mă va acoperi întotdeauna mîna Lui!” . . .

Apoi, bătrînul, văzînd întristarea mea, m-a întărit în nădejde și m-a sfătuit să am grijă de sufletele ce mi s-au încredințat în Mînăstirea Agapia, că aici este mîntuirea mea. La urmă, m-a binecuvîntat cu ambele mîini, m-a sărutat în Domnul, i-am făcut metanie și așa ne-am despărțit cu lacrimi în ochi. El s-a retras la mult dorita lui pustie, spre Munții Sihlei, iar eu am coborît spre Sihăstria. Aceasta a fost ultima mea întîlnire cu dînsul.

— Ați mai auzit de atunci despre pustnicul Ioan?

— Din anul 1946 nu l-am mai întîlnit. Nimeni nu mai vorbea despre el. Credeam că s-a mutat la cele veșnice, undeva, prin Munții Sihlei. După cinci ani, însă, am auzit că l-a întîlnit prin pădure spre muntele Chitele, un frate din Sihăstria, care păștea oile mînăstirii. Mergînd el cu oile la păscut, deodată a observat că s-au strîns toate oile grămadă, iar cîinii stăteau ca uimiți. Cînd se uită el de aproape, vede în mijloc un călugăr bătrîn, cu barba albă. Era cuviosul Ioan! „Oare, ce-am greșit eu astăzi lui Dumnezeu, de m-a arătat oamenilor!” — își zicea pustnicul. Apoi i-a zis fratelui care păștea oile: „Frate Ștefan, vină încoace și nu te teme! Știu că te spovedești la părintele stareț Ioil. Dar, te rog, să nu-i spui nimănui că te-ai întîlnit cu mine astăzi!”

— Și ce-a făcut fratele Ștefan?

— A ținut taina vreo săptămînă și n-a spus-o nimănui. Dar îl tot îndemna cugetul s-o spună la spovedanie părintelui Ioil. Iar starețul, cum a auzit de aceasta, îndată și-a luat în traistă pesmeți de pîine și ceva de mîncare și a umblat prin pădurile din jurul mînăstirii cu părintele Visarion, egumenul schitului Sihla, vreo săptămînă, să-l întîlnească pe cuviosul Ioan. Dar nu l-a întîlnit. Apoi, după o lună sau două, umbla fratele Ștefan cu oile prin pădure și, deodată, îl întîlnește pe pustnicul Ioan. Era desculț și cu capul descoperit. I-a făcut semn cu mîna și i-a zis: „Frate Ștefane, te-am rugat un lucru și nu l-ai împlinit! Să știi că o să te duci în armată și n-o să te mai întorci înapoi, la mînăstire!” Așa a și fost. S-a dus fratele

în armată și a rămas în lume. De atunci nu mai știu nimic despre cuviosul Ioan Sihastrul.

— Vă mulțumesc, părinte Teodul, pentru aceste frumoase cuvinte de folos pe care ni le-ați povestit.

— La plecare, să vă cînt și eu slava glasului V, de la Sfintele Paști: „Ziua Învierii, și să ne luminăm cu prăznuirea, și unul pe altul să ne îmbrățișăm, și să zicem „fraților" și celor ce ne urăsc pe noi să iertăm toate pentru Înviere și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd, și celor din mormînturi, viață dăruindu le!" ...

— Amin.

PROTOSINGHELUL GHERVASIE HULUBARIU

Mînăstirea Agapia Veche

(1888—1973)

Ori de cîte ori intri pe poarta Mînăstirii Agapia Veche, mare vatră de nevoință și sfințenie călugărească din Munții Neamțului, îți vin în imaginație chipurile marilor sihaștri și cuvioși ce s-au nevoit în aceste locuri sfinte, de-a lungul sutelor de ani. Poieni însorite și binecuvîntate, locuri alese de Dumnezeu, culmi domoale îmbrăcate în molizi, poteci singuratice, chilii de lemn curate cu flori în cerdacuri, călugărițe smerite care slujesc cu rîvnă lui Hristos, iar în mijloc se ridică biserica mică, albă și luminată ca un potir neprihănit. Aceasta este Mînăstirea Agapia Veche! O sihăstrie a străbunilor noștri, care a rezistat furtunilor și nevoilor veacurilor și care păstrează pînă astăzi mireasma evlaviei de demult. Agapia Veche rămîne încă o lumînare de ceară aprinsă în sfeșnic, ce arde pentru noi, pentru țară, pentru toți.

Unul din nevoitorii cei mai devotați, care întreține de un sfert de veac acest foc sacru la Agapia Veche, este, fără îndoială, Protosinghelul Ghervasie Hulubariu, pictor de icoane apreciat. Mic de statură, dar mare la suflet, iscusit la vorbă, dulce la cuvînt, senin la față și cu ochii încă vioi, părintele Ghervasie iubește deopotrivă pe Dumnezeu și pe oameni. De aceea se roagă pentru ei, le iese în cale, îi cheamă în chilie, îi mîngîie, le dă sfaturi și le povestește multe lucruri de folos.

Știind dragostea și experiența duhovnicească a sfinției sale, cum am putea să-l evităm pe părintele Ghervasie? Desigur, și el s-ar supăra, și noi am păgubi. Deci, pentru dragostea lui Hristos și folosul nostru, facem un popas la părintele Ghervasie.

— Binecuvîntați-ne, prea cuvioase părinte!

— Domnul să vă binecuvînteze, părinților. Mă bucur că v-ați mai adus aminte de mine, bătrînul, și nu m-ați ocolit.

— Ce mai faceți, părinte? Pictați mereu!

— Fac ce-am învățat. Pictez niște icoane pentru o biserică la Rădășeni. Mai am de pictat un epitaf aici la Agapia Veche. Mai am și alte comenzi. Trebuie să slujesc și la biserică, mai vine un om, mai una — alta, încît nu mă încape timpul. Dar eu mă iau cu vorba și nu v-am întrebat: ăți fi obosiți de pe drum, flămînzi sau poate însetați? Nu vreți să mîncăm împreună la trapeză? Ia, dezbrăcați-vă și hai să mergem.

— Părinte Ghervasie sînteți de mic la mînăstire?

— Da, părinților, sînt născut la 1888, aici aproape de satul Războieni. Cînd eram copilandru de 16 ani, mă duceam pe la Mînăstirea Neamț cu neamurile la biserică. Îmi plăcea mult. Am cerut și sfatul unor călugări și mi-au zis: „Frate Gheorghe, lasă lumea asta trecătoare și vino la mînăstire!" Cum m-am hotărît, mi-am luat bagajul și la Mînăstirea Neamț m-am oprit. Era pe atunci stareț arhiereul Narcis Crețulescu. M-a primit cu dragoste și m-a rînduit la bolniță să slujesc celor bolnavi. Erau ca la 40 de părinți bolnavi. Unii săteau cîte cinci-șase în săli mai mari, alții stăteau separat, și noi cîțiva frați îi îngrijeam, le duceam mîncare, îi întorceam, îi spălam. Făceam cu multă dragoste ascultarea aceasta. Și erau unii tare bolnavi, ologi, paralizați, neputincioși. Unii din ei se învîrteau cu funia. Deasupra fiecărui pat era o funie legată de grinda podului. Cu ajutorul ei se întorceau în pat cînd nu eram noi la îndemînă.

— Prea cuvioase, dar erau bine îngrijiți bolnavii?

— Cum să nu. Aveau o bucătărie aparte, cu mîncare mai bună; aveau două vaci ale bolniței, frați îngrijitori, un părinte bucătar, un alt părinte farmacist și un doctor din Tg. Neamț, care venea la mînăstire de două ori pe săptămînă și le dădea listă de tratament.

— Ați făcut mult timp această sfîntă ascultare?

— Am stat la bolniță aproape patru ani. Apoi am fost rînduit ca ucenic la stăreție. În anul 1908 am fost călugărit și hirotonit diacon.

— Cum era viața duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Neamț?

— Neamțul era o mînăstire bine organizată, cu un sobor de vreo 250 călugări și aproape o sută de frați. Avea pămînt, ateliere, duhovnici renumiți, slujbe frumoase și mai ales cîntăreți neîntrecuți. Îmi plăcea că aici era regulat slujbă cu arhiereu, pentru că toate hirotoniile de preoți din eparhie le făcea vlădica Narcis, starețul lavrei.

— Care era cel mai renumit duhovnic pe acele timpuri în Neamț?

— Era protosinghelul Calistru Gheorghiu. El mărturisea pe cei mai mulți călugări și mireni. Mai erau și alți duhovnici. Lucrurile nu puteau totuși merge mult așa. Viața de obște trebuia înnoită. De aceea în anul

1911, arhiereul Narcis se retrăgea din stăreție și vine ca stareț arhimandritul Valerie Moglan. El reușește să refacă unitatea vieții de obște. Organizează mai bine slujbele, după tradiție, masa de la trapeză și ascultările. Utrenia era obligatorie pentru toți, la miezul nopții. La sfîrșit, starețul ținea un scurt cuvînt de învățătură de la Sfinții Părinți. La chilii călugării trebuiau să-și facă pravila și canonul. Apoi să citească cărți de la bibliotecă. Iar găzduirea musafirilor în mînăstire era din ce în ce mai mult oprită. Desigur, a făcut și el cît s-a putut.

— Ce părere aveți de arhiereul Narcis Crețulescu?

— Arhiereul Narcis Crețulescu era în mînăstire din anul 1845, călugăr bun, om învățat și apropiat cu toți. Apoi a fost hirotonit arhiereu și numit locotenent de episcop la Huși. Prin 1896 iese la un fel de pensie și se retrage la Neamț, mînăstirea de metanie. Dar, fiind mare nevoie de un stareț bun, părinții l-au ales stareț înainte de anul 1900. A condus obștea Neamțului pînă în 1911. Apoi se retrage și după cîțiva ani moare, și este înmormîntat în cimitirul mînăstirii. El însă nu a avut mare autoritate. Viața de obște cam lăsa de dorit. Totuși a scris multe cărți folositoare.

— Dar cu noul stareț cum v-ați împăcat?

— Cum a ajuns stareț Arhimandritul Valerie Moglan, noi, vreo cîțiva din ucenicii mai apropiați ai fostului stareț, am fost sfătuiți de dînsul să ne ducem la mînăstirile din jur unde era mai multă lipsă de personal. Eu, împreună cu încă cinci călugări, am venit la Mînăstirea Secu și am rămas aici vreo cincisprezece ani. Slujeam ca diacon, învățam muzica, făceam ascultare la obște și eram mulțumit.

— Cum era viața duhovnicească la Mînăstirea Secu, prin anii 1911—1925?

— Secu, pe atunci, avea puțini călugări. Cam vreo 50 de părinți și cîțiva frați. Pe urmă s-au mai adunat, și prin anul 1920 ajunseseră peste 70. Altfel, călugării erau sporiți, ascultători, veneau regulat la biserică, se rugau mult și se nevoiau fiecare după putere. Însă, chiliile și clădirile erau cam în paragină.

— În ce an ați fost transferat la Mînăstirea Agapia?

— Încă de prin 1925 eram rînduit ca diacon slujitor la Agapia Veche. Nu stăteam definitiv aici. Veneam sîmbăta și plecam după slujbă înapoi la Secu. Slujeam ca diacon și în Agapia Mare. În anul 1928 am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Agapia din Vale și am rămas acolo. Apoi, cu concursul domnului profesor Ioan D. Ștefănescu, am fost numit ca practicant la pictarea bisericii Roznov — Neamț. Lucram ca ucenic, numai vara, cu un pictor bun. Domnul profesor m-a recomandat apoi la Belle Arte în București. Am primit cu greu această poruncă. Mă gîndeam cum să las eu mînăstirea și să învăț la Belle Arte în oraș? Eram călugăr,

trebuia să slujesc la biserică, să-mi fac rînduiala mea de chilie. Dar pînă la urmă am primit. Și am făcut Belle Artele la bătrîneţe, căci mi-era dragă pictura.

— Aţi pictat vreo biserică, sau numai icoane mici?

— Am pictat mai mult icoane de biserică și de perete. Am lucrat și la frescă cu pictori mai buni, mai ales la biserica de aici, de la Agapia Veche, prin anii 1954—1955. Am pictat tot timpul pînă acum, dar nici de biserică nu m-am lăsat. Cînd îmi venea rîndul de săptămînă, nu mă leneveam. Lăsam totul și mergeam la biserică. Căutam să împac și una și alta. Întîi slujba la altar și apoi pictura, ca ocupaţie duhovnicească, nu ca mijloc de cîștig. Niciodată nu am lucrat pentru bani. Dacă-mi dădeau credincioșii ceva, bine, primeam. Dacă nu, nu ceream.

— Din anul 1928 aţi rămas tot timpul la Agapia Mare?

— Nu. Am slujit 20 de ani ca diacon și 45 ani ca preot, cu nevrednicie. Prin 1940 am fost trimis la Mînăstirea Agafton — Botoșani, tot ca preot slujitor. Am mai trăit acolo 3 ani și, la cererea mea, am venit la Mînăstirea Sihăstria. În anul 1950 am fost primit iarăși la Mînăstirea Agapia și m-am stabilit definitiv, aici, la Agapia Veche.

— Cum vă simţiţi duhovniceşte, aici, la Agapia Veche?

— Slavă Domnului. Mulţumesc de întrebare. Loc frumos, liniște, călugăriţe bune, slujbă după toată rînduiala. Doar atît mă întristez: că nu pot să mai ajut pe părintele Elefterie la biserică, nici măcar cu o ectenie. Am slăbit de tot. Am împlinit 84 de ani la 20 martie. De acum aștept porunca Domnului. Doar știi ce zice proorocul David. Eu dau slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit să ajung pînă azi și să slujesc Biserica! Am slujit-o 65 de ani cu conștiinciozitate, cu dragoste și cu rîvnă. Să facă Domnul milă și cu mine...

— Aţi primit și duhovnicia odată cu preoţia?

— Nu, n-am primit-o, că nu era nevoie pe atunci. Eram încă tînăr și în Agapia erau mulţi preoţi: părintele Veniamin Popescu — primul duhovnic, părintele Damian, părintele Eftimie, părintele Vichentie și părintele Nicodim Mănditță. Și apoi nu mă puteam ocupa și cu duhovnicia și cu pictura, pe care o învăţasem, că am fost trimis de ascultare. Dacă primeam duhovnicia, trebuia să renunţ la pictură. Dar și pictura este ascultare, este rugăciune și trăire mistică. Că trebuie să cunoști Vieţile Sfinţilor, erminia (canonul iconografic al picturii bisericești), dogmatica, Sfînta Scriptură și istoria Bisericii. Toate se cuprind în pictură.

— Care era cel mai mare duhovnic al Mînăstirii Agapia?

— Prin anii 1920—1930, cel mai renumit duhovnic al mînăstirii Agapia era protosinghelul Veniamin Popescu, de loc de prin Argeș. A trăit un timp la Mînăstirea Sinaia, apoi s-a stabilit la Agapia Mare. El mărturisea

cele mai multe maici. De toate erau peste cinci sute. Era foarte bun, blînd, iertător și iscusit povățuitor din Sfînta Scriptură. Meșteșugul duhovniciei îl deprinsese și el de la alți duhovnici iscusiți. Unii spuneau: „Părintele Veniamin iartă totul foarte repede, nu te mustră, nu dă canon aspru, nu este duhovnic iscusit!" Dar, sfinția sa avea o mare experiență. El căuta să mîntuiască pe toți. De aceea primea pe toți și ierta toate . . .

— Vă mai aduceți aminte cîteva sfaturi și cuvinte de folos de la sfinția sa?

— Părintele Veniamin ne sfătuia mereu, zicînd: „Roagă-te neîncetat cu rugăciunea lui Iisus, chiar și cînd te îndeamnă și te biruie satana să faci vreun păcat. Chiar și cînd mergi să faci păcatul, roagă-te, strigă la Hristos, însemnă-te cu Sfînta Cruce și te va izbăvi Domnul de păcat în chip minunat. Să nu te mîndrești în cugetul tău, zicînd: eu sînt feciorelnic, așa cum m-a făcut mama; eu nu sunt ca alții! — că mai plăcut este la Dumnezeu desfrînatul smerit decît tine. Și dacă te birui de slava deșartă, te slobozește Dumnezeu să cazi și tu mai rău decît cel pe care l-ai judecat. Dacă ești preot sau ieromonah, niciodată să nu te lași de Sfînta Liturghie că mare ajutor vei lua. De aceea și eu, cît am putut, de altar nu m-a depărtat, nici m-am lenevit. Cît vrednic, cît nevrednic, am slujit și Dumnezeu mi-a ajutat . . ."

Acest părinte Veniamin a avut aici la Agapia Veche o vedenie. A văzut niște pustnici sfinți care se rugau cu mîinile înălțate la cer și a auzit din gura lor un glas zicînd: „Să zidești o biserică spre slava lui Hristos în acest loc sfînt și să fie aici iarăși adunare de călugări". După această vedenie sfinția sa a adunat o sumă de bani de la credincioși, ca să facă aici din nou biserica Agapiei Vechi. Apoi, văzînd că a slăbit și biserică nu s-a mai făcut, ne-a chemat la el pe toți preoții, ne-a făcut o dezlegare și cu jurămînt ne-a încredințat această sumă, ca să fie cheltuită pentru biserica Agapiei Vechi. Iar noi, preoții, am împlinit întocmai dorința lui. După moartea sfinției sale s-au zidit din nou biserica și chiliile acestea, iar după șapte ani, am dezgropat osemintele părinților Veniamin și Damian și le-am adus aici, la Agapia din Deal. Vom face, colo, lîngă paraclis, o gropniță.

Mi-aduc aminte și de cuvîntul altui duhovnic bun, protosinghelul Pantelimon Petrescu de la Mînăstirea Secu. El fusese preot misionar la Baden-Baden, în Germania. După ce a ieșit la pensie s-a retras la Secu. El ne învăța așa de frumos, cînd ne duceam pe la sfinția sa, zicînd: „Părinților, orice s-ar întîmpla să nu lăsați călugăria și haina aceasta sfîntă. Să apuci cu mîna de colțul rasei și să zici: tăiați-mi mîinile și pe mine, dar eu de haina și cinul călugăresc nu mă las! Iar lui Dumnezeu să-I zici: Doamne, iată numai colțul acestei haine mi-a mai rămas și Ție Ți-l dau!

Adică, trebuie să răbdăm pînă la mucenicie în mînăstire".

— Părinte Ghervasie, credeți că mai sînt călugări sporiți în zilele noastre?

— Domnul îi știe pe toți. Or mai fi, dar nu trebuie să lauzi pe oameni care aparțin contemporaneității. Lasă să-i laude urmașii. Noi să lăudăm pe înaintașii noștri, iar pe noi să ne laude urmașii, dacă vom fi vrednici. Și mai mult singur Hristos ne va judeca pe toți, așa cum știe El. Nu-i bine, părinte, să apreciezi pe om mai mult decît este, ca să-ți zică lumea: iată ce fapte bune a făcut acesta! Sau ca să te lauzi tu cu faptele altora. Să ne lăudăm cu viețile Sfinților care au făcut cărare pînă la noi. Iar noi, care mergem pe drumul bătut de ei, de ce laudă suntem vrednici?

Iaca, sunt trecut de 84 de ani și multe aș avea de spus despre bătrînețele mele. Dar, eu știu? Poate este mai bine să tac. Unii spun că este bine să-ți amintești la bătrînețe de faptele tale. Însă eu și acum mă tem. Că mă pot arunca în patimi, în mîndrie ori în deznădejde. Așa că este mai bine parcă să tac. Omul este ca și copacul. Primăvara seva se suie în sus, cînd pomul înfrunzește și face roade. Iar toamna seva se lasă în pămînt, frunzele îngălbenesc și cad jos, roadele se culeg și iarna vine peste copac ca și moartea peste om.

— Sînteți cam suferind, părinte Ghervasie.

— Mulțumesc Domnului pentru cît mi-a dat, părinte. Suferința, boala este foarte bună pentru călugări. Ea este ham și jug pentru bătrîni. Și de la o vreme te deprinzi cu ea, așa cum se învață boul cu jugul și singur întinde gîtul și îl ia. Boala ne scapă de multe păcate.

— Prea cuvioase, știți că vin mulți mireni la mînăstire. Unii vin să se închine, alții ca să vadă, iar alții ca să ceară un ajutor și un cuvînt de folos. Cum să-i putem mulțumi pe toți?

— Părinte, să-i primim pe toți cu inimă bună, fără deosebire; să le dăm o vorbă bună, un sfat, o binecuvîntare și dacă putem, și ceva de mîncare. Căci cînd vor pleca vor zice între ei: „Ce oameni buni! Ce bine ne-au primit!". Și se va proslăvi Dumnezeu și pe calea asta. Iar dacă nu-i primim cu dragoste, se vor sminti de noi și se va huli Dumnezeu prin noi. Că noi prin oameni — prin creștini — ne ridicăm și tot prin ei ne coborîm. Mediul înconjurător ne pune nota, bună sau rea. Nu trebuie să fugim de mireni, că ei nici într-un caz nu pot trăi fără noi, fără preoți. Să ne sprijinim unii pe alții.

— Părinte Ghervasie, este bine să ținem predică pentru mireni?

— Este foarte bine, dar niciodată să nu înfrunți pe omul păcătos în public. Să combați păcatul, dar nu pe omul păcătos, ca să nu se deznădăjduiască. Să fii foarte atent la cuvînt, ca să zidești iar nu să sminteși. Apoi să te păzești a vorbi mult, pentru mîndrie. Să vorbească mai mult faptele noastre. Că degeaba vorbim și scriem dacă noi nu facem sau ne biruim de slava deșartă.

— Dar despre taina preoției ce sfat ne dați? Este sub osîndă călugărul care n-o primește?

— Părinte, glasul mulțimii este glasul lui Dumnezeu. Vezi ce spune lumea, vezi care este părerea celor mulți și ascultă de ei, că prin mulțime grăiește Dumnezeu. Este bine să te smerești un timp, dar de la o vreme trebuie să primești preoția.

— Ce credeți, este bine pentru călugări să învețe teologia?

— Este bine să înveți. Dai ocupație minții, mai faci și o variație, scapi și de alte gînduri și lauzi pe Dumnezeu.

— Părinte Ghervasie, mă mustră cugetul că nu mai pot face pravila și canonul călugăresc, așa cum îl făceam odată.

— Ei, nu mai ține atîta la literă și la formă! Caută mai întîi slava lui Dumnezeu și folosul aproapelui și ai nădejde. Iată acum nici eu nu mai pot face aproape nimic. De aceea este bine ca orice călugăr să-și facă pravilă și canon mai mult la tinerețe, că la bătrînețe, oricît ar vrea, nu mai poate face.

— Prea cuvioase părinte, îmi zice gîndul să mă întorc la metanie, oare ce să fac?

— Este și asta o ispită din iubire de sine. Fiecare vrea să se mîntuiască numai pe el și uită de aproapele. Este o adevărată înșelare să zici că în cutare mînăstire nu mă mîntuiesc, că oamenii sînt răi, că nu te simți bine. Acolo unde stai, acolo este și Dumnezeu cu tine. Căci acolo unde te rogi, unde faci ascultare și împlinești voia lui Dumnezeu, acolo este și mîntuire. Deci, este păcat să cugeți altfel.

— Părinte Ghervasie, cum se mîntuiesc călugării care nu au liniște, care trăiesc aproape de sate? Că nu te poți ruga în tulburare și zgomot.

— Mai mare este zgomotul minții decît zgomotul satului. De acela mai mult să te temi. Că mare război dă satana călugărului prin imaginație și gînduri. Satana întotdeauna caută să-și pună tronul în mintea și inima

omului. Iar noi trebuie să-l alungăm prin post și rugăciune și să așezăm în noi tronul Etimasiei, al Mielului lui Dumnezeu și al Sfîntului Duh.

— Prea cuvioase părinte Ghervasie, Dumnezeu știe cînd ne vom mai vedea față către față. Vă rog, dați-mi și mie un cuvînt înțelept de bătrîn. Ce trebuie să fac ca să mă mîntuiesc?

— Ce cuvînt să-ți dau eu, păcătosul! Să cauți pacea tuturor și să nu ții mai mult la rugăciune, la pravilă, ca la aproapele. Cînd cineva îți bate în ușă, lasă-ți pravila, deschide-i ușa, dă-i un ban, o haină, un sfat, o vorbă bună; dă-i dragostea ta, bunătatea inimii tale, tot ce ai mai de preț, ca el să plece mulțumit și folosit. Că mai mare este dragostea decît pravila. Că dacă îți rămîne pravila o poți termina pe urmă, după ce pleacă fratele; iar dacă fratele pleacă scîrbit sau smintit de la ușa ta, nu știi dacă îl mai întîlnești în viață ca să-l ajuți. Și așa, rugăciunea ta nu mai ajunge la Dumnezeu.

— Vă mulțumesc, părinte Ghervasie, pentru aceste frumoase sfaturi duhovnicești. Dumnezeu să vă plătească în ceruri!

— De ce să-mi mulțumiți? Doar nu mă doare gura să vorbesc. Că toate le-am primit în dar: și ochii, și urechile, și limba, și mintea. Se cade ca pe toate să le folosim spre slava lui Hristos și spre zidire sufletească. Este drept că sfinții dintîi primeau talanții, adică darurile, direct de la Dumnezeu pentru viața lor neprihănită; iar noi trebuie să ne ostenim mult să cîștigăm darurile Duhului Sfînt și să le păstrăm.

— Prea cuviosia voastră v-ați mîngîiat mult cu darul picturii. Văd că și acum pictați icoane. Vă mai ajută puterile?

— Mulțumesc Domnului de toate. Mai pictez cîte puțin să nu mă găsească moartea șezînd. Iată, aici, pe placajul acesta am început să pictez o compoziție originală. Sus, fac pe „Cel vechi de zile" înconjurat de serafimi. În mijloc pictez tronul Etimasiei, iar dedesubt, pe cei trei mari Ierarhi a toată lumea: Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur. Am făcut numai un crochiu. Încă nu-i definitivat. Mă rog Bunului Dumnezeu să-mi dea viață s-o pot termina. Iar dacă nu, or termina-o și alții. De la fiecare a rămas cîte ceva neterminat. Lasă să rămînă și de la mine . . .

— Binecuvîntați-ne, prea cuvioase părinte Ghervasie, să plecăm. Vă cerem iertare că v-am obosit două ore cu vorba.

— Să fiți binecuvîntați de Dumnezeu, de Maica Domnului, de toți sfinții și de mine, bătrînul. Mă bucur că m-ați vizitat.

— Și noi ne bucurăm că vă găsim tare în credință, mulțumit și împăcat sufletește. Sperăm să mai trecem pe la Agapia Veche. Vă rugăm să nu plecați dintre noi, pînă nu vă mai vedem o dată!

— Facă-se voia Domnului! Noi trebuie să fim în tot ceasul gata de moarte.

— Părinte Ghervasie, ne rugăm lui Dumnezeu să ne întîlnim și dincolo și să petrecem cu toții împreună în lumina lui Hristos!

— Să ne rugăm unii pentru alții și să nădăjduim...!

Apoi, cuprinzînd capetele noastre în palmele sfinției sale, ne-a sărutat pe fiecare pe frunte, ne-a binecuvîntat și ne-a petrecut cu dragoste pînă în cerdacul chiliei. Iar noi făcîndu-i închinăciune pînă la pămînt, așa ne-am despărțit.

* * *

După cîteva luni de zile părintele Ghervasie a slăbit de tot. Atunci a zis către maici:

— Aș fi dorit să mă sfîrșesc la o mînăstire de călugări! Apoi iar a tăcut. Mereu îi veneau fiii duhovnicești și-i cereau binecuvîntarea cea mai de pe urmă. După o zi i-a spus unui ucenic al său din Tg. Neamț:

— Mihai, să fii binecuvîntat tu, soția ta, copiii tăi și toată casa ta! După încă o zi a rostit iarăși:

— Spuneți binecuvîntare de la mine părinților din Sihăstria, Cleopa, Ioil și Paisie și tuturor celor ce mă cunosc! Chemați pe părintele Cleopa să-mi citească molitfele de darea sufletului!...

Cînd a intrat părintele Cleopa pe ușa chiliei, părintele Ghervasie nu mai putea vorbi. Stătea rezemat de căpătîi și aștepta. Senin la față și alb, cu ochii încă vioi și negri, mulțumit în sine și blînd ca un copil, împărțea fiecăruia ultima sa binecuvîntare părintească. Cum a văzut că intră părintele Cleopa, a început să bată din palme și să plîngă de bucurie. Ca prin minune seara a început din nou să grăiască. A ieșit pe coridor, a dat multe sfaturi maicilor, a privit munții, brazii, albinele și cerul. Aceeași înțelepciune duhovnicească, aceeași dulceață în grai, aceeași bucurie și împăcare sufletească. Apoi din nou a tăcut.

A doua zi am mers și eu la Agapia Veche să mai văd o dată pe părintele Ghervasie. Am intrat la el în chilie, Sfinția sa m-a chemat alături. L-am privit adînc, fără grai, fără mișcare. Tăceam amîndoi și ne rugam unul pentru altul. Mă cunoștea.

— Părinte Ghervasie, i-am zis, de atîtea ori am venit și m-ați primit, și mi-ați vorbit și m-ați mîngîiat... Iar sfinția sa mi-a arătat cu degetul spre cer, ca și cum mi-ar fi zis:

— De-acum mă duc la Domnul. Nădăjduim că acolo, sus, ne vom întîlni și vom mai vorbi!

I-am sărutat sfințita mînă și l-am cuprins încet peste grumaz, ca pentru cea din urmă revedere. Apoi, părintele Ghervasie m-a binecuvîntat și încet m-am retras, m-am închinat în biserică și am plecat peste munți.

După cîteva zile părintele Ghervasie a plecat la Domnul. Și l-au îngropat părinții și maicile în cimitirul schitului, sus, la marginea pădurii. Era o zi de iulie, cu soare, cu dangăt de clopote, cu lumînări aprinse de ceară, cu miros de tămîie și de fîn cosit, cu cîntări duioase de îngropare și cu nădejdea unei veșnice întîlniri!...

MONAHIA HARITINA GAVRIL

Mînăstirea Agapia

(1897—1978)

Dacă dorești să vorbești cu o maică duhovnicească în Mînăstirea Agapia, toți te îndreaptă spre chilia maicii Haritina Gavril. Așadar, un mic popas la maica Haritina.

— Bucuroși de musafiri, maică Haritină?

— Poftiți înăuntru. Da de unde sînteți?

— Am venit să ne închinăm prin sfintele mînăstiri și să primim cuvinte de folos de la părinți duhovnicești.

— Da unde mai sînt asemenea părinți! Erau odată. Am apucat aici pe părintele Vichentie. Adevărat duhovnic. Plin de dragoste, milostiv și nevoitor ca un sfînt. I-am fost ucenică. Îi duceam mîncare la chilie, iar sfinția lui ne dădea sfaturi, ne învăța din Sfînta Scriptură și ne binecuvînta.

— Maică Haritină, sînteți de mult în mînăstire?

— De aproape 60 de ani, cînd aveam numai 14 ani. M-a adus maica Glicheria, sora mea. Noi sîntem de loc de la Sascut, și am fost mulți copii la părinți. Însă cu rînduiala lui Dumnezeu am venit la mînăstire patru frați. Mai întîi a venit sora cea mai mare Glicheria. A adus-o la Agapia o mătușă a noastră, călugăriță. Apoi, sora a venit odată acasă și m-a adus și pe mine. După un an a adus și pe fratele meu Vasile, la Mînăstirea Secu. Acolo s-a călugărit sub numele de Varlaam. La urmă a adus și pe sora cea mai mică, tot în Agapia.

— Și cum vă nevoiați la mînăstire?

— Stăteam cu toate la o maică bătrînă. Apoi eu am fost ucenică la maicile Cantemir, cele mai nevoitoare călugărițe pe vremea aceea din Agapia. După ce sora noastră s-a călugărit, sub numele de Glicheria, ne-am strîns și noi în jurul ei. Maica Glicheria era foarte nevoitoare și ordonată. Nu-i lipsea niciodată pravila și canonul la chilie, sau slujba de la biserică. Rar să fi lipsit o zi pe an de la Sfînta Liturghie și utrenie. Vecer-

nia o mai citea și la chilie. Apoi era tare milostivă. Dădea din mîncarea noastră la săraci, la maicile lipsite, la închinători. Apoi, în fiecare noapte ne scula la utrenie, ne punea să ne facem canonul de metanii și pravila. Mai avea încă vreo cîteva ucenice. Se ocupa de ele să le deprindă cu frica lui Dumnezeu. Acum cincisprezece ani a luat-o Domnul dintre noi. Cealaltă soră mai mică a stat mai puțin în mînăstire. Cînta foarte frumos, ca o privighetoare. Era o podoabă a bisericii. Dar după cîțiva ani s-a întors înapoi la părinți.

Părintele Varlaam, fratele nostru, a venit de la Secu la Agapia ca diacon prin 1925. Avea liniște aici. Slujea la biserică și lucra la atelierul mînăstirii. Dar în ascuns dorea să se ducă de tot la Sfîntul Munte. În anul 1929 sau '30 își face bagajul și pleacă. Noi, plîngînd, îl petrecem pînă la Tg. Neamț.

— Să ne vedem cu bine. Dumnezeu să te păzească pe cale! a zis maica Glicheria.

— La rai de-acum să ne mai vedem! a răspuns părintele Varlaam hotărît. Și a plecat. Treizeci de ani nu ne-a mai scris nimic din Sfîntul Munte. Nu mai știam nimic de sfinția sa. Credeam că o fi murit. Iată că în 1960 ne pomenim cu o scrisoare de la el. Parcă nu credeam că mai trăiește. Din scrisoare am înțeles că era foarte fericit că la Sfîntul Paști din acel an l-a ajutat Dumnezeu să se închine la Sfîntul Mormînt și să facă Învierea la Ierusalim. Ne spunea că treizeci de ani a dorit să ajungă la Sfintele locuri și abia acum s-a învrednicit.

I-am scris și noi și l-am rugat să vină în țară să ne mai vedem o dată. Iar el mi-a scris aspru: „Tot așa cum te știu ai rămas! Cum să mai vin în țară? Odată ce am plecat pe calea lui Hristos sînt plecat pentru totdeauna!"

Mai tîrziu ne-a scris un alt călugăr român din Sfîntul Munte că fratele nostru s-a făcut schivnic și s-a mutat la Domnul de Crăciun, în anul 1960. A murit fericit. Ne spunea acel călugăr că au trăit amîndoi într-o mică colibă 30 de ani și s-au împăcat ca doi frați. O dată nu a fost vreo ceartă între ei. Dumnezeu să-l odihnească!

— Erau multe maici cînd ați venit la mînăstire?

— Erau 300 de maici, afară de 50 de surori și peste 20 fete mici pe care le creșteau maicile. Iar preoți slujitori erau 7 sau 8 și 2 diaconi. Toți de mir. Aveau case în sat. Iar aici la mînăstire aveau o cameră la arhondaric, „odaia preoților", unde stăteau cînd erau de săptămînă. La fel și diaconii. Iar pentru mărturisirea soborului era un duhovnic călugăr renumit — protosinghelul Veniamin Popescu.

— Cum se făceau slujbele pe atunci?

— Ca și acum. Sfînta Liturghie se făcea zilnic la biserica mare, utrenia la miezul nopții, iar la celelalte două biserici se făcea pravilă. În sărbători și Duminica se făcea și acolo Sfînta Liturghie. Pentru morți aveam tradiția să facem multe pomeniri și Sfîntą Liturghie în fiecare sîmbătă. Că așa ne învăța părintele duhovnic: „Să nu înceteze niciodată Liturghia pentru cei morți!". Spovedania se făcea obligatoriu în cele patru posturi, iar mai des după dorința și rîvna fiecăruia. Schivnicile se împărtășeau o dată pe lună. Altele și mai des.

— Ce maici mai sporite ați cunoscut în mînăstire?

— Cele mai sporite din mînăstire pe atunci erau maicile Glafira și Eufrosina Cantemir. Erau surori și schivnice. Au ajuns să se închine și la Ierusalim. Am stat și eu un timp ucenică la ele. Erau foarte praviliste și nevoitoare. Dimineața nu lipseau niciodată de la Sf. Liturghie. Vecernia, Pavecernița și alte canoane le citeau seara la chilie. Apoi dormeau două-trei ore și înainte de miezul nopții mă sculau la Utrenie. După ce ne întorceam de la biserică, mă puneau împreună cu ele la făcut canon și la citit Psaltirea pînă la ziuă. Ele nu se mai culcau, iar eu mai aținpeam puțin. Apoi toată ziua la ascultare, încît nu mai puteam. Atunci le-am zis: „Mă iertați pe mine, păcătoasa, eu n-am să pot să mă nevoiesc așa!" Iar maicile Glafira și Eufrosina mi-au zis: „Lasă, maică Haritina, te întărește Maica Domnului!"

Altă maică bună a mai fost maica Emilia. A fost ucenica noastră. O copilă bună și foarte evlavioasă. Însă a murit de tînără. S-a îmbolnăvit de meningită și noi i-am zis: „Să te ducem la spital, soro!" „Ei, la spital! Mai întîi la părintele duhovnic. Cît am fost sănătoasă am stat la mînăstire și după ce m-am îmbolnăvit să mă duc la spital?" Atunci am călugărit-o, i-am făcut Sfîntul Maslu, părintele a împărtășit-o și o îngrijeam în chilie. Odată mă duc la ea. Cum deschid ușa, maica Emilia îmi spune: „Intrați încet înăuntru și vă închinați. De ce stați așa la ușă? Nu vedeți că este Maica Domnului de față?"

După cîteva zile a plecat la Domnul.

Mai era încă o maică sporită, maica Vriena. O călugăriță simplă, foarte rău îmbrăcată și nevoitoare. Știa multe din Sfînta Scriptură, își făcea multă pravilă și dădea de pomană tot ce-i dădeau maicile. Și venea multă lume la ea și-i dădea pomelnice, iar maica Vriena citea pentru toți la Psaltire și le dădea multe sfaturi. Într-o zi au întrebat-o maicile: „Maică Vriană, de ce porți haine așa de rupte?" „Odată — a zis ea — mi-a cumpărat cineva în Tg. Neamț un rînd de haine bune, pe cînd eram acasă.

Și iată că un tînăr mereu se uita la mine cu patimă. Atunci m-am gîndit la Dumnezeu și am zis: Dacă mîndria și desfrînarea stau în haine, niciodată n-am să port haine bune, ca să nu smintesc pe nimeni! Și de atunci port numai haine rupte."

Maica Vriena era curajoasă și povestea frumos. Cînd s-a înbolnăvit de moarte m-am dus la ea să-i cer cuvînt de folos. „Acum nu mai spun nimic, că nu mai am timp de vorbă!" Și după puțin timp s-a dus la Domnul . . .

— Maică Haritină, vă mulțumim pentru aceste frumoase cuvinte. Maica Domnului să vă acopere de tot răul!

MONAHIA LEONIDA BARBU

Mînăstirea Agapia

(n. 1889—1985)

În ograda bisericii „Adormirea Maicii Domnului", vizavi de intrare, se află o căscioară călugărească cu două chilii. Aici locuiește maica Leonida Barbu cu ucenica sa.

Înțelegînd că se bucură mult bătrîna cînd îi deschide cineva ușa, facem un scurt popas la maica Leonida. Batem ușor în ușă și așteptăm.

— Nu-i în casă maica — ne răspunde un glas din vecini. Este în grădină!

— Da de unde sînt părinții? întreabă maica Leonida. Apoi se oprește puțin în loc și ne privește liniștit, cu ochii încărcați de duioșie. Parcă nu-i vine să creadă că cineva dorește să-i treacă pragul chiliei.

— Oameni buni, maică Leonida! Am venit să vă vedem.

— Mulțumesc lui Dumnezeu că îmi deschide și mie cineva ușa! Întotdeuna sînt foarte bucuroasă cînd văd un părinte sau o maică în chilia mea. Stați, părinților, colo pe laiță.

— Maică Leonida, sînteți cu metania din Agapia?

— Nu, părinților. E mai lungă viața mea. Sînt de loc de la Brăila, născută în 1889. Tata avea o soră călugărită la Mînăstirea Dintr-un Lemn — Rîmnicu Vîlcea. Odată a venit în casa noastră maica și a zis către tata: „Frate, o să-ți iau fata la mînăstire!". „Nu ți-o dau! Întîi să învețe carte" — a zis tata. Iar eu, plîngînd, rugam pe maica mereu: „Mătușico, ia-mă și pe mine la mînăstire!"

Întîi s-a învoit mama. Apoi și tata a acceptat. Și am plecat la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Aveam aproape 6 ani. La vremea școlii a venit tata să mă ia acasă pentru școală. Iar eu plîngînd, ziceam: „Mătușico, nu mă duc acasă! Învăț carte aici în sat". Și am fost dată la școala primară din Frîncești. Seara veneam din nou la mînăstire. Cînd aveam 9 ani, știam să citesc pe literă veche din Ceaslov, ceasurile și psalmii utreniei.

Odată a venit episcopul Rîmnicului, Atanasie Mironescu, la mînăstire și i-a plăcut cum am citit. La urmă m-a binecuvîntat și mi-a zis: „Să fii cuminte și ascultătoare fetiță, căci cînd voi mai veni la mînăstire îți voi aduce o rasă mică și scofie și te fac călugăriță!" Eu nu mai puteam de bucurie. După ce am terminat școala primară, a venit din nou episcopul pe la mînăstire și m-a îmbrăcat soră. Plîngeam de bucurie. Iar prin 1910 am fost călugărită.

— Maică Leonida, cum era viața duhovnicească pe atunci la Mînăstirea Dintr-un Lemn?

— Ei, părinte, era foarte mare dragoste între maici pe vremea aceea. O ascultare desăvîrșită, pace și unitate desăvîrșită. Pe mine toate maicile mă îmbrățișau și mă iubeau; mă învățau să cînt, să citesc și mă sfătuiau de bine. Acum a răcit mult dragostea și s-a împuținat rîvna pentru Domnul. Fiecare mai mult pentru el. Iar cuvînt de folos nu mai găsești aproape la nimeni. Unde mai este unitatea de atunci?!

— Și cum ați ajuns totuși din Oltenia la Mînăstirea Agapia?

— Ei, părinte, a venit războiul și pe noi, pe multe maici și surori din mînăstiri, ne-a luat la școala de surori de caritate și ne-a repartizat prin spitale să îngrijim de răniți . . . Multe răni am mai văzut, multe am spălat și am legat! Cînd vedeam că aduc răniți de pe front cu mîinile și picioarele tăiate, cu capul spart, cu trupul zdrobit de obuze, noi toate călugărițele plîngeam de durerea lor. Iar doctorii ne ziceau: „De ce plîngeți? Mai rău le faceți. Așa este la război. Iar noi sîntem datori să-i ajutăm și să-i îngrijim cu dragoste și cu curaj . . ." Eram pe atunci la un spital de răniți la Roman. Apoi, ne-am mutat cu spitalul la Iași. Am stat 4 ani la spitalele de război, din 1916 pînă în 1920. Iar cînd să plec din Iași la mînăstire, mitropolitul Moldovei, Pimen, mi-a zis: „Fiindcă ai îngrijit de răniți aici în Moldova, rămîi la o mînăstire din eparhie. Du-te la Mînăstirea Agapia". Și așa am venit aici, părinte, în 1920. Iar în anul 1922, maica mea a fost numită stareță la Mînăstirea Războieni și m-a luat cu dînsa. Și am stat la Războieni pînă în anul 1960.

— Cum era viața duhovnicească la Mînăstirea Războieni?

— Cînd ne-am dus, am apucat încă stareță pe maica Suzana Ștefănescu, sora episcopului Melchisedec de la Roman. Apoi a mai trăit cîțiva

ani și a decedat. Era foarte cuvioasă. Dar gospodăria era ruinată, casele vechi, soborul mic, de numai vreo 20 de călugărițe. Apoi ne-am apucat toate, am reparat biserica zidită de Ștefan cel Mare, am construit o stăreție nouă, case și chilii de locuit, livezi frumoase de pomi, grădini de zarzavat bine îngrijite, de ți-era mai mare dragul. În puțină vreme soborul s-a mărit pînă aproape la 50 de maici și surori. Singurul lucru nepotrivit era că se ducea viață de sine. Și oricum, nu este ca la obște. Dar eram toate unite și ne înțelegeam bine. Slujba la biserică se ducea exact după tipic. Liturghia se făcea uneori zilnic, alteori de patru ori pe săptămînă. Lunea, marțea și joia nu era Liturghie.

— Ați avut acolo duhovnici buni?

— Am avut un timp pe părintele Meletie Nicuță, fost stareț la Mînăstirile Neamț și Secu. Apoi pe părintele Ambrozie Nichifor tot de la Neamț și încă pe alții. Oricum noi eram foarte mulțumite de rînduiala mînăstirii noastre. Era liniște, pace și bucurie sufletească.

— Ce locuri istorice legate de luptele de la Războieni ați cunoscut?

— Ei, părinte! Toate locurile dimprejur poartă nume istorice: Valea Albă, Valea Sîngelui, Tupilați, Războieni, Uscați. Aveam la biserică un pomelnic foarte gros cu morții de la Războieni. Îi pomenea preotul zilnic la proscomidie. Așa era tradiția de la Ștefan cel Mare. Dar după plecarea noastră din Războieni toate s-au ruinat. Biserica a devenit parohie și stă săptămîni de zile fără slujbă; casele maicilor au fost unele stricate, altele ocupate de mireni, livada a fost tăiată.

— Maică Leonida, ați avut ceva ucenice în mînăstire?

— Am crescut cinci ucenice și le-am făcut călugărițe. Și mulțumesc lui Dumnezeu, că le-a păzit pe toate pînă acum de cursele vrăjmașului.

— Maică Leonida, care este cea mai mare bucurie duhovnicească a sfinției tale în viața călugărească?

— Biserica mi-a fost în toată viața cea mai mare mîngîiere, cuvioase părinte. Dau slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit de viața călugărească. Aici am avut o singură ocupație: grija pentru suflet. Și sînt mulțumită, părinte, că sînt aici aproape de sfînta biserică. Cînd am venit de la Războieni mi-era urît, dar m-am luat cu biserica și acum m-a mîngîiat Dumnezeu că nu aș mai pleca de aici. Caut să nu lipsesc de la nici o slujbă ce se face în biserică. Aici uneori cînt, alteori citesc la strană sau zic „Doamne Iisuse". Să mă mîngîie Domnul și Maica Domnului, că sînt și eu străină pe pămînt... Biserica este cea mai mare bucurie a mea!

— Dar la chilie cum vă mai nevoiți, maică Leonida? Ce cărți mai citiți?

— Cel mai mult citesc la Psaltire, cuvioase părinte. Îmi fac pravila din Ceaslov; îmi fac canonul meu călugăresc; mai zic „Doamne Iisuse"; mai citesc Viețile Sfinților și alte cărți sfinte. Dar acum nu mai pot așa ca în tinerețe. Am slăbit și eu. Nu mai pot posti mult, nu mai pot împlini tot canonul, nu pot plînge la rugăciune. Cînd aud cum se nevoiau sfinții de demult, mă înfricoșez. Noi dormim mult, ne culcăm pe pat moale, căutăm mîncare bună, haine frumoase, bani . . . Vai de noi! Sîntem numai niște purtători de haine negre!

— Ce pustnici ați cunoscut în viață, maică Leonida?

— Am cunoscut cîteva maici și cîțiva călugări pustnici în munții Sihlei, la Rîpa lui Coroi. Pe maicile Isidora, maica Zenovia, Cleomida și altele. Am fost de cîteva ori la ele. Plecam cu căruța mînăstirii din Războieni cu alimente pentru pustnici, la Sihla. Ajungeam seara la Sihăstria, dormeam acolo, ne mărturiseam la părintele Ioanichie starețul, care era duhovnicul meu, iar a doua zi urcam cu greu la munte cu alimente. Ce frumoase erau clipele acelea!

— Ce călugărițe mai sporite ați apucat în viață?

— Cuvioase părinte, am apucat maici bune peste tot Dar cea mai sporită maică a fost una, schimonahia Varvara Dumitrescu de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Era de loc din Săliștea Sibiului. A venit de mică la mînăstire, s-a călugărit și apoi a ajuns mare schivnică. Postea în posturi cîte trei pînă la cinci zile desăvîrșit. Iar în celelalte zile mînca numai legume, o dată pe zi. Am cunoscut-o. Era foarte rîvnitoare, aspră cu sine și bună cu noi. A fost și stareță la Mînăstirea Dintr-un Lemn timp de 36 ani și a murit la 20 ianuarie 1920, în vîrstă de 112 ani! Dumnezeu s-o odihnească în cer!

Cînd mă gîndesc la locurile acelea pe unde am copilărit mă cuprinde un dor să le mai văd o dată în viață. N-am mai fost prin Oltenia din anul 1920. Oare să fie păcat, părinte, să mă duc o dată pe la mînăstirea de metanie?

— Nu este păcat, maică Leonida. De ce să nu vă duceți? Cu ce trăiți aici la Agapia, că este viață de sine?

— Trăiesc și eu din mila lui Dumnezeu, părinte. N-am nici un fel de pensie, căci n-am fost salariată, dar Domnul mă hrănește . . . Cu Psaltirea aceasta mă mîngîi, părinte. Unii credincioși îmi dau rugăciuni, iar eu citesc la Psaltire pentru dînșii. Am tot ce-mi trebuie, slavă Domnului!

— Vă mulțumim, maică Leonida, pentru cuvintele care ni le-ați dat. Plecăm de la sfinția voastră folosiți. Nu uitați să ne pomeniți și pe noi cînd citiți la sfînta Psaltire, ca să împlinim și noi ostenelile părinților noștri.

SCHIMONAHIA PELAGHIA AMILCAR

Mînăstirea Văratec

(1885–1981)

Dacă mergi să te închini în Mînăstirea Văratec, nu poți să nu faci un scurt popas la maica Pelaghia, nonagenara stareță a acestei sfinte mînăstiri... Suflet ales, pașnic și binecuvîntat, maica Pelaghia primește cu dragoste pe toți, îi invită în casă, îi așază la masă și îi servește cu înseși mîinile sale. Iar cînd musafirii pleacă, maica Pelaghia îi petrece creștinește pînă în balcon, le urează drum bun și le cere de la Domnul pace și binecuvîntare pe cale.

Cu aceeași dragoste primește maica stareță și pe călugărițele mînăstirii, fără grabă, fără protocol, fără program. Ca o adevărată mamă duhovnicească. După obișnuita metanie, maica Pelaghia sărută pe fiecare pe creștet, iar ele îi sărută mîna și încep să-i destăinuie toate. Le urmă același sărut al dragostei, același gest de supunere și obișnuita binecuvîntare călugărească.

Dar nici cînd este singură, maica Pelaghia nu stă fără îndeletnicire. Nimeni n-a văzut-o vreodată ziua odihnind sau stînd fără ocupație duhovnicească. Că ori o găsești împletind, ori făcîndu-și obișnuita pravilă de schivnică, ori citind la Psaltire, ori prășind straturi în grădină. Iar cînd sună clopotul de vecernie, de utrenie sau Liturghie, maica Pelaghia lasă toate, își cere scuză de la oaspeți, își ia rasa, toiagul și metaniile și merge la sfînta biserică.

Încercăm și noi dragostea maicii Pelaghia.

— Binecuvîntați-ne, maică stareță!

— Maica Domnului să vă binecuvînteze! Ați mai venit pe la noi?

— Am venit să ne închinăm pe la sfintele noastre mînăstiri.

— Bine ați făcut. Da, poftiți în casă și mai stați oleacă.

— Mai puteți duce această grea ascultare?

— Mă întărește Maica Domnului. Încă acum sînt mai puține, dar cu douăzeci de ani înainte erau mult mai multe maici, și erau ateliere de covoare, croitorie, școală monahală. Atunci era mai multă osteneală.

— Am auzit că sînteți de mică în mînăstire, maică stareță.

— Da, am venit de la 5 ani la mînăstire, în anul 1890. De-atunci pînă astăzi am stat permanent în Văratec, cu ajutorul Maicii Domnului.

— Și cum de v-au lăsat părinții?

— Tatăl meu a fost preot în Humulești. Îl chema Vasile Amilcar. Și la el trăgeau pentru găzduit mulți părinți de la Neamț și mai ales maici

din Agapia și Văratec. Eu m-am împrietenit cu ele. Cînd le vedeam, nu mai puteam de bucurie. Iar cînd m-am făcut mai mărișoară, am zis la părinți:

— Lăsați-mă să mă duc și eu la mînăstire! Mîine, dacă vine pe la noi maica Meropia Vasian, mă duc să văd mînăstirea . . .

— Lasă întîi să înveți carte și apoi te-i duce — a zis tata. Iar cînd a venit maica pe la noi, am început a plînge și am plecat la Văratec să stau cîteva zile. Dar cînd am văzut eu biserica plină de atîtea maici îmbrăcate în negru și cînd am auzit cum cîntă, plîngeam de bucurie. Apoi m-am împrietenit cu alte copile de vîrsta mea și nu am vrut să mă mai duc la părinți. Degeaba voiau să mă ia cu forța. Eu mă ascundeam și mă rugam la Maica Domnului să le înmoaie inima. Și pînă la urmă părinții s-au lăsat păgubași.

Am intrat în casa maicii Meropia Vasian, călugăriță bună, cîntăreață, nevoitoare și eclesiarhă mulți ani la biserică. Ea mi-a fost mai mult decît o mamă. Ea m-a crescut, m-a dat la școală, m-a deprins cîntările și rînduiala bisericii și m-a învățat slova veche. Dumnezeu s-o ierte!

— A funcționat vreo altă școală primară în Mînăstirea Văratec?

— Cum să nu. Am apucat școala primară de la biserica Sfîntul Ioan Botezătorul. Acolo am învățat și eu carte. Era veche, înființată prin anii 1830—1840, în chiliile unor călugărițe bătrîne din ograda bisericii. A fost întemeiată de maicile Gane și Lazu de neam boieresc, pentru fetele din mînăstire. Apoi au fost primiți și copiii din satul Văratec. Un timp predau carte maicile. Pe urmă a venit un profesor. Mai tîrziu școala s-a mutat în sat.

— A mai fost și altă școală în Mînăstirea Văratec?

— A mai funcționat un timp „școala de adulte", unde învățau carte surorile mai mari, care nu învățaseră la părinți.

— Sfinția voastră ați învățat numai școala de la Sfîntul Ioan Botezătorul, din Mînăstirea Văratec?

— Am mai învățat școala mînăstirească. Fiecare maică bătrînă primea cîteva ucenice, unele numai de 5—6 ani, și le învăța școala mînăstirească. Adică să citească pe slovă veche, să deprindă psaltichia, să-și facă regulat pravila și canonul, să facă ascultare cu dragoste, să zică „Doamne Iisuse", să facă mîncare, să țese covoare, să împletească, să coase, să nu lipsească de la slujba bisericii, să se mărturisească regulat și să fugă de toate smintelile. Aceasta înseamnă școală mînăstirească. Și cine o deprinde pe aceasta poate ieși un călugăr desăvîrșit.

— La ce vîrstă v-ați călugărit?

— Cum am terminat școala, maica mea m-a îmbrăcat în negru. Apoi pe la vîrsta de 18 ani m-am călugărit. Din botez m-a chemat Maria. Însă auzeam că unele din maici se schivniceau. De aceea ceream și eu schivnicia,

dar eram prea tînără. Maica Tecla Grecu, care era cam de o vîrstă cu mine, se schivnicise înaintea mea. Atunci m-am hotărît și eu să primesc marea schimă. Am pregătit totul.

— Și cine v-a schivnicit? Că trebuie să fie și preotul schivnic, ca să poată face un schivnic.

— Părintele Ioanichie Moroi, stareţul Mînăstirii Sihăstria. El ne-a schivnicit pe toate. Era cel mai renumit schivnic și duhovnic în mînăstirile noastre pe vremea aceea. Unele maici se schivniceau la Sihăstria, dar noi l-am chemat aici. Și a venit bătrînul cu dragoste și ne-a tuns în marea schimă.

— Ce ascultări mai importante aţi făcut în cei 80 de ani de osteneală călugărească?

— Am fost mulţi ani eclesiarhă mare. În anul 1942 am fost numită stareţă pînă în 1946. Apoi am fost schimbată. Din anul 1954 am fost iarăși aleasă stareţă pînă astăzi. Mulţumesc lui Dumnezeu și Maicii Domnului că mi-a ajutat și am trecut cu bine și această grea ascultare.

— Maică stareţă, aţi cunoscut în viaţă pe vestitul Moșu Gheorghe?

— Cum să nu-l cunosc. L-am văzut de cîteva ori. Venea pe la Văratec, desculţ și cu capul descoperit. Avea o viaţă sfîntă. Maicile din casa noastră, Atanasia și Tecla Grecu, se duceau din cînd în cînd la Moșu Gheorghe la Piatra Neamţ. Îi duceau cîte ceva de mîncare. Dar Moșu Gheorghe tot ce căpăta de la oameni dădea milostenie. Apoi în fiecare noapte se ruga în biserica Sfîntului Ioan pînă la ziuă. Asta era nevoinţa lui.

— Dar despre moaștele lui știţi cum au fost aduse la Mînăstirea Văratec?

— Cum să nu, dacă eu eram cu biserica. Le-am și văzut. Părintele Damaschin Trofin, prin anii 1932 sau 1933, mi se pare, le-a dezgropat din cimitirul orașului Piatra Neamţ și le-a pus în căruţă să le ducă la Mînăstirea Rîșca, unde era el stareţ. Căci părintele Damaschin a fost trimis de Moșu Gheorghe la mînăstire. Dar la drumul Văratecului, caii n-au mai vrut deloc să meargă înainte și au apucat în galop spre Văratec. Asta era voinţa lui poate. I-au adus oasele într-o lădiţă. Le-am văzut și eu. Erau galbene ca ceara. Părinţii i-au făcut un parastas și le-au așezat în gropniţa bisericii. Mai tîrziu a ajuns și părintele Damaschin duhovnic la noi și în fiecare zi îl pomenea și-i făcea un parastas la gropniţă.

— Aţi cunoscut ceva pustnici prin părţile acestea?

— Aici în jurul mînăstirii noastre nu erau. Am apucat pustnici mai mulţi încolo, spre schitul Sihla, la Rîpa lui Coroi. Trăiau și călugări și maici în părţile acelea. Maicile Zenovia și Isidora erau de la noi din Văratec. Le-am vizitat și eu bordeiele lor. Se mărturiseau toate la părintele Ioanichie în Sihăstria.

— Cum era pe atunci viața duhovnicească în Mînăstirea Văratec?

— Tot ca acum. Mulțumim Domnului! Numai că atunci erau mai multe fete tinere și surori. Slujbele se făceau după tipic. Nimic nu se lăsa. La biserica mare se făcea liturghia zilnic, iar la celelalte două biserici se făcea liturghia numai sîmbăta și Duminica. În celelalte zile, pravilă. Veneau toate la biserică. Maicile erau mai rîvnitoare. Erau pe atunci peste 500 de maici cu șapte preoți și trei diaconi. Toți erau preoți de mir, cu familii. Numai unul era călugăr, duhovnicul oficial al mînăstirii. Familiile preoților erau în sat. Iar ei veneau în mînăstire pe rînd și slujeau la altar cu săptămîna. Stăteau la „Casa preoților". După anul 1935 preoții de mir au fost înlocuiți cu preoți călugări. Este mult mai bine așa.

— Maică stareță, aveți călugărițe mai sporite în mînăstire?

— Ca peste tot. Călugărițe, pravilă, ascultare și biserică. Or fi unele mai sporite, dar numai Domnul le știe.

— Care este cea mai mare datorie a călugărilor în zilele noastre?

— Să se roage pentru toată lumea, pentru țară, pentru păstori, pentru mînăstiri, pentru bolnavi, pentru mireni, căci ei nu au timp să se roage. Ei intră oleacă în biserică, aprind o lumînare, fac o cruce, sărută o icoană și pleacă. Au servicii, au copii, au școală. Dar călugării nu au nimic decît biserica și rugăciunea. Întotdeauna au venit mireni să se închine la sfintele mînăstiri?

— Da, întotdeauna lumea, mirenii au venit la mînăstiri. S-au folosit mai mult. Au credință mai multă în călugări decît în preoții lor. Pentru că și călugării au credință mai multă în Dumnezeu. Preoții de mir au familie, copii, greutăți, dar călugării au numai pe Dumnezeu. De aceea trag mirenii mai mult la călugări decît la preoții de mir. Iar călugării sînt și ei datori să-i primească cu dragoste, să-i mîngîie, să se roage pentru ei și să le facă cele de nevoie, că unde să se ducă? Maică stareță, vă rugăm, dați-ne și nouă un sfat, un cuvînt de folos.

— Ce cuvînt de folos să vă dau eu sfinților voastre! Știți mai bine decît mine. Să aveți răbdare, smerenie, bunătate și mai ales dragoste, care le biruie pe toate. Dacă avem dragoste pe toate le-am dobîndit. Să nu ținem mînie, să nu ne răzbunăm și să nu apună soarele întru mînia noastră. Dumnezeu să ne ajute să facem aceste lucruri și cred că ne vom mîntui.

— Vă mulțumim, maică stareță, pentru sfaturi, pentru dragostea cu care ne-ați primit și pentru tot ce ne-ați spus. Dumnezeu să vă adauge anii bătrîneții ca să puteți mîngîia și pe alții cu rugăciunea și cuvîntul.

— Ei, d-apoi de acu' . . . ajunge! Mai vine și rîndul altora.

— Binecuvîntați și ne iertați, maică Pelaghie!

— Maica Domnului să vă păzească. Mai poftiți!

MONAHIA EUFROSINA HRENIUC

Mînăstirea Văratec

(1885—1975)

Cum urci pe uliţa ce duce din faţa Mînăstirii Văratec spre biserica „Schimbarea la Faţă", întîlneşti de o parte şi de alta case de lemn, cu balcoane şi flori, cu scoarţe întinse pe cerdac, cu pomi fructiferi încărcaţi de roade, cu mese şi laviţe aşezate sub umbrare de viţă de vie, cu stupi de albine, cu multă iarbă, cu prisos de linişte, de pace şi bună cuviinţă.

În aceste case locuiesc călugăriţe harnice şi rîvnitoare, care, pentru dragostea lui Hristos, au îmbrăcat haine cernite de renunţare şi pocăinţă. Fiecare casă este de fapt un mic schit, o modestă comunitate de cîteva suflete, care trăiesc împreună, se roagă împreună, lucrează şi mănîncă împreună. Cea mai vîrstnică dintre ele este considerată maică duhovnicească a celorlalte surori. Toate ascultă de dînsa, o întreabă, îi destăinuie inimile, îi cer sfat. Şi-aşa, din generaţie în generaţie, călugăriţele bătrîne îşi cresc ucenice în jurul lor, le deprind frica lui Dumnezeu, le învaţă să citească în Ceaslov pe literă veche, să cînte pe psaltichie după cele opt glasuri, să nu lipsească de la slujbele bisericii, să-şi facă la chilii pravila şi canonul, să se păzească de toate cursele vrăjmaşului, să ţese scoarţe şi lăvicere, să ude florile din grădină, să coase haine călugăreşti, să se roage, să cînte şi să se bucure. După ducerea lor, călugăriţele bătrîne lasă ucenicelor toată dragostea lor, Ceaslovul, Psaltirea, metaniile, chilia, ochelarii şi nădejdea prea doritei întîlniri, acolo, sus, în lumina lui Hristos.

Una din aceste binecuvîntate „case", de pe uliţa „Schimbării la Faţă", este şi cea a maicii Eufrosina Hreniuc, călugăriţa cea mai vîrstnică din Mînăstirea Văratec. Ne oprim. O portiţă mică, o cărare pietruită, tivită pe ambele părţi cu tufe de flori, cîteva trepte ce urcă pe cerdac şi iată-ne la uşa chiliei maicii Eufrosina.

— Binecuvîntaţi-ne, maică Eufrosina!

— Domnul şi Maica Domnului! Da, cine sînteţi? Veniţi mai aproape, că nu prea aud.

Intrăm, ne aşezăm alături pe obişnuita laviţă şi privim la chipul senin şi firav al maicii Eufrosina.

— Am venit să vă cercetăm şi să mai stăm puţin de vorbă.

— Bine, părinţilor. Mă bucur că mi-aţi deschis uşa.

— Maică Eufrosina, am auzit că sînteți cea mai de demult în mînăstirea Văratec.

— Ei, părinților, cu mila lui Dumnezeu, iaca sînt aici din anul 1890, de cînd eram de 5 ani.

— Și cum ați venit la mînăstire?

— Mama avea la Văratec o soră călugăriță, maica Agripina Gafencu. Și o dată pe an venea cu pașaport acasă la noi, în satul Metocul Dragomirnei, aproape de Suceava. Pe atunci Bucovina era sub austrieci. În vara anului 1890, pe cînd aveam numai 5 ani, a venit la noi sora mamei din Văratec și i-a zis: „Dă-mi și mie o copilă, să o am de ucenică la mînăstire" „Pe care să ți-o dau? Ia-o pe cea mai mare, dar este la școală . . ." „Dă-mi-o pe asta mai mică!" „Ți-o dau . . .!"

Aveam numai 5 ani atunci. Mătușa mea, maica Agripina, nu mai putea de bucurie. „Am și eu o nepoată ucenică!" își zicea. Și m-a luat cu vorba, mi-a pus îmbrăcămintea într-o traistă, m-a adus cu trăsura pînă la Suceava. De acolo, cu trenul pînă la Pașcani. Iar de la Pașcani, cu diligența pînă la Tîrgu Neamț. Mi-aduc aminte, în diligență eram mai mulți. Pe mine m-a adus în brațe un evreu. De la o vreme am început a plînge. Iar el încerca să mă mîngîie. Apoi a întrebat: „Ce are copila aceasta de plînge?" Maica nu i-a dat nici un răspuns. În Tîrgu Neamț, maica m-a lăsat la o gazdă, apoi a tocmit o căruță și am pornit către Văratec. Cînd am ajuns era întuneric. „Unde sîntem aici? La Metocul Dragomirnei?" „Sîntem la Mînăstirea Văratec, copila mea!"

Prima dată am fost dusă la biserică, seara, la slujba privegherii. Cîntau toate maicile. Dar eu cînd am văzut că toate sînt îmbrăcate în negru, de li se vedeau numai fețele, m-am speriat și am început a plînge. Apoi, au venit și alte copile de vîrsta mea la biserică și m-am lipit de ele. Cînd eram de 7 ani, în 1892, mătușa m-a dat la școală în sat, împreună cu multe fete din mînăstire. Iar la chilie, maica Agripina, mătușa mea, mă deprindea cu cititul pe slovă veche, metaniile și lucrul de mînă.

Cînd eram de 11 ani am terminat școala. Știam să citesc pe slovă veche din Ceaslov și Psaltire, știam ceasurile, troparele, știam să țes cu maica la scoarțe și să vopsesc lîna cu coajă de nuc. Apoi, maica m-a îmbrăcat în hăinuțe negre de soră și mi-a dat scofie. A fost poate cea mai fericită zi din viața mea. Eram nelipsită de la slujbele bisericii. Maicile mă puneau să citesc la strană ceasurile, troparele și catismele de rînd. Apoi, am deprins de la maica mea cîntările de plastichie, catavasiile și Idiomelarul.

— La ce vîrstă v-ați călugărit, maică Eufrosină?

— La vîrsta de 15 ani. Maica mea mi-a fost nașă de călugărie și mi-a pus numele acesta. I-a plăcut viața Sfintei Eufrosina.

— Ce ascultări mai deosebite ați avut în mînăstire?

— Îndată după călugărie am fost rînduită paraclisieră la biserica mare. Făceam cu săptămîna cîte două maici o dată. Tot cu săptămîna făceam la ceaslov, la psaltire, la clopote. Ani de zile am făcut această ascultare. Mi-a plăcut cel mai mult. Apoi am fost rînduită de maica stareță cîntăreață la strană. Cîntam zilnic la strana stîngă. La dreapta era altă maică. Și lîngă noi erau surorile începătoare și citețele, care țineau isonul și deprindeau meșteșugul muzicii bisericești. La vîrsta de 30 de ani am fost rînduită ca econoamă a mînăstirii, ascultare grea, care îți cere răbdare, pricepere și multă osteneală. Mă duceam cu surorile la cîmp, la arat, la semănat, la prășit și la cules. Dar era și frumos. Fetele lucrau cu dragoste în aer liber. Cîte una zicea pe de rost ceasurile, acatistul și paraclisul Maicii Domnului, iar celelalte cîntau în cor și lăudau pe Dumnezeu.

Am mai fost în două rînduri și arhondară la mînăstire. Eu eram cu primirea închinătorilor și oaspeților. Vara, mai ales, veneau la sărbători mulți credincioși pe care îi găzduiam gratuit, îi îndreptam la duhovnici și le vorbeam cît mă pricepeam cuvînt de folos. Am mai trăit patru ani la Mînăstirea Moldovița și încă vreo patru la Mînăstirea Sucevița și schitul Savu — Tg. Ocna. Apoi m-am reîntors la metanie.

— După ce ați venit la mînăstire, vă mai duceați vara la părinți?

— La început nu m-a dus mătușa cinci-șase ani, ca să nu rămîn acasă. După ce m-am legat de mînăstire și m-a îmbrăcat măicuța în haine negre, mă ducea vara, să ne vedem cu neamurile. Și le ducea maica mea la toți iconițe, cărți de rugăciuni, tămîie de la Ierusalim, cruciulițe, de bucura tot satul. Apoi, seara, se adunau neamurile la noi acasă și zăboveau pînă tîrziu, iar măicuța mea le vorbea din Sfînta Scriptură și din Viețile Sfinților, de le creștea inima la toți.

Dar să vă spun ce minune am văzut cu ochii mei la Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava.

Era prin anii 1897—98. Eu eram numai rasofoară, soră îmbrăcată în negru. Ne-am hotărît să plecăm în Bucovina. Ne-am făcut amîndouă pașapoarte, că Bucovina era sub Austria, și am plecat pe 22 iunie. La 23 iunie am poposit peste noapte la Mînăstirea Sfîntul Ioan din Suceava. Era ajun de hram. Lume multă, toți îmbrăcați național; preoți mulți, slujbe frumoase, cîntări de răsuna orașul. Abia am ajuns la Sfintele Moaște. Ne-am închinat și ne-am rugat pentru noi, pentru mînăstiri, pentru țară, pentru toată lumea.

A doua zi a venit la slujbă și mai multă lume din Bucovina, din Moldova veche, Ardeal, Maramureș, Galiția și Polonia, de nu se putea întîlni frate cu frate. Sfînta Liturghie s-a făcut în ogradă, cu arhiereu și mulți

preoți, unde erau și Sfintele Moaște. Iar lumea aștepta pe două rînduri să se închine la Sfîntul Ioan. Iată că vine să se închine și o cucoană renumită, care a fost adusă pînă la poarta mînăstirii cu o trăsură cu patru cai. S-a închinat cu mare credință, a sărutat de trei ori Sfintele Moaște, a stat la slujbă și a plecat spre trăsură. Apoi s-a urcat și a poruncit vizitiului să mîne. Dar spre mirarea tuturor, caii nu voiau să pornească. Îi lovea cu biciul, îi strunea în hățuri, îi îndemna cu vorba, dar caii săreau în sus, jucau pe loc, dădeau înapoi, iar trăsura nici nu se urnea din drum.

S-a adunat multă lume de față. Unii împingeau trăsura, alții mînau caii, dar în zadar. Cucoana stătea uimită și albă la față. Atunci au chemat cîțiva preoți și însuși arhiereul a venit la trăsură și văzînd au zis:

— Aceasta este o minune! Cucoana o fi făcut vreun păcat mare și Sfîntul Ioan o oprește pe loc ca să se mărturisească. Unul din preoți a chemat în biserică pe cucoană și i-a spus:

— Stai în genunchi și te mărturisește înainte lui Hristos, ce păcat mare ai făcut astăzi de te-a oprit Sfîntul Ioan să nu pleci acasă? Iar ea, tremurînd de frică și plîngînd, a spus: „Părinte, am îndrăznit, cînd m-am închinat, de am rupt cu dinții o părticică din Sfintele Moaște ale Sfîntului Ioan și le-am dus la trăsură ca să le am acasă de ajutor. Acesta este păcatul meu pe care l-am făcut!" Iar preotul i-a zis: „Iată pentru ce s-a supărat pe tine Sfîntul Mucenic și nu te lasă să pleci pînă nu aduci înapoi părticica luată din trupul său. Dacă vrei să nu pătimești ceva și mai rău, du-te, adu înapoi Sfintele Moaște, apoi să-ți citesc o rugăciune de dezlegare, ca să iei iertare de la Sfîntul Mucenic Ioan, și așa vei pleca cu pace acasă."

Și, o minune preaslăvită! S-a dus cucoana la trăsură, a adus bucățica de os în biserică, a pus-o înapoi la mîna sfîntului și a căzut în genunchi, cerîndu-și iertare cu lacrimi. Apoi a primit dezlegare de la preot și, cum s-a urcat în trăsură, au pornit caii în galop spre Iți.

— Maică Eufrosină, cum era viața duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Văratec?

— Tare mai era frumos, părinte! Erau de toate peste 500 de maici și surori și veneau la biserică ziua și noaptea. Liturghia se făcea zilnic, utrenia la miezul nopții, iar în sărbători slujbă cu sobor. Și cîntau așa de frumos maicile, ca în rai. Apoi era mare dragoste între ele. Se mărturiseau regulat și se împărtășeau, iar la chilii citeau toate la psaltire, își făceau canonul și pravila și se îndeletniceau cu ascultarea rînduită.

— Întrucît era viață de sine, din ce trăiau maicile?

— Toate deprindeau să toarcă lînă, să țese sumane, să împletească fesuri și flanele, să facă metanii și paramane, să aleagă scoarțe și să coase haine călugărești și veșminte. Din ce cîștigau își cumpărau alimente și-și

întreţineau chiliile. Ucenicele mai aduceau din familie cîte ceva pentru întreţinere şi aşa îşi petreceau viaţa maicile noastre. Mie îmi pare rău că nu am trăit în obşte. Ce frumoasă este viaţa în obşte! Aşa noi toată ziua alergăm să ne cîştigăm existenţa, să întreţinem casa, să procurăm cele de nevoie. Şi vai de noi, mai ales acum, că puţin ne mai rugăm. Ca mîine închidem ochii şi ce vom arăta înaintea lui Hristos? Sînt la Văratec de 80 de ani şi am petrecut pînă acum ca la şapte rînduri de maici care au murit. Din cele mai bătrîne am mai rămas cu şi maica stareţă şi aştept din zi în zi să plec . . .

— Aţi crescut ucenice bune, maică Eufrosină?

— Da, părinte, cît mi-a dat Dumnezeu am căutat fete bune, le-am format după rînduiala călugărească, le-am învăţat frica de Dumnezeu, le-am deprins cîntările şi au ieşit maici evlavioase. Acum este mai rău, că nu am o ucenică s-o las în casă. Nu ştii pe undeva o soră bună? I-aş lăsa chilia şi tot ce am, numai să mă pomenească după moarte.

— Mă rog Maicii Domnului să vă dea o ucenică bună! Ce pravilă mai citiţi la chilie?

— Mai citesc din Ceaslov şi din Psaltire, că nu prea pot merge la biserică. Mă dor picioarele . . .

— Nu vă pare rău că v-a adus mătuşa la mînăstire?

— Mulţumesc lui Dumnezeu şi Maicii Domnului, părinte, că am cunoscut calea asta şi mi-a făcut Domnul parte şi mie de viaţa călugărească. A fost greu, am suferit ispite de tot felul, dar toate au trecut ca un vis, cu darul lui Hristos.

— Aţi cunoscut în mînăstire călugăriţe mai sporite?

— Dumnezeu le ştie pe toate. Am apucat schivnice bune, nevoitoare, praviliste nelipsite de la biserică, tăcute şi foarte smerite, cum au fost maicile Epraxia Mălău, Nectaria Beu, Agafia Stamate şi altele. Acum toate au plecat.

— Dar pe Moşu Gheorghe l-aţi cunoscut?

— Cum să nu-l cunosc? Venea mereu pe la Văratec. Odată l-am văzut în Tg. Neamţ. Era iarnă şi ger. Iar el stătea cu picioarele desculţe în omăt şi cu capul gol. Picioarele lui erau roşii şi puţin umflate, dar el era senin la faţă şi totdeauna mulţumit. Trăia la biserica Sfîntul Ioan din Piatra Neamţ.

— Vreo călugăriţă pustnică în jurul mînăstirii aţi cunoscut?

— Nu prea stăteau pe aici, că munţii noştri erau tare călcaţi de oameni şi turme de oi. Se duceau toate încolo, spre Rîpa lui Coroi, la Schitul Sihla şi Sihăstria. Acolo erau multe bordeie pustniceşti şi aveau multă linişte.

Am cunoscut două călugăriţe de la noi, foarte sărace, care s-au nevoit în pădurile dinspre satul Crăcăoani. Le duceau femeile de mîncare să se

roage pentru ele. Altele se pustniceau la Muncelul Agapiei sau pe Muntele Filiorul. Era greu de ajuns pînă la ele.

— Maică Eufrosină, ce rînduială mai frumoasă v-a plăcut din tradiția Mînăstirii Văratec?

— Mi-a plăcut mai ales tradiția din Săptămîna luminată. În fiecare zi după Paști, asistam la Sfînta Liturghie cu toate. Apoi în frunte cu preotul, mergeam pe rînd, într-o zi la maica stareță, a doua zi la maica eclesiarhă, la econoamă, la arhondară și așa pînă la sfîrșitul săptămînii mergeam la toate. Acolo luam împreună o mică gustare, ciocneam un ou roș, cîntam „Hristos a înviat" de trei ori și plecam mai departe. Ce frumoase erau zilele acelea!

— Maică Eufrosină, ne rugăm Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, ca bucuria Învierii să rămînă permanent cu sfinția voastră. Hristos a înviat!

— Adevărat a înviat Domnul, părinte Ioanichie!

PROTOSINGHELUL MARCHIAN CIUBOTARU

Mînăstirea Bistrița — Neamț

(n. 1900—1992)

Ctitoria lui Alexandru cel Bun este o mînăstire misionară în adevăratul sens al cuvîntului. Aici, la icoana Sfintei Ana, în fața acestui străbun Altar în care se slăvește Dumnezeu de șase secole, își pleacă genunchii mulți credincioși moldoveni și ardeleni, de aproape și de departe. Voievozi și cronicari, călugări și mireni, țărani și orășeni, sănătoși și bolnavi, poposesc cu evlavie la Mînăstirea Bistrița, aduc laudă lui Dumnezeu, cer ajutorul Maicii Domnului, sărută icoana miraculoasă a Sfintei Ana, întreabă și cer cuvînt de folos de la preoții bătrîni, așteaptă un sfat, un îndemn și o rugăciune de binecuvîntare.

Duhovnicul care stă permanent de veghe în calea credincioșilor de aproape 20 de ani este Protosinghelul Marchian Ciubotaru. Numele sfinției sale, experiența sa duhovnicească, autoritatea sa morală, ca și asprimea sa canonică sînt binecunoscute. Părintele Marchian este duhovnicul ordinii și disciplinii monahale al unei impecabile viețuiri morale. El cere credincioșilor desăvîrșită ascultare de Hristos, de Biserică și de preot. Pentru sfinția sa păcatul înseamnă moarte, despărțire de Hristos și osîndă veșnică, dacă omul nu se pocăiește. Înzestrat de Dumnezeu cu o construcție fizică rară, cu sănătate deosebită, cu voință de fier, cu mult curaj și bărbăție, sfinția sa niciodată nu dă înapoi, nu se jenează să mărturisească adevărul, nu se plictisește, nici nu se lasă doborît de oboseală. Nu se teme nici de boală, nici de oameni, nici de moarte. În toate are curaj, întotdeauna îl

găsești la biserică sau așteaptă în prag, gata la datorie. Ori spovedește, ori dă sfaturi, ori mustră păcatul, ori citește la bolnavi, ori citește rugăciuni din Ceaslov, căci așa a deprins de la părinții săi duhovnicești: să fie statornic, tare în credință, plin de bărbăție, aspru cu sine, canonic și să nu se teamă decît de Dumnezeu. De aceea părintele Marchian nu face ușor pogorămînt, excepție. Iartă mai greu, dă canon pe măsură, dar tămăduiește sigur. Cine ascultă de sfinția sa întotdeauna are pace în conștiință și sporește pe calea mîntuirii.

Apelînd la experiența prea cuviosiei sale acumulată în aproape 60 de ani de viață monahală și de pastorație, redăm mai jos o scurtă convorbire cu părintele Marchian, duhovnicul Mînăstirii Bistrița.

— De unde sînteți de loc, părinte Marchian?

— Sînt născut în satul Tulbureni — Botoșani, din părinți agricultori. Dintre frații mei eu eram o fire mai retrasă. De mic nu eram prea bisericos, dar îmi plăcea să discut cu bătrînii satului.

— Cine v-a îndemnat să veniți la viața călugărească?

— Cel dintîi m-a îndemnat preotul din sat, că mă vedea mai retras de lume și iubeam să citesc cărți și să aud cuvinte de folos. Cînd eram cam de 18 ani, înainte de armată, am visat într-o noapte biserica Adormirii Maicii Domnului din Mînăstirea Vorona cu trei turle, pe peretele căreia era scris cu litere vechi: „Vei fi monah în Mînăstirea Vorona!". Din ziua aceea aveam gîndul numai la viața monahală.

— Și cînd ați venit la mînăstire?

— După ce m-am liberat de armată, în 1924, am mai stat un an acasă. Iar în 1925, la Înălțarea Domnului, am venit cu rudele la hramul Mînăstirii Neamț și voiam să depun dosarul cu actele personale la Neamț, că voiam să mă fac călugăr aici. Dar Maica Domnului m-a împiedicat, căci în mulțimea aceea am pierdut actele și am venit înapoi acasă. Atunci preotul din sat s-a dus la starețul Mînăstirii Vorona, arhimandritul Nifon Ioniță, cu care se cunoștea, și i-a zis: „Părinte stareț, am un băiat la mine în sat, al lui Chir Ioan Ciubotaru și al Mariei, care vrea să vină la mînăstire. Vă rog să-l primiți că este un băiat bun și credincios. Îl cheamă Mina din botez!". Era în vara anului 1925. Am luat cu mine puțin bagaj în spate și o scrisoare de la preotul meu și am plecat la Vorona. Cum a citit starețul îndată m-a primit, mi-a dat chilie și mi-a rînduit ascultare la obște. Atunci mi-am adus aminte de visul meu din tinerețe și am socotit că aici m-a chemat Maica Domnului să slujesc lui Hristos.

— În ce an ați fost călugărit și hirotonit preot?

— La Întîmpinarea Domnului, 1926, am fost călugărit, iar toamna am fost hirotonit diacon și rînduit cu ascultarea de econom. După aproape 8 ani, în 1934, am fost hirotonit preot și numit paroh misionar în satul

Bărăști — Boroaia, unde erau credincioși pe stil vechi. După un an însă am fost trimis din nou la Vorona, unde am avut mulți ani ascultarea de duhovnic, slujitor la biserică și eclesiarh mare.

— Părinte Marchian, cîți călugări erau acum 50 de ani la Vorona și cum vi se părea viața duhovnicească?

— În Vorona erau pînă la 30 de călugări, iar la Schitul Sihăstria Voronei erau patru călugări și cam zece tineri din sate care făceau aici școală de cîntări bisericești. Pe atunci mînăstirile pregăteau cîntăreții de biserică pentru parohii și cînd știau muzica psaltică, liturgica și tipicul, starețiii le dădeau atestat de cîntăreț. La Sihăstria Voronei era o vestită școală de cîntăreți, condusă de Protosinghelul Ghedeon Verenciuc, egumenul schitului. Aici a frățit doi ani de zile și Înalt Prea Sfințitul nostru mitropolit Teoctist. Viața duhovnicească la Vorona era destul de frumoasă. Sfînta Liturghie se făcea zilnic și utrenia la miezul nopții, iar masa era de obște.

— Ați mai fost duhovnic la vreo mînăstire, după Vorona?

— Între anii 1949—1953 am fost duhovnic la Schitul Eroii Neamului — Botoșani. Era un schit nou de călugărițe cu vreo 40 de maici și surori. Aici am făcut rînduială de obște, am ajutat la terminarea bisericii și am călugărit 39 de maici. Apoi, între anii 1960—1967, am fost duhovnic și econom la Mînăstirea Neamț, iar din acest an am fost numit preot slujitor și duhovnic la Mînăstirea Bistrița.

— Ce ați realizat mai deosebit în viața duhovnicească a Mînăstirii Bistrița timp de 18 ani?

— Ca eclesiarh mare am avut mai întîi grijă de biserică. Am început să fac zilnic Sfînta Liturghie și toată rînduiala, ca la mînăstirile mari. Apoi am întărit viața de obște, ca toți să fim uniți la biserică, la ascultare, la chilii. Iar ca duhovnic al satelor Bistrița, Plopșor și Viișoara, care aparțin duhovnicește de Mînăstirea Bistrița, m-am silit, după puterea mea și cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i atrag pe mulți la Hristos. Cel mai mult am cîștigat pe credincioși cu spovedania. Sînt 18 ani de cînd sînt duhovnicul acestor sate care au cîteva mii de suflete. Apoi pe mulți îi țin legați de biserică prin Sfînta Împărtășanie, prin cititul zilnic a rugăciunilor de sănătate și ajutor la icoana Sfintei Ana, prin vizitarea periodică în casele lor, prin slujbele ce le fac la cererea lor, ca Sfîntul Maslu și agheazmă, prin slujbele regulate pentru cei morți și prin milostenie la cei săraci. De 18 ani sînt părintele lor duhovnicesc. Le botez copiii, îi mărturisesc, merg cu ajunul la casele lor, îi sfătuiesc regulat, îi cunun la biserică și înmormîntez pe cei răposați. Este multă osteneală, părinte Ioanichie. De mi-ar da Dumnezeu și mie iertare de păcate și mîntuire!

— De cîte ori spovediți și împărtășiți pe mireni?

— În cele patru posturi spovedesc regulat, iar de împărtășit după cum socotesc că este omul mai pregătit. Cei bolnavi, cei ce merg la operație, bătrînii și femeile însărcinate, se pot împărtăși ori de cîte ori se simt amenințați de moarte, iar ceilalți de patru sau cinci ori pe an, după Sfintele Canoane. Pe cei bolnavi și neputincioși îi spovedesc și-i împărtășesc acasă, ori de cîte ori mă cheamă. La fiecare început și sfîrșit de post, merg pe la bolnavi acasă, îi mărturisesc și-i împărtășesc pe loc, stau de vorbă cu ei, îi sfătuiesc și nădăjduiesc că fac lucrul lui Dumnezeu. Am permanent 30—40 de bătrîni și bolnavi greu pe care îi cercetez și-i împărtășesc acasă, iar pe ceilalți, la biserică.

— Sînt mulțumiți credincioșii de Sfinția Voastră, părinte Marchian?

— Eu așa cred! Dacă ei sînt mulțumiți, sînt și eu mulțumit sufletește și este și Dumnezeu mulțumit. Altfel, poate, nu mai veneau credincioșii la mine la spovedanie.

— Nu cumva le dați canon prea greu la Spovedanie?

— Așa este. Eu țin mult la Tradiție și la scumpătatea Sfintelor Canoane. Nu vreau să mă cert cu Sfinții Părinți, nici să-mi iau asupra mea păcatele oamenilor. Sînt destule ale mele de care trebuie să dau socoteală. Cel mai de preț canon în spovedanie este să părăsească omul definitiv păcatul și să se căiască pentru el toată viața. Atunci și eu îi dau canon mai ușor sau îi scad canonul pe parcurs. Iar dacă văd că omul nu vrea să lase păcatul, nu făgăduiește să se pocăiască din inimă, atunci îi dau canon după carte. Adică să nu se împărtășească un timp, să facă metanii, să postească miercurea și vinerea pînă după amiază, să facă milostenie, să se roage mai mult și să vină regulat la biserică. Le mai dau să citească la Psaltire, să zică „Doamne Iisuse", să boteze copii, să îmbrace copii orfani și altele.

— De cîtă vreme citiți zilnic rugăciuni de sănătate înaintea icoanei Sfintei Ana?

— Eu citesc rugăciuni la credincioși de 50 de ani, de cînd sînt preot! Iar aici la Bistrița citesc zilnic la icoana Sfintei Ana seara, dimineața și la miezul nopții, tuturor celor care vin aici la rugăciune. Și mulți primesc sănătate și ajutor, după cererea și credința lor. Că nu eu, ci mila lui Dumnezeu, harul și credința credincioșilor îi ușurează, îi ajută și îi fac sănătoși. Icoana aceasta, împreună cu Maica Domnului de la Neamț, sînt primite în dar de Alexandru cel Bun din Bizanț, în anul 1407.

— Ce sfaturi duhovnicești dați, părinte Marchian, credincioșilor și fiilor duhovnicești pe care îi aveți?

— Întîi să asculte de Biserică și de preoți, că ei răspund de mîntuirea lor. Apoi să păzească dreapta credință curată, neștirbită, așa cum am moștenit-o de la moșii și strămoșii noștri. Acum sînt mulți sectari, și vor fi și mai mulți care vor căuta să „amăgească, de va fi cu putință, și pe cei

aleși", spune Mîntuitorul; dar ei să nu-i asculte, că sînt „hristoși mincinoși și prooroci mincinoși". Apoi să se roage cît mai mult, să aibă un duhovnic bun, să citească cărți sfinte, să nască copii, să trăiască în dragoste și să nu lipsească de la slujbele bisericii. De vor face așa, toți creștinii se vor mîntui, iar de nu vor face, se vor osîndi, cum spune Iisus Hristos.

— Care sînt cele mai mari păcate care predomină astăzi în lume?

— Necredința, beția, desfrînarea și uciderea de copii. Pentru aceste grele păcate vin toate bătăile lui Dumnezeu peste noi. Acestea trebuie combătute cel mai mult de preoți în rîndul credincioșilor.

— Ce sfaturi dați călugărilor din mînăstiri?

— Să lase toată grija cea lumească și să-și caute de călugărie. Adică, îndată ce vine cineva la mînăstire să rupă toată legătura cu mirenii, cu rudele, cu femeile și să nu plece din mînăstire decît cu mare nevoie. Să împlinim cu sfințenie tot ce am făgăduit: ascultarea necondiționată, feciorie desăvîrșită și sărăcie de bună voie. De aceste trei voturi depinde mîntuirea sau osînda noastră.

— Părinte Marchian, vă temeți de moarte?

— Eu niciodată nu m-am temut de moarte, că m-am dat cu totul în mîinile lui Dumnezeu. Dumnezeu este în noi și ne silim să facem voia Lui. Deci să nu ne temem, părinte Ioanichie, nici de boală, nici de oameni, nici de moarte, nici de diavoli, nici de iad, că sîntem cu Dumnezeu!

PROTOSINGHELUL TEOFAN CRĂCIUN

Schitul Tarcău — Neamț

(n. 1898)

Așezat în adîncul Munților Tarcău, într-o poiană de rară frumusețe cu numele de „Poiana pustnicilor", Schitul Tarcău este un mic paradis al liniștii și singurătății. Cîți cuvioși sihaștri nu s-au nevoit aici de-a lungul secolelor, în plăcere de Dumnezeu! Cu adevărat, mare dar este liniștea, retragerea în singurătate pentru călugării iubitori de rugăciune și aprinși de văpaia Duhului Sfînt. Ei nu iubesc nimic mai mult pe pămînt, decît a vorbi neîncetat cu Dumnezeu la liniște, în rugăciuni de laudă Creatorului și de cerere pentru lume. Sihaștrii ne-au sfințit Carpații, au ținut nestinsă candela credinței și a rugăciunii acestui neam, au mijlocit pentru lume și au cerut ajutorul lui Dumnezeu pentru toți. Pentru rugăciunile pustnicilor, ale văduvelor și copiilor S-a milostivit Dumnezeu de pămîntul nostru străbun, de părinții și înaintașii noștri. Credincioșii, învăluiți de grijile vieții, se rugau acasă, adică la poalele Taborului, iar cuvioșii sihaștri iubitori de liniște urcau cu Hristos, sus, pe vîrful Taborului, adică în

adîncul munților și al codrilor, pe creștetul Carpaților, pe platoul Ceahlăului, și, de acolo, de sub cer, înălțau rugăciuni de foc lui Dumnezeu pentru ei, pentru țară, pentru toată lumea.

Valea singuratecă a Tarcăului te îmbie la rugăciune, îți dă dor tainic de Dumnezeu, de pocăință, te îndeamnă să cugeți mai adînc la tine însuți, să iubești pe toți oamenii și să simți bucurii duhovnicești pe care mai greu le poți simți în altă parte.

Schitul Tarcău este un asemenea loc de refugiu sufletesc, de întîlnire mai directă cu Dumnezeu, în rugăciune și singurătate. Cei șapte călugări care se roagă aici, mențin ziua și noaptea firul slujbelor în biserică și atmosfera de bucurie și liniște duhovnicească. Între ei, Protosinghelul Teofan Crăciun este cel mai vîrstnic și duhovnicul tuturor. Mic de statură, senin la față și deschis la cuvînt și la inimă, părintele Teofan stă de veghe între toți, vine întîi la biserică, dă sfaturi ucenicilor, citește la credincioși și se roagă mai mult decît toți. Sfinția sa este cel mai vechi cu metania din Schitul Tarcău, pe care l-a condus mulți ani de zile și a răbdat nu puține ispite aici în pustie. În ultima vreme bătrînul s-a retras alături de schit, într-o mică chilie pustnicească de lemn, făcută cu mîinile sale. Aici se roagă singur, postește, cîntă, plînge, stă noaptea de veghe și așteaptă ceasul cel mare al plecării la Hristos.

Făcînd un mic popas la Schitul Tarcău, nu pot să nu merg la chilia părintelui Teofan „pustnicul", situată într-o mică poieniță pe malul pîrîului Bolovăniș. Cobor pe fîneață la chilia bătrînului. Împreună cu Protosinghelul Nicodim Grosu, din apropiere, ei sînt singurii sihaștri care pustnicesc în jurul Schitului Tarcău. Este o zi caldă de mai. Părintele Teofan îmi iese înainte bucuros.

— Hristos a înviat, părinte Teofan!

— Adevărat a înviat, părinte Ioanichie. Ați mai venit pe la noi?

— Cum duceți viața la pustie, părinte Teofan?

— Bine, cu ajutorul Maicii Domnului.

— Aveți aici liniște și bucurie sufletească?

— Slavă Domnului, părinte. Bucuria însă nu vine așa ușor. Trebuie multă osteneală s-o primești de la Dumnezeu și cu greu o poți păstra. Dar mulțumim Domnului. Sînt zile de secetă și ispite duhovnicești. Sînt și zile de bucurie și liniște. Depinde mai ales de cît te rogi, de cum te rogi, de gînduri și apoi de ce simți în inimă. Eu păcătosul sînt abia în clasa întîi în viața de liniște!

— Cîți ani aveți părinte Teofan?

— Am aproape 86 de ani, și sînt de loc din Piatra Neamț.

— De cîți ani sînteți în mînăstire?

— De 54 de ani sînt aici la Schitul Tarcău. Am intrat în mînăstire în 1930. După doi ani m-am călugărit, în 1935 am fost hirotonit diacon, și în 1937 preot.

— Cîți ani ați fost egumen la Schitul Tarcău?

— Patruzeci de ani încheiați, din 1934 pînă în 1974. Ei, părinte, am suferit multe ispite aici în atîția ani de zile. Ispite de la diavoli, ispite de la tîlhari, ispite de la animalele sălbatice din pădure. Apoi războiul, apoi lipsa de hrană, de preoți slujitori, de ajutoare. Dar Dumnezeu nu ne-a lăsat cu totul părăsiți. Cînd credeam că nu mai putem duce viața aici, îndată ne trimitea Dumnezeu ajutor, alimente, oameni buni și bucurie. Apoi iar se întărea obștea, se reparau chiliile, se făceau slujbe frumoase, se slăvea Dumnezeu. Pot spune că de 54 de ani de cînd sînt aici, niciodată nu a rămas biserica fără slujbă și nu s-au stins definitiv candelele și lumînările în biserică. Așa mi-am dus viața la Tarcău. Uneori plîngeam de supărare, alteori plîngeam de bucurie, văzînd cum ne ajută mîna lui Dumnezeu.

— De cîți ani v-ați retras aici, la liniște, părinte Teofan?

— De zece ani, părinte. Mi-am făcut chilia asta de lemn. Alături am săpat o mică fîntînă și am tot ce-mi trebuie. Numai lacrimi la rugăciune de mi-ar da Dumnezeu.

— Cum vă rugați aici, părinte?

— Iau parte zilnic la pravila bisericii, iar la chilie citesc toată rînduiala călugărească din Ceaslov și din Psaltire și zic mereu rugăciunea lui Iisus cînd lucrez cu mîinile. Mai fac metanii și închinăciuni. Mai citesc cîteva pagini din Sfînta Scriptură și de la Sfinții Părinți și mă gîndesc la ceasul morții și la răspunsul pe care trebuie să-l dau lui Dumnezeu.

— Ce trebuie să facem noi, părinte Teofan, ca să ne putem mîntui?

— Să facem după putere și cu smerenie acestea trei: rugăciune, post și milostenie. La urmă să sfîrșim cu dragostea care este sfîrșitul și cununa tuturor faptelor bune.

— Cum putem spori în dragostea de Dumnezeu și de aproapele?

— Prin rugăciune mai multă și prin milostenie.

— Cum se cuvine să ne purtăm cu credincioșii care vin la noi?

— Întotdeauna să ne purtăm cu multă blîndețe, să nu-i mustrăm pentru păcatele lor, că și ei sînt oameni, și să le dăm nădejde de mîntuire și canon după putere, că Dumnezeu este dragoste și se numește Tatăl nostru.

— Cum vă simțiți cu sănătatea?

— Zice proorocul David în psalmul 89: „Zilele omului 70 de ani; iar de va fi în putere 80 de ani. Ce este mai mult, osteneală și durere". Eu sînt aci, în a treia stare acum. Sînt bolnav de toate și aștept să mă cheme Domnul dincolo.

— Părinte Teofan, sînteţi mulţumit de viaţa pe care aţi dus-o în mînăstire?

— Sînt mulţumit şi dau slavă lui Dumnezeu pentru toate. Dar mă căiesc că nu am împlinit cum trebuie toate făgăduinţele călugăriei. De aceea, mă rog lui Dumnezeu să-mi mai dăruiască vreme şi lacrimi de pocăinţă, ca să fac acum ce n-am făcut la tinereţe.

— Aţi cunoscut vreun sihastru acum 50 de ani, care se nevoia în poienile din jurul Schitului Tarcău?

— Era unul chiar aici, în poiana unde mă aflu eu acum. Altul se liniştea într-o mică poiană mai sus, numită „La pustnici". Se văd şi astăzi acolo cîţiva pruni şi meri.

— Unde vreţi să fiţi înmormîntat, părinte Teofan?

— Aici, la Schitul Tarcău, unde mi-am trăit toată viaţa mea!

— Vă rog, părinte Teofan, să cîntăm împreună „Îngerul a strigat".

Atunci, bătrînul se scoală în picioare şi cîntă singur axionul Maicii Domnului. Îl ascult tăcut, cu ochii în lacrimi. Apoi mă serveşte cu miere de albine şi apă de izvor. Şi aşa, cerîndu-i binecuvîntare, cobor spre schit rănit la suflet de dorul liniştei.

PROTOSINGHELUL ISAIA COTÎRLEŢ

Catedrala Episcopiei Romanului

(1888—1973)

Popas duhovnicesc în vechea Episcopie de Roman, măreaţă ctitorie muşatină, cetate de evlavie străbună, catedrală multiseculară învăluită în istorie, în linişte şi în fapte mari de credinţă. Intrăm. Porţi mari ferecate în fier şi stejar. Deasupra o clopotniţă impunătoare dintre cele mai înalte din ţară. De jur-împrejur ziduri vechi de cetate. Apoi, o curte mare, dreaptă, plină de iarbă verde, iar în mijloc catedrala lui Petru Rareş. Privim, admirăm, medităm şi ne închinăm cu cuviinţă în sfîntul locaş.

Întrebăm de chilia părintelui Isaia Cotîrleţ. Este cel mai vechi călugăr dintre slujitorii catedralei. Ni se spune că este în grădină. Într-adevăr, grădina Episcopiei Romanului este un veritabil colţ de rai. Mai întîi linişte. Atîta linişte, după care suspină sufletul omenesc. Apoi verdeaţă, care odihneşte privirea. Apoi alei de pomi de tot felul, încărcaţi cu roade coapte în soare. Apoi iazul tivit cu sălcii plîngătoare. Apoi grădina propriu-zisă

cu legume date în pîrg, și, în sfîrșit, ogorul semănat cu porumb, care foșnește în adierea vîntului tomnatec.

— Unde este părintele Isaia? întrebăm.

— Vedeți, nu este pe aleea de sus care duce la monument? Acolo se odihnește de obicei, pe bancă.

Bătrînul stă pe bancă. Meditează, este învăluit în cine știe ce amintiri. Privește singuratic departe, peste livadă, peste grădină, peste casele din mahalaua orașului. Privește spre orizont unde se întîlnește cerul cu dealurile împădurite. Este mic de statură, cu barba aproape albă, blînd la față și cu graiul molcom. Ne așezăm alături de sfinția sa, după ce mai întîi îi sărutăm mîna și încercăm să-i deslușim simțămintele.

— Admirați grădina și livada, părinte Isaia?

— Sînt mai bine de cincizeci de ani de cînd episcopul Teodosie a aranjat livada episcopiei pe terase și pe feluri de pomi fructiferi. Eram diacon, aici, la catedrală.

— În ce an ați venit la mînăstire?

— Am venit în anul 1918, la Mînăstirea Bogdana-Bacău. De acolo sînt de metanie. Aș fi vrut să vin mai dinainte, dar după ce-am făcut armata, a început războiul, am fost pe front, am căzut prizonier și dus departe, în lagăr, tocmai în Munții Alpi. Acolo am suferit mult de frig și foame. După un an, m-am sfătuit cu un alt frate român și am evadat din lagăr. Am mers numai noaptea luni de zile pînă să pășim pe pămînt românesc. Mîncam verdețuri, fructe sălbatice și ce mai găseam pe cîmp.

— De unde sînteți de loc, părinte Isaia?

— Sînt din comuna Mînăstirea Cașin — Tg. Ocna. Acolo m-am născut în anul 1888, din părinți agricultori.

— Mînăstirea cu același nume este aproape de satul unde v-ați născut?

— Ba nu, este în aceeași comună, în pădure. A fost întemeiată prin 1655 de voievodul Gheorghe Ștefan și închinată Ierusalimului. Aici trăiau mulți călugări moldoveni și greci din cei mai aleși. Apoi, pe timpul secularizării, s-a desființat și a devenit biserică de mir pentru săteni.

După ce am ajuns acasă din lagăr, n-am mai stat decît cîteva luni și am plecat la Mînăstirea Bogdana. Este o mînăstire veche, zidită în anul 1670 de logofătul țării de jos, Solomon Bîrlădeanu. Prin 1918 avea cam 25 de călugări. Cum m-a văzut starețul m-a primit bucuros și mi-a trimis actele la episcopie. Cînd a auzit de mine episcopul Teodosie Atanasiu, m-a și chemat la episcopie. Era nevoie și pe atunci de oameni.

— În ce an v-ați călugărit?

— Tot în anul 1918, toamna. Cum am primit aprobarea am fost trimis la Mînăstirea Bogdana și m-a călugărit starețul. N-am stat decît o zi în mantie și am venit din nou la episcopie. În Duminica următoare episcopul

m-a hirotonit diacon. Apoi am rămas diacon la episcopie pînă în anul 1920, cînd s-a redeschis seminarul „Sfîntul Gheorghe" din Roman. Atunci, părintele Vornicel, directorul seminarului, m-a cerut ca administrator la școală că mă pricepeam.

— Cîți ani ați stat la seminar?

— Am stat fără întrerupere 28 de ani ca econom, pînă în 1948 cînd s-a desființat seminarul. Am avut multă bătaie de cap cu elevii, cu aprovizionarea, cu masa, cu dormitoarele, cu de toate, că erau peste trei sute de seminariști. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu am ieșit întotdeauna bine.

— După anul 1948 unde ați mai fost rînduit?

— Am stat un an și jumătate duhovnic la mînăstirea de maici Miclăușeni-Roman, iar din anul 1950 pînă în 1960 stareț la Mînăstirea Bogdana.

— Cum era viața duhovnicească la Bogdana?

— Era destul de bună. Soborul crescuse sub conducerea mea pînă la 70 de părinți și frați. Cei mai mulți erau tineri. Și era multă unire și dragoste între ei. Unul pe altul se îndemnau la biserică, la cîntare, la slujbă, la ascultare. Făceau ascultarea cu bucurie, mai mult cîntînd, iar nu cîrtind. La Bogdana era viață de obște bine organizată. Aveam tot ce ne trebuie. Prea Sfințitul Teofil ne-a hirotonit mai mulți diaconi și preoți, ne-a făcut și călugări și venea adesea la noi. Într-o Duminică mi-a dat poruncă să pun pe toți diaconii și preoții la slujbă, ca să fie Sfînta Liturghie cît mai împodobită. „De ce să stea — mi-a zis el — preoții și diaconii degeaba și să reazeme pereții bisericii? Nu-i mai bine să slujească cu toții lui Hristos"?

Din ziua aceea am făcut așa. Și era slujba o frumusețe. Era biserica plină de credincioși și răsuna de cîntări.

— Cum vi s-a părut ascultarea de stareț?

— Drept să vă spun, a fost cea mai grea ascultare din viața mea. Aveam și bucurii, dar și mare răspundere duhovnicească. Pe unii, nu-i puteam pe deplin mulțumi. Alții, mai abuzau de bunătatea mea. Unii voiau să se împărtășească prea des. Alții, prea rar. Că, într-adevăr, nu prea am avut duhovnici cu experiență. Mai ales că la Bogdana venea și lume multă, că nu erau alte mînăstiri în apropiere. Și nu reușeam să-i împac pe toți. De aceea, zic, dacă a fost o perioadă mai grea din viața mea, a fost cea de stareț la Mînăstirea Bogdana.

— După ieșirea din stăreție, unde ați mai slujit lui Hristos?

— Din 1960 pînă în 1971 am stat preot paroh la un sat aproape de Tîrgu Ocna. Mă împăcam bine. Aveam o singură grijă numai. Oamenii mă ascultau și eram mulțumit. Dar după ce am slăbit îmi venea greu. Aveam peste 80 de ani. De aceea, am fost luat la episcopie din nou și rînduit ca preot slujitor la biserica „Precista Mare" din oraș.

— Părinte Isaia, ați cunoscut vreun călugăr pustnic în pădurile din jurul Mînăstirii Bogdana?

— Cum să nu. Am cunoscut pe un călugăr pustnic foarte sporit, numit Gherasim Greeruș de loc din satul Bucium-Cașin. Era cu metania din Bogdana. Apoi, după ce a făcut ascultare vreo douăzeci de ani în viața de obște, s-a dus în pustie singur în munții Cașinului, nu departe de metanie. Și s-a nevoit acolo peste douăzeci de ani, într-un mic bordei de lemn. Tot timpul postea și se ruga. Din munte cobora foarte rar. Mai tîrziu nu se mai cobora deloc. Se ducea la el un duhovnic din Bogdana din timp în timp, ca să-l spovedească și să-l împărtășească. Cu doi sau trei ani înainte de 1950, părintele Gherasim Greeruș a murit acolo singur în munte, ca un cuvios, și l-au îngropat părinții alături de bordei. După un an au venit două maici pustnice în bordeiul lui și s-au nevoit pînă în ultimii ani. Acum aud că una din ele a murit, iar cealaltă încă se mai află la bordei în munții Cașinului.

— În Mînăstirea Bogdana ați avut vreun călugăr mai sporit?

— Cel mai sporit a fost un ieromonah bătrîn, Benedict Dubzău, duhovnicul mînăstirii. El venise dintr-un schit. Era foarte nevoitor, blînd, plin de dragoste și rîvnitor pentru biserică. Cînd slujea și cînta el, îți venea să plîngi. A murit la Bogdana cînd încă eram stareț. Dumnezeu să-l odihnească.

— Ați cunoscut în viață pe venerabilul arhiereu Valerian Ștefănescu?

— L-am apucat, cum să nu. Am și slujit cu dînsul cîțiva ani ca diacon. Ce arhiereu al lui Dumnezeu era! Ce suflet plin de blîndețe și bunătate cum n-am mai văzut la altcineva. De o bunătate, milostenie și smerenie rară, cum nu mai întîlnești astăzi la nici un călugăr!

Mergeam cu el la slujbe arhierești prin eparhie, la sfințiri de biserici, mai ales în ținutul Vrancei, unde erau multe biserici stricate de război. După ce bieții oameni le reparau, prea sfințitul Teodosie îl trimitea mai mult pe el să le sfințească. Parcă îl văd și acum în memorie: înalt și slab, puțin gîrbov, cu fața blîndă și cu barba albă și lungă. Așa de frumos îl primeau credincioșii, ca pe un sfînt. Îi ieșeau de departe înainte, îi cădeau în genunchi, îi sărutau mîinile și hainele și plîngeau de bucurie. Și le vorbea prea sfințitul așa de apropiat și îi mîngîia, ca un adevărat părinte. Iar tot ce primea de la sfințire, împărțea în dar la cei săraci.

— V-a povestit cum a ajuns el arhiereu?

— Ba da. El era frate mijlociu al episcopului Melhisedec Ștefănescu, fiu de preot din comuna Gîrcina, aproape de Piatra Neamț. Întîi a fost preot de mir. Pe la șaizeci de ani a rămas văduv. Apoi a fost propus de arhiereu vicar. Și a stat un timp arhiereu vicar la București, pînă a fost scos la pensie. Apoi a venit la Roman, ca arhiereu vicar al episcopului

Melhisedec, fratele său. După moartea episcopului, nu mai locuia în incinta episcopiei, ci vizavi, în casa cumpărată de ei. Acolo era o grădină mare, în mijloc paraclisul cu mormîntul episcopului Melhisedec, iar într-o parte o grădiniță de copii, numită „Fundația Episcopul Melhisedec". Că iubea foarte mult copiii nevinovați. Acolo locuia și arhiereul Valerian. Dar nu lipsea niciodată de la slujbele din catedrală. Noaptea nu prea avea somn și la miezul nopții, înainte de a suna clopotul de utrenie, își lua cîrja, potcapul și metaniile și pornea la biserică. Adeseori găsea porțile încuiate. Atunci bătea cu cîrja în poartă să-i deschidă cineva. Dacă nu-l auzea nimeni, vlădica nu se tulbura, nici nu se întorcea înapoi la chilie. Ci, începea pe de rost miezonoptica, pînă îi deschidea paraclisierul poarta. Iar cînd intra în biserică, spunea cîntăreților: „Începe a citi de aici, că pînă aici am zis eu pe de rost la poartă!". Așa stătea uneori și cîte un ceas, în ploaie și în frig, căci era foarte rîvnitor și nu avea somn. Aveam cea mai mare bucurie cînd slujeam cu dînsul. Cu episcopul Teodosie îmi venea mai greu, că era aspru, milităros. Avea bătrînul strana lui, alături de a episcopului, în care stătea cînd nu slujea. Multă vreme, după ce a murit el, nu a stat nimeni în strana lui.

— Cîți ani a trăit prea sfințitul Valerian?

— O sută doisprezece ani, după cît mi-aduc aminte! Era cel mai bătrîn din tot orașul. Ținea lumea la el ca la un adevărat patriarh.

— Și unde este înmormîntat?

— În paraclis, alături de episcopul Melhisedec. Este un paraclis frumos acolo, în grădina cumpărată de el. Vlădica Valerian îmi spunea: „Mă tem să nu mă îngroape în cimitirul orașului. Am făcut cerere la patriarhie să-mi aprobe să fiu îngropat alături de fratele meu Melhisedec". După o lună i-a venit aprobare. Cînd m-a întîlnit, mi-a spus foarte bucuros:, ‚Am mare bucurie că mi-a aprobat să fiu îngropat lîngă episcopul Melhisedec!" Aici odihnesc amîndoi episcopii.

— Se mai face vreo slujbă la paraclisul lor?

— Nu știu acum. Dar cînd eram eu la seminar, preoții profesori veneau cu corul în zilele de pomenirea morților și le făceau un parastas la mormînt. Iar în ziua episcopului Melhisedec făceau Sfînta Liturghie și elevii stăteau afară și cîntau. Era foarte frumos.

— Dar, prea cuviosia voastră, mai puteți sluji la Precista Mare? Vă mai ajută puterile?

— Pot, nu pot, slujba trebuie făcută. Cine s-o facă? Mă întărește Maica Domnului. Iată am 85 de ani și sînt de 3 ani la Precista, dar n-am lipsit nici o zi de la slujba bisericii. Uneori abia mergeam de bolnav, dar așa încet, cu cîrja în mînă, mă duceam să fac Sfînta Liturghie. Că vine și acolo popor mult, cu toate că nu avem enorie.

— Ați obosit, prea cuvioase părinte, vorbind cu noi.

— Ba nu. Abia m-am mai odihnit. Acuși toacă de vecernie.

— Vă rog, dați-ne un sfat părintesc, măcar un cuvînt de folos.

— Dar ce cuvînt de folos să vă dau eu? Pentru mireni mai dau cîte-un sfat, dar pentru călugări . . .

— Ce credeți că ne trebuie mai mult pentru mîntuire?

— Ca monah, să ai blîndețe și răbdare, fără de care nimic nu poți spori și face în viață. Să ai dragoste spre toți, să fii milostiv, să te rogi mereu și mai ales să ai smerenie, că fără aceasta nu ne putem mîntui. Apoi să-ți faci pravila și canonul de chilie cît mai regulat. Poate atunci cînd te duci la drum rămîne neîmplinit. Dar încolo trebuie să-l facem.

Iată, eu acum nu-mi mai pot face canonul călugăresc. M-au părăsit puterile. De aceea zic: cît poți, să-ți faci canon mai mult la tinerețe, că la bătrînețe nu mai poți face aproape nimic.

— Vă mulțumim, părinte Isaia, de toată dragostea cu care ne-ați vorbit și ne-ați întărit. Amintiți-vă și de noi la Sfînta Liturghie!

— Da. Este ora de vecernie. Mă duc de-acum la biserică!

Și în timp ce sfinția sa pășește încet pe alee, noi admirăm o clipă zările tivite cu soare și senin, pădurile ce pălesc în roșu de toamnă, plopii uriași de pe prunduri, printre care curge molcom rîul Moldova, merii încărcați de roade din livada episcopiei și luciul albastru al lacului, în care încape parcă tot cerul, cu toată pacea lui, cu soarele, cu bucuriile, și cu toate dorurile noastre . . .

În turnul clopotniței lovește orologiul de trei ori. Primele dangăte de clopot inundă orașul, văzduhul și inimile noastre. Începe Vecernia!

ARHIMANDRITUL NICODIM SACHELARIE

Măldărăști — Bacău

(1902—1973)

Personalitatea părintelui Nicodim Sachelarie s-a impus în mînăstirile românești încă din anii 1935—1936. Timp de patru decenii sfinția sa a fost dascăl, pedagog, profesor, sfătuitor și mai ales părinte duhovnicesc al seminariilor teologice și monahale de la Cernica, Rîmnicu Vîlcea, Neamț și Argeș. Duhovnicește s-a format la Mînăstirea Frăsinei, iar teologic s-a format prin seminarii și la Facultatea de Teologie din București. Toată tinerețea și-a trăit-o printre elevi și studenți. A sorbit adîncul teologiei citind, rugîndu-se, vorbind cu părinții bătrîni și audiind pe cei mai aleși teologi români contemporani. A cercetat marile noastre biblioteci, a cunoscut pe marii oameni de cultură ai timpului. A scris cărți, a citit mult, a

tradus, a meditat, a vorbit elevilor cu multă căldură și patos; a crescut duhovnicește sute de elevi de seminar, astăzi preoți prin mînăstiri și sate, și a rămas întotdeauna același. Un călugăr blînd, smerit, îmbrăcat în haine modeste; un profesor foarte erudit, calm și practic; un duhovnic de mare iscusință, profund cunoscător al Sfintelor Canoane; un slujitor devotat al Bisericii lui Hristos și un mare prieten și admirator al călugărilor și sihaștrilor.

Acesta este portretul duhovnicesc al Arhimandritului Nicodim Sachelarie. Un model pentru noi toți, astăzi negalat și greu de urmat. Părintele Nicodim este totodată un suflet sincer și înțelept la cuvînt, comunicativ, deschis pentru dialog. O convorbire cu sfinția sa este un prilej fericit de zidire sufletească. Iată-l într-o zi la Căminul preoțesc din București.

— Binecuvîntați, prea cuvioase părinte Nicodim!

— Domnul să te binecuvînteze!

— Mergeți spre Mînăstirea Frăsinei? V-aș însoți și eu. Cu ocazia aceasta aș afla cîte ceva despre părinții din Frăsinei, despre viața duhovnicească de acolo.

— Păi, afară de părintele Simeon Combei, fostul stareț, nu mai este nimeni din cei vechi în Frăsinei. Cînd m-am dus eu ca frate în 1922, avea o obște bogată cu călugări foarte buni. Aproape toți au murit.

— Sînteți cu metania din Mînăstirea Frăsinei?

— Da, din Frăsinei. Dar am stat mai înainte cîteva luni la Cernica. Eu am plecat la mînăstire în 1921. N-am fost călăuzit de nimeni. Din cărți m-am îndemnat să mă fac călugăr. Mai întîi am citit Noul Testament și Viețile Sfinților și apoi am venit la mînăstire.

În toamna lui 1921 am ajuns la Mînăstirea Cernica. Mai eram cu doi sau trei frați. Cînd am ajuns în poartă ne-a întîmpinat un om între două vîrste, cu cojocul pe mînă. Era cioban. „Unde mergeți, fraților?" — ne-a întrebat el. „Venim și noi la mînăstire". „Vreți să rămîneți cu totul la mînăstire?" „Am vrea, cu ajutorul lui Dumnezeu". „Da, n-aveți ce mai face? Duceți-vă, măi băieți, colo în lume, vă însurați, aveți copii, învățați o meserie!..."

Am fost trimiși la arhondaricul mînăstirii de pe ostrovul Sfîntul Neculai. Acolo, arhondarul mînăstirii — părintele Nicanor, un călugăr foarte sporit — ne-a primit cu dragoste. Ne-a dat cameră, ne-a chemat la masă și ne-a trimis la biserică.

În preajma Crăciunului vine la Cernica un călugăr pelerin care umbla din mînăstire în mînăstire. Îl cheama părintele Nifon. Foarte nevoitor. Vizitase toate mînăstirile din țară, din Sfîntul Munte și de la Ierusalim. L-a prins iarna pe la Cernica. Și era un frig și un viscol de nu puteai ieși afară. Iar el umbla desculț vara și iarna. Aceasta era nevoința lui. Umbla

din loc în loc, fără nici un fel de avere, fără încălțăminte, fără hrană și zicea mereu rugăciunea lui Iisus. Mi-aduc aminte, venea la biserică desculț la Crăciun, la Bobotează și stătea tot timpul slujbei cu picioarele goale pe piatră, în biserică. Și pe atunci era frig în biserică. Mînca te miri ce! Numai niște pesmeți și cu ce mai căpăta. Odată l-am întrebat: „Părinte Nifon, ai fost pe la toate mînăstirile. Spune-mi unde ai aflat cea mai duhovnicească viață călugărească?" „Frate Neculai, știi unde? La Mînăstirea Frăsinei și la schitul Sihăstria Secului. La schitul Sihăstria este un egumen renumit cu cîțiva frați, duc viață foarte aspră și e mai greu de trăit. Dar Mînăstirea Frăsinei este cea mai bună mînăstire din țară!"

Eu tăceam și puneam la inimă cuvintele lui. Apoi părintele Nifon a plecat în alte mînăstiri și nu l-am mai întîlnit în viață. Nici nu știu unde a murit.

— Prea cuvioase, ce călugări mai sporiți ați întîlnit la Mînăstirea Cernica pe atunci?

— Un călugăr foarte sporit era părintele Nicanor, arhondarul mînăstirii. Niciodată nu lipsea de la utrenie la miezul nopții, oricît de obosit sau ocupat ar fi fost. Vorbea puțin, era înțelept în cuvînt și se purta cu multă dragoste cu toți.

Am mai întîlnit la Cernica pe unul, monahul Ioanichie Beja, fost învățător în București. Apoi a ieșit la pensie și s-a făcut călugăr la Cernica. Avea o viață sfîntă, de model pentru toți. Nu lipsea de la biserică niciodată. La chilie citea psaltirea mereu, tăcea, postea și făcea multă milostenie. Cînd primea pensia o împărțea la părinți și frați mai nevoiași. Noaptea, în timpul utrenici, pe care îl vedea la biserică mai gol și lipsit, îi strecura încet, pe neobservate, o sumă de bani în buzunar. Mi-a dat și mie o dată. Așa obișnuia el în fiecare lună. Apoi, tot în iarna aceea a trecut la Domnul părintele Ioanichie. Purta la piept o cruce de lemn legată cu sîrmă. Avea un chip luminat. L-au înfășurat părinții în mantie și l-au îngropat în cimitir fără sicriu. M-am folosit mult de dînsul.

— Cum ați plecat, cuvioase, de la Mînăstirea Cernica la Frăsinei?

— Am plecat la 12 martie 1922. Nu mă simțeam eu bine la Cernica. Prea multă lume, închinători, boieri din București, oameni de tot felul. În Cernica erau călugări și foarte buni și mai puțin buni. De unii mă foloseam mult, de alții mai puțin. Precum copiii, și eu. Doream o mînăstire mai mică, mai liniștită să mă pot forma duhovnicește. Și atunci, după spusa părintelui aceluia pelerin, Nifon, m-am hotărît să plec la Frăsinei. Dar cum să plec? Ziua mă vedeau toți, noaptea erau porțile închise. De jur-împrejur lac, stuf, iar barcă nu aveam ...

Am ochit eu de cu seară pe unde să sar gardul și noaptea după utrenie mi-am făcut bocceaua, m-am strecurat încet, am aruncat bagajul peste

poartă și cînd am sărit gardul, numai ce mă poticnesc și nimeresc în marginea lacului. M-am udat pînă aproape la mijloc. Mi se umpluseră bocancii cu apă. Și doar era rece, că abia se topise zăpada. M-am descălțat, am scurs apa din bocanci, m-am scuturat puțin și am plecat. Am ajuns la Frăsinei a doua zi. Era stareț vestitul protosinghel Porfirie Bucurescu, un călugăr mare. M-a primit cu multă dragoste, mi-a dat chilie și m-a rînduit cu ascultarea la bucătărie. Pe atunci erau peste optzeci de părinți și frați la Mînăstirea Frăsinei. Iar duhovnicul cel mai renumit era ieroschimonahul Silvestru Florescu. La el mă spovedeam.

În mînăstire era cea mai frumoasă rînduială călugărească. Toți veneau la biserică, în frunte cu starețul. Nu lipsea decît numai cel greu bolnav sau trimis undeva departe. Apoi era o desăvîrșită tăcere și liniște. Fiecare își vedea de ascultare în tăcere și cu rugăciunea lui Iisus. Nu era încuiat nimic în mînăstire. Nici chiliile părinților, nici biserica, nici magazia de alimente, nici bucătăria, nici brutăria, nimic. Toți trăiau ca frații. Fiecare era liber să-și ia pîine și mîncare, cînd voia și cît îi trebuia. Însă nimeni nu abuza, căci toți se înfrînau. Fiecare avea rîvnă mare pentru mîntuire și se ostenea pe cît putea. Nimeni nu-l silea să facă atît sau atît. Însă trebuia să asculte de duhovnic și de stareț.

— Ați întîlnit în Mînăstirea Frăsinei frați și călugări mai sporiți?

— Toți erau călugări buni, părinte. Nu mai zic de stareț și de părintele Silvestru, duhovnicul. Dar am cunoscut la Frăsinei și frați foarte rîvnitori, care întreceau pe mulți. Trăia la Frăsinei un frate, de loc de prin Gorj. Îl chema fratele Ioan Baran. Dorea foarte mult să se ducă la pustie. O dată vine la părintele stareț și îi spune: „Prea cuvioase, dați-mi binecuvîntare să trăiesc în pustie!" Era frate de cîțiva ani. Parcă îl văd. Înalt, nu prea slab, tăcut, hotărît. Nu mînca decît o coajă de pîine pe zi. Era cu ascultarea la vite. Le păștea prin poieni și pe munți. Pravila o știa mai mult pe de rost. Undeva, într-o poiană, și-a găsit el un loc ferit și și-a făcut acolo un bordei. „Nu-ți dau binecuvîntarea să te duci la pustie, frate Ioane! — i-a zis starețul. Viața de unul singur este foarte grea, mai ales pentru cei tineri. Rămîi în obște. Aici este locul frăției tale".

S-a dus și la părintele Silvestru, duhovnicul lui. „Nu, frate Ioane, — a zis el — rămîi în obște. Aici ești mult mai scutit de bîntuielile diavolești".

După puțină vreme, fratele Ioan s-a hotărît totuși să plece la pustie. La lăsatul secului de postul Crăciunului, prin 1923, sau 24, vine la mine la bucătărie și-mi zise: „Frate Neculai, dă-mi cîteva pîini de la brutărie, că am de mers într-o călătorie lungă și vreau să am pîine la drum". „Frate Ioane, du-te la brutărie și-ți ia singur, doar știi unde!". Și-a luat el pîine din brutărie, și-a umplut traista și a plecat la pustie, undeva departe, în creasta munților. Și a stat acolo pentru dragostea lui Dumnezeu pînă

către miezul iernii. După ce a gătit pîinile, văzînd că iarna se înteţea, şi-a pus în gînd să coboare la mînăstire după hrană. Pe poteca muntelui, însă, fiind coastă foarte abruptă, iar el slăbit de post, a alunecat în prăpastie, s-a agăţat într-o tufă şi acolo a murit îngheţat.

Tocmai primăvara a venit un cioban la părintele stareţ şi i-a zis: „Prea cuvioase, mergînd cu oile la munte, am găsit un călugăr mort, agăţat în tufe, deasupra unei prăpăstii". Era fratele Ioan Baran. S-a dus îndată părintele Silvestru cu încă vreo cîţiva călugări, l-au găsit, l-au prohodit şi tot acolo în munte l-au îngropat, că nu era posibil să-l transporte în mînăstire.

Mai era un alt frate, tot Ioan îl chema. Foarte rîvnitor. Ştia Psaltirea, ceasurile, şi multe acatiste pe de rost. Postea mult şi umbla cu vitele mînăstirii, în locul fratelui Ioan Baran. Prin 1925 a spus părintelui stareţ: „Prea cuvioase, daţi-mi binecuvîntare să mă închin la Sfîntul Munte". „Du-te, frate Ioane!" Şi-a luat traista în spate cu puţină provizie, s-a coborît cu trenul la Corabia şi a trecut Dunărea, călare pe un snop de papură. De pe celălalt mal a mers pe jos prin Bulgaria şi Grecia pînă în Sfîntul Munte. După ce a vizitat mai multe mînăstiri, schituri şi pustinici s-a întors înapoi pe jos la Frăsinei.

Am mai cunoscut un călugăr la Frăsinei, i-am uitat numele. Foarte nevoitor şi evlavios. După un timp s-a cerut să se ducă de tot la Sfîntul Munte. S-a dus prin 1925. Şi acolo s-a făcut sihastru mare, într-o peşteră sub vîrful Athonului, mai sus de chilia zisă „a părintelui Artemie", tot din România.

După nouă sau zece ani, într-o vacanţă de vară, am plecat şi eu cu vizita la Sfîntul Munte. Am stat acolo mai mult de două luni. Am întrebat şi de părintele nostru din Frăsinei. M-am dus cu unii din călugării români pînă sus, pe stînci, aproape de vîrf, la chiliuţa lui. Chilia era un fel de peşteră, cu o uşă mică din nuiele împletite; iar interiorul, o încăpere în stîncă, destul de mică şi foarte săracă. În perete, două trenţe de haine călugăreşti, pe care le avea probabil din ţară. Jos o strachină cu o lingură de lemn în ea şi un fel de oală, tot din ceramică. Încolo nici un fel de provizie n-am văzut. Avea pe un fel de măsuţă, pe Sfîntul Efrem Sirul, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Psaltirea şi Ceaslovul. Părintele însă nu era în colibă. „Unde o fi părintele?" i-am întrebat pe călugării de la chilia lui Artemie. „Cred că s-o fi coborît la Mînăstirea Dionisiu să-şi mai ia ceva provizie".

M-am folosit de nevoinţa lui foarte aspră. O atmosferă şi o simplitate de călugăr desăvîrşit. Mai tîrziu am auzit că s-a mutat la Domnul, acolo în peştera lui.

— Vă mulțumesc, prea cuvioase părinte Nicodim pentru aceste frumoase lucruri, pe care ați binevoit să mi le povestiți.

— Ei, părinte, dacă aș avea eu timp, aș avea încă multe să-ți povestesc! Lucruri adevărate, pe care le-am văzut și trăit...

PROTOSINGHELUL CLIMENT CUCU

Mînăstirea Sihastru — Adjud

(n. 1895—1988)

Un iscusit părinte duhovnicesc din mînăstirile noastre este și protosinghelul Climent Cucu. Numele său este cunoscut mai ales în mînăstirile din „Țara de Jos" a Moldovei, unde s-a nevoit peste o jumătate de veac.

Părintele Climent este un călugăr încercat prin multe ispite și trecut prin focul atîtor nevoi. Duhovnic cu dreaptă socoteală, care știe să cumpănească sfatul, să îmbine mila cu dreptatea și dragostea cu mustrarea; care știe să liniștească sufletul și să picure pe rană untdelemnul rugăciunii și vinul canonului. Sfinția sa are multă răbdare, pentru că sigur a trebuit să rabde multe. Are suficientă smerenie, pentru că a trăit tot timpul sub ascultare. Niciodată nu s-a împotrivit din dorința de libertate, nici n-a fugit de ascultare. S-a supus tuturor: și stareților, și episcopilor, și duhovnicilor, și celor mai tineri decît dînsul. Poate numai datorită supunerii sale a reușit să-și stăpînească firea sa energică, dinamică, devotată pentru Hristos.

În dorința de a mă folosi duhovnicește, fac un popas la Mînăstirea Sihastru și încerc să mă apropii de chilia și inima părintelui Climent. Un călugăr cu bun chip, gîrbovit de bătrînețe, dar cu sufletul încărcat de pace și liniște duhovnicească. Potolit la vorbă, înțelept la cuvînt, încet la mers și gata să împace pe fiecare.

— Binecuvîntați, prea cuvioase!

— Domnul, părinte. Poftiți!

— Mai puteți sluji Sfînta Liturghie?

— Mai slujesc cu darul lui Hristos. Însă așa ca un bătrîn de 88 de ani. Mai ales în sărbători.

— Ați venit de mic la mînăstire?

— Din tinerețe. Eu sînt de loc din județul Vaslui, fiu de țărani de pe valea Vasluiețului. În anul 1915, cînd aveam 20 de ani, am stat o vară la Mînăstirea Cocoș, de unde am învățat multe lucruri bune. Pe atunci erau călugări renumiți la Cocoș. Apoi am făcut armata, războiul și cu darul lui Hristos am scăpat cu viață. În anul 1921 am intrat definitiv ca frate în Mînăstirea Bogdana-Bacău. N-am stat mult frate, că era nevoie de călu-

gări și preoți, ca după război. După doi ani am fost călugărit și îndată hirotonit preot. Aveam 26 de ani la preoție.

— Ați stat tot timpul la Mînăstirea Bogdana?

— Am fost trimis unde au avut nevoie. La un an după hirotonie voia părintele stareț să mă trimită la o parohie. Pe atunci erau numai în județul Bacău vreo 40 de biserici fără preoți. Eu însă m-am temut de mine și nu m-am dus la parohie. Eram tînăr și nu m-am bizuit.

În anul 1925 se deschide seminarul monahal din Mînăstirea Neamț. M-am gîndit să merg și eu la seminar. Mai învăț ceva de folos, mă mai iau cu cartea, cu colegii, mai dau altă ocupație minții. Și am venit la Neamț. Am stat doi ani aici. Apoi seminarul s-a mutat la Mînăstirea Cernica. M-am dus și eu acolo. Ziceam să termin seminarul. Însă am făcut numai patru ani. Pe urmă m-am îmbolnăvit, am fost operat și m-am lăsat. M-am întors din nou la metanie, iar în 1932 am fost numit stareț la Mînăstirea Bogdana.

— Cum era viața duhovnicească în Bogdana, pe atunci?

— Era în general bună, părinte. Aveam vreo patruzeci de părinți și frați. Călugări morali, smeriți, rîvnitori la biserică. Mai veneau și mireni la slujbe. Utrenia se făcea la miezul nopții, regulat, iar liturghia zilnic. Bogdana era o mînăstire liniștită, în pădure. După patru ani de stăreție la Bogdana, unde am reînnoit toate, am fost transferat ca stareț la Mînăstirea Sihastru-Adjud. Era mai degrabă un schit micuț, cu vreo zece călugări. M-am apucat să fac și aici cîte ceva, că nu puteam sta așa. Liturghia se făcea zilnic, viața era tot de obște, ca și la Bogdana, numai că Sihastru era mai sărac. Eu făceam de toate. Și slujbă la altar, și duhovnicie, și cancelarie, și gospodărie. Mereu puneam trupul la osteneală ca să nu mă biruiască patimile.

În anul 1939 am primit de la Episcopia Romanului alt ordin. Să mă duc ca duhovnic în comuna Vladimirești-Tecuci și să întemeiez o mînăstire nouă de maici. Nu m-aș fi dus deloc, dar n-aveam încotro. Vrînd, nevrînd am făcut ascultare.

— În ce alte mînăstiri v-ați mai nevoit, părinte Climent?

— După 8 ani, cît am stat la Vladimirești, am fost trimis să fac o mică mînăstire de maici în castelul familiei Sturza, din satul Miclăușeni-Roman, care a fost donat în acest scop Episcopiei de Roman. Au venit aproape treizeci de surori de la Vladimirești și eu ca duhovnic. Aici am reparat castelul, situat într-un parc foarte frumos. Am amenajat la parter chilii pentru maici, iar la etaj ateliere de covoare. Am făcut o stupină frumoasă, livadă și grădină de zarzavat. Slujba o făceam în biserica zidită de Sturza, situată sus, la 300 metri, în marginea parcului. O biserică frumoasă, înzestrată cu multe odăjdii scumpe de fir.

Aici venea și satul Miclăușeni, că nu avea biserică aparte. Iar eu aveam și rol de paroh peste sat. Am stat cinci ani la schitul Miclăușeni. Obștea se închegase bine, slujbele mergeau după tipic, spovedania și împărtășania soborului se făceau regulat. Eram mulțumit sufletește. Dar iată că și de aici am fost schimbat pentru păcatele mele. În anul 1951 schitul Miclăușeni a trecut sub Mitropolia Moldovei la Iași, iar eu am fost transferat ca duhovnic la schitul de maici Brazi, de la Panciu-Focșani.

— Cîți ani ați trăit acolo?

— Am stat și acolo încă opt ani duhovnic, pînă în 1959. Mă simțeam bine. Era o obște mică, dar unită. Călugărițe bune, slujbe frumoase, predică, gospodărie, chilii reparate. Să tot stai acolo. Venea și ceva lume din afară. Mă gîndeam că acolo îmi va fi mormîntul. Dar uite că Dumnezeu mi-a rînduit pentru păcatele mele să beau un pahar și mai amar în viață. În 1959, chiar după Sfintele Paști, am fost trimis în satul natal. Mi-a venit foarte greu, după patruzeci de ani de călugărie, să mă duc din nou acasă. Eram bătrîn, nu mai aveam nici frați, nici rude apropiate. Dar m-am rugat lui Dumnezeu cu lacrimi și mi-a dat și de data aceasta răbdare. Am căutat să-mi fac pace și să rabd și ispita asta. Că dacă nu-ți faci tu singur pace, nimeni din afară nu te poate împăca.

La biserică mă duceam acolo, în sat. Un moșneag civil cu barbă. Un an de zile n-am citit un cuvînt la strană, n-am intrat în sfîntul altar, n-am pus epitrahilul pe piept să citesc cuiva măcar o rugăciune. Întîi, pentru că mă socoteam nevrednic de treapta preoției. Apoi, ca să nu supăr pe preot. După un an am fost primit de preotul satului să cînt la strană. Pe urmă mi s-a aprobat să mă îmbisericesc și la sfîntul altar. În fiecare sărbătoare mai mare slujeam cu preotul Sfînta Liturghie. Dar o dată n-am trecut peste cuvîntul lui. O dată n-am făcut ceva fără sfatul și porunca lui. M-am dat cu totul în mîinile lui și am început ascultarea și tăierea voii de la capăt. Ca și cum atunci m-aș fi dus la mînăstire.

— Cîți ani v-ați îmbisericit în sat, părinte Climent?

— Opt ani de zile încheiați. În sărbători veneam regulat la biserică, iar peste săptămînă lucram ca fiecare, la munca cîmpului, la grădină și mai ales la stupi. Eu cunosc bine la albine. Asta mi-a fost tare drag. Mi-am făcut o stupină de vreo douăzeci de stupi sistematici și cu aceștia mă luam mult. După ce-mi făceam pravila mea călugărească, canonul, cele șapte laude, mă duceam la stupi. Era o adevărată mîngîiere pentru mine.

— În ce an v-ați reîntors la mînăstire?

— În 1967 am fost primit ca pensionar la Mînăstirea Sihastru, unde am mai stat. Aici sînt peste patruzeci de maici. Mai mult bătrîne. Sînt și cîteva surori. S-a întîmplat că a murit duhovnicul de aici și atunci mai-

cile m-au cerut pe mine în loc. Așa am ajuns eu la Sihastru. Am luat și stupii cu mine și i-am dat mînăstirii.

— Cum este viața duhovnicească în Mînăstirea Sihastru?

— Sihastru este o mînăstire mică, dar bine organizată. Are viață de obște. Eu mă supun și fac și aici tăierea voii, că altfel nu se poate. De fapt acum sînt învățat cu toate, cu ocara, cu tăierea voii, cu smerenia, cu tăcerea, cu înfruntarea, cu lipsa, cu postul, cu osteneala și cu boala. M-am învățat să le rabd pe toate, pentru Dumnezeu.

Sîntem acum trei preoți. Unul este mai bătrîn decît mine, părintele Casian Caraba, de 85 ani. El ține foarte mult la tipic, să nu rămînă nici o virgulă. Lasă că și maicile țin la rînduială și cîntă frumos la biserică. Al treilea preot este tînăr. L-am adus ca să rămînă în locul nostru că noi de-acum așteptăm să plecăm și n-am vrea să rămînă mînăstirea fără preot.

Liturghia se face zilnic, după toată rînduiala. Iar Duminica se face sobor. Vine și popor din afară, multișor. Ținem predică obișnuit. Dacă într-o sărbătoare nu țin predică, credincioșii îmi zic la urmă cu tristețe: „Părinte, dar azi nu ne-ai hrănit!". Mînăstirea mai are în grija sa și două sate mici, în apropiere, pe lunca Siretului. Vreo sută treizeci de familii. Noi le facem toate, că n-au preot. După biserică mă ocup și acum cu stupina. Avem 30 de stupi sistematici. Am învățat și cîteva maici meseria asta: Este frumoasă și educativă. Apoi mai citesc cărți religioase, mărturisesc, fac tot ce este nevoie.

— Vine lumea la mînăstire, părinte Climent?

— Vine, părinte, slavă Domnului. Lumea este credincioasă, nu poate trăi fără Dumnezeu, fără biserică. Se spovedesc, cer cununia religioasă, întreabă de Sfînta Scriptură, dau slujbe, primesc sfaturi.

— Părinte Climent, dați-mi și mie un sfat duhovnicesc.

— Să ai răbdare în toate, părinte. Să ai răbdare pînă la moarte! Nu-ți face inimă rea în necazuri, oricît de grele ar fi. Că toate sînt slobozite cu voia lui Dumnezeu, pentru mîntuirea noastră. Deci, să primim orice ispită, orice suferință ca din mîna lui Dumnezeu. Că fiecare are crucea lui. Tot omul are necazurile și supărările lui. Noi însă n-am răbdat pînă la sînge pentru dragostea lui Hristos, ca mucenicii. Iar dacă suferim puțin, pentru păcatele noastre suferim. Deci, dacă nici atît nu răbdăm, nu avem nici o plată. Să nu ne temem de oameni, părinte, orice rău ar căuta să ne facă, pentru că la cîrma Bisericii întotdeauna este Hristos. Noi să ținem drumul nostru. Dacă ținem calea pe care ne-am ales-o, împlinirea făgăduințelor călugărești, nimeni nu are ce ne face. Că firele Bisericii sînt în mîna lui Dumnezeu, nu în mîinile oamenilor. Dumnezeu conduce.

Așa spune un Sfînt Părinte: „Să ardă umerele tale de dragostea lui Hristos!". Deci, dacă noi ardem de dragostea lui Dumnezeu, dacă în noi

este Hristos, de ce să ne temem? Că ispitele ne fac mai tari în credință. Spune și Sfîntul Ioan Gură de Aur într-o predică, această frumoasă asemănare: „Apa care zace în baltă și nu este purtată clocește, prinde mătreață și miroase rău, de nu poți s-o bei. Iar apa care curge printre pietre, care se lovește de maluri și de stînci și spumegă curgînd în vale, aceea este limpede ca cristalul și este cea mai bună de băut!... Așa este și Biserica. Cu cît este mai lovită din toate părțile, mai încercată de ispite, cu atît este mai vie, mai caldă, mai rezistentă. Iar dacă este lăsată fără ispite și încercări, Biserica slăbește, răcește în căldură, clocește..." Așa este, părinte. Biserica are nevoie să fie luptată, lovită. Tocmai atunci rezistă, trăiește, devine vie. Deci să nu ne speriem de nimic, că toate vin cu voia și atotștiința lui Dumnezeu.

Apoi să ai ascultare, părinte. Orice-ți va porunci cel mai mare, fă, și nu te împotrivi! Oriunde te-ar trimite, du-te, că nu vei greși. N-ai văzut, și pe mine în cîte locuri m-a trimis episcopia? Chiar dacă nu-mi convenea, totuși făceam ascultare și acum am bucurie sufletească, că n-am făcut nimic de capul meu.

— Dar dacă sînt trimis undeva din răutate și sufletul meu nu are pace duhovnicească și dorește să se întoarcă înapoi, ce să fac?

— Împlinește oricum porunca și nu te împotrivi. Nimic nu-i greu dacă facem toate cu dragoste și rugăciune. N-ai văzut cîte răbdau sfinții? Citește în Viețile Sfinților. Eu, cel mai mult cu asta m-am întărit și m-am mîngîiat în necazurile mele: cu cititul cărților bisericești. Toată viața am citit Viețile Sfinților și Cuvintele Sfinților Părinților. Și cînd puneam necazurile mele lîngă suferințele sfinților, mă rușinam și mă întăream. Iar dacă sufletul sfinției tale nu are odihnă într-o ascultare și dorește să se întoarcă înapoi, roagă-te mereu, părinte, și așteaptă cu răbdare, că pînă la urmă Dumnezeu îți va împlini dorința inimii.

Pînă la moarte trebuie să răbdăm și să ne tăiem voia. Mai prin noroi, mai prin apă, să ne ținem călugăria. Chiar de mai cădem, să nu zacem jos, ci să ne sculăm și să mergem înainte. Toate ispitele și certările care vin asupra noastră, părinte, toate sînt slobozite de Dumnezeu pentru păcatele noastre. Noi sîntem vinovați, că nu ne-am căutat de călugărie. Dumnezeu nu vrea case, ziduri, avere, ci viață curată, călugărie. Iar dacă noi ne-am bătut joc de călugărie, am fost dați în mîinile oamenilor, drept pedeapsă. Că dacă nu a cruțat Dumnezeu pe îngeri și nici Ierusalimul, cum ne va cruța pe noi, păcătoșii?

— Cum poate scăpa cineva de războiul cel trupesc?

— De acest război nu scăpăm pînă la moarte. Eu cînd eram de 25 de ani, vorbeam cu un alt călugăr de la Bogdana: „Dacă trecem de vîrsta Mîntuitorului, scăpăm de desfrînare". Am trecut de 33 de ani și tot așa

mă lupta. Apoi socoteam că dacă voi trece de 40 de ani, voi scăpa de război. Dar nici la 40, nici la 50 de ani n-am scăpat de luptă. Iar ca să scapi de cădere în păcatul acesta, mai ales ca duhovnic, trebuie să faci două lucruri: să nu-ți faci nici o prietenie cu femeile, că ele sînt slabe, cad ușor. Deci, să le ții mereu la distanță. Apoi, să nu te bizui niciodată pe tine. Că oricît de tare ți se pare că ești, tocmai atunci poți cădea.

— Vă mulțumesc, prea cuvioase, pentru aceste frumoase sfaturi duhovnicești.

— Acum am slăbit și eu, părinte. Nu mai am rîvna care o aveam înainte. Ei, dacă aș avea dragostea și rîvna cea dîntîi! Iaca, am aproape 90 de ani. Picioarele cu greu mă mai slujesc. Se apropie și la mine plecarea și de un singur lucru mă căiesc: că nu m-am pregătit pentru moarte. Pînă acum am făcut administrație, case, gospodărie, am ajutat pe alții la mîntuire, dar pentru mine n-am făcut nimic. Mi-am pregătit deja sicriul, crucea, groapa, hainele de înmormîntare. Mai trebuie să-mi scriu cărămida de sub cap. Dar cu atîta nu-i destul.

— Cum s-ar putea mai bine pregăti un călugăr pentru moarte?

— Eu, așa aș vrea să mă pregătesc. Să cuget permanent la Dumnezeu, la moarte, la judecată și la păcatele mele, fără să mă mai îngrijesc de nimic pentru viața aceasta. Apoi, să-mi fac o mărturisire generală din copilărie, să mă rog neîncetat, să fac milostenie, că trebuie să mai dai încoace și încolo, — dacă ai de unde da — și să citesc mereu cărți de învățătură de la Sfinții Părinți.

— Aveți nădejde în viața veșnică?

— Da, părinte! Aici am făcut și eu cît am putut. Dar știu eu judecățile lui Dumnezeu? Ne lăsăm cu toții în voia Lui. Că altă nădejde nu avem.

— Bunul Dumnezeu să vă dăruiască, părinte Climent, sfîrșitul cel bun și mîntuire.

— Amin, amin!

IV

CONVORBIRI CU PĂRINȚI DIN MUNTENIA ȘI OLTENIA

ARHIMANDRITUL GHERONTIE GHENOIU

Catedrala Patriarhală — București

(1910—1984)

Părintele Arhimandrit Gherontie Ghenoiu este preotul și duhovnicul cel mai vechi și mai apreciat al Catedralei Patriarhale din ultimele trei decenii. Fiind întotdeauna blînd, calm, statornic, pătruns de fiorul evlaviei, iubitor de sfinți și de oameni și primitor neîntrecut de străini, părintele Gherontie odihnește pe oricine cu aceeași nestrămutată dragoste. Fie sărac sau călător, mirean sau cleric, călugăr sau stareț, cunoscut sau necunoscut, sfinția sa zăbovește cu fiecare, ascultă durerea oricărui suflet, dă sfaturi înțelepte, recomandă răbdare, post și rugăciune, cît mai multă rugăciune, îndeamnă să se citească mult, mai ales Sfînta Scriptură, invită la masă și oferă tuturor întreaga sa dragoste. Ca duhovnic, părintele Gherontie este îngăduitor, dar în același timp este și canonic. Iartă cu milă o dată, de două ori, apoi devine categoric și hotărît. Numai așa a reușit Prea Cuvioșia Sa să aibă numeroși fii duhovnicești, atît mireni cît și călugări.

Arhimandritul Gherontie este și un mare admirator al sfinților români. Zilnic îl întîlnești lîngă racla Sfîntului Dimitrie cel Nou din Catedrala Patriarhală. Ori citește acatistul sfîntului și pomenește la rugăciune pe credincioși, ori dă sfaturi și mărturisește, ori ține cuvînt de învățătură, ori slujește la Sfîntul Altar. Toate le face cu dragoste, cu liniște și frică de Dumnezeu. Pentru aceea este iubit și căutat de credincioși, căci sfinția sa este un exemplu viu, pentru toți, de trăire în Hristos.

În semn de respect pentru Arhimandritul Gherontie Ghenoiu, pentru bogata sa experiență duhovnicească, îl rog pe Prea Cuvioșia Sa să ne împărtășească cîteva sfaturi și cuvinte de folos sufletesc.

— De unde sînteți de loc, părinte Gherontie, și în ce an ați intrat în nevoința călugărească?

— M-am născut în comuna Goleşti — Argeș, la 21 iulie 1910. Am fost singur la părinți. Mama a murit pe cînd aveam doar șase ani și am crescut greu, ca un copil orfan. Eram o fire tăcută și singuratică. Îmi plăcea să merg regulat la biserică. Pe cînd aveam 18 ani am intrat în viața călugărească.

— Cine v-a îndemnat să mergeți la mînăstire?

— Nu m-a îndemnat nimeni. Nici tata, nici mama vitregă. Ci, numai cititul cărților sfinte. Citind odată cartea cu Viața Sfîntului Vasile cel Nou și vămile văzduhului, îndată am plecat din casa părinților mei și am intrat în Mînăstirea Frăsinei să mă fac călugăr. Era în anul 1928, la 24 aprilie.

— De ce ați ales tocmai Mînăstirea Frăsinei, unde se duce o viață atît de aspră?

— Nu eu am ales-o, ci Dumnezeu a rînduit, că niciodată nu auzisem de această mînăstire. Pornit fiind spre Mînăstirea Cozia, mi-a ieșit în cale un călugăr de la Episcopia Rîmnicului și m-a îndrumat spre Frăsinei, ctitoria Sfîntului Ierarh Calinic.

— Cîți părinți și frați se nevoiau atunci la Frăsinei și ce rînduială de viață monahală duceau?

— În anul 1928 erau în jurul a o sută de părinți și frați și se ducea o viață duhovnicească aleasă. Încă de la întemeierea Mînăstirii Frăsinei Sfîntul Ierarh Calinic a adus aici călugări și stareț din Muntele Athos, punînd rînduiala mînăstirilor atonite. Astfel, la orele unu noaptea se suna clopotul cel mare pentru deșteptare. Între orele 2 și 5 dimineața se făcea miezonoptica și utrenia, la care lua parte, obligator, toată obștea, în frunte cu părintele stareț. Apoi urmau două ore de odihnă. Dimineața, între orele 7—9,30 se făceau acatistul, ceasurile și Sfînta Liturghie, la care luau parte părinții mai bătrîni, starețul și frații de rînd. Ceilalți mergeau la diferîte ascultări, că era viață de obște. După amiază se făcea vecernia la orele 16. Iar seara, după masă, se făcea pavecernița mică cu bogorodicina glasului de rînd în biserică, la care lua parte toată obștea. Pavecernița se încheia cu citirea unui cuvînt din prolog sau Pateric. La ieșire frații luau binecuvîntare toți de la părintele stareț și mergeau la chilii să se odihnească. Unii, care simțeau nevoia, mergeau la duhovnicul mînăstirii, Ieromonahul Silvestru Florescu, și se mărturiseau.

— Cum se făcea spovedania soborului de la Frăsinei?

— Toată obștea mînăstirii era datoare să se mărturisească o dată pe săptămînă, vinerea. La fel și Sfînta Împărtășanie se făcea tot săptămînal. Sîmbăta se împărtășeau bătrînii, iar călugării tineri și frații se împărtășeau cu Trupul lui Hristos Dumineca. Această rînduială se respecta cu sfințenie și toți eram în pace și mulțumiți sufletește.

— Dar ascultările cum se desfășurau în mînăstire?

— Toate ascultările erau de obște. Fiecare frate și părinte trăia sub ascultare și nimeni nu făcea ceva fără binecuvîntare și poruncă. Aceasta aducea multă liniște și armonie în obște. La ascultare fiecare păstra tăcerea și se ruga în gînd cu rugăciunea lui Iisus. Cînd mai mulți din obște călătoreau împreună, unul dintre ei rostea cu voce tare, pe de rost, psalmi,

acatiste, pavecerniţa, paraclisul Maicii Domnului şi alte rugăciuni. Distanţele nu le socoteau în kilometri, ci spuneau că au mers „cale de o pavecerniţă"!

— Se nevoiau pe atunci sihaştri în jurul Mînăstirii Frăsinei?

— Se vorbea de fratele Ioan care a pustnicit în nişte munţi prăpăstioşi, la un loc greu de pătruns, numit „Fundul pămîntului". Se spune că trupul lui se află pristăvit în peştera în care s-a nevoit. Se mai vorbea de un alt sihastru, anume Pahomie, care a sihăstrit prin Munţii Iezerului-Vîlcea, despre a cărui viaţă nu ştiu nimic.

— Ce duhovnici mai deosebiţi aţi cunoscut la Frăsinei?

— Cel mai iscusit era părintele Ieroschimonah Silvestru Florescu. Era suflet blînd, slujea şi cînta frumos, cu o voce caldă, uşoară şi odihnitoare pentru suflet; iar cînd ne învăţa cele duhovniceşti întotdeauna îi curgeau lacrimi din ochi. Mai era un duhovnic Antonie, foarte sever cu sine, dar blînd şi îngăduitor cu alţii. Era iscusit la cuvînt, cunoştea bine Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, din care ne învăţa şi pe noi. Mai era părintele duhovnic Ioanichie. Nu avea o pregătire aleasă, dar era un bun sfătuitor. Mai era părintele Lazăr. La sfinţia sa se spovedeau mai mult părinţii bătrîni, că aşa era obiceiul. Dar şi părintele stareţ Simeon Combei, deşi foarte ocupat cu grija mînăstirii, ştia psaltirea pe de rost, pe care o rostea în taină la ascultări şi ori de cîte ori socotea, nu ne lăsa nemîngîiaţi prin cuvinte duhovniceşti.

— Între călugări, aţi cunoscut pe unii mai sporiţi în rugăciune şi smerenie?

— Mi-amintesc de monahul Pimen, cu care făceam ascultare. Păştea vacile, avea faţa luminată, veselă şi mereu rostea rugăciunea lui Iisus, că nu ştia carte. Părintele Climent, schivnic, secretarul mînăstirii, era foarte tăcut şi se ruga mult. Monahul Lazăr se ostenea mult cu grădina şi îmbărbăta fraţii să aibă răbdare şi să se nevoiască în cele duhovniceşti. Un alt călugăr bun era şi monahul Nicanor, brutar şi canonarh. Mînca numai o dată în zi şi citea zilnic din Psaltire, pe care o purta în sîn. Din ea nu mai rămăsese decît cotorul. O ştia pe de rost. Şi schimonahul Trifon era călugăr sporit. Păştea caprele mînăstirii pe munte şi purta în mînă zi şi noapte o aţă veche de metanie. Metaniile erau atît de roase încît nu se mai cunoştea din ce erau făcute. În general, toţi părinţii erau ascultători, plini de blîndeţe, smeriţi şi adeseori cu lacrimi de bucurie în ochii lor.

— Care este cel mai important folos dohovnicesc pentru obştea Mînăstirii Frăsinei, că nu intră aici femei, după legămîntul Sfîntului Calinic?

— Prin faptul că nu intră femei în Mînăstirea Frăsinei, călugării de aici sînt scutiţi de multe primejdii şi ispite ale desfrînării, căci prin femei

de multe ori intră sminteală în mînăstiri. Alt folos mare este liniștea duhovnicească ce domnește în mînăstire, înstrăinarea de grijile multe, de sminteliile lumii, care vin întîi de toate prin partea femeiască. Această liniște o favorizează și poziția izolată, fără drumuri de acces, în care se află Mînăstirea Frăsinei, și mai ales rînduiala slujbelor de tradiție atonită, hrana pustnicească a călugărilor, posturile riguroase, tăcerea care domnește în obște și frumoasele rugăciuni de noapte. Toate împreună fac să se înalțe cu ușurință cugetul și inima spre Dumnezeu.

— Cîți ani ați trăit la Frăsinei și în ce mînăstire v-ați mai nevoit?

— Am trăit la Frăsinei aproape un an de zile, iar în iarna anului 1929, părintele meu, Ieromonahul Visarion Toia, originar din județul Bacău, al cărui ucenic eram, a fost trimis de ascultare ca egumen la Schitul Lainici, de pe valea Jiului. Sfinția sa m-a cerut și pe mine de la părintele stareț ca să-l ajut, căci era singur. De ascultare a trebuit să mă duc la Lainici, unde era lipsă de personal. Am plecat amîndoi cu multe lacrimi și durere în suflet. Că nu ne puteam ușor despărți de bunii noștri părinți și de buna rînduială de la Frăsinei. Mîhnirea ce mi-a produs-o plecarea mea din Frăsinei nu mi s-a șters niciodată. Și acum tînjesc după Frăsinei!

— În ce stare se găsea pe atunci Schitul Lainici?

— Era într-o stare de paragină generală. Biserica era cu acoperișul stricat, chiliile, vechi și ruinate, gardurile stricate, slujbă nu avea cine face, iar cele necesare vieții lipseau cu totul. Am găsit la Lainici un singur călugăr bătrîn, care a plecat chiar în ziua cînd am venit noi. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu, cu rugăciuni și multă osteneală s-au adunat cîțiva frați, s-a pus în rînduială slujba bisericii, s-a acoperit biserica, s-au reparat clădirile și s-au mai ridicat altele noi.

— Ce știți despre marele stareț al Schitului Lainici, Arhimandritul Irodion Ionescu?

— Știu doar atît cît am auzit de la bătrînii din partea locului. Mai ales credincioșii de pe valea Jiului îl cinsteau ca pe un sfînt și îi așezau chipul la răsărit, alături de icoane. Postea foarte mult, se hrănea numai cu legume și numai în sărbători mînca lapte de capră. Pentru viața lui sfîntă, Arhimandritul Irodion Ionescu a primit de la Dumnezeu darul facerii de minuni. Acest stareț cuvios a adunat în jurul său mai mulți ucenici. Mai înainte de moarte însă, i-a chemat în chilia sa și le-a prevestit că după mutarea sa din viață schitul Lainici se va pustii pînă la o vreme. Apoi din nou va lua ființă, ceea ce s-a și întîmplat în timpul primului război mondial.

— Cuviosul Irodion de la Lainici a fost într-adevăr duhovnicul Sfîntului Ierarh Calinic, pe cînd era la Vîlcea?

— A fost cu adevărat duhovnicul Sfîntului Calinic, între anii 1850 — 1868, cît a stat la Rîmnic. Mai ales că starețul Irodion se zice că era cu metania de la Mînăstirea Cernica și ducea o viață de mare ascet. Preoții de la Episcopia Rîmnicului și credincioșii îl numeau „Luceafărul de la Lainici". După primul război mondial, credincioșii din partea locului au văzut oarecare semne dumnezeiești la mormîntul lui și cînd l-au dezgropat, l-au aflat întreg și neputred. Apoi, din porunca episcopului, l-au acoperit din nou. Se spune că era din comuna Iezureni-Gorj.

— Cînd ați terminat studiile teologice și ce teză de licență ați susținut?

— Între anii 1931—1939 am făcut Seminarul Monahal de la Mînăstirea Cernica, iar între 1939—1943 am făcut Teologia. Ca teză de licență am prezentat lucrarea „Disciplina interioară sau formarea omului duhovnicesc".

— De cîți ani sînteți duhovnic și slujiți la Catedrala Patriarhală?

— Sînt făcut duhovnic din anul 1941, iar din anul 1950 sînt preot slujitor la Catedrala Patriarhală, cu o întrerupere de patru ani (1954—1958), cînd am fost profesor și director la Seminariile din Curtea de Argeș și București.

— Cum ați reușit să cîștigați numeroși fii duhovnicești?

— Prin sinceritatea cuvîntului și căldura inimii. Fiind eu însumi pe deplin convins de cele ce le spuneam, pe mulți i-am hotărît și îndemnat să meargă pe calea mîntuirii. Nu atît exemplul de trăire duhovnicească pe care eu nu o am, ci mai ales rîvna după Dumnezeu, pe care și eu o am, și dorința de mîntuire a tuturor celor ce vin la mine, i-a făcut pe unii să-și îndrepte viața după Dumnezeu.

— De cîte ori pe an împărtășiți pe fiii duhovnicești ai Prea Cuviosiei Voastre și ce canon le dați, de obicei, la spovedanie?

— Celor sporiți în viața duhovnicească și dornici de Sfînta Împărtășanie le dau cele sfinte, cel mai des o dată la două săptămîni. După rînduială, îi îndemn pe toți să se împărtășească la 40 de zile, căci așa se spune în unele cărți și în „Mîntuirea Păcătoșilor" că „Sfînta Împărtășanie este valabilă 40 de zile". Dacă cineva ar pleca din viață în timpul celor 40 de zile, se socotește împărtășit. În Liturghier se spune să se împărtășească credincioșii de patru ori pe an, în cele patru posturi. Însă nu împărtășirea deasă sau mai rară se cere, ci pregătirea sufletească cît mai aleasă. Mărturisirea și împărtășania deasă îl fac pe creștin să sporească cel mai mult în viața duhovnicească. Credinciosului pregătit după putere, potrivit învățăturii Bisericii noastre Ortodoxe, nu i se poate refuza niciodată Sfînta Împărtășanie. Rostul Sfintei Liturghii tocmai acesta este: ca să ofere cele sfinte nu numai preotului slujitor, ci și credincioșilor bine pregătiți. Pentru aceea și preotul cheamă pe credincioși, la sfîrșitul Sfintei

Liturghii, zicînd: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, apropiați-vă"!

Cît despre canonul de la mărturisire, pe cît se poate, țin seamă de greutatea, vechimea, și împrejurările în care s-a făcut păcatul, precum și de puterea, credința, voința și sănătatea sau suferința celui ce se spovedește pentru a face canonul dat. Canonul caut să-l potrivesc cu puterea și rîvna penitentului, cu starea lui socială, fizică și sufletească și cu hotărîrea lui de a se pocăi. Toate acestea fac să nu putem aplica canonul întocmai după pravilă, ci după puterea de căință și îndreptare a penitentului. Cel mai mare canon la spovedanie este ca penitentul să părăsească definitiv păcatul. În unele cazuri, împărtășesc și pe cei care nu pot ține tot postul, cum sînt femeile însărcinate, tinerii care sînt la școli, cei ce mănîncă pe la cantine, cei plecați departe la drum, cei ce merg la operație etc.

— Ce cărți de rugăciuni și de folos sufletesc recomandați obișnuit credincioșilor?

— Printre cărțile de rugăciuni le recomand Ceaslovul și Psaltirea. Apoi le dau să citească acatiste, paraclise și să facă închinăciuni și metanii, după putere. Iar ca lectură duhovnicească le dau să citească Sfînta Scriptură, ca să o cunoască cît mai bine. Apoi, Urmarea lui Hristos, Viețile Sfinților, Patericul și învățăturile Sfinților Părinți pe care le au la îndemînă.

— Ce păcate ispitesc și biruiesc cel mai mult pe oameni în zilele noastre, atît pe intelectuali, cît și pe cei de la sate?

— Cel dintîi păcat este mîndria și apoi neștiința, din cauza lipsei de cunoștință duhovnicească. Din aceste două păcate se nasc celelalte: beția, desfrîul, lăcomia, divorțul, pruncuciderea și minciuna, care le îmbracă pe toate.

— Cum ar putea fi combătute mai cu folos beția, desfrîul, divorțul și uciderea de prunci?

— Prin predici bune, rostite în biserici de preoți, în orice împrejurări. Apoi, prin citirea cărților de învățătură ortodoxă și prin exemplul frumos al preotului și al creștinilor din jur. Aceste păcate, care destramă astăzi familia și societatea, mai pot fi combătute cu mult succes prin deasa spovedanie, prin sfaturile iscusite ale preoților și prin tot felul de necazuri trimise asupra noastră de Dumnezeu.

— Din ce cauză unii dintre credincioși ajung la desnădejde sau își pierd credința în Dumnezeu?

— În primul rînd din cauza smintelii, a purtării necorespunzătoare a păstorilor de suflete și părinților din familie. Alții ajung pînă aici din cauza orgoliului, a mîndriei care le stăpînește mintea și inima. Iar alții, din cauza păcatelor grele care îi stăpînesc, ca: beția, desfrînarea, uciderea de copii, zgîrcenia, lăcomia de avere, hulirea celor sfinte etc., și pe care nu vor să

le spovedească. Cînd se văd în ce prăpastie au căzut, ori zic că nu-i mai iartă Dumnezeu și caută să-și curme viața, ori zic că nu este Dumnezeu și nu are cine să-i mai judece.

Creștinii cu adevărat smeriți, chiar de ar greși, fie din neștiință, fie din neputință, se întorc ușor la Dumnezeu și nu cad niciodată în deznădejde și, cu atît mai mult, nu ajung la necredință.

— Care sînt cele mai importante cauze ale răspîndirii sectelor în rîndul credincioșilor noștri?

— Cauzele răspîndirii sectelor în lume sînt mai multe, dar cea mai importantă este sminteala pe care o fac păstorii în rîndul credincioșilor. Că ei sînt chemați să fie lumină lumii, modele vii de urmat pentru credincioși. Preoții trebuie să predice credința în Dumnezeu mai întîi prin viața și trăirea lor, apoi prin rugăciune și cuvînt. Numai cine învață și trăiește ceea ce învață, „acela mare se va chema", spune Sfînta Scriptură.

— Care ar fi cele mai importante mijloace de combatere a sectelor?

— Mai întîi este buna comportare a păstorilor de suflete. Apoi slujbele frumoase, făcute cu evlavie în biserică; milostenia la săraci și văduve, din contribuția preotului și a credincioșilor; predici dogmatice și morale de bună calitate; catehizarea credincioșilor și a tineretului în fiecare săptămînă; spovedania deasă; vizitarea la domiciliu a fiecărui credincios; vizitarea mînăstirilor și a preoților iscusiți în cele duhovnicești; întreruperea oricărui contact cu sectanții și cu adunările lor și altele.

— Cum pot mai bine contribui mînăstirile și călugării noștri la apărarea credinței apostolice, ortodoxe din țara noastră?

— Sfintele mînăstiri au avut întotdeauna, în trecut ca și astăzi, un rol însemnat în viața poporului nostru. Unitatea națională ca și unitatea credinței ortodoxe le-au făcut și apărat Biserica, prin călugării din mînăstiri, cei mai devotați misionari ai dreptei credințe ortodoxe. Catolicii, ca să poată ocupa Transilvania și trage pe ortodocși la uniație, au distrus cu tunurile toate mînăstirile, căci mînăstirile și călugării menținеau unitatea și ortodoxia românilor peste Carpați. Astăzi, ca și în toate timpurile, vin numeroși oameni pe la mînăstiri, credincioși, indiferenți și chiar necredincioși, pentru a-și găsi echilibrul sufletesc și o bună orientare în viața lor spirituală. Pentru aceasta se cere călugărilor noștri, pe lîngă o aleasă trăire duhovnicească și o bună pregătire cărturărească, să poată învăța cît mai bine pe credincioși și să combată cu succes rătăcirile sectanților.

— Ce importanță duhovnicească au postul și rugăciunea pentru despătimirea și creșterea sufletească a credincioșilor noștri?

— Amîndouă au o importanță covîrșitoare. Fără acestea nu ne putem mîntui. Postul și rugăciunea sînt apripile sufletului prin care creștinul se

înalță la Dumnezeu. Rugăciunea aprinde dragostea de Dumnezeu și de aproapele, iar postul liniștește firea și luminează mintea. Prin post și rugăciune patimile slăbesc, sufletul se înaripează, iar trupul, smerindu-se, se supune cu ușurință sufletului înduhovnicit. Prin post și rugăciune, creștinul primește harul și ocrotirea lui Dumnezeu asupra sa, asupra familiei sale și asupra semenilor săi pentru care el se roagă.

— Cum putem spori în credință, nădejde și dragoste?

— Sporirea în credință, nădejde și dragoste se face atunci cînd se aprinde în sufletul nostru focul Duhului Sfînt în tot ce gîndim, simțim și facem. Și acest foc dumnezeiesc se aprinde în noi prin rugăciune și smerenie.

— Cum putem noi trăi în pace și dragoste cu toți oamenii?

— Sîntem în pace și în dragoste duhovnicească cu toți dacă avem conștiința curată, adică împăcată cu noi înșine, cu Dumnezeu și cu semenii noștri. La aceasta ajungem prin dragoste de Dumnezeu și de oameni; iar dragostea se dobîndește prin curăția inimii, cînd devenim noi fără răutate ca pruncii; iar curăția inimii se capătă prin rugăciune fierbinte, iar rugăciunea prin smerenie.

— Cînd cineva defăimă și hulește pe Dumnezeu, ce trebuie să facem? Să tăcem, sau să-l îndemnăm pe cel rău la pocăință?

— Nu trebuie să tăcem. Ci, cu blîndețe și părere de rău să-l sfătuim să înceteze hula, să se căiască, să se roage de iertare și să-și mărturisească păcatul acesta cumplit împotriva Duhului Sfînt. Dacă hulitorul se pornește și mai tare, atunci se cuvine să tăcem și să ne rugăm lui Dumnezeu să-l lumineze și să-l ierte.

— Care sînt cele mai grele ispite care amenință pe duhovnic?

— Trei sînt cele mai grele ispite care amenință pe orice preot și duhovnic: desfrînarea, mîndria și lăcomia de bani. Dacă una din aceste trei patimi îl biruie pe preotul duhovnic, toate trei îl biruiesc deopotrivă, și, de nu-l va întări darul Duhului Sfînt, nu se poate mîntui. Dar, dintre acestea, cea mai iute ispită pentru duhovnic este cea a desfrînării, mai ales cînd spovedește femei. Pentru că oamenii se ușurează de păcate, iar duhovnicul se încarcă, avînd grea răspundere în fața lui Dumnezeu de felul cum i-a îndrumat și canonisit. Patima desfrînării o poate birui numai prin post și rugăciune, prin paza minții, luarea aminte de sine, cugetarea morții, prin frica de Dumnezeu și prin adînca smerenie care alungă orice patimi și duhuri rele de la noi.

— Cum putem dobîndi mai multă răbdare în ispite?

— Răbdarea se dobîndește prin rugăciune stăruitoare, prin blîndețe și smerenie.

— Spune Domnul: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima". Deci, cum putem dobîndi aceste două mari virtuți?

— Blîndețea și smerenia se dobîndesc atît prin rugăciune cu lacrimi, cît și prin desăvîrșita tăiere a voiei și ascultare de stareț și duhovnic, căci ei răspund în fața lui Dumnezeu de sufletele noastre. Pentru aceasta, se cere fiecăruia dintre noi să căutăm duhovnici cît mai iscusiți, cît mai duhovnicești, mai iubitori de Dumnezeu. Iar prin desăvîrșita ascultare de duhovnicul nostru, dobîndim de la Domnul darul blîndeții, al smereniei și al dragostei, că Duhul Sfînt se sălășluiește în inima cea blîndă și smerită.

— Care faptă bună este mai necesară pentru mîntuirea călugărilor și mirenilor?

— Milostenia. Mila față de semenii noștri este cea mai necesară și mai prețioasă faptă bună pentru mîntuirea călugărilor și mirenilor, că zice Domnul: „Milă voiesc, iar nu jertfă". De aici vedem că mila este mai mare și decît rugăciunea, că este fiica dragostei, iar dragostea este însuși Dumnezeu. Creștinul milostiv săvîrșește toate faptele bune cu ușurință, că Dumnezeul dragostei se odihnește în inima lui. Dar milostiv cu adevărat nu poate fi decît cel care îl cunoaște pe Dumnezeu și face voia Lui. Adevărata milă este aceea încununată de iubire nemărginită față de Dumnezeu și față de aproapele. Pe lîngă iubire, împărăteasa tuturor faptelor bune, călugărul trebuie să împlinească cu sfințenie și cele trei voturi monahale: ascultare, feciorie și sărăcie de bună voie.

— Cum ne putem pregăti mai bine pentru ceasul cel înfricoșat al morții și al judecății?

— Cînd vom împlini poruncile lui Dumnezeu din Sfînta Evanghelie, atunci avem în noi nădejdea mîntuirii și sîntem pregătiți cu adevărat pentru moarte. Cu alte cuvinte, cînd vom avea conștiința împăcată cu noi, cu Dumnezeu și cu aproapele, cînd inima noastră va arde de dragoste și vom fi fără răutate ca pruncii, atunci sîntem oricînd gata de moarte și nu ne temem de dreapta judecată. Să ne ajute Dumnezeu să ajungem la această măsură a faptelor bune.

— Ce trebuie să facă duhovnicul, preotul în general, pentru a dobîndi cît mai multe suflete pentru împărăția lui Dumnezeu?

— Să ceară de la Domnul înțelepciune ca să poată deosebi firile și inimile oamenilor, să-și dea seama de neputința fiecăruia și să pună alifie potrivită pe rănile sufletești ale credincioșilor care vin la el, spre a-i vindeca, iar nu a-i pierde. Pierderea unui singur suflet este însăși pierderea păstorului. Duhovnicul trebuie să fie cît mai blînd, înțelept și smerit cu inima și îndelung răbdător cu toți. El trebuie să se roage cu stăruință pentru fiii săi sufletești, să ierte păcatele cu dreaptă socoteală, numai dacă cel ce se spovedește făgăduiește că părăsește păcatul și se căiește din inimă pentru el. Duhovnicul este dator să primească în tot momentul pe cei ce vin la pocăință și se întorc cu inima spre Dumnezeu. Numai așa va reuși

preotul să deschidă inimile tuturor și să-i facă a-și mărturisi cu ușurință toate păcatele, fără ocolire.

Duhovnicului se cade să-i fie milă de penitent, să sufere și să plîngă cu el pentru păcatele lui, să-l îmbărbăteze, să-l întărească în nădejdea mîntuirii, să-l mustre cu măsură și milă și să-l convingă a lăsa păcatul pentru toată viața. Foarte mult contează canonul dat, care trebuie să fie potrivit cu păcatul făcut, cu starea sufletească și firea penitentului, cu posibilitatea lui de a-l împlini. Altfel, ori nu-l poate face și rămîne sub canon, ori îl împinge pe credincios spre deznădejde. Cînd duhovnicul se va convinge că rana sufletească a penitentului s-a vindecat, că a făcut canonul după putere, că iubește rugăciunea și biserica, postul și milostenia și că nu se va mai întoarce la păcat, atunci el poate să-i mai reducă o parte din canon, după cum va socoti.

— Care sînt virtuțile mai importante ce se cer unui duhovnic și preot bun?

— Duhovnicul trebuie să fie un trăitor a tot ce învață pe fiii săi duhovnicești. Să vorbească mai mult fapta decît cuvîntul. Să fie un om de rugăciune și în toate înfrînat, gata de orice sacrificiu, îndelung răbdător, blînd, smerit, milostiv, adînc cunoscător al Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți, cu dreaptă socoteală și nepărtinitor față de credincioși, și pe toți să-i cuprindă cu dragostea și bunătatea. Cît privește canonul de la spovedanie, urmăm învățătura părinților de demult. Celor mai reci și împietriți la inimă li se dă canonul întreg, fără nici o reducere; iar celor ce se căiesc de păcatele lor, care făgăduiesc că nu le mai fac și se roagă cu lacrimi, le scădem canonul de la caz la caz.

— Prea Cuvioase părinte Gherontie, ce sfat părintesc lăsați ca testament fiilor sufletești ai sfinției voastre?

— Să respecte cu sfințenie voturile monahale, îmbrăcîndu-le în smerenie, blîndețe și dragoste față de Dumnezeu, față de sfinți și față de oameni. Să respecte, să împlinească și să învețe și pe alții învățăturile de credință ale Sfintei noastre Biserici. Călugării și credincioșii trebuie să fie pentru toți exemple vii, vrednice de urmat.

— Ce îndemn evanghelic deosebit doriți să adresați preoților duhovnici? Dar călugărilor de prin mînăstiri?

— Preoția este lucru înfricoșător. Ea se cuvenea îngerilor, însă Dumnezeu a încredințat-o oamenilor. Puterea preotului este mai mare decît a îngerilor. Îngerii sînt puși de Dumnezeu în slujba oamenilor, și iată că oamenii, precum Maica Domnului și Sfîntul Ioan Botezătorul, au ajuns mai presus decît toate puterile cerești. A dat Mîntuitorul apostolilor harul iertării păcatelor, cînd le-a zis: „Luați Duh Sfînt; cărora le veți ierta păcatele se vor ierta și cărora le veți ține, vor fi ținute". (Ioan 20, 22—23).

Cine are putere să ierte păcatele, decît numai Dumnezeu? Și iată că a dat această putere prin Sfinții Apostoli și arhiereilor și preoților, peste vremi, pînă la sfîrșitul veacurilor.

Duhovnic poate fi numai arhiereul și preotul, atît cel din mir, cît și ieromonahul din mînăstire. Rostul preotului de mir ca și al celui de mînăstire este acela de a sfinți pe credincioși prin săvîrșirea Sfintelor Taine; de a mijloci pentru ei la Dumnezeu prin tot felul de ierurgii și de a-i împăca cu Dumnezeu prin dezlegarea păcatelor la scaunul de spovedanie.

Puterea preotului este numai de a dezlega păcatele oamenilor și a-i lega atunci cînd se abat din calea lui Dumnezeu. Să nu-și imagineze vreun preot duhovnic că ar avea putere de a dezlega poruncile lui Dumnezeu și învățăturile Bisericii noastre Ortodoxe. Adică să desființeze sfintele posturi, să dezlege a patra cununie, să împărtășească pe cei necununați și pe cei care trăiesc în desfrînări, să dezlege călcarea sfintelor sărbători și a Duminicilor, căsătoria între rudenii și altele. Numai atunci cînd credincioșii îl vor vedea pe duhovnic că are frică de Dumnezeu, că este smerit și plin de bunătate față de toți, că împlinește el mai întîi ceea ce învață pe alții, că se interesează și suferă pentru ei, numai atunci vor avea încredere în el, îl vor avea la mare evlavie și-l vor asculta în toate.

Iar pe frații mei călugări îi îndemn să urmeze pe înaintașii noștri, pe Sfinții Părinți, pe mucenici, cuvioși și pustnici, împlinind voturile monahale și toate poruncile Domnului. De vor face așa, vor deveni, prin nevoința lor, îngeri în trup și vor putea spune împreună cu Sfîntul Antonie cel Mare: „Eu nu mă mai tem de Dumnezeu pentru că Îl iubesc pe El, căci dragostea scoate afară frica".

Rugați-vă pentru mine, părinte Ioanichie!

ARHIMANDRITUL SOFIAN BOGHIU

Mînăstirea Antim—București

(n. 1912)

Sînt aproape patru decenii de cînd Arhimandritul Sofian Boghiu întreține viața duhovnicească în Mînăstirea Antim din Capitală, ca stareț, duhovnic și slujitor al acestui sfînt locaș. O personalitate duhovnicească remarcabilă, unanim recunoscută, care face cinste Bisericii lui Hristos și monahismului românesc, în sînul căruia slujește de aproape 60 de ani.

Prea Cuvioșia Sa este cunoscut și apreciat în chip deosebit prin trei calități sau daruri cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Pictor bisericesc consacrat, duhovnic și povățuitor de suflete încercat și cîntăreț de strană cu

vocație. Sfinția Sa a fost ales din naștere pentru Biserică, pentru a mărturisi adevărul evanghelic prin cuvînt și culoare, prin fii duhovnicești și icoane. Să împodobești biserici cu icoane frumos gîndite și realizate și să faci din sufletele credincioșilor biserici vii, icoane duhovnicești ale faptelor bune, ale dragostei și smereniei, în care să se imprime chipul blînd și smerit al lui Hristos; să restaurezi icoane vechi prețioase și să restaurezi suflete omenești pentru care s-a jertfit Domnul pe cruce. Iată vocația și rostul Arhimandritului Sofian Boghiu pe pămînt: să înfrumusețeze, să înnoiască suflete și biserici, icoane și oameni. Să săvîrșească cele sfinte, să învețe pe oameni, să cînte măririle lui Dumnezeu în biserici; să mîngîie, să aline, să jertfească pe Hristos pe Sfîntul Altar și să se jertfească pe sine pentru mîntuirea altora; să aducă speranță, ordine și frumos, acolo unde este tristețe, dezordine și urît; să fie întotdeauna în dialog cu Dumnezeu și cu oamenii prin cuvînt și culoare, prin căldura inimii care dă viață cuvîntului și prin căldura culorilor care dau transparență și profunzime divină icoanelor.

Ca pictor de icoane și biserici, Părintele Sofian realizează fresce de tradiție bizantină care îndeamnă la meditație și rugăciune. Ca preot și duhovnic, crește fii duhovnicești buni, tămăduind, alinînd și îndemnînd cu meșteșug la sfințenie numeroase suflete însetate după veșnicie. Iar ca protopsalt de renume, Sfinția Sa dă viață și simțire duhovnicească slujbelor, înmoaie inimi, scoate lacrimi, unește cugete și înalță sufletele spre Dumnezeu, făcînd din ctitoria mitropolitului-martir Antim Ivireanul un altar viu, o vatră caldă în inima Capitalei. Am mai putea adăuga la portretul său sufletesc blîndețea rară care îl caracterizează, modestia, calmul, îndelunga răbdare și cultura teologică acumulată.

Cunoscînd toate acestea, mă apropii de chilia părintelui Arhimandrit Sofian și îl invit la un mic dialog duhovnicesc, spre folosul sufletesc al celor care îl știu și îl prețuiesc.

— Vă rog, părinte Sofian, spuneți-mi cîteva cuvinte despre anii frumoși ai copilăriei Sfinției Voastre.

— Sînt născut în comuna Cuconeștii Vechi-Bălți, din părinții Ioan și Alexandra, fiind numit din botez Serghie. Chipul blînd al părinților mei, imaginea bisericii în care mă rugam de copil și a preotului care m-a botezat în numele Prea Sfintei Treimi le port pururea în inima mea.

— În ce an ați luat jugul cel bun al lui Hristos?

— La vîrsta de 14 ani am intrat ca frate în Schitul Rughi-Soroca, iar după 11 ani de ascultare am primit tunderea monahală în Mînăstirea Dobrușa din apropiere, fiind pe atunci elev în clasa a V-a la Seminarul Monahal din Mînăstirea Cernica. După ce am urmat Școala de Cîntăreți

de la Dobrușa, am continuat Seminarul Monahal de la Cernica, fiind foarte rîvnitor să cunosc tainele credinței și să slujesc Biserica lui Hristos.

— Ce duhovnici și stareți aleși ați avut în anii tinereții, de la care ați deprins nevoința vieții monahale?

— Ca duhovnici și stareți pe care nu-i pot uita, sînt: Ieromonahul Eftimie de la Schitul Rughi, de la care am deprins să citesc pravila călugărească; Protosinghelul Gherontie Guțu, primul meu stareț de la Rughi, unchiul părintelui Felix — prietenul meu de toată viața, de la care am deprins cîntările și rînduiala de la strană; Ieromonahul Ioan, duhovnic la Mînăstirea Dobrușa, de la care am învățat să mă apropii de scrisul Sfinților Părinți, și Arhimandritul Ioachim Popescu, directorul Școlii de Cîntăreți de la Dobrușa, de la care am deprins desenul, pictura și gustul pentru frumos.

— Cînd ați fost hirotonit preot și hirotonit duhovnic?

— La 11 aprilie 1945, în Dumineca Sfîntului Ioan Scărarul, am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Antim din Capitală, iar în Vinerea Mare, 1947, am fost făcut duhovnic.

— În ce mînăstiri v-ați nevoit mai mult și de care sînteți în chip deosebit mai legat duhovnicește?

— Lăsîndu-mă călăuzit în viață de Bunul Dumnezeu, prin păstorii mei sufletești, am trăit în mai multe mînăstiri precum: Rughi, Dobrușa, Episcopia Bălți, Cernica, Neamț, Plumbuita și Antim. Toate îmi sînt aproape de suflet pentru că în toate m-am format și folosit duhovnicește de-a lungul vieții. Dar, dintre toate, mai apropiată îmi este Mînăstirea Antim, în care am intrat din anul 1940, fiind atunci la Antim cămin pentru studenții monahi. În acel an am intrat ca student în anul I la Academia de Arte Frumoase din București, iar în anul următor am intrat ca student la Facultatea de Teologie. Pe vremea aceea, Mînăstirea Antim era condusă de Protosinghelul Nicodim Ioniță, cu studii la Strasbourg, un foarte bun predicator. Prin cuvîntul său cald și convingător, atrăgea mult popor la biserică. Apoi, prin slujbele cu sobor și cîntările frumoase ale călugărilor cernicani studenți, Mînăstirea Antim a început să se contureze ca un modest loc de evlavie pentru mulți credincioși ai Capitalei.

— Cum era viața duhovnicească prin mînăstirile noastre acum o jumătate de secol?

— Mînăstirile prin care am trăit acum o jumătate de veac erau populate cu numeroși călugări și frați, de la 50 pînă la 200 de suflete în fiecare obște călugărească. Erau adevărate familii duhovnicești. Frații noi care intrau în mînăstire întîlneau frați mai vechi în uniformă călugărească, cu începătură de barbă, cu bune deprinderi și ascultări în ateliere și la strană și cu mulți părinți îmbunătățiți care, în simplitatea și dragos-

tea lor, ne ajutau cu sfatul, cu blîndețea, ori numai cu viața lor curată și smerită, să trăim după chipul vieții lor.

— Cum ajutau pe atunci mînăstirile noastre la menținerea evlaviei ortodoxe străbune în rîndul credincioșilor?

— În posturi, în Duminici și sărbători, mai ales, veneau mulți credincioși la mînăstiri, fiind atrași de slujbele frumoase săvîrșite în sobor cu mulți preoți și diaconi și de cîntările alese ale călugărilor și fraților la cele două strane. Mai ales la privegheri și la slujbele cu sobor din sărbători te simțeai ca în cer. Nu-ți trebuia altă hrană și bucurie mai mare în viață. Slujbele frumoase din mînăstiri, dragostea călugărilor dintotdeauna, găzduirea credincioșilor la arhondarice, sfaturile date de duhovnici celor care veneau la ei pentru spovedanie erau o foarte bună hrană pentru suflete, încît prin toate acestea, și mai ales prin slujbe și duhovnicie, se întreținea evlavia curată și bunacuviință în casele credincioșilor noștri.

— Cînd ați terminat studiile de Belle-Arte și teologie și ce teză de licență ați susținut?

— Studiile teologice le-am început în anul 1932, la Seminarul Monahal de la Cernica, pe care l-am absolvit în 1940, și le-am continuat între anii 1941—1945, ca student la Facultatea de Teologie din București. Întrucît paralel cu Teologia am absolvit și Academia de Arte Frumoase din Capitală, mi-am luat ca teză de licență un subiect care aparține deopotrivă și teologiei și picturii bisericești, intitulat „Chipul Mîntuitorului în iconografie", privind pe Iisus Hristos în icoană și dincolo de icoană.

— Ce părinți duhovnicești mai sporiți ați cunoscut la Cernica în timpul studiilor teologice?

— Mai întîi am fost uimit de viața aspră, ascetică, a Ieroschimonahului Ghelasie, duhovnicul Mînăstirii Cernica. În preajma sa am simțit prezența harului dumnezeiesc și mireasma sfințeniei din felul cum trăia și cum ne povățuia pe calea mîntuirii. Tot în Cernica am cunoscut pe Protosinghelul Fotie Petrescu, care m-a atras prin dragostea și bunătatea sa, care îi lumina chipul blînd și îi înaripa sfaturile duhovnicești. Aproape toți elevii Seminarului ne spovedeam la sfinția sa. Alți doi duhovnici iscusiți am cunoscut ceva mai tîrziu: pe venerabilul părinte Gheorghe Roșca, mare cunoscător al Sfintei Scripturi și foarte bun sfătuitor duhovnicesc din București. Apoi, pe părintele Ioan Culighin, duhovnic și dascăl al rugăciunii inimii de renume, trăitor la Cernica, un rugător autentic și iscusit lucrător al rugăciunii lui Iisus. De la amîndoi luam sfaturi și îndemnuri pentru sporirea mea duhovnicească și pentru viața de rugăciune.

— Ca teolog și slujitor al Bisericii lui Hristos, ce considerați că ați realizat mai important în viață?

— Atît în timpul studiilor, cît și după licență, aflîndu-mă în obștea Mînăstirii Antim, am participat activ la viața duhovnicească ce se desfășura aici, ca slujitor și mărturisitor al cuvîntului lui Dumnezeu, ca duhovnic și apoi stareț al mînăstirii, contribuind efectiv, cu darul lui Dumnezeu, la bunul mers al vieții duhovnicești și gospodărești a acestei mînăstiri. Nu pot afirma că am realizat ceva important în viață, decît că, fiind între ceilalți frați slujitori, m-am străduit să întrețin pacea, armonia și buna conviețuire în obște, precum și evlavia și buna desfășurare a slujbelor din biserică. Iar cînd am fost solicitat de bolnavi și credincioși, niciodată nu i-am refuzat, nici i-am întristat cu ceva; ci am făcut tot ce mi-a stat în putere să-i folosesc, să-i mărturisesc, să-i împac cu Dumnezeu și cu oamenii.

— Dar ca pictor bisericesc, ce ați realizat mai deosebit?

— Am predat pictura la Seminariile Monahale din Mînăstirea Neamț și Curtea de Argeș; am lucrat și organizat ateliere de icoane și picturi de catapetezme la Mînăstirea Plumbuita și Schitul Maicilor; am pictat în frescă singur sau în colectiv de pictori, mai multe biserici mînăstirești sau în sate, precum biserica mare din Pipirig, biserica Mînăstirii Agapia Veche, biserica mică din Mînăstirea Agafton, biserica mare din Mînăstirea Celic Dere, biserica Mînăstirii Radu Vodă din București, și, în prezent, biserica Mînăstirii Dealu. De mai mulți ani sînt în Comisia de Pictură Bisericească și lucrez personal, sau ajutat de ucenici, la restaurarea unor fresce sau picturi în ulei din mînăstirile monumente istorice, precum Catedrala Patriarhală, biserica Mînăstirii Antim și alte cîteva. Am format mai mulți ucenici, astăzi pictori buni în frescă, și am mai pictat o catedrală Ortodoxă în orașul Hama din Siria. Prin toate acestea am căutat să pun în valoare pictura bisericească tradițională, de care ne-am îndepărtat în ultima vreme, și să împodobesc cît mai frumos posibil Casa lui Dumnezeu, căreia i-am închinat întreaga mea viață.

— În ce fapte bune ați aflat mai multă pace, bucurie și mîngîiere duhovnicească?

— Pe toate acestea le-am simțit prezente în inima mea în timpul săvîrșirii Sfintei Liturghii, care mă înalță sufletește cel mai mult; apoi, în timpul și după rugăciunea făcută cu luare aminte și cu umilință; cînd am ajutat material ori moral pe cei ce mi-au cerut ajutor; cînd am reușit, cu darul lui Dumnezeu, să dobîndesc vreun suflet la pocăință și cînd m-am aflat fără prihană în fapte și în cuvînt față de propria mea conștiință, unde știu că mă întîlnesc cu Dumnezeu.

— Întrucît cel mai mult iubiți Biserica, rînduiala sfintelor slujbe, ce însemnătate are pentru Prea Cuvioșia Voastră participarea regulată la cele șapte laude și Sfînta Liturghie?

— Sfintele slujbe zilnice, în general, și mai ales Sfînta Liturghie înseamnă pentru mine odihnă, bucurie, mîntuire și împăcare cu Dumnezeu, cu conștiința și cu semenii, sub razele vindecătoare ale „Soarelui Dreptății", care potolește și usucă izvorul patimilor din trupul și sufletul meu. Această stare duhovnicească continuă dacă, după Sfînta Liturghie, mă pot menține în duhul adevăratei smerenii.

— Ce însemnătate are predica, cuvîntul de învățătură pentru formarea duhovnicească a călugărilor și mirenilor?

— O predică și o catehеză bună, care se ocupă cu problemele reale ale ascultătorilor, fie ei călugări ori mireni, are adeseori darul de a trezi în noi starea de vinovăție în care ne aflăm și de a pune început bun îndreptării noastre. De asemenea, prin citirea Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți și prin predicarea cuvîntului lui Dumnezeu, ni se lărgește orizontul cunoașterii duhovnicești și se creează în viața noastră o ambianță spirituală și putința de a medita și a ne putea ruga într-o plinătate duhovnicească.

— Monahii sînt datori a predica cuvîntul lui Dumnezeu? Cum pot ei mai bine să mărturisească pe Hristos?

— Monahii, prin definiție și făgăduință, sînt închinați lui Hristos; sînt persoane singuratice la propriu și la figurat; izolați pentru toată viața de lumea păcatului. Tot prin definiție, călugărul înseamnă „bătrîn îmbunătățit", sau „om îndumnezeit". Monahii sînt datori să predice pe Hristos prin cuvînt scris ori rostit, dacă li se cere sau li se impune această îndatorire. Însă sînt datori să predice pe Hristos în orice împrejurare, adică necontenit, prin propria lor viață, trăită după poruncile Sfintei Evanghelii. Această poruncă a lui Hristos de a fi „lumină" și „sare" a pămîntului, adică de a fi pildă bună prin viața trăită, atît în mînăstire cît și în afara mînăstirii, este o îndatorire de toată viața.

— Care este cea mai mare faptă bună a călugărului? Dar a mireanului?

— Cea mai mare faptă bună ce se cere călugărului socot că este sfințirea propriei sale vieți, în duh de smerenie. De asemenea, atît călugărului cît și mireanului îi este de real folos dreapta socoteală în toate, care asigură un echilibru interior și călugărului, și mireanului.

— Care este cea mai înaltă misiune evanghelică a mînăstirilor și călugărilor din zilele noastre?

— Misiunea cea mai înaltă a mînăstirilor din vremea noastră, deci și a călugărilor, este de a duce o viață curată și sfîntă, trăind în pace și bună înțelegere duhovnicească; de a imprima temeinic rostul adînc al vieții creștine în viața oamenilor și de a fi oricînd gata să poată da răspuns

bun și liniștitor la toate întrebările esențiale de care este frămîntată societatea noastră.

— Care este rolul duhovnicului pentru călugări și mireni?

— Duhovnicul, în viața mînăstirească și în cea de familie, are rolul de doctor sufletesc și călăuză spre Hristos a sufletelor omenești, pe calea cea strîmtă și spinoasă, dar și luminoasă, a mîntuirii.

— Din ce motive mai importante credeți că aderă credincioșii la secte?

— În afară de motivele cunoscute, cred că mulți credincioși trec la secte dintr-un fel de evlavie și dorință de cunoaștere a Sfintei Scripturi, știind că acolo li se citește din Biblie, li se vorbește despre Dumnezeu și cîntă împreună. Adică, ei doresc și caută ce nu pot avea suficient la preotul lor. Deci, ei pleacă din Biserică din lipsa unui bun păstor și din lipsa unei catehizări și educații religioase corespunzătoare evlaviei lor.

— Ce ar trebui să facă mai deosebit preoții și călugării pentru oprirea prozelitismului sectar, pentru apărarea credinței ortodoxe străbune?

— Pentru oprirea prozelitismului sectar, atît preoții, cît și călugării trebuie mai întîi să trăiască ei înșiși o viață duhovnicească, evanghelică, fără de prihană, ceea ce știu că este foarte greu. Apoi, să studieze temeinic abaterile sectelor, să facă vizite acasă fraților credincioși loviți de secte; să le vorbească blînd din Sfînta Scriptură, arătîndu-le adevărul, și să le spună de cîte daruri se lipsesc nevenerînd pe Maica Domnului, lipsindu-se de Sfintele Taine, necinstind Sfînta Cruce, icoanele, Biserica și sfinții, toate fiind absolut necesare pentru mîntuire.

— În ce măsură reușește arta, frumosul, pictura bisericească să înalțe sufletele credincioșilor spre Dumnezeu, spre o viață creștină mai aleasă?

— Pictura, în general, și pictura bisericească, în special, oferă omului, credinciosului, un limbaj plastic, prin imagini și culori, pentru a exprima idei și realități ale credinței noastre ortodoxe. Aceste adevăruri sînt exprimate de obicei prin cuvinte. Însă cuvintele, oricît ar fi de meșteșugite, sînt adeseori neîndestulătoare pentru a exprima realități imateriale; pe cînd prin imagini sau icoane, abstracțiunile devin ușor accesibile înțelegerii omenești. Adevăruri creștine, ca Nașterea Domnului, Botezul, Patimile, Învierea și Înălțarea Domnului, Pogorîrea Duhului Sfînt, Raiul, Iadul etc., necesită multe pagini de text pentru a le imprima suficient în mintea ascultătorilor. Prin imagini însă, ele devin mai ușor înțelese, pentru că sînt îmbrăcate într-o formă materială și simbolic-vizuală, proprie și accesibilă naturii omenești. Prin gingășia desenului, prin frumusețea și transparența spiritualizată a culorilor, prin interiorizarea imaginii și măiestria artistică, asemenea imagini murale sau icoane atrag și reține

atenția credincioșilor, spunîndu-le dintr-o dată, fără efort, adevărul relatat în Evanghelie și Tradiție, înduioșînd și înălțînd mintea cu ușurință la realitățile suprafirești.

— Care este scopul principal al picturii bisericești în iconografia Bisericii Ortodoxe?

— Adevăratul scop al picturii bisericești în tradiția ortodoxă este de a crea un mediu propriu de meditație și rugăciune credinciosului care se roagă, în scopul de a înțelege și a trăi mai adînc sfînta credință creștină.

— Ce ne învață Sfinții Părinți despre cultul Sfintelor Icoane?

— Teologia și cultul sfintelor icoane se bazează pe întruparea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Cuvîntul cel nevăzut al Tatălui, Care prin nașterea Sa din Sfînta Fecioară Maria. S-a îmbrăcat în trup omenesc, asemenea nouă, afară de păcat. În Dumnezeu-Omul întrupat, noi privim persoana a doua a Prea Sfintei Treimi, unind în Sine cele două naturi: divină și umană. Deci, putem picta această persoană, pentru că are formă omenească.

În icoana Domnului noi mărturisim trupul Său îndumnezeit și recunoaștem în icoană asemănarea cu prototipul, persoana divino-umană a Domnului. Prin sfințirea icoanei se stabilește relația harică dintre icoană și prototip. Orice icoană are un nume, acela al prototipului, și este venerată pentru că icoana văzută de noi participă la prototip, adică la sfîntul înfățișat pe ea, care se află transfigurat în împărăția lui Dumnezeu.

— De ce combat sectele cultul Sfintelor Icoane?

— Sectele combat cultul Sfintelor Icoane pentru că nu înțeleg și nu vor să înțeleagă învățătura corectă despre întruparea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și nici rostul divin al Maicii Domnului în actul întrupării. Dacă și-ar însuși cu bună credință dogma întrupării, cred că ar deveni ortodocși și ar dispărea toate deosebirile de credință dintre ei și noi.

— De cînd datează cele mai vechi icoane și picturi murale în Biserică?

— Cele mai vechi picturi murale ce se păstrează pînă astăzi se află în catacombele de la Roma și datează din secolul al II-lea, mai ales cele din catacombele lui Calist și Sebastian. Iar icoane pictate dintre cele mai vechi s-au descoperit în Siria, Armenia și Capadocia și datează din secolele II și III. Am văzut la Mînăstirea Sfînta Ecaterina din Muntele Sinai una din cele mai mari colecții de icoane ortodoxe vechi, dintre care unele sînt din secolele V—VI.

— Care sînt cele mai vestite icoane miraculoase din țara noastră și în ce condiții o icoană capătă această harismă?

— Cele mai vestite icoane din țara noastră sînt: Sfînta Ana de la Mînăstirea Bistrița-Neamț, Maica Domnului de la Mînăstirea Neamț, Maica Domnului de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Apoi, Maica Domnu-

lui de la Mînăstirea Celic-Tulcea, Maica Domnului de la Nicula-Cluj, Maica Domnului de la Trifești-Roman etc.

Orice icoană își are harisma ei, datorită sfîntului înfățișat pe ea și harului dumnezeiesc transmis icoanei prin sfințirea ei. Totuși, la aceasta au o deosebită importanță și condițiile morale în care este pictată o icoană. Dacă pictorul respectiv este un om profund credincios, dacă postește și se roagă la începutul și în timpul lucrului, dacă duce o viață de curățenie sufletească și trupească și dacă, bineînțeles, Dumnezeu binevoiește să reverse belșug de har asupra acelei icoane.

— Cîte biserici ați pictat în țară și străinătate?

— Împreună cu cîțiva ucenici și colegi de breaslă, am pictat în țară peste 25 de biserici în frescă și tempera, dintre care 6 pictate integral, iar restul restaurate. În străinătate am pictat integral trei biserici. Toate acestea în timp de 37 de ani, de cînd am primit calificarea de pictor bisericesc.

— Ce trebuie făcut pentru ca pictura bisericească să-și atingă scopul spiritual tradițional?

— Pentru ca pictura bisericească să-și atingă scopul de a face vizibilă prin imagini împărăția lui Dumnezeu în universul pictural al oricărei biserici, ar trebui ca pictorii bisericești să cunoască mai bine teologia icoanei și iconografia ortodoxă; apoi să-și însușească temeinic desenul și cromatica în tradiția stilului răsăritean bizantin, inspirîndu-se din pictura în frescă a vechilor noastre biserici. De asemenea, pictorii bisericești să-și acorde talentul și cunoștințele lor cu o mai profundă credință în Dumnezeu, cu o viață morală exemplară, potrivită cu lucrul sfînt pe care-l săvîrșesc și să cunoască mai bine viețile sfinților și teologia cu toate simboalele ei.

— Care este concluzia Prea Cuviosiei Voastre despre pictura bisericească românească de astăzi?

— Am pierdut marea tradiție a picturii și frescelor de valoare mondială din secolul XVI realizată de pictori autohtoni la noi, cum este cea din nordul Moldovei mai ales. Școala de pictură bisericească românească a intrat în decadență de pe la începutul secolului XIX, cînd, sub influența picturii realiste, ne-am îndepărtat de pictura tradițională ortodoxă de factură bizantină.

— De încheiere, ce sfaturi duhovnicești adresați pe această cale fiilor duhovnicești ai Prea Cuviosiei Voastre?

— Să asculte și să pună în practică sfaturile date în numele lui Hristos, să iubească cel mai mult Biserica, slujbele, cărțile sfinte și pe cei ce sînt în suferință, și să se roage pentru mine.

ARHIMANDRITUL BENEDICT GHIUȘ

Mînăstirea Cernica

(n. 1904—1990)

Cunoscut și apreciat în țara noastră ca o personalitate duhovnicească remarcabilă, Arhimandritul Benedict Ghiuș este un părinte al inimii, al iubirii tainice pentru Dumnezeu și oameni. Sihastru, călugăr de liniște și, în același timp, duhovnic în adevăratul sens al cuvîntului. Ca puțini alții, Prea Cuviosia Sa, grație harului Duhului Sfînt și structurii sale sufletești, trăind toată viața în tumultul de zi cu zi al capitalei, a reușit să se realizeze duhovnicește, fără pustia și liniștea cea din afară, spre care suspinăm cu toții. Nu numai că s-a format sufletește în cetate, întrecînd pe mulți călugări trăitori în liniște, ci a devenit încă din tinerețe un iscusit duhovnic și povățuitor de suflete pentru credincioșii intelectuali iubitori de Hristos, reușind să împace cu ușurință liniștea și însingurarea cu slujirea și misiunea creștină.

Născut pe valea Siretului, în Țara de Jos a Moldovei, părintele Benedict a fost înzestrat de Dumnezeu cu un suflet gingaș, înclinat din copilărie spre meditație și trăire interioară. După ce termină facultatea de teologie și studiile universitare la Sorbona, primește tunderea în monahism la vîrsta evanghelică de 30 de ani, închinîndu-și întreaga viață slujirii Bisericii lui Hristos. Teza de doctorat susținută mai tîrziu, „Faptul Răscumpărării în imnografia Bisericii Ortodoxe", ne prezintă profilul său teologic de dogmatist și imnograf.

Cea mai mare parte din activitatea sa duhovnicească o desfășoară la Catedrala Patriarhală din București, ca preot slujitor, duhovnic și predicator. Aici a crescut numeroși fii duhovnicești, a mîngîiat multe suflete și a întreținut în rîndul credincioșilor capitalei o atmosferă de evlavie filocalică, fiind un iscusit povățuitor pe calea mîntuirii.

De cîțiva ani Părintele Benedict s-a retras la Mînăstirea Cernica, aproape de moaștele Sfîntului Ierarh Calinic, pentru care are o deosebită evlavie. Aici are două griji. Întîi biserica, cu frumoasele ei slujbe la care ia parte cu toată bucuria inimii; apoi chilia, în care se pregătește pentru veșnicie. Părintele Benedict este un călugăr de chilie, pentru că are lucrare interioară. Rugăciune, studiu, scrieri de cuvinte duhovnicești, spovedanie, sfat către ucenici și liniște. În cinci ani de stăruință, Prea Cuviosia Sa a terminat de transcris și diortosit cele patru volume de Proloage, tipărite la Mînăstirea Neamț între anii 1854—1856, ce cuprind vieți de sfinți și cuvinte de învățătură de la marii Părinți ai Bisericii.

La venerabila sa vîrstă de peste 80 de ani, părintele Benedict vorbește mai puțin cu oamenii, vine mai greu la biserică, scrie mai puțin și se ascunde tot mai mult în cămara cea de taină a inimii pentru a vorbi numai cu Hristos, Mîntuitorul lumii. Doar cînd bate soarele în fereastra chiliei, Sfinția Sa iese puțin pe cerdac, privește biserica Sfîntul Nicolae de pe insulă, cimitirul Sfîntul Lazăr, lacul din jurul mînăstirii, grădina și florile de sub geam. Apoi se retrage iarăși în chilie, unde îl așteaptă bunii săi prieteni: Ceaslovul, Psaltirea, cărțile de studiu, condeiul, manuscrisele, candela și metaniile.

Am invitat pe părintele Benedict la un dialog duhovnicesc. Dar Sfinția Sa ne oferă un alt ospăț sufletesc: două cuvinte de folos din Prolog, pe care le redăm în paginile ce urmează.

Cuvînt de folos sufletesc

Omule, toate le-ai luat de la Dumnezeu. Și înțelepciune, și gînd, și meșteșug, și minte. Și toate îți sînt supuse ție. Cele de pe pămînt, cele din ape și din văzduh, care ți s-au dat ție spre hrană. Însă ți s-au dat împrumut, ca să mulțumești lui Dumnezeu pentru ele, prin dreptate, dragoste, blîndețe, smerenie și milostenie. Iar El îți va da ție daruri pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El.

Omule, cît ești în privelîștea acestei vieți, pînă ce tîrgul nu se risipește, cumpără-ți ție mila lui Dumnezeu, cu milostenie la săraci. Cu smerenia cumpără-ți veșnica slavă; cu dreptatea, viața cea nesfîrșită; cu curăția, cununa cea nevestejită. Cu blîndețea cumpără intrarea în rai; cu rugăciunea, viața împreună cu îngerii; cu osteneala cumpără-ți odihna; cu privegherea, fața nevăzutului Dumnezeu; iar cu postul și cu setea, desfătarea bunătăților celor veșnice.

Omule, să-ți fie în cap mintea și priceperea; iar în ochi, privirea la Dumnezeu; iar în partea cea de jos să-ți fie pămîntul în care vei merge. În urechi să-ți fie ascultarea Sfintelor Scripturi; în piept, suspinarea pentru păcate. Pe limbă să-ți fie adevărul; în gură, rugăciunea; în mîini, darea la săraci; în inimă, nemînierea. În trup să-ți fie curăția; în pîntece, înfrînarea; în genunchi, închinăciunea către Dumnezeu. De vei păzi acestea, vei fi fiu al Luminii, părtaș al împărăției cerurilor, moștenitor al bucuriei celei veșnice și cetățean al Ierusalimului celui de sus.

Dumnezeului nostru slavă, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Din Prolog, vol. III, luna mai, în 11 zile.

Învățătură a Sfîntului Vasile cel Mare pentru toată fapta bună

Fraților, să fim binefăcători și milostivi. Să urmăm Stăpînului nostru, ca să nu ardem în văpaia cea veșnică. Să nu primim bogăția cu nedreptate, prin care alții s-au făcut săraci. Să nu amestecăm averea noastră cu lacrimile săracilor, ca să moștenim bunătățile cele veșnice. Așa să cîștigăm pe Domnul, Cel ce a zis: „Miluiește și vei fi miluit". „Cu ce măsură veți măsura, vi se va măsura vouă!".

Să privim la sfinții bărbați și femei care, pentru dragostea lui Dumnezeu, nu aveau decît trupul; ci și pe acela uscat și omorît cu postul, cu privegherea și cu setea, în veghere de noapte, în rugăciuni și închinăciuni cu lacrimi către Atotputernicul Dumnezeu. Adică, gura să ne fie la rugăciune ochii la priveghere și lacrimi, mîinile ridicate spre Dumnezeu; picioarele gata să stea înainte, ziua și noaptea. Așa să ne ostenim a smeri trupul, ca să ridicăm sufletul la cer.

Cei greșiți, să alergați la pocăință. Cei ce alergați, sîrguiți-vă. Cei bogați, dați la săraci. Cei cu dregătorii, împodobiți-vă cu smerenie. Cei săraci, fiți cu mulțumire și supunere. Preoților, îmbrăcați-vă în blîndețe și dreptate. Judecătorilor, faceți judecată dreaptă. Izbăviți pe sărac și pe văduvă, iar pe cel scăpătat și asuprit să-l răscumpărați. Pe cei robiți să-i izbăviți de la moarte și să nu treceți cu vederea pe cel ce zace înaintea porților voastre. Să mergem în urma bunului nostru Stăpîn de obște. Să fugim de înșelătorul vrăjmaș, cel ce pierde sufletele noastre. Să ne sîrguim spre dumnezeiasca viață spre care ne apropiem, după ce puțin vom zăbovi în veacul acesta. Iar dacă ne lenevim, să ne aducem aminte de Cel ce a pătimit pentru noi, prin Care ne vom dezlega de legătura păcatelor.

Să schimbăm grija cea trupească și de puțină vreme cu cea duhovnicească și pururea fiitoare.

Din Prolog, vol. IV, luna iulie, în 13 zile.

MONAHUL VASIAN OPRIȘAN

Mînăstirea Cernica

(1888—1972)

Călugărul cel mai iubit în obștea Mînăstirii Cernica este fără îndoială părintele Vasian Oprișan. Vîrsta sa patriarhală de peste optzeci de ani, înțelepciunea sa duhovnicească, blîndețea inimii, chipul său senin și luminos, împodobit cu barbă și plete albe ca zăpada, ca și graiul său dulce, moldovenesc, fac din părintele Vasian o adevărată podoabă a acestei mînăstiri. Ori de cîte ori vorbești cu sfinția sa îți dai seama ce prețioși

sînt bătrînii, cîtă înțelepciune este ascunsă în graiul lor, cîtă smerenie în inimile lor. Și mai ales călugării care au trăit o viață întreagă în feciorie și ascultare ajung la bătrînețe la o înaltă măsură de înțelepciune duhovnicească.

Părintele Vasian este un călugăr frumos în adevăratul sens al cuvîntului, pentru că este smerit. Este înțelept, pentru că întotdeauna vorbește de moarte. Este blînd, pentru că întotdeauna te odihnește cu vorba. Graiul său rar păstrează permanent cadența și tonul rugăciunii. Iar moartea, pentru părintele Vasian, nu este ceva extraordinar, ieșit din comun. Este doar o despărțire firească pe care o așteaptă de atîția ani. O călătorie lungă printr-o grădină cu flori. Este o nuntă, cu îngeri, cu făclii aprinse, cu candele împodobite și cu cîntări duhovnicești.

Cu aceste gînduri ne apropiem de chilia părintelui Vasian. Îl așteptăm să vină de la Sfînta Liturghie. Îl privim cum coboară încet pe treptele bisericii, cum pășește cumpănindu-se pe trotuar, sprijinindu-se în băț.

— Binecuvîntați, părinte Vasian!

— Domnu', tată, Domnu'!

— Bucuros de așa musafiri?

— Cum să nu, tată! Poftiți la mine în chilie...

— Nu cumva sînteți cam bolnav?

— Ei, părinte... Boală, bătrînețe, păcate, toate se adună odată. Cînd este omul tînăr și sănătos, toată lumea este a lui; iar cînd se apropie moartea, nimic nu-i mai trebuie.

— Cîți ani aveți, părinte Vasian?

— Am 84 de ani. Merg pe 85. Am trăit destul, slavă Domnului!

— Am auzit că sînteți din Moldova.

— Da, sînt născut în comuna Bahna, județul Roman, în anul 1888, la 30 noiembrie.

— Și în ce an ați venit la mînăstire?

— În 1910, cînd aveam 23 de ani. Părinții mei erau cam săraci. M-au dat la Roman, băiat de prăvălie. Dar mie îmi plăcea tare mult biserica. Apoi, după ce m-am întors din armată, pe cînd tata voia să mă însoare, am fugit de acasă și am plecat direct în Sfîntul Munte. Acolo m-a chemat Dumnezeu, în grădina Maicii Domnului!

— Și unde ați trăit în Sfîntul Munte?

— Puteam să mă duc oriunde: la ruși, la greci, la sîrbi. Dar am tras la români, la Schitul Prodromul. Părinții m-au primit cu dragoste. Acolo m-am format cît de cît. Acolo m-am și călugărit. După cîțiva ani, m-am dus mai sus de schit, la o chilie a unui părinte român, unde trăiau vreo

zece-doisprezece călugări și frați. Căci singur am plecat din țară, fără să știe nimeni, singur am vrut să trăiesc și acolo.

— Ați cunoscut la chilia aceea vreun călugăr mai îmbunătățit, părinte Vasian?

— Acolo trăiau numai români. Și era un schivnic bătrîn foarte sporit, de loc de pe la Suceava. Îl chema Varlaam. Nu dormea noaptea de loc. Tot timpul la biserică, la metanii, la ascultare. Se ruga permanent și tăcea. Acolo, în timpul sărbătorilor, se făceau privegheri de toată noaptea. Iar dimineața se săvîrșea Sfînta Liturghie, se dădea masa la trapeză, pe urmă părinții se odihneau un ceas-două. Însă părintele Varlaam nu se mai culca. Se ruga mereu. Odată l-am întrebat: „Dar nu te mai culci oleacă, părinte Varlaam?" „Nu, frate Gheorghe, nu-s obosit!".

De la o vreme, părintele Varlaam s-a retras la o colibă singur, în pădure, ca la un kilometru. Acolo se nevoia singur în post și rugăciune, cum numai Domnul știe. După un timp s-a îmbolnăvit părintele Varlaam și, slăbind tare, a trimis vorbă la superiorul chiliei, care era duhovnicul nostru, să vină să-l împărtășească. Părintele a luat Sfintele Taine și mi-a spus: „Frate Gheorghe — că așa mă chema din botez — ia frăția ta un sfeșnic aprins și mergi înaintea mea la coliba părintelui Varlaam, că eu duc Sfîntul Potir să-l împărtășesc!"

Cînd am intrat înlăuntru, el era culcat pe un fel de pat, foarte slăbit. Apoi deodată s-a întărit, s-a luminat la față și sculîndu-se în picioare pe pat, a zis: „Ce văd eu! Ce lucru minunat văd eu!" Și era vesel la față și luminat și bătea ușor din mîini. „Părinte Varlaam, am venit să te împărtășesc!" a zis părintele superior. „Bine că ați venit!... Dar să vă spun ce văd eu !..." Însă nu putea să ne spună că îngerul lui Dumnezeu îl oprea pe el. Apoi l-a împărtășit și s-a bucurat și mai mult. Cînd să plecăm iar ne-a zis: „Stați să vă spun ce lucru minunat am văzut eu !..." „Spune-ne, părinte Varlaam, ce ți-a descoperit Dumnezeu". Dar oricît se forța nu putea nici de data asta să spună ceva. Poate nu eram vrednici să aflăm tainele cele dumnezeiești. Apoi am plecat amîndoi la chilie, iar părintele Varlaam a rămas în grija unui frate. După cîteva zile s-a dus la Domnul părintele Varlaam. L-am adus pe năsălie devale și l-am îngropat.

Mi-aduc aminte, cînd eram cu părintele Varlaam la chilie, la plivit straturile, nu mă lăsa să vorbesc. „Frate Gheorghe — îmi spunea el — mai bine să ne rugăm. Iată eu plivesc, iar frăția ta zi acatistul Maicii Domnului". Și am făcut așa de multe ori. Și am văzut că este mult mai de folos să taci și să te rogi decît să vorbești. Dumnezeu să-l odihnească cu drepții pe părintele Varlaam, că bine mă învăța !

Ei, părinte, am văzut multe în cei 62 de ani de cînd sînt în mînăstire... Am văzut și în Sfîntul Munte mulți călugări sporiți ca părintele Varlaam. Am văzut unii și răi. Dar nu mai răi ca mine!

— Părinte Vasian, ce ascultare mai deosebită ai avut la Schitul Prodromul?

— Am fost rînduit și la bucătărie, și la paracliserie, și la grădină. Cea mai grea ascultare a fost însă la bolniță. Și am făcut trei ani ascultare la bolnavi. Aveam vreo zece paturi. Veneau la noi și greci, și ruși și români pustnici. După ce se îmbolnăveau sau îmbătrîneau cereau să fie primiți la bolnița Prodromului. Grecii mai ales, ziceau: „Haidem la vlahi!" Și îi primea părintele egumen pe toți, și îi dădea la bolniță în seama mea, zicîndu-mi: „Părinte Vasian, să ai grijă de fiecare. Dă-le mîncare, fă-le curățenie, spală-le rufele, fă-le focul, citește-le pravila, că părinții sînt bolnavi și nu mai pot. Fă ascultare cu dragoste și vei avea mare plată la Dumnezeu". Așa mă sfătuia egumenul schitului. Iar eu, pe cît am putut m-am ostenit să-i ajut pe toți părinții bolnavi. Îi mîngîiam, le citeam din Viețile Sfinților, le citeam pravila, îi pregăteam pentru Sfînta Împărtășanie.

În trei ani au murit mulți părinți pe mîinile mele. Cei mai mulți din călugări mor frumos. Unii însă mor greu. Alții caută să fugă de moarte. Așa s-a întîmplat cu un părinte român, Varnava. El a avut o viață călugărească mai așa. A umblat în Sfîntul Munte peste tot. Cînd s-a îmbolnăvit a venit la Prodromul, la bolniță. Zăcea la pat foarte slăbit. Într-o noapte, pe cînd citeam pravila cu glas tare între odăi, ca să audă părinții bolnavi, deodată aud un zgomot. Tocmai atunci terminasem psalmii Utreniei. Era miezul nopții. Cînd mă duc în odaie îl găsesc pe părintele Varnava, căzut jos, cu mîna pe clanța ușii. Cînd a văzut că se apropie moartea de dînsul, el s-a sculat să fugă. Dar cum a pus mîna pe mînerul ușii, a și murit.

— Părinte Vasian, erau mulți călugări la Prodromul?

— În 1910, cînd m-am dus eu în Sfîntul Munte, erau 90 de părinți și frați la Prodromul. Apoi, după război au început să se împuțineze. Iar după schimbarea calendarului a intrat dezbinarea între ei și s-a ruinat unitatea lor. Astăzi mai sînt 15 călugări români la Prodromul. Dar în celelalte mînăstiri erau pe atunci mulți călugări. În Mînăstirea rusească Sfîntul Pantelimon erau peste 1.500. La ei venea vaporul cu alimente în fiecare lună. Aveau un vapor special. Le aducea de toate, dar mai ales grîu, vin, haine. Apoi ei împărțeau în dar multe alimente la călugării săraci și la pustnicii din tot Sfîntul Munte. Sîmbăta era zi de milostenie. Atunci veneau mulți chilioți, pustnici și frați la trapeza mînăstirii și primeau alimente gratuit, le puneau în traiste și plecau înapoi.

Aveau și grecii mulți călugări, și sîrbii, și bulgarii, și mai ales românii. Mulți trăiau pe la schituri, la chilii și colibe. Și era multă îndestulare în Sfîntul Munte și multă pace. Dar de la schimbarea calendarului a intrat dihonia între toți.

— Ați cunoscut pustnici și călugări sporiți în Sfîntul Munte?

— Erau mulți călugări cuvioși pe atunci în Athos, dar fugeau de oameni și trăiau necunoscuți, prin chilii, prin colibe și peșteri. Și mureau acolo singuri, numai cu Hristos și cu cîte un ucenic lîngă dînșii. Ei, ce era atunci Sfîntul Munte! Adevărată grădină a Raiului. La tot pasul unde mergeai întîlneai un călugăr, un pustnic rugîndu-se, un schivnic făcînd metanii, o chilie, un schit, o lavră. Iar cînd sunau clopotele în sărbători, răsuna tot muntele de se auzea pînă departe pe mare . . .

— Cîți ani ai trăit la Sfîntul Munte, părinte Vasian?

— Am trăit de toți 14 ani, pînă în 1924. Pînă atunci însă am mai venit de două ori în țară. Mă trimiteau părinții să aduc alimente de la metoace. A treia oară însă, cînd am venit, nu m-am mai putut întoarce la Prodromul din cauza stilului. Am stat cîțiva ani la Schitul Darvari în București, dar degeaba. Nu mă mai primeau cei din Athos. Atunci m-am dus la via Prodromului de la Țifești-Panciu, unde era cu răspunderea părintele Evghenie Dumitrescu, călugăr cu viață sfîntă.

Mi-aduc aminte, a venit odată la noi, la metoc, părintele exarh. Eram noi vreo zece călugări, toți formați de părintele Evghenie. Și a zis exarhul: „Părinte Evghenie, m-am gîndit să recomandăm pentru preoție pe părinții Daniil și Elefterie. Sînt buni să slujească la biserică, unde este nevoie. La vie s-or mai găsi alții. Ce zici sfinția ta"? Iar el a răspuns: „Apoi de aici de la vie ați găsit călugări pentru preoție, părinte exarh? De ce nu căutați în mînăstiri că sînt destui? Aici sînt adunătură, ca la vie". Și a plecat mîhnit părintele exarh. Iar după plecarea lui ne-a zis părintele Evghenie: „Părinților, feriți-vă de preoție. Preoția este taină înfricoșată, de care trebuie să dai greu răspuns la judecată, în fața lui Hristos. Preotul trebuie să aibă viață sfîntă. Doar ați citit că puțini din preoți se mîntuiesc!"

— Cîți ani ați trăit la Schitul Darvari?

— După război am fost din nou chemat la Schitul Darvari, de părintele egumen Simeon Ciumandra, și am trăit permanent 20 de ani. Iar după ce s-a desființat schitul am fost trimiși cu toții aici, la Cernica.

— Nu vă pare rău că nu sînteți în Sfîntul Munte?

— Da, am dorit să mă întorc înapoi ca să mor acolo, dar nu s-a putut. Cred că așa este voia lui Dumnezeu. Am auzit că și acolo este tare greu. Nu au preoți, nici călugări destui, că nu vor grecii să mai primească.

— Aici, la Mînăstirea Cernica, cum vă simțiți duhovnicește?

— Foarte bine, cu rugăciunile Maicii Domnului și ale Sfîntului Calinic. Am mare mîngîiere la biserică. Iau parte zilnic la toate slujbele. Cred că Sfîntul Calinic se va ruga și pentru mine! La chilie mă rog mai puțin. Zic mai mult „Doamne Iisuse". Că am slăbit, părinte, nu mai pot ca odată!

— Cum vă împărtășiți?

— O dată la trei săptămîni.

— Mai puteți citi Psaltirea la chilie?

— Cum să nu, părinte! Psaltirea este cartea noastră de rugăciuni, a călugărilor. Zilnic trebuie să o citim. Dar eu păcătosul, tot mai rar citesc în ea. Iaca, moartea vine, și eu nu mă mai pocăiesc. Vasian tot Vasian rămîne!

— Cum vă simțiți cu sănătatea?

— Sînt tot mereu bolnav, părinte. Inima, inima mă ține . . . Uneori nici nu mă pot scula din pat. Dar boala este foarte bună pentru călugări. Mai ales la bătrînețe. Ți-aduce aminte de moarte, te pregătește de drum, îți aduce umilință. Boala este un dar pentru bătrîni. Îi mai rău cînd mori așa, fără veste și nepregătit.

— Părinte Vasian, de ce fapte bune are mai multă nevoie călugărul înainte de moarte?

— De toate faptele bune are nevoie; dar cel mai mult are nevoie să fie spovedit și împărtășit cît mai des cu Trupul și Sîngele Domnului. Aceasta-i toată nădejdea noastră.

— Și altceva ce mai faceți, părinte Vasian?

— Dă, tată, mai nimic nu mai fac. Aștept și eu ajunul Crăciunului! În curînd vine Domnul să mă ia și mă căiesc că nu m-am pregătit. Mi-a dat Dumnezeu tinerețe și sănătate, și călugărie, și viață lungă ca să mă pocăiesc . . . Dar Vasian tot Vasian a rămas!

— Lasă, părinte Vasian, că are Dumnezeu grijă de sfinția voastră!

— Dă, tată. Eu m-am dat cu totul în mîinile Lui. Facă El cum o ști cu mine păcătosul. Numai să mă mîntuiesc. Mare milă a făcut Dumnezeu cu mine, tată! Mi-a dat boală ca să văd cum este suferința, m-a adus aici, la Sfîntul Calinic, mi-a pus piedică să nu mai merg în Sfîntul Munte . . . De toate mi-a dat. De-acum, sfîrșitul cel bun!

— Spuneți-mi, părinte Vasian, după atîția ani de trăire în mînăstire, simțiți în suflet bucurie duhovnicească?

— Da, părinte! Am uneori mare bucurie în suflet. Mă mîngîie darul Duhului Sfînt. Alteori am mai puțină bucurie. Atunci mă simt mai pustiu, mai împietrit. Și mă amărăsc și mă ocărăsc singur, cum de stau așa. Că iaca, moartea este la ușă . . .

— Părinte Vasian, aveți nădejde că ne vom întîlni împreună cu toții, dincolo, în rai?

— Da, părinte — a răspuns bătrînul cu fața luminată — am mare nădejde că ne vom mîntui! Și cred că ne vom întîlni cu toții, acolo, în fața Domnului nostru Iisus Hristos!

— Tare ar fi fost bine, părinte Vasian, să fi fost preot! Ajutați și pe alții la mîntuire.

— N-am fost vrednic, părinte, de aceea n-am primit preoția.

— Ce credeți, este păcat dacă un călugăr nu primește preoția din evlavie?

— Nu, nu-i păcat. Dacă cineva se simte vrednic, s-o primească. Însă noi nu facem nici cele ale călugăriei, dar pe cele ale preoției oare o să le facem?

— Vă mulțumesc, părinte Vasian, de aceste frumoase sfaturi. Acum, vă rog, dați-mi și mie un cuvînt de folos înainte de plecare.

— Dar pînă acum ce am făcut? N-am spus tot cuvînt de folos? — a răspuns părintele Vasian zîmbind cu bunătate. Cel mai scump lucru pe pămînt este mîntuirea. Pe aceea să n-o pierdem, că atunci degeaba ne-am mai născut. Mîntuirea, tată, mîntuirea să n-o pierdem, că am pierdut totul!

— Care este fapta bună cea mai de folos pentru călugări?

— Rugăciunea, părinte! Rugăciunea este cea mai importantă faptă bună a călugărului. Mirenii cresc copii, au destule griji. Ei se mîntuiesc prin necazuri, iar călugării prin rugăciune. Asta este grija noastră: să slăvim permanent pe Dumnezeu. Este o rugăciune mică, dar care are mare putere pentru călugări. Adică să zici mereu „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul". Zi mereu rugăciunea asta și de toată primejdia te va scăpa. Încolo, păzește rînduiala călugărească cu sfințenie și ostenește-te să faci fapte bune, acum cînd poți, nu cînd vei fi bătrîn și neputincios ca mine.

— Vă mulțumesc, părinte Vasian pentru toate. Sper să mai vin pe la sfinția voastră.

— Să vii, tată, să mai vii pe la mine, că sînt și eu singur . . . Ai mei toți au murit. Cînd îți mai aduci aminte, pomenește-mă și pe mine la rugăciunile sfinției tale, că n-are cine mă pomeni după moarte. Așa, părinte, să ne pregătim întotdeauna de moarte, că iată, „securea stă la rădăcina copacului" ! Lasă mînia, lasă cearta , lasă averea, lasă toată slava lumii acesteia, ca să nu pierdem pe Domnul!

— Binecuvîntați și mă iertați, părinte Vasian! Apoi, sărutîndu-i mîna, am ieșit din chilie, iar bătrînul mi-a răspuns:

— Domnul, tată, și Maica Domnului să te binecuvînteze! Ia de la mine această icoană și fotografia mea, să-ți aduci aminte de mine! . . .

Apoi, petrecîndu-mă pînă în prag, venerabilul părinte Vasian, luminat la față și alb la plete ca un patriarh de demult, s-a rezemat de ușă și, ridicîndu-și mîna dreaptă spre cer, mi-a repetat ultimele sale cuvinte:

— Mîntuirea, tată, mîntuirea sufletului! Pe aceea să n-o pierdem că nu avem ce da în loc!

* * *

După cîteva luni m-am dus din nou la Cernica, să mă închin la Sfîntul Calinic și să mai vorbesc cu părintele Vasian. I-am găsit chilia încuiată.

— Unde este părintele Vasian?

— S-a dus, părinte, la Domnul! Îl găsiți în cimitir, la Sfîntul Lazăr . . .

Am trecut în ostrovul Sfîntului Nicolae, singur și abătut de gînduri. Unde este bunul părinte Vasian? În care ceată de drepți se află sufletul său? Dacă mai trăia, cîte cuvinte de folos mi-ar fi mai dat! . . .

Cu aceste gînduri am intrat în cimitirul mînăstirii de la Sfîntul Lazăr. Peste lac, peste ostrov, peste mine bătea un vînt rece de noiembrie. Lîngă biserică am găsit un mormînt simplu, proaspăt, pe a cărui cruce de lemn scria:

MONAHUL VASIAN OPRIȘAN
n. 1888 — † 21 septembrie 1972

Dumnezeu să te odihnească cu sfinții, părinte Vasian!

MONAHIA ARCADIA RĂDULESCU

Mînăstirea Pasărea

(1885—1973)

Cea mai vîrstnică călugăriță și cu cea mai lungă vechime din Mînăstirea Pasărea este maica Arcadia Rădulescu. Aceasta o spun numeroși credincioși, o știu maicile din mînăstire și o dovedește însuși chipul palid, sever și brăzdat de riduri al maicii Arcadia. Însă, cel mai bine cunoaște viața sfinției sale și ar putea da mărturie despre ea, maica Steliani Cherciu, ucenica bătrînei călugărițe.

Maica Arcadia este tipul călugăriței de cîmpie, extrem de modestă, mai puțin comunicativă, individualizată, trăsături specifice mai ales mînăstirilor din Țara Românească. Sfinția sa nu știe sau, mai bine zis, nu găsește de folos să ne spună cîteva momente mai importante din viața sa de mînăstire. În schimb știe să trăiască călugărește, să se roage, să se mărturisească, să crească ucenice, să fie întotdeauna prezentă la sfînta biserică. Și de fapt aceasta este caracteristica întregului monahism ortodox. Un monahism al tăcerii și al rugăciunii, al smereniei și al faptelor;

iar nu un monahism al vorbelor. Un monahism al comuniunii duhovnicești, format în chilie, sub epitrahilul duhovnicului, în jurul părinților bătrîni, în atmosfera intimă de familie spirituală. De aici și profunzimea, afecțiunea, modestia și intimitatea monahismului nostru. De aici și greutatea de a comunica cu părinții, de a afla cîteva momente din viața lor. O asemenea întrebare li se pare nefirească, jenantă chiar. Și dacă nu uităm că fiecare călugăr are nevoința lui, măsura lui, luptele lui, bucuriile lui, diferite de ale celorlalți, pe care le cunoaște doar duhovnicul, trebuie să înțelegem cît de anevoie este să vorbești cu un călugăr, mai ales despre viața și ostenelile lui personale. Despre probleme intime, duhovnicești, călugării nu discută niciodată între ei, decît numai cu bătrînii și duhovnicii. Iar dacă voiești totuși să afli cîte ceva, reușești numai dacă știi să te apropii de inima lor și să primești atît cît ți se dă. Sînt inimi care ți se deschid mai mult, și inimi care se deschid numai pentru Hristos.

Or, maica Arcadia este tocmai din rîndul călugărilor tăcuți, care nu-și comunică sufletul decît lui Dumnezeu și duhovnicului. Asta nu înseamnă că sfinția sa nu iubește oamenii, florile, cerul senin, slujbele frumoase. Ba, se vorbește că maica Arcadia are un deosebit cult al icoanelor, al icoanelor vechi de secole, care aduc pînă la noi și păstrează cel mai fidel parfumul evlaviei străbune. Maica Arcadia caută și prețuiește asemenea icoane uitate prin poduri, sau nebăgate în seamă prin case, pe care le spală de fum, le curăță, le sărută, le împodobește cu bunăcuviință și le așază în chilia sfinției sale ca într-o biserică. Apoi le tămîiază din vreme în vreme, își deschide Ceaslovul înaintea lor și își face sfînta rugăciune.

Este una din bucuriile ei, din marile ei bucurii duhovnicești. Trebuie să văd icoanele maicii Arcadia! Bat ușor în ușă. Iese în prag o maică bătrînă, mică de statură și binevoitoare. Este maica Steliani, ucenica ei.

— Pe cine căutați?

— Vreau să văd pe maica Arcadia și icoanele sfinției sale.

— Poftiți, părinte, în chilia din dreapta. Maica vine imediat.

O chilie curată ca un potir de cristal, cu miros de flori, de tămîie și fructe coapte și cu rafturi pline de icoane vechi, împodobite cu rame și ștergare, ca un mic altar mînăstiresc. Este chilia maicii Arcadia. Pe masă, Ceaslovul și Psaltirea; alături, metaniile și ochelarii stau în așteptare. Totul este curat, primenit și binecuvîntat. O ordine ce se impune și care exprimă, desigur, ordinea duhovnicească, curăția sufletească a maicii Arcadia.

Lipsește numai maica Arcadia. Apoi se deschide o ușă și pășește încet înlăuntru o călugăriță bătrînă și înaltă cu chipul sobru și auster.

— Maica Arcadiă? Binecuvîntați-mă, maică Arcadia!

— Domnul, părinte. Arcadia, păcătoasa!

— Am venit să vă vedem icoanele acestea frumoase și vechi. Cum le-ați adunat?

— Da, părinte, îmi plac mult sfintele icoane. Nu pot să văd chilia goală. Parcă mă simt singură. M-am învățat cu ele. Le-am găsit mai mult ocazional, pe la rude, prin podul unei case, la oameni care voiau să le vîndă sau moștenire de la maicile mele, care mi-au lăsat casa.

— Sînt destul de vechi, mi se pare.

— Cea mai veche este icoana aceasta a Maicii Domnului din secolul XVII. Apoi cealaltă, cu Sfîntul Nicolae, din același secol. Celelalte sînt din secolele XVIII și XIX. Am icoane vechi și în chilia de alături a maicii Steliani. În total sînt peste cincizeci de icoane vechi, afară de altele și mai frumoase, pe care le-am donat mînăstirii, anul trecut.

— Mai vine în vizită Prea Fericitul pe la Pasărea?

— Vine mereu cu șantierul acesta, pînă s-o termina. A venit în anul acesta în februarie. Și Prea Fericitul, ce bun este cu noi! Un adevărat părinte! Cînd am auzit că vine, am rămas uimită. De abia se vindecase puțin de gripă. Nici nu știa doctorul de asta. Numai s-a urcat în mașină și a venit pînă vizavi, în pădurea „Pustnicul", că pe dincoace nu se putea veni. Apoi s-a urcat în barcă și a traversat lacul la mînăstire. Și era o zi rece, și bătea un vînt de te lua din loc. Noi am ieșit cu tot soborul pe malul lacului, dincoace, și îl așteptam. Barca se legăna de valuri în toate părțile, iar Prea Fericitul stătea în barcă, îmbrăcat în alb, parcă era o lebădă! Două maici sunau clopotele, iar noi toate cîntam „Cuvine-se cu adevărat" și ne rugam pentru el, ca să ajungă cu bine la mînăstire. După ce ne-a binecuvîntat, a vizitat șantierul, a stat puțin la stăreție și a plecat. L-am petrecut toate pînă la marginea lacului, am pus un covor în barcă și în timp ce Prea Fericitul se depărta pe lac, noi cîntam „Apărătoare Doamnă".

— Maică Arcadie, aveți 90 de ani?

— Aproape, părinte. Am 88. Născută în 1885.

— Sînteți de multă vreme la mînăstire?

— Din anul 1891, cînd eram numai de șase ani. Părinții mei erau de aici, dintr-un sat de cîmpie. Ei ar fi vrut să mă dea la școală, că aveam rude din neam mare. Dar Dumnezeu a rînduit altfel pentru mine. O rudă a familiei noastre era călugăriță, aici la Mînăstirea Pasărea, și m-a cerut de la părinți, să mă crească la mînăstire ca ucenică și moștenitoare.

Așa am ajuns la Pasărea. Și am crescut aici, tot în casa aceasta pe care o vedeți. Am învățat școală în satul de alături, iar maicile m-au învățat slova veche, cititul la Ceaslov, tipicul la biserică. M-au învățat să mă rog, să-mi fac canonul, să tac întotdeauna, să fac ascultare. M-au învățat să țes, să împletesc, să cos și să laud neîncetat pe Dumnezeu.

— În ce an v-ați călugărit, maică Arcadie?

— În anul 1903, părinte. Iată sînt 70 de ani de atunci. Au trecut repede. Nici n-am sperat că o să ajung pînă acum. Am fost tot timpul slabă și firavă. După ce maicile mele au plecat din lumea aceasta, am rămas eu cu răspunderea casei. A fost bine că am avut tot timpul, din 1900, pe maica Steliani. Am trăit amîndouă în casa aceasta 73 de ani! Ne-am împăcat foarte bine. Ne rugam amîndouă, mergeam la biserică, lucrăm la atelierul de covoare, ne ajutăm una pe alta. Este greu, părinte, singură. Mai ales la boală și bătrînețe.

— Mai aveți și alte ucenice?

— Mai am o ucenică, tot Arcadia o cheamă. Este de vreo douăzeci de ani la mine. Foarte evlavioasă și bună. Ea duce greul și osteneala casei. Lucrează la ateliere. Ba mai am, părinte, o ucenică tînără, venită de cîteva zile. Este din Maramureș. E bine, părinte, să-i dați un sfat, să fie cuminte și să iubească pe Hristos. Vină, soro, încoace să te vadă părintele !...:

— Maică Arcadie, ce ascultări mai importante ați avut în mînăstire în cei 82 de ani?

— Eu n-am făcut mai nimic în mînăstire, părinte. N-am fost nici cîntăreață la strană, că nu am voce. N-am fost nici în conducerea mînăstirii. N-am fost nici la ateliere. Am făcut ascultare maicilor și mi-am căutat de călugărie.

— Ba ai fost, totuși, paraclisieră la biserică mulți ani — adaugă maica Steliani, cu o voce blîndă.

— Bine că v-ați căutat de călugărie, maică Arcadie. Acesta este cel mai mare lucru. V-ați închinat viața, tinerețea, sufletul lui Hristos și Îi slujiți cu smerenie duhovnicească de aproape 90 de ani! O adevărată jertfă a dragostei de Dumnezeu. Ați cunoscut în mînăstire călugărițe bune, sporite în viața duhovnicească?

— Au fost, părinte, dar nimeni nu știa viața lor. Am cunoscut maici bune, nevoitoare, nelipsite de la biserică, tăcute, cu rugăciunea pe buze tot timpul. Eu însă nu știu să povestesc. Fiecare caută să-și ascundă viața sa, ca să nu-și piardă plata.

— Maică Arcadie, nu știți de ce se cheamă pădurea de alături „Pustnicul"? Poate o fi trăit vreun călugăr pustnic în pădurile acestea?

— Din bătrîni am auzit că ar fi trăit aici un mare călugăr pustnic, cred că înainte de întemeierea Mînăstirii Pasărea. Nu se știe numele lui și locul unde s-a nevoit.

— Știți poate cum a luat ființă Mînăstirea Pasărea?

— Am citit în istoricul mînăstirii că două sau trei călugărițe s-au dus în anul 1813 la starețul Mînăstirii Cernica, arhimandritul Timotei, și l-au rugat să le facă și lor un mic schit în pădurile acestea. Starețul Timotei a pornit cu ele și cu încă un părinte încoace, prin desișul codrului.

Pe cale, tot timpul i-a însoțit o pasăre, care zbura din copac în copac și ciripea. Cînd au ajuns în locul acesta, pasărea s-a așezat pe un stejar bătrîn și ciripea tare. La tulpina stejarului era și un mușuroi de furnici. Atunci starețul Timotei, îndemnat de Duhul Sfînt, a înfipt aici toiagul său în pămînt și a zis: „Aici să fie altarul bisericii!" Apoi a binecuvîntat locul acesta și a zis către maici: „Să vă înmulțiți ca furnicile!". Era în anul 1813. Și îndată oamenii au început să taie pădurea, că nu era pe atunci poiană, și au făcut o biserică din lemn. Iar de la pasărea aceea i s-a spus primului schit „Pasărea".

— Maică Steliani, de cînd sînteți în mînăstire?

— Cuvioase părinte, din anul 1900. Eu sînt din părțile Tîrgoviștei, născută în 1891. Cînd eram de 9 ani, m-a luat o rudă a noastră, care era maică aici la Pasărea, și așa am venit la mînăstire. De atunci am intrat în chilia aceasta și am trăit aici permanent pînă astăzi. Sînt cu șase ani mai mică decît maica Arcadia.

— V-ați împăcat bine, amîndouă, atîția ani de zile?

— Avem 73 de ani de cînd trăim împreună în aceeași casă dar o dată nu ne-am certat. Ne rugăm împreună, mîncăm împreună, lucrăm la un loc, mergem la biserică și dăm slavă Domnului. Eu am învățat întotdeauna să mă supun, să ascult, să întreb și să-mi tai voia mea. Și dacă este ascultare, este și dragoste, este și pace.

— Ați mai vizitat și alte mînăstiri, de cînd sînteți la Pasărea?

— Nu, cuvioase părinte, n-am plecat nicăieri. De aproape optzeci de ani de cînd trăim la Pasărea, n-am vizitat alte mînăstiri. N-am avut timp. Și nici n-am simțit nevoia. Am avut tot ce ne trebuie — biserică, preot, chilie, și am fost mulțumite. Ce folos ai dacă vezi?

— Maicilor, dați-mi un cuvînt de folos duhovnicesc!

— Sfinția voastră dați-ne cuvînt de folos. Noi așteptăm de la sfinția voastră, că și noi căutăm și avem nevoie.

— Apoi, să trăiți tot așa în dragoste și ascultare pînă la sfîrșitul vieții și nădăjduiesc că veți fi și dincolo împreună, cum ați fost și pe pămînt. Vă mulțumesc, maicilor, de toată dragostea și de tot ce mi-ați povestit.

— Vă mulțumim și noi de vizită. Mai poftiți!

MONAHIA DOROTEIA BĂRBIERU

Mînăstirea Pasărea

(n. 1911)

— Ați fost pe la maica Doroteia? mă întreabă maica Arcadia.

— Nu încă. Nici nu știu unde își are chilia.

— Ar fi bine să vă duceți. Mergeți la dreapta, pe lîngă biserică, și numaidecît dați de chilia ei. Aproape de cimitir.

Fac ascultare. Întîi mă închin în biserică. Apoi merg în cimitir. Aici, cruci mai noi și mai vechi, de demult. Morminte, flori și tăcere. Atîta tăcere și pace în acest cimitir! Aici dorm sute de călugărițe, care s-au rugat în smerenie și au adormit în pace. Multe din numele lor s-au șters de pe cruci. Multe din oasele lor s-au risipit în pămînt. Multe din ostenelile lor s-au uitat, odată cu numele și pomenirea lor. Sînt rugătoarele Domnului de aproape două secole. Sînt miresele lui Hristos care I-au închinat tinerețea, fecioria, dragostea, viața. S-au trudit pentru El pe pămînt. Acum se odihnesc în lumina Lui. L-au slăvit printre oameni. Acum Îi cîntă veșnic în cer. Doamne odihnește cu drepții pe smeritele Tale roabe!

Cu gîndul la cei adormiți, bat în ușă maicii Doroteia. O călugăriță smerită și binevoitoare îmi deschide.

— Maica Doroteia? Binecuvintează!

— Domnul, părinte. Doroteia, păcătoasa. Poftiți!

Aceeași casă ospitalieră, curată, plină de icoane, de flori și de soare, ca în toate mînăstirile de maici.

— Maica Arcadia mi-a vorbit de sfinția voastră.

— Da, maica Arcadia este cea mai vîrstnică din Mînăstirea Pasărea. O călugăriță bună.

— Sînteți de mulți ani în mînăstire, maică Doroteia?

— Din anul 1929, părinte. Aveam 15 ani atunci.

— Ați venit direct la Mînăstirea Pasărea?

— Ei, părinte, povestea mea este cam lungă... Stați oleacă jos, gustați un pahar de apă și să vă povestesc. Noi sîntem de loc de la Bîrlad. Am fost șapte frați. Tata ne-a murit în războiul din 1916. Mama a murit și ea, după un an de suferință. Eu eram doar de cîțiva anișori. Nu mai țin minte părinții. Cel mai mic din copii a murit, doi din frați sînt căsătoriți în sat, iar ceilalți patru sîntem la mînăstire.

— Și cum ați venit la mînăstire, maică Doroteie?

— Să vă povestesc. Eu am fost crescută de mică de către o mătușă a noastră, că eram toți copiii pe drumuri. Mătușa stătea la țară. Pășteam vitele, lucram la cîmp. La școală n-am învățat de copilă, că n-avea cine umbla cu vitele. Cînd eram de nouă ani, au venit prin sat două maici cu Sfînta Icoană, că era mare secetă. Cînd le-am văzut îmbrăcate în negru, mă gîndeam singură: Ce sînt acestea? Să fie Maica Domnului? Da' de ce sînt două? Maica Domnului este numai una. Și am întrebat pe mătușa: „Cine sînt acestea?" „Ei, fetiță, acestea sînt maici de la mînăstire". „Da' ce fac ele la mînăstire?" „Se roagă, fetiță, pentru toată lumea". „Mă duc și eu la mînăstire! Mă duc și eu, mătușică, la mînăstire!" Și mă țineam

de maicile acelea. M-am apucat de hainele lor și nu voiam să mă las de ele. Iar maicile, ca să scape de mine, mi-au zis: „Lasă, Marie, nu plînge. Rămîi acasă și ne așteaptă. O să mai venim noi pe aici să te luăm la mînăstire. Acum mergem cu Sfînta în altă parte . . . "

Eu le-am crezut și am rămas la mătușa. Nu mai puteam de bucurie. În toată ziua ieșeam la portiță, mă uitam pe drum să văd: nu vin maicile să mă ia la mînăstire? Uneori întrebam pe oameni: „N-ați văzut două maici de la mînăstire?" „Nu, fetiță, n-am văzut!"

Nu mai aveam liniște. Fiind copilă, am început să-mi fac hăinuțe negre. Pe cap îmi puneam o pînză neagră, așa cum am văzut la maici. Dar maicile n-au mai venit ani de zile prin satul nostru. Mătușa nu voia să mă lase la mînăstire. Cînd aveam 14 ani, m-a dat tocmai în orașul Corabia la o patroană să învăț croitoria. Eram singură, fără părinți, departe de frații mei. Munceam și plîngeam toată ziua. Am stat acolo doi ani. Între timp aud că fratele meu cel mai mare, Petru, s-a dus la mînăstire, la Ghighiu. I-aș fi scris, dar nu știam carte. Am început singură să învăț a citi și a scrie, după abecedar. Apoi i-am scris la mînăstire prima mea scrisoare. Cînd am primit răspuns, plîngeam de bucurie: „Știu de-acum să scriu și să citesc!" Un dor de mînăstire mă chinuia mereu. Într-o zi mi-am luat bagajul și am plecat la Mînăstirea Ghighiu, unde era călugărit deja fratele meu Pimen. „Părinte Pimen, pot să stau și eu aici în mînăstire?" „Nu se poate aici, fetiță. Numai la mînăstire de maici. Aici sînt călugări". „Du-mă la o mînăstire de maici!"

Părintele a tocmit o căruță și m-a dus la Mînăstirea Țigănești. M-a încredințat maicilor Teofana și Magdalena, pe care le cunoștea puțin. După ce a plecat părintele, m-a apucat un urît grozav. Presimțeam ceva rău. Nu mai puteam sta în Mînăstirea Țigănești. Părintele a fost nevoit să mă aducă aici, la Pasărea. Era în vara anului 1929. Am fost dată ucenică la o maică bătrînă. Stătea aici în dosul mînăstirii. Am răbdat la dînsa douăzeci și șapte de ani. Însă sînt mulțumită că mi-a dat Domnul sănătate și răbdare să fac ascultare. Apoi bătrîna a murit și eu mi-am făcut chilie aici. Era o casă veche pe care noi am reparat-o. Și din anul 1956 trăiesc aici, în chilia asta.

— În ce an v-ați călugărit, maică Doroteie?

— În 1937, părinte. Apoi m-a luat, împreună cu alte maici, la Școala Sanitară de Cruce Roșie, din București. Am stat patru ani și acolo și am suferit multe.

— Maică Doroteie, ați crescut ceva ucenice în mînăstire? Sfinția voastră, care ați trăit atîția ani în mînăstire, aveți experiență cum trebuie să creșteți o soră de mînăstire.

— Am crescut, părinte, cîteva, dar n-am prea avut parte de ele. După ce le formam puțin, mi le lua; pe unele la stăreție, pe altele la ateliere, pe altele la obște. Însă am mare dragoste să primesc fete și să le cresc duhovnicește, cu toate că nu sînt mai odihnită. Tot eu trebuie să am grijă de ele, să le supraveghez întotdeauna, să le deprind cu rînduiala călugărească, să le fac de mîncare. Căci ele nici nu știu, nici nu au vreme, că trebuie să lucreze zilnic la ateliere și la obște.

— Este bine, maică Doroteie, să creșteți cît mai multe ucenice, să le formați, să le învățați frica de Dumnezeu, că acestea vor rămîne după sfințiile voastre și vă vor pomeni după moarte.

— Părinte, aveți dreptate. Dar tare se mai cresc greu! Tineretul acum nu mai are rîvnă și dragoste de mînăstire ca înainte. Toate vor haine bune, vor salariu, caută pensie, nu au multă răbdare. Mai mult trebuie să rabzi tu de la ele, decît ele de la tine. Se supără repede, îți răspund împotrivă . . .

— Da, maică. Așa au crescut acasă. Părinții, poate nu le-au vorbit de Hristos, nu le-au dat un cuvînt bun, o carte sfîntă să citească. De unde să știe? De unde să învețe? De aceea vă trebuie mai multă răbdare și iscusință pentru formarea lor. Este și aceasta o jertfă. Trebuie să facem și noi ceva pentru Hristos. Să lăsăm pe cineva în urma noastră.

— Cîți duhovnici aveți?

— Sînt doi. Fac liturghia zilnic și toată pravila după rînduială. Duminica mai vin și credincioși. Se ține predică și se cîntă foarte frumos. Avem maici renumite în psaltichie.

— Maică Doroteie, sînteți patru frați la mînăstire?

— Da, părinte. Primul este părintele Pimen, cel mai mare dintre frați. El a intrat la Ghighiu. Apoi a făcut Seminarul din Cîmpulung Muscel, al orfanilor de război. El l-a adus la Seminar și pe al doilea frate, părintele Nifon, care acum este duhovnic, aici, la Pasărea. Apoi urmez eu și ultimul este părintele Dorotei de la Schitul Cetățuia-Muscel. El este mai mic. A stat cu părintele Pimen la Cetățuia douăzeci de ani. Era numai călugăr. Iar de vreo cîțiva ani l-a făcut și pe el preot. Acum toți sînt preoți și slujesc Sfînta Liturghie. Părintele Pimen ne-a adus pe toți la mînăstire și ne-a crescut . . .

— Maică Doroteie, ai vizitat și alte mînăstiri?

— Nu, părinte. N-am vizitat nici o altă mînăstire. Am stat tot timpul pe loc. Din 1929, de cînd am venit la Mînăstirea Pasărea, n-am fost decît numai la frații mei de la Schitul Cetățuia, de cîteva ori. Mai ales la hram, ca să le ajut. Încolo nu am vrut să umblu pe drumuri, că nu-i călugărește. Nici salariu și pensie n-am căutat, și Dumnezeu a purtat tot timpul grijă de mine.

— Maică Doroteie, ați avut la Mînăstirea Pasărea vreun duhovnic mai renumit?

— Am avut pe părintele arhimandrit Mina Prodan de la Mînăstirea Neamț. A stat aici douăzeci de ani. Era renumit în părțile acestea. Venea multă lume la el, la mărturisire. Sfătuia foarte frumos și ținea predică regulat în biserică. Mulți veneau din București numai să-i asculte predica. Mustra pe față păcatul.

— Vă mulțumesc de toate, maică Doroteie. Dumnezeu să vă dea sănătate și cît mai multă rîvnă duhovnicească, ca să slăviți mereu pe Dumnezeu și să vă rugați pentru toată lumea!

— Ne rugăm, părinte, că pentru aceasta stăm la mînăstire!

MONAHIA ISIDORA MĂRUNȚELU

Mînăstirea Ciorogîrla

(n. 1916)

În fiecare mînăstire sînt călugări care comunică și călugări care tac. Călugări care fug de oameni pentru Dumnezeu și călugări care iubesc pe oameni, tot pentru Dumnezeu. În orice obște mînăstirească întîlnești cîte un călugăr mai deschis la suflet, mai comunicativ, care odihnește pe ceilalți, care știe să-i împace pe toți, să le slujească la toți, să se smerească înaintea tuturor. Aceștia sînt călugării cei mai iubiți atît de părinți, cît și de mireni. Toți întreabă de dînșii, se simt bine în prezența lor, le păsesc pragul chiliei, le destăinuiesc necazurile și cer de la ei un cuvînt, un sfat, o rugăciune. Ei sînt mai senini la față și mai deschiși la inimă, pentru că în sufletul lor se odihnește duhul dragostei lui Dumnezeu.

Un asemenea suflet binecuvîntat, senin și plin de dragoste are și maica Isidora Mărunțelu din Mînăstirea Ciorogîrla. O cunoaște toată obștea. O știu credincioșii de prin sate. O caută pelerinii care ajung pînă aici. O iubesc toate maicile și fiecare întreabă de dînsa. Pentru că sfinția sa poartă în inimă o bunătate deosebită, o bucurie a Duhului Sfînt care se revarsă în afară, o lumină neprihănită care iradiază fața, privirea și graiul. Oricînd și oriunde o găsești în pace și mulțumire sufletească. Pentru ea călugăria este o adevărată binecuvîntare. Iar mînăstirea nu este doar un loc de ispășire a păcătoșilor, ci o casă sfîntă a lui Dumnezeu, plină de soare, de flori, de bucurie, de cîntări și dor de viață, unde fiii cei mai aleși ai neamului nostru se roagă lui Hristos pentru ei și pentru lume.

Soborul călugărițelor, pentru maica Isidora, nu este o adunare oarecare de femei îmbrăcate în haine negre. Ci o familie duhovnicească, de mame și fecioare, care roșesc în fața oamenilor și ard ca niște făclii înain-

tea sfintelor icoane. Un buchet de flori și spice de grîu coapte în soare, închinate, ca o zeciuială a neamului la picioarele lui Hristos. Pentru sfinția sa, Biserica Domnului este un altar divin de jertfă supremă, în care suflete curate, fiice de țărani și fecioare neprihănite, jertfesc Mirelui Hristos fecioria lor, tinerețea lor, rugăciunile lor, speranțele, bucuriile, gîndurile și toată dragostea inimii lor.

Iată pentru ce maica Isidora este întotdeauna senină la suflet și gata să primească pe fiecare. Iată pentru ce cuvintele ei te liniștesc și-ți picură în inimă o pace de taină. Poate tocmai de aceea sfinția sa iubește pe toți și este iubită de toți. Poate tocmai pentru aceea maicii Isidora îi plac atît de mult florile, mai ales cele de cîmp, îi plac teii înfloriți, albinele, grădina, vița de vie încărcată de roade, pomii, lanul de grîu legănat în vînt, izvoarele, oamenii, cerul și lumina soarelui.

Toate acestea mă îndeamnă să întreb de maica Isidora.

— O găsiți la biserică — mi se răspunde. Nu lipsește niciodată de la slujbă. Este o călugăriță bătrînică, ca de 65 de ani. Așteptați, că întotdeuna rămîne la urmă. Iar după vecernie o găsiți la chilie. Nu pleacă nicăieri.

Bat în ușa chiliei.

— Este acasă maica Isidora?

— Acasă, părinte. E dusă aproape, pe cîmp, să adune flori. Așa îi place sfinției ei. Vine îndată. Poftiți în chilie. Noi sîntem ucenicele ei și îi știm obiceiul.

O chilie mare, luminată de soare. De jur împrejur flori de tei, pojarniță, coada șoricelului și sunătoare, întinse cu grijă la uscat. Vine maica Isidora cu un braț de flori.

— Binecuvîntează, maică Isidora. Vă plac florile?

— Îmi plac, cuvioase, florile de cîmp. Am adus aici sunătoare, albăstrele de grîu, sînziene, nalbe, de toate. Avem flori și aici, în curte. Bujori, trandafiri, mușcate. Doar noi le udăm și îngrijim. Dar nu-mi place să le aduc în chilie. Sînt numai așa, de ornament.

— Maică Isidoră, sînteți de mulți ani în mînăstire?

— De trezeci și șase de ani, cuvioase. Sînt de aici, din partea Tîrgoviștei. Mi-a fost drag să slujesc lui Hristos.

— Ați mai stat și în alte mînăstiri?

— Nu, cuvioase. Am venit direct la Ciorogîrla și am stat permanent aici, cu mila Domnului.

— Ați cunoscut vreo călugăriță mai sporită în mînăstire?

— Am cunoscut, cuvioase. Unele chiar foarte bune. Dar eu nu le știu fundamentul vieții, că erau toate ascunse. Cea mai bună călugăriță pe care am cunoscut-o a fost maica Verona Becan (1886—1967), de loc din

Ardeal. Era schivnică. Sfinția sa întrecea pe toate celelalte cu nevoința călugărească. Mai ales cu tăcerea și rugăciunea lui Iisus. Ea nu iubea deloc vorba, multa povestire. Ne uimeam de tăcerea ei. Vorbea rar, numai cînd o întreba cineva, și foarte scurt. Da sau nu. Alt cuvînt nu scotea. Apoi, nu lipsea niciodată de la Sfînta Liturghie și de la cealaltă pravilă. În biserică stătea tot timpul în picioare, ca uimită. Permanent se ruga. Avea rugăciunea lui Iisus. Noi o observam cum își mișcă buzele încet. Nu cînta la strană, ci stătea deoparte la locul ei, cu privirea numai în jos și fața senină. Nimeni nu căuta s-o deranjeze, că ne cuceream de lucrarea ei.

Ce înțeleaptă era maica Verona! Ea strălucea ca o stea între noi. Lucram la înrămat icoane. Iar sfinția sa nu scotea un cuvînt toată ziua. Tot timpul își mișca încet buzele. Dacă avea nevoie de ceva la atelier, făcea semn cu mîna. La chilie, aud de la ucenica ei că se ruga aproape toată noaptea. Dormea două-trei ore. Carne nu mînca niciodată. Nici vin nu gusta. Mînca numai cît o pasăre. Se împărtășea la o lună cel mult. Maica Verona iubea mult cîntările la strană. Se hrănea din ele. Nu știu de ce pe mine, în chip deosebit, mă iubea. Cînd vedea că lipsesc de la strană, venea la mine și mă chema cu glas rugător: „Maică Isidoră, hai la biserică. Vino și cîntă la strană. Cînd cînți sfinția ta, parcă se umple biserica de lumină . . . " Obișnuia să mă laude puțin, ca să mă atragă la strană. Ce minunată și înțeleaptă era maica Verona! A decedat în virstă de 81 ani cu rugăciunea pe buze.

— Alteeva nu mai știți despre dînsa?

— Știe multe ucenica ei, dar nu vrea să povestească. Este tot așa de tăcută.

A mai fost o maică la noi, foarte sporită, Maica Melania Hurduc, de loc din județul Bacău (1892—1966). Ea în tinerețe a fost îngrijitoare de copii. Apoi a venit la Mînăstirea Ciorogîrla și s-a călugărit. Ce frumos ne povestea maica Melania din viața sfinției sale! Îi plăcea cel mai mult la biserică. Nu lipsea o dată de la pravila bisericii și mai ales de la Sfînta Liturghie. Era un suflet vesel, bărbătos, plin de curaj și de multă dragoste. Era foarte sfătuitoare și curată la inimă ca un copil. Pe toate maicile le îmbărbăta și le mîngîia. Nici una din mînăstire nu te întărea sufletește cu cuvîntul și pilda vieții ca maica Melania. La biserică, cea dintîi. La ascultare, plină de dragoste și îndemnătoare. Iar la chilie, știe Domnul cum se nevoia. Metanii multe, închinăciuni, pravilă, citirea Psaltirii și a Vieților Sfinților.

A avut un sfîrșit frumos, tot așa de frumos cum i-a fost și viața. S-a îmbolnăvit în luna februarie, 1966. Stătea mai mult în pat. Nu voia să meargă la doctor. Mă duceam des pe la sfinția ei. Într-o zi i-am zis: „Maică

Melanie, dă-mi un cuvînt de folos". Iar ea mi-a răspuns: „Maică Isidoră, două fapte bune cred că ne ajută cel mai mult la mîntuire: rugăciunea și milostenia. Să te rogi mereu lui Dumnezeu, cu toată credința și osîrdia, atît la biserică și ascultare, cît și la chilie. Apoi să faci milostenie la cei lipsiți. Măcar cît curge printre degete. Iar dacă ții degetele mai răsfirate să curgă mai mult este și mai bine. Și încă o faptă bună să mai faci: să nu spui niciodată minciuni că minciuna este de la diavolul. Cînd spui numai adevăr, ai pace și cu oamenii, și cu Dumnezeu".

— Maică Isidoră, povestiți-mi cum a murit maica Melania.

— M-am dus într-o zi, pe la 10 martie, la maica Melania. I-am dus ceva de mîngîiere. Sfinția ei stătea în pat. Era foarte senină la față și bucuroasă. La urmă m-a întrebat: „Maică Isidoră, cît mai este pînă la Buna-Vestire"? „Mai sînt două săptămîni, maică Melanie", i-am răspuns. „Să știi că atunci mă duc eu la Dumnezeu"! a zis ea plină de bucurie. Și așa s-a întîmplat. În noaptea de Buna-Vestire, după priveghere, maica Melania a adormit cu rugăciunea pe buze . . .

— Dar vreun duhovnic bun ați avut aici la mînăstire, maică Isidoră?

— Am avut un părinte duhovnic foarte bun. Îl chema ieromonahul Cleopa Ștefănescu (1890—1971). De loc, era din părțile Buzăului, iar cu metania, de la Mînăstirea Ghighiu. A venit la noi ca duhovnic în anul 1963, în decembrie. Și a adormit în Domnul la Sfintele Paști, în 1971.

— Ce nevoințe călugărești deosebite avea părintele Cleopa?

— Opt ani, cît a fost la noi preot și duhovnic, nu a jignit o dată pe nimeni, nu s-a mîniat pe cineva, n-a vorbit măcar un cuvînt de rău asupra vreunei maici, chiar dacă i-ar fi făcut cineva un rău cît de mare. Avea răbdare de martir și dragoste de oameni cum n-am mai văzut la nimeni. Răbda de la cel mic, răbda și de la cel mare, răbda de la mireni, răbda și de la maici, răbda și boale, și osteneală, și bătrînețe. Toate le răbda cu o tărie de mucenic. Nici nu ofta vreodată, nici nu se jeluia cuiva, nici nu făcea măcar aluzie, nici nu primea să-i amintească cineva de vreo persoană cum că l-a supărat, nici nu cîrtea, nici nu se mînia, nici nu judeca pe nimeni, nici măcar nu se întrista la față. Rămînea același în toate ispitele. Mereu cu privirea senină, blîndă, cu glasul potolit și plin de pace duhovnicească. A fost, pot să spun, un călugăr sfînt, un martir al mînăstirii noastre. Că au fost destui care l-au necăjit, iar sfinția lui nu punea la inimă nimic pentru dragostea lui Hristos.

— Cînd săvîrșea Sfînta Liturghie părintele Cleopa?

— De patru sau cinci ori pe săptămînă făcea Sfînta Liturghie. Lunea, marțea și joia, o făcea dacă se întîmpla și o sărbătoare. Așa cum se face și acum. Și slujea părintele Cleopa la biserică cu atîta dragoste și credință,

cum nu mai găsești astăzi. Avea 80 de ani, dar o dată nu ar fi spus că nu mai poate, că îl doare ceva.

Apoi, sfinția lui nu intra niciodată în chiliile maicilor. Nu venea nici pînă în prag. Ci ele veneau la sfinția lui să se spovedească sau să le citească ceva. Spovedania o făcea regulat în biserică, mai rar la chilie. Și nu le mustra la mărturisire, decît ușor le dojenea și le dădea canon cu înțelepciune. Veneau încă și mulți mireni. Mai ales copiii din sat îl iubeau tare mult, pentru că le dădea întotdeauna cîte ceva. Zilnic veneau copiii la el. Iar părintele dădea totul de pomană.

Cînd venea la sfinția lui cineva tulburat și-i spunea necazul, el îl mîngîia zicînd: „Rabdă, suflete, și nu te tulbura! Este acolo, în cer, o dreptate, este un scaun de judecată. Acolo toate se vor răsplăti"! Cînd venea la sfinția lui vreo maică sau creștină și-i cerea ceva, chiar dacă ar fi fost ziua sau noaptea, nu exista să n-o ajute cu milostenja și cu cuvîntul. Chiar dacă ar fi dormit în ceasul acela, se scula repede și cu mare dragoste o primea, o asculta, o miluia și o binecuvînta. Parcă îl aud și acum pe părintele Cleopa cum zicea: „Bine, suflete, nu se poate să pleci de la mine așa!" Și repede se scula, îți ieșea înainte, îți deschidea ușa, te primea în chilie, te mîngîia și-ți dădea ce aveai nevoie.

Am spus că la nici o maică nu intra în chilie. Numai la noi venea din cînd în cînd și ne zicea: „Mai vin, suflete, la sfinția ta, că în altă parte nu mă duc". O dată n-ar fi luat vorbă de cineva, de vreo soră că l-ar fi supărat cu ceva. Și era foarte sfătos bătrînul și liniștit. Pe fața lui se vedea o mare mulțumire sufletească.

Într-o zi l-am întrebat: „Cînd ați slujit aici prima Liturghie, cuvioase părinte Cleopa"? Iar părintele mi-a răspuns: „Suflete, la 4 decembrie 1963, de Sfînta Varvara, am făcut prima Liturghie aici. Iar la 6 decembrie am prăznuit pe Sfîntul Nicolae. Cu rugăciunile lor am primit putere de la Dumnezeu să slujesc opt ani neîntrerupt la Mînăstirea Ciorogîrla!"

Cînd avea 81 de ani, în Sîmbăta lui Lazăr, anul 1971, sfinția lui n-a mai putut veni la biserică. Paralizase. M-am dus la sfinția lui. Zăcea în pat. Nu mai putea vorbi. Dar m-a recunoscut. Două șiruri de lacrimi au început să-i curgă din ochi. M-am rugat pentru sfinția lui, am plîns și m-am întors la chilie. În Sîmbăta Mare a Sfintelor Paști părintele Cleopa Ștefănescu și-a dat sufletul în mîinile Domnului. A treia zi de Paști, l-am plîns tot soborul, l-am prohodit și l-am îngropat în cimitir. Nici după sfinția sa, nici înainte, n-am mai avut un duhovnic așa de bun și sporit în toate.

— Vă mulțumesc, maică Isidoră, de aceste frumoase învățături. Vă rog să-mi dați și mie un cuvînt de folos.

— Eu nu știu fundamentul vieții călugărești. Ce cuvînt de folos să vă dau eu, cuvioase? Că nici eu nu fac cele ale călugăriei. Noi nu mai sîntem rîvnitori la biserică, stăruitori la rugăciune, smeriți și tari în credință ca părinții noștri. Nu mai avem, cuvioase părinte, răbdarea și dragostea lor. De aceea cred că noi sîntem călugării de pe urmă!

MONAHIA VARVARA COZMA

Mînăstirea Țigănești

(1903—1983)

Maica Varvara este o călugăriță deosebită. Aș spune, o călugăriță a bucuriei Duhului Sfînt. Pe lîngă viața ei duhovnicească ireproșabilă, pe lîngă sufletul ei foarte devotat, aprins pentru Hristos — specific îndeosebi moldovenilor — maica Varvara trăiește o mare bucurie divină. O bucurie a vieții care nu se mai termină. O bucurie a cerului senin și a florilor din rai. O bucurie a sfintelor icoane care îi îmbracă toată casa. O bucurie a întîlnirii și convorbirii cu oameni. Cu oameni care întreabă, care iubesc, care cred, care se bucură, care caută pe Hristos. Ce fericită este maica Varvara cînd vorbește cu astfel de oameni!

Apoi, maica Varvara este o mare admiratoare a Țării Sfinte. Nu numai pentru faptul că a fost cîndva la Sfîntul Mormînt și este călugărită la Sfintele Locuri. Ci mai ales pentru faptul că trăiește permanent bucuria Ierusalimului, bucuria Învierii lui Hristos, bucuria Mariei Magdalena. Trăiește o bucurie a așteptării Mirelui, care deja a început să-i treacă pragul.

Într-adevăr, sfinția sa are un veritabil cult al Sfîntului Mormînt, al „Sfîntului Ierusalim", al „Sfîntului rîu Iordan", al Sfintelor Locuri. De aceea, orice convorbire cu maica Varvara începe și se sfîrșește cu Ierusalimul, cu Sfîntul Mormînt. Povestirile ei convingătoare și nevinovate îți creează permanent o atmosferă de evlavie, de rugăciune, de bucurie duhovnicească. O atmosferă de procesiune și pelerinaj pe ulițele Sfîntului Ierusalim. Urmărind povestirea sfinției sale, parcă pășești însuți pe străzile Sfintei Cetăți, parcă urci drumul Calvarului, parcă te închini în marea Biserică a Învierii, parcă săruți piatra de marmură albă a Sfîntului Mormînt. Parcă vezi Sfînta Lumină coborînd ca un fulger din cer, în Sîmbăta cea Mare a Sfintelor Paști, unde mii și mii de pelerini așteaptă cu brațele întinse să primească lumină din Lumină.

De asemenea, maica Varvara nu vorbește pe nici un om de rău. Despre fiecare vorbește cu dragoste, cu milă și compătimire. Sfinția sa nu împarte pe oameni în buni și răi, în drepți și păcătoși. În dragostea ei evan-

ghelică, pe toți îi iubește și pentru toți se roagă; că pe toți oamenii îi socotește copiii lui Hristos. De aceea maica Varvara nu vorbește decît despre sfinți, despre oameni sfinți, despre credincioși care doresc să fie sfinți, despre locuri sfinte și bucurii sfinte. Toate se transfigurează, se prefac, se îndumnezeiesc. Toate sînt sfinte în graiul, în privirea și sufletul curat al maicii Varvara.

Ce frumoasă este lumea maicii Varvara! O lume fără păcătoși. O lume a sfinților. O lume senină, cu soare, cu lumină, cu flori, cu îngeri, cu Hristos! Ce scumpe și rare sînt asemenea suflete! Cîtă căldură și pace, cîtă nădejde și dor de Hristos îți picură în candelă maica Varvara! Sfinția sa te cucerește nu prin cuvinte, ci prin atmosferă; nu prin meșteșugul vorbirii, ci prin bucuria curată și sfîntă ce ți-o transmite. Și această bucurie rămîne cu tine multă vreme.

Într-o zi de mai, poposesc la Mînăstirea Țigănești să cunosc pe maica Varvara Cozma.

Pe ulița din dreapta, la numărul 94 se află o casă veche, de peste o sută cincizeci de ani. În față o portiță, cîteva flori și un pavaj de lespezi ce duc înăuntru. Este chilia maicii Varvara Cozma. Nu deschid bine portița că sfinția sa mă și observă și vine repede în întîmpinare, cu chipul ei mereu senin, serios, grav, permanent legat de bucuria și de dorul nepotolit al veșniciei. Este, poate, cel mai nepămîntesc chip de călugăriță din mînăstirile noastre.

— Hristos a înviat, maică Varvară!

— Bine ai venit, părinte. Adevărat a înviat Hristos! Minunile lui Dumnezeu, părinte! Știi ce minune a făcut Dumnezeu cu noi păcătoșii?

— Nu știu, maică Varvară.

— Ne-a trimis Dumnezeu Sfînta Lumină de la Ierusalim la mînăstirea noastră . . . Zilele trecute a venit sora Aurora de la Ierusalim cu Sfînta Lumină! Ce minune, părinte! De zeci de ani n-a mai fost adusă pe pămîntul țării noastre!

— Dar cum nu s-a stins pînă aici pe avion?

— Minunile lui Dumnezeu, părinte! A adus-o într-un felinar special, cu trei lumini. Și s-au mirat toți cum au primit-o în avion cu Sfînta Lumină, că nu e voie să ai nimic aprins. I-au dat voie. Și cum a ajuns la București a și venit cu mașina la mine, la Țigănești. „Am adus Sfînta Lumină"! — spunea, săracuța, cu lacrimi de bucurie. Atunci eu am deschis ușile chiliei, m-am închinat la Sfînta Lumină și am plîns de bucurie. De 36 de ani nu mai văzusem Sfînta Lumină! Apoi am aprins toate candelele din chilii și am alergat repede la biserică cu Sfînta Lumină. Am stins candelele și lumînările și le-am aprins din nou, din Sfînta Lumină, și am împodobit biserica. Apoi am alergat prin mînăstire și am chemat toa-

te maicile: „Veniți, maicilor, să vă închinați la Sfînta Lumină! Ne-a venit Sfînta Lumină de la Mormîntul Domnului!" .... Și au venit în fugă toate maicile și s-au închinat la Sfînta Lumină. Apoi și-au luat toate la chilii lumînări aprinse din Sfînta Lumină. A fost o bucurie, ca la Paști.

— Mă bucur și eu, maică Varvara, de bucuria sfinților voastre.

— Ce minune și bucurie, părinte, a făcut Dumnezeu cu noi, sărăcuțele! Dar poftiți în chilia mea, să vă închinați la Sfînta Lumină, să-mi vedeți icoanele, să vă odihniți ...

Într-adevăr, chilia maicii Varvara este un mic Ierusalim. Un veritabil paraclis. Zeci de icoane pe toți pereții, care se revarsă pe sală, pe coridor, pe ușa din afară. Toate împodobite frumos, așezate cu rînduială. Cele mai multe sînt aduse de la Sfintele Locuri. Altele sînt moștenite de la maicile bătrîne. Dar toate au pentru maica Varvara o semnificație duhovnicească deosebită. În această chilie binecuvîntată, cu icoane, cu lumină de la Sfîntul Mormînt, cu candele aprinse, cu miros de tămîie, trăiește maica Varvara. Și este atîta tihnă și pace în chilia ei!

— De cîți ani ești la mînăstire, maică Varvară?

— Din anul 1935, părinte. Eu sînt bucovineancă, născută în 1904. De la vîrsta de doi ani, a murit mama și am rămas orfană. Tata s-a căsătorit a doua oară, iar pe mine m-a dat de suflet la o familie în București.

Am crescut greu prin străini, fără mamă, fără mîngîiere, fără sfat, fără bucurie. Cînd m-am făcut mai mărișoară am învățat croitoria și lucram la un atelier ca să trăiesc. Și a vrut Dumnezeu, părinte, să cunosc pe părintele Ghelasie de la Mînăstirea Cernica. Era cel mai renumit duhovnic pe atunci. La sfinția lui mă spovedeam. El avea o viață aleasă. Cincisprezece ani nu a ieșit din chilie. Acolo se nevoia, acolo se ruga, acolo ne spovedea.

Țin minte, cînd mă spovedea, părintele Ghelasie stătea în genunchi, cu epitrahilul pe grumaz și cu mîinile pe piept. Stătea în genunchi și el, stăteam și eu, cu fața spre icoana Prea Sfintei Treimi, care era în perete. Într-o vară mă duceam la sfinția lui, la Cernica, pe jos din București. Pe drum m-a prins o ploaie mare. Cînd i-am bătut în ușă, mi-a deschis și mi-a zis: „Ai venit, copila mea?" „Am venit să mă spovedesc, Prea Cuvioase Părinte", i-am răspuns. „Ce primejdie ți s-a întîmplat pe cale"? „M-a prins o furtună mare și m-a udat", am zis eu. După ce m-am spovedit, mi-a zis cuvintele acestea: „Te binecuvîntez să mergi la mînăstire și să te faci călugăriță. Acolo este mîntuirea frăției tale"! M-am bucurat mult în inima mea de sfatul părintelui Ghelasie. Pînă atunci niciodată nu-mi dăduse sfatul acesta.

— Și cum ai venit la mînăstire, maică Varvară?

— Am venit la Mînăstirea Țigănești, părinte. Dar am fost primită greu că eram săracă și singură. În casa asta trăiau pe atunci trei maici. Ele voiau să mă ia de ucenică, dar se îndoiau, că mă vedeau sărăcuță. Într-o zi le-am întrebat: „Maicilor, vreți avere de la mine sau vreți mîntuirea sufletului meu? Eu sînt străină și orfană". Atunci ele, văzînd dragostea mea, mi-au zis: „Soră Marie, adă-ți bagajul la mînăstire. Te primim fără nici un fel de avere".

Am venit la mînăstire cu mare bucurie, părinte Ioanichie, și am intrat ucenică la maicile din chilia asta. Era în anul 1935. După un an maicile mele s-au sfătuit să meargă la Sfintele Locuri, să se închine la Mormîntul Domnului. Cînd am văzut că își fac bagajul de plecare, am început a plînge să mă ia și pe mine. „Nu mă lăsați. Vreau să mă închin și eu la Sfîntul Mormînt"! le ziceam eu. Atunci ele mi-au răspuns: „Hai, soră Marie, te luăm. Pregătește-te"!

Am fugit repede la părintele Ghelasie să-i spun această bucurie. Cînd m-a văzut, m-a întrebat: „Ce este, copila mea? Bine că ți-ai închinat fecioria și viața lui Hristos. Fă-te vrednică de dragostea Lui"! Iar eu i-am zis: „Prea cuvioase părinte, vreau să merg să mă închin la Sfîntul Mormînt. Îmi dați binecuvîntare"? Iar părintele mi-a zis bucuros: „Bine, te binecuvîntez să mergi la Sfîntul Mormînt și să mă pomenești și pe mine. Vei avea mari bucurii în călătoria aceasta. Dar să știi, cînd te vei întoarce în țară, pe mine n-o să mă mai găsești în viață. Voi fi atunci plecat la Domnul. Să-ți citesc deci rugăciunea de călătorie și să-ți dau ultima mea binecuvîntare"!

Am plecat din Mînăstirea Țigănești la Ierusalim mai multe maici. Ne-am luat alimente, haine, bani pentru șase luni de zile. Pînă la Constanța am mers cu autobuzul, iar de acolo cu vaporul. Am ajuns bine la Ierusalim. Plîngeam de bucurie și nu-mi venea să cred că merg pe locul unde au pășit picioarele Domnului. Ne-am închinat toate la Sfîntul Mormînt și ne-am rugat pentru noi, pentru țară, pentru părintele Ghelasie și pentru toți. Era înainte de Sfintele Paști. După ce ne-am cazat în turnul Sfîntului Sion, unde erau cîteva camere de închiriat, am pornit să vizităm toate lucrurile sfinte. Peste tot ne-am rugat și am slăvit pe Dumnezeu. În ajun de Sfintele Paști era plin Ierusalimul de pelerini din toată lumea. Ne-am dus și noi să vedem cum se aprinde Sfînta Lumină.

— Maică Varvară, povestește-mi cum se aprinde Sfînta Lumină la Mormîntul Domnului.

— Sfînta Lumină se aprinde în Sîmbăta Mare, la vecernie. Nu la miezul nopții cînd se face slujba Învierii. Spunea sora Aurora că anul acesta s-a coborît Sfînta Lumină la ora unu și opt minute după amiază. În timpul acela nu se face nici o slujbă. Toată lumea, zeci de mii de pele-

rini stau în așteptare, cu cîte 33 de lumînări albe în mînă, cîți ani a trăit Mîntuitorul pe pămînt. Apoi intră patriarhul la Sfîntul Mormînt, îmbrăcat numai într-o cămașă albă. Este o mare așteptare și emoție. Toți se roagă, plîng și așteaptă. Dar pînă nu vin trei sute de arabi creștini să se roage, nu vine Sfînta Lumină. Că ei sînt foarte credincioși.

— Cum se roagă arabii ortodocși, maică Varvara?

— În fiecare an, în ceasul acesta vin cîteva sute de creștini arabi, cad în genunchi în mijlocul bisericii și se roagă tare, cu mîinile în sus și zic într-un glas cuvintele acestea: „Doamne, trimite-ne nouă Lumina Ta și miluiește pe toți cei ce cred întru Tine" !

Pe urmă, se aude un trăsnet deasupra bisericii și se vede ca o scînteie luminoasă de fulger cum coboară Sfînta Lumină prin bolta bisericii și se așează pe piatra Sfîntului Mormînt. În clipa aceea întîi se aprinde vata din mîinile Patriarhului. Apoi se aprind singure sfintele candele și toate lumînările de la Mormîntul Domnului. Patriarhul duce pe urmă lumina și o împarte în biserică la toată lumea. Fiecare ține în mînă cîte 33 de lumînări aprinse. Toți sînt uimiți și plini de bucurie pentru această mare minune. Vin și catolicii și armenii să ia lumină sfîntă de la noi.

— Cît timp ați stat, maică Varvară, la Ierusalim?

— Am stat, părinte, aproape doi ani. În 1936 și '37. Am făcut acolo două Sfinte Învieri. Slavă Domnului. Aș fi vrut să rămîn acolo, cum au rămas și alte maici de la noi; dar așa este voia Domnului cu mine, să rămîn aici în țară.

În 1936, după ce am vizitat Țara Sfîntă, am intrat ca soră în Mînăstirea Maria Magdalena din Ierusalim. Acolo erau vreo 50 de călugărițe. Și aveau o stareță foarte cuvioasă — maica Maria — de neam englezoaică. Fusese catolică și mulți ani misionară prin India. Apoi s-a făcut ortodoxă la Ierusalim și a ajuns stareță aici. Era foarte nevoitoare, aspră, duhovnicească și cultă. Știa multe limbi. A plecat la Domnul, sărăcuța, în 1970. În această mînăstire am primit metania de soră. Lucram croitoria în mînăstire și mă întrețineam.

— Ați cunoscut vreun duhovnic mare la vreo mînăstire?

— Cel mai mare duhovnic era părintele arhimandrit Sava de la Mînăstirea Sfîntului Sava Sfințitul. Era de neam macedonean. Avea viață sfîntă. Foarte blînd, sfătuitor, evlavios, postitor și milostiv. Era încă și înainte văzător, că spunea gîndurile multora și știa unele lucruri din viitor. El a primit poruncă de la Domnul în vis: „Învață limba română și păstorește oile Mele care sînt risipite în Țara Sfîntă"!

A învățat românește. Vorbea cam rău dar totul înțelegea. Sfinția lui a ajuns cel mai mare duhovnic în Ierusalim și în toate mînăstirile din Palestina. La el se spovedeau toți călugării români. Tare îi iubea pe ro-

mâni. Ceilalți călugări însă nu ne vedeau cu ochi buni. Pe el îl aveam și cu duhovnic. Ne spovedea în turnul Sfîntul Ioan Botezătorul, la un kilometru de Mînăstirea Sfîntul Sava, unde nu intră femei. Odată i-am zis: „Prea cuvioase părinte, vreau să mă călugăresc"! Iar sfinția lui mi-a răspuns: — „Bine, copila mea. Pregătește-te întîi, și primește Sfintele Taine. Te voi călugări aici, în turnul Sfîntul Ioan Botezătorul. — Însă în taină, să nu audă părinții din mînăstire. Voi călugări mai întîi pe sora Vasilica din Tesalonic."

Era o soră, de loc din Tesalonic, foarte blîndă și bună. O chema Vasilica. Întîi a călugărit-o pe dînsa și i-a pus numele Varvara. Am asistat și eu. Era într-o noapte. S-a făcut o lumină dumnezeiască la călugăria ei. Apoi a plecat la o mînăstire la Tesalonic, a mai trăit un timp și s-a dus la Domnul. După sora Vasilica, m-a călugărit și pe mine și mi-a pus numele tot Varvara. M-a luat sub mantie chiar maica Varvara din Tesalonic. Atunci am simțit cele mai mari bucurii din viața mea!

Din Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena veneam adesea la turnul Sfîntul Ioan Botezătorul, ca să mă spovedesc la părintele Sava. El ne vedea din mînăstire, că Turnul este sus pe deal și îndată venea. Odată a venit să mă vadă și părintele Ștefan, călugăr român din Dobrogea, care trăia la Sfîntul Sava. Voia să mai audă ceva din România. Acum era bătrîn. Iar părintele Sava, duhovnicul, mi-a zis: „Coboară-te în vale, spre părintele Ștefan, că este obosit și nu poate urca pînă la turn."

— Maică Varvară, stăteați permanent în Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena?

— Da, Părinte. Dar în sărbători mari mergeam să mă închin la Sfîntul Mormînt, mergeam în vizită pe la alte mînăstiri, prin Galileia, peste tot. Apoi iar mă întorceam la mînăstirea mea. Iată, aceasta este Sfînta Cruce din chiparos, care am avut-o cu mine la Sfintele Locuri. Ea m-a scăpat de mari primejdii. Mi-aduc aminte, odată eram la slujbă în Biserica Învierii de la Sfîntul Mormînt. Era încă dimineață, iar eu am ațipit puțin și am văzut o lumină. Iar în lumină, pe părintele Ghelasie duhovnicul meu de la Mînăstirea Cernica. „Ce faci aici, părinte Ghelasie?" l-am întrebat eu. Iar el mi-a răspuns: „Am venit să mă închin și eu la Mormîntul Domnului! Nu știi că sufletul, cînd se desparte de trup, vine întîi să se închine la Sfîntul Mormînt, în Ierusalim, și apoi se suie la cer?" În clipa aceea m-am deșteptat. Era 25 mai 1936. Mai tîrziu am aflat că în chiar același ceas și în aceeași zi trecuse la Domnul părintele Ghelasie!

— Maică Varvară, ce călugări și maici din România trăiau pe atunci la Locurile Sfinte?

— La Mînăstirea Eleon trăiau următoarele maici: maica Tomaida Plăcintă și sora ei Amfilohia, maica Suzana, maica Teoctista, maica Eufrosina și maica Natalia, cu metania de la Țigănești. La schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan trăiau pe atunci maica Melania Mincu și monahul Iuvenalie, care acum este preot. Mai tîrziu a venit și maica Natalia. La Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena trăia maica Veronica.

La Mînăstirea Sfîntul Sava se nevoiau următorii români: fratele Matei, portarul mînăstirii de mulți ani, și părintele Ștefan, dobrogean de loc. Acesta a venit să se închine la Sfintele Locuri și a rămas aici. S-a stabilit la Mînăstirea Sfîntul Sava. Șase ani nu a ieșit din chilie. Așa era de nevoitor. Postea, tăcea permanent și se ruga. Era foarte sporit. Pe urmă, egumenul l-a numit economul mînăstirii. Așa l-am cunoscut eu. Mai tîrziu a murit acolo. La Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul am cunoscut pe următorii părinți români: ieromonahul Gheorghe fost misionar în Australia; monahul Ghenadie Munteanu, cu metania din Mînăstirea Cheia, și monahul Ioanichie, care pustnicea singur într-o peșteră aproape de Hozeva.

La Sfîntul Mormînt și Biserica Învierii, trăia pe atunci un singur român — ierodiaconul Veniamin Trifan. Era de loc de la Bacău. Fusese viețuitor la Schitul Moșunoaiele — Vrancea. Apoi s-a dus la Ierusalim. Eu l-am găsit la Sfîntul Sava. Mi-a spus că a stat 15 ani la Mînăstirea Sfîntul Sava, 11 ani la Sfîntul Mormînt și 8 ani la Bethleem. La Sfîntul Sava erau pe atunci vreo 30 de călugări. La Sfîntul Mormînt a fost paraclisier și portar tot timpul. N-au vrut grecii să-l facă și pe el preot. Nu cumva să avem și noi un preot român la Sfîntul Mormînt. Că așa sînt ei. Sfinția Lui este la Sfintele Locuri din 1930. Mi-a scris că în prezent s-a retras la Mînăstirea Sfîntul Sava. Vrea să moară acolo, că este bătrîn. Alt călugăr român a mai fost părintele Ignatie Rădulescu, de loc din Mînăstirea Sinaia. El s-a nevoit 7 ani singur într-o peșteră. Apoi s-a îmbolnăvit și a venit la Mînăstirea Sfîntul Sava, sub îngrijirea părintelui Veniamin Trifan. A murit aici. Era preot.

La Ierihon am găsit pe maica Galinia Gheorghițan, moldoveancă din Mînăstirea Agafton — Botoșani. Ea fusese pustnică în munții Neamțului. Apoi s-a dus la Ierusalim cu maicile Pangratia și Antonina. Trăiește și azi. Și-a cumpărat o grădină în Ierihon, și-a făcut casă și livadă și se nevoiește acolo singură, ca o mare pustnică. Casa sfinției sale a închinat-o Sfîntului Mormînt. De aceea se cheamă astăzi „Casa Sfîntului Mormînt". Nu are nici o ucenică. Un alt călugăr renumit la Sfintele Locuri a fost ieroschimonahul și pustnicul Ioan Iacob. El a venit în 1938. Nu l-am cunoscut

personal. A pustnicit în peștera Sfînta Ana de la Hozeva. În anul 1960 a adormit în Domnul.

— Dar pe părintele Damian Stog l-ai cunoscut, maică Varvară?

— Da, părinte Ioanichie. El s-a săvîrșit în ascultare la Sfîntul Iordan în 1970.

— Spune-mi, maică Varvară, cum ai venit în țară?

— În anul 1937, înainte de Sfînta Înviere, mi-a zis părintele Sava, duhovnicul meu: „După praznicul Învierii Domnului du-te repede în România, că va veni o mare tulburare peste Sfînta Cetate, peste Mînăstirea Sfîntul Sava și peste aceste locuri. Mulți creștini vor muri atunci". L-am ascultat. Îndată ce au trecut Sfintele Paști am și pornit cu vaporul spre țară. În urmă așa s-a și întîmplat. Dar eu apucasem a pleca, după sfatul scumpului meu părinte duhovnicesc. Mai tîrziu am aflat că Sfinția lui a plecat la Domnul la 31 decembrie 1957. Dumnezeu să-l odihnească între sfinți.

— Unde v-ați stabilit în țară?

— Aici, la mînăstirea mea de metanie. În chilia asta stau din anul 1937. Maicile mele s-au săvîrșit și am rămas singură cu Domnul. Am crescut cîteva ucenice. Acum mai am numai una. Vă rog, părinte, dați-i un cuvînt de folos să aibă răbdare în mînăstire și dragoste de Domnul, sărăcuța.

— De cînd sînteți la Țigănești ați vizitat alte mînăstiri, maică Varvară?

— Nu, părinte, n-am fost nicăieri. Nu-mi place să umblu. În curînd trebuie să ne săvîrșim și nu este vreme de vizitat. Apoi, nu mă îndur de Sfînta Liturghie. Am auzit citindu-se odată la biserică, că cine ia parte regulat la Sfînta Liturghie i se iartă toate păcatele. De atunci merg zilnic la Sfînta Liturghie și la toată pravila. Nu pot lipsi de la nici o slujbă. Iar dacă te duci, îți rămîn biserica, liturghia, pravila, metaniile.

— Dar la Ierusalim nu ai vrea să mai mergi o dată, maică Varvară?

— Ei, părinte, nu e vremea acum. Ierusalimul trebuie trăit! Ni-s zilele numărate. Cît mai avem de stat aici? Eu sînt aici, dar cu gîndul sînt permanent la Ierusalim, acolo unde a pătimit Domnul pentru noi! Iată, mi-a adus sora Aurora și livan, o plantă mirositoare, permanent verde de la Ierusalim! Uite ce frumos miroase. L-am pus în apă și s-a înviorat. Miroase a mirt! Îl pun în pămînt și se prinde. Mai am unul mare în fața chiliei. Nu l-ai văzut? Îl ud în toate zilele. Miroase așa frumos. Parcă sînt la Ierusalim!

— Ai multe icoane în chilie, maică Varvară.

— Da, părinte, țin așa de mult la ele! La fiecare mă rog, fac acatiste, metanii și închinăciuni. Cer ajutorul sfinților ca să se roage pentru noi. Iată,

aceasta este icoana Maicii Domnului „Buna Vestire". Cu ea am plecat din țară, cu ea m-am întors înapoi. De cîte primejdii și scîrbe m-a scăpat icoana asta! Dar cea mai importantă icoană din chilie este icoana mare a Maicii Domnului. A fost pictată de călugărul Elisei de la Mînăstirea Căldărușani, în 1856. A pictat-o aici, în chilia din față.

— Aveți multe flori în chilie și în grădină, maică Varvara?

— Da, am, drăguțele! Tare mi-s dragi florile. Am și vrăbiuțe. Auzi cum plîng în pom. Le e foame. Azi nu le-am dat de mîncare. Vin și se așează pe umărul meu și mănîncă din mînă. Așa s-au împrietenit cu mine, sărăcuțele!

— Bine, maică Varvară. Îți mulțumesc de tot ce mi-ai povestit. Dumnezeu să vă binecuvînteze sfintele icoane, ucenica, chilia, florile, livanul, grădina, vrăbiuțele și dragostea!

— Amin, părinte. Iată, toacă de Vecernie!

MONAHIA FILOFTEIA GHIȚĂ

Mînăstirea Țigănești

(1882—1972)

Cei mai buni călugări din mînăstirile noastre s-au format în școala ascultării, a smereniei și slujirii. Aduși de tineri în mînăstiri și încredințați părinților și maicilor bătrîne, ei de la început învățau să întrebe, să împlinească porunca, să nu iasă din cuvîntul bătrînilor. Din primele zile deprindeau smerenia, ascultarea, tăcerea, slujirea fără cîrtire, răbdarea permanentă și sfînta rugăciune. Și trebuie să mărturisim că cei mai sporiți călugări au fost tocmai acești ascultători, acești ucenici ai părinților bătrîni, crescuți în lipsuri, în necazuri și nebăgați în seamă.

Mulți dintre marii noștri duhovnici și stareți au fost ani și ani de zile ascultători de rînd prin mînăstiri, bucătari, trapezari, grădinari și slujitori la bolnavi. Ei nu aveau timp să fie zilnic la biserică, dar permanent o doreau și sufereau pentru aceasta. Nu aveau condiții, din pricina ascultărilor, să deprindă cîntările pe note, să asculte predici înălțătoare de suflet, să citească permanent cuvintele Sfinților Părinți, în schimb îi mîngîia Dumnezeu cu darul smereniei, al tăcerii, al lacrimilor și al îndelungii răbdări. Și tocmai aceasta este adevărata călugărie. Le rămîneau uneori canonul, cele șapte laude și citirea Psaltirii, dar se jertfeau pentru odihna altora, pentru mîngîierea bolnavilor și pentru menținerea mînăstirii. Săvîrșeau, cu alte cuvinte, liturghia ascultării, a jertfelniciei proprii pentru odihna obștei, pentru pacea celorlalți. Este și aceasta o jertfă, o liturghie duhovnicească a dragostei, a totalei renunțări. Acești călugări care au fost crescuți

și formați în atmosfera acestei slujiri, au ajuns la vreme părinți aleși, duhovnici cu experiență, călugări sporiți, blînzi, iertători și milostivi.

Același lucru se întîmplă și în mînăstirile de maici cu viață de sine. Surorile cele mai ascultătoare, care împlinesc cu sfințenie poruncile maicilor bătrîne de la chilii, ajung de obicei călugărițe sporite, deprinse cu smerenia, cu tăierea voii și cu răbdarea.

Una dintre aceste călugărițe ascultătoare este și maica Filofteia din Mînăstirea Țigănești. Fiind cea mai vîrstnică din obște, sfinția sa are o îndelungată experiență duhovnicească. Peste optzeci de ani de ascultare, de supunere, de smerenie și nevoință călugărească. A fost ucenica maicii Emilia Lăzărescu, în chilia căreia a copilărit, s-a format și a îmbătrînit. O viață întreagă de ucenicie și răbdare. Maica Filofteia se consideră cea mai nevrednică dintre călugărițe, pentru că ea nu a crescut nici o ucenică. Cu toate acestea, tot soborul o cinstește ca pe o adevărată maică duhovnicească a tuturor. Căci pentru toate este pildă de ascultare, de blîndețe și răbdare. Suflet foarte pașnic, permanent zîmbind, mulțumit și oricînd gata pentru moarte. Toată viața s-a hrănit din bucuria ascultării și a sfintelor slujbe de la care nu lipsea niciodată.

Acum, maica Filofteia se pregătește de plecare la Domnul. Mă duc s-o mai văd, să-i cer un cuvînt de folos. Bat încet în ușă și intru. Bătrîna stă în pat, cu fața senină și luminată.

— Hristos a înviat, maică Filofteie!

— Adevărat a înviat! Mulțumesc lui Dumnezeu că a mai venit la mine un călugăr să mă vadă!

— Cum vă simțiți, maică Filofteie?

— Slavă Domnului! Astă noapte credeam că mor, dar iată că acum m-am făcut iar bine.

— Aveți nouăzeci de ani?

— Am nouăzeci și unu de ani în septembrie.

— Și ați venit de mică în mînăstire?

— Cînd eram de 9 ani. Tare îmi era drag la mînăstire! Părinții mei nu voiau să mă lase. Sînt de loc dinspre Ploiești. Eu însă plîngeam mereu și pînă la urmă m-a adus tata la mînăstire și m-a încredințat maicilor din casa aceasta. Era în 1891.

— Și ați stat tot timpul în Mînăstirea Țigănești?

— Am optzeci și doi de ani de cînd stau în casa aceasta. N-am cunoscut altă mînăstire.

— Și ce ascultare mai deosebită ați făcut aici?

— Am fost multă vreme eclesiarh. Mi-era tare drag de biserică. Făceam prescuri, lumînări, curățenie în biserică, paraclisierie, de toate. Pe urmă am făcut ascultare, aici la maici. Eram vreo patru ucenice și două maici.

— Nu vă certau maicile din chilie?

— Mă mai ocărau, — spune zîmbind maica Filofteia — dar eu tăceam și răbdam. Pe urmă le făceam metanie și mă iertau. Maica mea nu mă prea lăsa în zilele de rînd la Liturghie. Mă trimetea la ascultare. „Azi e zi de lucru, maică Filofteie. Avem treabă, de țesut, de făcut mîncare, de plivit în grădină. Nu te duce azi la biserică" îmi zicea maica. Eu tăceam, și nu-i răspundeam. Iar cînd era vremea Sfintei Liturghii, mă furișam și plecam la biserică. La urmă, maicile mă mai certau puțin și mă lăsau în pace.

Odată, maica noastră s-a mîniat pe o soră. Făcuse ceva și voia s-o certe. Sora a fugit în grădină și maica o căuta supărată. Atunci eu m-am apropiat de dînsa și i-am zis: „Maică, ceartă-mă pe mine în locul ei! A greșit sora, iart-o că este mică".

— Și v-a certat puțin, maică Filofteie?

— Mi-a dat canon — spune sfinția sa zîmbind — pe urmă s-a umilit, i-a trecut mînia și a iertat-o pe față.

— Cum te mai rogi acum, maică Filofteie?

— Sînt tare supărată, părinte, că nu mai pot citi pravila, nici face canonul. Nici la biserică nu mai pot merge. Înainte nu-mi rămîneau pravila și canonul. Acum nu mai văd, am slăbănogit.

— Dar văd Ceaslovul și Psaltirea lîngă sfinția ta, pe pat. Mai citești în ele?

— Ei, le țin așa lîngă mine. M-am deprins cu ele. Dar, să vă întreb ceva.

— Spune, maică Filofteie.

— Ce să fac eu să am lacrimi la rugăciune? Toată viața am dorit să am lacrimi și n-am avut. N-am fost vrednică, părinte?

— Ei, maică Filofteie, acum nu-ți mai trebuie lacrimi. Unde este ascultare și smerenie, acolo este mare bucurie duhovnicească și nu mai este nevoie de lacrimi, că bucuria usucă lacrimile. Dar n-ai plîns chiar niciodată?

— Am plîns cînd mă certau maicile mele cînd făceam vreun lucru rău. Dar așa, la rugăciune, n-am plîns.

— Maică Filofteie, ai dori să mai trăiești?

— Nu, părinte. Aș vrea să mă duc, acolo, la locul meu. Mă duc la Domnul, părinte . . . Îmi pare rău că las fetele singure, dar eu trebuie să mă duc. De mult am vrut să mă duc, dar nu știu de ce, părinte, m-a ocolit moartea. Cred că n-am fost pregătită.

— Mai rămîi cu noi, maică Filofteia, ne lași singure? — adaugă ucenicele sfinției sale . . .

— Aș vrea eu să rămîn și cu voi, însă trebuie să mă duc și acolo, la locul meu! răspunde maica cu seninătate.

— Nu-ți pare rău că pleci din viața aceasta, maică Filofteie?

— Mulțumesc lui Dumnezeu pentru toate. Facă-se voia Lui!

— Maică Filofteie, dă-mi un cuvînt de folos. Dă-mi un sfat pentru mîntuirea sufletului.

— Dar ce sfat să-ți dau eu . . .? Să-ți ajute Iisus Hristos să rămîi în rîvna cea dintîi toată viața, că va avea Domnul milă de sfinția ta!

— Hristos a înviat, maică Filofteie! Să te primească Bunul Dumnezeu în lumina slavei Sale, acolo unde cîntă îngerii, împreună cu sfinții și cu părinții noștri.

— Adevărat a înviat! părinte. Vă mulțumesc că ați venit să mă vedeți . . .

— Roagă-te, maică Filofteie, pentru noi, înaintea Domnului!

— Iertați-mă, părinte Ioanichie, pe mine păcătoasa! . . .

* * *

M-am retras încet spre ușă, uimit de liniștea și bucuria duhovnicească a maicii Filofteia. Iar sfinția sa a rămas singură, cu mîna lăsată pe Ceaslov, după care suspină de atîția ani!

MONAHIA VITALIA CIMPOCA

Mînăstirea Țigănești

(n.1900)

Ultimul popas îl fac la maica Vitalia. O călugăriță bătrînă, mică de statură, tăcută și duhovnicească. Sfinția sa nu vrea să povestească aproape nimic, nici despre sine, nici despre alții. Vorbește puțin, rar și scurt. Suflet curat, cu sine, crescută de mică în mînăstire, maica Vitalia este tipul călugărului transilvănean. De-atîtea ori Ardealul ne-a dat călugări mari, stareți vrednici, duhovnici din cei mai aleși. De-atîtea ori fiii cei mai buni ai Transilvaniei, dorind să slujească lui Hristos, au trecut Carpații și au devenit călugări iscusiți în mînăstirile noastre tradiționale.

Maica Vitalia este una din vlăstarele Ardealului care a îmbrățișat viața monahală împreună cu toată familia. Un fapt dealtfel destul de rar, un sacrificiu foarte mare, pe măsura dragostei lui Hristos. Și întrucît, din cei șase membri ai familiei care au îmbrățișat monahismul, mai trăiește singură maică Vitalia, am socotit necesară o convorbire duhovnicească cu sfinția sa. Chilia maicii Vitalia se află pe „ulița principală", în partea

dreaptă. O casă veche cu geamlîc și mușcate în fereastră. O bătrînică sprijinită în băț îmi iese înainte. Este maica Vitalia.

— Binecuvîntează, maică Vitalia!

— Domnul, părinte. Poftiți în chilie!

— Sînteți bolnavă?

— Sufăr de un picior. Bătrîneţe și păcate, părinte.

— Am auzit de părintele Sava, fratele sfinției voastre, duhovnic vestit în Ardeal, și am venit să-mi spuneți ceva din viața lui.

— S-a dus la Domnul, părintele Sava. El ne-a întrecut pe toți din familie. Noi sîntem de loc din comuna Sadu — Sibiu. Părinții erau agricultori și au avut cinci copii: doi băieți și trei fete. În anul 1904 a venit cel dintîi la mînăstire fratele meu, Sava. Era elev la liceu în Sibiu. Cînd l-a chemat Domnul la mînăstire a lăsat toate și a venit la Căldărușani. La un an, sora mea cea mai mare s-a luat după Sava și a plecat și ea la Mînăstirea Țigănești. A făcut cîțiva ani de ascultare și s-a călugărit cea dintîi.

În anul 1906, sora mea m-a adus și pe mine aici, la Țigănești. Eram numai de 6 ani. Îi era urît singură. Părinții, dacă au văzut că au rămas aproape singuri acasă, s-au sfătuit, au vîndut totul și în anul 1908 au venit și ei cu cei doi copii la mînăstire. Tata cu un frate s-a dus la Căldărușani, iar mama cu sora cea mai mică a venit la noi, la Țigănești. Din banii lor și-au făcut casa asta pentru mama, cu cele trei fete, că aici nu este viață de obște.

Tata s-a călugărit la Căldărușani cu numele de Elisei și a fost mulți ani economul mînăstirii. A decedat în anul 1935. Iar fratele mai mic a stat numai doi ani și s-a întors înapoi în lume. Nu avea chemare pentru mînăstire. Mama s-a călugărit și ea sub numele de Maftidia. Cînd a venit la mînăstire avea 48 de ani. A trăit pînă în 1939, cînd s-a dus la Domnul în vîrstă de 79 ani.

— Maică Vitalia, spune-mi ceva despre părinții sfinției tale.

— Părinții mei au fost și în lume și la mînăstire, oameni foarte corecți. Ei nu știau decît casa, munca și biserica. Niciodată n-am auzit ceartă între ei. În 1908, cînd, au venit la mînăstire, au împărțit multă avere la săraci. Tata s-a făcut călugăr la 55 de ani. Era tare corect, harnic și drept. De aceea părinții l-au ales econom. Uneori venea pe la noi părintele Elisei. Ne aducea lemne, alimente și cele de nevoie. Stareţul mînăstirii, Arhimandritul Ghenadie Petrescu, l-a rugat odată: „Părinte Elisei, vrei să te faci preot? Că dezleagă canoanele." Iar el a răspuns: „Nu, eu nu-s vrednic de preoție". Și nu a primit. Cu puțin înainte de moarte s-a făcut schivnic cu numele de Isaia. A murit în 1935, în vîrstă de 83 de ani.

Mama a fost și ea o călugăriță smerită, ascultătoare. Îi plăcea tare mult biserica. La chilie citea mereu la psaltire și făcea multe metanii. Într-o vreme voia să se schivnicească, dar părintele Sava i-a zis: „Mamă, dacă vrei să te faci schivnică, fă-te pe patul de moarte, că nu poți face canonul de schivnică!" Și nu s-a mai făcut. A decedat în 1939.

— Maică Vitalia, spune-mi ceva despre părintele Sava.

— El a plecat la 14 ani în mînăstire, în 1904. A stat mulți ani frate la Căldărușani. În 1912 l-a călugărit starețul mînăstirii de atunci, Ghenadie Petrescu. Apoi a trăit cîțiva ani în Mînăstirea Tismana, unde a fost făcut diacon și preot. Din anul 1916 a fost preot la un sat. După anul 1918 ajunge econom la Mînăstirea Ghighiu. A mai fost duhovnic la Mînăstirile Râmeț, Sucevița și Snagov. Iar din 1946 se stabilește definitiv la Schitul Sfîntul Ioan Botezătorul din Alba Iulia. Aici a ajuns renumit duhovnic, egumen și povățuitor de suflete. Era schivnic și dormea, din cîte am auzit, pe un scaun. Postea mult, se ruga mult și dormea puțin. Era aspru la cuvînt, autoritar cu toți. Chiar și cu mine. Cînd venea pe la noi, nu stătea nici o noapte. „Stai o zi măcar la noi, părinte Sava" — îi spuneam. „Nu, nu-mi dau voie Sfintele Canoane. Apoi, să smintesc lumea?"

Odată am mers împreună la București. El mi-a poruncit: „Eu merg înainte cu o sută de metri pe stradă și sfinția ta mergi în urmă." „Da de ce, părinte Sava?" l-am întrebat. „Ce zice lumea? Știe cineva că sîntem frați?" Venea foarte multă lume la sfinția sa, acolo, la Alba Iulia. Credincioși pentru spovedanie, săraci pentru milostenie. Fiecare îl căuta și se întorcea mulțumit de la părintele Sava.

— Maică Vitalie, cum s-a săvîrșit părintele Sava?

— În noiembrie 1955 părintele s-a îmbolnăvit și a fost dus la spital. După operație slăbea mereu. El a avut presimțire că va pleca la Domnul. Noaptea s-a mărturisit la părintele Pahomie, tot de la schit, s-a împărtășit, și-a citit singur toate moliftele, că le știa pe de rost. Apoi a cîntat slujba Liturghiei, heruvicul, axionul și alte cîntări ale Maicii Domnului. La urmă a cîntat slava Sfîntului arhanghel Mihail: „De vreme ce cu păcătosul . . ." care se cîntă la cei răposați și la miezul nopții, și-a cerut iertare, a răsuflat adînc și a plecat . . .

— Ce bucurii duhovnicești mai deosebite aveți maică Vitalie, la mînăstire?

— Sfînta biserică, părinte. Aceasta este toată nădejdea noastră. Cît pot, nu lipsesc niciodată de la slujbă, mai ales de la Sfînta Liturghie. Acum sînt bolnavă cu piciorul, dar de obicei nu lipsesc. Biserica mi-a rămas. Ai mei toți s-au dus. Aștept și eu ceasul chemării . . .

— Să vă dăruiască Domnul multă sănătate, mîngîiere și bucurie duhovnicească, maică Vitalia!

— Dumnezeu să vă audă, părinte Ioanichie!

M-am închinat la sfintele icoane şi am privit încă o dată chilia singuratică şi chipul palid al maicii Vitalia. O atmosferă tainică de paraclis, cu multe icoane şi flori de tot felul, cu miros de candelă, de tămîie şi de lăcrămioare mi-au inundat inima.

PROTOSINGHELUL ARSENIE PAPACIOC

Schitul Sfînta Maria-Tomis

(n. 1914)

Părintele Arsenie Papacioc este un duhovnic consacrat al zilelor noastre. Vocaţia sfinţiei sale de păstor sufletesc este confirmată de cîteva trăsături duhovniceşti absolut necesare, precum: blîndeţe, smerenie, milostivire, dăruire totală, cunoaştere a Sfintei Scripturi şi a învăţăturii patristice, darul cuvîntului, înţelepciune duhovnicească, experienţă pastorală şi multă dragoste pentru oameni. Ca preot şi duhovnic, părintele Arsenie a fost dăruit de Dumnezeu cu aceste daruri de mare preţ, care l-au făcut cunoscut multor credincioşi ca un bun păstor sufletesc.

Născut în comuna Perieţi — Ialomiţa, îşi face anii de ucenicie monahală în mînăstirile Cozia şi Antim şi este călugărit în anul 1949 la Mînăstirea Sihăstria, sub ascultarea vestiţilor noştri duhovnici — Arhimandritul Cleopa Ilie, în calitate de stareţ, şi Ieroschimonahul Paisie Olaru. Un an mai tîrziu este hirotonit preot şi se nevoieşte un timp în obştea Mînăstirii Slatina-Suceava. Alte ascultări: stareţ al Mînăstirii Cheia-Prahova, 6 ani de zile; preot şi duhovnic în Mînăstirile Căldăruşani, Dintr-un Lemn, şi Cernica; iar din anul 1976, duhovnicul Schitului Sfînta Maria-Tomis, întemeiat de Patriarhul Justinian la Techirghiol.

Cunoscînd statornicia şi bogata experienţă duhovnicească a Prea Cuviosiei Sale, am invitat pe părintele Arsenie la o convorbire ziditoare de suflet, pe care o redăm în paginile ce urmează.

— Ce aţi învăţat în chip deosebit în viaţa mînăstirească din început pînă astăzi?

— După ce am intrat în monahism m-am simţit foarte mic şi neînsemnat, dar încurajat puternic de importanţa tainei acestei dăruiri. Am simţit imensa valoare a focului naşterii din nou într-o aşezare smerită a fiinţei mele, lucru pe care în lume nu l-aş fi putut trăi şi cunoaşte, pentru că nu există crucea de aur a tăierii voii proprii. Aici, în viaţa monahală, ies la iveală multele neputinţe din om şi aşa simţi nevoia să te umileşti, fermentul cel mai important pentru formarea personalităţii duhovniceşti a călugărului. Aici, cu darul lui Dumnezeu, se subţiază mintea şi se smereşte ini-

ma și nu știi de unde cunoști lucruri ascunse ție pînă atunci. Aici am învățat că omul smerit nu se vede niciodată smerit și fiecare are o măsură de umilință, care nu-i altceva decît o puternică armă de apărare dată de Dumnezeu împotriva duhurilor rele. Aici, în viața de mînăstire am constatat că ni se descoperă la nesfîrșit posibilități de viață curată, că „Dumnezeu vrea să-ți dăruiască mai multe bunătăți decît ceri tu", cum spune Fericitul Augustin, și ești îndemnat spre o mare nădejde de mîntuire. Aici, în mînăstire, am învățat cel mai mult a ierta, a mă ruga ziua și noaptea lui Dumnezeu și a iubi fără părtinire pe oameni. Dar cea mai mare mulțumire o am către nemărginita bunătate a lui Dumnezeu că mi-a dat și am cunoscut mijlocitoare pe Maica Domnului, apărătoarea desăvîrșită a celor păcătoși. În viața de mînăstire mi-am aprins sufletul de bucurie, încredințîndu-mă rugăciunilor Maicii Domnului și ale tuturor sfinților.

— Ce fapte bune se cuvine să facă un călugăr ca să dobîndească din belșug nădejdea mîntuirii?

— „Să știi să aduci pe Duhul Sfînt în tine", spune sfîntul Serafim de Sarov. Nu atît faptele noastre bune ne pot mîntui sufletele, cît harul și mila lui Dumnezeu care ni se dau de sus pentru curățirea și iertarea sufletului nostru de tot păcatul și mai ales de ură față de aproapele nostru. Să-L iubești din inimă pe Dumnezeu și să iubești pe toți oamenii, neapărat. Iată condiția unică și cea dintîi a mîntuirii noastre! Să nu-l vorbești de rău, în tine, pe fratele tău și mai ales în afară de tine. Rămînînd în această bucurie și mireasmă a iubirii totale, nici celelalte fapte cu chip frumos nu rămîn neîmplinite în noi, cu darul lui Hristos. Despre aceasta ne va întreba Mîntuitorul mai întîi și la judecata cea din urmă: „De ce n-ai iubit, dacă ai purtat numele Meu în rînduiala vieții tale? De ce ai speculat iubirea altora acoperindu-ți păcatele tale și de ce ai disprețuit pe cel neînsemnat, sărac, sau suferind cînd Eu, înșîngerat, scuipat și bătut în cuie, am zis: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul ? De ce v-ați întors fața de la fratele vostru și nu l-ați miluit, ca să-l scăpați de rușinea de a sta cu mîna întinsă?".

— Ce să facă un călugăr care nu-și poate împlini toate făgăduințele date la tunderea monahală, pentru a se mîntui?

— Să facă cu dragoste orice fel de ascultare, că mai mare este tăierea voii și ascultarea decît rugăciunea; să nu cîrtească niciodată, că este urîciune înaintea lui Dumnezeu; să-i socotească pe toți frații mai buni decît el și să-i ajute la nevoie; să nu critice, nici să judece pe cineva sau pe păstorii lui sufletești; să dea laudă și mulțumire lui Dumnezeu că se află în viața de mînăstire și să fie statornic; să se spovedească curat de gînduri și cît mai des și să se împărtășească cu Trupul și Sîngele lui Hristos. Ultimul sfat: să facă totul în mînăstire cu binecuvîntare și cu poruncă.

— Cum putem scăpa de mulțimea grijilor pămînteşti pentru a ne putea ruga mai mult?

— Părinte Ioanichie, mare este rugăciunea curată din inimile și gurile tuturor către Dumnezeu. Cinul monahal se numește „cin îngeresc", pentru că imită pe îngeri și se roagă neîncetat. Deci, să ne rugăm și noi mereu. Cînd se poate, la biserică sau chilie, iar cînd nu, să ne rugăm făcînd ascultare. Oriunde, oricînd, oricum numai să nu înceteze inimile și gurile noastre a lăuda și a chema pe Dumnezeu. La fel să facă și creștinii. Cînd pot să se roage, numai să nu uite de porunca „neîncetat să vă rugați!".

Ei, frate creștine, ai și tu veacul și istoria ta. Ești încadrat într-o mare unitate duhovnicească — Biserica — și ești răscumpărat pentru totdeauna prin jertfa Mîntuitorului. Deci, bucură-te, roagă-te fără lenevire, mulțumește lui Dumnezeu pentru toate, părăsește grija personală și nu lăsa rugăciunea pentru nimic, afară de este porunca ascultării. Dar și atunci, roagă-te, fă ascultare cu dragoste, cîntă psalmi, iubește pe frați și nu iubi cele pămînteşti.

Cine este acela care nu are nimic de cerut lui Dumnezeu? Se spune că Maica Domnului este supărată pe toți aceia care nu-i cer nimic niciodată. Arată-te deci a fi un fiu cu inimă de copil al Maicii Domnului, căci se mai spune: „cît poate Dumnezeu cu puterea, poate și Maica Domnului cu rugăciunea!" Iar de grijile pămînteşti scăpăm numai dacă vrem, că de noi depinde mîntuirea. Dacă am întreba pe cei mîntuiți din cer: „Cît v-a costat pe voi de ați dobîndit atîta fericire?", ei ne-ar răspunde: „Timp, puțin timp petrecut bine pe pămînt!"

— Cum se poate birui mai ușor războiul cel trupesc?

— Bătălia împotriva patimilor trupești este o luptă de toată viața și este una dintre cele mai grele din viața creștinului. Mai întîi, fiecare să ceară harul lui Dumnezeu împotriva acestui război, că fără harul Lui nimeni nu poate birui patimile firii. Apoi, părinții trupești și cei duhovnicești să învețe pe fiii lor cum să se păzească de războiul trupului și al gîndurilor, cum să se roage, să postească, să se lupte, să-și păzească mintea curată de gînduri și de imaginații rele. Fără părinți și duhovnici buni nimeni nu poate scăpa de cursele păcatelor trupești. Apoi, să facem totul ca să nu primim gînduri și imaginații păcătoase, că din acestea ajungem la păcatul cu fapta. Iar dacă am căzut, să ne pocăim cu lacrimi, părăsind pentru totdeauna păcatul săvîrșit.

Eu personal dau aceste sfaturi fiilor mei sufletești: mai întîi să vrea din toată inima să scape de acest război. Apoi să ceară stăruitor ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului; să ocolească pe cît se poate smintelile

și împrejurările care aprind patima; să nu se învoiască în minte cu gîndurile și imaginațiile păcătoase; să-și păzească ochii și toate simțurile de simțelile trupești; să nu citească sau să vorbească cele rele cu oameni stăpîniți de patimi; să se roage cu o rugăciune a lui, cu suspine proprii; să postească mult, să nu bea vin; să citească cărți sfinte; să se spovedească la cei mai iscusiți duhovnici și să pună și pe alții să se roage pentru dînsul. Va fi iertare prin pocăință, oricare ar fi greșeala. Duhovnicul îl va înțelege, îl va iubi, se va ruga pentru dînsul, îl va dezlega de orice păcat și nu-l va lăsa să se lupte singur. Că patima desfrînării este ca o viperă ascunsă și cu multe capete și nu te poți juca cu dînsa, că îndată poți fi mușcat și ucis. Dar, cel mai obișnuit cad cei mîndri și neascultători.

— Cum putem birui și alunga din inima noastră slava deșartă și gîndul mîndriei?

— Nici o patimă nu te apropie atît de diavol ca mîndria. Urîtă și necurată patimă! Toate relele pescuiesc în balta aceasta. De aceea, nici nu vrea să audă Dumnezeu de omul mîndru. Îl ia darul întreg ca să se poticnească și să cadă în păcat, doar s-ar smeri. Ea este înainte mergătoare a desfrînării, cum spune un Sfînt Părinte: „Unde căderea a apucat, acolo mai înainte mîndria a lucrat". Ea are nesuferita cutezanță să stea lîngă orice fel de virtute, și chiar se ascunde în smerenie, la cine poate. Fiind atît de primejdios și atît de prezentă la toate virtuțile și rangurile este bine ca toți credincioșii să-și aducă aminte de păcatele lor, să și le mărturisească mai des la preot, să cugete la moarte, să-și facă canonul dat ca să scape de păcatul mîndriei și al slavei deșarte. Să nu uităm că acest păcat se ascunde și în smerenie, pe care o are de paravan. Un cuvînt în plus împotriva mîndriei: este bine să ceri sfat și păreri de la oricine, că harul lui Dumnezeu se sălășluiește mai ales în cei simpli și nebăgați în seamă. În drumul vieții tale vei vedea cîtă nevoie ai de semenii tăi, cu care ți-a rînduit Dumnezeu să trăiești, și te vei convinge singur că înțelepciunea divină stă sigur mai mult unde este smerenie, pentru că în smerenie este Dumnezeu. Lucifer a căzut numai din mîndrie, și după el, omul Adam și atîția oameni care s-au încrezut în mintea și părerea lor. Să nu se amăgească cineva că, fără adevărata purificare în singura apă a smereniei, nu va putea intra nimeni în împărăția lui Dumnezeu, de unde au căzut îngerii. Dumnezeu ne-a făcut frumoși numai pentru El singur!

— Cum se poate dobîndi darul smereniei și al lacrimilor la rugăciune?

— Smerenia nu are cum să vină singură dacă tu nu o dorești, nu o chemi și nu-i deschizi ușa; adică dacă nu cugeți că nu poți face nimic și nu ești nimic fără darul lui Dumnezeu. Mîntuitorul singur zice: „Fără de Mine nu puteți face nimic!". Frate, nu știi că dacă ai păreri de sine-ți și gînduri de mîndrie, ești părăsit de ajutorul lui Dumnezeu? Că zice:

„Dumnezeu, celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har!". Deci, gîndește-te că în rîvna și dorirea ta de a fi dincolo, cu îngerii în cer, trebuie să te și smerești, că numai așa dai valoare acestor frumuseți dobîndite cu trudă pe pămînt. Că toate faptele bune, fără smerenie, nu te pot mîntui. Ea face cît toate faptele bune și este mortarul care unește toate bunătățile duhovnicești cu care ni se zidește „casa nefăcută de mînă, veșnică în ceruri". Smerenia și lacrimile la rugăciune sînt daruri dumnezeiești mari și se dobîndesc numai prin rugăciune, prin iertare și iubire creștină.

— Întrucît unii credincioși spun că au slăbit în rugăciune, ce să facem ca să avem mai mult folos, mai multă rîvnă și evlavie la sfînta rugăciune?

— Dacă rugăciunea limbii încetează, nu trebuie să înceteze măcar rugăciunea cu mintea. Pe aceasta o putem face oricînd și în orice loc. Aceste momente de slăbire în rugăciune, de vid și răspîndire a minții la rugăciune se constată și la sfinți, pentru smerenia lor. Dumnezeu cumpănește darurile cu fiecare, pentru un echilibru duhovnicesc. Unii pierd din calitatea rugăciunii, alții și din cantitate; alții sînt bîntuiți de gînduri rele în timpul rugăciunii; altora le vine un fel de mîngîiere la rugăciune, care poate fi o simplă amăgire și slavă deșartă. Diavolii sînt bucuroși să ne țină în starea aceasta de falsă liniște și mîngîiere în rugăciunea de cantitate. Dar este mult mai bine și cu folos să te rogi mai puțin, mai des, dar smerit și să aduci pe Dumnezeu în inima ta. Cel mai bun dascăl al rugăciunii este duhovnicul, apoi conștiința ta. Întîi începe cu cantitatea și cu încetul, prin darul lui Dumnezeu și stăruință smerită ajungi la calitate, adică la rugăciunea din minte și inimă, cu rîvnă și smerenie.

— Ce rugăciuni recomandați călugărilor și mirenilor?

— Pe lîngă cele din biserică, la care trebuie să participăm cît mai regulat, mă gîndesc mai mult la ceva permanent. Nu atît la înșiruiri de cuvinte, cît mai ales la a te menține într-o stare de simțire interioară, de vibrare a sufletului tău. O clipă poate să fie un timp și o suspinare poate fi o rugăciune! Avem poruncă de la Sfîntul Apostol Pavel să ne rugăm neîncetat. Cu mintea, cu limba, cu inima, cu suspinul sufletului, cum putem, numai să ne rugăm mereu. Atunci va fugi și răceala inimii, și răspîndirea gîndurilor, și descurajarea care urmează în aceste clipe, că darul Duhului Sfînt nu ne lasă sărmani, dacă stăruim, dacă iubim și ne smerim. Iar dintre rugăciunile tradiționale, eu recomand fiilor mei sufletești mai ales Paraclisul Maicii Domnului, Canonul de umilință, acatistul Mîntuitorului, psalmii și rugăciunea lui Iisus. Apoi, metanii și închinăciuni după putere, puțină milostenie și multă inimă bună, căci numai iubirea dă căldură și aripi rugăciunii curate.

— Care sînt marile foloase ale Sfintei Liturghii ?

— Nu poate explica mintea omenească minunea, valoarea și foloasele Sfintei Liturghii. Dar, prin credință și simțire duhovnicească puternică, știm, simțim și credem că Iisus Hristos este de față pe Sfîntul Prestol, înconjurat de sfinții îngeri, în timpul săvîrșirii dumnezeiești Liturghii. De aceea, mare datorie au credincioșii să ia parte cît mai regulat la taina Sfintei Liturghii, că atunci Hristos se jertfește pe Sine, adică se repetă jertfa de pe Golgota pentru fiecare dintre noi și pentru toată lumea, spre iertarea păcatelor și înnoirea vieții noastre creștine. Prin participare la Sfînta Liturghie ni se iartă păcatele, primim harul Duhului Sfînt, lăudăm pe Dumnezeu împreună cu îngerii, cîntăm și ne înfrățim cu ceilalți frați, ne rugăm pentru salvarea și mîntuirea noastră, a lumii și a celor răposați, pentru pacea și unirea tuturor oamenilor de pe pămînt prin Iisus Hristos și Biserica Sa. Dumnezeu ține pămîntul mai mult pentru Sfînta Liturghie care se săvîrșește pe el!

— Cum pot contribui călugării la povățuirea și mîntuirea mirenilor?

— Mai întîi și cel mai mult, prin viața lor exemplară, printr-o comportare cuviincioasă, fără nici o sminteală, plină de iubire și rîvnă dezinteresată pentru mîntuire. Apoi, credincioșii, toți oamenii să vadă pe fețele noastre liniștea, bucuria Duhului Sfînt, pacea inimii și așezarea interioară că sîntem ai lui Hristos, că am renunțat la toate aici, pentru bunătățile vieții veșnice care ne așteaptă. Apoi, să le vorbim cuvînt de folos, cuvînt viu, cald, sincer, deschis din Sfînta Evanghelie, din cărțile sfinte, din exemplul înaintașilor, din experiența vieții pămînțești. Apoi să le punem la îndemînă cărți bune, de rugăciune mai întîi, apoi de citit și de zidire sufletească. Și, în sfîrșit, să ne rugăm permanent pentru toți, pentru sporirea lor duhovnicească și vom vedea mila lui Dumnezeu. Deci, viața noastră, cuvîntul vorbit și scris, cărțile de folos, milostenia și rugăciunea sînt mijloacele noastre de zidire duhovnicească spre mîntuire.

— În ce constă marea misiune și răspundere a păstorului de suflete în fața lui Dumnezeu?

— Misiunea păstorului de suflete este una singură, fără abatere: să ducă la Hristos, pe calea mîntuirii, pe toți care i-au fost încredințați. Și aceasta este cea mai grea misiune pe care o poate face omul pe pămînt, încredințată numai celor aleși, sfințiți și trimiși de Hristos să păstorească oile Lui, adică episcopilor și preoților hirotoniți „prin punerea mîinilor preoției". Misiunea aceasta este dumnezeiască și ne cutremurăm de marea ei răspundere, că dezlegăm păcatele în numele și cu puterea dată nouă de Hristos și conlucrăm cu El la mîntuirea sufletelor omenești, deci la mîntuirea lumii. Răspunderea noastră ca păstori de suflete în fața lui Hristos este întreită. Mai întîi vom răspunde dacă am fost și sîntem cu adevă-

rat vrednici, prin viața noastră curată, de harul preoției. Apoi trebuie să dăm răspuns cum am lucrat cu harul Duhului Sfînt primit la hirotonie. L-am folosit spre lauda lui Hristos sau pentru lauda noastră? Am dobîndit cu el suflete cît mai multe pentru împărăția cerurilor, sau am lucrat cu lenevie în via Domnului și am urmărit interese pămînțești, iar sufletele le-am lăsat să piară? A treia și cea mai mare răspundere: noi preoții trebuie să dăm socoteală cîte suflete am izbăvit de iad, cît am scos din iad prin Sfînta Liturghie; cîte am călăuzit la Hristos, cîte am răscumpărat prin Taina Spovedaniei, cîte am hrănit prin cuvînt viu, dătător de viață, cîte am scăpat de osîndă prin rugăciune și prin exemplul personal și pentru cîți ne-am pus sufletul și viața, răbdînd ocară, înjurături, defăimare, sărăcie, osteneală, boală și toate, ca să mîntuim pe cei pe care ni i-a încredințat Hristos să-i creștem, să-i formăm duhovnicește, să-i dezlegăm de păcate și de patimi și să-i mîntuim cu darul Lui.

Nu i s-a dat păstorului de suflete, preotului, harul preoției pentru o deșartă mărire personală, ci ca să poarte cu inimă de părinte toate slăbiciunile fiilor săi sufletești, în chip egal, să sufere pentru ei în momente de căderi și rătăciri de tot felul și să nu uite că sufletele lor din mîna lui i se vor cere la judecată. Preotul trebuie să aibe mare credință și nădejde în Dumnezeu, că nu-l va lăsa neajutat dacă iubește pe fiii săi duhovnicești și înțelege, cu suspine, că mîntuirea lui este condiționată exclusiv de mîntuirea fiilor săi sufletești. Sfîntul Grigore Teologul spune: „Tot atîtea suflete ucidem, cîte din vina noastră le lăsăm să se osîndească". Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur spune: „În zilele de pe urmă puțini preoți se vor mîntui. Cei mai mulți se vor osîndi. Măcar că vor scăpa de păcatele proprii, dar nu vor scăpa de păcatele celor care i-au avut să-i păstorească".

— Ce trebuie să facă un duhovnic pentru a folosi și mîntui cît mai multe suflete?

— Se cuvine duhovnicului, pe lîngă acest mare dar al Duhului Sfînt de a lega și dezlega păcatele oamenilor, să ceară și el de la Dumnezeu îndoit dar, ca proorocul Elisei, să poată duce o viață curată, de sfințenie, mai aleasă și mai deosebită decît a celorlalți oameni, cu patimile vindecate, cu sufletul blînd, smerit și înțelept în toate, adevărată lumină și soare pentru lume. Duhovnicul trebuie să fie exemplu în toate. Că dacă postești tu, postesc și fiii tăi sufletești; dacă te rogi tu cît mai mult, se vor ruga și ei după tine; dacă te smerești tu, se vor smeri și ei în toate, după buna rînduiala lui Hristos. Dacă dai tu milostenie, vor da și ei; dacă ierți tu pe toți cei ce te urăsc, vor ierta și ei pe frații lor pentru că ei cred mai mult în cele ce văd la tine cu lucrul, decît ce aud din gura ta, „că ochii sînt mai încrezători decît urechile". Duhovnicul trebuie să iubească mai mult decît toți oamenii. Să iubească pe Dumnezeu, să iubească pe oameni, să iubească

pe fiii săi sufletești, să iubească pe cei căzuți în păcate și să le întindă mîna ca să-i salveze; să iubească pe copii, pe care Hristos i-a luat în brațe; să iubească pe cei săraci, pe cei bolnavi, și toată zidirea lui Dumnezeu. Duhovnicul să știe bine Sfînta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți ca să nu-i învețe de la sine. Să cunoască binele Sfintele Canoane și să le folosească cu dreaptă socoteală. Să îmbine cu înțelepciune blîndețea cu asprimea, iertarea cu canonul, mîngîierea cu mustrarea, sfatul cu porunca și înfrînarea cu dezlegarea. Apoi, duhovnicul să fie om de rugăciune și să aibă darul lacrimilor și al cuvîntului cald, viu, duhovnicesc, care poate pătrunde inima oricui. Apoi, să fie popular, apropiat de inimile tuturor și să țină taina, secretul spovedaniei chiar cu prețul vieții lui. Iată marile daruri și mijloace de mîntuire pe care trebuie să le folosească un bun duhovnic. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne dăruiască astfel de duhovnici devotați, cuvioși, înțelepți, nefricoși, milostivi și iubitori de oameni și se va înnoi viața Bisericii lui Hristos!

— Cum aplicați Sfintele Canoane astăzi?

— Sfintele Canoane rămîn valabile, ca niște faruri de orientare: să se vadă, mai ales, greutatea păcatelor săvîrșite de noi. Însă trebuie cunoscut că au și ele clasicitatea lor. Lupta mare este să le vindeci rana păcatului, nu să-i lași ani întregi fără marile haruri ale Sfintelor Taine. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: „Ani vrei să-i dai? Trebuie să-l însănătoșezi . . .”! Creștinul trebuie să ajungă la o cunoștință de sine și să intre singur în marea bogăție a harurilor cerești. El trebuie să știe că Mîntuitorul S-a pogorît pînă în adîncurile mizeriei omenești, nu ca să anihileze făptura Sa, ci pentru ca s-o transfigureze. Nu trebuie apăsat atît pe o prelungă nevoință prin canonisire, ci mai mult pe o intensitate a ei. Nu timpul poate decide și purifica, ci calitatea viețuirii creștinului printr-o sinceră și profundă părere de rău, care îi va aduce o adevărată smerenie. Și aceasta mîntuiește pe om, după cuvîntul psalmistului: „Inima înfrîntă și smerită, Dumnezeu nu o va pedepsi” (Ps. 50, 18). Mîntuitorul se dăruiește mai cu plăcere unei inimi rănite, dar în căință și rugăciune, decît unei inimi care postește și se roagă, dar care își cere dreptul. „Nici văduva, nici fecioara nu au altă treaptă în cer, decît aceea pe care o fixează umilința”, spune un înțelept.

Deci duhovnicul nu greșește în marea lui răspundere dezlegînd sau micșorînd timpul pocăinței. Aceasta o spune Sfîntul Vasile cel Mare în Canonul 74: „Cel care are puterea de a lega și dezlega, nu se canonisește micșorînd timpul pocăinței pentru cel care se căiește de bunăvoie, spovedindu-se, căci unul ca acesta ajunge degrabă iubirea lui Dumnezeu”. Iisus Hristos, multmilostivul nostru Stăpîn, S-a bucurat să primească primul om în rai, un tîlhar care L-a mărturisit. El dorește să Se dăruiască

fiilor Lui prin Sfintele Taine și este amînat de rigoarea și asprimea „legii". Duhovnicul trebuie să-și cerceteze fiii cu ochi pătrunzători și mînă ușoară și să aibă multă milă și iubire față de toți. Căci „spiritul omului nu-și poate întinde aripile aici pe pămînt, dacă nu se simte înconjurat de iubire." Nu va fi nimic ușor de nu va fi bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu și rugăciunile Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu cu noi cu toți.

— Ce sfaturi duhovnicești mai de folos dați fiilor sufletești ai sfințici voastre?

— Noi toți sîntem fiii lui Dumnezeu, răscumpărați prin sîngele Lui, născuți prin botez, hrăniți cu Sfintele Taine, pecetluiți cu Duhul Sfînt. Lupta mare a diavolului este de a ne despărți de Dumnezeu prin păcat și a ne face fii ai iadului. De aici, atîtea ispite, lupte, gînduri rele și căderi de tot felul, căci sîntem permanent în luptă cu diavolul. Sfatul meu pentru toți este unul singur: să nu ne deznădăjduim, în orice păcat am cădea, căci Dumnezeu este Tatăl nostru și că „este îndelung răbdător și mult milostiv". De aceea, frate, nu-ți pierde nădejdea, chiar dacă te-a înșelat vrăjmașul! Recunoaște-L mai departe pe Dumnezeu de Stăpînul tău și rămîi pe piatra cea tare a credinței. Nu te deznădăjdui cu nici un chip. Satana, sau poate slăbiciunea ta, te-a înșelat, dar inima nu i-ai dat-o lui și numele lui Dumnezeu din tine nu s-a șters. Așa păcătos cum ești, nu slăbi la suflet! Dumnezeu este cu adevărat mult iubitor de oameni, mult milostiv și iertător, pentru că-L recunoști de Tată și Mîntuitor. El singur te va căuta, te va găsi, te va îmbrățișa, te va lua pe umerii Lui, te va duce la stînă și te va iubi mai mult decît pe alte oi, pentru că tu, de fapt, nu L-ai părăsit. Așa de vei cugeta și vei face, atunci marile tale căderi în viață rămîn simple accidente.

Mai recomand fiilor mei duhovnicești o nesfîrșită veselie sufletească, că aceasta mărturisește că ești cu Iisus Hristos în inima ta și-n respirația ta. Inima ta va vibra mereu o rugăciune fără cuvinte. Deci, o stare de stăpîn asupra ta și de veselă liniștire, chiar dacă te-ai ispitit și ai greșit. Ai o singură cale de salvare: să te ridici din păcat, să-l mărturisești cu căință, să-l părăsești, să te rogi cu nădejde și să mergi înainte spre Hristos. Nu vei fi lăsat singur pe calea spre Emaus-ul cel de sus. Dumnezeu nu cere nimic imposibil, ci prin poruncile Sale te îndeamnă să faci ce poți, să ceri ceea ce nu poți și El te va ajuta ca să poți face voia Lui.

— Întrucît a slăbit credința și viața morală în rîndul credincioșilor, cum putem să le sporim credința și trăirea în Hristos?

— Aparent cred că este slăbită credința, dar nu pînă într-atît. Oamenii au zilnic numeroase griji, datorii, obligații familiale, profesionale, sociale și nu pot participa regulat la biserică. Însă nu sînt puțini care să

nu aibă un fior de înviorare și să nu se închine cînd aud bătaia clopotelor, ca un strigăt de chemare a viilor, ca un plîns al morților, ca o putere care împrăștie în jur raze de speranță și lumină. Mărturisesc șirurile nesfîrșite de credincioși la marile hramuri în țara noastră, care își așteaptă fericiți rîndul ceasuri lungi, ca să se închine, să sărute Sfintele Moaște. Aceștia sînt toți credincioși tăcuți, anonimi și liberi. Într-o comunitate mare sînt și oi albe, și oi negre, și creștini mai slabi în credință. Dar cine poate spune că este neprihănit?

Trebuie slujbe zilnic la biserică peste tot, cu predici calde, cu exemple vii, cu cărți folositoare pentru suflet și fără nici un fel de sminteli. Nimic nu va fi mai frumos ca un slujitor al lui Hristos cu viața plină de așezare duhovnicească, nevinovat, senin, blînd, cu ochi de lumină îngerească. Fericitul Augustin spunea: „Pentru cine vrea să creadă, am o mie de motive; pentru cel ce nu vrea, n-am nici unul!". Singurul motiv este moartea!

— De ce se teme omul de moarte și cum putem spori în noi bucuria vieții veșnice?

— Se tem de moarte doar cei care nu s-au pregătit deloc de viața în Hristos. Dar nu este rău că se tem, că prin aceasta se recunoaște viața veșnică, și așa vor pune primii pași spre cunoaștere, adunînd flori din grădina duhovnicească a Bisericii lui Hristos. Sînt trei categorii de creștini mîntuiți. Întîi, este categoria fiilor care fac voia lui Dumnezeu din iubire. A doua, este categoria negustorilor care fac fapte bune pentru plată de la Hristos. A treia este categoria robilor care fac de frică cele ale lui Dumnezeu. Ce bine ar fi să ne depășim mereu, să ne silim, că este singura vreme cînd bătaia inimii noastre poate cuceri întreg cerul. Silește-te, frate creștine, la această alergare salvatoare spre care ești chemat că numai astăzi este ziua vieții tale! Cînd soarele acesta pentru tine va apune, în lumina cerurilor deschise, te va încununa ca pe un biruitor Hristos Domnul. Sfîntul Pavel spune: „că nu sînt vrednice suferințele de acum față de bucuriile ce ni se vor descoperi nouă". Iar un înțelept spune: „Sfîrșitul filozofiei este să știi că trebuie să crezi — să știi să mori liniștit!"

— Ce sfaturi duhovnicești doriți să lăsați urmașilor?

— Să ne iubim cu adevărat unii pe alții. Să încercăm să iubim pe toată lumea, indiferent dacă se cheamă bună sau rea. Să iubim mult, și să iubim frumos. Să iubim rana și pe cel care ne-a făcut rana. Să știm să furăm pe Hristos de la semenii noștri. El stă ascuns la cei pe care noi nu-i iubim. Nu poți fi gazda lui Hristos dacă nu-ți sînt dragi cei care Îl țin ascuns și dacă inima ta nu este un mic cer al iubirii. Lui Iisus Hristos I se cuvin primele roade ale tuturor lucrurilor, dar mai cu seamă primele roade ale iubirii!

ARHIMANDRITUL GHERVASIE CREȚU

Mînăstirea Dealu

(1890—1973)

Poposesc la Mînăstirea Dealu, ctitoria voievodului Radu cel Mare. Atît biserica și chiliile, cît și ograda mînăstirii, au un aspect oarecum sobru. În chiliile acestei mînăstiri își petrec ultimii ani de viață călugării bătrîni din Muntenia. Sînt părinți fără ucenici, care așteaptă de undeva o vorbă bună, un îndemn duhovnicesc, o îmbărbătare. Este așa de necesară o vizită la părinții bătrîni din Mînăstirea Dealu! Gîndul acesta m-a făcut să ajung pînă aici.

Bat la cîteva uși. Părinți bătrîni, cei mai mulți necunoscuți, îmi ies înainte, așteaptă să intru și în chiliile lor. Toți parcă au ceva de întrebat, parcă au ceva de spus. Toți simt lipsa cuvîntului viu, duhovnicesc. În chilii, fiecare se roagă cum poate. Unul citește cele șapte laude din Ceaslov. Altul citește la Psaltire. Altul stă pe marginea patului și zice „Doamne Iisuse", petrecîndu-și metaniile roase de vreme printre degete. Fiecare se roagă într-un fel, cugetă la anii tinereții care nu mai sînt, așteaptă cu liniște ceasul plecării. Totul are aspectul dezlegării de trup și al întîlnirii cu Hristos. De aceea, fiecare se pregătește cum poate pentru călătoria la cer; mai face puține din ce n-a făcut, împlinește o parte măcar din cele rămase.

Mă opresc la chilia părintelui Ghervasie Crețu, fost marele eclesiarh al Catedralei Mitropolitane din Iași și al celei Patriarhale din București. Numele Arhimandritului Ghervasie Crețu, ca și chipul său blînd, deschis, apropiat este cunoscut pretutindeni atît părinților din Moldova, cît și celor din Muntenia. Pentru că aproape cincizeci de ani a slujit, a rînduit serviciul divin, a administrat și a împodobit, ca nimeni altul, cele mai renumite catedrale mitropolitane din țară. Îmbrăcat foarte îngrijit, curat, harnic, atent în toate, părintele Ghervasie a știut să împodobească și să cumpănească lucrurile cu mult calm, să organizeze slujbele, atît cele obișnuite, cît și cele arhierești, în așa fel ca pe toți să-i mulțumească și pe Dumnezeu să-l slăvească. Două decenii a îngrijit de Moaștele Cuvioasei Paraschiva de la Iași și încă un sfert de veac de cele ale Cuviosului Dimitrie cel Nou de la București. Ori de cîte ori intra și ieșea din catedrală, părintele Ghervasie se pleca lîngă sfînta raclă, rostea o rugăciune, săruta Sfintele Moaște și apoi își continua ascultarea. O ascultare sfîntă și binecuvîntată! Să trăiești o jumătate de veac în biserică, să slujești cincizeci de ani la Altarul lui Hristos, să îngrijești de moaștele sfinților, să împodobești Casa Domnului, să aprinzi candelele, să tămîiezi sfintele icoane, să

păstrezi odoarele și veșmintele Bisericii și să te rogi în același timp pentru tine, pentru semenii tăi, pentru vrăjmașii tăi, pentru țară, pentru lume, pentru mîntuirea tuturor — iată unul din cele mai înalte idealuri pe care le poate îndeplini omul pe pămînt.

Și această binecuvîntată ascultare de mare eclesiarh a dus-o părintele Ghervasie, cu atîta demnitate și dăruire, o viață de om. Bat încet în ușa chiliei sale:

— Binecuvîntați, părinte Ghervasie!

— Domnul! Cine-i? Hai, frate, intră... Ei părintele Ioanichie! Ai venit să mă mai vezi? Bine c-ai venit. Șezi colea pe scaun.

— Stați în pat, Prea Cuvioase. Vă simțiți obosit.

— Sînt cam bolnav părinte. Stau în pat și mai citesc la Psaltire. Tot nu pot merge acum la biserică. Ei, părinte, toate sînt deșertăciune! Se înșeală omul și aleargă după vînt, dar pînă la urmă toate trec, toate îl părăsesc!

Mă uit cu duioșie la chipul încă luminat, senin, al părintelui Ghervasie, la ochii săi albaștri ca cerul, la barba sa albă ca zăpada, la trupul său slab, deșirat, culcat între perne, la mîinile sale topite de vlagă, care abia sprijină Psaltirea cu slove vechi, la picioarele sale neputincioase, care nu pot să-l mai poarte. Dar mă bucur văzînd că părintele Ghervasie are bărbăție, are inimă bună, se roagă și așteaptă cu nădejde ceasul despărțirii.

— Cîți ani aveți, prea cuvioase?

— Am împlinit 83 de ani. Slavă Domnului! Am trăit destul. Trebuie să dăm loc la alții!

— Sînteți născut în Humulești?

— Nu. Sînt născut în satul Săcălușești, alături de Humulești, în anul 1890.

— Și în ce an ați venit la mînăstire?

— În anul 1907. Am venit la Mînăstirea Neamț, care avea pe atunci peste trei sute de călugări și frați. Stareț era arhiereul Narcis Crețulescu. Ei, ce slujbe frumoase puteai asculta la Mînăstirea Neamț pe atunci! Ce frumos sunau clopotele la privegheri de răsunau munții! Ce frumos cîntau părinții, de răsuna biserica! Ce drag îmi era cînd vedeam biserica îmbrăcată, plină de călugări, toți unu și unu. În biserică la Mînăstirea Neamț mă simțeam, frate, ca în rai. Acolo am trăit cu cele mai mari bucurii, cele mai frumoase clipe din viața mea.

— În ce an ați primit călugăria, părinte Ghervasie?

— Nu m-am călugărit degrabă. Mai întîi am făcut armata, apoi războiul, și abia după război m-am călugărit. Mi-aduc bine aminte că părin-

tele Ghenadie Honciuc mi-a cîntat „Brațele părintești . . .” la călugărie. Ce frumos mai cînta! Mai trăiește ?

— Nu, părinte Ghervasie, s-a dus la Domnul anul trecut.

— Bine că s-a dus. Dumnezeu să-l odihnească! Părintele Ghenadie ne era profesor la muzică în mînăstire. El ne-a învățat să cîntăm pe psaltichie. Se ținea regulat cursuri de muzică. Eram vreo optzeci de frați. Cînd cîntam toți, parcă eram în cer.

— Dar la Catedrala Mitropolitană din Iași cînd v-ați dus?

— N-am stat mult călugăr. După ce Mitropolitul Pimen Georgescu m-a făcut preot, în anul 1920, m-a luat la Iași, eclesiarh la catedrală. Și am stat în această ascultare douăzeci de ani. Apoi, în anul 1942, Patriarhul Nicodim m-a luat eclesiarh mare la Patriarhie. Acolo am stat încă douăzeci și cinci de ani, pînă în 1967, cînd am ieșit la pensie. Apoi am venit aici, la mînăstirea de bătrîni. Unde în altă parte să mă duc?

— De ce nu v-ați întors la mînăstirea de metanie?

— Mă gîndeam să mă întorc înapoi la Neamț, dar ce să fac și acolo? Ei au nevoie de preoți pentru slujbă, iar eu aștept să plec. M-am gîndit, mai bine să mă retrag departe de toți și să mă sfîrșesc acolo. De aceea am venit aici, la Dealu.

— Ce călugări mai buni ați cunoscut la Mînăstirea Neamț?

— Numai Dumnezeu îi mai știe, că erau mulți călugări aleși. Arhimandritul Calistru Gheorghiu era cel mai bun duhovnic al Mînăstirii Neamț pe acea vreme. Iar din călugări, monahul Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. Un călugăr cu viață sfîntă. Tăcea permanent, se ruga și postea.

— Dar la Mitropolia Moldovei, ce călugări mai aleși ați cunoscut?

— Cel mai cuvios călugăr a fost arhidiaconul Varlaam Argherescu. Era cu metania tot din Neamț. Era ajutorul meu la biserică. Mai ales cu veșmintele și strana. Un mare călugăr. Nici nu mai găsești azi vreun altul asemenea lui. Cea mai mare nevoință a lui era milostenia. Toți banii de pe salariu îi împărțea la elevi și studenți săraci. „Ia-ți frate, aici cîțiva bani, să ai de-un ceai cînd ajungi la școală”. Iar la școală, cînd căutau băieții în buzunare, găseau bani de cheltuială pentru două luni de zile.

— Și-i ajungeau banii părintelui Varlaam?

— Cum să-i ajungă? Poate de aceea purta haine vechi, că nu avea cu ce să-și cumpere, și venea regulat la mine să-l împrumut pînă la salar „Părinte Ghervasie — îmi spunea — împrumută-mă cu două-trei sute de lei pînă la salariu. Mi-aș lua ceva de îmbrăcat și nu-mi ajunge.”

— Și vă dădea banii înapoi ?

— Regulat mi-i dădea. Cum lua salariul, întîi achita datoriile, iar cu restul făcea pomană la toți.

— Părinte Ghervasie, spuneți-mi ceva despre moaștele Cuvioasei Paraschiva de la Iași. Ce rol au ele pentru menținerea evlaviei în rîndul credincioșilor?

— Moaștele Cuvioasei Paraschiva sînt poate cel mai mult venerate de credincioșii noștri. Mai mult chiar decît Sfîntul Ioan de la Suceava. Pentru că mulți credincioși care se roagă cu credință la Sfînta Paraschiva, își dobîndesc sănătate și tot ce doresc. Iar la 14 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, se adună la Iași mii de credincioși din Moldova și din toată țara.

— Cum se făcea slujba în catedrală atunci?

— În ajun, la orele zece, se scoteau moaștele afară și se așezau pe un baldachin, în fața bisericii, ca să se închine lumea. Stăteau acolo pînă a doua zi seara. Iar preoții făceau tot timpul cîte doi de gardă și dirijau credincioșii. Seara se făcea slujba privegherii, cu zeci de preoți și doi-trei arhierei. Noaptea, credincioșii se odihneau în biserică, pe afară, prin oraș, prin gară. Iar de ziua hramului, se făcea întîi agheazmă, apoi Sfînta Liturghie în biserică. Predica se ținea afară. Seara la orele cinci sau șase, se adunau din nou credincioșii să asiste la aducerea moaștelor în biserică. Mitropolitul cu un sobor de preoți înconjurau catedrala cu racla Sfintei Paraschiva, ca la Paști, iar mulțimea credincioșilor se sileau și ei să se atingă de raclă și să treacă pe sub ea. Ce frumos era! Cînta corul, sunau clopotele, toți dădeau laudă lui Dumnezeu și Cuvioasei Paraschiva. La fel se slujește și astăzi la Iași.

Pe timpul războiului, în 1944, moaștele Cuvioasei Paraschiva au fost duse la Mînăstirea Ciorogîrla. Chiar eu am fost delegat de Patriarhul Nicodim să le aduc. Eram eclesiarh la Patriarhie. M-am dus la Iași cu un camion, dar Prea Sfințitul Valerie Moglan, vicarul Mitropoliei, mi-a zis: „Nu dăm pe Cuvioasa Paraschiva. Ea ne păzește orașul și catedrala de moarte. Dacă pleacă Cuvioasa Paraschiva cine ne mai păzește?"

La urmă a acceptat. S-a făcut Sfînta Liturghie. Apoi s-a tras la sorți, care din preoți să meargă cu Sfînta. Și a căzut sorțul pe părintele Ioanichie Grădinaru, ucenicul meu. El era diaconul catedralei și eclesiarh. Apoi vlădica l-a hirotonit preot a doua zi. Pe urmă am tras camionul în fața bisericii, ca să vadă poporul și, plîngînd cu toții, am pus racla sus, am acoperit-o bine și am plecat. Pe drum am făcut un popas la Vaslui. Seara am ajuns la Ciorogîrla, unde ne aștepta Patriarhul cu o mare mulțime de credincioși. Toți erau cu lumînări aprinse în mîini și lăcrimau.

— Cînd s-au adus moaștele Cuvioasei Paraschiva înapoi la Iași?

— Au stat vreo șase luni la Mînăstirea Ciorogîrla. Pe urmă le-a dus la Pasărea și pe urmă le-a adus la Catedrala Patriarhală din București.

Era în martie 1945. Le-am așezat în partea dreaptă a bisericii, vizavi de Sfîntul Dumitru. Lumea avea mare evlavie la Cuvioasa.

— Ce altceva doriți să-mi mai spuneți, părinte Ghervasie?

— Ce să-ți mai spun? M-am săturat și eu de toate. Am fost aproape cincizeci de ani tot cu arhierei, cu slujbe alese, cu protocoale, cu lume multă . . . Acum am 83 de ani și-mi aștept și eu ceasul . . Aș fi vrut să mor la Neamț, la metanie, dar . . . Poate cînd mai vii mă găsești în cimitir la Mînăstirea Viforîta !

— Părinte Ghervasie, ce vi s-a părut mai greu în această lungă ascultare de eclesiarh mare ?

— Știi ce? Mărturisirea candidaților pentru preoție. Toți ceilalți preoți se fereau și-i trimiteau la mine. În seara zilei spre hirotonie venea la mine și-mi ziceau: „Părinte eclesiarh, vreau să mă spovedesc, că mîine mă hirotonește diacon sau preot". „Păi, acum vii, frate? Trebuia mai din timp. Dar dacă Sfintele Canoane te opresc de preoție, ce faci"? „Cum să fiu oprit? Parcă este cineva vrednic? Nu se poate părinte! M-am pregătit pentru hirotonie, am aprobare, mi s-a dat parohie, mi-a venit și numirea . . ."

— Duhovnicia este foarte grea, Prea Cuvioase?

— Foarte grea, părinte Ioanichie. M-am umplut de păcatele altora . . .

— Binecuvîntați, părinte Ghervasie, că mă duc de-acum.

— Te duci? De ce nu mai stai? Spune la toți care mă cunosc, sănătate! Dumnezeu și Maica Domnului să te binecuvînteze. Să mai vii pe la mine, frate! . . .

M-am retras încet, iar părintele Ghervasie a rămas cu Psaltirea pe piept și cu privirea către ușă!

ARHIMANDRITUL GRIGORE URIȚESCU

Schitul Trivale — Pitești

(1888—1978)

Părintele Grigore Uriței, egumenul Schitului Trivale, este o remarcabilă personalitate a mînăstirilor noastre din Muntenia. Pe de o parte, prin venerabila sa vîrstă de nonagenar, din care trei sferturi de secol le-a trăit în mînăstire, iar pe de altă parte, prin bunătatea rară a inimii sale și sufletul său curat, deschis, îmbunătățit.

Desigur, dimensiunile duhovnicești ale unui călugăr nu le poți exprima și simți în cuvinte pline de înțelepciune, ci mai ales în simplitatea vorbirii, în atmosfera caldă de bucurie, în duhul curat și binecuvîntat ce se comunică prin grai și simțire de la o inimă la alta.

Părintele Grigore are suflet de adevărat părinte și inimă de adevărat preot și călugăr. Șaptezeci și cinci de ani a slujit lui Hristos, s-a smerit în mînăstire, a învățat taina mîntuirii de la bătrîni, a săvîrșit neobosit Sfînta Liturghie, a dezlegat oamenii de păcate, a lucrat cu devotament la mîntuirea sufletelor. El n-a iubit cinstea oamenilor, nici n-a căutat slava deșartă a veacului acestuia. Ci a iubit cu rîvnă Biserica lui Hristos, pe care a slujit-o, în care singur s-a jertfit, unde și-a închinat tinerețea și bătrînețea și lîngă altarul căreia așteaptă să fie înmormîntat.

Pentru toate acestea este căutat și cinstit părintele Grigore. Pentru chipul său luminat, pentru cuvintele sale înțelepte, pentru smerenia și căldura inimii sale, pentru așezarea sa duhovnicească prețuim pe părintele Arhimandrit Grigore, dorim să-i cunoaștem mai bine viața, așteptăm să ne dea un sfat, un cuvînt de folos, o binecuvîntare. Gîndul acesta mă duce spre Schitul Trivale. Așezat în partea de vest a orașului Pitești, într-o poiană mică și izolată, schitul formează pentru credincioși un loc binecuvîntat de reculegere, de rugăciune și întîlnire cu Hristos. Toți îl cunosc pe părintele Grigore, îl caută, îi dau slujbe, îl ascultă, vor să-l vadă.

Este Duminică. La schit, se aud clopotele de Liturghie. Părintele Grigore se află în Sfîntul Altar, îmbrăcat în odăjdii. Un părinte înalt, slab, cu barba albă, lungă și fața luminată. Îi sărut mîna și ascult Sfînta Liturghie. Părintele Grigore pare un avvă de demult. La aproape nouăzeci de ani încă mai are dragoste și putere să slujească Sfînta Liturghie! Popor mult, cîntări potolite, slujbă călugărească. La urmă se împarte anaforă și binecuvîntare. Apoi lumea se scurge încet devale, către oraș. Rămîn singur cu părintele Grigore și cu ucenicul său, părintele Calist — singurii viețuitori în schit.

— Binecuvîntați, Prea Cuvioase părinte Grigore!

— Domnul să te binecuvînteze, părinte!

— Am venit să primesc cuvînt de folos de la Prea Cuvioșia Voastră. Mă bucur că mai puteți sluji și sta înaintea oamenilor.

— Da, părinte, facem și noi tot ce putem. Că iată, n-are cine. Lumea vine, se închină, așteaptă, ne caută. Nu putem sta în chilie. Ne facem datoria. Cînd n-om mai fi noi, fie voia Domnului.

— Aveți mulți ani, Prea Cuvioase?

— Am 86 de ani. Sînt născut în 1888, în Țara Loviștei.

— În ce an ați intrat în mînăstire?

— În anul 1900, cînd aveam numai doisprezece ani, am intrat ca frate în Mînăstirea Stînișoara-Argeș. Am stat acolo opt ani, apoi am fost luat la Episcopia Argeșului, de episcopul meu, Gherasim Timuș.

— Spuneți-mi ceva despre renumita Mînăstire Stînișoara.

— Mînăstirea Stînișoara este una din cele mai renumite sihăstrii din țara noastră. A fost înființată în secolul al XVII-lea de cîțiva călugări sihaștri din Mînăstirea Cozia, anume pustnicii Neofit și Meletie. Epoca cea mai înfloritoare din trecutul ei a fost secolul al XIX-lea. Pe atunci trăiau aproape o sută de călugări, cei mai mulți sihaștri — schivnici. În anul 1900 cînd am venit eu, erau peste cincizeci de părinți și frați. Aici nu intrau niciodată femei, ca și la Mînăstirea Frăsinei. Amîndouă mînăstirile acestea se întreceau în evlavie, nevoință și viață sihăstrească.

— Ce călugări mai sporiți ați găsit, Prea Cuvioase, în Mînăstirea Stînișoara?

— Cei mai aleși călugări din Stînișoara erau doi frați după trup și fii de preot, anume ieroschimonahul Sava și monahul Atanasie. Părintele Sava era bătrîn, dar prea iscusit duhovnic. Fusese hirotonit prin 1860. Iar în 1863 a fost cerut de Prea Sfințitul Calinic de la Rîmnicu Vîlcea să ajute la organizarea Mînăstirii Frăsinei. Se găsește la Episcopia Argeșului o scrisoare a Sfîntului Calinic de la Vîlcea, prin care solicită un ieroschimonah iscusit pentru Frăsinei. Episcopul Argeșului l-a trimis pe părintele Sava, care a stat cîțiva ani la Frăsinei, apoi a venit iar la Stînișoara. Ieroschimonahul Sava era duhovnic renumit și sfătuitor, pentru călugări mai ales. Mireni nu prea spovedea, că era schivnic. A murit puțin după anul 1900.

Monahul Atanasie era mai tînăr. Învățase la Seminarul de la Argeș, dar nu a vrut să se facă preot în lume. Ci a venit la mînăstire și s-a făcut călugăr iscusit. Sfinția sa era foarte tăcut. Tot timpul era prezent în biserică. Cînta așa de frumos, că nu-l întrecea nimeni și citea așa de corect la strană că niciodată nu l-am auzit să greșească măcar o literă din carte. Era încă prea iscusit schivnic. Postea mult, tăcea permanent, privea mereu în sine și practica rugăciunea lui Iisus.

De la o vreme, după ce a îmbătrînit, părintele Atanasie s-a retras de la strană. Stătea regulat în pronaosul bisericii și zicea rugăciunea lui Iisus. La ascultare, stătea cît mai izolat, ca să nu-l țină nimeni de vorbă, răspundea scurt la întrebări, nu rîdea niciodată, nu privea în fața și ochii nimănui cînd vorbea, ci numai în jos, și nu intra vreodată în chilia cuiva. El nu dădea sfaturi, însă toți ne foloseam de tăcerea și viața lui. A murit după anul 1908, cînd am plecat eu de la Stînișoara.

Părintele Sava, în schimb, ca duhovnic era mai comunicativ. El mă întreba uneori: „Ei, frate Gheorghe, cum te simți? Ce ispite mai ai? Ce necazuri?" După ce îi mărturiseam gîndurile, el mă mîngîia cu aceste cuvinte: „Răbdare, frate Gheorghe, răbdare"!... Apoi mă binecuvînta și mă lăsa.

— Ce pustnici mai renumiți au trăit în munții din jurul Mînăstirii Stînișoara?

— Prin secolul al XVII-lea au trăit doi pustnici mari, cu viață sfîntă: Neofit și Meletie. Pustnicul Neofit s-a nevoit într-o peșteră săpată de el în muntele Sălbatecu, care se mai vede și astăzi, nu departe de Stînișoara. Apoi, după mulți ani de aspră petrecere, a adormit acolo în peșteră, neștiut de nimeni. Mai tîrziu, un călugăr din Mînăstirea Cozia, care păștea vitele în poiana unde acum este Stînișoara, a găsit osemintele lui în peșteră, le-a pus într-un sac și le-a coborît la Cozia. Starețul le-a îngropat în cimitir. După o săptămînă a visat pe pustnicul Neofit, care i-a poruncit, zicînd: „Părinte stareț, duceți-mi oasele înapoi la peștera mea! Acolo unde m-am nevoit, acolo vreau să mă și odihnesc!" Visul acesta s-a repetat de trei ori. Atunci, el a poruncit călugărului care le-a adus, să ia oasele pustnicului și să le urce înapoi la peștera lui, în muntele Sălbatecu. Cînd deșerta călugărul sacul cu oasele în peșteră, a spus cu amărăciune: „Cu urșii ai trăit toată viața, cu urșii să rămîi!" În clipa aceea însă călugărul acela a paralizat. Capul i s-a strîmbat, graiul i-a amuțit și, de durere mare, țipa și plîngea. Starețul Coziei a înțeles că este pedeapsa Cuviosului Neofit. Deci, i-a citit rugăciunile de dezlegare, i-a făcut Sfîntul Maslu și l-a trimis la peșteră să-și ceară iertare de la Cuviosul. În felul acesta s-a vindecat călugărul. Osemintele Cuviosului Neofit le-am văzut și eu în peșteră. Erau numai craniul și oasele mai mari. Celelalte au fost luate cîte-o bucățică de credincioși la casele lor, de binecuvîntare.

Pustnicul Meletie s-a nevoit într-o peșteră, situată în muntele din partea de nord a Mînăstirii Stînișoara, cale de o jumătate de oră. Amîndoi erau din Cozia. Despre el, se povestește în popor, că aducea apă din vale. Iar cînd a mai îmbătrînit nu mai putea urca muntele să-și aducă apă. Atunci s-a rugat lui Dumnezeu și cu rugăciunea lui a izvorît un izvor mare de apă, alături de peșteră. Cuviosul Meletie, după mulți ani de osteneală, s-a mutat la Domnul, iar osemintele lui nu se știe unde stau ascunse. Izvorul însă curge și astăzi și se numește „izvorul lui Meletie". Pe cînd eram eu în Stînișoara, părinții au adus izvorul pe olane în mînăstire.

— Prea Cuvioase, care este legenda întemeierii Mînăstirii Stînișoara?

— Pe locul unde este acum mînăstirea era prin secolul al XVII-lea stîna Mînăstirii Cozia. Și pentru că stîna era mică se numea „stînișoară". Mai tîrziu, cîțiva schimonahi din Cozia s-au retras aproape de locul unde au trăit pustnicii Neofit și Meletie și au întemeiat un schit chiar pe locul unde era „stînișoara" Mînăstirii Cozia. De aici și numele ei.

— În ce an ați fost călugărit, părinte Grigore?

— Să-ți povestesc mai întîi cum am fost îmbrăcat rasofor. În anul 1903 a venit la Stînișoara Prea Sfințitul Gherasim Timuș, episcopul Arge-

șului. Cînd m-a văzut că citesc la strană, m-a întrebat cum mă cheamă, de unde sînt, cînd am venit la mînăstire. Pe urmă a poruncit părintelui stareț: „Să îmbraci pe fratele Gheorghe rasofor". „Încă nu are haine călugărești, Prea Sfințite", a zis el. „Iată, îi dau eu scurteica mea și fesul de noapte. Mai puneți Sfințiile Voastre o dulamă și gata!"

Am fost îmbrăcat rasofor chiar atunci, în fața Prea Sfințitului. Pe urmă am fost rînduit ca ajutor preotului pictor Vasile Damian, de loc din Moldova. Pînă în 1904 s-a terminat de lucru biserica mare a mînăstirii din piatră cioplită. Apoi a început pictura bisericii. Eu făceam mîncare pictorului, aduceam material, frecam vopsele. Într-o zi, părintele pictor m-a pus la probă să vadă dacă am talent la desen. Însă nu i-a plăcut cum desenez. La urmă mi-a zis: „Tu n-ai să lucrezi niciodată pictură și n-ai să te urci cu mine pe schelă." Ucenicii lui însă mă învățau pe ascuns să tencuiesc pereții, să colorez fondul, să fac aureole, veșminte. Învățam mai mult noaptea. Cînd a văzut pictorul cum lucrez a zis: „De acum nu te mai numesc salahor, ci ucenicul meu, și o să lucrezi cu mine pe schelă!"

În 1906, cînd a terminat pictura bisericii, părintele Damian a zis către Prea Sfințitul Gherasim: „Vă rog, dați-mi-l pe fratele Gheorghe să picteze cu mine biserici prin țară. Văd că are talent." „Nu, părinte. Nu pot să vi-l dau. Avem nevoie de el în mînăstire," a răspuns episcopul.

În vara anului 1905, a venit odată vlădica în vizită la Mînăstirea Stînișoara și mi-a spus: „Frate Gheorghe, pregătește-te, că mîine te fac călugăr!" A doua zi m-a călugărit chiar vlădica și mi-a pus numele Grigore. După trei ani m-a luat la Episcopia din Argeș. Din 1908 pînă în 1910 am învățat tîmplăria în oraș. Așa a vrut prea sfințitul: să știu o meserie. Iar în 1910 am fost silit de el să mă înscriu la Seminarul din Rîmnicu Vîlcea. Însă în anul 1911 prea sfințitul a decedat. Am plîns mult după dînsul, că mi-a fost mai mult decît un episcop. Mi-a fost tată, părinte duhovnicesc, stareț și episcop.

— Vă rog, spuneți-mi ceva de episcopul Gherasim Timuș.

— Era de loc din Moldova, de la Lespezi-Pașcani. Călugăr din tinerețe, cu metania, mi se pare, din Mînăstirea Neamț. A ajuns episcop la Argeș în anul 1894 și a decedat în 1911. A fost înmormîntat la Mînăstirea Turnu, aproape de Stînișoara. Un episcop model.

— În ce mînăstiri ați mai trăit, părinte Grigore?

— Între anii 1900—1908 am stat la Stînișoara. Din 1908 pînă în 1919 am stat ca diacon la Episcopia din Curtea de Argeș. Între timp am făcut seminarul la Vîlcea și teologia la București. Pe urmă n-am mai putut sta la Argeș. Nu mai aveam un episcop blînd, apropiat, milostiv și evlavios ca prea sfințitul Gherasim. Am fost numit preot și superior la Mînăstirea Antim din Capitală. Am stat aici pînă în 1940. Apoi am fost numit exarh

și vicar la Episcopia Argeșului pînă în 1959, cînd am ieșit la pensie și m-am retras ca stareț la Schitul Trivale. Este un schit vechi, înființat în secolul al XVIII-lea.

— Cum vă simțiți aici duhovnicește, părinte Grigore?

— Bine, cu ajutorul lui Dumnezeu. Slujesc Sfînta Liturghie în fiecare sărbătoare. Facem cu rîndul, împreună cu părintele Calist. Apoi, cealaltă pravilă o facem la vremea ei, ca la fiecare schit. Spovedim lumea din oraș, dăm sfaturi, ajutăm cît putem pe oameni și îi pomenim la biserică. Iar în timpul liber ne facem pravila la chilie, mai citim în sfintele cărți, mai scriem ceva, ca să nu ne găsească moartea stînd fără lucru.

— Vă împăcați bine cu părintele Calist?

— Ca doi frați. N-avem nimic de împărțit. Ne ajutăm unul pe altul, ne mărturisim unul la celălalt, ne rugăm unul pentru altul, și așteptăm să ne sfîrșim cu pace.

— Vă mulțumesc, Prea Cuvioase părinte Grigore, de tot ce mi-ați povestit. Să vă dea Dumnezeu putere și sănătate ca să slujiți mulți ani Biserica și să vorbiți oamenilor despre Evanghelie și despre Hristos. Binecuvîntați-mi călătoria vieții mele!

— Dumnezeu și Maica Domnului să te binecuvînteze, părinte Ioanichie, cu înțelepciune, cu sănătate și cu mult spor de fapte bune!

— Amin!

PROTOSINGHELUL CALIST BARBU

Schitul Trivale

(1893—1984)

Alături de părintele Grigore se află chilia Protosinghelului Calist Barbu, călugăr octogenar, duhovnic bun, slujitor rîvnitor, părinte cu îndelungată experiență duhovnicească.

— Binecuvintează, prea cuvioase părinte Calist!

— Domnul, taică părinte! Poftiți în chilie!

— Sînteți cam bolnav?

— Mă dor picioarele de reumatism. Bătrînețele sînt grele, părinte. Se apropie și la mine ceasul. Am 78 de ani, ce vrei? Doar știi ce spune proorocul David. Numai că nu mă simt pregătit cum trebuie. În fața lui Hristos nu poți merge oricum.

— Sînteți de mulți ani la mînăstire?

— Din anul 1907, părinte. Atunci am venit la Mînăstirea Frăsinei. Am stat ca frate nouă ani. Apoi am fost patru ani în război și iar m-am întors la Frăsinei.

— Ce stareț deosebit ați cunoscut la Mînăst'rea Frăsinei?

— Pe atunci era stareț Protosinghelul Porfirie Bucurescu. Un stareț foarte bun. El m-a primit în mînăstire și tot el m-a călugărit și m-a făcut preot. Era de loc din comuna Domnești-Argeș. Iată cum a fost adus la mînăstire. În anul 1870 umbla prin satul Domnești un călugăr cuvios, anume Lavrentie, să adune alimente pentru Frăsinei. Pe uliță vede o ceată de copii jucîndu-se. Părintele îi întreabă: „Copii, care din voi dorește să se facă călugăr?" „Eu vreau să mă fac călugăr!", a răspuns un copil ca de treisprezece ani. „Cum te cheamă, copile?" „Petru Bucurescu. Casa noastră este aproape . . ." „Fraților — a întrebat părintele Lavrentie pe părinții copilului — vreți să dați copilul acesta să slujească lui Hristos? Noi îl vom crește, îl vom învăța carte și cred că va ieși un călugăr bun". „Cu mare bucurie vi-l dăm, părinte" — a răspuns tatăl copilului. Și așa, părintele Porfirie a ajuns la Frăsinei. La vîrsta de treizeci de ani a fost ales stareț la Frăsinei, adică în 1890, iar în 1927 a decedat. Era un suflet foarte bun, călugăros, milostiv, sfătos. Vorbea rar și avea o fire veselă. Ținea mult la rînduială, la post și pravilă. Nu lipsea niciodată de la biserică.

— Ce duhovnic mai renumit ați cunoscut în Frăsinei?

— Cel mai mare duhovnic al Frăsineiului a fost Ieroschimonahul Silvestru Florescu, de loc din părțile Vîlcei. El venise la mînăstire cu un an mai înainte ca mine. Mai tîrziu a adus la Frăsinei pe un frate al său, Iov, care după doi ani a și murit. Pe dînsul îl chema din lume Samuil. A adus încă și pe tatăl său, care a ajuns călugăr bun în Frăsinei. Tot cu sfatul părintelui Silvestru s-a dus la Mînăstirea Horezu mama lui cu două surori, care, iarăși, au ajuns călugărițe bune. Deci șase dintr-o familie s-au făcut călugări.

Am fost și eu ucenic la părintele Silvestru. Era clopotar și mă trimitea să toc și să sun clopotele. La miezul nopții sunam clopotul de deșteptare, ca să se scoale călugării să-și facă canonul. La ora unu sunam din nou pentru utrenie. După utrenie făceam împreună cu părintele Silvestru acatistul Maicii Domnului, la chilie. Pe urmă mai dormeam un ceas-două și iar ne deșteptam la rugăciune.

Părintele Silvestru a ajuns, pe timpul războiului din 1916, la Iași. Acolo a fost făcut preot, a stat egumen la Schitul Tărîța și la urmă s-a întors din nou la Frăsinei. Sfinția sa era cel mai bun duhovnic din părțile acestea. A decedat în 1956. Era un călugăr desăvîrșit. Pot să spun că era sfînt! Tot timpul se ruga, avea mintea numai la Dumnezeu, tăcea, trăia în mare smerenie și lipsă. Dumnezeu să-l odihnească!

— Dar vreun călugăr mai sporit ați cunoscut, părinte Calist?

— Am cunoscut bine pe părintele Trifon. Era numai călugăr. Ciobanul mînăstirii. Am stat și eu vreo doi ani cu el la oi. Era de loc din Gherla. Prin 1890 era strungar la o stînă în Ardeal. Odată, cînd mocanii se duceau cu oile peste Carpați la pășunat în Dobrogea, s-a dus și el ca strungar. Era copil de vreo 12 ani. La vamă, cînd se numărau oile, el s-a furișat printre oi, și așa a ajuns în Dobrogea. Cînd s-a făcut mai mare, s-a dus direct în Sfîntul Munte și s-a făcut călugăr. După ani de zile a venit în țară și s-a dus la Mînăstirea Frăsinei. Zeci de ani, pînă a plecat la Domnul a fost ciobanul mînăstirii. Umbla permanent cu oile pe munte, prin păduri și poieni și era foarte tăcut, smerit și evlavios. Zilnic își făcea pe de rost cele șapte laude. Le știa din Sfîntul Munte. Iar metaniile și le făcea noaptea. Nu-i rămîneau niciodată. Prin anul 1947, după cincizeci și cinci de ani, s-a dus și el să-și vadă satul natal. Nu-l mai cunoștea nimeni în sat. Numai cîțiva bătrîni și-au adus aminte de dînsul. A adormit prin 1950.

— Cum era viața duhovnicească în Mînăstirea Frăsinei, părinte Calist?

— Frăsineiul a fost întemeiat de Sfîntul Calinic în anul 1863, după modelul și cu regula adusă din Sfîntul Munte. Este o sihăstrie din cele mai frumoase din țara noastră. Singura mînăstire, astăzi, unde nu intră femei și unde se păstrează regula de trăire călugărească atonită. Utrenia după miezul nopții, liturghia zilnic, spovedania deasă, mîncare fără carne, iar în posturi chiar fără ulei. Soborul Frăsineiului avea cam cincizeci de părinți și frați. La biserică erau obligați să vină toți, mai ales la utrenie, privegheri și Sfînta Liturghie. Din anul 1906 s-au introdus în Frăsinei și cîntările pe psaltichie de către părinții Maxim Bîtică și Visarion Toia, amîndoi moldoveni. Cîntau foarte bine și erau călugări buni. De la ei am învățat și noi. Atmosfera duhovnicească era foarte bună în mînăstire. Ne foloseam unii de la alții, mai ales prin tăcere și vedere. Nu se vorbea mult, nici nu se dădeau multe sfaturi. Fiecare șimțeam, cu duhul, care din părinți au viață curată și duhul lui Dumnezeu. Apoi ne uitam și la faptele lor. Și așa ne sileam în tăcere să le urmăm nevoința. Se vorbea puțin, fiecare se zidea duhovnicește privind la fratele său. Așa era la Frăsinei.

— Părinte Calist, în ce an ați plecat din Mînăstirea Frăsinei?

— M-am dus în anul 1926, cînd am fost numit stareț la Mînăstirea Turnu, de pe Valea Oltului. Am stat doisprezece ani stareț la Turnu, pînă în 1938, cînd am venit aici la Trivale.

— Spuneți-mi ceva despre Mînăstirea Turnu, despre viața duhovnicească de acolo.

— Mînăstirea Turnu este ctitoria Mitropolitului Varlaam al Țării Românești din anul 1672. La început a fost o sihăstrie retrasă, unde se nevoiau călugări iubitori de liniște. În secolele XVIII și XIX s-a dezvoltat, avînd un sobor mai numeros. În jurul ei au trăit mulți sihaștri ale

căror nume s-au uitat cu vremea. Cei mai renumiți au fost pustnicii Daniil și Misail, ale căror peșteri se văd și astăzi în curtea mînăstirii. Cît am fost eu stareț, trăiau la Turnu vreo treizeci de călugări și frați, unii chiar foarte sporiți. Slujbele la biserică se făceau după rînduială, ca în toate mînăstirile. Teren aveam puțin, vizitatori nu prea ajungeau pînă aici, că nu era pod peste Olt.

— Ce călugări mai sporiți ați avut în Mînăstirea Turnu?

— Am avut un călugăr bătrîn, care a trăit 112 ani. Îl chema schimonahul Spiridon Gligor, de loc din Tilișca — Sibiu. În tinerețe a fost cioban. Apoi, a părăsit lumea de tînăr și s-a făcut călugăr la Turnu. Cînd am ajuns stareț la Turnu, avea 106 ani. Părintele Spiridon stătea mai mult la chilie și citea la Psaltire. Toată ziua și noaptea se ruga și citea Sfînta Scriptură. Era foarte înțelept și-ți dădea sfaturi numai cu citate din Biblie. Avea un suflet bun, bărbătos, sfătos și avea darul să mîngîie pe fiecare. Venea multă lume la sfinția sa și toți se foloseau și se întorceau mîngîiați. A murit, mi se pare, înainte de 1940.

Alt călugăr bun era schimonahul Ioachim, cam de o vîrstă cu părintele Spiridon. A trăit și acesta peste 105 ani. El era mai tăcut, mai singuratic, dar tot timpul citea sfînta Psaltire. Un alt călugăr sporit a fost monahul Mina Diaconescu. În tinerețe a fost căsătorit și a avut copii. După ce și-a rînduit copiii, a venit la Turnu și s-a făcut călugăr iscusit. Era mare cîntăreț și tipicar la strană. Permanent îl găseam în biserică. Cînta frumos și cu mare credință. Iar la chilie citea la Psaltire și din Viețile Sfinților. Avea încă obicei să dea zilnic pîine de mîncare la vrăbii. Permanent erau stoluri de vrăbii la ușa și fereastra lui. Cînd eram eu stareț la praznicul Floriilor, a venit repede la trapeză și a zis către toți: „Iertați-mă, părinților, de tot ce v-am greșit, că eu trebuie să plec, că mă cheamă Dumnezeu!" „Ba nu părinte Mina, o să mai trăiești să ne cînți axionul Învierii". „Nu, părinte stareț, eu în curînd mă duc la Domnul".

În adevăr, pînă la Sfintele Paști, părintele Mina era deja îngropat. Și am observat la mormîntul lui un lucru minunat. Zilnic veneau stoluri mari de vrăbii la chilia și mormîntul lui și ciripeau tare, parcă plîngeau, că nu mai avea cine să le dea de mîncare. Avea peste optzeci de ani la moarte. Dumnezeu să-l odihnească și pe părintele Mina, că bun călugăr a fost!

— Dar, aici, la Schitul Trivale, cum vă simțiți, părinte Calist?

— Bine, cu darul lui Hristos, părinte Ioanichie. Zilnic sînt în biserică, că sîntem numai cîțiva. Cu strana, cu altarul, cu curățenia, cu spovedania credincioșilor. Fac și eu cît pot. Ce nu pot, mai las nefăcut și mergem înainte cu Dumnezeu. La El ni-i nădejdea, nu la oameni, nici la faptele noastre.

IEROMONAHUL DANIIL BĂICUȘ

Mînăstirea Cozia

(n. 1909)

Un popas la Mînăstirea Cozia, pe Valea Oltului, este întotdeauna înălțător de suflet. Cozia este o vestită cetate a ortodoxiei românești, care stă de strajă la poarta Carpaților de peste șase secole. Ea contribuie la unirea fraților români ortodocși de pe ambele laturi ale munților. Cîte generații de călugări nu s-au nevoit aici, în această vatră străbună, și au sfințit poienile și peșterile din partea locului! Cîți credincioși n-au poposit aici ca să laude pe Dumnezeu! Cîți domni și înaintași nu s-au închinat în acest sfînt locaș înălțat de Mircea cel Bătrîn! Iată rolul Mînăstirii Cozia și al tuturor mînăstirilor noastre: să unească inimile oamenilor într-un cuget, să păstreze evlavia străbună și tezaurul vieții spirituale a înaintașilor, să apere cu putere dreapta credință ortodoxă, să mîngîie duhovnicește pe cei ce vin să se închine lui Dumnezeu în aceste sfinte locașuri și să crească slujitori devotați pentru Biserica lui Hristos.

Incinta Mînăstirii Cozia se aseamănă cu o măreață catedrală în aer liber. În mijloc se înalță biserica, în care Sfînta Liturghie și celelalte slujbe se săvîrșesc zilnic, după rînduială. De jur împrejur, pe trei laturi, se desfășoară corpul chiliilor, pînă în malul Oltului, iar pe marginea aleilor, straturi de flori, brazi, iarbă verde și părinții călugări care merg spre biserică și dau viață acestui sfînt locaș.

Între ei, Ieromonahul Daniil Băicuș se bucură de o cinste deosebită. Părinții din obștea Mînăstirii Cozia îl consideră cel mai nevoitor dintre ei, cel care întreține o vie atmosferă duhovnicească între frați. Un călugăr înțelept, cu dreaptă socoteală în toate, iubitor de nevoință, tăcut, blînd, smerit și bun cunoscător al Sfintei Scripturi și al operelor patristice filocalice. La chilie, părintele Daniil se ostenește mult cu privegherea de noapte, cu citirea, cu rugăciunea, cu metaniile și cu cugetarea celor dumnezeiești. La ascultare este cel dintîi, iar la biserică nelipsit. Noul Testament îl citește o dată pe săptămînă, mai ales noaptea, iar ziua lucrează la tîmplărie, după orele de slujbă.

În clipe de răgaz sau în vreme de ispite, frații îi cer sfatul părintelui Daniil. Iar sfinția sa le citește fie din Sfînta Scriptură, fie de la Sfinții Părinți și îi liniștește pe toți.

Un părinte mă duce la chilia bătrînului.

— Binecuvîntează, părinte Daniil! Fac un mic popas la Cozia și aș dori să vă cer vreun cuvînt duhovnicesc, după obiceiul nostru călugăresc.

— Sînt om păcătos, părinte, dar cît îmi va da Mîntuitorul cuvînt, vom vorbi cele de folos sufletesc.

— Sînteți de multă vreme în mînăstire?

— Din tinerețe, părinte. Sînt de loc din județul Buzău și încă de mic auzeam la noi despre mînăstirile din Oltenia, despre Cozia și Frăsinei mai ales. În toamna anului 1938 m-am sfătuit cu fratele meu mai mare și am venit amîndoi la Cozia. Eram atît de fericiți, părinte!

— Cine v-a îndemnat să intrați în viața monahală?

— Nimeni nu ne-a îndemnat, decît că am citit Noul Testament și Viețile Sfinților și ne-am hotărît să urmăm lui Hristos.

— Cum era viața duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Cozia?

— Era foarte frumoasă, părinte Ioanichie. Mergeam cu toții la biserică, se făcea utrenia la miezul nopții, cu toții la ascultare, cu toții la masă. Citeam mult pe Sfinții Părinți, aveam duhovnici buni și aveam multă pace în suflet.

— Care din părinții duhovnici vă foloseau sufletește mai mult?

— Mă foloseam duhovnicește de toți, dar mai mult mă zideam din citirea Vieților Sfinților și a scrierilor lor.

— Ce opere ale Sfinților Părinți v-au plăcut și hrănit mai mult?

— Toate scrierile Sfinților Părinți mi-au plăcut, dar mai mult Sfîntul Isaac Sirul și Sfîntul Maxim Mărturisitorul.

— După experiența Sfinției Voastre, cît de des se cuvine să se împărtășească călugărul?

— Cred că o dată pe lună este cel mai bine. Dar principalul este să nu o facă din obicei, ci din evlavie și cu smerenie.

— Cum poate creștinul dobîndi tăcerea și înfrînarea limbii?

— Cine meditează la cuvintele Duhului Sfînt din Sfînta Scriptură nu are timp să vorbească mult și în deșert.

— Cum se poate birui mînia și răutatea inimii?

— Prin rugăciune, mai ales rugăciunea lui Iisus și cugetarea la cuvintele Domnului, care ne spune: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima" (Matei 11, 29).

— Cum poate cineva să-și înfrîneze ochii și pîntecele de la beție și lăcomie de mîncare?

— Cine are în inimă frica de Dumnezeu, acela se va păzi cu ușurință de gîndurile rele, își va opri și ochii să nu privească cele păgubitoare și va lua și hrană cu măsură.

— Cum poate creștinul să scape de gîndurile necurate și de patima desfrînării?

— Cine dobîndește de la Dumnezeu întristarea inimii pentru păcatele sale și plînsul lăuntric, aceluia i se ușurează războiul. De post și de mai multă rugăciune avem nevoie, părinte.

— Cum ne putem izbăvi de gîndul părerii de sine, al slavei deșarte și al mîndriei, părinte Daniil?

— De vom cugeta la moarte și la pilda pe care ne-a spus-o Domnul, cu vameșul și fariseul, scăpăm de mîndrie. Adică, a nu fi învățător altora, ci mai curînd să privești păcatele tale de care trebuie să dai seamă în ziua judecății.

— Cum ar trebui folosiți mai bine banii, ca să se poată omul izbăvi de păcatul iubirii de argint?

— Cine întrebuințează bine banii pentru întreținere și milostenie, acela nu se păgubește. Lucrul principal este să nu țină omul cu pat'mă la bani, iar prisosul să-l dea celor ce duc lipsă.

— Ce rugăciuni mai de folos se cuvine să facă monahul?

— Fiecare citește acele rugăciuni la care are mai multă evlavie, că nu toți oamenii sînt la fel. Unii iubesc Psaltirea, care are multă putere. Alții se roagă din Ceaslov. Alții citesc acatiste, iar alții fac metanii multe și zic rugăciunea „Doamne Iisuse . . . " Toate sînt bune, numai să le facem cu credință și cu luare-aminte.

— Ce fapte bune ne întăresc mai mult nădejdea mîntuirii?

— Nădejdea mîntuirii se capătă prin toate faptele bune pe care le facem, dar în fruntea tuturor stă iubirea de Dumnezeu și de aproapele. De aceea și milostenia are mare plată la cer.

— Ce să facem cînd ni se răspîndește mintea la rugăciune?

— Să ne silim fiecare la cît mai multă rugăciune, pînă trecem de la cantitate la calitate, că zice Domnul că numai „silitorii vor răpi împărăția lui Dumnezeu" (Matei 11, 12). Să ne rugăm cîte puțin, de mai multe ori pe zi, și nu ni se va mai răspîndi mintea.

— Puțini dintre noi mai practică rugăciunea inimii. Ne putem noi mîntui fără această rugăciune duhovnicească, interioară?

— Rugăciunea se face în multe feluri, după trebuința și așezarea fiecăruia. Dar toate rugăciunile noastre primite de bunul nostru Mîntuitor, dacă sînt făcute cu smerenie, precum a vameșului, a orbului, a cananeencii. Însă fără pocăință nimeni nu se mîntuiește.

— Cum trebuie să ne pregătim mai bine pentru moarte și judecată?

— Să ne gîndim mereu la moarte și judecată, să ne rugăm, să postim, să priveghem, să ne păzim mintea și inima curată și să iubim pe toți. Dacă facem acestea, să avem nădejde.

— Părinte Daniil, cum putem spori mai mult în credință și în dragoste față de Dumnezeu și față de oameni?

— Prin mai multă rugăciune, prin citirea sfintelor cărți și prin milostenie. Să cerem milă de la Domnul și să păstrăm smerenia.

— Cum pot ajuta călugării la mîntuirea oamenilor?

— Prin rugăciune și exemplul personal. Să se roage pentru oameni, să se poarte cuviincios și să nu-i smintească. Pilda vieții unui călugăr bun învață pe mulți, fără multe cuvinte, cum trebuie să trăiască după voia lui Dumnezeu. Măcar să nu-i smintim, părinte, că mare este păcatul smintelii!

— Cum trebuie să ajute călugării la apărarea credinței noastre ortodoxe împotriva sectelor care dezbină pe credincioși?

— Ne putem apăra credința prin predică, prin rugăciune și prin exemplul personal. Iar combaterea sectelor trebuie să o facă mai ales cei ce au viață exemplară și cuvînt blînd, pentru a nu se certa cu nimeni.

— Ce fapte bune mai deosebite se cer călugărului și mireanului pentru mîntuire?

— Călugărului i se cere să împlinească făgăduințele ce le-a dat lui Dumnezeu la călugărie, iar mireanului să împlinească cele ce a mărturisit la botez. Că, adică se va lepăda de satana și de toate lucrurile lui. De la amîndoi se cere pocăință pînă la moarte.

— Părinte Daniil, ce sfaturi mai de folos dați fraților tineri?

— Frații să-și aducă aminte întotdeauna de rîvna și dragostea lor cea dintîi, să fie smeriți și să facă ascultare cu dragoste, ca pentru Dumnezeu. Apoi să aibă un duhovnic bun care să-i crească.

— Ce sfaturi duhovnicești dați credincioșilor care vă cunosc?

— Să asculte de Biserică și de păstorii lor, să-și păzească viața curată de păcate, să citească cărți sfinte, să facă milostenie, să se mărturisească în cele patru posturi, să ierte pe vrăjmașii lor, să fie întotdeauna gata pentru moarte și să aibă copii credincioși.

— Părinte Daniil, pentru ce ne temem de ceasul morții?

— Pentru că este judecată și trebuie să dăm socoteală de toate cîte le-am făcut în viață. Nimeni nu poate spune că a făcut destul. Moartea este marele examen al omului și ne temem să nu pierdem examenul și să cădem în adîncul iadului. Dar nădăjduim la mila lui Dumnezeu, că își va face milă cu noi. Numai sfinții mureau bucuroși.

— Cum se cuvine să cinstim mai bine pe Maica Domnului?

— Maica Domnului a fost preamărită de Însuși Dumnezeu, ca ceea ce s-a învrednicit să fie Maică a Fiului Său și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Toți creștinii, și mai ales noi, monahii, sîntem datori s-o cinstim cu rugăciuni și cuvinte de laudă pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu, asemenea sfinților și îngerilor din cer. Apoi, să imităm viața și virtuțile ei. Adică să iubim fecioria, rugăciunea, smerenia, ascultarea și biserica, precum le-a iubit Maica Domnului. Fără aceste virtuți nu vom putea dobîndi ajutorul și rugăciunile Maicii Domnului în viață, în ceasul morții și al judecății viitoare, Maica Domnului este și Maica noastră, a celor ce

facem voia lui Dumnezeu, cum spune Domnul către apostolul Ioan: „Fiule, iată Mama ta!"

— Părinte Daniil, dați-mi un cuvînt de folos înainte de plecare.

— Un sfat bun vă dau de la Sfîntul Isaac Sirul, care ne îndeamnă să citim mereu Sfînta Scriptură și să medităm la cuvintele și învățăturile ei. În ea aflăm viața și moartea. În ea aflăm cuvintele veșnice și cauzele ori ndei veșnice. În ea aflăm calea adevărului și viața, adică pe Hristos Mîntuitorul lumii. Numai s-o citim cu evlavie, cu atenție și credință. Iar ce nu înțelegem să întrebăm.

Ar fi bine ca monahii care cunosc Sfînta Scriptură să o facă pe înțeles și s-o explice credincioșilor, ca să o înțeleagă cum trebuie și să nu se înșele cu mintea, asemenea sectarilor. Eu obișnuiesc ca în fiecare zi să-mi aleg un verset din Sfînta Scriptură și cuget la acel verset toată ziua. Apoi, înțelesul care îl iau din acel verset prin rugăciune îl spun și celorlalți, spre folosul nostru sufletesc. Aș vrea să-mi dați un sfat, dacă este bună lucrarea mea, părinte Ioanichie.

— Este bună și plăcută lui Dumnezeu, părinte Daniil. Continuați așa mai departe și să vă aduceți aminte și de noi la sfintele rugăciuni, cînd stați înaintea lui Hristos!

PROTOSINGHELUL CALINIC CĂRĂVAN

Mînăstirea Lainici

(n. 1906—1991)

Singura așezare monahală care stă de strajă de două secole pe Valea Jiului, între Oltenia și Transilvania, este Mînăstirea Lainici. Aici se întăresc duhovnicește credincioșii ardeleni, coborînd dinspre Petroșani, ca și frații olteni ce urcă dinspre Tîrgu Jiu. Iar cei 20 de călugări, nevoitori aici, stau neîncetat de veghe înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, săvîrșind sfintele slujbe, sfătuind și mîngîind pe toți.

Cel mai vechi călugăr din Mînăstirea Lainici este, desigur, părintele Calinic Cărăvan, duhovnic blînd și mult căutat de credincioși. Cunoscînd smerenia și înțelepciunea sfinției sale, fac un popas la Lainici, pentru a vorbi cu părintele Calinic.

— De cînd sînteți în mînăstire, cuvioase părinte?

— Am venit la mînăstire în anul 1925. Dar deși sînt din apropiere, din comuna Vladimir, m-am dus la Mînăstirea Frăsinei, mai departe de casă. Acolo era stareț părintele Porfirie Bucurescu, un duhovnic ales, cu o obște mare, de vreo 50 de călugări. Acolo am învățat eu călugărie și rînduială bisericească.

— În ce an ați venit la Lainici?

— Am venit în anul 1930, cu mai mulți părinți din Frăsinei, în frunte cu Protosinghelul Visarion Toia, care a fost numit stareț la Lainici. Pînă atunci mînăstirea aceasta era aproape părăsită. El a reorganizat mînăstirea, a reparat biserica și chiliile, a adunat o obște de vreo 15 viețuitori, și a pus rînduială ca la Frăsinei. După un an am fost călugărit, iar în 1935 am fost hirotonit preot. Iată, am 54 de ani de cînd stau aici, la Lainici.

— Cum era viața duhovnicească în Schitul Lainici acum 50 de ani?

— Ca la început. Toate erau în paragină. Apoi, încetul cu încetul, s-au reînnoit toate: și biserica, și slujbele, și obștea, și gospodăria. Dacă este dragoste între călugări și dacă toți doresc să se mîntuiască, atunci este și ascultare, și smerenie și viața duhovnicească înflorește. Îndată ce părintele Visarion, starețul nostru de atunci, a pus rînduială la biserică, slujbe după tipic, utrenia la miezul nopții, Sfînta Liturghie zilnic, au și început a veni frați noi, credincioși la rugăciune și toți eram mulțumiți și împăcați sufletește. Că unde nu este dragoste și rugăciune, acolo toate se ruinează și pacea lui Dumnezeu fuge din locul acela.

— Cum era nevoința duhovnicească a părintelui Visarion?

— Starețul nostru Visarion Toia a fost un părinte model pentru noi toți. El m-a format și călugărit. Un om al lui Dumnezeu. Era de loc din Moldova. Un suflet liniștit, milostiv, blînd, mare cîntăreț și bun slujitor al celor sfinte. Apoi era bun gospodar. Sub el a înflorit schitul Lainici, încît în 1951, cînd s-a dus la Domnul, a lăsat aici o obște de 38 de călugări și frați și o mare armonie și ascultare între noi. Dumnezeu să-l odihnească în cer ! Datorită lui Schitul Lainici a devenit mînăstire.

— Ce știți despre marele stareț de la Lainici, Arhimandritul Irodion Ionescu?

— A fost un stareț cum nu sînt mulți. Era duhovnicul Sfîntului Ierarh Calinic. Mi-au povestit despre el Ilie și Ioan Pătruț, doi creștini care l-au cunoscut din viață. A fost stareț aici vreo 50 de ani și a răposat prin 1907. Se spune că trupul lui ar fi fost aflat întreg în mormînt. El avea darul rugăciunii curate.

— Cîți ani ați fost stareț aici, la Mînăstirea Lainici?

— Îndată după moartea starețului meu, Protosinghelul Visarion, în anul 1952 am fost numit stareț și am condus cu nevrednicie acest sfînt locaș timp de 22 de ani, pînă în 1974. Dar eu n-am putut să fiu pe măsura starețului meu.

— Ce călugări mai sporiți duhovnicește ați cunoscut aici?

— Am cunoscut doi călugări mai sporiți în nevoință și dragoste de Dumnezeu. Ierodiaconul Atanasie Luca, în prezent la Mînăstirea Dealu,

în vîrstă de 80 de ani, și schimonahul Valerian Costea, decedat în 1976. Amîndoi posteau și se rugau mult, țineau tăcere și iubeau liniștea și ascultarea. Mulți credincioși se foloseau de nevoința lor. Am cunoscut și la Schitul Locurele din apropiere un schimonah sporit în nevoință, anume părintele Isaia Lazăr. În tradiție se spune că la acest schit a pustnicit demult un sihastru sfînt și a făcut acolo prima bisericuță de lemn. Apoi a pus legămînt să nu fie la schitul lui mai mult de 18 viețuitori, ca să nu se facă tulburare în schit. Că unde sînt mulți, sînt și ispite multe, pentru că fiecare ține mai mult la voia sa, decît la voia altuia și unde nu este ascultare, obștea aceea se dezbină și se risipește.

— Ce sfaturi mai deosebite dați fiilor duhovnicești?

— Să tacă mereu, să se roage mult, cît mai mult, să nu adune averi pe pămînt, să iubească Biserica și pe oameni și să aibă mintea la Dumnezeu.

— Ce rugăciuni recomandați ucenicilor sfinției voastre?

— Întîi, să nu lipsească de la slujbele bisericii. La chilie să citească Psaltirea, acatiste și paraclisul Maicii Domnului, iar rugăciunea „Doamne Iisuse . . . " s-o zică mereu, ziua și noaptea. Și dacă vor trăi în dragoste și vor face ascultare, cred că se mîntuiesc. Că cei smeriți, blînzi și ascultători se mîntuiesc sigur și cel mai ușor.

— Ce cărți sfinte recomandați ucenicilor pentru citit?

— Mai întîi Biblia, care este Cartea Vieții și a mîntuirii tuturor oamenilor. Apoi recomand Patericul, Sfîntul Teodor Studitul, Filocaliile, Mîntuirea păcătoșilor și Viețile Sfinților. Celor care nu știu multă carte sau nu au timp de rugăciune și citire, le recomand să asculte slujba și predica la biserică, iar acasă și la lucru să zică de multe ori Tatăl nostru și rugăciunea lui Iisus.

— Cum se pot mîntui călugării și mirenii în zilele noastre?

— La temelia mîntuirii noastre, a călugărilor, stă ascultarea, iar a mirenilor stă milostenia și nașterea de copii. Deci, să ne întoarcem din nou la adevărata ascultare de Dumnezeu, de duhovnici, de cei ce răspund de sufletele noastre. La ascultare să adăugăm rugăciunea neîncetată și smerenia, că fără aceste trei fapte bune nimeni nu se poate mîntui.

— Sînteți mulțumit de viața duhovnicească pe care ați dus-o?

— Nu sînt mulțumit de mine, pentru că am dus viața mai mult cum am voit, decît cum am dorit și făgăduit. De acum nu mai doresc altceva decît să trăiesc cu Dumnezeu în inima mea, pînă îmi voi da sufletul în mîinile Lui. Că mai mare bogăție ca aceasta nu este alta pe pămînt. Grija Martei să rămînă celor mai tineri, iar eu vreau să urmez lui Hristos, ca Maria.

— Cum pot ajuta călugării pe mireni pe calea mîntuirii?

— Cel mai mult îi pot ajuta prin fapte bune: prin rugăciune, prin sfaturi duhovniceşti, prin milostenie şi prin viaţa lor curată, exemplară. Că degeaba sfătuim, dacă smintim cu faptele noastre pe mireni. Mai întîi pilda vieţii, şi apoi sfaturile.

— Vă temeţi de ceasul morţii şi al judecăţii?

— Mă tem, părinte Ioanichie, pentru că n-am făcut binele care trebuia să-l fac înaintea lui Dumnezeu. Însă un lucru ştiu: că m-am luptat din răsputeri să împlinesc datoriile călugăreşti cu ajutorul lui Hristos. Dar nu orice luptă este încununată şi răsplătită.

— Ce bucurii duhovniceşti mai mari aţi avut în viaţă?

— Cele mai mari bucurii mi-au dat în mînăstire viaţa de liniște şi rugăciunea stăruitoare. Dorinţa mea cea mai mare a fost să deprind rugăciunea inimii. Dar pe aceasta numai darul lui Dumnezeu o dă. Cînd eram eu stareţ, eram foarte răspîndit cu grijile schitului, încît nu aveam timp nici să mă rog şi să merg regulat la biserică. Dar odată m-am retras singur într-o chilie la metocul nostru şi acolo am început să postesc mult, să dorm foarte puţin şi să mă rog cu silinţă, cu osteneală şi metanii, rostind ziua şi noaptea rugăciunea „Doamne Iisuse...". Numai seara tîrziu gustam puţină pîine şi un pahar de apă. După două zile, încă nu simţeam dulceaţa rugăciunii. Dar a treia zi a avut Dumnezeu milă de mine. Am simţit deodată o mare bucurie, o bucurie cerească, care a năvălit în sufletul meu. Lacrimile îmi curgeau fără întrerupere şi o pace sfîntă îmi stăpînea întreaga fiinţă. După un timp mi-am revenit şi abia atunci am înţeles că aceasta este adevărata cale ce duce la rugăciunea cea de foc, despre care spun Sfinţii Părinţi.

Deci rugăciune, rugăciune multă şi iar rugăciune! De cînd am gustat dulceaţa rugăciunii lui Iisus, n-am mai lăsat-o. Prin rugăciune am biruit toate greutăţile în viaţă. Prin rugăciune am cîştigat răbdare, blîndeţe şi liniştea sufletului, care este aşa de scumpă.

— Cum s-ar putea astăzi reînnoi viaţa duhovnicească?

— Viaţa duhovnicească se poate reînnoi numai dacă ne vom ruga mai mult, adică dacă vom avea lucrul nostru mai presus de sublucru, cum spune la Pateric. Lucrul este nevoinţa duhovnicească, rugăciunea, citirea cărţilor sfinte, smerenia, dragostea şi mintea curată: iar sublucrul este grija multă pentru cele materiale. Dacă în mînăstiri ne vom îngriji mai mult de cele duhovniceşti, decît de cele pămînteşti, adică dacă va conduce Maria pe Marta, atunci viaţa noastră se va înnoi, mînăstirile vor deveni din nou altare vii, călugării vor spori pe calea mîntuirii şi mulţi se vor folosi de noi. Iar dacă nu, vom fi asemenea mirenilor şi nici o plată nu vom lua.

— Vă mulţumesc, părinte Calinic, de aceste frumoase sfaturi duhovniceşti!

MONAHIA ACHILINA MINCU

Mînăstirea Dintr-un Lemn

(n. 1896)

Mînăstirea Dintr-un Lemn, atît prin așezarea, cît și prin viața duhovnicească ce se duce aici, este considerată printre cele mai alese mînăstiri de călugărițe din țara noastră. Dealurile împădurite din împrejurimi, curtea împodobită cu tot felul de flori, biserica ctitorită de evlaviosul domn Matei Basarab, mică și frumoasă ca un vas al Duhului Sfînt, ca și dragostea și armonia ce domnesc în această liniștită chinovie, dau Mînăstirii Dintr-un Lemn un prisos de frumusețe duhovnicească.

Dar dintre toate florile care cresc aici, cele mai de preț sînt călugărițele care și-au închinat viața lui Hristos în această sfîntă mînăstire. Cea mai iubită de toate maicile din obște este maica Achilina Mincu. O adevărată mamă duhovnicească a întregului sobor. Nu știe carte multă, nu a citit cărți înalte; însă are dragoste multă, iubește mult, din inimă, pe Dumnezeu și pe oameni. Iubește ca pe fiicele ei pe călugărițe și pe copiii săraci. Ca ucenică a marelui duhovnic de aici, Iosif Rusu (†1967), maica Achilina a deprins mai bine ca altele taina dragostei, taina mîntuirii prin iubire și milostenie, prin iertare și rugăciune, prin nădejde și bucurie. Aceasta este marea avere a maicii Achilina. Dragostea către toți, milostenia, mila față de copii și orfani, biserica, chilia și rugăciunea. Și cîți oameni îndestulați și cu multă învățătură nu sînt lipsiți de bucuriile și nădejdea maicii Achilina!

După ce mă închin la icoana Maicii Domnului, întreb de „mama" Achilina. La vîrsta ei de aproape 90 de ani, bătrîna este încă destul de vioaie, senină la suflet și permanent cu rugăciunea pe buze și în inimă.

— De cîți ani sînteți în mînăstire, maică Achilina?

— De 55 de ani viețuiesc în această mînăstire, cuvioase părinte. Sînt de loc dinspre Caracal și de mică iubeam viața călugărească. Mi-au fost tare dragi sfintele slujbe și cîntările bisericii.

— Ce ați învățat mai mult în nevoința monahală?

— Am învățat de la duhovnici și de la maicile bătrîne că trebuie să fac ascultare, să mă rog neîncetat și să fiu smerită și milostivă cu toată lumea. Acestea le fac și am mare bucurie în suflet.

— Și cum te rogi, maică Achilină?

— Pe cît pot, nu lipsesc niciodată de la slujbele bisericii de cînd sînt în mînăstire. La ascultare zic Tatăl nostru și Doamne Iisuse. Iar la chilie îmi fac canonul călugăresc de metanii și închinăciuni, citesc la psaltire și zic și această rugăciune: „Doamne Iisuse Hristoase, mă închin patimilor Tale pe care le-ai răbdat pentru mine. Mă închin Sfintei Cruci pe care ai fost răstignit!; mă închin ranelor Tale și le sărut cu lacrimi; mă închin Ție, Care ai răbdat toate cu dragoste, ca să mă mîntuiești pe mine. Mă închin Sfîntului Tău Mormînt, în care ai fost pus de cei răi pentru mîntuirea lumii. Mă închin sfintei Tale învieri și mă rog să mă primești și pe mine întru împărăția Ta, amin!"

— Ce maici mai sporite ați cunoscut în mînăstire?

— Am cunoscut multe maici bune, mai ales pe cele smerite și nebăgate în seamă. Apoi, maica Paisia Vasilescu, fostă stareță la noi 45 de ani; maica Zenaida Mărculescu, maicile Elpidia Stroe, Filoteia Tuculete și mai ales maica Magdalena, eclesiarha mare. O călugăriță model pentru noi; mare cîntăreață și nelipsită de la biserică. Cînd să moară, a cerut rasa să se îmbrace, a aprins singură lumînarea din mînă și așa s-a dus la Mirele Hristos.

— Ce duhovnici mai buni ați cunoscut la Dintr-un Lemn?

— Am cunoscut pe părinții Antonie Varnava și mai ales pe protosinghelul Iosif Rusu, duhovnicul meu, căruia i-am fost ucenică 15 ani. Toți trei au fost părinți cu viață sfîntă. Erau nelipsiți de la slujbele bisericii, posteau mult, se rugau neîncetat, făceau milostenie cu cei săraci și creșteau mulți ucenici. Nu pot uita pe părintele nostru Iosif, omul lui Dumnezeu, părintele dragostei și tatăl orfanilor. Zilnic avea credincioși și săraci la ușa chiliei lui. Iar el îi mîngîia pe toți, le citea rugăciuni, îi învăța calea mîntuirii, îi hrănea cu mîinile sale din ce avea și le dădea de cheltuială pe drum. Noaptea, cînd suna clopotul de utrenie, părintele Iosif mă chemă: „Maica Achilină, hai la Dumnezeu! Biserica este casa mîntuirii. Îngerii din cer ne numără pașii spre biserică! Veniți, tată, veniți la Dumnezeu!". Iar de săraci zicea: „Maică Achilină, aceștia sînt avocații mei în ziua judecății lui Dumnezeu. Fără acești avocați nu ne putem mîntui!"

— Cum vi se pare viața duhovnicească astăzi în mînăstire?

— Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit să ajung la acești ani, cînd pot să mă rog mai mult și să mă împărtășesc mai des. Sînt bucuroasă că toate maicile și surorile mă iubesc, mă întreabă ce fac, mă mîngîie, mă cercetează la chilie și mă ajută cînd nu mai pot. De aceea și eu le sfătuiesc să se roage permanent, să postească, să facă ascultare, să aibă mai multă răbdare și să trăiască în dragoste.

— Care este ultimul sfat pe care doriți să-l lăsați ucenicelor?

— Ultimul meu sfat acesta este: Să trăiți în iubire, să vă rugați cît mai mult, să iubiți postul, tăcerea și biserica, și să ajutați pe săraci cu fapta și cuvîntul, că mare plată veți lua"! Amin.

SCHIMONAHIA NICODIMA VASILACHE

Mînăstirea Tismana

(n. 1912—1991)

Așezată într-o poziție subcarpatică încîntătoare, Mînăstirea Tismana stă de veghe de peste șase secole în nord-vestul Olteniei, ca o impunătoare cetate duhovnicească de sfințenie și preamărire lui Dumnezeu. Este o vatră monahală de multă liniște, atît interioară, cît și exterioară. Aici s-a nevoit, între anii 1377—1406, Cuviosul Nicodim cel Sfînt împreună cu ucenicii săi. Aici au sihăstrit multe mii de călugări iubitori de Hristos, dintre care nu puțini vor fi numărați în ceata sfinților în cer. Pînă în anul 1948 Tismana a fost mînăstire de călugări, apoi a fost transformată în mînăstire de călugărițe.

Cea mai vîrstnică nevoitoare d'n obștea Mînăstirii Tismana este schimonahia Nicodima Vasilache. Sfinția sa trăiește intens în dragostea lui Hristos, Căruia I-a închinat din tinerețe inima, speranța și bucuriile. Astăzi, maica Nicodima a trecut de 70 de ani. Gîndul ei este unul singur: să adune cît mai mult untdelemn duhovnicesc în candela sufletului, pentru a-L întîmpina pe Mirele Hristos! De aceea se retrage tot mai mult în sine, se roagă mereu, este nelipsită de la biserică, stă de veghe în miez de noapte, cugetă la cele veșnice și așteaptă pe Domnul. Sufletul sfinției sale, liniștit și împăcat, iradiază bucurie și pace. Maicile și surorile mai tinere o iubesc ca pe o mamă duhovnicească și îi cer cuvinte de folos în clipe de răgaz sau în vreme de ispitire, cărora bătrîna le deschide cu bunăvoință inima și ușa chiliei.

Cunoscînd ascultarea și smerenia maicii Nicodima, i-am cerut cîteva sfaturi duhovnicești, pe care le redau în rîndurile de mai jos.

— Maică Nicodima, în ce an ați intrat în viața monahală și cine v-a îndemnat?

— Maica Domnului m-a îndemnat să vin la mînăstire. De fapt, eu doream de mică să mă fac călugăriță. În Galați, orașul meu natal, am frecventat zece ani un pension de călugărițe catolice. Atunci mi-a venit gîndul: „Ce bine ar fi dacă m-aș face și eu călugăriță!". Încă nu cunoșteam nici o mînăstire ortodoxă. Apoi, călătorind prin Oltenia, am cunoscut pe stareța Mînăstirii Sărăcinești, monahia Pelaghia, un suflet plin de dragoste și viață duhovnicească. La îndemnul ei am intrat în obștea Mînăstirii

Sărăcinești în anul 1943 și n-am regretat nici o clipă ceasul venirii mele la Hristos.

— În ce mînăstiri ați mai stat ?

— După moartea maicii Pelaghia am fost transferată la Mînăstirea Bistrița — Vîlcea, unde m-am călugărit în anul 1947. În anul 1951 am fost transferate 20 de maici și surori la Mînăstirea Tismana, să organizăm aici viață de obște. De atunci mă aflu neîntrerupt aici, cu rugăciunile Maicii Domnului, patroana acestui sfînt locaș.

— Cum era viața duhovnicească în mînăstire acum 40 de ani?

— Nu pot găsi cuvinte de bucurie și mulțumire duhovnicească pentru tot ce simțeam atunci în inima mea. Mi se părea că sînt în cer. La Mînăstirea Sărăcinești era o frumoasă rînduială monahală pusă de bătrîna stareță, Arhimandrita Ecaterina Mielăuș, de loc din Tilișca Sibiului. Toate erau nelipsite de la slujbele bisericii. Numai cele de la bucătărie erau scutite de slujbă. Utrenia se făcea la miezul nopții. Toate ne rugam în taină, cîntam, ne ajutam la ascultare și eram fericite. Sfînta Liturghie se făcea numai în sărbători, că nu aveam permanent preot duhovnic. La Tismana viața duhovnicească este cam la fel. Aceeași rînduială la biserică, Sfînta Liturghie zilnică, masa și ascultările de obște. Dacă este dragoste și ascultare, toate sînt bune și avem nădejde de mîntuire. Dacă ne lipsesc acestea, degeaba am mai venit la mînăstire.

— Maică Nicodima, ce v-a plăcut mai mult în viața monahală?

— Părinte Ioanichie, întotdeauna mi-a plăcut să fac ascultare, să întreb ce trebuie să fac, să lucrez orice numai cu binecuvîntare și să nu calc porunca maicii stareță și a duhovnicului.

— Ce mîngîiere aveați în vreme de ispite?

— La început, din cauza slavei deșarte și a părerilor bune despre mine, nu prea îmi dădeam seama de ispite, sau mă tulburam puțin și apoi mă linișteam. Acum însă, în orice ispite, mă mîngîi cu gîndul că sînt slobozite de Dumnezeu pentru păcatele mele. După ce îmi fac un examen de conștiință, mă mîngîi cu cîteva lacrimi și cu acatistul Maicii Domnului, la care țin atît de mult din tinerețe. Uneori, în vreme de ispite, după ce mă rog, biruiesc ispitele cu milostenia. Ajut pe cele bolnave, citesc cărți sfinte, dau cîte un sfat celor mai tinere și pe măsură ce mîngîi eu pe altele, și Dumnezeu îmi mîngîie sufletul meu.

— Ce slujbe și rugăciuni v-au folosit mai mult în viața de mînăstire?

— Întotdeauna Sfînta Liturghie m-a întărit, m-a mîngîiat și m-a hrănit cel mai mult. Apoi utrenia de la miezul nopții și canoanele cu pătimirea sfinților mi-au folosit mult. Iar la chilie am folosit permanent Ceaslovul, Psaltirea, scitirea cărților sfinte și metaniile. Din tinerețe am o mare evlavie către Maica Domnului. Zilnic citesc acatistul și paraclisul

Maicii Domnului și toată rînduiala călugărească. Cînd sînt la ascultare, am căutat să fac toate cu dragoste, cu rugăciunea lui Iisus și cu bucurie, ca pentru Dumnezeu. Pentru mine ascultarea a fost întotdeauna rugăciune, liturghie duhovnicească.

— Ce cărți duhovnicești ați citit mai mult în mînăstire?

— Întîi Sfînta Scriptură, apoi Viețile Sfinților, Patericul, Filocaliile, Războiul nevăzut al sfîntului Nicodim Aghioritul, cuvintele Sfinților Părinți, Urmarea lui Hristos și tot ce poate zidi sufletește. Am citit atît pentru mine, pentru formarea mea duhovnicească, cît și pentru a folosi pe cele tinere și pe credincioși.

— Cum vi se pare viața duhovnicească astăzi în mînăstire?

— Acum 40—50 de ani în mînăstire era mai puternic duhul ascultării, al smereniei și statorniciei. Astăzi au slăbit dragostea, ascultarea și smerenia în rîndul celor mai tineri. Ascultăm numai dacă ne convine sau dacă sîntem lăudați ori plătiți. Toți cerem duhovnicie, dar dacă sîntem puși la rînduială duhovnicească, îndată ne pierdem răbdarea și vrem să ne ducem în altă mînăstire, căci nu putem răbda tăierea voii și nu vedem bîrna din ochiul nostru, ci numai paiul din ochiul aproapelui.

— Care ar fi motivele slăbirii vieții duhovnicești în zilele noastre?

— Slăbirea credinței, a dragostei, a rugăciunii și smereniei, iată motivele principale ale slăbirii noastre duhovnicești. Apoi, cred că oricînd a fost o nepotrivire între părinții bătrîni și cei tineri. Acum se pare că nepotrivirea este mai mare ca în trecut, pentru că se renunță mai greu la egoism, la acel „eu" care ne chinuie o viață. Dar prin ispitele mînăstirești care se ivesc, colțurile mîndriei se rod și încetul se intră în normal. „Purtați-vă sarcina unii altora", spune Sfîntul Apostol Pavel, și iarăși: „Dragostea îndelung rabdă".

— Dintre toate virtuțile principale, care credeți că lipsește cel mai mult credincioșilor?

— Eu cred că lipsește cel mai mult dragostea dintre oameni, căci „dragostea îndelung rabdă, se milostivește, nu caută ale sale... toate le crede, toate le rabdă, toate le nădăjduiește, căci dragostea niciodată nu cade", spune Sfîntul Apostol Pavel.

— Maică Nicodima, după atîția ani de nevoință călugărească, sînteți mulțumită sufletește, sau nu?

— N-am realizat mai nimic din ce nădăjduiam la început, din ce am făgăduit la călugărie. Am plecat din lume pentru a deveni un om nou, duhovnicesc, și văd că sînt mai rău decît eram. Aș vrea să devin altul, mai blînd, mai rîvnitor la rugăciune, mai smerit, mai plin de evlavie, de smerenie și dragoste față de Dumnezeu și de aproapele. Dar toate acestea îmi lipsesc. Iată deci, că nu am putut realiza omul cel nou, liber, îndelung

răbdător și plin de dragoste pentru toți. Dar nădăjduim că lipsurile noastre vor fi completate de mila lui Dumnezeu cea nemărginită.

— Ce cărți de zidire sufletească mai importante recomandați ucenicelor sfinției voastre?

— Rolul cărților sfinte este de a îmbogăți cunoștințele, de a aduna memoria și pentru progresul nostru sufletesc. Eu obișnuiesc să recomand maicilor mai tinere următoarele cărți: Cuvintele Sfîntului Teodor Studitul, Patericul, Viețile Sfinților, Războiul nevăzut, Filocaliile și Tratatul despre feciorie, iar în fruntea tuturor recomand Sfînta Scriptură.

— Ce rugăciuni mai necesare recomandați celor tinere?

— Participarea regulată la Sfînta Liturghie și cele șapte laude, dacă nu sînt trimise la ascultare. Dacă sînt trimise la ascultare, să rostească cu atenție și evlavie rugăciunea „Doamne Iisuse . . .” , Tatăl nostru, Crezul și Psalmul 50 de mai multe ori. Apoi să cînte cîntări bisericești și să facă ascultare cu dragoste. La chilie să citească mai ales rînduiala călugărească din Ceaslov, să citească cîteva catisme din Psaltire, acatiste, paraclisul Maicii Domnului, închinăciuni și metanii, după sfatul duhovnicului și după putere. Nu trebuie să căutăm atît cantitatea rugăciunii, ci mai ales calitatea ei, evlavia cu care ne rugăm, simțirea inimii și lacrimile. Acestea spală sufletul, mîngîie inima și hrănesc duhul omului. Acestea le recomand și credincioșilor. Oricum, numai să se roage mereu cu smerenie și credință, și se mîntuiesc.

— Cum se pot birui mai ușor ispitele trupului?

— Se pot ușor birui dacă sînt date la iveală printr-o spovedanie deasă și curată, prin post, metanii și ascultare care obosesc trupul. Întotdeauna trebuie urmat sfatul duhovnicului.

— — Maică Nicodima, vă temeți de ceasul morții?

— Oare cine nu se teme de ceasul morții și al judecății lui Hristos? Dar avem nădejdea mîntuirii, ca tîlharul de pe cruce!

— Cum putem noi călugării să folosim mai mult pe credincioși?

— Ascultîndu-le păsurile și durerile cu răbdare, dîndu-le sfaturi creștinești, îndemnîndu-i la spovedanie, la rugăciune, la iertare și buna viețuire cu vecinii și dîndu-le cărți de folos să citească. Apoi, noi înșine să ne rugăm pentru nevoile lor și să-i zidim sufletește prin exemplul vieții noastre.

— Ce bucurii duhovnicești mai deosebite ați avut în viață și ce ați mai dori pe viitor?

— Cea mai mare bucurie am avut cînd mama mea a venit la mînăstire și s-a călugărit. Apoi am mare bucurie că m-a chemat Dumnezeu la acest cin îngeresc, ca să mă mîntuiesc. Pe viitor aștept mila Domnului.

— Ce sfaturi duhovnicești doriți să lăsați ucenicelor, celor mai tinere, spre a lor mîntuire?

— Pentru cele din mînăstirea noastră, atîta spun: Dacă au văzut sau sesizat vreun bine la cele mai bătrîne, să-l urmeze și să mă pomenească și pe mine la rugăciunile lor.

— Ce sfaturi duhovnicești mai deosebite lăsați credincioșilor, spre mîntuire?

— Să iubească pe Hristos și Biserica. Să iubească familia și să se sacrifice pentru copii. Să iubească pe toți oamenii și să se roage pentru ei. Cînd unul este nervos, supărat, celălalt să tacă și să se roage în gînd, ca să se potolească furtuna. Să nu dea crezare vorbelor aduse de vecini și prieteni, care caută să facă dezbinare între soți. Să aibă cărți sfinte în casă și un duhovnic bun, și să asculte sfatul lui, că în mod sigur se vor mîntui.

— Care ar fi ultimele cuvinte, maică Nicodima, pe care ați dori să le rostiți în ceasul despărțirii de cele pămînțești?

— Părinte Ioanichie, aș dori să mă despart de trup cu aceste cuvinte pe buzele mele: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătoasa!".

— Amin!

V

CONVORBIRI cu PĂRINȚI DIN TRANSILVANIA

ARHIMANDRITUL SERAFIM POPESCU

Mînăstirea Brîncoveanu

(n. 1912—1990)

De trei secole încoace Mînăstirea Brîncoveanu este așezarea monahală cea mai reprezentativă a Transilvaniei. Sub acoperemîntul ei se nevoiesc, ca într-o familie duhovnicească, peste 25 de părinți și frați rîvnitori pentru Hristos, care stau înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ziua și noaptea. Este o mînăstire cu profil misionar în care poposesc numeroși credincioși ardeleni de prin sate și orașe, venind să se roage lui Dumnezeu, să-și adape sufletul din liniștea și roua Duhului, să-și ușureze conștiința sub epitrahilul preoților, să primească Prea Curatele Taine, să stea o noapte de veghe în biserică, să ceară un cuvînt de folos de la părinții călugări și să asculte o predică mînăstirească. Credincioșii știu mai bine ca mulți, și nu pot uita, ce mare rol au sfintele noastre mînăstiri pentru unitatea și întărirea lor duhovnicească în sînul Bisericii Ortodoxe străbune.

Cel care le iese cel dintîi înainte și îi întîmpină cu dragoste este Arhimandritul Serafim Popescu. Numele cuviosiei sale este cunoscut multor credincioși, atît pentru faptul că este cel mai vechi în mînăstire, cît și pentru că le este tuturor sfetnic și părinte duhovnicesc. Călugăr al blîndeții, teolog plin de modestie, și duhovnic al dragostei, părintele Serafim se străduiește mult pentru zidirea sufletească și mîntuirea fiilor săi duhovnicești, călugări și mireni. Pentru aceea este mereu solicitat și căutat.

Dornic să-l cunosc mai de aproape pe părintele Serafim și să aflu cîte ceva despre activitatea sa din Mînăstirea Brîncoveanu, poposesc la ușa chiliei sale.

— Binecuvîntați, Prea Cuvioase părinte Serafim! Un frate din Moldova dorește să vă vorbească.

— Dumnezeu să ne binecuvînteze, părinte Ioanichie! Bine ați venit! Poftiți în chilie!

— Cum vă desfășurați viața duhovnicească în Mînăstirea Brîncoveanu?

— Mulțumim Domnului. Ne străduim să mergem împreună cu Hristos spre Emausul cel de sus. Dumnezeu rămîne cu noi în viață cît timp facem voia lui. Cînd nu-L ascultăm, ne mai lasă și singuri, ca să vedem cît este de greu fără El!

— De unde sînteți de loc, părinte Serafim?

— Sînt fiu de țărani dintr-un sat aproape de Alba Iulia. Părinții mei, originari din Poiana Sibiului, erau foarte evlavioși. La îndemnul lor am făcut primii pași în biserică și în viața duhovnicească.

— Cînd ați îmbrățișat viața monahală?

— În anul 1941, părinte. Am fost tuns în monahism aici, la Mînăstirea Brîncoveanu, și tot aici am fost hirotonit în 1943 preot slujitor la biserică, misiune pe care am dus-o cu multă rîvnă și dragoste.

— Ce studii teologice ați făcut înainte de intrare în viața călugărească?

— În anul 1932 am absolvit Liceul din Alba Iulia; între anii 1932—1936 am absolvit Academia Teologică din Sibiu, iar între anii 1936—1938 am absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți, cu teza de licență „Stoicismul și viața creștină".

— Ce alte studii teologice ați mai urmat, părinte Serafim?

— Am mai fost un an de zile, între 1939—1940, student la Facultatea de Teologie de la Atena, unde am aprofundat limba greacă și am audiat pe vestiții profesori Balanos și Trembelas, la morală și dogmatică. Apoi am mai stat un an de zile — 1940—1941 — în Sfîntul Munte Athos, sub ascultarea evlaviosului Arhimandrit Antipa Dinescu, pentru a studia și cunoaște mai de aproape viața duhovnicească atonită.

— Ce v-a plăcut și v-a folosit sufletește mai mult la Muntele Athos?

— Rîvna și disciplina călugărilor atoniți, punctualitatea lor pentru sfintele slujbe, respectarea cu sfințenie a rînduielilor canonice și tipiconale, osîrdia lor pentru apărarea Ortodoxei și învățăturii Sfinților Părinți, chiar cu prețul vieții. Aceasta m-a mișcat și m-a zidit mai mult sufletește. M-am întors din Athos în țară hotărît să intru și eu în monahism, după cum am și făcut.

— Ce duhovnici și povățuitori sufletești mai deosebiți ați avut în anii de ucenicie monahală ai sfinției voastre?

— Trei părinți mai deosebiți au contribuit mai ales la formarea mea duhovnicească: Arhimandriții Benedict Ghiuș și Arsenie Boca și părintele profesor Dumitru Stăniloae, al cărui elev mă consider.

— Ce învățături mai importante rețineți de la ei?

— Să fiu nelipsit de la sfintele slujbe și să iubesc cu totală dăruire pe Dumnezeu și pe oameni. Aceste două fapte bune le iubesc și acum cel mai mult. Să slujesc la biserică și să sfătuiesc duhovnicește pe credincioșii care vin la noi.

— Ce opere ale Sfinților Părinți preferați?

— Am preferat în mod deosebit omiliile Sfîntului Ioan Gură de Aur, ca mare păstor de suflete și părinte al iubirii de oameni. Am scris chiar un studiu, „Despre pastorația Sfîntului Ioan Gură de Aur", pe care l-am publicat în Revista teologică din Sibiu. Am studiat și tradus și din

— Cînd considerați pe credincios vrednic de Trupul și Sîngele Domnului?

— Cînd a ajuns credinciosul la starea de curățenie trupească și sufletească, prin post, rugăciune și împăcare cu sine, cu semenii și cu Dumnezeu, este cu rînduială să se apropie de cele sfinte și să se împărtășească după cuviință.

— De cîte ori pe an împărtășiți pe credincioși și pe monahi?

— Mirenii se împărtășesc de patru ori pe an, după rînduială, iar călugării mai des, după cum se pregătește fiecare, cu evlavia și trezvia cuvenită.

— Cel rol important au avut și continuă să aibă mînăstirile și călugării în apărarea credinței ortodoxe și a unității noastre spirituale și naționale?

— Mînăstirile ortodoxe au fost dintotdeuna locașuri și școli duhovnicești ale evlaviei și sfințeniei, în care s-au cultivat marile virtuți evanghelice și s-au desăvîrșit sufletele iubitoare de Hristos, pînă au ajuns la asemănarea cu Dumnezeu. Ele au dat nenumărați cuvioși, sfinți, ierarhi, mărturisitori și mucenici. Mînăstirile sînt și adevărate cetăți de apărare a Ortodoxiei, a tradiției, a moralei și rînduielii Bisericii noastre apostolice.

— Ce rol duhovnicesc au avut dintotdeauna hramurile și slujbele festive la marile sărbători mînăstirești?

— Ele au avut și au darul de a aduna numeroși credincioși la un loc, de a-i întări în dreapta credință și în tradiția ortodoxă, formînd prilejuri binecuvîntate de întărire și înviorare creștină, de înfrățire și iubire spirituală și națională. Prin aceasta, mînăstirile sînt oaze de lumină pentru obștea credincioșilor noștri.

— Cum sînt datori să predice călugării pe Hristos?

— Călugării predică aproapelui pe Hristos nu atît prin cuvînt, cît prin ținuta lor morală și prin exemplul vieții lor. Omul dăruit lui Dumnezeu cu trup și suflet predică Evanghelia lui Hristos prin tot ce face el. Este o predică tăcută prin exemplul personal și o predică arătată, văzută, prin ținuta lui morală. Este bine să înceapă fiecare călugăr să predice pe Hristos prin viața lui. Aceasta este cea mai puternică predică. Preoții călugări sînt datori să predice și cu cuvîntul, mai ales acum, cînd este atîta sete de cunoaștere de cuvînt. Fără îndoială, prin rînduiala sfintelor slujbe, predica monahilor este o continuă slujbă. Călugării trebuie să ridice cuvînt de apărare pentru dreapta credință și să lămurească pe credincioși, care sînt asaltați de tot felul de secte.

— Care este milostenia călugărilor?

— Să dea permanent sfat la cei care cer; să îndemne la viață morală; să dea ajutor material, după posibilități, celor săraci; să folosească pe toți prin viața și exemplul lor și să se roage pentru lume.

— Care este cea mai importantă faptă bună care se cere călugărului?

— Rugăciunea de laudă lui Dumnezeu, rugăciunea pentru oameni și pentru mîntuirea sa. Călugărul este mai întîi om al rugăciunii și apoi al cuvîntului.

— Dar pentru mireni, care este cea dintîi faptă bună?

— Tot rugăciunea. Rugăciunea în casă, în călătorie, la lucru. Orice activitate se cuvine s-o începem întîi cu rugăciunea. Altfel, lucrul nu este cu spor sau nu se sfîrșește bine.

— Ce cărți mai importante de învățătură duhovnicească recomandați călugărilor și mirenilor?

— Filocaliile, Cartea de învățătură ortodoxă și Viețile Sfinților. Filocalia ne învață cum să ne despătimim, să ne iluminăm și să ne desăvîrșim prin rugăciune, smerenie, dragoste și păzirea curată a minții și inimii. A doua carte ne învață tainele credinței ortodoxe, fără de care nu ne putem mîntui. Iar Viețile Sfinților ne îndeamnă la jertfă, la punerea în practică a credinței în Dumnezeu.

— Care sînt cele dintîi motive care fac să crească prozelitismul sectar în rîndul credincioșilor ortodocși?

— Cel dintîi este viața preotului, lipsa de exemplu personal. Apoi, lipsa de îndrumare pastorală a credincioșilor și lipsa de cărți ortodoxe de învățătură pe măsura și înțelesul lor. În satele unde preotul duce o viață exemplară și catehizează oamenii, nu prind secte. Atît preoții și păstorii, cît și mînăstirile au datoria să apere dreapta credință și să hrănească pe credincioși, ca să nu se adape din izvoare străine și să dăm greu răspuns în fața lui Hristos pentru pierzarea lor. Noi ne mîntuim în măsura în care ajutăm la mîntuirea altora.

— Care sînt cele mai mari păcate care destramă sufletul și familia creștină?

— Întîi, este necredința. Apoi, beția și desfrîul — cele două mari plăgi sociale și morale care destramă persoana umană, familia și comunitatea. Aceste trei păcate sînt cele mai răspîndite și fac cele mai mari victime.

— Cum ar putea fi mai cu folos combătute aceste păcate?

— Ne trebuie preoți și misionari buni, cu viață sfîntă, tari în rugăciune, cu putere în faptă și cuvînt. Apoi cărți creștinești în casele creștinilor, cercetarea lor în familie, spovedania mai deasă, milostenia la cei săraci și exemplul personal. Iar din partea credincioșilor, o mai strînsă legătură cu biserica și preotul, multă seriozitate la încheierea căsătoriilor, naștere de copii, moralitate deplină, încredere între soți și ascultare de preot ca de Hristos. Se cere ca preoții să-și facă mai deplin datoria de păstori și să lupte împotriva acestor grele păcate. Altfel, se ajunge la dezbinare

între soți, neîncredere unul față de celălalt, adică intervine divorțul sufletesc și se sfîrșește prin destrămarea familiei, adică divorțul final.

— Ce trebuie să înțelegem prin pocăință?

— Pocăința este părăsirea păcatelor și căința pentru ele. Pocăința este bucuria inimii de a trăi în Hristos și numai pentru El. Ea cere o viață îmbogățită cu har și întărire în virtute. Ea se realizează prin spovedanie, rugăciune, post, milostenie, Sfînta Împărtășanie, și citirea cărților sfinte.

— Ce înțelegem prin cuvintele „bucuria mîntuirii" din Psalmul 50?

— Bucuria mîntuirii este întoarcerea deplină de la păcat și ura față de cel rău, care este diavolul. Bucuria trăirii cu Hristos.

— Ce sfat duhovnicesc lăsați fiilor sufletești ai prea cuviosiei voastre?

— Să fie legați pînă la moarte de Hristos și de Biserică. Viața și duhul Bisericii să-i urmărească în toată viața lor.

— Ce sfat duhovnicesc lăsați părinților din Mînăstirea Brîncoveanu și mie personal, părinte Serafim?

— Să se proslăvească Dumnezeu în viața noastră personală și cea obștească și să trăim în nemuritoarea iubire.

— Și un cuvînt de încheiere, părinte Serafim?

— Să închidem ochii cu pace la picioarele crucii lui Hristos!

IEROMONAHUL TEOFIL PĂRĂIAN

Mînăstirea Brîncoveanu — jud. Brașov

(n. 1929)

Părintele Ieromonah Teofil Părăian de la Mînăstirea Brîncoveanu este binecunoscut și apreciat, atît în cele mai multe din mînăstirile noastre, cît și în rîndul credincioșilor ardeleni. Și aceasta din două cauze principale. Întîi, pentru că părintele Teofil este nevăzător. Apoi, pentru că sfinția sa este un profund teolog, cu o așezare duhovnicească deosebită. Pe lîngă cultură, l-a înzestrat Dumnezeu și cu darul cuvîntului și cu inimă caldă, care dă viață cuvîntului și putere să încălzească și pe alții. La acestea, i-a adăugat Dumnezeu darul înțelegerii, al măsurii și al dreptei socoteli, care împodobesc orice suflet cuvios.

Dar ce să vorbim de dragostea părintelui Teofil, de blîndețea și răbdarea sfinției sale și, mai ales, de bucuria și mulțumirea sa sufletească? Cîți oameni cu ochi n-ar dori să aibă liniștea și bucuria duhovnicească a părintelui Teofil! Cîte fețe împodobite cu vedere nu sînt posomorîte, crispate și brăzdate de gînduri și nevoi, în timp ce fața părintelui Teofil este senină și luminată permanent de bucuria Sfîntului Duh!

Lucrul acesta îl mărturisesc toți cei ce văd pe părintele Teofil și vorbesc cu dînsul. Tocmai de aceea, mulți credincioși întreabă de sfinția sa, îl caută, îi cer cuvînt de folos sufletesc și se întorc mîngîiați la casele lor. Iată deci că și prin părintele Teofil se proslăvește Dumnezeu. Iată un teolog cu inimă de teolog! Părintele Teofil de la Mînăstirea Brîncoveanu nu rămîne un simplu călugăr nevăzător, un muritor de rînd, îmbrăcat în haine de doliu. Ci, dimpotrivă. Pentru cei mai mulți sfinția sa a devenit un neîntrecut povățuitor, un adevărat părinte sufletesc. De aici și numele sub care este cunoscut peste tot, de „Părintele Teofil"!

Gîndul de a-l vedea și a vorbi cu părintele Teofil m-a îndemnat și pe mine să poposesc la Mînăstirea Brîncoveanu. Este o mînăstire mică de altfel, însă dragostea părinților de aici, în număr de aproape 30, este mare și pilduitoare. O obște bine închegată, cu multă armonie între frați, cu duhovnici buni, cu slujbe alese la biserică — prin care se împărtășește îndestulată mîngîiere și binecuvîntare credincioșilor ce ajung pînă aici. Renumele Mînăstirii Brîncoveanu este întregit de splendida sa așezare, la poalele Munților Făgăraș, înconjurată cu poieni pline de verdeață, cu pîraie limpezi de munte și cu grădini bogate în roade și liniște.

Ajuns în incinta mînăstirii întreb de părintele Teofil. Un călugăr binevoitor mă conduce la chilia lui.

— Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi! Binecuvîntează, părinte Teofil!

— Amin! Dumnezeu să ne binecuvînteze pe toți! Bine ați venit la Teofil păcătosul!

După frățeasca sărutare, părintele mă invită înăuntru, îmi prezintă chilia, biblioteca, cărțile copiate de el în Braille și îmi comunică unele din bucuriile sale duhovnicești. Un călugăr al bucuriei, al păcii și luminei celei de sus. Privesc în chipul feței sale. Este un suflet mulțumit. Un călugăr silitor care mereu se realizează și sporește în faptele cele bune. Toate le începe și le sfîrșește cu Hristos. Părintele Teofil este un adevărat iubitor de Dumnezeu, precum îl arată și numele.

Mă minunez de calmul cu care vorbește, de siguranța afirmațiilor, de bogăția citatelor din Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți. Mă minunez de convingerea fiecărui răspuns, al fiecărui cuvînt. Cărțile, mai ales, sînt marii săi prieteni, marile bucurii ale părintelui Teofil. Îmi scoate un volum din raft. Îmi citește un fragment din „Imnele dragostei divine", scrise de Sfîntul Simeon Noul Teolog, poate cea mai îndrăgită operă patristică legată de inima sa. Mă bucur și eu împreună cu părintele Teofil și mă folosesc de ordinea exemplară a chiliei sale. Într-adevăr, precum înăuntru, așa și în afară!

Privesc în ochii senini ca cerul ai părintelui Teofil, care caută undeva, spre hotarele altei lumi. Cine ar putea afirma că părintele Teofil nu „vede", cu toate că s-a născut orb? Iar dacă s-a născut așa, aceasta nu din cauza păcatelor cuiva, ci pentru ca să se proslăvească Dumnezeu prin sfinția sa. Într-adevăr, la părintele Teofil se repetă oarecum minunea cu orbul din Sfînta Evanghelie. Mă bucur că părintele Teofil „vede", că este fericit, că vorbește de lumină, de soare, de viață, de sfinți, de Dumnezeu. Mă bucur că nu este singur, că nu se simte singur, că nu suferă ca un nevăzător, că nu se tînguiește ca un orb, că nu se lasă cuprins de nici un fel de întuneric.

Îndemnat de această bucurie, îl invit pe părintele Teofil la o convorbire duhovnicească, pe care sfinția sa o acceptă din toată inima.

CONVORBIREA ÎNTÎIA

Despre faptele bune

1. — **Care este rolul principal al monahismului în Biserica lui Hristos?**

— Monahii sînt numiți de Sfinții Părinți „îngeri pămîntești". Ei au pe pămînt același rol ca și îngerii din cer, să laude neîncetat pe Dumnezeu, să-L mărturisească înaintea oamenilor prin cuvînt și prin exemplul vieții lor, să sporească pe calea desăvîrșirii și să ajute pe oameni pe calea mîntuirii.

2. — **Care este cea dintîi datorie a monahilor față de Dumnezeu? Dar față de Biserică și față de lume?**

— Cea dintîi datorie a călugărilor este de a se ruga neîncetat lui Dumnezeu, lăudîndu-L, mulțumindu-I și cerînd milă, pace și iertare pentru oameni. Față de Biserică au marea datorie de onoare de a apăra pînă la jertfă dreapta credință ortodoxă, de a menține neștirbite sfintele slujbe de zi și de noapte, și mai ales Sfînta Liturghie, nădejdea mîntuirii noastre. Iar față de lume, față de oameni, călugării au datoria să se roage neîncetat lui Dumnezeu pentru mîntuirea lor, să-i călăuzească și să-i mîngîie prin cuvinte de învățătură duhovnicească, după cuvîntul Domnului ce zice: „Mîngîiați, mîngîiați pe poporul Meu" (Isaia 40, 1).

3. — **De ce are nevoie călugărul și monahismul în general, pentru a-și putea împlini această întreită însușire?**

— Pentru a-și împlini misiunea sa, călugărul are nevoie, în primul rînd, de vocație religioasă, de un duhovnic cu adevărat sporit duhovnicește, destoinic să dea îndrumări, să soluționeze orice chestiune de ordin sufletesc, să formeze conștiința monahului, să pună în valoare mijloacele și metodele de îmbunătățire sufletească. Apoi, de foarte mare ajutor este

un mediu religios superior, care susține și stimulează pe monah în trăirea religioasă.

Se știe că monahismul ortodox este în primul rînd contemplativ și că lucrarea lui de căpetenie este o lucrare de rugăciune. Monahii ajută Biserica prin rugăciunile lor și prin exemplul pe care îl dau credincioșilor, precum și prin faptul că însumează în societatea monahală, în cuprinsul monahismului, pe credincioșii cu o vocație religioasă deosebită, care doresc să realizeze mai mult decît ar putea realiza în viața obișnuită. Pe acești oameni de vocație îi îndrumează și îi formează monahismul, ca elemente utile Bisericii și chiar lumii.

Monahismul, privit în totalitatea lui, are nevoie de elemente promițătoare în ceea ce privește realizarea desăvîrșirii creștine. De observat că încadrarea în monahism a unor elemente fără vocație religioasă pentru monahism, precum și lipsa de îndrumare a elementelor deja încadrate, are drept urmare scăderea prestigiului monahismului și duce la neîmplinirea rostului călugărilor; ba chiar produce și sminteli și neajunsuri în sînul Bisericii. Deci, trebuie mai multă grijă în recrutarea și încadrarea, în îndrumarea și formarea elementelor care intră în monahism.

4. — Ce trebuie să înțelegem prin despătimire și cîte părți are ea după Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți?

— Prin despătimire trebuie să înțelegem curățirea de patimi sau ajungerea la starea de nepătimire. Despătimirea este lucrarea pe care o săvîrșește omul în vederea nepătimirii. Ea este o nouă orientare a energiilor ființei omenești. Noi cunoaștem în noi și în alții firea supusă pătimirii, firea robită de patimă. Dorința ne este să ajungem la nepătimire. La aceasta ajungem prin lucrarea de despătimire.

Sfînta Scriptură nu se ocupă în mod special de despătimire și de nepătimire, ci numai de mîntuire, care include în sine, de fapt, și nepătimirea. Nici un autor de cărți inspirate din Sfînta Scriptură nu s-a ocupat în mod special de despătimire sau de nepătimire. S-au ocupat de aceasta Sfinții Părinți. Sfîntul Ioan Scărarul are în Scară un cuvînt despre nepătimire, cuvînt în care arată și ce este nepătimire, și care sînt semnele ei. De altfel, Scara Sfîntului Ioan Scărarul este „o îndrumare spre nepătimire". Sfinții Părinți vorbesc despre o nepătimire parțială și despre o nepătimire deplină.

5. — Care este cea mai bună cale de despătimire a călugărului și a credinciosului după Sfinții Părinți?

— Nu știu dacă s-ar putea spune că există „o singură metodă" sau o „cea mai bună metodă" de despătimire, nici dacă există o anume metodă pentru călugări și alta pentru mireni — idealul și al unora și al celor-

lalți, fiind unul și același: „desăvîrșirea creștină" sau cel puțin, „mîntuirea". Călugării și credincioșii se deosebesc unii de alții din punct de vedere religios numai prin angajarea ce o au și prin condițiile de viață religioasă deosebite. Metode de despătimire și a unora și a altora nu se raportează la starea de călugăr sau de credincios de rînd, ci la starea religioasă; fiecare ajunge la nepătimire, se despătimește dînd un sens religios vieții privită în ansamblul ei, precum și fiecărei părți sau manifestări a vieții în special. În felul acesta cred că a înțeles lucrul acesta Sfîntul Petru Damaschin, care spune: „De va lăsa omul voile și cugetele sale și va face voia și cugetul lui Dumnezeu, pentru unul ca acesta nu se va găsi, în toată lumea aceasta, nici loc, nici lucru care să-i împiedice mîntuirea" și care declară: „Am văzut mîntuire și pieire, în bogăție și în sărăcie, în pustie și în viață de obște, în singurătate și în căsătorie". De reținut că în toate acestea există și posibilitatea de mîntuire ca și posibilitatea de pieire.

Despătimirea ca lucrare și nepătimirea ca stare sînt posibile deopotrivă pentru călugări și pentru mireni, cu condiția ca fiecare, în rostul și în împrejurările sale de viață, să fie preocupat și să se silească „să facă voia lui Dumnezeu". „Totul pentru o mai mare mărire a lui Dumnezeu". „Ori de mîncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceți" (1 Cor, 10, 31). „După cum ați făcut mădularele voastre roabe ale necurăției și fărădelegii, spre fărădelege, tot așa acum faceți mădularele voastre roabe ale dreptății, spre sfințire" (Rom. 6, 19). Cred că în aceasta constă, în principiu, lupta de despătimire. Cît privește metoda, cred că pentru fiecare patimă trebuie o metodă anume, esențialul fiind să se urmărească în fiecare caz realizarea virtuții care se împotrivește patimii respective. De pildă, scapi de mînie cînd ai devenit blînd. Scapi de ură, cînd ai iubire neclintită față de oricine. Scapi de iubirea de argint cînd ești gata să faci milostenie. Sigur, la aceasta nu se ajunge dintr-o dată, ci cu vremea și cu osteneală. Totul e să știm în ce stadiu ne găsim, adică să știm ce patimă ne stăpînește; care dintre patimi e mai puternică în noi. Apoi, să ne silim să scăpăm de oricare dintre patimi, prin virtutea potrivnică. Această lucrare se face totdeauna cu smerenie și cu rugăciune. „Toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor" (Iac. 1, 17).

Pătimirea are multe chipuri. Lucrarea de despătimire are și ea multe înfățișări. Totul este să fim angajați pentru bine, prin Domnul nostru Iisus Hristos, care este Mîntuitorul lumii căci, în ultimă analiză, nu noi realizăm nepătimirea, ci ne-o dă Dumnezeu pe măsura silințelor noastre.

Pentru călugăr, voturile monahale, respectiv împlinirea făgăduințelor călugărești: ascultarea, sărăcia și castitatea sînt de bun ajutor spre

nepătimire și ca lucrări de despătimire. Pentru mireni, faptul de a putea avea familie, de a aduce în lume, pentru prezent și pentru veșnicie, copii care să înmulțească numărul sfinților și, eventual al călugărilor, este un mijloc de despătimire, un mijloc ducător la nepătimire. Faptul de a putea agonisi avere personală și de a da celor lipsiți este pentru mirean un mijloc de despătimire. Iată deci, că nu se poate vorbi de o singură metodă de despătimire sau de metode speciale de despătimire, unele specifice călugărilor și altele specifice credincioșilor de rînd; fiecare se mîntuiește, deci se despătimește, la locul și în rostul lui, datorită legăturii pe care o are cu Domnul nostru Iisus Hristos, Mîntuitorul, împlinind ceea ce ține de starea de călugăr sau de credincios de rînd. De reținut doar atît: că nu se mîntuiesc călugării făcînd cele ale mirenilor și nici mirenii făcînd cele ale călugărilor. Adică nu se mîntuiesc călugării avînd familie, avere personală, independență. Nu se mîntuiesc nici mirenii așa cum se mîntuiesc călugării, adică renunțînd la cele ce sînt datori să le împlinească prin specificul lor și prin binecuvîntarea Sfintei Biserici, care le împărtășește Sfînta Taină a Cununiei.

6. — Cu ce faptă bună trebuie să înceapă călugărul despătimirea sufletului său, după Evanghelie și după experiența Sfinților Părinți?

— Dacă ne gîndim că Domnul nostru Iisus Hristos a spus: „Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24), și dacă avem în vedere că viața călugărească este prin excelență o viață de „urmare a lui Hristos", cea dintîi luptă cu care călugărul ar trebui să înceapă desăvîrșirea sufletului său ar fi „lepădarea de sine", sau alte fapte prin care să se realizeze lepădarea de sine. Astfel de fapte sînt, mai cu seamă, ascultarea și smerenia. Dar ascultarea trebuie privită nu numai ca gînd că ești dependent de cineva, că te știi dependent, ci în înțelesul unei dependențe reale, simțite și urmărite.

Călugăria ortodoxă este o călugărie în anonimat. Toți cei care se afirmă pe ei prin călugăria însăși, nu știu ce-i lepădarea de sine și nici ce este începutul cel bun. Există posibilitatea unei afirmări în călugărie și prin călugărie; aceasta însă nu duce la desăvîrșire, ci la înrăutățire. Călugăria fără lepădarea de sine, fără ascultare, fără smerenie nici nu există. Am putea spune că, de fapt, călugăria încetează cu fiecare încălcare a voturilor monahale. Lepădarea de sine, ascultarea, smerenia, toate acestea se fac cu scopul urmării lui Hristos, în vederea slujirii lui Hristos pentru Împărăția lui Dumnezeu, din dragoste față de Dumnezeu sau pentru a ajunge la dragostea de Dumnezeu.

Independența în călugărie nu sprijinește călugăria. De aceea este necesar ca în mînăstire toate să se organizeze în așa fel ca fiecare călugăr

să poată începe și să poată continua calea desăvîrșirii prin a se lepăda de sine, ca să se afirme prin el Domnul nostru Iisus Hristos. „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez" (Ioan 3, 30), zicea Sfîntul Ioan Botezătorul, referindu-se la raportul său cu Domnul nostru Iisus Hristos. Același lucru trebuie să-l poată spune oricare dintre credincioși și mai ales oricare dintre monahi. Să mă micșorez eu, ca să crească în mine Hristos!

Desigur, lepădarea de sine are ca început adevărat plecarea minții noastre față de Dumnezeu și față de aleșii lui Dumnezeu, care sînt și aleșii noștri, în vederea mîntuirii noastre. Acel cuvînt, „toată noaptea m-am trudit și n-am prins nimic, dar, pentru cuvîntul Tău, arunc mreaja în mare" (Lc, 5, 5), spus de Sfîntul Petru, trebuie să fie și cuvîntul fiecărui credincios. Fiecare trebuie să poată spune: „Pentru cuvîntul Tău, pentru că zici Tu, fac ce mi se spune și ceea ce aș face eu din propria mea inițiativă". Numai în felul acesta poate fi disciplinată „mintea, care discută cu Dumnezeu, în loc să se supună fără discuție".

Trebuie însă observat că lepădarea de sine este și trebuie să fie „un act religios". Deci ea se realizează din motive religioase și în vederea unor scopuri religioase: ca să se afirme prin noi Domnul, ca noi să ajungem la desăvîrșirea în Hristos, ca să ajungem la „măsura vîrstei deplinătății lui Hristos" (Ef. 4, 13). Pentru astfel de motive, ca orice faptă religioasă, și lepădarea de sine trebuie căutată prin rugăciune. În acest sens s-ar putea spune că rugăciunea premerge lepădării de sine și că este fapta de toată vremea a ostenitorului spre desăvîrșire. De aceea nu greșesc cei ce spun că desăvîrșirea trebuie începută cu rugăciunea de toată vremea, cu rugăciunea neîntreruptă. La drept vorbind, nimeni nu știe cu ce începe și nici care este adevăratul început al înaintării în cele bune. Știm cu toții doar ce trebuie să facem. În orice caz, esențialul este ca cel ce vrea să urmeze lui Hristos — bineînțeles că numai cineva care are deja o legătură cu El poate dori să-i urmeze — trebuie să se lepede de sine și asta e principal chiar și în rugăciune.

7. — Ce înțelegem prin luminare duhovnicească și prin desăvîrșire?

— Ce este luminarea duhovnicească și ce este desăvîrșirea o știu numai cei luminați și desăvîrșiți. Noi, despre desăvîrșire știm că ea „este fără hotar", și că, după cuvîntul Sfîntului Isaac Sirul, este „o prăpastie de smerenie". Știm că mai ales dragostea, care este „legătura desăvîrșirii" (Col, 3, 14), și smerenia, dusă pînă la cele mai adînci măsuri ale ei, formează conținutul esențial al desăvîrșirii. Noi cunoaștem calea desăvîrșirii și a iluminării. Vom cunoaște și ce anume este iluminarea și desăvîrșirea, dar numai atunci cînd vom ajunge să le avem.

8. — Care ar fi, pe scurt, scara virtuților care urcă sufletul pînă la desăvîrșire, pînă la unirea lui tainică cu Dumnezeu?

— E greu de precizat ordinea virtuților pe care, realizîndu-le, cineva ajunge la desăvîrșire. Greutatea vine de pe urma faptului că virtuțile se întrepătrund, așa că nu există un hotar precis între ele, și nici nu se realizează într-o anumită ordine așa încît cel ce le-a realizat să poată spune: „acum am sfîrșit cu cutare virtute și mă apuc de următoarea". E adevărat că Părinții au indicat unele semne ale înaintării duhovnicești, dar adeseori e necesar să cunoaștem și urcușul în una și aceeași virtute. Prin urmare, nu-i deloc ușor să stabilești o scară a desăvîrșirii. Ceea ce cred că e totuși necesar de făcut, este să luăm aminte la anumite indicații pe care ni le dă în această privință Mîntuitorul în Noul Testament.

Astfel de pildă, în Predica de pe Munte, Domnul nostru Iisus Hristos ne prezintă Fericirile, care pot fi considerate și ca un fel de scară a urcușului duhovnicesc. Se începe cu sărăcia duhului, care este smerenia, și se continuă cu pocăința și cu blîndețea, cu dreptatea, cu milostenia și cu curăția inimii, pînă ce se ajunge, prin cele ce mai urmează, la bucuria deplină, cea din ceruri.

Tot în Predica de pe Munte a cuprins Domnul și rugăciunea „Tatăl nostru". Și în rugăciunea domnească avea un urcuș, dacă privim cuprinsul ei, în felul cum urmează de la sfîrșitul spre începutul rugăciunii. Mai întîi e eliberarea „de cel rău" și de tot ce-i rău, de tot răul sub toate formele lui . . . Vine apoi ocolirea ispitelor, iertarea celor ce ne greșesc, activitatea pentru agonisirea celor de trebuință. Urmează împlinirea întru toate, a voii lui Dumnezeu pe pămînt, așa cum se împlinește ea în cer. Asta aduce Împărăția lui Dumnezeu în om și între oameni și preamărirea lui Dumnezeu.

În Epistola către Galateni, Sfîntul Apostol Pavel vorbește despre „roada Duhului" și arată din ce constă ea. Dacă luăm lucrurile tot așa, de la sfîrșitul enumerării către început, găsim și aci un urcuș duhovnicesc, care începe cu „înfrînarea poftelor" și sfîrșește cu „pacea, bucuria, dragostea" (Gal. 5, 22—23).

Mai este în Noul Testament un text care poate fi considerat ca o indicație a urcușului duhovnicesc, ca o scară a virtuților. Acel text se găsește în epistola a doua a Sfîntului Apostol Petru. În acel text, temelia este „credința". Ea este urmată de „fapta bună", care aduce „cunoștință". După aceasta vin „înfrînarea" și „răbdarea". Urmează apoi „evlavia", însoțită de „îngăduiala frățească". Iar toate acestea duc la „dragoste", care este treapta cea mai de sus a urcușului duhovnicesc (2 Petru 1, 5—7).

Apoi, însăși Scara Sfîntului Ioan Scărarul poate fi socotită o indicare a urcușului duhovnicesc. Mai este și o scară a Sfîntului Teofan, dacă îmi

aduc bine aminte. Ea este la sfîrșitul volumului 4, din Filocalia românească. Noi ne îngrijim de cele de la început, de cele proprii cu starea noastră de începători, căci celelalte, cu voia lui Dumnezeu, vor veni și ele, cînd va fi de trebuință.

9. — Care este cea mai scurtă definiție a faptei bune? Dar a păcatului?

— Toată lumea știe că fapta bună este fapta conformă cu voia lui Dumnezeu și că „păcatul este călcarea legii". Așa îl definește Sfîntul Ioan Evanghelistul, în prima sa epistolă sobornicească. E drept că Sfîntul Evanghelist nu ne spune nici despre ce lege este vorba și nici nu precizează că ar fi vorba de o călcare „cu deplină voință și știință" a legii lui Dumnezeu. Oricum, dat fiind faptul că Sfîntul Ioan Evanghelistul spune că „păcatul este călcarea legii", aceasta poate fi considerată ca cea mai scurtă definiție a păcatului. Este însă de trebuință și precizarea că legea de care este vorba este „legea lui Dumnezeu" și că prin păcat se calcă legea lui Dumnezeu „cu deplină voință și știință". Fără aceste precizări nu se face deosebire între păcat și greșală.

10. — Ce trebuie să înțelegem prin ispită? Cîte feluri de ispite sînt după Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți? De cînd ispita devine păcat?

— Ne-am obișnuit cu gîndul că ispita este un îndemn spre ceva rău. În realitate, „ispita este un fel de încercare, de verificare, un examen". În acest sens există expresia „ispitire canonică". Tot în acest sens, au încercat unii teologi să formuleze cererea a șasea din rugăciunea Tatăl nostru: „Și nu ne duce pe noi în cercare". Totuși, ispita este privită în general ca un îndemn spre păcat, ca un îndemn negativ. În acest înțeles, ispitele sînt de atîtea feluri de cîte feluri sînt păcatele, fiecare păcat avînd ca pricină a lui o ispită.

Ispita, chiar ca îndemn negativ, ca îndemn spre păcat, nu este totdeauna pricină de păcat și, în orice caz, nu este în sine păcat, fiind un gînd simplu, fără margini. Dar ispita devine păcat, se transformă în păcat, cînd cel ce o primește o dezvoltă în gînduri cu imagini, cînd sufletul se învoiește la păcat și chiar săvîrșește păcatul spre care a fost ispitit. Păcatul începe, în orice caz, în gînd. Ne-o spune Hristos cînd zice: „Oricine se uită la femeie poftind-o, a și preacurvit cu ea în inima sa" (Mt. 5, 28). De aceea, toată grija trebuie să ne fie aceea de a înlătura gîndurile rele, de la cea dintîi apariție a lor în minte.

11. — Se poate omul mîntui fără ispite? Care este rațiunea ispitelor în viață?

— În Pateric se spune: „Ridică ispitele și nu este cine să se mîntuiască". E vorba aici de ispite ca încercări, ca ajutoare spre îmbunătățire,

ca greutăți care ne întăresc în răbdare. Tot acolo spune: „Lucrarea cea mare o omului este ca greșala sa să o pună asupra sa și să aștepte ispita pînă la răsuflarea sa cea mai de pe urmă". Potrivit acestui cuvînt, ispitele sînt legate de viața omului, desigur, cu scop bun. Credinciosul trebuie să facă față ispitelor care îi vin. El trebuie să se pregătească spre a face față ispitelor. „Caută doctor înainte de boală și roagă-te înainte de ispită"; „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită" (Mt. 26, 41).

12. — Este vinovat diavolul pentru ispitele aduse asupra omului? Și pentru ce anume?

— Diavolul este vinovat pentru ispitele cîte le aduce oamenilor, căci el îi ispitește cu scopul de a-i ucide prin păcat și de a înmulți răutatea în lume. Deci, el este răspînditor de rele. Diavolul nu ispitește cu scop bun, ci cu scop rău, ca să înmulțească răul și să piardă pe om.

13. — De ce fapte bune are nevoie călugărul și creștinul în general pentru a birui ispitele?

— Pentru a birui ispitele, călugărul, ca și orice credincios, are nevoie de smerenie, care „îi arde pe draci", bine știindu-se că „pedeapsa celui mîndru este căderea". Mai are trebuință de privegheре și de rugăciunea cea de toată vremea: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită", (Matei 26, 41). Mai ales, trebuie ocolite pricinile de înmulțire a ispitelor a celor dinlăuntru și a celor din afară.

Se înțelege apoi, că orice bine săvîrșit în mod pozitiv este o întărire a sufletului în lucrarea binelui, ceea ce înseamnă că prin orice înaintare în împlinirea binelui omul este mai pregătit să stea împotriva ispitelor. Părinții spun că diavolul ispitește spre rău pe fiecare om după înclinațiile pe care le are fiecare. Să ne gîndim la cazul pe care îl relatează Patericul, în legătură cu ava Macarie, care a văzut pe ispititorul avînd multe tigvulițe, cu care îi încerca pe frați.

14. — Ce trebuie să înțelegem, după Sfinții Părinți, prin greșală, prin păcat și prin patimă? Care este deosebirea între ele?

— După Sfinții Părinți greșala este o încălcare a legii lui Dumnezeu, o abatere de la bine, fără voie și din neștiință. Greșește cineva cînd face un rău fără să știe că e rău. Dar cînd abaterea spre rău se face cu deplină voință și cu deplină știință, atunci nu e o simplă greșală, ci e păcat, păcatul fiind „călcarea legii lui Dumnezeu cu deplină voință și știință". O greșală care se repetă și care, prin acesta, devine deprindere, „așezare", iar pe de altă parte își mai găsește și justificare, adică „se face adevăr", aceea nu mai e greșală, ci e păcat de moarte, că de așa o stare nu mai scapi niciodată. E de fapt ceea ce spune și Sfîntul Marcu Ascetul, care afirmă

că „păcat de moarte este tot păcatul nepocăit". Păcatul nepocăit este păcat de moarte, deoarece singură pocăința — care în esența ei este detestarea păcatului — este mijlocul prin care cineva scapă de păcat. Cel ce nu se pocăiește, deci cel care nu urăște, care nu detestă păcatul acela, nici nu poate scăpa de el.

Deprinderea în păcat alcătuiește în suflet o înclinare spre rău, o dispoziție spre păcat, care este patima. Dar patima mai poate fi și resortul din care se declanșează păcatul, adică temeiul psihologic și fiziologic al păcatelor și al patimilor considerate ca deprinderi, rezultate de pe urma repetării păcatelor. În orice caz, este esențial să se facă deosebire între păcat, ca faptă izolată, și păcatul îndătinat sau patima păcătoasă. Patima ca resort al patimilor de ocară nu este păcat, ea ținînd de însăși firea noastră și fiindu-i dată omului cu scop bun. În acest caz, numai întrebuințarea neconformă cu firea a înclinărilor ei este rea și devine patimă de ocară, patimă negativă. Nu pătimirea însăși sau pasiunea este rea, căci ea poate fi întrebuințată spre bine, adică în mod pozitiv. Ea ne-a și fost dată tocmai pentru realizarea binelui: „Mîniați-vă și nu păcătuiți" (Ps. 4, 4). Sau poate: „Mîniați-vă, ca să nu păcătuiți", ceea ce înseamnă: scoateți din suflet, prin mînia împotrivitoare, faptele păcătoase, patimile de ocară. Prin mînie, faceți rînduială în sufletele voastre. Sau: întrebuințați instinctul reproducerii pentru reproducerea însăși. „Din voia Ta se face însoțirea după lege și nașterea de prunci dintr-însa" se spune într-o rugăciune la cununie.

15.— Care este cea mai mare faptă bună a călugărului din viața de obște? Dar a celui ce se nevoiește în liniște?

— Domnul nostru Iisus Hristos a fost întrebat „care este cea mai mare poruncă din Lege" și în răspunsul Său a dat lămurirea că cea mai mare poruncă este porunca iubirii; porunca iubirii față de Dumnezeu, mai mult decît orice, și față de aproapele, la măsura iubirii față de sine însuși. Fiind deci iubirea cea mai mare dintre virtuți, virtutea care rămîne în veșnicie este firesc ca oricine care se ostenește pentru a realiza virtuțile, mai întîi și mai cu seamă iubirea să și-o cîștige.

În Pateric se spune că un părinte (nu știu care din doi, ava Longhin sau ava Luchie) face afirmația că cea mai mare faptă bună este smerenia, că „poate să scoată din adîncuri, chiar dacă omul ar fi păcătos ca un drac". Un alt cuvios, mai marele Muntelui Nitriei, întrebat fiind ce a cîștigat mergînd pe calea călugăriei, a răspuns: „Să mă defaim pe mine însumi". Se spune, tot în Pateric, că „cununa de pietre scumpe a călugărului este smerenia". Știm însă, de la Cuviosul Ioan Colov, că e bine ca „monahul să se împărtășească din toate faptele bune", iar Sfîntul Marcu Ascetul

ne spune că „faptele bune cresc una prin alta". Virtuțile sînt privite de Sfîntul Ioan Scărarul ca niște „trepte" ale unei scări. Evident, în vîrful scării nu se poate ajunge decît trecînd din treaptă în treaptă.

Mai știm apoi că în Pateric se spune despre un frate, care, păzindu-se de a nu judeca pe nimeni, s-a mîntuit cu ușurință căci a trăit și a murit cu liniște, încrezător fiind în făgăduința Domnului că nu-i va judeca pe cei ce nu judecă pe alții. La fel, despre Cuviosul Nistero se spune că a ajuns la multă liniște, pentru că se compara pe sine cu măgarul, care duce poveri și nu se împotrivește. Așa se silea să fie și el.

Mai prezintă Părinții și rugăciunea ca „mamă a virtuților", ceea ce înseamnă că și rugăciunea este mare și de dorit, căci toate se fac prin darul lui Dumnezeu, iar darul lui Dumnezeu se dă celui ce se roagă. Tăcerea de asemenea au cinstit-o Părinții, ca pe una ce înmulțește agoniseala sufletească.

Dar mai mult decît toate, parcă se unesc Părinții în a lăuda ascultarea, ca fiind ducătoarea la realizarea desăvîrșirii. Să faci totul cu îndrumare și cu binecuvîntare. În ascultare este cuprinsă și mărturisirea gîndurilor, pe care de asemenea o laudă Părinții. Munca este și ea un mijloc de înaintare în cele ale mîntuirii, mai ales ca metodă de disciplinare a minții și a întregii ființe omenești.

Cine poate să aleagă între toate acestea și să spună care faptă bună este mai mare, și mai de folos pentru mîntuire?

Eu cred că are dreptate Cuviosul Ioan Colov, care zice: „Voiesc ca monahul să se împărtășească din toate faptele cele bune". Și Cuviosul Dorotei are dreptate cînd atrage atenția că precum o casă nu constă dintr-un singur perete, tot așa nici desăvîrșirea nu se realizează printr-o singură virtute sau dintr-o singură faptă bună. În învățătura sa, Cuviosul Dorotei zice că cel ce vrea să zidească o casă duhovnicească, cel ce vrea să-și alcătuiască sufletul, locuință a Domnului nostru Iisus Hristos, trebuie mai întîi să înceapă cu răbdarea, ca fiind pămîntul cel bun. Pe pămîntul răbdării se pune temelia credinței, pe care se zidesc apoi feluritele fapte bune, care sînt ca niște pietre sau cărămizi. Ele trebuie să fie legate cu smerenia, iar deasupra lor se pune acoperișul dragostei. Toate acestea trebuie să fie alcătuite cu dreapta socotință și cu chibzuință.

În sfîrșit, să nu uităm nici concluzia la care au ajuns Părinții, adunați la Sfîntul Antonie cel Mare ca anume să cerceteze care este cea mai mare faptă bună. Ei au aflat chiar de la Sfîntul Antonie că cea mai mare faptă bună este „dreapta socotință".

Prin urmare, fiind greu de ales fapta bună cea mai de căpetenie, greutăți ivindu-se în însăși conștiința ei, în însăși declararea unei fapte ca cea mai bună, vom zice că „orice faptă bună, în rostul și la locul ei poate

fi cea mai bună". Iar călugărul, în viața de obște, se cuvine a face tot ce i se poruncește, nelăsînd nimic la o parte ca fiind fără însemnătate, dar dorind din toată inima să facă mai ales ceea ce este spre odihna fraților — bine știind că „dacă dobîndim pe fratele, pe Dumnezeu dobîndim" — ca să primească în sufletul său virtutea prin care știm că se definește Dumnezeu, căci „Dumnezeu este iubire" (1 Ioan 4, 8).

Călugărul care se nevoiește în liniște, să facă acolo ceea ce și-a propus a face cînd a ieșit la liniștire. Căci liniștirea nu trebuie căutată pentru ea însăși, ci pentru un scop religios, pentru desăvîrșire. Cine caută liniștea pentru ea însăși, cine vrea să se retragă sau chiar se și retrage, doar pentru simplul fapt de a fi liniștit el însuși, acela n-o caută pentru Dumnezeu, ci pentru sine, și nu va avea nici un folos din ea. La fel, nu poate avea liniște, nici chiar în condiții de liniște, cel ce se retrage ca să se poată afirma cu liniștea și cu pustnicia sa.

Părinții recomandă viața de obște ca fiind potrivită pentru cei ce se curățesc de patimi și se ostenesc să deprindă fapta bună, iar viața în singurătate o socotesc potrivită numai pentru cei ce deja s-au curățit. Dacă cineva, fără să se fi curățit de patimi, se retrage în pustnicie, acela nu are acolo nici măcar condițiile de a se verifica pe sine, cu atît mai puțin condiții de a se curăți de patimi. Aceasta o arată lămurit Sfîntul Ioan Cassian.

La nevoința în liniște este îndreptățit numai acel iubitor de Dumnezeu, care este așa de mult răpit la cele de sus încît, pentrul el, vieţuirea cu oamenii, chiar și cu cei ce au o viață înaltă, este o coborîre de la contemplarea lui Dumnezeu. Unuia ca acesta, ce faptă bună ai putea să-i spui că trebuie să facă? Sau ce faptă bună i s-ar putea recomanda? Oare nu-i destul pentru el contemplarea cea mai presus de fire? Iar dacă nu este la această măsură, atunci nu este nici la măsura pustniciei. Pustnicia nu este pentru el și nici el nu este pentru pustnicie. Unuia ca acesta nu poți să-i spui nimic altceva mai de folos, decît „întoarce-te la viața de obște" sau „rămîi în viața de obște".

Prin urmare, nevoința în liniște nu are de ales, căci a ales. A ales pe Dumnezeu și toate ale lui Dumnezeu. Maica Teodosia Lațcu, într-un poem intitulat „Pustnicul", spune:

„Eu am murit. Hristos trăiește-n mine.
Mi-e inima de-a pururi desfătată,
Căci îngerii fac slujbă ne-ncetată,
Deasupra bietei mele rogojine".

Cînd e așa, e bine. Cînd nu-i așa, n-are rost pustnicia.

16. — Cu care păcate luptă vrăjmașul mai mult pe călugăr?

— Dar oare păcatele nu se țin lanț? Se întîmplă vreodată ca păcatul să fie cu totul izolat în viața omului? Oare păcatul, chiar ca faptă izolată — cel puțin gîndită așa de noi — nu spune ceva despre însăși așezarea omului, despre măsura la care a ajuns sau la care se găsește el? Eu cred că „păcatul cel mai mare este păcatul pe care îl ai". Deci păcatul cel mai mare al călugărului este păcatul pe care îl face călugărul, păcatul care îl stăpînește pe călugăr. Are călugărul sau credinciosul de rînd un păcat oarecare, îi este destul; nu trebuie să se întrebe despre vreun păcat mai mare pe care l-ar putea avea.

De fapt noi nu trebuie să ne gîndim la cutare sau cutare păcat pe care l-a făcut cineva, păcat pe care îl detestă, de care s-a lăsat și pe care poate că nici nu-l mai are, ci trebuie să ne gîndim la păcatul actual, la starea de păcătoșenie, la fapta rea, care are „așezare și adevăr", care a devenit deprindere și pe care o justifică. În cazul acesta, orice păcat este mare pentru că „păcatul nepocăit este păcat de moarte". „Moartea sufletului este clevetirea", se spune în Pateric. Și dacă clevetirea este „moartea sufletului", mai e oare nevoie și de alt păcat pe care noi l-am considera mai mare, ca sufletul să moară prin acesta și, eventual, să trăiască pentru că, după părerea noastră, clevetirea n-ar fi un păcat tocmai așa de mare?

Sfîntul Atanasie cel Mare, într-un cuvînt al lui pe care l-am găsit citat în Prolog, spune că un vultur, chiar dacă e prins în cursă numai de o ghiară, tot prins este. Așa că nu cred că e cazul să ne întrebăm care este „cel mai mare păcat" al călugărului sau al credinciosului de rînd cînd avem conștiința că orice păcat care ne stăpînește este sau poate fi „cel mai mare", cîtă vreme ne stăpînește. Este bine să mai spunem și asta: că Sfîntul Antonie cel Mare arată că cel mai mare păcat este „necredința și necunoștința lui Dumnezeu". Mulți observă că mulțimea relelor pe care le fac oamenii își au izvorul în sufletul oamenilor necredincioși. Numai necredincioșii sînt capabili de rele. Aceasta a avut-o în vedere și Domnul nostru Iisus Hristos cînd a făcut afirmația că „cel ce nu va crede, se va osîndi" (Mc. 16, 16).

17. **— Cum se poate omul izbăvi de păcat?**

— De orice păcat se poate izbăvi omul cu ajutorul lui Dumnezeu numai dacă urăște păcatul, dacă ocolește pricinile păcatului și folosește toate mijloacele pentru nimicirea lui. Un foarte bun ajutor pentru izbăvirea de păcat, pe lîngă ocolirea pricinilor și spovedanie — care, în fond, înseamnă pocăință — deci pe lîngă pocăința propriu-zisă, este rugăciunea de toată vremea și smerenia.

18. **— Care sînt cele mai necesare fapte bune ale călugărului pentru mîntuirea sufletului?**

— Tot ce facem spre bine e necesar. Și rugăciunea de program și participarea la sfintele slujbe, și mărturisirea gîndurilor, și ascultarea, și munca, și tăcerea, și trezvia, și postul, și smerenia, și toate cele asemenea acestora sînt necesare. Fiecare în parte și toate la un loc sînt și pot fi „cele mai necesare". „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!"

19. **— Se poate creștinul mîntui numai cu o singură faptă bună?**

— Nici călugărul și nici mireanul nu se poate mîntui numai cu o singură faptă bună. „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Este destul de limpede îndemnul de la sfintele slujbe, și cum nu se poate mai cuprinzător. Dacă cineva vrea să caute o anumită faptă bună, ca prin ea să-și răscumpere păcatele și să întărească binele în sufletul său, acela este un fel de negustor și se raportează la Dumnezeu ca la om, nu ca la Dumnezeu. Noi facem fapte bune nu ca să le avem drept preț de mîntuire, ci să ne ajutăm prin ele pentru propria noastră îmbunătățire, căci și așa, înaintea lui Dumnezeu tot cu datoria neîmplinită ne ducem și nu putem zice altceva decît: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul". Cu toate sîntem datori și pentru nimic nu așteptăm răsplată, ci cerem doar mila lui Dumnezeu. Sîntem datori cu toate, pentru că toate le facem cu darul lui Dumnezeu. De altfel, însuși faptul că putem face vreun bine ne îndatorează și mai mult, căci ne primește Dumnezeu drept colaboratori ai Săi, iar aceasta ne îndatorează. Așa vede Sfîntul Petru Damaschin înaintarea în smerenie. Cine vrea să zică lui Dumnezeu: „Doamne, eu am făcut cutare și cutare lucru bun, dă-mi împărăția Ta!", acela nu știe cum trebuie să stea în fața lui Dumnezeu.

20. **— Cu ce patimă se cuvine a ne lupta mai întîi și cum putem mai repede a ne izbăvi de ea?**

— Omul nu este o ființă șablon, ca să se poată spune cu precizie cu care patimă trebuie să se lupte mai întîi și pe care să o lase mai la urmă. Fiecare om are o patimă de căpetenie, un anumit viciu, sau este cuprins de mai multe patimi. De multe ori nici omul însuși nu știe de ce patimă este stăpînit. Numai un duhovnic iscusit poate preciza cu care patimă trebuie să se lupte mai întîi cutare credincios, cum anume să ducă lupta și de ce mijloace să se folosească. Ne este cunoscut un caz din Pateric, cînd un monah care nu mînca deloc carne și nu bea vin, ba nu mînca nici pîine, a ajuns să fie stăpînit, din această înfrînare, de slava deșartă și de mîndrie, care îl trăgeau ca niște lanțuri. Părintele duhovnicesc la care s-a dus pentru sfătuire i-a surpat pricinile care îl duceau la încrederea în sine, obligîndu-l să mănînce pîine, să folosească și carne și să bea vin. În

felul acesta se doboară patimile, prin ajutorul celor care ne dau sfatul cel bun.

21. — Care este nevoința cea mai la îndemînă a călugărului? Dar pentru mirean, care este cea mai ușoară cale de mîntuire?

— Cea mai la îndemînă nevoință a călugărului și a mireanului deopotrivă, este rugăciunea de toată vremea și privegherea.

22. — Își poate pierde călugărul sufletul său pentru un singur păcat, dacă nu se pocăiește? Dar mireanul?

—Atît călugărul cît și mireanul poate să-și piardă sufletul pentru un singur păcat, dacă nu se pocăiește; mai ales dacă acel păcat este o stare de păcătoșenie, o neluare aminte la mîntuire. Am spus de altfel și mai înainte că păcatul nu trebuie considerat ca o faptă izolată sau ca ceva detașat de sufletul omului, ci trebuie privit ca ceva care reprezintă pe om cu stările și resorturile lui. De pildă mînia, după Sfîntul Marcu Ascetul, este pricinuită de mîndrie. Ea este o dovadă a mîndriei din suflet. Mîndria la rîndul ei, poate fi o manifestare a necredinței în Dumnezeu și, în orice caz, este o dovadă a lipsei de smerenie. Și așa mai departe. Prin urmare, un păcat în om nu este niciodată singur.

23. — Prin ce fapte bune poate călugărul să folosească mai mult pe aproapele? Dar mireanul?

— Și călugărul și mireanul pot să folosească pe aproapele, prin fapta bună care i se cere. Degeaba vrei să cîștigi pe cineva prin ceva ce nu-ți cere el. Omul are nevoie de noi într-o anumită direcție, pentru o anumită chestiune. Dacă nu-l folosim cum își dorește, nu-l folosim deloc. Mai putem folosi pe aproapele indirect, cînd acela nu are trebuință de ceea ce am putea face noi pentru el, prin exemplul nostru bun și prin dragoste.

24. — Prin ce păcate poate omul sminti mai mult pe aproapele?

— Cred că nu există un anume păcat sau anumite păcate, prin care poate să smintească mai mult pe aproapele, ci sminteală se poate aduce prin orice păcat săvîrșit. Sminteala nu depinde atît de cutare sau cutare păcat, ci mai ales de felul în care se raportează la păcat cei ce se smintesc, de felul cum consideră ei păcatul de care se smintesc. În orice caz, abaterea de la credința în Hristos este unul din cele mai grele păcate osîndite de Mîntuitorul. Mă gîndesc la cei ce abat de la credință pe alții, abătuți fiind ei înșiși de la credință. La fel osîndește Hristos foarte mult păcatul fățărniciei.

25. — Ce fapte bune aduc darul Duhului Sfînt mai mult în inima omului, după Sfinții Părinți, și care din ele îl păstrează aici neîncetat și îl fac mai lucrător?

— Nu s-ar putea spune că o cutare sau cutare faptă bună aduce pe Duhul Sfînt în suflet sau că îl păstrează. Lui Dumnezeu îi slujim cu „toată viața" sau dacă nu, atunci nu-i slujim deloc. Deci, Duhul Sfînt, „împărtășirea Duhului Sfînt", vine în noi numai dacă „pe noi înșine, și unii pe alții, și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu o dăm". E drept, credincioșii întreabă adeseori: ce slujbă să fac? Cum să postesc? Cît să postesc? Eu la toți le spun: „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu s-o dăm". Aceasta aduce și păstrează pe Duhul Sfînt în inima credinciosului.

26. — Ce păcate îndepărtează mai repede darul Duhului Sfînt din inima omului și cum îl poate din nou dobîndi?

— Nu cred că se poate preciza care păcat anume îndepărtează pe Duhul Sfînt din suflet. Orice păcat, și mai ales nepăsare față de o viață superioară, ne face nesimțitori față de Duhul Sfînt. La Sfînta Liturghie, cinstitele daruri se sfințesc, „ca să fie celor ce se vor împărtăși: spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea cu Duhul Sfînt . . ." ceea ce înseamnă că de Duhul Sfînt se poate împărtăși numai cineva care a fost trezit mai întîi din nepăsare și din nesimțire. De observat că atunci cînd se spune „spre iertarea păcatelor" nu se precizează care anume păcat trebuie iertat, ceea ce înseamnă că toate păcatele trebuie înlăturate din suflet ca să putem primi pe Duhul Sfînt și, implicit, că orice păcat împiedică manifestarea Duhului Sfînt în sufletul omenesc.

27. — Ce ne cere Dumnezeu mai întîi? A face fapta bună și apoi a învăța pe alții, sau invers?

— Este bine ca cel ce învață să învețe și cu cuvîntul, și cu viața. Sfîntul Isidor Pelusiotul spune că „mai bună este viața fără de cuvînt, decît cuvîntul fără de viață, dar dacă acestea două se vor uni, se alcătuiește o adevărată icoană a filozofiei".

28. — Care faptă bună este mai întîi: cunoașterea sau despătimirea?

Există două feluri de cunoașteri: cunoașterea care duce la făptuire și cunoașterea care vine din făptuire. Întîi cunoaștem din propovăduire, apoi împlinim și cunoaștem din făptuire. „Cea mai lungă cale este calea care duce de la urechi la inimă", spune Părintele Arsenie. Cunoașterea din propovăduire este o cunoaștere informativă, informațională și rațională. Împlinirea cu fapta a celor ce le cunoaștem cu rațiunea duce la o cunoaștere intuitivă, la o cunoaștere mai deplină, pentru că făptuirea este mijlocul prin care ne structurăm pe baza cunoașterii raționale și cunoașterea se face trup în noi, devine ființă în noi, se adaugă la ființa noastră. Adevărata cunoștință este cea din făptuire. „Credem nu numai din pricina

vorbelor tale, ci pentru că noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristos, Mîntuitorul lumii" (Ioan 4, 42), ziceau către femeia samarineancă unii dintre locuitorii cetății Sihar, care au făcut o experiență personală a legăturii cu Hristos, despre care auziseră în prealabil prin mijlocirea celor spuse de femeia samarineancă. De reținut însă că, la cea de-a doua cunoaștere se ajunge prin mijlocirea celei dintîi.

29. — Este posibilă despătimirea fără cunoașterea Sfintei Scripturi?

— Cunoașterea Sfintei Scripturi este de mare însemnătate pentru angajarea în lucrarea de nepătimire. Noi ortodocșii însă, deși prețuim Sfînta Scriptură la justa ei valoare, avem ca punct de plecare, ca mijloc de îndoctrinare, în primul rînd și în mod special sfintele slujbe, care sînt „Scriptura în lucrare" sau „Scriptura comentată". Cuvîntul Mîntuitorului și al Sfinților Apostoli noi îl primim în darul sfintelor slujbe, prin pericolele rînduite să se citească la Sfînta Liturghie, ca și la alte sfinte slujbe. Deci, îndoctrinarea noastră în vederea nepătimirii și pentru lucrarea de despătimire o avem de la sfintele slujbe, chiar și în ce privește cunoștința Bibliei.

Cred că nu-i absolut necesar să cunoaștem Sfînta Scriptură în întregimea ei și în amănunt, ca să avem un bun ajutor spre despătimire. Aceasta cu atît mai mult cu cît nici cuvintele ce ne-au rămas în Sfînta Evanghelie nu au fost spuse toate pentru toți, ci Domnul nostru Iisus Hristos a avut un cuvînt special de spus pentru unii sau pentru alții dintre cei ce i-au cerut îndrumarea. Esențialul este să știm ce anume ni se potrivește fiecăruia dintre noi și să ne ținem de acel cuvînt, care este al nostru, în realizarea nepătimirii.

Se spune despre unii sfinți că citeau des și mult Sfînta Scriptură, mai cu seamă Noul Testament. Totuși nu s-ar putea spune că acest lucru este necesar să-l facă orice credincios și la măsura la care au făcut aceasta unii dintre sfinți. Unui frate care a spus că a învățat Noul și Vechiul Testament pe de rost, un părinte i-a spus: „Ai umplut văzduhul de cuvinte" O fecioară care, la fel, a învățat Noul și Vechiul Testament pe de rost, a fost întrebată de un părinte: „Ți s-a făcut ocara ca cinste? Dar lipsa ca îndestularea? Dar paguba ca și cîștigul? Dar străinii ca rudele după trup?" Cînd ea a mărturisit că n-a ajuns la o măsură ca aceasta, părintele i-a zis: „Du-te și pune de acum început bun."

Fără îndoială, este bine să cunoști Sfînta Scriptură și mai cu seamă Sfînta Evanghelie, ca să ai cuvîntul Domnului în minte, „spre înnoirea minții", dar nu-i necesar să faci performață în această privință. Despătimirea se poate urmări și nepătimirea se poate realiza și cu mai puțină cunoștință, dar cu multă rîvnă pentru lucrarea faptelor bune.

30. — Care este cea mai scurtă definiție a teologiei, după Sfinții Părinți? Și cine poate fi numit teolog cu adevărat?

— Biserica Ortodoxă are trei teologi, în adevăratul înțeles al cuvîntului: Sfîntul Ioan Evanghelistul, Sfîntul Grigore de Nazianz și Sfîntul Simeon Noul Teolog. Teologia este trăirea vieții religioase în adîncime și-n cunoștința izvorîtă din ea. Sau, teologia este unirea cu Dumnezeu sau contemplația lui Dumnezeu. Cine poate spune însă unde este granița teologiei?

CONVORBIREA A DOUA

Despre sfînta rugăciune

31. — Ce este rugăciunea și de cîte feluri este ea, după Sfinții Părinți?

— După Sfinții Părinți, rugăciunea este „vorbirea minții cu Dumnezeu". După cuprinsul ei, rugăciunea poate fi „de laudă sau de preamărire, de mulțumire, de cerere și de mărturisire". După felul cum se face, rugăciunea poate fi „a gurii, a minții sau a inimii". După așezarea celui ce se roagă, rugăciunea poate fi „trupească sau duhovnicească". Considerată în raport cu puritatea ei, rugăciunea poate fi „întinată, furată, pierdută sau curată". Dacă cel ce se roagă este singur cînd se roagă, rugăciunea lui este o rugăciune particulară. Dacă se roagă cu mai mulți, la biserică, în cadrul sfintelor slujbe, rugăciunea este cultică sau de obște.

32. — Cum poate omul să ajungă la rugăciunea contemplativă, cea mai înaltă, care este o unire tainică a omului cu Dumnezeu?

— La rugăciunea contemplativă ajung numai cei contemplativi, cei care au ajuns deja la contemplație, cei străduitori pentru nepătimire sau, mai precis, cei nepătimași și chiar iluminați. De fapt, în ultimă analiză, rugăciunea contemplativă este un dar al lui Dumnezeu. „Duhul se roagă în noi cu suspine negrăite". Numai în Sfîntul Duh poate zice cineva „Avva Părinte" și numai în El poate cineva să-L numească pe Iisus „Domn".

33. — De ce fapte bune are omul cel mai mult nevoie pentru a putea deprinde rugăciunea curată, și ce se înțelege, după Sfinții Părinți, prin rugăciunea curată?

— După Sfinții Părinți, prin „rugăciune curată" se înțelege acea rugăciune în care nu se ivesc gînduri rele, gînduri izvorîte din patimi. Rugăciunea curată este acea rugăciune în care omul, fiind copleșit de Dumnezeu în chip simțit, nu se mai poate gîndi la nimic altceva în afară de Dumnezeu. Poate că fapta bună cea mai de trebuință pentru rugăciunea

curată este liniștirea, retragerea cît mai deplină, prin care se nimicesc patimile și se împuținează impresiile.

34. — Ce înțelegem prin rugăciunea minții și a inimii și care este deosebirea dintre ele?

— Prin rugăciunea minții înțelegem rugăciunea făcută cu mintea, întru înțelegere. Iar prin rugăciunea inimii înțelegem participarea integrală a omului, cu înțelegerea și cu simțirea, la cele ce le prezintă lui Dumnezeu în rugăciune. Rugăciunea inimii este rugăciunea toală, rugăciunea deplinei participări.

35. — Cum putem dobîndi neîncetata rugăciune a inimii, care este o lucrare îngerească?

— Rugăciunea neîncetată a inimii o putem dobîndi prin harul lui Dumnezeu, pe măsura silinței noastre. Străduința aduce deprinderea, iar deprinderea face cu putință rugăciunea de toate vremea. Dar de fapt, rugăciunea neîncetată nu trebuie înțeleasă ca o simplă repetare continuă a unei formule de rugăciune, ci mai degrabă ca o stare de rugăciune: conștiința permanentă a prezenței lui Dumnezeu, conștiință din care izvorăște, în mod necesar, preamărirea lui Dumnezeu.

36. — Pot călugărul și creștinul, în general, să deprindă această dumnezeiască lucrare, fiind învăluit de griji și neavînd un duhovnic iscusit?

— Și călugărul și creștinul în general pot să deprindă rugăciunea de toată vremea, mai ales prin stăruință și pe măsura adîncirii în credință. E necesar să ai și un îndrumător, un om cu experiență, care să poată semnala eventualele devieri de la calea cea bună, dar lucrul de căpetenie rămîne stăruința personală, cu sinceritate, și rîvna în a-L slăvi pe Dumnezeu.

37. — Cel ce are darul lacrimilor și se roagă cu smerenie, ca vameșul, poate fi considerat că are rugăciunea inimii?

— Lacrimile, în rugăciune — atît cele de întristare, cît și cele de bucurie —, sînt un semn de sensibilizare și de participare a rugătorului cu toată ființa lui la rugăciune, dar nu s-ar putea spune că cineva care lăcrimează la rugăciune are de fapt rugăciunea inimii ca stare generală. Se poate spune doar că atunci cînd se roagă cu lacrimi, se roagă și cu adîncul de simțire, deci cu inima sau cu „toată inima".

38. — Călugărul care nu a dobîndit neîncetata rugăciune se poate mîntui numai cu rugăciunea din Ceaslov și cu participarea la slujbele bisericii?

— Rugăciunea din Ceaslov, ca și participarea la slujbele bisericii, este o zeciuială a creștinului și, implicit, a călugărului. Ea este și un chip

de angajare în rugăciune, un mijloc de înaintare în cele de mîntuire. Aceasta, bineînțeles, nu ne scutește de o și mai mare stăruință și de strădanie spre o și mai sporită înaintare. Nu se poate spune care este minimum de osteneală sau cea mai mică cantitate ce ni se cere pentru mîntuirea noastră. Nu se poate afirma că numai cei ce ajung la rugăciunea neîncetată se mîntuiesc și nici nu se poate afirma că cei ce își împlinesc cu strictețe pravila sînt deja mîntuiți. Mîntuirea o dă Dumnezeu, după judecățile Lui cele negrăite. Partea noastră este silința în cele bune, prin care ne pregătim să primim darul lui Dumnezeu și deci, mîntuirea. Cînd o primim, aceasta o știe numai bunul Dumnezeu.

39. — Citirea rugăciunilor din Ceaslov sau rostirea tainică a rugăciunii lui Iisus poate ilumina sufletul călugărului sau al mireanului care nu se roagă neîncetat din inimă?

— Nu rugăciunea din Ceaslov sau rugăciunea în care chemăm numele lui Iisus ilumineză sufletul, ci sufletul este iluminat de Dumnezeu, datorită faptului că cel ce se roagă este pregătit pentru iluminare. Noi nici nu trebuie să facem ceva anume pentru a fi iluminați, ci toate să le facem pentru Dumnezeu, pentru slava lui Dumnezeu: „Ori de mîncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceți" (1 Cor. 10, 31). Cînd, cum și de ce ajunge cineva la iluminare, aceasta o știe numai bunul Dumnezeu. Partea noastră este strădania, lupta. Biruința și cununa o dă Dumnezeu.

40. — Dar cel care se roagă puțin și cu mintea risipită din cauza ascultărilor și a grijilor lumești, poate dobîndi mila lui Dumnezeu dacă are smerenie?

— Dobîndește cu adevărat mila lui Dumnezeu orice om care dă un sens religios vieții. Nu se poate spune că numai cel ce se roagă neîncetat primește milă de la Dumnezeu. Noi spunem adeseori, învățați de Sfînta Biserică, adresîndu-ne lui Dumnezeu: „Care pe cei drepți iubești și pe cei păcătoși miluiești". Dacă tot ceea ce facem, facem în așa fel ca să fie o slujbă lui Dumnezeu, ni se primește ca slujbă adevărată. „Rugăciunea mea este să te primesc pe tine și să te petrec în dragoste", spunea un pustnic unui frate care îl cercetase și care, practic, l-a reținut de la pravila lui obișnuită. „Cu Hristos merg astăzi să lucrez în cutare loc", zicea un părinte, cînd cineva îl chema să lucreze ceva. Cine gîndește așa, acela se roagă și cînd face ascultare, și cînd este împrăștiat cu grijile lumești pentru binele altora, căci prin toate aduce slujbă lui Dumnezeu, de vreme ce „temelia este aproapele, ca pe el mai întîi să-l dobîndesc, căci de el sînt atîrnate toate poruncile lui Hristos", cum zicea Cuviosul Ioan Colov. Dacă cineva se raportează în acest sens la lucrurile pe care le face, acela

se roagă și cînd nu se roagă, căci face lucrul lui Dumnezeu în toate, iar ceea ce face i se primește ca rugăciune. Și invers: „Călugărul care se roagă numai atunci cînd se roagă (adică numai atunci cînd își face pravila sau cînd ia parte la sfintele slujbe) acela, după cuvîntul Patericului, nicidecum nu se roagă". De altfel, m-aș mira să aibă cineva smerenie dacă nu se silește prin toate și în toate a aduce slujbă lui Dumnezeu.

41. — **Călugărul care este în ascultare și mai ales duhovnicul care slujește pe alții și stă înaintea credincioșilor cu timp și fără timp și nu poate lua parte la slujbele bisericești, se poate mîntui prin această jertfă?**

— Fiecare „se mîntuiește în rîndul cetei sale." Tot ce facem „întru numele Domnului" este „spre slava Domnului" deci putem avea nădejde de mîntuire din ceea ce facem, fără a ne mai gîndi la ceea ce de fapt nu putem face.

42. — **Pot fi considerate ascultarea, slujirea aproapelui și învățătura cea duhovnicească rugăciune? Și în ce măsură o pot înlocui?**

— Tot ce facem „pentru Dumnezeu", „ca pentru Domnul" e rugăciune. Este bine însă să ne facem și timp anume pentru rugăciune. Aceasta, pentru că de multe ori nu reușim ca lucrurile pe care le facem să le ținem la nivelul rugăciunii. De fapt, nu reușim să le facem „ca pentru Dumnezeu", ci adeseori avem în lucrurile și în lucrările noastre o amestecare omenească. Sîntem de multe ori în situația de a sluji lui Dumnezeu cu fața spre oameni sau cu gîndul că doar-doar ne vor aprecia și oamenii, chiar pentru slujba pe care noi zicem că o aducem lui Dumnezeu.

43. — **De ce astăzi credincioșii, și chiar călugării, nu se mai pot ruga din inimă, nici au destulă rîvnă, răbdare și stăruință în rugăciune?**

— Credincioșii și chiar călugării, astăzi, nu mai au destulă rîvnă pentru rugăciunea din inimă întrucît nu au destulă credință în Dumnezeu.

44. — **Care este cea mai puternică și mai plăcută rugăciune în fața lui Dumnezeu ?**

— Cea mai puternică și mai plăcută rugăciune în fața lui Dumnezeu este rugăciunea făcută cu cît mai multă participare, cu cît mai multă sinceritate și cu zdrobirea inimii.

45. — **Cele șapte laude sînt obligatorii numai pentru călugări sau și pentru credincioși?**

— Cele șapte laude sînt slujbe ale Sfintei Biserici, la îndemîna tuturor credincioșilor. Ele sînt obligatorii pentru călugări, iar credincioșii de rînd pot avea mult folos din participarea la ele. Nu se poate spune însă de credincioșii de rînd că sînt datori să le împlinească, deoarece ei au obligații de

familie, de muncă, de studiu, care, în mod practic, nu le permit să participe la toate slujbele Sfintei Biserici. Practic, nici nu se fac cele șapte laude la bisericile parohiale așa încît, chiar dacă unii dintre credincioși (cei care dispun de timp mai mult, cum sînt oamenii în vîrstă sau cei care nu au obligații sociale) ar dori să ia parte la ele, n-o pot face. Apoi, trebuie să ținem seama și de lipsa de cărți de slujbă și de condiții de viață proprii pentru rugăciune, precum și de încetineala cu care citesc unii dintre credincioși, ori de neputința totală de a citi. Toate acestea arată că nu se poate trasa ca datorie generală a credincioșilor participarea la cele șapte laude ale Sfintei Biserici. Sfîntul Ioan Gură de Aur îi indemna pe credincioși să ia parte la slujbele ce se fac în Duminici și sărbători. Au fost apoi vremuri cînd Biserica nu era organizată cu slujbele de azi, totuși nu se poate afirma că, din cauza lipsei de organizare, cei din acea vreme nu se mîntuiau.

46. — Cum putem trece de la rugăciunea cantitativă, a gurii, la rugăciunea calitativă, a minții și a inimii?

— Nu există o metodă de trecere de la rugăciunea cantitativă la cea calitativă. Stăruința în rugăciunea de care sîntem în stare și atenția la cele spuse este singurul mijloc de îmbunătățire a rugăciunii.

47. — Care este cel mai bun semn de sporire în rugăciune?

— Cel mai bun semn de sporire în rugăciune este dorul de rugăciune și bucuria de a ne ruga. Apoi, lacrimile, smerenia inimii și o tot mai mare iubire pentru Dumnezeu și toată zidirea.

48. — Credeți că sînt în zilele noastre călugări și credincioși desăvîrșiți în rugăciune?

— Nu știu dacă în zilele noastre sînt călugări și credincioși desăvîrșiți în rugăciune. Eu n-am întîlnit oameni despre care să fiu încredințat că sînt desăvîrșiți în rugăciune. Presupun însă că există și în vremea noastră astfel de oameni.

49. — Care este cea mai aleasă rugăciune, după Sfinții Părinți? Psalmul, Tatăl nostru, acatistul, rugăciunea lui Iisus sau orice rugăciune făcută cu lacrimi?

— Sfinții Părinți recomandă rugăciuni scurte. Totuși, nu se poate preciza care este cea mai bună rugăciune sau rugăciunea cea mai recomandată. Căci nici Sfinții Părinți nu s-au mîntuit cu o singură rugăciune, ci unii cu unele, alții cu altele. Sfîntul Ioanichie de pildă, zicea adeseori: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămîntul meu este Duhul Sfînt; Treime Sfîntă, mărire Ție". Dacă însă avem în vedere faptul că la rînduiala călugăriei călugărul este îndatorat să zică în toată

vremea și în tot ceasul: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă pe mine, păcătosul", putem conchide că aceasta este rugăciune de cerere; iar noi știm că rugăciunea cea mai de dorit este rugăciunea de laudă, rugăciunea de preamărire. De altfel, sfintele slujbe, așa cum sînt alcătuite ele, nu sînt un model de rugăciune și prin mijlocirea lor ne angajăm, chiar și fără să ne dăm seama, și în rugăciunea cea mai înaltă, cea cuprinsă mai cu seamă în ecfonise.

50. — Unde este mai bine să se roage creștinii? Acasă, pe drum, la lucru, în biserică sau „în tot locul stăpînirii lui" se cuvine să lăudăm pe Dumnezeu?

— E bine să ne rugăm oriunde și oricînd. „Nici în muntele acesta, nici în Ierusalim". Nu locul, ci calitatea rugăciunii este ceea ce se caută. Iar ca loc de rugăciune, întîi mergem în biserică și apoi acasă. Acasă ne rugăm numai cînd nu este slujbă în biserică sau cînd, din motivele binecuvîntate, cum ar fi cazul de boală sau de neputință și bătrînețe, nu putem lua parte la rugăciunile din biserică, la sfintele slujbe. Despre ea ne poruncește Hristos: „Să faceți aceasta întru pomenirea Mea" (Luca 22, 19).

51. — Care este cea mai mare jertfă și rugăciune pe care o poate face omul pe pămînt?

— Cea mai mare jertfă și rugăciune posibilă pe pămînt este Sfînta Liturghie.

52. — Care este timpul și importanța rugăciunii individuale, de acasă și care este puterea și importanța rugăciunii obștești, din biserică?

— Timpul rugăciunii individuale este timpul pe care ni-l putem rezerva pentru rugăciune. În orice caz, rugăciunea individuală este legată de timpul sculării din somn, de timpul mergerii spre somn (rugăciuni de dimineață și de seară) și de vremea mîncării (înainte și după masă). Rugăciunea de obște, din biserică, are importanță atît prin alcătuirea și conținutul ei, cît și prin mijlocirea preoțească, prin binecuvîntările liturgice, pe care nu le putem primi la rugăciunea individuală de acasă.

53. — Ce este Sfînta Liturghie și ce datorii au credincioșii față de ea?

— Sfînta Liturghie este cea mai însemnată dintre sfintele slujbe, la care sînt datori să ia parte toți credincioșii. La ea credincioșii au prilejul să primească putere sfințitoare, scopul ei fiind sfințirea cinstitelor daruri și a credincioșilor: „Trimite Duhul Tău peste noi și peste aceste daruri, ce sînt puse înainte".

54. — Se pot mîntui credincioșii care nu vin la biserică și lipsesc fără motiv binecuvîntat de la Sfînta Liturghie?

— Este puțină nădejde de mîntuire pentru credincioșii care nu iau parte la Sfînta Liturghie, mai ales pentru aceia care nu vor să ia parte la Sfînta Liturghie. S-ar putea spune că cei care nu țin să ia parte la Sfînta Liturghie, care nu au în vedere participarea la sfintele slujbe, nici nu pot fi numărați între ortodocși.

55. — Credincioșii și călugării care participă regulat la slujbele bisericești pot ajunge la rugăciunea cea neîncetată a inimii?

— Credincioșii și călugării care participă regulat la sfintele slujbe ale Bisericii pot ajunge la rugăciunea neîncetată din inimă, dar numai dacă se silesc și în afară de sfintele slujbe să slujească lui Dumnezeu cu „slujirea de toată vremea". Participarea la sfintele slujbe nu-i totul, dar e o condiție de neapărată trebuință.

56. — Ce importanță are citirea cărților sfinte pentru dobîndirea rugăciunii curate?

— Citirea cărților sfinte are mare importanță pentru dobîndirea rugăciunii curate, întrucît ea ajută la curățirea minții și înalță inima către Hristos, deci duce la rugăciunea curată.

57. — Care este contribuția trupului la deprinderea și sporirea în rugăciune și cum se cuvine să-l stăpînim în timpul rugăciunii?

— Contribuția trupului la deprinderea și sporirea rugăciunii este maximă, în înțelesul că sufletul se roagă lui Dumnezeu „în trup" și „cu ajutorul trupului", neputîndu-se face deosebirea între trup și suflet cîtă vreme sufletul este în trup, trupul fiind locaș al sufletului. Lucrul acesta l-au înțeles foarte bine cei ce au spus că trupul este templul Duhului și au afirmat că „mintea de la trup se curățește" și „prin trup se întinează".

58. — Ce rol au metaniile și închinăciunile? Sînt considerate ca rugăciune a trupului, canon sau pregătire pentru rugăciune?

— Metaniile sînt un mijloc de disciplinare a trupului, un fel de exercițiu cu rost spiritual. Ele contribuie la smerenia sufletului și deci la sporirea în rugăciune.

59. — Metaniile pot înlocui rugăciunea orală, citită pentru cel ce nu se poate ruga? Dar cel suferind și bătrîn poate să înlocuiască metaniile și închinăciunile cu rugăciunea orală?

— Pravila Bisericii recomandă celor ce nu pot citi să facă metanii și închinăciuni, în loc de citirea sfintelor slujbe. Aceasta, pentru că făcînd metanii și închinăciuni, credinciosul se angajează cu ceva real întru mîntuirea sa. Cei bătrîni și neputincioși, precum și oamenii bolnavi, nu trebuie să fie îngrijorați că nu pot face metanii. Face fiecare ce poate și cît poate,

dar esențialul este ca fiecare să se silească să facă ceva pentru înaintarea lui în cele bune.

60. — **Ce rol au postul, înfrînarea trupului și privegherea de noapte la dobîndirea rugăciunii curate?**

— Postul, înfrînarea și privegherea contribuie cel mai mult la curățirea minții, deci și la rugăciunea curată. Cu aceste trei fapte bune au sporit în virtute toți marii noștri sfinți și sihaștri, cum cîntăm și în troparul cuvioșilor pustnici: „Cu postul, cu privegherea, cu rugăciunea, cerești le daruri luînd . . .''

61. — **Ce este paza minții și cum o putem dobîndi, după Sfinții Părinți?**

— Paza minții este, pe de o parte, luarea aminte la gîndurile care ne trec prin minte, iar pe de altă parte este lucrarea de înlăturare din minte a gîndurilor cu care nu ne putem prezenta oriunde și oricînd, adică a gîndurilor rele. Bineînțeles, și la aceasta ne ajută mult liniștea și retragerea.

62. — **Ce înțelegem prin imaginație, cum ne împiedică ea în timpul rugăciunii și cum putem scăpa de această ispită?**

— Imaginația este puterea sufletului de a-și închipui. Ea poate ține mai mult de amintire, de memorie. Dar poate fi și o imaginație creatoare, o imaginație care, pe baza elementelor pe care le purtăm în suflet, poate crea ceva nou, ceva care n-a fost văzut mai înainte. Uneori la aceasta contribuie și inspirația. Ne gîndim în special la imaginația în artă. Imaginația are și ea rost în mîntuire și ea însăși trebuie să fie „mîntuită'', adică îndreptată spre bine. La aceasta ne ajută Sfînta Biserică prin cultul sfintelor icoane și prin organizarea exterioară a sfintelor slujbe. De imaginile păcătoase, care sînt împiedicătoare la rugăciunea curată, putem scăpa prin imaginile sfinte: sfintele icoane, cultul divin, sfintele veșminte, participarea la sfintele slujbe, forma adecvată a sfintelor locașuri de slujire etc. Lucrul de căpetenie nu e desființarea imaginației, ci disciplinarea ei.

63. — **Cum ne putem izbăvi de lene, de somn mult, de răspîndirea minții și de gînduri rele în timpul rugăciunii?**

— De somn putem scăpa numai prin odihnă, somnul însuși fiind dat de Dumnezeu, „spre odihna trupului''. În rugăciunile de dimineață noi îi mulțumim lui Dumnezeu pentru somn, ceea ce înseamnă că somnul ne este dat cu bun rost pentru condiția umană în care ne găsim. Cînd sîntem odihniți cu adevărat, sîntem mai limpezi la minte și putem să ne și rugăm cu mai multă profunzime. De asemenea, la muncă intelectuală, deci și la studiul religios, sîntem favorizați totdeauna de odihnă. Să facem orice început de pe poziția de odihniți. Fără această condiție nu facem nimic

esențial, nimic profund, nimic luminat. O rugăciune făcută sub povara somnului n-are nici un efect. Cîtă vreme somnul ne este necesar el este o binefacere, nu o neputință de care trebuie să scăpăm. Să ne gîndim și la faptul că însuși Domnul nostru Iisus Hristos a dormit!

Lenea este o nelucrare în vreme de trezvie. Lenevesc cei ce se complac în nelucrare, cei ce stau și atunci cînd ar trebui să lucreze. De lene scăpăm atunci cînd ne silim să facem ceva pozitiv, să ne umplem timpul cu ceva ce ne este de folos nouă și altora. De gînduri rele și de răspîndirea minții scăpăm numai prin adîncirea în gîndurile rugăciunii, prin gînduri bune, statornice. Cîtă vreme rugăciunea o avem doar ca pe o simplă repetare de formule de rugăciune, formule neimpropriate, e firesc să fim asaltați de gînduri străine, care adeseori sînt mai reprezentative pentru ceea ce sîntem noi decît lucrarea de rugăciune pe care o facem fie din datorie, fie din obișnuință, fie din considerentul că aceasta ține de rostul nostru, adică de considerente profesionale.

64. **— Rugăciunea este numită „mama tuturor faptelor bune". Deci, care sînt roadele rugăciunii, după Sfinții Părinți, sau care sînt cele mai importante fapte bune ce se nasc din rugăciune?**

— Dacă rugăciunea este mama faptelor bune, înseamnă că toate faptele bune pe care le face rugătorul își au existența prin rugăciune, sporesc prin rugăciune, deci sînt fiice ale rugăciunii.

65. **— Care este legătura duhovnicească între rugăciune și credință? Rugăciunea se naște din credința lui Dumnezeu, sau credința sporește prin rugăciune?**

— Cel credincios se roagă. Cel ce se roagă înaintează în credința în Dumnezeu. Dacă luăm aminte la faptul că cel necredincios nu se roagă lui Dumnezeu, putem afirma că credința în Dumnezeu naște rugăciunea. Dacă luăm în considerație faptul că cel ce se roagă înaintează în rugăciune și în credință, putem face afirmația că rugăciunea sporește credința. La drept vorbind, între rugăciune și credință este o condiționare reciprocă.

66. **— Care este raportul dintre rugăciune și frica de Dumnezeu? Creștinul se roagă din frică, din mustrarea conștiinței, din îndemn sufletesc, din nevoie, pentru răsplată, sau mai ales din dragoste?**

— Toate ale omului sînt la măsura omului. Fiecare se roagă lui Dumnezeu din motivele lui. Rugăciunea fiecăruia este la măsura la care a ajuns el și este folositoare și bine primită.

67. **— Ce deosebire este între rugăciunea făcută din frică de Dumnezeu și cea făcută din dragoste și care sînt roadele fiecăreia?**

— Rugăciunea făcută din frica de Dumnezeu este o rugăciune a începătorului, iar cea făcută din dragoste față de Dumnezeu este rugăciunea celui înaintat. Roadele fiecărui fel de rugăciune sînt roadele pricinii care au determinat-o.

68. **— Cum poate creștinul să se întărească în credință și să se izbăvească de îndoială?**

— Îndoiala persistă cîtă vreme credința este teoretică, nu trăită, experimentată. De îndoială scăpăm numai atunci cînd Duhul Sfînt ne dă evidența celor crezute de noi. Fără această evidență, își face și îndoiala lucrarea ei. Rugăciunea și citirea cărților sfinte, ca și vorbirea cu oameni duhovnicești, sporesc credința și alungă îndoiala.

69. **— Ce fapte bune întăresc mai mult credința în Dumnezeu? Frica, rîvna sau mai ales dragostea de Dumnezeu?**

— Credința în Dumnezeu, împreună cu roadele ei, este așa cum este cultura. Se întărește pe măsura angajării noastre pentru ea. Evident, faptele care întăresc credința în Dumnezeu sînt mai ales acelea care sînt specifice credinței: rugăciunea, participarea la sfintele slujbe, postul, milostenia, Sfintele Taine, dar mai ales contactul cu oamenii credincioși. Se potrivește aici — mutatis mutandis — cuvîntul din Pateric: „Apropie-te de omul care se teme de Dumnezeu, și te vei teme și tu de Dumnezeu". Apropie-te de omul credincios, și vei spori și tu în credință.

70. **— Ce fapte bune aduc în inimă smerenia și blîndețea lui Hristos?**

— Sfîntul Ioan Scărarul, luînd aminte la cuvintele Domnului: „Învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima, și veți avea odihnă sufletelor voastre", spune, comentînd: „A zis Domnul: învățați-vă, nu de la om, nu de la înger, nu din carte, ci de la Mine, adică din lucrarea Mea cea din voi . . ." Din aceasta înțelegem și fără alt cuvînt, cu deplină lămurire, că „smerenia Domnului din credincioși este de la Însuși Hristos". Noi învățăm de la El să dorim și să căutăm smerenia și blîndețea, dar n-o realizăm noi înșine, ci Dumnezeu o realizează în noi.

71. **— Ce este smerita cugetare? Dar smerenia? Care este legătura duhovnicească dintre ele?**

— Smerita cugetare ține mai mult de minte: „Capetele voastre Domnului să le plecați". Smerenia ține mai mult de simțire. Smerenia adevărată este alcătuită din smerita cugetare cea din minte și din simțirea smerită, care știe că are trebuință fără încetare de darul lui Dumnezeu: „prin harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt". De observat că smerenia, în inte-

gralitatea ei rămîne totuși realistă: „Am lucrat mai mult decît ei toți", zicea Sfîntul Apostol Pavel, care adăuga apoi că „nu eu, ci darul lui Dumnezeu care este în mine". El spunea de asemenea, fără sfială, că Hristos trăiește în el, chiar dacă în alt prilej spunea că este cel dintîi dintre păcătoși. A fost răpit pînă la al treilea cer. E o realitate de care nu poate face abstracție nici cel smerit cu inima. Smerenia nu neagă, ci afirmă ceea ce este de afirmat, dar nu uită să dea slavă lui Dumnezeu, de la care sînt toate cele bune.

72. — Poate smerenia singură să mîntuiască sufletul creștinului?

— Noi nu ne putem închipui un suflet în care smerenia să existe ca virtute singuratică de la care omul să aștepte mîntuirea. Așa ceva se poate gîndi numai teoretic. Prin urmare, nu se poate pune problema dacă poate smerenia singură să-l mîntuiască pe om, oricît de importantă ar fi smerenia pentru mîntuire. Mîntuirea este transformare, prefacere, schimbare spre bine. Un cuvios din vechime, „din multa bunătate, nu mai știa ce este răutatea". Asta înseamnă că el nici nu putea face, nici nu putea gîndi ceva rău. Altfel spus, acel cuvios nu putea să mai presupună răul. Dacă asta o face smerenia și dacă poate avea cineva această smerenie fără alte virtuți, atunci smerenia singură poate să-l mîntuiască pe om. Eu însă nu pot face această afirmație.

73. — Care este semnul sporirii noastre în smerenie și în blîndețe?

— Semnul sporiri noastre în blîndețe și în smerenie este supunerea deplină cu mintea față de Dumnezeu și față de conducătorii duhovnicești, precum și liniștea de toată vremea.

74. — Cum putem păstra în inimă smerenia, blîndețea, credința și dragostea de Dumnezeu și de oameni?

— Smerenia, blîndețea, credința în Dumnezeu, dragostea de Dumnezeu și toate faptele bune le putem păstra în inimă numai dacă le avem. De altfel, ele se păstrează singure, prin faptele care le corespund și prin darul Duhului Sfînt.

75. — Cum ne putem izbăvi de patima cea ucigătoare de suflet a mîndriei? Dar de trufie, de iubirea de cinste și de orice cugetare înaltă?

— De mîndrie și de toate fiicele ei ne putem izbăvi prin smerenie și numai prin smerenie. „Inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va pedepsi" (Ps. 50, 18).

76. — Putem numai cu sabia rugăciunii să tăiem patima mîndriei?

— Nu putem să tăiem patima mîndriei numai cu sabia rugăciunii, deoarece și rugăciunea însăși poate fi uneori pricină de mîndrie. Să ne gîn-

dim la cele spuse de Domnul nostru Iisus Hristos către fariseii care se rugau, anume, ca să fie văzuți și lăudați de oameni.

77. — **Ce fapte bune întăresc pe om în nădejdea mîntuirii și cum putem izbăvi pe credincioși de cumplitul păcat al deznădejdii?**

— Toate cele spuse de Mîntuitorul Hristos dau credinciosului nădejde. Dacă ne gîndim că cel dintîi locuitor al raiului a fost un tîlhar pocăit, n-avem nici o pricină să cădem în deznădejde, ci avem multe pricini să nădăjduim în mila lui Dumnezeu, bine știind că „cele ce nu sînt cu putință la oameni, sînt cu putință la Dumnezeu".

78. — **Care sînt cele mai grele păcate care alungă harul Duhului Sfînt din inima omului și duc la pierzare multe suflete?**

— Iubirea de plăcere, iubirea de avere, iubirea de slavă, neștiința, uitarea și nepăsarea, iubirea trupească de sine și necredința, din care izvorăsc toate acestea sau prin care se susțin ele, duc cele mai multe suflete la pierzare.

79. — **Cum ne putem izbăvi de patima cea urîtă a desfrînării care luptă pe tot omul?**

— De patima desfrînării ne putem izbăvi prin osteneală susținută în păzirea minții, în ocolirea pricinilor, a prilejurilor și situațiilor favorizante pentru desfrînare; apoi prin post, priveghere și rugăciune. Dar, în ultimă analiză, curăția este un dar de la Dumnezeu, dat cui știe Dumnezeu și pentru bunătatea Lui cea negrăită.

80. — **Cum putem alunga necuratele gînduri și imaginații din mintea și inima noastră, după învățătura Sfinților Părinți?**

— Gîndurile și imaginile care pot duce spre desfrînare pot fi înlăturate prin rugăciune stăruitoare și prin gîndul la patimile Domnului nostru Iisus Hristos.

81. — **De ce se numește ura ucigașă de oameni și cum ne putem izbăvi de acest păcat împotriva Duhului Sfînt?**

— De ură putem scăpa numai dacă îi zădărnicim puterea prin iubire sau tăindu-i temeiurile, adică rațiunea de a exista. Scapă de ură numai cel ce o osîndește și i se împotrivește.

82. — **Are vreun folos creștinul care se roagă, face milostenie și merge la biserică, dar nu iartă pe aproapele?**

— Este bine să facem cît mai mult și în mod cît mai susținut binele de care sîntem în stare. Nu înseamnă că dacă nu putem face tot ce ni se cere, să renunțăm și la ceea ce putem face, la cele pe care sîntem în stare să le împlinim. În Pateric se spune că i s-a vorbit unui părinte despre o

desfrînată care făcea milostenie și cu cît își înmulțea desfrînarea, pe atît adăuga și milostenie. Cuviosul a spus despre acea desfrînată că nu va rămîne pînă în sfîrșit în păcatul ei. Ceva asemănător se poate spune și despre cei ce fac unele fapte bune, dar n-au ajuns și la puterea de a ierta pe cei care le greșesc. În orice caz, nimeni să nu se bizuie pe ce face, ci să se silească să împlinească și cele cu care mai este dator. „Pe acestea se cădea să le faceți, iar pe acelea să nu le lăsați".

83. — Creștinul care nu face milostenie se poate mîntui?

— Milostenia este un chip al iubirii. Cine nu face milostenie, n-are iubire, deci nu poate avea parte cu Dumnezeu, care este iubire. Prin urmare, cine nu face milostenie pentru că nu vrea s-o facă, acela nu se poate mîntui.

84. — De cîte feluri este milostenia și cum trebuie făcută ca să fie primită la Dumnezeu?

— Milostenia, după obiectul ei, este de două feluri: milostenie trupească și milostenie sufletească. Ea trebuie făcută totdeauna în taină „ca pentru Dumnezeu" sau „întru numele Domnului". Numai așa făcută are valoare religioasă; altfel, este un simplu act social.

85. — Cum ne putem izbăvi de patima zgîrceniei și a lăcomiei?

— De zgîrcenie ne izbăvim numai dacă ne mulțumim cu puțin și dacă avem deplină încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de noi.

86. — Călugărul este dator să ajute pe săraci? Care este milostenia călugărului?

— Sfîntul Isaac Sirul spune că numai acela care a ajuns atît de sărac încît nu mai are nimic de dat este scutit de datoria de a face milostenie cu lucruri materiale. Călugărul care este în viața de obște, neavînd nimic al său, sau mai precis, dacă nu are nimic al său, atunci nu este dator a face milostenie. Dacă însă — mai ales în condițiile actuale — dispune de anumite bunuri, care îi aparțin avîndu-le cu binecuvîntarea mai marilor săi, atunci este dator să facă milostenie din bunurile proprii. În orice caz, nu trebuie să dea nimic din ceea ce nu-i aparține. De asemenea, nu trebuie să se împrumute pentru a da celor lipsiți și nici nu trebuie să se lipsească de lucrurile care îi sînt de absolută necesitate. Milostenia călugărului este bunătatea lui și rugăciunea, ca expresie a bunătății lui. Religiozitatea și bunătatea trebuie să-l caracterizeze pe orice creștin și în mod special, pe călugăr. Milostenia trebuie să fie totdeauna o expresie a bunătății și a religiozității. „Aur și argint nu am, dar ceea ce am îți dau; în numele

lui Iisus Hristos, scoală-te și umblă", a zis Sfîntul Apostol Petru către slăbănogul de la Poarta Frumoasă a templului.

87. — Ce înțelegem prin pocăință și care sînt treptele pocăinței, după Sfinții Părinți?

— Prin pocăință înțelegem o atitudine sufletească a omului, în care se arată repulsie față de păcat, părere de rău pentru păcatele săvîrșite și dorința sinceră de a nu mai face nimic rău. După Sfîntul Vasile cel Mare, se pocăiește cu adevărat acel om care poate spune cu toată ființa lui în rugăciune către Dumnezeu: „Nedreptatea o urăsc și o disprețuiesc, iar legea Ta o iubesc."

Lucrul cel mai important în pocăință este calitatea ei de a-l reface pe om, de a-l realcătui ca om de bine. Pocăința nu este o încremenire cu fața spre un trecut irecuperabil, ci este o reabilitare în prezent, cu fața spre viitor. Cred că aceasta o avea în vedere Sfîntul Ioan Botezătorul care, chemînd la pocăință, nu se rezumă la îndemnul: „Pocăiți-vă", ci adaugă: „Faceți roade vrednice de pocăință". La fel și Sfîntul Apostol Pavel, care scria credincioșilor creștini din Efes: „Cel ce a furat, să nu mai fure, ci mai cu seamă să lucreze cu mîinile sale, ca să aibă de unde să dea milostenie". Cu mîinile ai furat, cu mîinile să și lucrezi. Să nu te mulțumești numai cu părerea de rău că ai nedreptățit pe cineva, ci să faci acum și mai mult bine, ca să compensezi lipsurile pe care le-ai pricinuit altădată. Desigur, trecutul rămîne irecuperabil, dar prezentul — care este timpul ce ne aparține — trebuie sfințit, ca să ni se sfințească trecutul, căci prezentul devine trecutul nostru, și ca să ni se sfințească și prezentul de mîine, adică viitorul, căci și viitorul tot de prezent depinde.

88. — Cea mai înaltă filozofie, după Sfîntul Vasile cel Mare, este cugetarea morții. Cum putem deprinde această mare virtute și care sînt foloasele ei, potrivit cu învățăturile Sfinților Părinți?

— Cugetarea la moarte — mai precis simțămîntul că sîntem trecători în această lume și că viața de dincolo de mormînt este o viață mai intensă „cu Domnul" — este un foarte bun mijloc pentru împuținarea păcatelor și pentru o cît mai deplină detașare de lucrurile materiale. Numai că noi nu avem o experiență personală a morții. Noi avem numai o experiență a vieții. Noi știm numai cum e cînd trăim, nu cum e cînd murim. La moarte ne gîndim ca oameni care trăim, nu ca unii care au o experiență a morții. Viața o trăim, iar moartea doar o gîndim. E mare deosebire între experiență și cugetare. Personal, am fost preocupat de o cugetare intensă la moarte. N-am reușit să realizez aproape nimic în această privință. I-am întrebat și pe alții. I-am întrebat pe niște oameni religioși și cu preocupări de viață îmbunătățită. I-am întrebat pe unii oameni pe care

i-am socotit mai competenți în elucidarea acestei probleme, ca unii care au ajuns la o vîrstă care le promite mai mult moarte decît viață. De peste tot am primit același răspuns: „Nu simt că sînt acum mai aproape de moarte decît eram altădată". Altfel spus, la bătrînețe, ca și la tinerețe, același simțămînt: nu simțim că murim. Cel mult, știm că murim și atîta tot.

Prin urmare, gîndul la moarte trebuie să fie mai mult gîndul la veșnicie, la veșnicia noastră. Sfîntul Apostol Pavel mărturisea: „De trăim, pentru Domnul trăim; de murim, pentru Domnul murim. Deci, fie că trăim, fie că murim, ai Domnului sîntem" (Rom. 14, 8).

89. — **De ce se teme, în general, omul de moarte și se cutremură de ceasul cel mai de pe urmă?**

— Cred că teama de moarte se explică prin teama de necunoscut sau prin teama de suferințele care pot preceda moartea. Sfinții privesc în general moartea cu seninătate, bine știind că „sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu". Sfîntul Apostol Pavel dorea să se despartă de trup, ca să fie cu Domnul (2 Cor. 5, 8).

90. — **Prin ce fapte bune alungăm de la noi frica de moarte și putem ajunge chiar să dorim, ca Sfîntul Pavel, despărțirea de trup și unirea cu Hristos în viața veșnică?**

— Nu știu dacă cu o faptă bună sau cu anumite fapte bune se poate învinge frica de moarte și se poate realiza dorința de a ne muta prin moarte la viață. Eu cred că aceasta este rezultatul unei vieți trăite după voia lui Dumnezeu. Ești sporit în credință și în viață superioară, ești sporit și în chipul cum primești moartea.

91. — **Moartea trebuie considerată de creștini ca pedeapsă pentru păcate sau ca semn al iubirii lui Dumnezeu? Este un act al dreptății sau mai degrabă al milei divine? Astfel, moartea fizică, după învățătura Bisericii, este un prilej de temere pentru judecata Stăpînului Celui drept sau un prilej de bucurie pentru că mergem la Tatăl nostru cel ceresc?**

— Cred că nu trebuie să filozofăm prea mult asupra morții, moartea fiind o realitate prin care trecem indiferent ce gîndim noi despre ea. Felul cum privim noi moartea depinde de concepția generală pe care o avem despre viață. Înainte de propria noastră moarte, noi experiem moartea ca o realitate înconjurătoare, care îl atinge nu numai pe om, ci atinge și făptura coexistentă omului. La moarte, ca și la viață, omul, ca și făptura înconjurătoare, ia parte în mod diferit, deci și explicația morții e diferită. Prin moarte, făptura care înconjură pe om dispare, se nimicește, pe cînd omul intră într-o nouă formă de existență: trupul „se descompune în

cele din care a fost alcătuit", „se dă firii celei zidite" de Dumnezeu, iar sufletul merge acolo „de unde și-a luat ființa". Așa ni se spune în rugăciunea de dezlegare ce se citește la înmormîntare.

La slujba înmormîntării, ca și la toate slujbele pentru morți, sau, cum se spune, pentru cei adormiți, noi ne rugăm lui Dumnezeu pentru cei care nu mai sînt în viața fizică, dar pe care îi știm ca pe unii care își continuă viața în chip conștient. Ne rugăm să nu li se ia în considerație trecutul negativ, adică „să li se ierte toată greșeala cea de voie și cea fără de voie" și să fie primiți „cu sfinții și cu drepții", în împărăția lui Dumnezeu. Posibilitatea aceasta o avem în vedere datorită credinței noastre în jertfa Mîntuitorului Hristos.

Se știe însă că nu mor numai creștinii, și mai cu seamă nu mor numai creștinii ortodocși. Ce se întîmplă cu necreștinii și cu neortodocșii nu ne spune Sfînta Biserică. Fapt este că Biserica se roagă numai pentru ai săi, numai pentru cei ce îi aparțin ei. Sigur este că sufletul fiecărui om își continuă viața și după moarte, chiar dacă nu merge în împărăția lui Dumnezeu. Indiferent cum este privită moartea — ca pedeapsă pentru păcat, ca semn al dreptății lui Dumnezeu, ca dovadă a milei sau a iubirii lui Dumnezeu — ea este pentru creștin și o participare a lui la moartea Domnului, ca el să ajungă și la învierea Domnului, împreună cu Hristos. Dar, oricum ar fi elucidată problema morții, cred că nu i se poate da o explicație satisfăcătoare, nu i se poate justifica în mod deplin necesitatea ci, cel mult, se poate vorbi despre ea, iar aceasta se face în marginile învățăturii evanghelice și a concepției pe care o are fiecare despre lume și viață. În orice caz, întocmai ca și viața, pentru credincioșii creștini, moartea apare ca ceva care are legătură cu Dumnezeu. Venim în lume cînd vrea Dumnezeu și pentru că așa hotărăște Dumnezeu; plecăm din lume cînd vrea Dumnezeu și unde hotărăște Dumnezeu.

Oricare ar fi sensul morții, ceea ce e sigur este că viața este mai tare decît moartea și că vieţuim și după ce trecem, prin moarte, din această viață pămîntească. De fapt, aceasta și este esențialul în legătură cu moartea. Moartea nu distruge, ci doar transformă. Sfîntul Apostol Pavel mărturisește, în epistola către Filipeni, că dorește să se despartă de trup ca să fie cu Hristos (Fil. 1, 23). Și tot în aceeași epistolă el scrie: „Viața mea este Hristos iar moartea îmi este cîștig" (1, 21). Cuviosul Sisoe însă, în fața morții fiind, cerea să i se mai dea puțin timp ca să se pocăiască. Iată deci că, atitudinile în fața morții, chiar la cei aleși, sînt diferite. Unul vrea să moară, ca să fie și mai mult cu Domnul; altul vrea să mai rămînă în această viață pămîntească, ca să se pocăiască, respectiv să mai poată face ceva pozitiv pentru propria sa veșnicie. Ce trebuie să facem sau să gîndim noi în această privință? Cred că nu se poate spune ceva la fel

de valabil pentru toți. Eu însă îndrăznesc să spun că moartea nu trebuie dorită, pentru că vine ea la vremea ei. Lucrul de căpetenie este să fim gata să murim atunci cînd hotărăște Dumnezeu, iar aceasta să o facem cu deplina convingere că „sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu". De altfel, noi cerem în serviciul divin „sfîrșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos".

92. **— Ce este mai de folos pentru creștini: să cugetăm mai mult la moarte și la muncile iadului, pentru a ne feri de păcate, sau la desfătarea raiului, pentru a rîvni spre faptele cele bune? Ce ne învață Sfinții Părinți în legătură cu aceasta?**

— Mai presus de orice cugetare este convingerea. Cugetarea fără convingere n-are valoare. În Pateric se spune că cineva l-a întrebat pe un părinte despre pricina propriei sale leneviri la rugăciune. Părintele i-a spus că aceasta i se întîmplă din pricină că n-a văzut încă nici odihna care se nădăjduiește și nici chinul ce va să fie. Este de observat că n-a zis părintele „n-ai cugetat" la odihna ce se așteaptă și la chinul ce va veni, ci a zis „n-ai văzut", adică n-ai făcut o experiență, n-ai ajuns la convingerea... Principalul este să slujim lui Dumnezeu din dragoste pentru Dumnezeu, orice s-ar întîmpla cu noi după aceasta sau pentru aceasta. Dacă facem așa, sigur vom ajunge unde dorim. Dacă nu facem așa, nici să cugetăm la moarte și la cele ce vor veni după ea nu ne este cu putință.

De altfel, cugetarea la rai sau la iad atîrna în mod esențial de temperamentul și de așezarea fiecăruia. Totuși, eu cred că e mai bine și mai după învățătura creștină să ne gîndim la rai decît la iad, pentru că, la drept vorbind, noi „prăznuim omorîrea morții, stărîmarea iadului și începătura altei vieți veșnice". Așa afirmăm la Paști și în toată săptămîna luminată. „Hristos a înviat și nici un mort nu mai este în morminte", spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, în cuvîntul său de la Sfintele Paști.

93. **— Frica de moarte și de judecata viitoare este asemenea cu frica de Dumnezeu? Cum poate creștinul ajunge de la frică la dragoste care alungă de la om toată frica?**

— Frica este un sentiment care intră în componența firii umane, așa cum cunoaștem noi această fire. Religia îl angajează pe om cu toate laturile existenței sale, deci și cu capacitatea lui de a se teme; toate acestea le exploatează religia pentru binele omului. Cînd omul a ajuns la credință, toate ale sale le pune în lucrare pe temeiul credinței, prin credință. Pentru el Dumnezeu nu e o simplă idee, cum ar fi pentru un necredincios, ci e o realitate la care credinciosul se raportează cu întreaga sa ființă, deci și

cu frica lui, dar și cu capacitatea lui de a iubi. Prin urmare, în această nouă situație, el are în vedere, ca pe o realitate indiscutabilă, înfricoșătoarea judecată a lui Hristos. El nu vede judecata lui Hristos ca pe ceva „posibil", ci ca pe ceva „sigur"; și nu ca pe ceva „indiferent", ci ca pe ceva „serios", ca pe ceva „înfricoșător". Prin urmare, frica o convertește cel credincios pentru propria sa mîntuire.

Sigur, frica este considerată ca un sentiment inferior, dar cîtă vreme o avem, o și folosim.

Un sentiment superior, în comparație cu frica, este dragostea. Cum se ajunge de la frică la dragoste, nu știu. Știu însă că omul credincios care înaintează în cunoștința de Dumnezeu, care ajunge la o experiență reală a lui Dumnezeu, acela nu se teme nici de rele și nu se teme nici de Dumnezeu; nu în înțelesul că devine îndrăzneț și nepăsător, ci în înțelesul că iubirea, devenind dominantă, conduce ea viața omului și nu mai dă loc altor sentimente. Cînd iubești pe Dumnezeu în chip deplin poți să faci tot ce vrei, pentru că nu mai ești în stare să faci nimic rău. „Iubirea nu face rău", le scria Sfîntul Apostol Pavel creștinilor din Roma. Iar Fericitul Augustin zicea: „Iubiți și faceți orice vreți".

Cred că și în această privință, esențialul este să fim angajați în cele ale credinței, cu toate laturile existenței noastre, și să nu fim îngrijorați că în noi este dominant cutare sau cutare sentiment, ci să lucrăm cu capacitatea noastră de acum, ca să putem spori spre tot mai mult bine.

94. — Sfîntul Vasile cel Mare spune că cea mai înaltă filozofie a creștinului este cugetarea la moarte. Ce puteți adăuga în legătură cu aceasta?

— Cunosc și eu cuvîntul Sfîntului Vasile cel Mare, că „cea mai înaltă filozofie este cugetarea la moarte". Nu am ceva de adăugat la aceasta, dar am de precizat că la slujba înmormîntării se afirmă mereu „deșertăciunea" lucrurilor pămîntești, bineînțeles, în fața morții, nu pentru viața însăși, căci pentru viața însăși și uneori chiar pentru veșnicie, lucrurile care sînt considerate „deșertăciune" apar ca lucruri esențiale. Altfel, n-ar avea nici un rost ca „un pahar de apă" dat în numele Domnului să-și aibă dreapta răsplătire. Omul însă nu trebuie să fie legat de lucrurile veacului acestuia. Gîndul la moarte, la despărțirea de cele pămîntești, ne poate duce la detașarea de tot ce ne este prisoselnic și ne poate da imboldul de a pune la dispoziția altora ceea ce nouă ne prisosește. Dar și în această privință esențialul nu este cugetarea propriu-zisă la moarte, ci concepția despre moarte și despre cele ce urmează după moarte. Fără să contrazic pe Sfîntul Vasile cel Mare, eu aș opina că adevărata filozofie este cugetarea la viață, la viața veșnică, la veșnicie. Fără această cugetare, fără

această legătură evanghelică, moartea nu poate dobîndi semnificația creștină, care practic ar duce la atitudini pozitive, întemeiate pe cugetarea la ea.

CONVORBIREA A TREIA

Despre suferință

95. — Știind cîtă suferință este pe pămînt, vă propun în continuare cîteva întrebări în legătură cu aceasta. Ce este suferința în sine, ce trebuie să înțeleagă creștinul prin suferință și care este folosul suferinței în sens evanghelic?

Pornind de la suferință ca de la o realitate indiscutabilă la care trebuie să-i facă față cel ce are de suferit, indiferent ce crede el despre suferință, creștinul poate să aibă față de ea două atitudini: una de acceptare și alta de refuz. O acceptă acela care îi înțelege rostul. O refuză acela care nu-i găsește sensul. În orice caz, o trăiește cel care o are, fie că o înțelege sau n-o înțelege, fie că o vrea sau n-o vrea.

Dacă suferința este o simplă insuficiență a firii, gîndul cel dintîi al celui ce o are este înzdrăvenirea firii și înlăturarea suferinței. Dacă suferința este dirijată de sus, dacă ea are un sens divin, ea trebuie acceptată și folosită în vederea perfecțiunii morale.

Credința noastră în Dumnezeu este „biruința care a biruit lumea". Deci este și biruința care biruiește suferința. Oamenii credincioși, știind că „și perii capului nostru toți sînt numărați", au încredințarea că și suferința, cîtă o au de suportat, le este rînduită de pronia divină pentru păcate spre a lor mîntuire și desăvîrșire și o primesc ca atare. Totuși, trebuie să recunoaștem că oricare ar fi sensul și rostul suferinței, oricare ar fi folosul ei, dorința firească a tuturor este să nu aibă de suferit. Biserica se roagă pentru „sănătatea și mîntuirea" credincioșilor. Ea dorește ca fiii ei să aibă sfîrșitul acestei vieți pămîntești „fără durere". Prin urmare, suferința o primim dar n-o dorim. O putem primi ca mijloc de ispășire, ca mijloc pedagogic, ca mijloc de îmbunătățire duhovnicească, dar ne-am bucura dacă am putea fi scutiți de ea.

Oricîtă bunăvoință am avea în înțelegerea suferinței, oricare ar fi învățătura ce ni s-ar da despre suferință, rămîn totuși multe lucruri neexplicate și inexplicabile: suferința copiilor, catastrofele, suferințele grele, durerile care diminuează și chiar anulează capacitatea de înțelegere, de cugetare, de deliberare și de hotărîre, suferințele care desființează capacitatea de gîndire etc. Se spune că cineva ar fi zis: „Moartea a o sută de mii de oameni e o statistică; moartea unui singur om e o tragedie"! Aceste cuvinte sînt valabile într-un fel și pentru suferință, în înțelesul că se

poate da o explicație, dar pentru o suferință privită în abstract nu însă și pentru o suferință concretă, nu pentru propria ta suferință, pentru suferința ce o ai de suportat.

Oricum, suferința este rînduită de Dumnezeu după neștiutele Sale judecăți, în vederea mîntuirii și a creșterii noastre în Hristos.

Eu personal am intrat în viața conștientă ca nevăzător. Să zicem că vina pentru aceasta o poartă bunicii sau străbunicii mei. Dacă vina pentru aceasta o poartă străbunicii mei, pentru ei situația mea n-are nici un sens, căci eu sînt îngrădit în posibilitățile mele, iar ei nu știu nimic despre aceasta. Dacă vina o poartă bunicii mei, nici pentru ei n-ar prea avea sens situația mea deficitară, deoarece ei prea puțin au fost martori la această situație de neputință și în orice caz situația mea deficitară se prelungește cu mult după durata vieții lor. Dar poate că vina pentru situația mea o poartă părinții mei. Nici în acest caz nu văd o justificare a insuficienței mele, întrucît ei au privit totdeauna ca ceva normal pentru mine și pentru ei situația mea. În ce mă privește, mărturisesc că n-am constatat și n-am observat niciodată la părinții mei vreun avantaj moral față de alți oameni, care n-au avut în familia lor astfel de cazuri. Dar poate în cele din urmă la baza situației mele deficitare nu e o vină propriu-zisă, ci e o rațiune divină, pozitivă, în vederea folosului meu propriu și al altora, care ar veni în legătură cu mine și care ar putea cîștiga ceva pozitiv din situația mea specială. Eu așa am nădejde. De aceea dau laudă lui Dumnezeu pentru toate.

Suferința ne apropie, ne leagă mai mult de Hristos, ne ferește de păcate, ne ajută mult la mîntuire, fiind rînduită de Dumnezeu ca un canon de ispășire a păcatelor noastre.

96. **— Care este rațiunea suferinței, după învățătura Sfintei Evanghelii?**

— Tot ce învață Sfinții Părinți și în general Biserica despre suferință își găsește temeiuri în Sfînta Evanghelie și în Sfînta Scriptură în general. Dificultatea este doar să reușim să găsim pentru noi înșine sensul și rostul suferinței, cu toate temeiurile pe care le aflăm în scrierile consacrate.

97. **— În cîte feluri s-ar putea împărți suferința omenească și ce legătură este între ele?**

— Cred că suferința omenească poate fi împărțită în două: suferința sufletească și suferința trupească. Aceste două feluri de suferințe sînt în strînsă legătură, deoarece omul este o ființă unitară, nu o ființă împărțită.

98. **— Care este cea mai evanghelică atitudine a creștinului față de suferință?**

— Cea mai evanghelică atitudine a creștinului față de suferință este să o primească „ca din mîna lui Dumnezeu", deci cu bucurie, cu încredin-

țare că îi este de folos și cu dorința sinceră de a se sfinți prin ea, știind că fără suferință nu este mîntuire.

99. — **Ce datorii de conștiință avem față de cei care suferă atît trupește cît și sufletește?**

— Datoria de conștiință a fiecăruia dintre noi față de cei ce suferă este aceea de a-i ajuta, de a-i mîngîia, de a le potoli suferința și de a le împlini lipsurile, cu prisosul nostru de efort. „Purtați sarcina unii altora!"

100. — **Care sînt principalele mijloace care ne stau la dispoziție pentru alinarea suferințelor omenești?**

— Mijloace de a alina suferințele omenești sînt diferite, ele referindu-se la natura suferinței și la specificul persoanei. De obicei, oamenii care au de suportat o suferință grea au simțămîntul însingurării și complexe de inferioritate. Acestea știindu-le, cea dintîi grijă să ne fie aceea de a-i face pe cei ce suferă să simtă și să înțeleagă că sîntem împreună cu ei, și totdeauna să le dăm curaj. Ne spune inima ce avem de făcut, dacă avem inimă. Să ne rugăm pentru ei, să-i cercetăm, să-i ducem la biserică, să le dăm cărți sfinte.

101. — **Cine este, după învățătura Bisericii, aproapele nostru?**

— Mila creștină se acordă tuturor oamenilor. După învățătura Bisericii, aproapele nostru este „omul de lîngă noi", oricine ar fi acela și indiferent de raportul pe care l-ar putea avea față de noi (rudenie, prieten, simplă cunoștință, dușman etc.).

102. — **Mila creștină se acordă în mod preferențial numai credincioșilor sau tuturor oamenilor indiferent de credința, de neamul și de viața lor?**

— Mila creștină se acordă tuturor oamenilor, indiferent de credința, viața, neamul lor, chiar dacă în primul rînd sîntem aplecați și îndemnați să-i ajutăm pe cei de o credință cu noi.

103. — **Mila făcută în numele lui Hristos, cu scop de răsplată, este primită la Dumnezeu? Care milostenie nu aduce nici o răsplată?**

— Dumnezeu primește mila care se face în numele Lui. Putem căuta și răsplata, căci ni s-a făgăduit și ni se va da, deși e mai bine să facem binele cu simpla dorință de a-i sluji lui Dumnezeu.

104. — **Care este deosebirea între mila socială, în general, și cea creștină? Au amîndouă același izvor, aceeași origine, sau nu?**

— Mila socială și mila creștină sînt aspecte diferite ale dispoziției umane de a se milostivi, dispoziție ce își are originea în fondul ființei omenești, creată de Dumnezeu după chipul Său. Deosebirea între una și cea-

laltă o constituie calitatea morală a săvîrșitorului. Mila creștină este mila pe care o fac creștinii în numele lui Hristos, iar pe cea socială o fac creștinii și necreștinii în numele binelui obștesc ca operă de binefacere.

105. — **Mila socială, filantropia, aduce vreun folos sufletesc celui care o face, dacă nu este făcută în numele lui Hristos?**

— Binele aduce totdeauna folos celui ce îl face, dacă nu prin altceva, cel puțin prin faptul că el creează o dispoziție binevoitoare, îl face pe om capabil de și mai mult bine. Binele, oricare i-ar fi scopul, mai are și calitatea de a înmulți bucuria. Or, bucuria poate fi considerată și ea o răsplată a binelui. Fiecare face binele la măsura lui și de pe poziția lui.

106. — **Cum au contribuit dintotdeauna călugării, mînăstirile și Biserica, în general, la alinarea suferinței în lume?**

— Călugării, mînăstirile și Biserica în general au contribuit dintotdeauna la alinarea suferinței prin rugăciune, milostenie, sfat, ajutor, mîngîiere, încurajare. La alinarea suferinței, individual și colectiv, credincioșii contribuie pe măsura priceperii, puterii și așezării lor sufletești. Să nu uităm că cele dintîi spitale au fost bolnițele mînăstirești, iar prin orașe primele spitale au fost înființate de Biserică.

107. — **Una din cele mai importante fapte ale milei creștine este jertfa liturgică, rugăciunea pentru oameni, mai ales pentru cei din suferință. Nu este aceasta cea mai înaltă milostenie și jertfă creștină pe care o aduc călugării, Biserica, în general, pentru lume?**

— Ba da. Rugăciunea are foarte mare importanță pentru lume, în general, ca și pentru persoanele singuratice, în special; pentru cei sănătoși și în bună stare, ca și pentru cei bolnavi și în suferință. Numai că nu trebuie să rămînem doar la rugăciune, cînd e nevoie de mai mult decît de rugăciune. În Pateric se spune că un părinte, care era mai mare peste o obște de zece inși, se ruga lui Dumnezeu ca și în viața de dincolo de mormînt să fie și el împreună cu ucenicii lui. Condiția pentru aceasta a fost stabilită prin minune dumnezeiască: „Să fie ucenicii la măsurile părintelui" și atunci vor putea fi împreună în veșnicie. În viața aceasta pămîntească s-a constatat că ucenicii nu erau la măsurile părintelui. Căci ei n-au ajutat pe un bolnav pe care l-au găsit pe cale, pe cînd părintele, cu toate că era singur, și-a dat toată silința să-l ajute pe acel bolnav, care de fapt nu era un bolnav obișnuit, ci era îngerul lui Dumnezeu, închipuit într-un bolnav, fără ajutor.

Este interesant de observat că cei zece ucenici ai părintelui, deși erau cu toții împreună, nu s-au simțit îndemnați să facă ceva concret pentru cel ce se întîmplase a le fi în cale, în timp ce părintele, singur fiind, s-a gîndit să-l transporte în spate și să nu-l lase acolo unde îl întîlnise. Pe mine, de

la prima lectură a acestui pasaj din Pateric m-a surprins felul cum a întîmpinat bolnavul de pe cale constatarea celor zece ucenici, că n-au ce să facă pentru el. Bolnavul, ca și cum ar fi fost de acord cu ei, că într-adevăr n-au cum să-l ajute, a zis: „Duceți-vă și rugați-vă, pentru mine". Mie, acest cuvînt mi-a apărut de la prima lectură și a continuat să-mi rămînă în minte ca o ironie. Bineînțeles, are și rugăciunea rostul ei, dar ea nu înlocuiește și nu suplinește ceea ce s-ar mai putea face și ceea ce ar mai trebui de făcut, adică mila, ajutorul material efectiv.

108. **— Dar sfatul, mîngîierea duhovnicească, învățătura, îmbărbătarea și cuvîntul de folos pe care îl dau călugării — îndeosebi duhovnicii — mirenilor și tuturor celor din suferință nu constituie o jertfă și milostenie de aceeași importanță cu sfînta rugăciune?**

— Sfatul, mîngîierea duhovnicească, învățătura, îmbărbătarea și cuvîntul de folos — fiecare în parte și toate la un loc — au mare importanță în sine, împreună cu rugăciunea, dar nu ne absolvă și de alte îndatoriri, cînd trebuie și putem să facem mai mult. Nimic nu-i jertfă cînd nu se face din toată inima, cu rîvnă și cu osteneală.

109. **— Nu cumva aceasta este și rămîne, mai ales astăzi, cea mai importantă chemare a călugărilor de care depinde în bună parte mîntuirea lor?**

— Mîntuirea călugărilor depinde de rîvna lor pentru Dumnezeu și pentru propria desăvîrșire, care se lucrează în comuniune cu Dumnezeu și cu oamenii. Nu poți face în rugăciune ceea ce n-ai face în realitatea faptelor. Nu poți cere de la Dumnezeu să facă El ceea ce de fapt nu faci tu însuți, la măsurile tale, sau ceea ce n-ai face dacă ai avea mai multe posibilități. Rugăciunea noastră pentru oamenii din suferință este echivalentul iubirii noastre față de cei pentru care ne rugăm. Fără acest echivalent, rugăciunea ar suna cam așa: „Fă Tu, Doamne, pentru robul Tău acesta, că eu și așa, n-aș face nimic sau aproape nimic". Rugăciunea în care nu-ți pui inima pentru aproapele nu-i rugăciune, ci formalitate și profesionalism. Astăzi și totdeauna, trebuie să facem „totul" pentru cei ce au trebuință de noi. Dacă nu facem „totul", facem prea puțin, chiar și atunci cînd ni s-ar părea că facem mult. E prea puțin să te rogi, cînd ai putea să faci și altceva dar nu faci.

110. **— Întrucît sfinția voastră aveți o profundă experiență a suferinței, fiind nevăzător din naștere, vă rog, Părinte Teofil, să ne spuneți cum ați putut duce cu răbdare această bucurie a crucii pe care v-a rînduit-o Dumnezeu? În ce v-ați găsit mai multă mîngîiere și alinare duhovnicească?**

— Eu, într-adevăr, am intrat în viața conștientă fără vedere, ceea ce practic înseamnă că n-am văzut niciodată. Aceasta înseamnă că de fapt

lipsa mea de integritate corporală este normalul ființei mele, iar viața în limitele lipsei de vedere este viața mea normală. Dovadă acestei realități o constituie faptul că eu am învățat de la alții că nu văd, fără însă să fi putut ajunge vreodată să-mi dau seama ce este vederea în realitatea ei, experiată de toți cei ce au capacitatea vizuală. Cred că e bine să precizez aici că am și eu un foarte redus rest de vedere; și anume fac deosebire între lumină și întuneric. Și, pentru că lumina nu este omogenă, ci primește nuanța lucrurilor pe care le învăluie, am și eu senzații de lumină și umbră în raport cu obiectele din imediata mea apropiere. În felul acesta, reperez obiectele din jurul meu, fără a putea preciza ce obiect am în față. Disting și nuanțe de culori, la măsura „închis, deschis". Astfel, pentru mine, galbenul e tot alb, iar albastrul e negru. De fapt, eu nici nu mă raportez la culori, imaginația mea făcînd abstracție de aceste realități care țin esențial de vedere.

Dat fiind faptul că extrem de redusa mea capacitate vizuală n-are atît un rol cognitiv, cît un rol practic, orientativ, trăirea mea interioară este o trăire fără imagini vizuale sau cel mult cu imagini de factura „lumină-umbră; închis-deschis". Astfel, viața mea lăuntrică este o viață de nevăzător autentic, ceea ce înseamnă că nu știu și nici nu pot ști ce este vederea și cunoașterea pe baza ei. Pentru o cît mai bună precizare, mai pot adăuga că n-am depășit niciodată limitele lipsei de vedere și că, chiar atunci cînd mi-am închipuit că văd, în realitate mi-am experimentat nevederea.

Conștiința lipsei de vedere mi-am cîștigat-o progresiv; am învățat de la alții s-o cunosc. Am aflat de la alții că eu, spre deosebire de ceilalți, „nu văd". Am înțeles tîrziu sensul pe care îl are lipsa mea de vedere, iar aceasta am înțeles-o din viața practică: ceilalți știau lucruri pe care eu nu numai că nu le știam, dar nici nu puteam să le știu vreodată. Ceilalți puteau să facă lucruri pe care mie îmi era cu neputință să le fac.

Este știut că viața nu se trăiește prin comparație, ci fiecare om își are viața lui proprie, propria lui experiență. Cei din jurul meu intuiau gravitatea situației mele speciale, pe cînd mie mi se părea normală și nu-mi dădea nici un fel de frămîntare. Pentru mine, la acea vreme, singurul inconvenient era că nu mă puteam încadra normal în circuitul vieții, așa cum își duceau viața cei de vîrsta mea. Toate acestea, bineînțeles, s-au adăugat la experiența mea de viață și mi-au format conștiința situației mele speciale, în raport cu societatea în care aveam să-mi desfășor viața și activitatea.

Am amintit toate acestea, pentru a putea contura mai precis poziția mea reală față de infirmitatea pe care o am și de care nu pot face abstracție, dar care n-a fost și nu este pentru mine ceea ce cred oamenii cu vedere

că ar fi. Deci, la drept vorbind n-am avut de luptat — cum s-ar crede — pentru dobîndirea unui echilibru. Lucrurile au mers așa, ca de la sine. Totul s-a desfășurat în mod normal, numai că în condițiile nevederii.

Mai este de menționat că, și în condițiile lipsei de vedere, eu am dus o viață normală, în sensul că părinții mei, deși oameni simpli de la țară, au avut priceperea de a mă introduce în mediul înconjurător, apelînd la celelalte posibilități ale mele și, în același timp, mi-au dat putința să intru și să mă mențin în legătură cu rudele și consătenii și au mijlocit relații între mine și copiii de vîrsta mea. Această moștenire am dus-o mai departe ceilalți ani ai vieții mele.

A venit apoi vremea școlarizării. Părinții mei și mai ales mama, au făcut efortul de a mă da la o școală specială, unde, departe de casa părintească, am urmat vreme de cinci ani, revenind în familie doar în vacanțele mari. Școala mi-a adus cunoștințe și preocupări noi, precum și un spor de încredere în mine însumi, dîndu-mi totodată și un ascendent intelectual față de cei din imediata mea apropiere. Înaintînd în vîrstă și în cultură, am înaintat și în încrederea pe care o dă cultura, mai cu seamă într-un mediu în care nivelul de pregătire intelectuală este destul de redus.

Încă înainte de a fi mers la școală, am cunoscut biserica și datinile legate de viața satului, în legătură cu rînduielile bisericești. La sfintele slujbe am luat parte încă de cînd aveam vîrsta cea mai fragedă, respectiv într-o vreme cînd nici măcar nu-mi dădeam seama că acolo se spune ceva cu sens, se rostește ceva cu rost. În viața conștientă am intrat ca rugător către Dumnezeu, mai precis, ca rostitor de formule de rugăciune. „Tatăl nostru" și „Îngerul" nu știu cînd le-am învățat, după cum nu știu nici cînd am învățat să-mi fac semnul sfintei cruci.

M-au urmărit tot timpul ideile religioase, mi-au fost prezente întotdeauna cunoștințele religioase, dobîndite în familie și la școală și am avut mereu dorința de îmbisericire, mai ales prin participarea la sfintele slujbe, cîntînd la strană și rostind rugăciuni. Și aceasta m-a pus în atenția credincioșilor, care mă apreciau pozitiv. Practica rugăciunii n-am lăsat-o niciodată. Ba mă rugam mai mult decît colegii mei, căci nu mă rezumam numai la rugăciunea de program ci, mai cu seamă dimineața și seara, mă rugam destul de mult, rostind rugăciunile pe care le știam și pe care le repetam de mai multe ori. Mai citeam și rugăciunile cuprinse într-o carte de rugăciuni, tipărită în Braille, la tipografia școlii în care învățam.

Trebuie însă să remarc faptul că toate acestea le făceam mai mult exterior, ca preîntîmpinare a unei datorii, nu ca pe ceva ce izvora din convingerile mele religioase, care, la vremea aceea, erau mai mult idei cu capacitate de angajare, nu convingeri propriu-zise, structurale. De altfel,

nu-i de mirare că lucrurile stăteau așa, dacă luăm în considerație faptul că n-am trăit într-un mediu religios, ci numai într-o societate în care exista și o „modă religioasă", în care se învățau și se colportau și idei religioase.

Am pornit în viață cu credința în Dumnezeu, cu practici religioase pe măsura credinței ce o aveam. Pe parcurs, credința mi s-a luminat și mi s-a adîncit. Pe lîngă credință s-a adăugat și cultura pe care mi-am agonisit-o de-a lungul anilor. Credința în Dumnezeu și cultura mi-au fost, prin urmare, două elemente de bază care m-au ajutat în mod esențial în viață. Credința în Dumnezeu mi-a dat un suport moral, iar cultura mi-a dat putința să mă afirm. Prin credință și prin cultură mi-am făcut apoi și relații cu diferiți oameni, care au însemnat mult în viața mea și care, ca prieteni și cunoscuți, au făcut totdeauna abstracție de situația mea specială și m-au integrat între ei ca pe un „egal" al lor, deci nu ca pe un „deficient".

Toate acestea s-au reflectat în mod pozitiv în sufletul meu, mi-au dat încredere și curaj, mi-au pus în valoare energiile, mi-au dat și o mulțumire sufletească de sine, precum și bucuria de a mă ști cuprins în gîndurile și simțămintele frățești ale semenilor mei. În aceste condiții infirmitatea nu mă preocupa, deși era tot atît de reală ca oricînd. Ea îmi prezenta inconveniente, dar niciodată nu mă gîndeam la ea, ci mă raportam doar la inconvenientele pe care le vedeam și le socoteam ca rezolvabile chiar, și în condițiile lipsei de vedere.

Mai trebuie de menționat ceva: lipsa vederii nu este o lipsă simțită, privită în ea însăși. Vreau să spun că mie mi se pare tot atît de normal că nu văd, cum li se pare celor cu vedere de normal că văd. Și ca să fiu înțeles, este locul să spun și aceea că eu nu simt nevoia să văd ca să știu cum se prezintă lumea în latura ei cunoscută numai celor cu vedere, sub aspectul ei vizual. Mie îmi ajunge cît știu despre lume și despre oamenii cu care vin în legătură. Nu mă stinghерește cu nimic faptul că pentru a mă orienta am nevoie de cineva să mă ajute. Asta intră în normalul meu de viață.

Am avut în viață și mari dificultăți, provenite de pe urma infirmității mele. Mă gîndesc la acele dificultăți pe care oamenii cu vedere le-ar fi rezolvat fără probleme sau nu le-ar fi avut. În situații grele, nu m-am gîndit niciodată să s-ar fi putut să fie și altfel. Am știut totdeauna că realitățile sînt realități și că nu se poate face abstracție de ele.

Cele mai mari greutăți, în situația mea specială, le-am avut ca student la Teologie, în primul an de studii și pînă după vacanța de Crăciun, din anul al doilea. Era un fel de zbucium, de nemulțumire din pricina neînțelegerii din partea colegilor mei, din pricina greutăților de a mă informa pentru studii. Nu știam pe atunci de smerenie și de luptă cu patimile în

vederea nepătimirii, cu toate că și atunci eram sincer în urmărirea binelui și aveam preocupări religioase. De altfel, trebuie să spun și aici ceea ce spun adeseori, anume că lucrurile esențiale nu le-am învățat la Teologie, ci la mînăstire, din Pateric și din Filocalie.

Toate acestea fiind spuse, cred că acum avem toate elementele pentru a putea conchide că un prețios ajutor și, de fapt, cel mai prețios ajutor pentru propria mea liniște, în situația specială pe care o am, a fost și este credința în Dumnezeu. M-a ajutat și mă ajută mult și cultura. Iar aceasta, din fericire, se grefează pe un fond sufletesc structural deschis pentru mulțumire. Altfel spus, mă ajută mult și firea. Dar să nu pierdem din vedere și să nu uităm că toate acestea au fost secondate și de condițiile de viață mulțumitoare. Totdeauna am avut prieteni, oameni care m-au completat, m-au ajutat, mi-au dat posibilitatea să mă informez, să mă orientez, să mă simt bine. Am desfășurat o activitate care m-a pus în atenția semenilor mei, dintre care cei mai mulți sînt bucuroși să mă vadă, să mă întîlnească, să stea de vorbă cu mine. Credincioșii care vin la mînăstire sînt bucuroși să mă asculte. Ei nu caută în mine „un orb", „un deficient", ci caută pe omul despre care au încredințarea că ar corespunde așteptărilor lor. Sau, căutîndu-mă pe mine, caută pe omul în care s-au împlinit cîndva, pe omul în care s-au odihnit și în care speră să se mai odihnească. Infirmitatea mea nu înseamnă nimic pentru ei, cum nu înseamnă ea nimic nici pentru prietenii mei cu vedere, care îmi suplinesc lipsa prin puterile lor, fără să fie stingheriți de aceasta.

111. — **V-ați rugat vreodată lui Dumnezeu să vă dea vedere ochilor, sau ați dobîndit vederea cea duhovnicească a inimii care mîngîie pe iubitorii de Hristos?**

— M-am rugat lui Dumnezeu să-mi dea vedere, dar aceasta am făcut-o numai în copilărie, și îndemnat de alții. Dacă mi-am dorit în general să văd, mi-am dorit aceasta mai mult pentru a ieși din starea de deficitar sau de inferioritate, față de oamenii întregi. N-am ajuns la „vederea duhovnicească a inimii", am însă o mulțumire sufletească neclintită, iar aceasta sînt sigur că mi-a dat-o Dumnezeu.

112. — **Ce latură a Teologiei v-a plăcut mai mult și ce teză de licență ați susținut?**

— La Teologie m-am ocupat mai mult de Noul Testament. Teza de licență am avut-o la catedra de Noul Testament, cu subiectul „Soteriologia Noului Testament".

113. — Cînd ați simțit chemare de la Dumnezeu pentru viața călugărească și în ce an ați luat jugul cel bun al lui Hristos?

— Gîndul de a mă face călugăr l-am avut din copilărie. La vîrsta de 13 ani și jumătate chiar m-am prezentat la Mînăstîrea Sîmbăta, pentru a fi primit, în vederea călugăriei. Părintele Arsenie mi-a dat îndrumările necesare dar nu m-a primit. Mi-a spus că la vîrsta aceea nu pot ști nici eu dacă voi rămîne la gîndul de a fi călugăr. Mi-a mai spus că infirmitatea mă face impropriu pentru mînăstirea la care m-am adresat, dat fiind faptul că este o mînăstire începătoare și apoi, Mitropolitul Nicolae Bălan intenționa ca la Sîmbăta să aibă obște numai de intelectuali, licențiați în Teologie.

Dat fiind cele arătate mai sus, mi-am continuat școala, urmînd liceul și după aceea Teologia. Gîndul călugăriei m-a însoțit în general, dar nu cu destulă statornicie. Cînd am absolvit Institutul Teologic din Sibiu m-am prezentat la Mitropolitul Nicolae Bălan ca să-i mulțumesc pentru ajutorul moral și material pe care mi l-a dat spre a putea studia Teologia. El m-a întrebat ce am de gînd să fac, ca absolvent de Teologie. N-aveam ceva deosebit de făcut. M-a întrebat atunci: „De ce nu vrei să mergi la Sîmbăta?" Răspunsul meu a fost clar și precis: „Pentru că nu sînt hotărît".

M-am retras apoi în familie, la părinți, unde am lucrat la teza de licență. În cele din urmă m-am hotărît pentru călugărie. Hotărîrea mi-a venit în felul următor: Era în duminica a doua a Postului cel Mare din anul 1953. Mă găseam în biserică, la utrenie. Tocmai se citea icosul Sfîntului Grigorie Palama. Mi-a venit atunci în minte ideea că Biserica prețuiește, mai presus de orice, stilul de viață monahală. Mi-am dat atunci seama că eu nu am nici o piedică pentru a realiza, pentru a trăi acest stil de viață și m-am hotărît să pornesc pe calea călugăriei. Odată cu acest gînd mi s-a umplut inima de o negrăită bucurie, care m-a urmărit mai multă vreme. Am pornit deci la împlinirea celor de trebuință pentru a mă putea încadra într-o mînăstire. Preferam Mînăstirea Sîmbăta.

Mitropolitul Nicolae Bălan, după cum mi-a spus el însuși, aștepta această hotărîre așa că totul a mers repede și cu succes. La 1 aprilie 1953, în miercurea săptămînii celei mari, m-am prezentat la mînăstire, unde mă găsesc și acum, după 29 de ani. În același an am fost tuns în monahism de către Mitropolitul Nicolae Bălan, în ziua de 15 august, la hramul mînăstirii.

114. — De cînd ați început să aprofundați scrierile Sfinților Părinți și ce opere anume v-au întărit duhovnicește și v-au mîngîiat?

— Venind la mînăstire, era firesc să-mi fie accesibile cărți ca Filocalia și Patericul. Mi-au fost accesibile bineînțeles și alte cărți din scrierile

Sfinților Părinți. Se citeau la masă și mi le citeau și personal unii dintre viețuitorii din mînăstire.

Pe atunci eram în mînăstire trei foști colegi de Teologie și chiar de an, așa că prin mijlocirea colegilor mei puteam ajunge și eu la cunoștința scrierilor respective.

La scurtă vreme am început să-mi copiez în Braille unele din aceste scrieri. Mi-am copiat Filocalia, vol. I, în întregime, mi-am copiat, de asemenea, din vol. IV al Filocaliei, scrierile Părinților trezvitori: scrierile lui Isihie și ale lui Filotei, ale Sfîntului Ioan Damaschin, precum și scrierile lui Talasie Libianul, Teodor al Edesei, Ioan Carpatiul. Am copiat apoi cărți, ca: Războiul nevăzut, Paza celor cinci simțuri, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Cuvintele cuviosului Dorotei, scrierile Sfîntului Isaac Sirul. Mi-am mai copiat, tot în Braille, Filocalia V. Mi-am înregistrat, în ultimii ani, pe bandă, volumele VI, VII, VIII și IX din Filocalie.

Tot în Braille mi-am copiat și unele predici din cele ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, cum sînt „Cuvîntările la praznicele împărătești", „Predicile despre pocăință", „Predicile despre statui". La fel, mi-am copiat în Braille „Urcușul lui Moise", de Sfîntul Grigorie de Nyssa, precum și „Comentar la Cîntarea Cîntărilor". De la Sfîntul Grigorie de Nazianz mi-am copiat „Tratatul despre preoție". De toate acestea m-am ocupat și le-am aprofundat. Cele mai practice dintre cărțile citite de mine mi se par a fi vol. I, II, IV și IX din Filocalie, apoi Patericul și „Paza celor cinci simțuri", împreună cu Cuvintele Cuviosului Dorotei.

Pe lîngă acestea mai am, tot în Braille, însă în limba germană, cărți ca: „Îndrumare la viața evlavioasă", de Sfîntul Francisc de Sales; „Istoria unui suflet", de Sfînta Tereza de Lisieux, „Urmarea lui Hristos", de Toma de Kempis, și „Confesiunile" Fericitului Augustin.

În franceză, pe bandă magnetică, am următoarele cărți: „Catehezele Sfîntului Simeon Noul Teolog"; „Cuptorul Babilonului", de Placide Desseille și „Cuvintele cuviosului Isaia"; iar în Braille, „Regulele monahale ale Sfîntului Benedict". Toate acestea îmi sînt de un real folos.

115. — Ce părinte duhovnicesc v-a folosit mai mult în viață și v-a rămas mai aproape de inimă?

— M-am spovedit în viața mea de pînă acum la mai mulți duhovnici. Majoritatea dintre duhovnicii mei s-au mulțumit doar să asculte spovedania făcută de mine și să-mi dea îndrumări generale. Cîțiva însă mi-au folosit în chip real.

Un duhovnic, care mi s-a impus prin seriozitatea cu care punea problemele și pe care l-am întîlnit încă în vremea cînd eram elev de liceu, a fost părintele Justinian Dalea, pe atunci duhovnicul Mînăstirii de maici

Timișeni, din Banat. Alt duhovnic care mi-a rămas în atenție, de data aceasta de o factură cu totul nouă, serafică, cu o lărgime de înțelegere a neputinței omenești și cu o pogorîre care aduce aminte de Sfîntul Ioan Hrisostom, un duhovnic de inimă, adică un duhovnic în care inima primează, a fost părintele Serafim Popescu, care mă chivernisește și acum și pe care îl voi menține pînă la sfîrșitul vieții unuia dintre noi.

La puțină vreme după ce am intrat în mînăstire, venindu-mi gîndul că în această nouă situație aș avea mai puține posibilități și mijloace de a fi de folos oamenilor, deși în realitate aveam mai multe posibilități dar nu le cunoșteam, spunîndu-i părintelui Serafim acest gînd și arătîndu-i nedumerirea mea, Prea Cuviosia Sa mi-a spus simplu: „Nu te mai gîndi la aceasta pentru că nu noi hotărîm folosul pe care-l aducem oamenilor, ci Dumnezeu lucrează prin noi, spre folosul altora. Frăția ta pregătește-te în așa fel ca Dumnezeu să poată lucra cu frăția ta acolo unde vrea El și unde știe El că trebuie să fii de folos". A fost un sfat pe care l-am verificat ca foarte bun și de care mă voi ține toată viața. Cu un alt prilej, tot într-o situație de nedumerire, mi-a spus părintele Arhimandrit Serafim: „Oriunde simți că se cinstește Hristos, să te duci, că nu greșești". Mai tîrziu, cu ocazia unei spovedanii la părintele Cleopa din Mînăstirea Sihăstria, acesta mi-a atras atenția, prin prima întrebare ce mi-a pus-o, asupra importanței pe care o are păzirea minții.

116. **— Cum vă împărțiți timpul pentru rugăciune, pentru ascultare, pentru citire și odihnă?**

— Iau parte la sfintele slujbe din cadrul mînăstirii, iar pravila personală cîtă o fac, mi-o programez mai ales în ceasurile dimineții. Nu am o ascultare precisă, dar cînd pot face ceva în cadrul mînăstirii, o fac cu toată bucuria, chiar dacă în astfel de împrejurări s-ar întîmpla să nu reușesc a-mi împlini alte obligații personale. Principiul meu este „Totul pentru Dumnezeu, cu Dumnezeu". Nu-mi număr metaniile sau închinăciunile, pentru că nu urmăresc cantitatea, ci calitatea. De altfel, nici n-am fost educat într-o călugărie șablon. Am convingerea că nu nedreptățim pe Dumnezeu cînd nu reușim să ne împlinim programul de rugăciune de mai înainte stabilit, dacă ne silim să facem „totul pentru Dumnezeu". În acest sens vorbește și Cuviosul Moise Arapul în convorbirile cu Cuvioșii Gherman și Casian, cînd aceștia au vizitat pustia schetică (A se vedea „Convorbirile cu Părinții din pustia schetică"', cuprinse în Filocalia, vol. I, așa cum le relatează Sfîntul Ioan Casian).

Sînt destul de rîvnitor pentru agonisirea unei culturi atît duhovnicești, cît și generale. Pentru nevoile ceasului de față, am învățat și unele limbi străine care mie, ca nevăzător, îmi sînt necesare pentru că prin mijlo-

cirea lor am acces la cărțile pe care străinii le tipăresc pentru nevăzători. Pe lîngă aceasta, pot fi de folos trecătorilor străini care vizitează mînăstirea noastră și care sînt bucuroși să poată comunica cu noi.

Fac ce-mi este propriu și am convingerea că nu mă va osîndi Dumnezeu că am lucrat cu puterile pe care tot El mi le-a dăruit. Cînd voi putea face mai mult, mai mult voi face. Deocamdată sînt în situația celui care, deși călugăr, își lucra țarina și din ce agonisea dădea milostenie. Unora li se părea că acest mod de lucrare nu se potrivește cu viețuirea cea mai presus de lume și i-au interzis acest mod de lucrare. El a spus: „Dacă nu mi se dă voie să fac ceea ce pot face, altceva tot nu pot face" (Pateric). Așa sînt și eu. Veni-va oare vremea să las toate și să urmez Domnului Hristos? Sau poate voi urma Domnului totdeauna cu toate ale mele, iar realizările pe care le voi avea în această situație le voi oferi Domnului, zicînd: „Ale Tale dintru ale Tale", iar cei ce se vor bucura de ele poate vor zice în rugăciunea către Dumnezeu: „Pe Tine Te lăudăm, pe Tine Te binecuvîntăm, Ție Îți mulțumim, Doamne, și ne rugăm Ție, Dumnezeului nostru". Fie voia Domnului!

Adeseori sînt la îndemîna vizitatorilor care vin la noi, prezentînd istoricul mînăstirii și dînd explicații și lămuriri. Cînd sînt solicitat stau de vorbă cu unii dintre credincioșii care doresc cuvînt de folos, deși de cele mai multe ori îi trimit la preoții duhovnici. Odată cu aceasta mă ocup și de diferite studii, în vederea progresului meu sufletesc și în vederea pregătirii pentru predică.

Nu am un program bine precizat, pentru că în condițiile noastre așa ceva nici nu se poate realiza. Deseori este cazul să zicem ca un părinte din Pateric: „Cu Hristos merg să lucrez în cutare loc". Se ivesc și slujbe neprogramate, cum ar fi Sfîntul Maslu. Iau parte și la astfel de slujbe.

117. — Ce rugăciuni obișnuiți mai mult, care vă odihnesc sufletul și vă unesc cu Hristos?

— Pe lîngă pravila din biserică, cîtă se face la noi, la chilie mă silesc să completez cele ce nu se fac în biserică, pavecernița și miezonoptica. La pavecerniță citesc și Canonul către Născătoarea de Dumnezeu, pe care mi l-am copiat în Braille. La fel, îmi dau silința să citesc și trei catisme pe zi, precum și paraclisul Maicii Domnului. Rugăciunea lui Iisus o repet mereu și îi îndemn și pe alții să facă la fel, dar nu am o evidență cu închinăciuni și metanii, nici cu ațe de metanii, ci totul se desfășoară așa, ca de la sine, în virtutea unei deprinderi, deci în mod normal, fără silințe deosebite.

N-aș putea spune care rugăciuni anume îmi dau mai multă bucurie sau la care mi-aș putea pune nădejdea. Eu fac totul în dorința de a-I sluji lui Dumnezeu și de a mă mîntui și desăvîrși. Nu totdeauna am bucuria și

nu totdeauna am aceeași bucurie din ceea ce fac, ca să pot afirma că prefer cutare rugăciune sau cutare slujbă, că de acolo simt mai mult folos decît dintr-altele.

118. **— Dar dintre sfintele slujbe, care vă bucură duhovnicește mai mult? Privegherile de noapte cu frumoasele lor cîntări sau Sfînta Liturghie?**

— Nici în ce privește sfintele slujbe nu pot preciza care anume îmi procură mai multă bucurie. Bucurie am eu, în general, și la slujbe și în afară de slujbe. Particip la biserică bucuros și mă las dirijat în gînduri de cuprinsul slujbelor. Particip activ la biserică, cu cîntarea și cu rostirea sau în calitatea de slujitor pe care o am. Cînd sînt obosit n-am nici o bucurie. Cînd nu sînt obosit am bucurie din toate. Bucurie îmi procură însă mai ales meditarea și cugetarea textelor de la sfintele slujbe, nu atît săvîrșirea lor — mai ales cînd acestea nu se fac cu ținută cuvenită, adică se fac cu grabă și cu un recital liturgic necorespunzător. În acest caz, nu numai că slujbele nu mă bucură, ci chiar mă indispun și mă nemulțumesc.

119. **— Spuneți-mi cîteva cuvinte despre importanța Sfintei Liturghii. Ce rol are Sfînta Liturghie la formarea noastră duhovnicească?**

— Nu există un rol special al Sfintei Liturghii pentru călugări și altul pentru mireni. Apoi rolul educativ al Sfintei Liturghii nu se realizează de la sine, ci în mod dirijat, pe măsură ce participanții știu că ei înșiși slujesc la Sfînta Liturghie, ca și la celelalte sfinte slujbe, cu slujire măsurată stării fiecăruia dintre ei. Scurt vorbind, Sfînta Liturghie are rol numai pentru cei ce îi cunosc valoarea duhovnicească, pentru cei care cred că Hristos este Însuși de față la Sfînta Liturghie și doresc să se unească cu Trupul și Sîngele Lui. Deci, se folosesc numai cei ce participă la ea activ. Altfel, Sfînta Liturghie este și rămîne o simplă manifestare de ritual, fără vlagă și fără noimă, ba chiar plictisitoare, pentru cei care nu sînt obișnuiți cu o asceză a participării, precum și pentru cei ce nu-i cunosc sensul și rostul.

120. **— Întrucît predicile sfinției voastre sînt bine documentate și apreciate de credincioși, spuneți-ne cum vă pregătiți predica și care este importanța ei pentru credincioșii dornici de cuvînt, de dialog?**

— Predicile mi le pregătesc pe baza cunoștințelor scripturistice și patristice pe care le am. Documentarea o fac din Sfînta Scriptură și din Tradiție, cu precădere din sfintele slujbe pe care le consider „rezumatul spiritualității Ortodoxe". Caut teme cît mai practice, sau pe care eu le socotesc a fi practice și le expun pe înțelesul tuturor, în mod didactic. Aceasta place. Place și convingerea cu care vorbesc. Deși trebuie să recunosc că ascultătorii mei nu rețin aproape nimic din cele ce le prezint. Se

simt însă foarte bine cînd mă ascultă și-mi dau dreptate în toate. Bineînțeles, dacă predicile nu se reținu, nu pot fi puse în practică învățăturile expuse în ele.

121. — Ce cărți teologice și de zidire sufletească citiți mai mult? Ce cărți considerați mai importante pentru formarea și creșterea duhovnicească a călugărilor și a mirenilor?

— Personal, nu prea reușesc să mă țin de o carte anume. Totuși cred că Filocalia este cartea mea preferată. De fapt, eu nu sînt pentru citirea multor cărți, pentru o citire cantitativă, extensivă, ci pentru o cît mai bună asimilare și aprofundare. Pentru călugări, cărți ca Filocalia și Patericul cred că sînt cele mai utile. Îmi pare rău însă că în literatura ortodoxă nu sînt cărți duhovnicești scrise pentru categorii de credincioși, după vîrstă, cultură și profesie.

Oamenii simpli preferă, din ceea ce pot avea la îndemînă, mai ales Viețile Sfinților, dar acestea sînt scrise într-un fel care nu servește destul de bine viața practică din zilele noastre. Credincioșii cu oarecare cultură preferă cărți ca Filocalia și Patericul, dar trebuie să recunoaștem că acestea, deși dau o orientare duhovnicească, sînt prea puțin aplicabile în condițiile vieții în care trăim.

E păcat că se știe prea puțin despre Sfînta Liturghie, despre Sfintele Taine, despre sfintele slujbe, despre o trăire ortodoxă autentică!

CONVORBIREA A PATRA

Despre secte și ecumenism

122. — Părinte Teofil, în ce constă criza religioasă care se manifestă astăzi în lume? Care sînt cauzele ei și cum ar putea fi înlăturate?

— Cred că ea constă într-o lipsă de interes religios, într-o diferență față de religie, într-o totală sau parțială neangajare în religie, în faptul că majoritatea oamenilor, chiar dintre cei considerați credincioși, deci aparținători unei Biserici sau unei grupări religioase, trăiesc doar social în religie, nu religios în societate.

Cauzele crizei religioase sînt multe. Dintre ele cred că mai importante sînt: comoditatea, orientare materialistă a omului modern, neîncrederea, generată de mulțimea religiilor din lume și de diversitatea de concepții în sînul aceleiași religii, precum și de neputința de a se demonstra palpabil adevărurile religiei.

Omul modern nu se mai închină unui „dumnezeu necunoscut", nici celui pe care îl propovăduiește Biserica, pentru că, în general, el nu se închină; pentru că n-a învățat și nici nu vrea să învețe să se închine. Omul zilelor noastre, devenit îndestulat de toate, se opune tacit religiei sau nu este deschis pentru religie, pentru că religia îi cere anumite privațiuni.

Cînd se arată dispus să se încadreze în religie, omul modern își alege uneori religia cea mai comodă, religia care nu-i cere efort sau îi cere minimum de efort, dar îi promite maximum de profit. Așa se explică îndreptarea unora spre grupări religioase, spre secte, care le promit mîntuirea și chiar îi declară mîntuiți și nu le cer decît să creadă în Hristos și să acționeze apoi, în mod spontan, pentru realizarea binelui, iar aceasta ca o consecință a mîntuirii, nu ca un efort în vederea mîntuirii.

În condițiile amintite mai sus, omul din vremea noastră aderă cu greu la religie; iar în cazul că aderă la religie, trăiește în ea și prin ea „numai parțial", nu se predă pe sine total lui Hristos.

Astfel stînd lucrurile, nu-i de mirare că Biserica Ortodoxă, Biserică ascetică prin excelență, nu are mulți trăitori adevărați, nici chiar între cei socotiți ortodocși. Și aceasta pentru că experiența religioasă vine după un efort îndelungat. Întîi e datoria și apoi vine bucuria. Or, oamenii de astăzi doresc satisfacții imediate, altfel nu se angajează.

Cred că singura modalitate de a se interveni pozitiv pentru o viață religioasă autentică, în stare să mobilizeze mai mulți oameni în acțiuni religioase, ar fi exemplul pozitiv al celor care sînt deja angajați în trăirea religioasă și mai cu seamă putința lor de a dovedi celor din imediata lor apropiere că credința în Dumnezeu este o valoare chiar pentru viața de acum, că fericirea este posibilă prin religie.

123. **— Mișcarea ecumenică din ultimele decenii contribuie la ameliorarea crizei religioase contemporane, sau dimpotrivă?**

— Mișcarea ecumenică este o mișcare în cadrul creștinismului, o mișcare cu scop unificator. Ea urmărește unirea tuturor creștinilor într-o singură Biserică, „o turmă și un păstor". Mișcarea ecumenică dorește „ca toți să fie una". Fiind o mișcare în cadrul creștinismului, deci o mișcare religioasă, ea pune accent pe elementul religios din om, deci pune în valoare religiozitatea. În acest sens, mișcarea ecumenică s-ar părea că are oarecare contribuție la rezolvarea crizei religioase. La drept vorbind, mișcarea ecumenică însă nu creează stări de lucruri noi, ci dă doar sugestii

pentru preocupări noi, în vederea unificării tuturor creștinilor. Ea nu stimulează la religiozitate, ci vrea să dirijeze energiile religioase deja existente și active, să le înmănuncheze într-un tot. Dorința celor angajați în mișcarea ecumenică este să nu se mai irosească energiile religioase în polemică și în luări de poziții, în explicații fără rost și în antagonisme dăunătoare. În acest sens, mișcarea ecumenică servește religia, chiar dacă nu reușește să rezolve criza religioasă din contemporaneitate.

Este de remarcat că adevărul religios, dogma credinței se întrupează în oameni, așa că atunci cînd urmărim apropierea între Biserici și grupările religioase, „unirea tuturor", „noi nu trebuie să ne referim la idei, învățături specifice, ci trebuie să avem în vedere mai cu seamă pe oameni care reprezintă învățăturile respective, precum și organizațiile create pe baza acelor învățături. Căci, în ultimă analiză, ceea ce îi separă pe oameni sînt mai ales organizațiile lor diferite. Există creștini care nu știu ce anume îi separă de ceilalți creștini, nici ce constituie specificul lor de grup special, de grup distinct, față de celelalte, dar știu că aparțin la cutare Biserică sau la cutare grupare religioasă. Este important de remarcat, de asemenea, că, acolo unde ele există, convingerile religioase sînt întrupări, moduri de existență ale ideilor, care nu pot fi schimbate doar prin alte idei. Convingerile sînt structuri pe baza ideilor, sînt realități existențiale. De aici decurge greutatea renunțării la convingeri. Renunți ușor la o idee, dar nu la o convingere.

Credincioșii care doresc și urmăresc unirea tuturor creștinilor, după poziția lor religioasă, după trăirea creștină pe care o au, cred că trebuie să fie împărțiți în două categorii: credincioși în care trăirea religioasă este ceva secundar și pentru care apartenența la o Biserică este puțin lucru, și credincioși cu o vie conștiință a apartenenței lor la Biserica din care fac parte, și cu o profundă trăire religioasă în spiritualitatea Bisericii respective. Cei dintîi văd unitatea creștinilor într-un fel de „hai să dăm mînă cu mînă", indiferent de ceea ce sîntem fiecare dintre noi, contînd doar pe faptul că „cu toții sîntem creștini". Ceilalți văd unirea tuturor creștinilor prin încadrarea lor în Biserica din care fac parte cei care au conștiința că sînt reprezentanții Bisericii adevărate. Astfel, ortodocșii văd posibilă unitatea tuturor creștinilor numai prin încadrarea tuturor în Biserica Ortodoxă. Catolicii nu văd unirea altfel, decît prin triumful catolicismului. Protestanții sînt mai dispuși să facă concesii, dar nu toți și nu în toate.

Partea negativă a ecumenismului este că, în multe cazuri, dizolvă conștiința apartenenței credincioșilor la Biserica sau gruparea din care fac parte, diminuează conștiința eclesiastică. Ca ultim cuvînt în chestiunea rolului pe care îl are mișcarea ecumenică în rezolvarea crizei religioase, se poate spune, fără putință de tăgadă, că pînă acum ea n-a rezolvat nimic și că sînt prea puține șanse să rezolve ceva în viitor.

124. — **Considerați posibilă în viitor unirea tuturor Bisericilor într-o singură Biserică apostolească și sobornicească?**

— Consider posibilă, în viitor, unirea tuturor Bisericilor, într-o singură Biserică apostolească și sobornicească, dar nu prin puterea omului, ci prin rînduiala și harul lui Dumnezeu. Nu întrevăd aceasta pentru generația noastră.

125. — **Ce părere aveți despre sectele din țara noastră, care atacă credința apostolică și unitatea milenară a Bisericii Ortodoxe străbune?**

— Cred că prezența sectelor își are cauza în lipsa unei trăiri ortodoxe autentice. Mulți dintre cei considerați ortodocși nici nu știu că aparțin Ortodoxiei, ceea ce de fapt înseamnă că nici nu aparțin. Nu știu nici ce este Ortodoxia. Mulți, chiar ortodocși, nu cunosc avantajele Ortodoxiei față de celelalte organizații și concepții creștine. În concluzie, se poate spune că nu ortodocșii trec la sectari, ci la sectari trec oameni care de fapt n-au avut nici o apartenență religioasă. Un ortodox autentic este și rămîne ortodox, el putînd doar să înainteze în Ortodoxie.

Bunica mea dinspre tată, neștiutoare de carte, nu voia nici măcar să participe la adunările Oastei Domnului conduse de preot, pe considerentul că acestea nu se făceau în biserică și mai ales că era ceva nou, ceva ce n-a fost în Biserică de la început, sau cel puțin, bunica mea nu s-a pomenit cu ele. Invitată de mine să ia parte la o astfel de adunare, ea mi-a răspuns simplu: „Eu nu-mi las legea". Unii credincioși nu mai gîndesc așa, pentru că nu mai trăiesc așa. Ei cînd primesc ceva nou, ceva ce n-a mai fost înainte, n-au nici o ezitare, pentru că, la drept vorbind, nu renunță la nimic în schimbul a ceea ce li se oferă. E destul să le placă, e destul să fie de acord cu ceea ce li se spune, cu ceea ce se face, și nu mai au nimic de obiectat.

Ceea ce au sectele și tentează pe unii sînt predica, cîntarea și „siguranța" mîntuirii. Sectele menajează și comoditatea omului. „Hristos ne primește și nu ne cere nimic, decît să credem în El", zic ei. Or la noi e altfel: post, asceză, privațiuni, efort.

126. — **Care sînt, după părerea sfinției voastre, mijloacele evanghelice ideale de combatere, de îngrădire și oprire a procesului de prozelitism și proliferare a sectelor din țara noastră?**

— Mai întîi, trebuie să întărim pe credincioșii în gîndirea și trăirea ortodoxă. Pentru aceasta ne trebuie preoți buni. Ne trebuie preoți devotați, cu convingeri ortodoxe, preoți convertiți la Hristos, nu simpli funcționari bisericești, simpli profesioniști. Apoi, avem nevoie de predici bine documentate și spuse cu convingere. Prea multe se presupun la noi ca „deja rezolvate". Credincioșii care vin la biserică nu sînt în stare nici ei înșiși să învețe mai mult din cuprinsul sfintelor slujbe. Este necesar să li se atragă atenția asupra textelor de la sfintele slujbe, să li se arate comorile de gîndire cuprinse în aceste texte. Izvorul spiritualității ortodoxe sînt sfintele slujbe. Credinciosul ortodox aude Evanghelia la biserică; o ascultă în genunchi, învață s-o privească, s-o gîndească cu evlavie. Toate lucrurile acestea trebuie spuse, căci altfel nu pot fi știute, iar nefiind știute, credincioșii noștri se vor minuna de puținul pe care îl oferă sectarii și pe care ei îl pun în valoare, pe cînd ai noștri nu știu nici ce au de făcut, și dacă știu nu fac, pentru că-i greu de făcut.

Ne trebuie mai mult entuziasm pentru Ortodoxie și pentru ceea ce are ea specific. Trebuie să punem mai mult accent pe cinstea Maicii Domnului și a sfinților, pe cultul icoanelor, pe cele șapte Taine instituite de Hristos, pe Sfînta Liturghie, pe practica postului, pe rugăciunea de toată vremea. Eu mărturisesc că abia la Teologie am aflat despre importanța Sfintelor Taine și slujbe, deși la sfintele slujbe am luat parte de cînd mă știu pe lume. Să se vadă, să se simtă că n-au sectarii ce avem noi!

Noi ne lăudăm cu sfinții din trecut. Sectarii se laudă cu organizațiile de binefacere din prezent. Și noi trebuie să avem ceva de arătat în prezent. Biserica Ortodoxă nu este o Biserică orientată spre trecut, ci ea este o Biserică orientată spre viitor și spre veșnicie, chiar dacă își are puterea din prezent și este întemeiată pe tradiție, deci pe trecut. Trecutul Bisericii noastre are valoare numai în acțiunea din prezentul existenței noastre. Altfel, ar însemna că privim spre trecut, nu spre viitor. Ascendentul religios-moral din prezent este singura noastră biruință de necontestat. Dacă nu-l vom avea, nu vom avea nici viitor.

127. — **Care sînt datoriile preoților de la sate și orașe în marea misiune de păstori de suflete încredințată de Hristos?**

— În majoritatea cazurilor, preoții fac doar o lucrare strict liturgică, se rezumă la ceea ce impune oficierea cultului divin. Predicile sînt adeseori fără temă și fără vlagă. Prea mult se uită datoria de a face apostolat adevărat. Prea puțin entuziasm se constată la preoți. Nu-i de ajuns anga-

jarea profesională. E nevoie de o angajare apostolică, de trăire vie, de jertfă pentru Evanghelie, pentru Hristos, de exemplu personal.

128. — **Ce osîndă așteaptă pe acei păstori de suflete care nu se jertfesc pentru mîntuirea turmei ce li s-a încredințat?**

— Osînda preoților care nu-și fac datoria este pe măsura oficiului și responsabilității lor. Dacă oamenii de rînd sînt osîndiți pentru neluarea aminte la cele veșnice, e de la sine înțeles că, cu atît mai mult, vor fi osîndiți preoții care nu fac cele rînduite lor, după cuvîntul Domnului: „Cui i s-a dat mult, mai mult i se va cere" (Luca 12, 48).

129. — **Dacă preotul face tot ce poate pentru credincioșii săi și totuși unii se îndepărtează de Biserică, are vreo răspundere în fața lui Hristos?**

— Dacă preotul face tot ce îi stă în putință pentru a îndruma pe credincioși și totuși unii cad din dreapta credință, preotul n-are nici o răspundere. Rolul străjerului este să anunțe primejdia. Dacă el își face datoria, nu răspunde de cei ce pier, pentru că nu l-au ascultat. Nu știu însă cînd s-ar putea spune că preotul a făcut „totul" ca să-i salveze pe credincioși.

130. — **Ce rol major au călugării, duhovnicii și mînăstirile, în general, pentru apărarea Ortodoxiei și pentru călăuzirea credincioșilor pe calea mîntuirii?**

— Călugării, ca exemple de viață creștină ortodoxă; duhovnicii, ca îndrumători de suflete și mînăstirile, ca locuri de exercitare a pietății, au rolul de a întări credința ortodoxă față de prozelitismul sectar, și de a menține un înalt nivel de viață morală în masa credincioșilor. Sectarii n-au călugări, duhovnici și mînăstiri. Mînăstirile atrag pe credincioșii dornici de a realiza în viața religioasă mai mult decît se poate face în mod obișnuit și le dirijează energiile. La fel atrag mînăstirile și pe credincioșii ortodocși mireni care simt nevoia de o îndrumare specială. La mînăstiri, în ambianța călugărilor și a duhovnicilor, credincioșii își pot verifica gîndirea și trăirea lor ortodoxă.

131. — **Ce este mai important și mai plăcut înaintea lui Dumnezeu pentru călugării din zilele noastre? Să se roage în liniște pentru lume sau să facă apostolat misionar în mijlocul lumii, apărînd dreapta credință și învățînd pe oameni? Cu ce trebuie început sau de ce are lumea nevoie mai mult astăzi? De rugăciune, de cuvînt sau de cîntări duhovnicești?**

— Călugărul ortodox este un om al liniștii, al contemplației, un om care se retrage din lume ca să fie mai mult cu Dumnezeu. Toate rezolvările călugărului sînt „în Dumnezeu" și „prin Dumnezeu". Grija cea dintîi

a călugărului este să-și cureţe sufletul de patimi, prin dobîndirea virtuţilor. Iar ca mijloc pentru aceasta are în primul rînd rugăciunea meditativă, care se poate realiza numai în liniște. Călugărul face ce i se spune, ce i se rînduiește. Spaţiul călugărului este mînăstirea. În mînăstire, călugărul se roagă, cîntă, predică, după trebuinţă și cu binecuvîntare. Nu el hotărăște ce are de făcut, ci aceasta ține de conducătorul lui, stareţ sau duhovnic. Sigur că fiecare chip de activitate religioasă își are rolul și rostul ei, neputînd fi înlocuită una cu cealaltă. Cea mai cuprinzătoare este însă rugăciunea. Credincioșii, în general, așteaptă de la călugări rugăciune. „Rugăciunea este întărirea lumii", se spune în Scara Sfîntului Ioan Scărarul.

132. **— Credincioșii care părăsesc Biserica din orice motive au vreo nădejde de mîntuire? Ce ne învaţă Sfînta Scriptură și Sfinţii Părinţi în acest sens?**

— Sfîntul Ciprian spune că „cel ce nu are Biserica de mamă, nu are pe Dumnezeu de tată". „Mîntuirea este în Biserică". „În afară de Biserică nu este mîntuire", spune același Părinte bisericesc. Și e firesc să fie așa, de vreme ce Biserica este trupul lui Hristos, este mediul vital al creștinului. Se pune însă întrebarea: avînd în vedere că orice grupare religioasă creștină își asumă dreptul de a se numi Biserică și se prezintă ca adevărata Biserică, care este de fapt Biserica în care se mîntuiesc credincioșii? Răspunsul poate fi pentru fiecare: „Biserica este cea în care mă găsesc eu". De altfel orice grupare creștină susţine că adepţii ei se mîntuiesc. Multe grupări creștine susţin că numai adepţii grupării respective se mîntuiesc. Asta ar însemna că orice trecere de la o grupare creștină la alta, indiferent de motiv, aduce cu sine pierderea mîntuirii, după unii, iar după alţii, cîștigarea mîntuirii. Acest punct de vedere există. Gruparea de care se desprinde cel care trece la o altă grupare susţine că cel plecat din ea își pierde mîntuirea, iar cea care îl primește susţine că își cîștigă mîntuire rea. Bineînţeles, în toate acestea este un subiectivism. Dar cum stau lucrurile de fapt?

Biserica Ortodoxă și cea Catolică, datorită vechimii apostolice, sînt singurele care pot să-și urmărească în istorie vechimea și autenticitatea.

Este semnificativ însă de observat că Biserica, în trecutul ei — atît cea Ortodoxă cît și cea Catolică — a fost „exclusivistă". Numai așa se explică polemica și excluderea reciprocă. Astăzi nu se mai pune accentul pe exclusivitate, ci se încearcă o apropiere. Conducătorii Bisericilor se întîlnesc, stau de vorbă, se îmbrăţișează, se felicită, își fac concesiuni, ceea ce înseamnă că își recunosc unii altora, ca și Bisericilor pe care le reprezintă, calitatea de a conduce spr. mîntuire. Mai mult, părintele Stăniloae, în

„Teologia Dogmatică", vorbește despre „Biserica deplină" și „Biserici nedepline". Într-o astfel de situație, se mai poate spune, oare, că trecerea de la o Biserică la alta e un păcat? Sigur, nu mai este în spiritul vremii noastre exclusivismul, dar adevărul trebuie să triumfe și în contextul actual. Dacă cred că sînt în „Biserica deplină", n-are rost să trec într-una „nedeplină", dar să nu uităm că fiecare crede că e în cea „deplină". Cine crede că se află în „Biserica nedeplină" o caută pe cea „deplină". Așa fac cei ce sînt nemulțumiți cu Biserica Ortodoxă, ca fiind „nedeplină", și trec la grupări sectare, pe care le socotesc a fi „depline". Eu cred că în astfel de situații și în astfel de orientări sau de dezorientări, numai bunul Dumnezeu poate aduce lumină. El să ne și lumineze pe toți și să ne ducă pe calea mîntuirii și a desăvîrșirii!

CONVORBIREA A CINCEA

Alte cuvinte de folos

133. — Părinte Teofil, să încheiem convorbirea noastră tot cu cîteva cuvinte de folos. Ce anume încununează viața călugărului și a credinciosului înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor?

— Atît pe călugări, cît și pe credincioși îi încununează Dumnezeu pentru sfințenia vieții lor. „Voia lui Dumnezeu este sfințenia voastră". „Căutați pacea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul" (Evrei, 12, 14). Să ne silim la o viață cît mai sfîntă pe pămînt și vom dobîndi cunună veșnică în ceruri.

134. — Puteți sluji ca diacon la biserică?

— Pot, cu ajutorul lui Dumnezeu. Îmi citesc toată pravila la chilie, pe Braille, vin la biserică singur, fără însoțitor, cunosc bine fiecare potecă, fiecare treaptă, fiecare poziție din interiorul bisericii și deci nu-mi vine greu. Ecteniile și toate slujbele le știu pe de rost. Însă mișcările mai grele din timpul Sfintei Liturghii, adică citirea Sfintei Evanghelii, căditul, scoaterea sfintelor daruri, le face preotul cu care slujesc.

135. — Care este rînduiala slujbelor la biserică?

— Părinte Ioanichie, la noi în Ardeal se face cît se poate, nu cît ar trebui. Numai la sfințiile voastre în Moldova și Muntenia se respectă întocmai tipicul slujbelor, canoanele și cîntarea pe psaltichie. Nu uitați că Transilvania a trebuit să reziste o mie de ani, cu mari jertfe, prozelitismului catolic și protestant. Totuși se fac și la noi Sfînta Liturghie zilnic, Vecernia, Utrenia, iar în sărbători, slujbă cu sobor de preoți și diaconi.

136. — Vine popor mult la biserică?

— Vine și nu prea vine. Mai mulți vin la cabana de alături decît la mînăstire! Unii dintre ei vin și la biserică, se închină aprind o lumînare și pleacă. Credincioșii de la țară însă, ascultă slujbele cu mai multă evlavie. Cei mai mulți vin la 15 August, Adormirea Maicii Domnului, de hramul mînăstirii. Vin mii de credincioși din tot Ardealul. Este un mic pelerinaj local. Poiana din fața mînăstirii este plină de oameni. Slujba se face afară cu un mare sobor de preoți, în frunte cu Mitropolitul.

137. — Țineți predică la biserică?

— Se ține predică regulat în fiecare sărbătoare. Sîntem patru care vorbim cu rîndul. Mîine, Duminică, sînt eu de rînd să predic. Poate slujim împreună, părinte Ioanichie. M-aș bucura mult de tot!

138. — Credincioșii se folosesc mult de predică, părinte Teofil?

— Este adevărat. Să vă răspund printr-o întrebare. Ce este cultura? Ce este un om cult? Un om care învață tot și uită tot! Dar, oricît ar uita, tot îi mai rămîne ceva. Cultura îl șlefuiește, îl netezește, îl modelează. Așa este și cu credincioșii la biserică. Ei vin să asculte mai ales predica. Chiar dacă o uită, tot le mai rămîne ceva. La noi în Ardeal, dacă nu le spui predică, pleacă acasă nesatisfăcuți. Ascultă ei și Sfînta Liturghie, dar nu o înțeleg cum trebuie. Se roagă în biserică, dar predica are un rol important în cadrul Sfintei Liturghii și este cel mai mult așteptată și ascultată. Pentru că pe aceea o înțeleg, aceea îi satură, aceea le răspunde direct la unele întrebări și nedumeriri. Din acest motiv este bine și necesar să se predice în biserică. Eu însă, tot la Sfîntul Isaac Sirul mă întorc, care zice: „Taci tu, să vorbească faptele tale". „Să vorbești de Dumnezeu mai mult cu faptele tale și mai puțin cu cuvîntul".

139. — Au trăit călugări mai sporiți în Mînăstirea Brîncoveanu?

— Părinte, trebuie să ne gîndim în ce condiții grele au trăit ardelenii în trecut, ca să ne dăm seama că era imposibil pe atunci să trăiască cineva ca pustnic în munți. Au fost arse și distruse peste 175 de mînăstiri și biserici de tunurile austriece. Și mînăstirea noastră a fost lovită de tunuri, dar n-au reușit s-o distrugă de tot. I-au dărîmat numai turnul. Și a rămas mînăstirea părăsită și în ruină din anul 1785 pînă în 1928, cînd Mitropolitul Nicolae Bălan a început lucrările de restaurare. Însă abia în 1939 s-a format o mică obște călugărească. De aceea, nu poate fi vorba de călugări îmbunătățiți pînă după al doilea război mondial.

140. **— Părinte Teofil, dați-mi și mie un cuvînt de folos duhovnicesc. Ce să fac ca să mă mîntuiesc?**

— Toți sîntem chemați să fim ucenicii lui Hristos. Ce înseamnă să fii ucenic? Să fii condus de cineva, să asculți de cineva, să nu faci nimic după voia ta. Să ne supunem rațiunea noastră rațiunii lui Hristos. De fapt, de aici începe ucenicia lui Hristos. De aici începe viața în Hristos. Așa cum au făcut ucenicii Domnului, la fel să facem și noi. Să ne lăsăm îndrumați de Hristos în viață. Altfel, nu sîntem ucenicii Lui. Hristos i-a chemat pe toți să-I fie ucenici, dar nu pe toți apostoli. Să ne amintim de cel vindecat, căruia i-a poruncit Hristos: „Du-te în casa ta și spune cîte ți-a făcut ție Dumnezeu!" Iată o chemare, o slujire, o ucenicie.

Deci, să ne întrebăm cum stăm cu ucenicia față de Hristos? Știm noi care ne este chemarea? Ne-am împlinit noi chemarea pe pămînt? Să trăim așa cum au trăit ucenicii lui Hristos, ca să putem zice și noi ca sfîntul Pavel: „Următori fiți mie, precum și eu lui Hristos". Dacă ne împotrivim chemării noastre, lui Hristos ne împotrivim. Mintea noastră nu trebuie să discute cu Hristos, ci să se supună lui Hristos fără discuție.

Să ne amintim încă și de răspunsul dat de ucenici lui Hristos: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții veșnice!" Conștiința aceasta trebuie s-o avem și noi. Dacă o avem, sîntem ucenicii lui Hristos. Iar dacă nu o avem, nu sîntem ucenicii Lui. Cel ce primește cuvintele lui Hristos primește pe Hristos, că Dumnezeu este ascuns în poruncile Sale. Cine le împlinește, acela este ucenicul Lui.

Să ne silim, părinte Ioanichie, să păzim poruncile lui Hristos, ca să dovedim că sîntem ucenicii Lui. Măcar să nu fim robiți de lucrurile lumii! De cîte ori avem alt gînd decît învățătura Mîntuitorului, de atîtea ori nu sîntem ucenicii Lui, ci împotrivitori. Trebuie să fim convinși că adevărul este acolo, în Sfînta Scriptură, iar nu în mintea noastră. Să ne împlinim rostul nostru acolo unde sîntem chemați de Hristos! Să ne lumineze darul Duhului Sfînt ca să ne cunoaștem fiecare chemarea, rostul pe pămînt, și să putem urma poruncilor Lui!

141. **— Părinte Teofil, dacă vine vreun sărac la chilia sfinției voastre, cu ce îl puteți ajuta?**

— Dacă îmi bate vreun sărac la ușă sînt sigur că nu vine la mine pentru cuvînt, ci pentru milostenie. „Întîi este viața, după aceea filozofia", ziceau latinii. L-aș ajuta și eu cu ce am. Iar dacă ar fi să-i spun și cuvînt de folos, nu știu ce i-aș spune, pentru că n-am nimic programat în privința aceasta. Eu, în general, acționez spontan. Le spun oamenilor ceea ce îmi dă Dumnezeu în minte în clipa aceea. Poate că aceasta este chiar ceea ce li se potrivește.

142. — Dacă vă cere sfat o mamă apăsată de întristare, cu ce cuvinte o mîngîiați?

— Mai întîi aș îmbărbăta-o să aibă răbdare. Apoi aș îndemna-o la rugăciune, i-aș da nădejde în mila lui Dumnezeu și aș trimite-o la un preot.

143. — Ce îndemn duhovnicesc dați preoților de prin sate, care vin la chilia sfinției voastre?

— Le atrag atenția că mîntuirea lor depinde de cea a credincioșilor pe care îi păstoresc.

144. — Dar călugărilor care vin să vă vadă, ce îndemn părintesc le adresați?

— Le amintesc să stăruie în împlinirea făgăduințelor călugărești.

— Vă mulțumesc, părinte Teofil, pentru aceste alese cuvinte duhovnicești. Dumnezeu să vă lumineze sufletul cu lumina cea de sus și să vă mîngîie inima cu mîngîierile Duhului Sfînt, ca să puteți mîngîia și sfinția voastră pe cei ce vin de departe pînă aici!...

— Vreți să mergem puțin în plimbare pe alee, către biserică?

— Cu toată dragostea, părinte Teofil!

Și pornim amîndoi pe alee, în amurg. Este o seară de iulie fără lună, dar plină de pace și binecuvîntare. Pentru părintele Teofil nu este noapte. Pentru el soarele nu apune niciodată. El pășește cu siguranță și fără nici o ezitare, ca ziua, și privește undeva departe, spre o lumină de taină care îi bucură inima și îi strălucește fața. Ne apropiem încet de biserică, ne închinăm și mergem mai sus, pe marginea lacului. Este o plimbare de neuitat. Un vînt răcoros coboară ușor de pe crestele Făgărașului. Dar eu mă simt așa de liniștit în prezența părintelui Teofil!

— Vrei să recit un imn din Imnele Dragostei scrise de Sfîntul Simeon Noul Teolog?

— Cum să nu, părinte Teofil. Sînt așa de frumoase!

— Să mai spun încă unul?

— Cu mare bucurie ascult, părinte Teofil!

Se aude numai vocea ritmică, transfigurată a părintelui Teofil. Sîntem singuri între biserică și Munții Făgăraș. De jur împrejur o tăcere de noapte divină. Iar deasupra cerul senin, stropit cu stele. Ne întoarcem.

— Mîine este Duminică. Slujim împreună Sfînta Liturghie, părinte Ioanichie?

— Slujim, părinte Teofil.

— Sfinția ta citești Evanghelia și eu țin predica!

— Așa, părinte Teofil. Să „slujim Domnului cu frică și să ne bucurăm Lui cu cutremur" (Ps. 2, 9).

— Aliluia!

PROTOSINGHELUL TEODOSIE SOLOMONEA

Mînăstirea Bodrog

(n. 1909)

Mînăstirea Bodrog este cea mai renumită așezare monahală românească, a cărei existență neîntreruptă numără peste opt secole. Ea continuă tradiția vechilor mînăstiri din Banat din secolele VII-X și mai ales a vestitei Mînăstiri Morisena Cenadului, dispărută în secolul XI. Așezată la răspîntia tutuor vînturilor, Mînăstirea Bodrog a rezistat bărbătește încercărilor de prozelitism din afară, apărînd statornic credința ortodoxă în partea de vest a Banatului și Transilvaniei. Cu ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului, patroana acestui sfînt locaș, nici prozelitismul eterodox, nici desele incursiuni otomane, nici apele învolburate ale Mureșului, pe malul căruia se află mînăstirea, nu au reușit să alunge pe călugări din această renumită vatră străbună. Mijloacele ei de apărare au fost cele date de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos — rugăciunea neîncetată de zi și de noapte, viața exemplară a călugărilor, smerenia, îndelunga răbdare, blîndețea, sfătuirea și catehizarea credincioșilor. Și, cu darul lui Hristos, n-a încetat Sfînta Liturghie, nici nu s-au stins luminile în biserica Mînăstirii Bodrog. În prezent, ca și în trecut, mînăstirea împlinește același rol apostolic și evanghelic: de a slăvi pe Dumnezeu, de a mîngîia și călăuzi pe credincioși și de a apăra credința ortodoxă împotriva sectelor care bîntuie în această parte.

Dintre călugării care formează astăzi obștea Mînăstirii Bodrog, Protosinghelul Teodosie, duhovnicul mînăstirii, este cel mai vîrstnic și mai iubit de călugări și credincioși. Experiența vieții sale, învățăturile primite de la marii săi duhovnici din anii tinereții, dragostea cu care caută să mîntuiască pe toți cei ce bat în ușa sfinției sale, m-au îndemnat să invit pe părintele Teodosie la un scurt dialog duhovnicesc, pe care îl redau în rîndurile ce urmează.

— În ce an ați intrat în viața monahală, părinte Teodosie?

— În vara anului 1924 am fost primit ca frate în obștea Mînăstirii Secu — Neamț. Însă eu mergeam de mic pe la mînăstiri, mai ales la hramuri, fiind de loc din comuna Pîrjol — Bacău, nu departe de marile mînăstiri din Moldova. În fiecare an, la Înălțarea Domnului, la Duminica Mare, la Adormirea Maicii Domnului și la Sfînta Maria Mică, părinții noștri plecau cete-cete pe la Mînăstirile Neamț, Secu, Sihăstria, Văratec și Agapia, sau la Sfîntul Ioan de la Suceava și Cuvioasa Paraschiva din Iași. Atunci ne luau și pe noi copiii să ne închine pe la sfintele mînăstiri și să ne binecuvînteze marii duhovnici din acea vreme, ca protosinghelii Nicodim Măn-

diță și Vichentie Mălău de la Agapia, Mina Prodan de la Neamț, Vasian Scripcă de la Secu și Ioanichie Moroi de la Sihăstria. Acele pelerinaje îmi aduceau cele mai mari bucurii în tinerețea mea.

— Cine v-a îndemnat să intrați în nevoința călugărească?

— Duhovnicii de prin mînăstiri și călugării din satul meu, cînd veneau pe la rude și ne aduceau cărți religioase de citit.

— În ce an v-ați călugărit și hirotonit preot?

— Am fost călugărit la Secu în vara anului 1938, la praznicul Schimbării Domnului la Față, după ce am terminat Școala de cîntăreți bisericești, ca un îndemn duhovnicesc pentru a-mi schimba și eu viața mea după voia și cu puterea lui Hristos. În anul 1942 am fost făcut preot și numit egumen la Schitul Preutești — Fălticeni. După cîțiva ani am fost trimis ca preot misionar în Banat, împreună cu alți cîțiva părinți din Moldova. Acolo am făcut o frumoasă misiune la Mînăstirea Săraca. Am reparat biserica și chiliile, am început să fac Sfînta Liturghie zilnic și veneau numeroși credincioși de prin sate. În anul 1962 am fost trimis ca preot duhovnic la Mînăstirea Bodrog, unde mă aflu pînă astăzi, cu darul lui Hristos.

— Ce părinți duhovnicești mai deosebiți ați avut în mînăstiri?

— Mai întîi am avut ca stareț și duhovnic pe arhimandritul Meletie Nicuță. El se impunea în obște prin punctualitate desăvîrșită la biserică, la slujbe, pe care le săvîrșea cu mare cinste, după toată rînduiala. Era foarte aspru în ce privește viața morală din obște și conducea cu multă pricepere toate, atît biserica și frățimea, cît și gospodăria, egumenia și primirea credincioșilor. Al doilea mare duhovnic l-am avut pe părintele Vichentie Mălău. El era un duhovnic model de mare ascet, foarte sever cu dînsul, dar milostiv cu toți cei din jur. El ne învăța să cîntăm la biserică, să pictăm icoane, să deprindem rugăciunea inimii și să trăim în dragoste și smerenie. După el am avut pe părintele Antim Găină, ucenicul lui, de aceeași măsură ascetică cu părintele Vichentie. El ne folosea mai ales prin tăcerea, blîndețea și marea lui smerenie. Dar în cele duhovnicești era foarte hotărît. M-am folosit sufletește și de egumenul Sihăstriei, protosinghelul Ioanichie Moroi. El era foarte aspru și canonic. Ținea mult la post, tăcere, rugăciune, prezență regulată la biserică și nevoință la chilie. Părintele Vasian Scripcă mi-a fost stareț mai mult. I-am fost oleacă ucenic la stăreție și era tare blînd, curat, simplu, iertător și îndemnător la cele duhovnicești. Iubea mult biserica și pravila la chilie.

Părintele Vasian a fost zece ani pustnic la Schitul Sihla și a ajuns duhovnic vestit al multor sihaștri care se nevoiau pe atunci în pădurile Sihlei și ale Sihăstriei. De la toți am învățat călugăria. Acum s-au dus din viața aceasta. Dumnezeu să-i odihnească în cer!

— Ce părinți mai deosebiți au trăit în Mînăstirea Bodrog în secolul nostru?

— Aici trebuie să amintesc întîi pe arhimandritul Augustin Hamzea (†1916), stareț al acestei mînăstiri și rector al Academiei Teologice din Arad. Era un mare profesor, teolog, pedagog și stareț. Apoi a fost ieromonahul Arhip Munteanu (†1905), teolog, duhovnic iscusit și spiritual la Academia Teologică din Arad. El conducea viața duhovnicească din această mînăstire. Alt duhovnic iscusit, mai ales pentru mireni, a fost protosinghelul Ilarion Iova (†1953). Avea mulți fii duhovnicești în partea locului. Trebuie amintit aici și arhimandritul Iulian Nicoară (†1982), fost stareț la Bodrog între 1943—1953 și bun povățuitor sufletesc. Protosinghelul Ieronim Balinton era un renumit sculptor bisericesc. El a lucrat zeci de catapetesme și a format mai mulți ucenici. A murit în 1961. Mai amintesc și pe ieromonahul Matei Domocoș. Un preot și pedagog bun. El a organizat la Bodrog o școală de copii săraci, pe care a condus-o mulți ani de zile.

— Care este primul document care atestă vechimea Mînăstirii Bodrog?

— Primul document cunoscut este un act de vecinătate din anul 1177. Dar mînăstirea exista probabil din secolul XI. Tradiția locală amintește că pe locul unde este astăzi biserica s-a descoperit prin minune o icoană a Maicii Domnului, ascunsă în pămînt, care se păstrează în biserică și este venerată în chip deosebit de credincioși.

— Care este rolul deosebit pe care l-a avut în trecut Mînăstirea Bodrog?

— A apărat cu tărie dreapta credință ortodoxă aici, în partea de vest a Transilvaniei și Banatului. A împiedicat prozelitismul să rupă de Biserică pe românii ortodocși, care sînt în majoritate. Apoi, a menținut evlavia ortodoxă în satele din împrejurimi. În sărbători mai ales, și în posturi vin la Bodrog credincioși, ascultă slujba, se spovedesc, se împărtășesc, cer sfaturi și se întorc liniștiți la casele lor. O mare misiune ortodoxă pastorală a menținut Mînăstirea Bodrog mai ales după anul 1700, cînd multe mînăstiri din Transilvania au fost închise sau distruse și nu aveau românii ardeleni unde să se întărească sufletește, decît la Bodrog, Rîmeț și alte cîteva schituri mici.

— Cîți părinți și frați sînt în obștea Mînăstirii Bodrog și care este programul slujbelor bisericești?

— Obștea noastră numără 16 părinți și frați, dintre care cinci sîntem preoți. Iar programul slujbelor la biserică este cel tradițional, cu Sfînta Liturghie zilnică și toată rînduiala mînăstirească. În zile de sărbători și vinerea iau parte și numeroși credincioși din partea locului. Noi îi primim pe toți cu dragoste, le oferim masă, odihnă la arhondaric, le dăm sfaturi duhovnicești, în posturi îi spovedim, îi împărtășim cu Trupul și Sîngele

Domnului, le dăm cărți ortodoxe de citit, le ținem predică și îi formăm în duhul evlaviei noastre străbune, ca să nu fie amăgiți de unele grupări religioase sectare.

— Cum contribuie astăzi Mînăstirea Bodrog la menținerea unității religioase ortodoxe în vestul țării noastre?

— Contribuim la această operă apostolică, mai întîi prin dragostea și armonia în care trăim noi cu toți bunii credincioși care poposesc la Mînăstirea Bodrog. Apoi, ne rugăm pentru lume, pentru țară, pentru întărirea credinței adevărate în poporul nostru, pentru sănătatea și ajutorul celor ce sînt în tot felul de suferințe. Apoi, ne silim să fim exemplu pentru credincioși, pentru toți oamenii, ca să nu se sminteaască cineva de noi. Celor săraci le dăm, după putere, ajutor, iar pe cei întristați îi mîngîiem cu darul lui Hristos și-i îmbărbătăm în lupta vieții pămîntești. Uneori, noi preoții sîntem invitați să slujim pe la sate, la sfințiri de biserici, prin parohii fără preoți, unde este nevoie. Atunci, la fel, ne facem datoria cu frică de Dumnezeu și sfătuim cît putem pe credincioși să asculte de Biserică, să se roage mai mult, să se spovedească regulat și să se ferească de secte și de oameni răzvrătiți care tulbură familiile și casele creștinilor.

— Părinte Teodosie, ce sfaturi duhovnicești mai deosebite dați fiilor sufletești ai cuviosiei voastre?

— Să păzească credința ortodoxă străbună cu toată tăria, să se ferească pînă la moarte de adunări sectare, de păcate grele ca: beția, desfrînarea, uciderea, divorțul, ura, lăcomia; să-și crească copiii în frica de Dumnezeu; să meargă regulat la biserică; să se mărturisească cît mai des și să asculte de păstorul lor sufletesc, adică de preot.

— Ce sfaturi duhovnicești dați monahilor și preoților de mir?

— Fiecare să aibă duhovnici buni, să se mărturisească des, să se roage mai mult, că rugăciunea este izvorul tuturor bunătăților cerești și pămîntești, să iubească pe oameni și pe Dumnezeu și să fie blînzi și smeriți, asemenea lui Hristos.

— Ce dorință mai aveți acum la vîrsta bătrîneții?

— Părinte Ioanichie, doresc să mă rog mai mult, și să slujesc Biserica și mînăstirea pînă îmi voi da duhul în mîinile Domnului.

MONAHIA VICHENTIA PÎRVAN

Mînăstirea Rîmeț

(n. 1920)

Munții Apuseni formează o străveche cetate de rezistență și vatră ortodoxă românească, pe care influențele străine din afară n-au cucerit-o nicio-

dată. În inima acestor munți a luat ființă, încă din secolele XII—XIII, o renumită așezare de călugări eremiți, desfășurată pe valea „Pîrîului Eremiților" (azi Geoagiu), între comunele Stremț, Rîmeț și Ponor. Aici, în această patrie a liniștii și rugăciunii, își continuă neîntrerupt existența, de peste șapte secole, Mînăstirea Rîmeț, adică „a Eremiților". Cîți sihaștri sfinți s-or fi nevoit în această vatră ortodoxă străbună nimeni nu poate ști. Un lucru însă ne este cunoscut: că Mînăstirea Rîmeț este una dintre cele mai vechi așezări monahale din Transilvania și că aici S-a slăvit Dumnezeu fără încetare pînă astăzi. Apoi, că această mînăstire de călugări eremiți și misionari a format dintotdeauna o puternică cetate ortodoxă de trăire duhovnicească și de apărare, ferind satele moților și mocanilor ardeleni de prozelitismul catolic și protestant.

Din anul 1955 Mînăstirea Rîmeț a devenit obște de călugărițe, numărînd în prezent peste 50 de nevoitoare. Între ele, maica Vichentia Pîrvan, alături de monahia Ioanichia Martin și celelalte surori, se bucură de o viață duhovnicească aleasă. Aceasta m-a îndemnat s-o invit la o scurtă convorbire folositoare de suflet, pe care o redau în paginile ce urmează.

— De unde sînteți de loc, maică Vichentia, și în ce an ați intrat în viața monahală?

— M-am născut în comuna Pătîrlagele, satul Crîng — Buzău din părinți credincioși, care m-au crescut în frică de Dumnezeu. Auzind de vestitul duhovnic Dometie Manolache de la Mînăstirea Ciolanu, i-am cerut sfatul, iar el mi-a zis: „Fă-te mireasa lui Hristos, soră Victoria!". La îndemnul lui am intrat în viața călugărească la Mînăstirea Grăjdeni — Bîrlad în anul 1951. După patru ani am fost călugărită și m-am stabilit la Mînăstirea Rătești — Buzău, iar din 1969 am intrat în obștea părintelui Dometie de la Rîmeț, unde mă aflu și astăzi, cu darul lui Dumnezeu și ajutorul Maicii Domnului.

— Ce duhovnici mai iscusiți ați cunoscut în viața de mînăstire?

— Am cunoscut mai întîi pe arhimandritul Dometie Manolache, un mare duhovnic al zilelor noastre, răposat în 1975, și apoi, pe ieromonahul Varsanufie, răposat în 1981, un duhovnic al dragostei și blîndeții.

— Ce sfaturi mai alese vă dădea părintele Dometie?

— Părintele Dometie era un duhovnic foarte înflăcărat. Mustra păcatul pe față și îndemna pe toată lumea la viață curată și, mai presus de toate, la iubire. Era un mare predicator, dar cea mai mare predică era viața lui. Nu obișnuia să poruncească la nimeni, ci singur se ducea să facă, apoi maicile de la sine îl ajutau. Era omul milei și al dragostei. Făcea milostenie fără măsură. Cel mai mult era împotriva agoniselii de bunuri pămîntești. Uneori ne zicea: „Maicilor, să nu aveți mai mult de trei haine, că n-am plecat la mînăstire să ne facem zestre și să adunăm bani

și averi, ci să fim ucenicii lui Hristos". Cînd venea lume multă la mînăstire, părintele Dometie aduna păturile de prin chilii și le așternea prin camere, prin trapeză, la ateliere, ca să doarmă pe ele credincioșii veniți de departe, bolnavii, bătrînii și mamele cu copii mici, iar pe noi ne trimitea să ne rugăm în biserică și să ne odihnim pe unde puteam. Iar cînd veneau săraci le dădea milostenie tot: și hainele, și cămășile, și banii, dacă avea ceva, și papucii din picioare. Dacă nu mai avea nimic, dădea din ale noastre, de pomană, iar cînd ne vedea căutînd hainele dispărute, ne zicea zîmbind: „Vreau să vă duc pe toate cu forța în rai!"

La slujbă era ca un înger. Nu suferea să ieșim din biserică și cerea să fim cu mare trezvie și evlavie mai ales la Sfînta Liturghie. Cînd intra în Sfîntul Altar, nu mai ieșea pînă la sfîrșitul slujbei și tot timpul stătea în picioare, iar șezînd niciodată. La spovedanie nu ne dădea canon greu, ci ne zicea: „Acesta este canonul care vi-l dau, să aveți dragoste între voi, să faceți ascultare cu dragoste și să răbdați ispitele călugărești." Nu l-am văzut să refuze vreodată pe cineva, ci primea pe toți la orice oră din zi sau din noapte. Se jertfea pentru fiecare. Apoi, a slujit 16 ani ca preot la trei biserici ale mocanilor din comuna Ponor și cu mare dragoste și sacrificiu mergea Duminica prin sate, făcea sfeștanii pe la casele oamenilor, învăța copiii cele sfinte, spovedea și împărtășea bătrînii și seara se întorcea la mînăstire, unde îl așteptau alți credincioși.

La mîncare nu era niciodată pretențios. Se mulțumea cu cea mai simplă mîncare. Adeseori ne spunea: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Cît avem pîine și ceapă pe masă este bine. Atîția duc lipsă de mîncare și noi să cîrtim?". Însă avea grija ca masa de obște să fie bine aprovizionată și chema pe toți oamenii la masă. Dacă observa pe cineva pe fereastră sau vreun sărac nemîncat, se scula de la masă, îl chema la trapeză și îl servea singur. La Sfînta Biserică și la împărtășit cerea femeilor să fie îmbrăcate cuviincios, acoperite pe cap, nevopsite și cu mare căință. Cu cît mustra patimile omenești, cu atît îl căutau și îl iubeau mai mult credincioșii.

L-am văzut pe părintele Dometie de multe ori plîngînd pentru oameni, pentru cei suferinzi și mai ales pentru noi toate. Cînd era vreo neînțelegere în obște, sfinția sa lua totul asupra lui. Se smerea mult în fața noastră și a credincioșilor și se considera cel mai păcătos dintre toți. Cu aceasta le dădea curaj la spovedanie și mare nădejde de mîntuire. La praznice și în sărbători părintele Dometie spovedea în biserică necontenit, pînă de către ziuă. Apoi aținea în sfîntul altar un ceas pe scaun și începea slujba de dimineață. În schimb, chilia lui era plină de copii și credincioși la dormit.

Seara, cînd ne vorbea cuvînt de folos la trapeză sau la biserică, uneori ne zicea: „Dacă se produce vreo rană în sufletul și inima noastră, să nu o lăsăm mult deschisă, că face viermi; ci să ne mărturisim păcatele și să

facem canon, că așa se vindecă rana". Apoi iar ne zicea: „Să luăm aminte la micuțele albine, ce ordine, ce rînduială și curățenie este în stupinele lor; iar de intră vreun trîntor sau altă insectă în stup, o omoară și o scot afară. Așa trebuie să facem și noi cu casa sufletului nostru: să dăm afară toate vicleșugurile, minciunile, invidia și ura din inimile noastre prin spovedanie curată și căință, și ne primește Dumnezeu ca pe fecioarele cele înțelepte!" Despre sectari zicea părintele :„Sectarii sînt niște ciuperci otrăvitoare care vor să ucidă pe ortodocși. Ei sînt prooroci mincinoși care se duc cu Biblia în mînă, în fundul iadului!". La spovedanie nu ne dădea canon și zicea: „Dacă sînteți la ascultare din zori și pînă în noapte, ce canon să vă mai dau?" O maică însă i-a cerut insistent canon, iar el i-a zis: „Îți dau canon să înveți pe de rost fericirile, dar să le și împlinești cu fapta". Alteori ne zicea: „Călugărul care nu are statornicie este un călugăr hoinar, adică pierdut". Altă dată ne zicea: „Să nu ne laude lumea mai mult decît sîntem, că este vai de noi! Să prețuim timpul cum se cuvine, că nu ne este dat să trăim de două ori în această viață și nu avem două suflete, ci numai unul. Nici să adunăm multe în lumea aceasta, decît strictul necesar, că Sfîntul Ilie Trezviteanul a avut numai un cojoc și nu s-a putut urca la cer pînă nu l-a aruncat jos pe pămînt. Rugăciunea noastră nu trebuie să fie lungă ci scurtă, dar ca o săgeată de foc către Dumnezeu. Așa trebuie să ardem pentru Dumnezeu cu viața și ființa noastră, precum arde o lumînare în sfeșnic. Viața noastră să fie o neîncetată rugăciune". Uneori ne zicea: „Cine a mai văzut călugăr cu salariu sau pensie? Pensia noastră să fie nădejdea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu". Apoi adăuga: „Călugăria nu se face umblînd pe drumuri!".

Părintele Dometie nu ne-a dat în viață nici aur, nici argint, nici averi și ranguri pămîntești. În schimb ne-a dat o învățătură duhovnicească sănătoasă și ne-a arătat calea cea îngustă către cer. Ne-a vorbit de Hristos, ne-a aprins sufletul pentru El, ne-a învățat, a cîntat și s-a rugat pentru noi, ne-a ajutat pe calea mîntuirii și a plecat la Domnul, jertfindu-și viața pentru această mînăstire. Dumnezeu să-l odihnească cu sfinții! Era de loc din județul Buzău, acolo s-a format. Apoi s-a călugărit la Mînăstirea Prislop și a fost stareț și duhovnic la cîteva mînăstiri din Transilvania, adunînd în obștea sa peste 30 de maici și surori, cu care a reînnoit Mînăstirea Rîmeț, unde și-a dat sufletul în vara anului 1975. Înainte de moarte ne-a spus: „Cît veți trăi aici, nimeni din cei ce intră pe poarta mînăstirii să nu plece flămînzi și nemîngîiați sufletește!".

— Maică Vichentia, spuneți-mi cîteva cuvinte de folos și despre al doilea duhovnic mare al Mînăstirii Rîmeț.

— Părintele Varsanufie era moldovean, născut în Bucovina. Cu războiul a rămas în Ardeal, cantor la biserica din comuna Pianul de Sus,

județul Alba. Lucra la vie pe la oameni, iar în sărbători cînta la biserică. Avea o voce duioasă de om evlavios și tot satul îl avea la mare evlavie.

În anul 1970, părintele Varsanufie a venit la Mînăstirea Rîmeț, ca ucenic al părintelui Dometie. În anul 1975 a fost hirotonit preot și a rămas în locul dascălului său răposat. Odată, cînd au venit mai multe surori la mînăstire, s-au dus la chilia lui să-i ceară binecuvîntare, iar el le-a spus: „Vă duceți la mînăstire, dar fiți atente ce faceți cu mîndria, că acest păcat îl luptă pe bietul călugăr cel mai mult. Nu căutați să ajungeți mari. Stați pe treapta cea mai de jos, că, chiar de cazi, nu te lovești ca atunci cînd cazi de sus". Dacă bătrînul auzea că a căzut cineva în vreun păcat, zicea: „Da, a căzut că s-a umflat de mîndrie, de aceea a căzut. Omul smerit, chiar de cade în vreun păcat, se ridică ușor, ajutat de duhul smereniei și al umilinței". Uneori cînd mergeam la chilia sa cu vreo supărare, ne zicea cu blîndețe: „Soră, lasă să treacă și asta!". Părintele Varsanufie a făcut în viață multă milostenie. El nu suferea viclenia, lăcomia și minciuna și era tare blînd și răbdător. Numai cînd auzea de rătăcirile sectarilor, se supăra pentru căderea lor din credință.

Uneori, cînd vedea maicile ostenindu-se la ascultări, părintele se apropia de ele, le îmbărbăta și le sfătuia zicînd: „Dragelor nu fiți nepăsătoare de bunătatea lui Dumnezeu. Iubiți-L din toată inima voastră, slujiți-I, fiți-I credincioase și cumpărați cît mai mult untdelemn pentru candele. Fiți gata, că în curînd va veni Mirele Hristos!" Cînd nu era ocupat cu credincioșii, noi îl chemam la masă, iar sfinția lui ne răspundea: „Vin îndată!", dar nu mai venea pînă seara sau a doua zi. Alteori, ne zicea: „Maicilor, luptați-vă să nu fiți numai purtătoare de zdrențe, ci vă siliți să împliniți ceea ce ați făgăduit". Alteori ne îndemna: „Nu lăsați niciodată rugăciunea, că nici Dumnezeu nu vă lasă părăsite în viață!".

În sărbători și în posturi venea multă lume la părintele la spovedit. „Unde este părintele bătrîn?" întrebau oamenii. Îi sfătuiau pe toți să nu mai păcătuiască, să meargă regulat la biserică, să țină sfintele posturi după putere, să se ierte unii cu alții, iar cînd vin la mînăstire să vină pe jos, ca osteneala să le fie scrisă de sfinții îngeri în cartea vieții. Nu era aspru la canoane, dar nu lăsa pe credincioși să plece de sub epitrahil pînă nu se hotărau să nu mai păcătuiască. Cu cîteva zile înainte de moarte a spovedit pe maica stareță și i-a spus cu lacrimi: „Să faci cît poți, să ai ușile deschise pentru toți săracii, să ai brațele întinse peste tot soborul, să iubești pe toate deopotrivă, iar milostenia să-ți fie fără măsură. Să ai toată încrederea în bunătatea lui Dumnezeu că nu te va lăsa, iar de voi ajunge să am trecere înaintea lui Dumnezeu, mă voi ruga pentru sufletul sfinției tale să duci la bun sfîrșit greutatea ce o ai pe umeri!". Eu, Vichentia păcătoasa, i-am fost ucenică la chilie și știu că se ruga și

slujea numai cu ochii în lacrimi, iar cînd venea de la biserică sau ieșea de la spovedit, avea fața luminată de bucurie, de multă pace și mulțumire duhovnicească. A răposat cu sufletul împăcat și a fost înmormîntat alături de părintele Dometie, în livadă. Credem că și dincolo în veșnicie vor fi mereu împreună cu Hristos.

— Cum păstrați unitatea obștii de la Mînăstirea Rîmeț?

— Unitatea și dragostea în mînăstirea noastră o mențin duhovnicii și participarea regulată la sfintele slujbe. Părinții noștri, cînd trăiau, așa ne învățau: „Dacă nu lăsăm biserica, nici Dumnezeu nu ne lasă!". Apoi, facem rugăciune la chilii și în timpul ascultărilor. Iar cînd avem ispite mai mari, ne spovedim, ne rugăm, ținem o zi-două de post și îndată scăpăm de ispite. Vara mai mergem pentru sfătuire și spovedanie la marii duhovnici Paisie și Cleopa de la Mînăstirea Sihăstria-Neamț și ne întoarcem toate fericite și împăcate în suflet. Deși avem călugărițe din toate zonele țării, sîntem unite în lupta aceasta duhovnicească și purtăm în noi dragostea lui Hristos.

— De cînd datează, după tradiție, Mînăstirea Rîmeț?

— Din secolele XII—XIII. În anii 1214—1215 au plecat de la Rîmeț doi călugări, Romulus și Ghenadie, în Maramureș, unde au întemeiat Mînăstirea Peri, cu hramul Sfinții Arhangheli. Prima inscripție, recent aflată pe al doilea strat de pictură, spune: „Scris-am eu, mult greșitul robul lui Dumnezeu Mihul de la Crișul Alb, în timpul arhiepiscopului Gheîasie, anul 1377". În jurul mînăstirii s-au nevoit multe secole călugări eremiți, de unde și numele de „Rîmeț". În anul 1762 mînăstirea a fost distrusă de austrieci, din cauza uniației. Călugării de aici au luptat mult pentru ortodoxie împotriva uniației și a prozelitismului străin. În secolul trecut a luat ființă la mînăstire o școală pentru copiii mocanilor din munți, care funcționează și astăzi.

— Care este în prezent cea mai mare dorință a sfinților voastre?

— Să trăim cu toate în dragoste, să folosim și să ajutăm pe credincioșii care ajung pînă la noi și să vedem biserica mare gata, ca să lăudăm în ea pe Hristos. Aceasta este dorința noastră cea mai mare, părinte Ioanichie. Să preamărim pe Dumnezeu și să folosim cît putem pe oameni.

ARHIMANDRITUL SERAFIM MAN

Mînăstirea Rohia

(n. 1928)

Ceea ce este Bucovina pentru Moldova, este Maramureșul pentru nordul Transilvaniei. Ambele județe formează zona cea mai frumoasă

și mai bogată în tradiție și spiritualitate din țara noastră. Dacă Bucovina ne oferă acele măreţe mînăstiri cu picturi exterioare renumite în toată lumea, Maramureșul ne întîmpină prin minunatele ei catedrale în lemn, care înalță sufletul către cer. Bucovina odihnește inima omului prin frumusețea peisajului, prin satele ei adunate în jurul bisericilor, prin casele împodobite cu flori și culori și prin obcinile ei domoale încadrate de păduri veșnic verzi, care urcă spre nord. Iar Maramureșul mîngîie privirea sufletului prin satele lui răsfirate solitar pe văile muntoase, prin casele solide durate în lemn și prin porțile sculptate în stejar. Bucovina este cunoscută în toată lumea prin marile ei mînăstiri: Putna, Dragomirna, Voroneț, Moldovița, Sucevița și Probota; prin mormintele celor mai mari domni mușatini care își dorm aici somnul de veci; prin moaștele Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, care atrage credincioși în pelerinaj din toate părțile țării și nu mai puțin evlavioșii moldoveni, care mențin permanent vii, calde și nemuritoare, credința străbună ortodoxă, istoria, bucuria, speranța și marile tradiții ale neamului nostru. La fel și Maramureșul ne rămîne legat de suflet prin marii descălecători mușatini, prin statornicia, cumințenia și evlavia aproape unică a bunilor țărani maramureșeni. Aceiași oameni harnici, aceiași credincioși numeroși la biserică, aceleași pelerinaje pe la mînăstiri, aceleași mame înconjurate de copii mulți ca în Moldova.

Pămînt străbun milenar, creștinat în primele veacuri după Hristos, Maramureșul se dovedește și astăzi tot atît de românesc și ortodox, tot atît de frumos, odihnitor și viu ca odinioară. Desigur, un rol deosebit la menținerea Ortodoxiei și tradiției religioase din nordul Transilvaniei l-au avut preoții și mînăstirile, în frunte cu Mînăstirea Peri din secolul XIV. În zilele noastre, pe lîngă bisericile sătești de lemn, singurele vetre monahale care continuă marea tradiție spirituală ortodoxă a Maramureșului sînt mînăstirile Rohia și Moisei.

Toate acestea m-au îndemnat să trec din Bucovina în Maramureș și să poposesc la Mînăstirea Rohia, situată lîngă Tîrgu Lăpuș, pentru a vorbi cu părinții ce se nevoiesc aici, în frunte cu starețul lor, arhimandritul Serafim Man.

Așezarea singuratică a Mînăstirii Rohia, pe vîrf de colină muntoasă, înconjurată de păduri și văi neumblate, ca și urcușul greu, în serpentină, pentru a ajunge pînă sus, ne dă sentimentul Golgotei și al Drumului Crucii. Rohia este, simbolic, o mică Golgotă a Maramureșului! Aici urcă zilnic credincioși localnici în pelerinaj de rugăciune și reculegere, pentru a-și mărturisi păcatele la cuvioșii călugări, pentru a cere cuvînt de folos și pentru a-și „răstigni" cugetele pătimașe.

Iată-mă în mica incintă a Mînăstirii Rohia. Părinții săvîrșesc slujba Vecerniei. Cîțiva credincioși înconjoară biserica în atmosferă de rugăciune, după tradiția locului. Alții cîntă o „priceasnă", iar alții se odihnesc sub acoperișul troiței din curte. Totul exprimă credință, statornicie, bucurie și nădejde în Dumnezeu.

După ce mă închin, mă așez cu părintele Serafim pe bancă, sub brațele troiței, împreună cu părinții din obște, și începem mica noastră convorbire duhovnicească.

— Părinte stareț Serafim, spuneți-mi cîteva cuvinte despre istoricul acestei mînăstiri.

— Părinte Ioanichie, Rohia este o mînăstire nouă, dar menține o tradiție creștină și monahală veche, milenară. A fost întemeiată doar acum o jumătate de secol de credincioșii din împrejurimi, cu scopul de a continua misiunea evanghelică din trecut a celor 20 de mînăstiri din Maramureș transformate cu timpul în biserici de parohii.

— Care este scopul principal al Mînăstirii Rohia, implantată geografic ca o Golgotă, aici, în mijlocul Maramureșului, atît de prețuit de noi toți?

— Întîi ne străduim să-L lăudăm pe Dumnezeu neîncetat. Apoi ne ostenim să apărăm unitatea de credință ortodoxă în Maramureș, sfătuind și mîngîind pe credincioși. Și al treilea ne silim să facem din această mînăstire o adevărată cetate și vatră de spiritualitate, de trăire duhovnicească în Hristos, de simțire creștină și de cultură, aici, în nordul Transilvaniei.

— Și cum vă împliniți această întreită misiune duhovnicească?

— Mai întîi menținem firul slujbelor mînăstirești, după tradiția noastră milenară, săvîrșind zilnic Sfînta Liturghie și toate cele șapte Laude. Duminica și în sărbători, cînd vin credincioși din toate satele, slujim în sobor, ținem predică, spovedim, cuminecăm și dăm sfaturi părintești. În mod deosebit ne străduim să apărăm ortodoxia și tradiția noastră străbună aici, în inima Maramureșului, unde credincioșii încep să fie dezbinați de tot felul de secte. În ce privește ocupația noastră intelectuală, am organizat la Rohia o bibliotecă cu peste zece mii de volume de teologie, istorie și cultură generală, cărți pe care le citim cu interes, în timpul liber.

— Ce sfaturi duhovnicești dați credincioșilor maramureșeni?

— Să rămînă credincioși Bisericii Ortodoxe și neamului. Să-și iubească familia, copiii, Biserica și pămîntul străbun. Să se roage cu credință lui Hristos Dumnezeu, ca și Maicii Domnului, și să trăiască în pace și dragoste unii cu alții, așa cum ne învață Sfînta Evanghelie. Oricine face aceste fapte bune are pace în suflet, bucurie în inimă, armonie în casă, ajutor în viață și nădejdea vieții veșnice.

VI

CONVORBIRI
cu
PĂRINȚI ROMÂNI
DIN MUNTELE ATHOS

ARHIMANDRITUL DOMETIE TRIHENEA

Chilia Sfîntul Ipatie — Athos

(n. 1909)

Privit de-a lungul istoriei, Muntele Athos se impune lumii întregi ca o adevărată cetate de afirmare și apărare a credinței ortodoxe bimilenare. De peste o mie de ani Athosul a fost și continuă să rămînă cea mai înaltă școală de creștere și desăvîrșire a monahismului ortodox, fără egal în țările creștine. Athosul a dat Bisericii Ortodoxe sute de sfinți, ierarhi de seamă, asceți, dascăli ai rugăciunii, călugări cuvioși, scriitori bisericești și apologeți ai dreptei credințe și tradiției ortodoxe. Aici se laudă Dumnezeu de peste un mileniu, poate mai mult ca oriunde în lume, și se înalță rugăciuni în mai multe limbi, printre care și în limba română. În fiecare miez de noapte, pînă la revărsatul zorilor, se roagă toată suflarea călugărilor atoniți și se săvîrșește Sfînta Liturghie în peste o sută de biserici și paraclise.

Dorința de a cunoaște mai îndeaproape Muntele Athos și de a vorbi duhovnicește cu părinții români atoniți, ne-a pornit în pelerinaj spre acest munte sfînt și binecuvîntat.

După două zile de popas la Salonic, oraș creștinat de Sfîntul Apostol Pavel, traversăm Peninsula Calcidică și de aici, cu un mic vapor, încă două ore pe Marea Egee, pînă la portul atonit Dafne. Iată-ne în patria călugărilor ortodocși din toată lumea! Iată-ne pe pămîntul sfînt al Muntelui Athos! În port, zeci de călugări și pelerini veniți din țări îndepărtate. Alte două ore de urcuș pe un drum în serpentină și sosim la Careea, capitala și centrul duhovnicesc și administrativ al Muntelui Athos, unde poposim peste noapte. Cîțiva călugări români ne ies înainte. La miezul nopții clopotele deșteaptă tot Muntele la slujba utreniei. O atmosferă nemaiîntîlnită de liniște, de tăcere și sfințenie ne înconjoară. „Munte Athos, Munte sfînt, Al doilea rai pe pămînt", spune un vers făcut de cuvioșii părinți atoniți.

A doua zi, un grup de călugări români pornim în pelerinaj pe potecile tăinuite ale Athosului, spre schiturile și chiliile locuite de smeriții monahi veniți din România. Ne îndreptăm spre Chilia Sfîntul Gheorghe — Colciu.

cale de 4 ore de mers către apus. Mai întîi străbatem o vale întinsă, însorită, îmbrăcată în păduri și livezi de măslini și viță de vie. Aceasta este Sihăstria Capsala. Aici se nevoiau cîndva sute de sihaștri, printre care și mulți români. Astăzi au mai rămas puțini. Ici-colo, apar chilii pustnicești în poieni și luminișuri de pădure. Unele sînt nelocuite și în paragină din lipsă de călugări. Altele sînt curat întreținute, înconjurate cu livezi de măslini și lămîi și în balcoane cu viță-de-vie, semn că încă sînt locuite, că în ele încă nu s-a stins candela de veghe a rugăciunii, semn că în ele încă se laudă numele lui Dumnezeu. În zare se văd, înălțîndu-și turlele spre cer, mînăstirile Pantocratorul, Stavronichita, Iviru și Filoteiu, iar jos, la piciorul muntelui, se desfășoară tainic marea.

La Chilia Sfîntul Gheorghe din golful Colciu locuiesc trei călugări români, sub povățuirea duhovnicească a ieroschimonahului Dionisie Ignat. Părinții ne ies înainte cu multă dragoste și lacrimi în ochi. Ne închinăm în biserică, cîntăm lui Dumnezeu și Maicii Domnului, protectoarea Sfîntului Munte, ne sărutăm duhovnicește și poposim aici peste noapte. O noapte cu lună, cu liniște și tăcere de neimaginat, care deșteaptă sufletul la rugăciune. Numai murmurul mării se aude ușor sub piciorul muntelui!

După miezul nopții, facem slujba Utreniei în grai românesc. Apoi, cîntăm acatistul Maicii Domnului și în răsăritul soarelui plecăm pe poteca muntelui spre marea Mînăstire Vatopedu, cale de o oră. Vatopedu este o mînăstire imperială bizantină, cu mari danii de la domnii români, cu multe icoane făcătoare de minuni și sfinte moaște și cu cîteva chilii românești pe teritoriul ei.

Ne închinăm și plecăm la Chilia Sfîntul Ipatie, cale de 2 km pe o vale largă de pîrîu, una din cele mai frumoase și liniștite așezări atonite românești. Aici locuiesc trei călugări români, sub povățuirea duhovnicească a venerabilului arhimandrit și duhovnic Dometie Trihenea, originar din părțile Sibiului. Pe un mic platou însorit se vede Chilia Sfîntul Ipatie înconjurată de măslini și viță de vie și străjuită de cîțiva chiparoși uriași.

În poartă ne așteaptă părintele Dometie cu mica lui sinodie. Ne sărutăm în Domnul, ne închinăm în biserică, servim împreună masa, ne destăinuim sufletește unii altora și cerem mila lui Dumnezeu peste noi și peste toată lumea. Acest mic locaș călugăresc este locuit de români de peste 120 de ani, fiind integral refăcut de ucenicul Sfîntului Ierarh Calinic de la Cernica, ieromonahul Orest Baldovin. Multă vreme se nevoiau aici pînă la 20 de călugări români, unii cu viață foarte sporită, majoritatea ardeleni. De peste 30 de ani Chilia românească Sfîntul Ipatie este condusă de smeritul arhimandrit Dometie Trihenea, duhovnic vestit în tot Muntele

Athos, sfetnic ales, egumen blînd și părinte sufletesc al tuturor părinților români atoniți. *

Părintele Dometie este un suflet curat, deschis pentru toți, rîvnitor la cele sfinte, sfătos cu cei mai tineri, bărbătos în ispite, dulce la vorbire și adînc legat de pămîntul străbun. Cînd vorbește de țară, de evlavia și statornicia românilor sau de mînăstirile românești, întotdeauna își umezește ochii de lacrimi. O nostalgie de taină îi stăpînește inima. El este profund convins că poporul român este un popor adînc legat de Dumnezeu, de o rară evlavie, cumințenie, omenie, răbdare și modestie. Ca cel ce a trăit departe de ai săi pentru dragostea lui Hristos, timp de 60 de ani, părintele Dometie are experiența străinătății, a rugăciunii cu lacrimi, a răbdării fără mîngîieri omenești. Are experiența suferinței pentru Dumnezeu, a tăcerii, a bucuriei duhovnicești și a smereniei. Ca puțini alții, sfinția sa știe să se roage și să vorbească, să mîngîie sufletul cel întristat, să rabde ocara străinilor și să tacă. Și toate acestea numai pentru că iubește pe Dumnezeu, pentru că vrea să urmeze lui Hristos Care a răbdat pentru noi, pentru că singura lui dorință din copilărie este să se mîntuiască.

După o noapte de priveghere, de meditație și rugăciune în biserica Chiliei Sfîntul Ipatie, a doua zi iarăși ne adunăm în jurul părintelui Dometie și îi cerem cuvînt de folos sufletesc. Este o zi senină de septembrie, cu soare, cu bucurie în suflet și cu liniște adîncă peste Athos, peste mare, peste toți cei ce iubesc din inimă pe Hristos.

— Din ce loc sînteți, părinte Dometie?

— Sînt născut în comuna Tilișca, județul Sibiu, în anul 1909, la 8 iunie și botezat la 17 iunie, în trei afundături, de preotul Petru Iuga. Din botez am primit numele de Dumitru.

— Cu ce se îndeletniceau părinții sfinției voastre?

— Părinții mei, Dumitru și Maria Trihenea, oameni binecredincioși, erau mari mocani și crescători de oi. De mic mi-au dat o frumoasă educație religioasă. Iar în anul 1915, cînd aveam doar 6 ani, părinții m-au lăsat în grija bunicilor, iar ei s-au dus cu turmele de oi spre gurile Dunării și Marea Neagră în transhumanță, după obiceiul ardelenilor. Apoi a venit primul război mondial, și părinții n-au mai putut veni acasă. După mai mulți ani au murit în Crimeea, lăsînd orfani doi copii la Tilișca și alți doi acolo, care mai tîrziu s-au căsătorit departe, fără a ne cunoaște unii cu alții . . .

— La ce vîrstă v-ați dus la mînăstire și cine v-a îndemnat să urmați lui Hristos?

* După lucrarea „Pelerinaj la Locurile Sfinte", în curs de apariție.

— Cînd aveam 12 ani am văzut în vedenia visului tot Sfîntul Munte, cu toate mînăstirile. De altfel, am fost și dăruit de părinții mei, ca dar din partea lor, Maicii Domnului, ocrotitoarea Muntelui Athos. La etatea de 13 ani, adică în anul 1922, am plecat la Sfîntul Munte, împreună cu tînărul Gheorghe Cornățan din comuna Vingard — Sibiu, care avea numai 9 ani. La plecare ne-a ieșit multă lume din sat înainte și ne zicea: „Unde mergeți voi, băieți, așa tineri și sănătoși? De ați fi orbi sau șchiopi! Dar așa de ce mergeți la mînăstire?". Noi le-am răspuns: „Pentru dumneavoastră știți să țineți tot ce-i bun, iar lui Dumnezeu vreți să-I dați numai șchiopi și orbi?". Cu aceasta ne-au lăsat în pace.

— Cum ați mers la Sfîntul Munte, unde v-ați stabilit și cum v-ați simțit în primii ani de nevoință duhovnicească?

— Am plecat din Constanța cu vaporul spre Salonic, conduși de ieromonahul Diomid Velasă, din sat cu noi, care trăia la Athos din tinerețe. La 10 octombrie 1922 am ajuns la Sfîntul Munte, în grădina Maicii Domnului, și am mers de-a dreptul la Chilia românească Sfîntul Ipatie, situată pe moșia Mînăstirii Vatopedu. Pe atunci nu era nici o opreliște de a merge în Muntele Athos. La Chilia Sfîntul Ipatie am găsit stareț pe ieroschimonahul Teodosie Domnaru, dimpreună cu ucenicii săi, ieromonahul Diomid Velasă și monahii Visarion, Gherasim, Ipatie și Filaret. Bătrînul Gherasim, o figură aleasă de călugăr sporit, a început să ne învețe regula bisericească și glasurile de cîntări la strană. Curățam grădina, plantam florile și păzeam viile, cîntînd tropare și slavoslovia mare de răsunau văile, în ciripitul păsărilor și în curgerea izvoarelor cristaline ce murmurau pînă devale, spre mare. Era atîta bucurie sfîntă în sufletele noastre! Părintele ne învăța pe de rost să zicem rugăciunile, podobiile glasurilor și psalmii, iar la slujba bisericii eram nelipsiți ziua și noaptea. Altfel, ne punea la canon să facem metanii cu rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi, păcătoșii".

— Ce sfaturi duhovnicești mai deosebite vă dădea egumenul Chiliei Sfîntul Ipatie?

— Starețul nostru era duhovnicesc, aspru cu noi, frații începători. Timp de 7 ani am avut o grea dar frumoasă perioadă de încercare în călugărie. Că nu mă lăsa starețul la nimic să fac voia mea. Nu mă lăsa să citesc orice carte, nici să scriu ceva, sau vreo scrisoare în țară fără binecuvîntarea lui. Odată, am găsit acolo unele manuscrise cirilice și am copiat din ele 150 de coale, căci îmi zicea un părinte că este păcat să se împrăștie și să se piardă, ci mai degrabă să rămînă scrise ca o amintire.

Cînd a văzut starețul, mi-a zis: „Ce carte este aceasta?". I-am spus. Apoi a luat-o și a zis: „Aceasta este bună pentru cuptor!", și n-am mai văzut-o 20 de ani! Uneori mă supăram de cîte ceva și ziceam: „Dacă-i

așa, să-mi dai binecuvîntare să mă duc într-altă parte!". Iar bătrînul îmi răspundea: „A! Trebuia să te duci mai de mult, nu acum!". Timp de 20 de ani nu m-a lăsat stareţul meu să învăţ nici un cuvînt grecesc şi-mi spunea: „Fratelui începător dacă nu-i tai voia de la început întru toate, nu se poate face călugăr decît numai cu hainele!". Apoi îmi zicea: „Frate Dumitre, tu să trăieşti cu supunere şi simplitate, că are mare dar înaintea lui Dumnezeu!". Totdeauna mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a jertfit voia, ca pe un alt Isaac! Așa m-au pregătit părinţii mei duhovniceşti în Sfîntul Munte pentru a urma lui Hristos!

— Cînd aţi fost călugărit şi hirotonit în Muntele Athos?

— După şapte ani de ispitire canonică am primit călugăria cu mare umilinţă şi lacrimi de mulţumită lui Dumnezeu în anul 1929. În anul 1937 am fost hirotonit diacon şi preot de Mitropolitul Ieroftei, iar în anul 1964 am fost făcut duhovnic, tot la Chilia Sfîntului Ipatie, al cărei egumen eram.

— Cîţi călugări români erau în Sfîntul Munte în anul 1922?

— Acum şaizeci de ani se nevoiau în Muntele Athos 700 de călugări români. Astăzi abia mai trăiesc în Athos 60 de călugări români, şi aproape toţi sînt bătrîni, peste 70 de ani!

— Care sînt cele mai importante schituri şi chilii româneşti în care se nevoiesc călugării români?

— Cel dintîi este Schitul Prodromul. Aici se nevoiau pînă în 1925 peste 120 de călugări, unii foarte sporiţi în ascultare şi rugăciune. În prezent mai sînt la Prodromul doar 16 călugări, sub conducerea egumenului Protosinghel Ilarion Lupaşcu. Apoi, urmează chiliile cele mai mari, ca: Provata şi Catafighi, cu Schitul Lacu, situate aproape de vîrful Athonului. Înainte se nevoiau la Lacu pînă la 80 de călugări români, iar la cele două chilii, cîte 10—20 de români. În prezent mai sînt 7 călugări în toate.

În sihăstria Capsala se nevoiau iarăşi pînă la o sută de călugări români, în chilii izolate. Astăzi mai sînt doar cîţiva. La fel şi în sihăstriile de la capul Athosului, Cherasa, Capsocalivia, Catonache, Sfînta Ana etc. La Chiliile Sfîntul Gheorghe din Colciu, Schitul Iviru şi Vatopedu, sihăstreau zeci de sihaştri români. Acum mai avem patru călugări la Colciu; iar la chilia noastră, Sfîntul Ipatie, sîntem doar trei: eu, ierodiaconul Gherontie Cornăţan, şi monahul Ilarion Dincă. Dar nu numai noi românii ne-am împuţinat aşa de mult, ci din toate neamurile. Zeci de chilii au rămas pustii, părăsite de mulţi ani; altele s-au ruinat, iar la celelalte sînt cîte unul-doi. La fel şi schiturile din Athos, cele mai multe s-au ruinat şi pustiit. Mînăstirile mari, lavrele, în număr de 20, jumătate sînt de sine, jumătate cu viaţă de obşte. Cele de sine, deşi mai bogate, sînt mai ruinate

și au fiecare pînă la 20—25 de călugări. Cele de obște, de obicei, sînt mai sărace, dar mențin tradiția călugărească și viața duhovnicească mult mai bine. Au tineret, sînt bine întreținute, sînt mai ospitaliere și au pînă la 60 și chiar 80 de călugări și frați.

— Ce călugări români mai cuvioși s-au nevoit în Sfîntul Munte, de la sfîrșitul secolului XIX pînă astăzi?

— Deși n-am avut o mînăstire a noastră, în care să se laude Dumnezeu în grai românesc, totuși călugării români sînt considerați pe drept cuvînt dintre cei mai evlavioși, mai tăcuți, mai smeriți și iubitori de liniște și nevoință. Pentru aceea toți îi cinstesc și se folosesc de viața lor. Iată cîțiva dintre cei mai îmbunătățiți: ieroschimonahul Nifon Ionescu (†1901), ctitorul Schitului românesc Prodromul; schimonahul Nectarie Crețu (†1898), cel mai mare protopsalt atonit din secolul trecut, numit și „privighetoarea Athosului" sau „al doilea Cucuzel"; cuviosul Avxentie (sec. XIX), mare sihastru sub vîrful Athonului și monahul Vitalie (†1945). Iar dintre duhovnici amintesc pe ieromonahii Gherasim Sperchez, Ilie Vulpe, Antipa Dinescu, Macarie Untan, pe care i-am cunoscut bine și ne spovedeam la ei. Mai știu cîțiva călugări sporiți, pe care îi vizitam și le ceream cuvînt de folos, precum: Ignatie de la Schitul Iviru, Isaia și Teofilact de la Cherașa; Ghenadie de la Chilia Vigla — Prodromul; Visarion și Gherasim de la Sfîntul Ipatie; Ilarion de la Calimița; Arsenie Neluș de la Xeropotamu, și alții. Numele lor de familie, cei mai mulți nici nu voiau să-l amintească.

Au fost mulți și faptele lor minunate și frumoase, dar trebuie știut că părinții vechi își ascundeau numele, locul de nevoință și faptele bune. Dacă o faptă bună se descoperea de cineva, acea faptă se socotea pierdută. Părinții noștri dinainte obișnuiau a se defăima pe sine și ca de șarpe fugeau de slava deșartă, care fură tot rodul faptei bune. Apoi, starețul meu, Diomid Velasă, multă vreme nu ne dădea binecuvîntare să umblăm undeva sau să conversăm cu părinții, ca să ne deprindă cu tăcerea, cu ascultarea și cu rugăciunea inimii.

— Astăzi monahismul din Muntele Athos, ca și din toată lumea creștină, trece printr-o mare criză duhovnicească. Care sînt, după părerea prea cuviosiei voastre, cauzele slăbirii vieții spirituale în această unică cetate a monahismului ortodox?

— Sîntem călugări din veacul XX și odată cu schimbarea lumii în general s-au schimbat toate, au slăbit și mînăstirile, s-au împuținat și călugării, au slăbit și credința în Dumnezeu, dragostea, viața de rugăciune și rîvna pentru jertfă, căci călugăria este mai întîi o jertfă totală de sine. Astăzi sînt puțini eroi, puțini sfinți, pentru că au slăbit credința și jertfa. Apoi, trebuie să recunoaștem că și aici, în Athos, nu se pogoară nimeni din cer, ci toți vin din vălmășeala lumii și nu are cine să-i crească, să-i

formeze duhovnicește, ca să se ridice la măsura părinților noștri, pentru că nu mai sînt duhovnici iscusiți nicăieri. Pe călugării buni îi iau duhovnicii buni.

Cauzele cele mai importante ale slăbirii monahismului în Sfîntul Munte sînt acestea: iubirea de materie, adică de bani, de mîncare, de avere; uitarea datoriilor călugărești, adică părăsirea bisericii, a rugăciunii, a postului, a metaniilor și ascultării, care duce pe mulți la pierzare; apoi, depărtarea de frica lui Dumnezeu, adică slăbirea credinței, a rîvnei, a citirii cărților sfinte și cugetării la moarte.

— Sperați într-o înnoire a vieții monahale în Athos și peste tot? Cum s-ar putea realiza acest lucru atît de necesar?

— Monahismul ortodox și mai ales cel atonit a mai fost în decădere, dar niciodată ca acum. Slăbirea monahismului în trecut venea din motive de afară, precum războaie, ocupații străine, prigoane, erezii și altele. Acum însă, slăbirea monahismului vine dinăuntru, din pricina slăbirii credinței, a dragostei și rîvnei noastre, ceea ce este mult mai greu și cu anevoie de vindecat. În Athos ar fi fost cu putință să se mențină și să se înnoiască viața duhovnicească, dacă nu s-ar fi stricat legea și vechea rînduială a Sfîntului Munte. Înainte, Sfîntul Munte era autonom, se conducea singur din interior și nici un stat de pe Glob nu se putea atinge de el. Dar acum este condus de legile civile din afară, nu mai are independență, nici nu mai poate intra oricine aici. De aceea, încet-încet, puterile întunericului îl vor aduce la tăcere și la nimicire. Știu și la ce număr de viețuitori va ajunge în viitor Sfîntul Munte. În cele din urmă vor rămîne foarte puțini monahi, dar vor fi ca sarea în bucate!

Îndreptarea și reînnoirea monahismului începe însă tot din interior. Dacă monahii vor părăsi pricinile care i-au adus în această stare de decadență; dacă mînăstirile vor avea din nou duhovnici buni; dacă ne vom întoarce iarăși la cele duhovnicești, adică la biserică și rugăciune cît mai mult, la dragoste și ascultare, la sărăcie și viață cît mai curată și dacă vom părăsi grijile lumești, materia, traiul bun și voile noastre — atunci monahismul va fi din nou salvat, viața duhovnicească se va înnoi și noi vom fi iarăși ca niște făclii în sfeșnic pentru toată lumea!

— Ce faptă bună este mai necesară la înnoirea vieții monahale în lumea creștină?

— Zice Domnul nostru Iisus Hristos: „Întru aceasta va cunoaște lumea că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). De dragoste și de frica lui Dumnezeu este nevoie mai întîi, prin care oricine se îndepărtează de la rău.

— Între ce ani ați fost egumen la Mînăstirea Zografu, ctitoria lui Ștefan cel Mare din Sfîntul Munte?

— La 8 februarie 1965, conducerea Sfîntului Munte m-a numit stareț și Arhimandrit al Mînăstirii Zografu, prin episcopul Natanail Lavriotul, în prezența a opt antiprosopi (delegați stareți) de la Sfînta Chinotită din Careea. Atunci am găsit la Zografu numai cîțiva călugări bătrîni și nici nu avea cine să slujească la biserică. Eu am organizat mai întîi rînduiala bisericii. Apoi, am înmulțit numărul călugărilor, am reparat o bună parte din chilii și am înnoit arhondaricul, care era în paragină. La Zografu am condus mînăstirea aproape zece ani. Eu sînt primul călugăr român care a fost stareț la una din cele 20 de mînăstiri împărătești din Athos.

— Întrucît sînteți un duhovnic căutat în Sfîntul Munte, aveți fii duhovnicești numai români sau și de alte neamuri?

— Am fost 15 ani duhovnic la Mînăstirea Çostamonitul, la greci, români, bulgari, macedoneni și albanezi. Am spovedit și mireni care ajungeau pînă la Chilia Sfîntul Ipatie, sau cînd mergeam pe drumuri și era nevoie. În prezent spovedesc o bună parte din călugării români și greci care locuiesc mai aproape de noi.

— Ce părere aveți despre Schitul nostru Prodromul? Sînt speranțe să fie înnoit, atît duhovnicește cît și material?

— Schitul Prodromul are nevoie mai întîi de unitate duhovnicească, cu simplitate și dragoste în obște. Apoi să țină bună legătură cu Sfînta Lavră de care depinde și să nu facă monahii între ei regionalism, care-i mai rău decît eresul.

— Care sînt cei mai buni duhovnici români atoniți în prezent?

— Dintre cei vechi au rămas părintele Dionisie Ignat, de la Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu, părintele Iulian Lazăr și părintele Serapion Zaharia din Prodromul, toți trei moldoveni, la care mai trebuie adăugați Protosinghelii Petroniu Tănase și Chiril Șaramet, de asemenea prodromiți, veniți din Moldova. Iar dintre cei răposați, pot aminti pe Ghenadie de la Vigla, Arsenie Neluș de la Xeropotamu — Chilia Adormirea Maicii Domnului, ieroschimonahul Ștefan de la Xeropotamu, din aceeași chilie românească, care a avut o viață sfîntă. Apoi, Cozma Lupașcu și Calinic Pleșea, din Schitul Vatopedului, de loc din Basarabia; Ilarion și Ioanichie, toți duhovnici de frunte în Muntele Athos.

— Întrucît ați fost de mai multe ori în ultimii ani prin țară, ce părere aveți, părinte Dometie, despre mînăstirile și monahismul românesc din zilele noastre?

— Dacă se vor pleca sub ascultare cu smerenie și vor avea îndemnuri duhovnicești de la duhovnici și bărbați încercați, pot să aducă roadă multă, prin temere de Dumnezeu.

— Ce părere aveți despre poporul nostru românesc și despre viața religioasă din țară?

— O, popor binecredincios! Nu știu ce să admir întru tine! Iubirea de Dumnezeu? Rîvna pentru Biserică? Îndurarea, dărnicia, evlavia, sau iubirea de străini? Că cu acestea am îmblînzit hoardele năvălitoare ale popoarelor păgîne care rîvneau la bunurile țării noastre. De aceea, cred că nu există sub soare alt popor mai milostiv și răbdător decît poporul român!

— Ce datorii au astăzi călugării și mînăstirile noastre? Cum ar putea ele mai bine să ajute lumea, pe oameni și să mărturisească pe Hristos?

— Să se caute cu scumpătate și evlavie trecutul luminos al înaintașilor noștri, Viețile Sfinților și cuvintele de învățătură ale Părinților noștri, vetrele mînăstirilor și schiturilor noastre și este de ajuns. Nu avem decît o singură cale de urmat. Să mergem pe urmele lui Hristos. Să trăim Evanghelia lui Hristos, să mîngîiem poporul lui Dumnezeu și să fim tuturor făclie aprinsă în sfeșnic. Altfel, nu ne putem mîntui nici pe noi, nici pe alții. „Prin tine, mîntuirea, Israile, și prin tine, pieirea!".

— La vîrsta patriarhală pe care o aveți, de aproape 80 de ani, ce sfat duhovnicesc dați fiilor sufletești ai prea cuviosiei voastre?

— Le amintesc cîntarea ce se cîntă în biserică: „Iubiți pe Dumnezeu și va fi viu sufletul vostru. Nimic să nu cinstiți mai mult decît dragostea Lui . . . ". Și apoi, sînt alții mai sporiți și mai înțelepți decît mine și Domnul ne spune: „Nu fiți dascăli mulți, că unul este Dascălul vostru, Hristos!".

— Ce fapte bune ne sînt mai necesare pentru dobîndirea mîntuirii noastre?

— Împlinirea poruncilor dumnezeiești, mărturisirea curată a tuturor păcatelor sub epitrahilul duhovnicului, fără nici un gînd ascuns în inimă în împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului, cu lacrimi umile, care sigilează rugăciunea primită la cer.

— Ce binecuvîntare și cuvînt duhovnicesc de învățătură lăsați călugărilor, preoților și tuturor celor ce vă cunosc și vă prețuiesc din țara noastră?

— „Miluiește-ne pre noi, Stăpîne, Dumnezeul tuturor, și cercetează-ne! Ridică mîna Ta peste neamurile străine, ca să vadă puterea Ta" (Is. Sirah 36, 3). Binecuvintează, Doamne, Țara Românească ziditoare cam peste tot de biserici și ctitorii mînăstirești, cu veșmîntul arhieriei și preoției prin bunătatea și măreția Ta, pe călugări îmbracă-i în hlamida smereniei, prin care vor trece toate cursele vrăjmașului cele rele, iar pe binecredincioșii creștini îmbracă-i în bucuria mîntuirii! „Și de vor fi păcatele voastre ca cîrmîzul (roșeala), ca zăpada le voi albi; și de vor fi ca păcura, ca lîna albă le voi face . . . Și de veți vrea și mă veți asculta, bunătățile pămîntului veți mînca" (Isaia 1, 18—19).

Și acum, iubite părinte Ioanichie, de binevoiți, primiți de la mine aceste smerite cuvinte ca pe niște smaralde și rubinuri, iar pe ale mele răutăți, binevoiți a le considera ca pe unele bunătăți, că numai așa ne putem mîntui noi toți. Amin.

Iertați-mă pe mine smeritul Dometie, truditul și mult apropiatul de ceasul morții!

PROTOSINGHELUL PETRONIU TĂNASE

Schitul românesc Prodromul-Athos

(n. 1915)

Nu este deloc ușor să vorbești despre cineva care iubește tăcerea și liniștea, care refuză dialogul de teamă să nu i se jefuiască comoara cea ascunsă a inimii, adică pacea duhului, cîștigată cu atîta osteneală și stăruință.

Protosinghelul Petroniu Tănase, născut în comuna Fărcașa-Neamț, este un călugăr al ordinei, al tăcerii și smereniei. Mai mult ca alții, Cuviosia Sa lucrează întru răbdare, adună și păzește. Călugărit și format duhovnicește în obștea Mînăstirii Neamț, cea mai mare școală a vieții spirituale românești, cu o lungă experiență de trăire monahală adunată de la cei mai iscusiți duhovnici și stareți contemporani, părintele Petroniu este cunoscut în țara noastră ca un profund teolog, protopsalt și dascăl de suflete. Dintre toate, cel mai mult iubește biserica cu slujbele și cîntările ei înălțătoare de suflet, de la care nu lipsește niciodată. Apoi iubește cărțile, îndeosebi scrierile Sfinților Părinți, din care zilnic citește, se hrănește și împărtășește și altora în chip discret cîte un cuvînt de zidire duhovnicească. Cărțile rămîn marii prieteni și sfetnici ai părintelui Petroniu. Ziua, seara sau la miezul nopții, după orele de rugăciune și slujbă, Sfinția Sa deschide nerăbdător Sfînta Scriptură, Patericul, Filocaliile sau Viețile Sfinților, cărțile sale preferate, și din toate adună hrană pentru suflet.

A treia sa mare iubire o formează florile. Florile cîmpului, florile copacilor înfloriți, florile gingașe semănate de mîinile îndemînatice ale Sfinției Sale în ograda mînăstirii, în jurul bisericii, sub streașina chiliilor. Părintele Petroniu iubește nespus de mult florile, mai ales anumite flori, potrivite cu sufletul său meditativ, singuratec, care odihnesc privirea și îndeamnă la cugetare.

După Mînăstirea Neamț, părintele Petroniu s-a mai nevoit în mînăstirile Cernica, Slatina, Curtea de Argeș și, în ultimii zece ani, la Sihăstria. Aici am viețuit împreună, am slujit, am lăudat pe Dumnezeu, ne-am

împărtășit sufletele din aceleași cărți, ne-am îmbărbătat duhovnicește unii pe alții și ne-am bucurat în nădejdea mîntuirii.

Dorul tainic al desăvîrșirii și împlinirii sale sufletești îl îndeamnă pe Protosinghelul Petroniu Tănase să plece în Muntele Athos, la Schitul românesc Prodromul. De acolo, de sub vîrful Atonului, ne trimite dragostea sa și această frumoasă meditație la rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul „Doamne și Stăpînul vieții mele", pe care o redăm în paginile ce urmează.

Doamne și Stăpînul vieții mele

Rugăciunea pocăinței

Legată de vremea Postului Mare, rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul este o rugăciune scurtă, dar plină de putere și bogăție duhovnicească, cum numai marele părinte Efrem Sirul, „alăuta Duhului Sfînt", putea să o alcătuiască.

Tipicul prevede să fie rostită avînd ochii trupești și mîinile ridicate în sus, cu ochii minții înălțați către Dumnezeu, cu umilință, cu lacrimi și cu frică de Dumnezeu, însoțită de metanii și închinăciuni, după rînduiala cunoscută. Rostită astfel, cu înțelegere și simțire, ea preface și înnoiește întreaga viață sufletească. Stăruind asupra cuprinsului ei, vom descoperi o întreagă teologie a pocăinței, încît cu dreptate această rugăciune este numită „Rugăciunea pocăinței".

Rugăciunea se rostește la toate cele șapte laude: Vecernie, Pavecerniță, Miezonoptică, Utrenie, Ceasuri și Obedniță; în total, de nouă ori în curgerea unei zile și de opt ori cînd se săvîrșește Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, întrucît rămîne partea de vecernie la care se rostește de obicei rugăciunea. Numerele opt și nouă, de cîte ori se zice rugăciunea, ne duc cu mintea la cele nouă cete îngerești și la veacul viitor, simbolizat prin numărul opt, vrînd parcă să ne spună că numai pocăința ne poate învrednici de viața fericită a vieții veșnice și de traiul împreună cu îngerii.

Rugăciunea are trei părți bine deosebite. În prima parte, ne rugăm lui Dumnezeu: „Doamne și Stăpînul vieții mele! Duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînie și al grăirii în deșert nu mi-l da mie". În partea a doua: „Iar duhul curăției, al gîndului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, slugii Tale". Și încheiem: „Așa, Doamne, dăruiește-mi să-mi văd păcatele mele și să nu osîndesc pe fratele meu, că binecuvîntat ești, în vecii vecilor. Amin". Deci pe de o parte ne rugăm să ne ferească Dumnezeu de patru duhuri rele, de patru patimi, iar pe de alta, cerem să ne dăruiască patru duhuri bune, patru virtuți.

Observăm că Sfîntul Efrem, înșirînd cele două feluri de patimi și de virtuți, le numește pe toate deopotrivă duhuri: duhul trîndăviei, duhul curăției... Cum să înțelegem oare aici cuvîntul „duh"?

În privința duhurilor rele, lucrul este simplu. Izvorul a toată răutatea este duhul răutății, care „umblă ca un leu, căutînd pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8) și lupta noastră trebuie să o ducem împotriva „duhurilor răutății din văzduh" (Efes. 6, 12). Patimile care înrobesc pe om nu sînt altceva decît semnul înfrîngerii omului în lupta sa cu aceste puteri vrăjmașe. De aceea, Sfinții Părinți obișnuiesc să numească „duh" nu numai pe „duhul răutății", pe diavolul, ci și lucrarea lui, zicînd deopotrivă: „duhul trîndăviei", sau „dracul trîndăviei" și „duhul lăcomiei", sau „dracul lăcomiei" etc. Acest fel de a vorbi al Părinților este mai cuprinzător și ne ajută să înțelegem mai deplin cum stau lucrurile. O patimă este mai mult decît o îmbolnăvire a sufletului, este căderea în robia unei puteri vrăjmașe, care ne stăpînește cu silnicie, ne luptă neîntrerupt, urmărindu-ne moartea veșnică. În dosul fiecărei patimi se ascunde puterea vrăjmașă a diavolului.

Dar de ce, în prima parte a rugăciunii, rugăm pe Dumnezeu să nu ne dea cele patru duhuri rele? Oare Dumnezeu ne dă trîndăvia, mînia, patimile? Firește că nu! Uneltirile drăcești sînt pline de viclenie și puterea lui nespus de mare și nimeni n-ar putea scăpa de ele dacă Dumnezeu nu le-ar îngrădi, neîngăduindu-i să războiască pe om mai presus de puterile sale. De aceea, cînd zicem: „duhul trîndăviei, al grijii de multe... nu mi-l da mie", ne rugăm lui Dumnezeu să nu ne lase să cădem în robia patimii trîndăviei, să nu lase pe dracul trîndăviei să ne stăpînească.

Dacă prin duhurile patimilor înțelegem pe draci, atunci prin duhurile virtuților: al curăției, al smereniei, trebuie să înțelegem pe duhurile cele bune, pe îngeri? Este adevărat că și îngerii necontenit ne ajută la săvîrșirea binelui, dacă nu-i îndepărtăm cu păcatele, precum auzim la utrenia din Lunea brînzei: „Îngerii, păzitorii vieții noastre stau mai aproape de cei ce se curăță cu postul". Totuși, Sfinții Părinți, cînd este vorba de virtuți, nu vorbesc niciodată ca în cazul patimilor: nu zic adică „îngerul curăției", „îngerul smereniei" etc., cum zic dincolo: „dracul lăcomiei", „dracul mîndriei". Deci, cele patru duhuri bune nu sînt îngeri, ci altceva.

Știm că la Sfîntul Botez, omul se leapădă de satana și se îmbracă cu Hristos; se face locaș al Duhului Sfînt și primește putere să se facă fiu al lui Dumnezeu (Ioan 1, 12). Are întru sine semințele tuturor virtuților, „darurile Botezului", ale Mirungerii, și omului nu-i mai rămîne decît să dea lucrarea cea din afară, prin împlinirea poruncilor, ca să crească omul cel nou, născut din Sfîntul Botez. De aceea, Sfinții Părinți zic că viața duhovnicească este o desfășurare a acestor puteri, o „actualizare a daru-

rilor Botezului și Mirungerii". Virtuțile deci, fiind lucrarea Sfîntului Duh din om, sînt numite și ele „duhuri", ca și izvorul din care curg. Așa numește și proorocul Isaia darurile Sfîntului Duh zicînd: „duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului . . ." (Isaia 11, 2, 3). Deci, cele patru duhuri bune: duhul curăției, al smereniei și celelalte nu sînt îngeri, ci daruri ale Sfîntului Duh și ne rugăm lui Dumnezeu ca ele să nu rămînă nelucrătoare în noi.

O simplă privire asupra celor două șiruri de „duhuri" ne ajută să înțelegem un lucru foarte însemnat pentru viața duhovnicească: duhurile răutății se află în afară de noi, deci și răul este în afară. Duhurile virtuților, darurile Sfîntului Duh, izvorul binelui se află înăuntrul nostru. Spre rău ne îndeamnă niște puteri străine de noi; spre bine avem puteri proprii, puterea dumnezeiască din noi. Deci, este mai ușor a face binele decît răul. De aici și marea răspundere pe care o are omul înaintea lui Dumnezeu și osînda grea pentru săvîrșirea răului.

Cu rost a pus Sfîntul Efrem, mai întîi duhurile răutății și în al doilea rînd duhurile virtuților; pentru că nu putem lucra virtutea, dacă nu ne-am cărțit mai întîi de patimi.

Vorbind despre patimi, Sfinții Părinți ca: Efrem Sirul, Ioan Scărarul, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin și mulți alții, arată că numărul lor este foarte mare; că în fruntea lor stă iubirea de sine; că neștiința, uitarea și nepăsarea sînt proptelele tuturor patimilor; că din acestea curg cele șapte patimi capitale din care se resfiră apele mocirloase și otrăvite ale tuturor celorlalte patimi. Este firesc deci să ne întrebăm de ce, din această mare mulțime, Sfîntul Efrem a ales numai patru patimi și de ce anume pe acestea, mai ales că ele nu se află printre cele mai vătămătoare. Răspunsul la această nedumerire îl vom avea după ce ne vom opri în scurt la fiecare din cele patru duhuri ale răutății.

Duhul trîndăviei. Făcut după chipul lui Dumnezeu și menit să ajungă asemenea lui Dumnezeu, omul este rînduit pentru lucrare de la început, cînd a fost pus în Eden, ca „să-l lucreze și să-l păzească" (Facere 2, 15). După izgonirea din rai, lucrarea omului este îndreptată, îndeosebi, spre agonisirea celor trebuitoare vieții: hrană, îmbrăcăminte, locuință. Fără de acestea nu poate trăi; de nevoie trebuie să lucreze că nu poate trăi în lenevire. Deci, nu de această trîndăvie se roagă Sfîntul Efrem să fie izbăvit, ci de trîndăvia mult mai vătămătoare a nelucrării poruncilor lui Dumnezeu; lucrarea acestora, precum am mai spus, fiind condiția creșterii omului celui nou născut din Sfîntul Botez, al dobîndirii asemănării cu Dumnezeu. Prin pilda talanților, Mîntuitorul ne învață că puterile Sfîntului Duh, care sălășluiesc în om sînt foarte mari (un talant cîntărește peste 40 de kg) și pot duce pe om la cea mai înaltă desăvîrșire; și dacă nu

toți ajung la aceeași măsură sau nu ajung deloc, se datorează trîndăviei omului. Aceasta este direct potrivnică dezvoltării omului duhovnicesc, este refuzul propriei sale creșteri, închircirea în nedesăvîrșire. Lumea întotdeauna a osîndit pe leneș. Solomon îl trimite să ia pildă de la harnica furnică (Pilde 6, 6), iar Apostolul poruncește că „cine nu muncește, nici să nu mănînce" (2 Tes. 3, 10). De aceea, și Sfîntul Efrem pune trîndăvia în fruntea celor patru duhuri pătimașe, ca una care este piedică a toată fapta bună și potrivnică celei mai înalte chemări a omului.

Duhul grijii de multe, spun Sfinții Părinți, este însemnul împătimirii de cele materiale, cleiul care ne ține lipiți de cele pămîntești. El este strîns legat și urmează duhului trîndăviei. Într-adevăr, negrijindu-se de lucrarea duhovnicească, omul își caută o mincinoasă împlinire, răspîndindu-se în cele dinafară, în grija de multe, în grija de cele viitoare, cum să-și agonisească cele plăcute și cum să scape de cele dureroase — căutarea plăcerii și fuga de durere fiind, după Sfîntul Maxim Mărturisitorul, grija permanentă a omului împătimit. Pe bogatul din Evanghelie, căruia îi rodise țarina și se grijea cum să-și asigure roadele pentru mulți ani, Mîntuitorul îl numește „nebun" (Luca 12, 20). „Luați aminte, ne îndeamnă Domnul, să nu se îngreuieze inimile voastre cu . . . grijile lumii" (Luca 21, 54).

Răspîndindu-ne în cele din afară, grija de multe este potrivnică vieții duhovnicești și ne îndepărtează de Dumnezeu. Dumnezeu este unime desăvîrșită și omul nu se poate întîlni cu El decît dacă își reface unitatea sa sufletească, prin întoarcerea în sine, adică prin pocăință și prin intrarea în cămara cea mai dinăuntru, adică prin rugăciune; căci împărăția cerurilor este înăuntrul nostru (Luca 17, 21). Dimpotrivă, răspîndirea în grija de multe ne întîlnește cu diavolul, care este fărîmițare, mulțime, „legheon".

Părinții duhovnicești necontenit ne îndeamnă să ne agonisim „fărădegrija de toate", singura grijă îndreptățită să ne stăpînească fiind grija de răspunsul la înfricoșata judecată, grija de mîntuire. Dacă trîndăvia face nelucrător harul din om, grija de multe face pe om netrebnic acestei lucrări, punîndu-l pe calea potrivnică mîntuirii.

Duhul iubirii de sine, al iubirii de stăpînire, este altceva decît stăpînirea cea rînduită de Dumnezeu, față de care tot omul trebuie să se supună (Rom. 13, 1). Este un duh al răutății, o înțelegere strîmbă a purtării omului față de aproapele, un abuz asupra lui, folosindu-l ca unealtă și mijloc de profit personal. Mîntuitorul Iisus Hristos arată că acest duh este al păgînilor și cu totul străin de duhul Evangheliei, învățînd astfel pe ucenicii săi: „Cine dintre voi vrea să fie mare, să fie slujitorul vostru; și cine dintre voi vrea să fie întîi, să vă fie slugă. Precum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți" (Matei 20, 25). Ceea ce a și arătat cu fapta, spălînd picioarele

ucenicilor și dîndu-și viața pentru mîntuirea noastră. De unde înțelegem că adevărata stăpînire nu este profitoare, ci slujitoare; slujire a aproapelui cu dragoste, pînă la dăruirea vieții pentru mîntuirea lui. Omul are o mare valoare, este „chipul lui Dumnezeu" și valorează cît Însuși „chipul" pe care îl poartă; este răscumpărat cu scump sîngele Mîntuitorului Hristos și valorează cît prețul acestui sînge. De aceea, slujirea omului este o mare cinste, pentru că este slujirea lui Dumnezeu Însuși. „Ceea ce ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei mai mici, Mie Mi-ați făcut", va zice Domnul la înfricoșata judecată (Matei 25, 40). Slujirea aproapelui este o poruncă evanghelică, faptă de mare cinste, desăvîrșită cale de mîntuire. Duhul de stăpînire, care înjosește pe om și-l coboară în rîndul lucrurilor, ne lipsește dintr-o dată de toate aceste trei. El este strîns legat de duhul grijii de multe. Într-adevăr, cînd toată grija omului este îndreptată spre cele materiale, este firesc ca și omul să fie transformat în unealtă sau bun material, care nu valorează mai mult decît profitul pe care-l aduce.

Grăirea în deșert, zice Sfîntul Ioan Scărarul, este scaunul slavei deșarte, semn al nepriceperii, urmarea îmbuibării și necurăției, pierderea umilinței și întunecarea rugăciunii (Cuv. 11). Este o irosire a celui mai de cinste dar pe care l-a dat Dumnezeu omului, darul cuvîntului, și prefacerea lui în prilej de păcătuire și pierzare. Cuvîntul omenesc are o mare și tainică putere, aduce cu el ceva din ființa celui pe care îl rostește. Dacă cuvîntul lui Dumnezeu este Dumnezeu însuși, și cuvîntul omului este omul însuși. „Dacă vrei să știi ce este în inima omului, zic Sfinții Părinți, ia aminte la cele ce spun buzele lui". Vorbăria și pălăvrăgeala arată un lăuntru stricat, care duce la stricarea altora; lipsește cuvîntul de tainica lui putere, îl face cuvînt fără de preț. De aceea Mîntuitorul ne spune că: „pentru tot cuvîntul deșert pe care îl vor grăi oamenii, vor da seama în ziua judecății" (Matei 12, 36). Sfinții Părinți, temîndu-se de marea răspundere a cuvîntului, au iubit și lăudat tăcerea mai mult decît vorbirea. „Pentru că am vorbit, zice Cuviosul Arsenie, adesea m-am căit; iar pentru că am tăcut, niciodată". Cuviosul Agaton trei ani a purtat o piatră în gură pentru a deprinde tăcerea, iar Sfîntul Isaac Sirul zice că „tăcerea este graiul veacului viitor". Chiar și vorbirea despre cele duhovnicești este păgubitoare, cînd este prea multă. Spune și înțelepciunea poporului: „vorba este de argint, iar tăcerea de aur".

Dacă luăm acum aminte la cele patru duhuri ale răutății, observăm două lucruri de mare însemnătate.

În primul rînd, vedem că ele se leagă unele de altele, formează un fel de povîrniș pe care alunecă omul stăpînit de ele. Din trîndăvie și din negrija de mîntuire, omul dă în mincinoasa lucrare a răspîndirii în grija de multe; din aceasta dă în duhul de stăpînire, nesocotind pe aproapele,

și coborînd în rîndul lucrurilor; iar de aici ajunge și la nesocotirea sa proprie prin degradarea cuvîntului, în grăirea în deșert.

Dar legătura dintre cele patru duhuri rele este și mai organică, precum vom vedea îndată.

Sfinții Părinți ne arată că o condiție de bază pentru sporirea duhovnicească este să ne păzim conștiința neprihănită din patru părți. Față de Dumnezeu, silindu-ne necontenit la împlinirea poruncilor Lui; față de aproapele, ferindu-ne de tot lucrul potrivnic dragostei de aproapele; față de sine, folosind bine darurile primite de la Dumnezeu, și față de lucruri, folosindu-le potrivit cu rostul pentru care au fost create, adică numai pentru trebuință și cu înfrînare.

Or, dacă luăm bine seama, cele patru patimi ne vatămă conștiința din toate aceste patru părți. Trîndăvia ne vatămă conștiința față de Dumnezeu, ca una care se împotrivește lucrării harului din noi; grija de multe vatămă conștiința față de lucruri, pe care le întrebuințăm spre pierzarea și nu spre mîntuirea noastră; iubirea de stăpînire, care nesocotește pe om, vatămă conștiința față de aproapele, iar grăirea în deșert vatămă conștiința față de sine, prin irosirea marelui dar dumnezeiesc al cuvîntului. Astfel, cele patru patimi arată o stare de îmbolnăvire generală a sufletului, o strîmbare a purtării omului față de tot ceea ce-l înconjoară; față de Dumnezeu, față de lucruri și față de sine. Omul nepăsător de mîntuire, răspîndit în grija de multe, asupritor de aproapele și slobod la limbă, este chipul acestei îmbolnăviri sufletești, chipul omului robit de păcat. Deși mîntuirea este un lucru personal al fiecăruia, totuși omul nu și-o lucrează de unul singur, ci în strînsă legătură cu Dumnezeu și restul făpturii: aproapele și lucrurile. Mîntuirea sau pierzarea sa depinde de felul purtării sale față de ceilalți. Cele patru duhuri rele, strîmbînd purtarea omului față de lumea din afară de el, îi taie orice putință de mîntuire. Nu-i greu de înțeles pentru ce Sfîntul Efrem s-a oprit numai la aceste patru duhuri.

Dimpotrivă, care sînt trăsăturile sufletului sănătos, o vedem în partea a doua a rugăciunii Sfîntului Efrem, în care cerem de la Dumnezeu să ne dăruiască duhul curăției, al gîndului smerit, al răbdării și al dragostei, asupra cărora ne oprim acum.

Duhul curăției nu trebuie luat ca simplă curăție trupească de păcatele desfrînării. Curăția este prima treaptă a nepătimirii, starea sufletului curățit de patimi, gata pentru lucrarea virtuților. „Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin?" ziceau evreii în robia babilonică, pe care tîlcuind-o Părinții, ne învață că nu putem aduce nici un rod de faptă bună cîtă vreme ne aflăm în robia patimilor. De aceea și pune Sfîntul

Efrem curăția în fruntea tuturor celorlalte virtuți, ca una ce stă la începutul vieții virtuoase.

Duhul gîndului smerit este prima sămînță răsărită pe ogorul curăției. Este o așezare în starea firească a existenței noastre pămîntești în fața lui Dumnezeu. Pe de o parte, făpturi slabe și neputincioase, „ca iarba și ca floarea ierbii" (Ps. 102); „statul meu ca o nimica înaintea Ta", zice David (Ps. 38); pe de altă parte, pe toate — și însăși existența noastră — avîndu-le primite în dar de la Dumnezeu. „Ce ai, să nu fi primit"? ne întreabă Apostolul (1 Cor. 4, 7), pentru a încheia: „Cu harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt" (1 Cor. 15, 10). De aceea, Sfinții Părinți ziceau că smerenia este a se socoti omul pe sine mai prejos decît toți oamenii și chiar decît cele necuvîntătoare, și a pune pe seama lui Dumnezeu toate taptele sale cele bune.

Duhul răbdării este a doua sămînță care crește pe ogorul curăției. Căci dacă omul se smerește și-și recunoaște păcatele, își dă seama că este vrednic de nenumărate pedepse din partea lui Dumnezeu. Și nu numai de pedepse pămîntești, ci și de muncile veșnice, ca o slugă leneșă care nesocotește poruncile Domnului său și rabdă cu bucurie toate necazurile, suferințele și încercările, fiind încredințat de cuvîntul Domnului că „în lume necazuri veți avea" (Ioan 16, 33) și că „cu multe scîrbe trebuie să intrăm întru împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 1, 22); și numai „cine va răbda pînă în sfîrșit acela se va mîntui" (Matei 24, 13). Sfinții Părinți, îndemnîndu-ne cu cuvîntul apostolesc că „pătimirile de acum nu sînt vrednice de slava pe care a gătit-o Domnul celor ce-l iubesc pe Dînsul", ne îmbărbătează cu făgăduința că „puțină este osteneala și veșnică odihna" (Cuv. Moise). Răbdarea curățâ, preface și înnoiește sufletul, precum zice un părinte din Pateric: „ceara de nu se va înfierbînta în foc ca să se înmoaie, nu se va putea întipări pecetea ce se pune pe ea, tot așa și omul. De nu va fi muiat de fierbințeala focului scîrbelor, a ostenelilor, a boalelor, a suferințelor și a ispitelor, nu se poate întipări într-însul pecetea Sfîntului Duh" (Pentru răbdare, cuv. 7).

Duhul dragostei este desăvîrșirea și încununarea tuturor celorlalte. Cine s-a împodobit cu curăția, cu smerenia și cu răbdarea, acela este iubitor de Dumnezeu și de aproapele; a ajuns la dragostea care este plinătatea tuturor virtuților, care nu cade niciodată, care este izvor a tot binele. Căci în cine sălășluiește dragostea, Însuși Dumnezeu petrece, Care este dragoste (1 Ioan 4, 8). De aceea Sfîntul Efrem o așază în urma celorlalte, precum și Sfîntul Ioan Scărarul, pe cea din urmă treaptă a scării raiului, ca una care este mai mare decît toate virtuțile, care le cuprinde pe toate și va dura și în veacul ce va să vie.

Dacă cele patru patimi formau un povîrniș de la trîndăvie tot mai jos, apoi cele patru virtuți sînt trepte suitoare de la curăție pînă la Dumnezeu. Totodată, ele sînt potrivnice celor patru duhuri rele și ne arată cum ne putem tămădui sufletul îmbolnăvit de ele. Curăția vindecă sufletul îmbolnăvit de grăirea în deșert, smerenia însănătoșește legăturile cu aproapele, răbdarea ne scapă de împătimirea față de lucruri, iar dragostea vindecă nepăsarea de mîntuire, prin recunoștință și iubirea față de Dumnezeu. Pentru că la cel curat toate sînt curate, deci și limba; cel smerit socoate pe aproapele mai bun decît pe sine; cel răbdător nu-și pune nădejdea în lucruri, iar iubitorul de Dumnezeu să străduiește necontenit să împlinească poruncile Lui.

Astfel, omul stăpîn pe limbă, smerit, răbdător și iubitor de Dumnezeu ne înfățișează icoana curățită de patimi a omului duhovnicesc. Dacă privim rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul cu lumina învățăturii duhovnicești a Sfîntului Maxim Mărturisitorul, vom găsi un temei psihologic sufletesc și mai adînc al ei.

Păcatul îmbolnăvește pofta și iuțimea, cele două puteri sufletești ale omului, scoțîndu-le din ascultarea față de minte și punîndu-le în slujba simțurilor. Pofta de dor aprins către Dumnezeu devine poftă de trup, de lucruri și de slavă deșartă; iar iuțimea, din tonic întăritor al poftei, devine mînie, furie împotriva aproapelui.

Cele patru patimi din rugăciunea Sfîntului Efrem arată tocmai această îmbolnăvire a poftei și iuțimii și cădere a lor în slujba simțurilor. Grija de multe este semnul împătimirii de lucruri, iubirea de stăpînire arată boala mîndriei, grăirea în deșert este semnul necurăției, iar trîndăvia, nepăsarea, este propteaua care le sprijină pe celelalte. Însănătoșirea stă în procesul invers; adică scoaterea mîniei și poftei din simțire și punerea lor în slujba minții. Curăția vindecă pofta de trup, smerenia scapă de mîndrie, răbdarea izgonește iubirea de avuții, iar dragostea întoarce iuțimea la starea ei firească.

Încă o dată înțelegem cît de adîncă și de temeinică este învățătura duhovnicească a Sfîntului Efrem, arătată prin alegerea celor două șiruri de „duhuri" din rugăciunea sa. Ele ne pun în față două icoane; aceea a omului stricat de patimi și a omului înnoit prin virtute; starea păcătoasă în care ne aflăm noi și de care ne rugăm lui Dumnezeu să ne scape și starea duhovnicească spre care tindem, rugînd pe Dumnezeu să ne-o dăruiască.

Partea a treia a rugăciunii Sfîntului Efrem: „Așa, Doamne, dăruiește-mi să-mi văd greșalele mele și să nu osîndesc pe fratele meu . . . ", este o recapitulare într-o formă mai concisă a celor cerute în partea a doua.

Într-adevăr vederea păcatelor proprii este un semn al smereniei; căci cel smerit nu se îngrijește decît de păcatele sale, și cine se îngrijește

de mîntuire are destul de lucru pe ogorul sufletului său. „E o nebunie, zic Părinții, să-și lase cineva mortul său și să meargă să-l plîngă pe al altuia". Tot așa, neosîndirea aproapelui este un semn al dragostei, care „îndelung rabdă și este binevoitoare, nu se poartă cu necuviință și nu gîndește răul" (1 Cor. 13). Pentru că niciodată nu putem cunoaște adevăratele pricini ale greșelilor altuia: slăbiciunea trupească, războiul diavolului, îngăduința lui Dumnezeu, și nici nu știm pocăința celui ce greșește. Sfinții Părinți ne îndeamnă să ne ferim de osîndirea altuia și să lăsăm toată judecata în seama lui Dumnezeu, Care cunoaște cele ascunse.

Cele două mari virtuți se întregesc și se împlinesc reciproc, de aceea Sfîntul Ioan Scărarul le numește o sfințită doime. „Sfințită doime, zice el, este dragostea și smerenia; cea dintîi înalță, iar cea de pe urmă pe cei înălțați îi sprijinește și nu-i lasă să cadă" (Cuv. 25, 37). Spre a arăta că această „sfințită doime" este nedespărțită, Părinții duhovnicești le-au unit într-o singură denumire: „smerenia dragostei", care este o laudă și o podoabă a vieții duhovnicești, ca una care este plinătatea vieții desăvîrșite. Căci prin dragoste și smerenie, omul a ajuns la asemănarea cu Însuși Hristos, Care ne-a iubit cu o dragoste peste măsură și S-a smerit pentru noi pînă la moarte.

După rostirea rugăciunii cu cele trei metanii, cîte una după fiecare parte, se fac 12 închinăciuni, pînă la pămînt, la fiecare rugăciune zicînd în taină unul din următoarele patru stihuri, care se repetă de trei ori:

1. Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosul!
2. Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul!
3. Cel ce m-ai zidit, Dumnezeule, mîntuiește-mă!
4. Fără de număr am greșit, Doamne, iartă-mă!

Primul stih nu este altceva decît rugăciunea vameșului care, „stînd departe . . ., își bătea pieptul zicînd: Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosul!" (Luca 18, 13). Este o rugăciune plină de căință care a înălțat pe vameșul cel smerit mai mult decît pe fariseul cel mîndru. L-a înălțat pentru că și-a recunoscut păcatele, smerindu-se și neîndrăznind să ceară de la Dumnezeu milă; iar cel ce se smerește, după cuvîntul Domnului, se va înălța (Luca 18, 14).

În stihul al doilea cunoaștem rugăciunea leprosului, care „văzînd pe Iisus, a căzut cu fața la pămînt și s-a rugat zicînd: Doamne, dacă vrei, poți să mă curățești" (Luca 5, 12). Păcatul nu este numai o călcare de poruncă, ci și o necurăție, pentru că diavolul, începătorul și unealta păcatului, este numit „necuratul", o lepră care cuprinde în întregime pe om. La cine să alerge omul, dacă nu la Doctorul și Tămăduitorul a toată neputința: „Doamne, numai tu poți să mă curățești, dacă voiești, pe mine păcătosul!" Iar Domnul răspunde: „Da, voiesc, curățește-te!" (Luca 5, 13).

Stihul al treilea ne aduce aminte de rugăciunea psalmistului: „mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit . . . al Tău sînt eu, mîntuiește-mă" (Ps. 118). „E adevărat, recunosc că sînt păcătos, căzut, cuprins de lepra păcatului, însă nu întind mîinile la Dumnezeu străin, nu uit că sînt făptura lui Dumnezeu și alerg la Cel ce m-a zidit și Cel ce mă mîntuiește: Tu ești Dumnezeul nostru și noi sîntem poporul Tău; afară de Tine pe altul nu știm"; „Al tău sînt eu, mîntuiește-mă! Cel ce m-ai zidit, Dumnezeule, mîntuiește-mă!"

Stihul cel din urmă merge mai departe: nu numai am păcătuit, dar greșelile mele sînt fără de număr. „Nimeni din cei vii nu-i drept înaintea Ta" (Ps. 142), zice psalmistul, și chiar dacă ar trăi omul numai un ceas, zic Părinții, și tot greșește. Întreaga noastră viață este un neîntrecut șir de păcate, de nesocotire a dumnezeiești lor porunci. De aceea Mîntuitorul, între cele absolut necesare, ne-a învățat și cererea de iertare: „și ne iartă nouă greșelile noastre". Să ne cerem iertare păcatelor, așa cum ne cerem pîinea cea de toate zilele, căci avem nevoie de ea, cum avem nevoie de pîine. La fel și Părinții pustiei ne învață ca la tot cuvîntul să zicem: „iartă!" Să cerem iertare, dar cu iertarea aproapelui și cu căința fiului risipitor. „Am greșit, Doamne, la cer și înaintea Ta; fără de număr am greșit, dar îmi pare rău că Te-am mîhnit. Mă căiesc și mă rog de iertare; fără de număr am greșit, Doamne, iartă-mă"!

Observăm că cele patru stihuri sînt străbătute de două simțăminte: pe de o parte apăsarea conștiinței pentru păcatele săvîrșite: sînt păcătos, întinat, am greșit fără număr; iar pe de alta, încrederea în milostivirea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu: miluiește-mă, curățește-mă, iartă-mă! Sînt cele două stări sufletești: teama și nădejdea despre care spun Sfinții Părinți că necontenit trebuie să însoțească pe om pe calea mîntuirii; fără să se lase prins de teamă, sau lipsit de nădejde, ci îmbinînd mereu teama cu nădejdea (Cuviosul Petru Damaschin). Aceste simțiri au înălțat pe vameșul, au adus pe fiul risipitor la casa părintească, au deschis tîlharului ușile raiului.

Stihurile se repetă de trei ori. De trei ori, pentru că ne adresăm lui Dumnezeu în Treime: Tatălui, Care ne-a zidit; Fiului, Care ne-a adus iertarea prin moartea Sa, și Duhului, Care ne curățește de toată spurcăciunea. De trei ori, în semn de stăruință de angajare hotărîtă cu toate cele trei puteri sufletești: minte, poftă și iuțime pe calea pocăinței.

Ele se rostesc în tăcere, fiecare le zice pentru sine, fiindcă și căința și îndreptarea sînt lucruri personale, individuale, care se lucrează tainic în inima fiecăruia. După cele 12 închinăciuni, preotul, ca o pecetluire, rostește încă o dată rugăciunea fără întrerupere și se încheie cu o metanie.

Aruncînd acum o privire asupra întregii rînduieli de rugăciune a Sfîntului Efrem, ce observăm? Mai întîi, ne uităm la chipul omului stricat de

cele patru patimi și ne rugăm lui Dumnezeu să ne izbăvească de ele; privim apoi icoana omului înnoit prin cele patru virtuți și cerem să ni le dăruiască și nouă și să sporim pe această cale. După aceea, stăruim în rugăciune tăcută, smerindu-ne pentru neputințele și păcatele noastre și cu mare nădejde în puterea și ajutorul lui Dumnezeu. Și toate aceste simțiri le însoțim de metanii și închinăciuni. Ce însemnează oare toată această rînduială de rugăciune?

Metania trupească, plecarea cu capul pînă la pămînt, este semnul văzut al pocăinței: prin plecare mărturisim căderea noastră în păcate, starea în care ne aflăm; iar prin ridicare arătăm năzuința noastră spre izbăvirea de păcate, spre înnoire. Dar cuvîntul „metanie" în înțelesul său de origine (metanoïa) tocmai aceasta înseamnă: prefacere, schimbare, înnoirea minții, lucrare de prefacere a omului de păcat, în omul cel nou, înduhovnicit, care se săvîrșește prin pocăință.

Iată ce lucru minunat se cuprinde în această practică a rugăciunii Sfîntului Efrem, însoțită de metanii: ceea ce spunem cu gura în rugăciune o arătăm totodată și cu trupul, ne recunoaștem păcătoșenia în care ne aflăm și cădem cu smerenie la pămînt, dar ne ridicăm îndată, arătînd dorința noastră hotărîtă de grabnică îndreptare.

E aici mai mult decît rugăciune, este însăși lucrarea pocăinței, care preface și înnoiește pe om. E o prefacere reală, care ne duce cu mintea la prefacerea euharistică de pe Sfîntul Prestol, Euharistia de pocăință a omului. Căci așa precum la Sfînta Liturghie, prin chemarea de către preot a Sfîntului Duh, pîinea și vinul aduse înainte se prefac în Trupul și Sîngele Domnului, tot așa și aici, prin rugăciunea preotului care cere darurile Sfîntului Duh — cele patru duhuri din rugăciune —, omul de păcat se preschimbă în om duhovnicesc, rugăciunea Sfîntului Efrem fiind epicleza acestei Liturghii de pocăință. Și precum epicleza euharistică este rugăciunea pe care Dumnezeu o împlinește imediat, prefăcînd darurile aduse, tot așa și epicleza pocăinței, implorarea lui Dumnezeu cu smerenie, căință și credință, este ascultată și împlinită imediat. Ne-o adevărește Sfînta Evanghelie. Vameșul a suspinat: „milostiv fii mie, păcătosul!" și degrabă s-a îndreptat; tîlharul pe cruce a strigat: „pomenește-mă, Doamne!" și îndată a auzit: „Astăzi vei fi cu Mine în rai!".

Iată dar că nevoințele Sfîntului și Marelui Post sînt rugăciunea de pocăință la care aducem jertfă însăși ființa noastră, pe care Dumnezeu primind-o, o tămăduiește, o înduhovnicește. Dar pentru că înnoirea omului, prefacerea lui nu se poate săvîrși dintr-o dată, ci treptat, puțin cîte puțin, și liturghia de pocăință se repetă de multe ori pe zi, fiecare din ele însă este un pas spre plinătate, o treaptă de desăvîrșire.

Dacă Liturghia euharistică este liturghia iubirii de oameni a lui Dumnezeu, liturghia pocăinței este răspunsul omului la această dragoste, prin dăruirea sa totală în mîinile lui Dumnezeu, cu încredere deplină și smerenie. Nu este aici o simplă asemănare. Existența și realitatea liturghiei de pocăință o mărturisește și însăși tradiția liturghică a Bisericii. Se știe că după rînduiala Bisericii Ortodoxe, pe același altar nu se pot săvîrși două Liturghii într-o zi. Or, noi vedem că în toate zilele Sfîntului Post, cînd se săvîrșește Liturghia pocăinței, Liturghia euharistică nu se săvîrșește; Liturghia Darurilor mai înainte sfințite nefiind liturghie deplină, ci rînduială pentru primirea Sfintelor Taine.

Încheierea rugăciunii Sfîntului Efrem, cu cererea celei mai înalte desăvîrșiri duhovnicești, smerenia dragostei, ne mai spune ceva — că omul dacă s-a curățit de păcat și s-a înnoit prin pocăință, nu stă pe loc ci sporește din putere în putere, pînă la măsura bărbatului desăvîrșit în Iisus Hristos. Pocăința ne deschide calea cea nesfîrșită a îndumnezeirii.

IEROSCHIMONAHUL CALINIC TEODORESCU

Chilia „Nașterea Maicii Domnului" — Careia
Sfîntul Munte Athos
(1905–1976)

În vara anului 1972, pe cînd teii dădeau în floare, intra pe poarta Mînăstirii Bistrița un părinte mic de statură, ca de 70 de ani. Era ieroschimonahul Calinic Teodorescu, viețuitor în Muntele Athos de aproape o jumătate de secol. Să stai de vorbă cu un călugăr român înstrăinat pentru dragostea lui Hristos de atîția ani este un fapt destul de important și folositor pentru suflet. Ai un prilej rar de a cunoaște mai bine nevoința călugărilor atoniți vestiți în toată lumea, de a învăța cîte ceva din experiența acestei școli milenare a Ortodoxiei și, în același timp, de a face cunoscută experiența și spiritualitatea noastră veche celor din afara hotarelor țării noastre.

Părintele Calinic poartă pe fața sa sentimentul înstrăinării. Se simte stingher. Simte nevoia unui suflet care să-l întîmpine cu dragoste, să-l înțeleagă, cu care să comunice de la inimă la inimă. Încerc să-l înțeleg pe părintele Calinic, să simt ceea ce simte el acum, în clipa cînd intră pe poarta mînăstirii. Cu acest gînd ies înaintea bătrînului aghiorit român.

— Binecuvîntează, prea cuvioase părinte! De unde veniți?

— De departe, părinte. Tocmai din Sfîntul Munte. Sînt aproape cincizeci de ani de cînd n-am mai călcat pe pămîntul țării noastre! Mă numesc Calinic ieroschimonahul.

— Ați dorit să mai vedeți o dată țara și sfintele mînăstiri din Moldova?

— Am dorit să mă mai închin o dată în sfintele noastre mînăstiri unde am copilărit, să-mi văd frații și mormintele părinților!

Am intrat împreună în sfînta biserică. Părintele Calinic pășea încet, sfielnic, încărcat de emoții. Buzele rosteau o rugăciune de taină, trupul gîrbovit se pleca smerit în fața sfintelor icoane, mîna săvîrșea mereu semnul sfintei cruci, iar ochii părintelui Calinic își aduceau și ei jertfa lor. Moment de solemnă rugăciune, de cugetare și regăsire duhovnicească. O tăcere dulce și o bucurie fără de prihană se lăsase peste sufletele noastre.

Cînd am socotit rugăciunea terminată am adăugat:

— Cuvioase părinte Calinic, poftiți cu noi la trapeză.

Am mîncat împreună. Am vorbit împreună. Ne-am rugat împreună și ne-am bucurat. Apoi ne-am așezat pe bancă, în ogradă, la umbra unui măr încărcat de roade.

— De unde sînteți de loc, părinte Calinic?

— Sunt din comuna Podoleni, județul Neamț, născut în anul 1905. Acolo am copilărit. Lucram la cîmp și la plute pe Bistrița. Iar în sărbători veneam să mă închin la mînăstirile acestea: Neamț, Agapia, Văratec și Bistrița. Îmi era drag să văd călugări și frați îmbrăcați în rasă, să-i aud cîntînd, să mă rog cu ei. Apoi o voce lăuntrică mi-a șoptit: „Du-te și tu la mînăstire!"

— Și ați plecat direct la Sfîntul Munte?

— Nu. Întîi am stat ca frate la Schitul Mușunoaiele-Bacău. După cîțiva ani, prin 1927, auzind că mulți călugări români pleacă la Athos, am luat blagoslovenie și am plecat și eu. Nu aveam încă 25 de ani.

— Și unde v-ați stabilit întîi?

— La Schitul românesc Prodromul. Pe atunci avea peste 70 de călugări și frați. Am apucat încă viață frumoasă în Athos. Schitul nostru era bine organizat, cu duhovnici buni și părinți sporiți.

— Unde este situat schitul nostru?

— Pe moșia Mînăstirii Lavra, la două ceasuri depărtare, chiar sub vîrful Athonului.

— Cîți ani ați stat la Prodromul?

— Am stat vreo douăzeci de ani. Apoi am dorit să mă retrag la liniște singur. Împreună cu alți doi români ne-am stabilit la o chilie mică, nu departe de Careea, numită „Chilia Nașterea Maicii Domnului". Nu de mult cei doi părinți au plecat la Domnul și am rămas singur.

— Și ce faceți acum singur, părinte Calinic? Cui lăsați chilia?

— Tocmai de aceea am venit în țară să caut vreun ucenic, ca să-l las urmaș după mine. Altfel grecii ocupă ei chiliile noastre. Dacă moare vreun călugăr și nu are ucenici, călugării din mînăstirea mare de care depinde

îi încuie chilia şi aşteaptă un an, doi, trei. Apoi, ori o dărîmă, ori o ocupă călugării lor.

— Aveţi acolo vreo icoană făcătoare de minuni?

— Da, avem icoana Maicii Domnului, numită „Prodromiţa". Părinţii, după ce au zidit schitul în 1853, erau foarte scîrbiţi că nu au şi ei o icoană făcătoare de minuni ca la celelalte mînăstiri. Deci, s-au rugat Maicii Domnului zicînd: „Maica Domnului, aşa cum ne-ai ajutat să-ţi zidim ţie acest sfînt locaş, binecuvîntează-ne să-ţi împodobim mînăstirea ta cu o icoană făcătoare de minuni..." Apoi părinţii au făcut comandă la pictorul Nicolau din Iaşi să picteze o icoană frumoasă. Dar nu-i putea face sfînta faţă. Deci postind mult şi rugîndu-se atît pictorul cît şi călugării, iată că dimineaţa au găsit icoana pictată singură, prin minune. Pe drum spre Sfîntul Munte a făcut şi cîteva minuni. Încă şi la Prodromul a făcut minuni nu puţine. Acum se află în naosul bisericii mari.

— Cît aţi stat la Schitul Prodromul, aţi văzut vreun pustnic mare sub vîrful Athonului?

— Am văzut, părinte. Odată m-a trimis stareţul în pădurea de sub vîrful muntelui ca să caut bureţi de copac pentru candelă. Era o zi de toamnă cu negură. Muntele era învăluit în ceaţă. Umblînd eu aşa, am auzit un foşnet în urma mea. Cînd m-am întors am văzut spatele unui om gol. M-am umplut de spaimă. Credeam că este o nălucire. Căutînd mai cu dinadinsul am văzut după o lespede de piatră capul unui călugăr. Era un pustnic, probabil din cei şapte pustnici ai Atonului care se ascunsese între pietre, ca să nu-l observ că era gol. Am luat îndrăzneală, m-am apropiat de el şi i-am zis în limba greacă: „Evloghite, pater!" adică: „Binecuvîntează, părinte!" „O Kirio!," adică: „Domnul!", mi-a răspuns el cu glas blînd şi foarte umilit. „De unde eşti sfinţia ta?" l-am întrebat. „Din insule!" mi-a răspuns. Era de loc din insulele Mării Egee. „De cîţi ani te nevoieşti aici, în pustie?" „Socotesc să fie cam patruzprezece sau cincisprezece ani". „Nu ai nevoie de ceva îmbrăcăminte sau hrană?" „Nu, părinte". „Am la mine o bucată de pîine. Nu vrei să ţi-o las?" „Dacă voieşti, las-o acolo, pe piatră". „Mai ai nevoie de ceva?" „Dacă ai nişte sare, că de cînd am plecat la pustie, nu am mai gustat sare". „Nu am la mine. Mă duc să-ţi aduc din mînăstire. Vin repede..." Şi numaidecît am coborît la schit, am luat sare şi am urcat pe munte, sub vîrful Athonului, unde vorbisem cu pustnicul. Dar spre întristarea mea, pustnicul plecase, iar pîinea lăsată de mine era tot pe piatră. Atunci am lăsat sarea alături de pîine, cu gîndul că se va întoarce cuviosul să le ia, mi-am făcut semnul crucii şi m-am pogorît la schit abătut... Cîţi plăcuţi ai lui Dumnezeu mai trăiesc şi astăzi, necunoscuţi de noi păcătoşii!

— Părinte Calinic, oare să mai fie pustnici tăinuiți în peșterile și pădurile Athonului?

— Mai sînt, dar trăiesc foarte ascunși.

— Se zice că există permanent șapte pustnici sfinți, care se nevoiesc singuri sub vîrful Athonului. Oare mai sînt și acum?

— Da, cred că mai sînt. Părinții din Sfîntul Munte zic că pentru ei mai ține Maica Domnului mînăstirile din Athos. Însă nu-i poate vedea niciodată nimeni. Umblă mai mult goi, mănîncă numai rădăcini de pădure și vorbesc permanent cu Dumnezeu. Iar cînd moare unul, prin minune, Dumnezeu alege pe altul din călugării Sfîntului Munte, ca să nu se stirbească numărul de șapte. Iar cînd nu va mai fi de unde să se aleagă alții, atunci se va sfîrși monahismul din Muntele Athos.

— Toți cei șapte pustnici sînt de origine greci?

— Ba nu. Socotesc că este și un român. Eu l-am cunoscut personal. Prin anul 1930 un călugăr de la Prodromul a adus din țară un nepot. Nu avea decît 10—12 ani. Voia să-l facă călugăr. Copilul era foarte rîvnitor și iubit de tot soborul. Părintele stareț l-a făcut rasofor. Mai tîrziu, prin anul 1940, cînd fratele avea peste douăzeci de ani, a dispărut noaptea din mînăstire fără urmă. L-a căutat moșul lui peste tot, în toate mînăstirile și schiturile din Athos. Au fost anunțate și autoritățile de la Careea, să nu-l fi ucis vreo fiară sălbatică. Dar nu s-a descoperit nici o urmă. Atunci părinții cei mai aleși din Sfîntul Munte au socotit că el să fi fost rînduit unul din cei șapte pustnici mari ai Athonului.

— Cum se făceau slujbele în Schitul Prodromul?

— Pînă în anul 1944 se făcea Liturghia zilnic, că erau preoți destui. Utrenia se făcea la miezul nopții și cealaltă pravilă la vremea ei. După război, Prodromul ajunsese să nu mai aibe preoți. Numai părintele stareț rămăsese singur preot și duhovnic în schit. De aceea, ne duceam tocmai la Schitul românesc (Lacu) și aduceam de acolo un preot slujitor pentru Sfînta Liturghie. Părintele stareț mă trimitea pe mine. Mă duceam călare pe mulari, că este potecă grea și cale de patru ore de mers. De la o vreme ne-au întrebat părinții din Lavra: „Ei, ce faceți, părinților, fără preot? Căutați vreunul dintre sfinții voastre, care are mărturie (dezlegare) de la duhovnic și-l hirotoniți preot pentru schit". Și am fost trimiși trei călugări la duhovnic, printre care și eu. Cînd m-am întors, le-am spus că am mărturie de la duhovnic și așa am ajuns preot și duhovnic la Schitul Prodromul.

— Este vreun duhovnic român mai renumit în Athos?

— Este părintele ieroschimonah Macarie, de loc din Ardeal. Trăiește la Mînăstirea Sfîntul Pavel. Sfinția sa este cel mai renumit duhovnic al

românilor din Sfîntul Munte. La el se mărturisesc și mulți călugări greci. Tot la el mă spovedesc și eu. Are peste 70 de ani.

— Care este cel mai iscusit duhovnic astăzi în tot Sfîntul Munte?

— Este ieroschimonahul Maxim de la Mînăstirea Iviru. Un părinte duhovnicesc foarte blînd și sporit, renumit în tot Sfîntul Munte. La el se mărturisesc toți marii sihaștri, chilioți și pustnici. Este încă și foarte milostiv și lucrător al rugăciunii lui Iisus. Nu lipsește niciodată de la biserică. Dar după slujbă are această nevoință binecuvîntată: se duce cu pîine, pesmeți, legume și cele de nevoie pe la toți pustnicii și călugării bolnavi din jurul Mînăstirii Iviru. Îi cercetează, îi mîngîie, îi împărtășește cu Sfintele Taine și le duce de mîncare. Apoi se grăbește să se reîntoarcă la mînăstire, ca să nu piardă slujba Vecerniei. Părintele Maxim a făcut și o închinăciune (o mică fîntînă cu icoane și candelă) pe drumul dintre orașul Careea și portul Dafne. Are cam 70 ani.

Odată a venit la mine la spovedit un marinar. Era un vameș de pe vapor și avea niște păcate mari. „Părinte, mi-a zis el, vreau să mă spovedesc". „Du-te — i-am zis eu — la părintele Maxim de la Iviru, cel mai iscusit duhovnic din Sfîntul Munte". M-a ascultat vameșul, s-a dus, s-a mărturisit la el, i-a spus toate păcatele, iar la urmă părintele Maxim i-a zis: „Jumătate din canon, adică 6 ani, îi iau asupra mea iar jumătate rămîne asupra ta. Șase ani de zile nu ai voie să te cumineci cu Sfintele Taine, să te lași de păcate, să te rogi și să postești". Iar vameșul a răspuns supărat: „Rămîi sfinția ta cu tot canonul, că eu am plecat!" „Ce pot să-ți fac eu, frate? — a adăugat părintele Maxim. Să-ți iau asupra mea păcatele tale?". Și s-a dus vameșul nevindecat. Iată, mi-am zis, cît de grea este duhovnicia, mai ales în zilele de astăzi!

— Părinte Calinic, mai știți și alți pustnici în Sfîntul Munte?

— Mai știu un pustnic renumit care stătea într-o colibă foarte mică, sub vîrful Athonului. Avea o viață sfîntă. Acum poate o fi murit. Odată m-am retras și eu la pustie, aproape de el, la o colibă. Într-o zi, pe cînd stăteam pe o piatră în fața chiliei și-mi coseam o haină, deodată am dat cu mîna de un șarpe veninos care a sărit jos. Atunci m-am înfricoșat și, de teama șerpilor, am plecat din pustie. Apoi m-am dus și la pustnicul acela să-i spun, iar el mi-a zis: „De ce te temi de șerpi? Eu cînd mă rog în chilie, uneori sare peste mine cîte un șarpe de pe colibă și de pe pietre, mă atinge pe cap, pe mîini sau picioare, dar nu mă mușcă, căci n-are poruncă de la Dumnezeu. Ce crezi, sfinția ta, dacă ar avea poruncă, nu ne-ar mușca?".

— Sînt animale sălbatice în Athos?

— Sînt lupi, porci mistreți, căprioare, șerpi veninoși și mai ales șerpi uriași cu aripi, numiți dragoni, care sînt foarte fioroși. Pe aceia nu-i poate

vedea aproape nimeni, decît foarte rar. Să vedeți ce mi s-a întîmplat odată.

M-am suit pe munte cu alt părinte și cu mularul (catîrul) după lemne de foc. Pe cînd ne legam desaga cu lemne pe mular, deodată auzim un zgomot ca de avion și un fluierat înfiorător; iar pe deasupra copacilor am văzut zburînd un dragon uriaș dinspre vîrful Athosului spre mare. Zbura ca săgeata. Ne-am înfricoșat amîndoi. Ce să fie? Avion? Șarpe cu aripi? Sau nălucire?

Pe cînd coboram cu lemnele, iată că întîlnim pe părintele Natanail, duhovnicul Schitului Prodromul, care tocmai urca la coliba sa de sub munte. I-am spus întîmplarea. „Nu vă speriați, părinților, — ne-a îmbărbătat el. Nu știți că pe vîrful Athonului sînt dragoni rămași de pe timpul cînd a fost Maica Domnului în Sfîntul Munte? Ei trăiesc, acolo sus, între stînci și pe secetă mare coboară cîte unul jos la mare să bea apă, dar nu au voie să vatăme pe nimeni. Atunci cînd Sfînta Icoană Portaisia (Portărița) de la Iviru va pleca înapoi pe mare, după cum a și venit, avem predanie că atunci va fi sfîrșitul monahismului în Athos. Atunci toți călugării din Sfîntul Munte să-și arunce rasele pe mare, iar ei să îngenunche pe rase cu mîinile în sus la rugăciune și să plece pe valuri unde îi va îndrepta Dumnezeu, fără a se mai uita înapoi. Atunci dragonii aceștia vor fi sloboziți de pe vîrful Athonului și vor ucide pe toți călugării care vor zăbovi încă să plece din Sfîntul Munte. După predanie, acesta este sfîrșitul monahismului și începutul vremii de apoi". „Și este departe oare vremea aceea?" l-am întrebat noi pe părintele Natanail. „Cred că este destul de aproape!" ne-a răspuns bătrînul.

— Părinte Calinic, ce icoane făcătoare de minuni mai importante sînt în Sfîntul Munte?

— Cea mai renumită este „Portaisia", adică „Portărița", care stă la poarta Mînăstirii Iviru. Ea a venit singură pe mare și la urmă tot așa va pleca. Mai este icoana Maicii Domnului numită „Gorgoepicusa" — „Grabnic ajutătoare" de la Mînăstirea Dochiaru. La Mînăstirea Filoteiu este icoana „Glicofilusa" — „Dulcea sărutare". Apoi o altă icoană renumită „Odighitria" — „Povățuitoarea"; alta, „Gherontisa" — „Îmbătrînita"; „Prodromița" de la Prodromul, pictată prin minune la Iași de pictorul Nicolau în anul 1853, toate ale Maicii Domnului. De fapt, în toate mînăstirile sînt icoane făcătoare de minuni și moaște de la mai mulți sfinți.

— Se află în Athos sfinte moaște întregi prin biserici?

— Nu știu moaște întregi. Sînt însă la fiecare mînăstire numeroase cutiuțe cu părticele de sfinte moaște, care se scot la praznice mari în mijlocul bisericii pentru închinare.

— Părinte Calinic, de ce oare nu au și românii o mînăstire a lor în Sfîntul Munte?

— Da, părinte, românii au reparat și înnoit multe mînăstiri grecești și iată că noi nu avem nici una. Poate tot noi sîntem de vină că nu sîntem uniți!

— Părinte Calinic, cum slujiți Sfînta Liturghie dacă sînteți singur la chilie?

— Am paraclis la chilia mea, însă Duminică mă duc să ascult Sfînta Liturghie la o mînăstire. Iar cînd vreau să mă împărtășesc, mă duc la chilia unui alt ieromonah român, aproape de mine, care este tot singur și facem Sfînta Liturghie. El slujește și eu cînt la strană. În altă Duminică vine el la mine și cîntă la strană, iar eu slujesc.

— Cum se fac hirotoniile în Sfîntul Munte?

— Orice hirotonie se face pe baza unei mărturii canonice de la duhovnic și a recomandării stareţului respectiv. Fiecare stareț se sfătuiește cu duhovnicul mînăstirii și cu călugării recomandați la hirotonie. Apoi cel găsit vrednic este trimis la unul din episcopii pensionari ce trăiesc în Sfîntul Munte și îndată este sfințit, fără alte forme.

— Dacă un călugăr, pentru oarecare pricini, nu primește taina preoției, este păcat înaintea lui Dumnezeu?

— Dar cîți din sfinți nu au fugit de preoție? Nimeni nu-i obligat. Dacă nu voiește sau este oprit de duhovnic, este bine să n-o primească. Iar dacă conștiința nu-l oprește, nici duhovnicul, și este chemat la preoție pentru ascultare, să o primească. Numai cînd el o dorește, atunci este păcat.

— Preotul călugăr este bine, sau nu, să se ducă la parohie?

— Poate numai la mare nevoie și pentru scurt timp. Orice călugăr care iese din mînăstire și stă între mireni este în mare primejdie. El trebuie să ajute pe mireni numai din mînăstire. Adică să vină credincioșii la el, nu el să se ducă la credincioși în sat.

— Cum văd părinții din Sfîntul Munte încercările de apropiere între Biserica Ortodoxă și cea Catolică?

— Nici nu vor să audă. Călugării din Sfîntul Munte socot schismatici pe catolici și nu acceptă nici un fel de discuție cu dînșii, pînă nu se vor întoarce la ortodoxie.

— Părinte Calinic, spune-ne cam cîți călugări mai sînt acum în Sfîntul Munte?

— Ei, părinte, în 1927—28 cînd m-am dus întîi la Athos, era plin Sfîntul Munte de călugări. Să fi fost poate vreo șase mii, cu tot cu pustnici și chilioți. Numai Sfîntul Pantelimon avea peste o mie de călugări, iar celelalte lavre aveau între 200 și 300 de viețuitori. Schiturile aveau între 30 și 100 de călugări; chiliile între 10 și 20, iar colibele între 2 și 5 călu-

gări. Cît despre numărul pustnicilor, și felul lor de nevoință, întotdeauna a fost necunoscut.

În prezent, numărul total al călugărilor din Athos este cam 1.200. Alții spun că nu ar fi nici 1.000. În mînăstirile cele mai mari numărul lor se ridică cel mult la 40—50 de părinți. De exemplu, Lavra are abia 25—30 călugări, iar Sfîntul Pantelimon vreo 8 bătrîni peste 70 de ani; Zografu are 17 părinți, Stavronichita cam 20, toți tineri; Hilandaru are 25, iar Cutlumuș mai are doar 10 monahi. Schiturile au pînă la 10—12 părinți. Unele au rămas aproape pustii. Colibele sînt populate cam o jumătate din ele cu cîte 1—2 părinți. Restul sînt încuiate și părăsite. În prezent sînt 20 de mînăstiri mari, ctitorii imperiale și domnești, 7 schituri, cam 30 chilii, și peste 500 colibe și peșteri. În capitala muntelui, Careea, funcționează și un Seminar pentru preoți de mir, cu vreo 60 elevi aduși din țară. Iar călugării sînt cam astfel: peste 850 greci, 55 români, 10 ruși, 24 sîrbi, 7 bulgari și alții ce nu pot fi cunoscuți.

— Spuneți-ne, unde se nevoiesc călugării români la Athos?

— Călugării noștri se nevoiesc în mai multe locuri, și anume:

Schitul Prodromul, ce are în prezent 15 călugări;

Schitul Lacu, cu cinci viețuitori: ieromonahul Pafnutie, ierodiaconul Neofit Negară, și monahii Arcadie, Ilie și Ignatie;

Chilia Catafighi, cu iermonahul Visarion Moisei;

Chilia Provata, cu un singur călugăr, ieromonahul Veniamin, de 91 de ani;

Chilia părintelui ieromonah Visarion, singur;

Chilia monahului Cozma lîngă Morfono, singur;

Chilia Sfîntul Ipatie, cu ierodiaconul Gherontie, singur. Depinde de Mînăstirea Vatopedu.

Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu are 2 părinți: protosinghelul Ghedeon Chelaru și ieromonahul Dionisie Ignat, amîndoi duhovnici vestiți;

Chilia Sfîntul Ioan Botezătorul cu un singur viețuitor, ieromonahul Ioan Guțu;

Chilia ieromonahului Teodosie cu 2 călugări frați: ieromonahii Teodosie și Antonie. Se află pe moșia Mînăstirii Pantocratorul, în regiunea Careea. Pe Valea Adinului și în Capsala se află:

Chilia părintelui ieromonah Ioachim Bărcănescu, aproape de Capsala. El este singurul viețuitor. Are 87 ani.

Chilia ieromonahului Anastasie care se nevoiește singur, aproape de Careea;

Chilia Sfîntul Ioan Botezătorul, lîngă Careea, cu un singur viețuitor, monahul Ciprian;

Chilia ieromonahului Metodie, chiar în Careea, cu un singur vieţuitor;

Chilia ierodiaconului Ioanichie tot în Careea. El este ceasornicarul Sfîntului Munte. Nu are nici un ucenic.

Chilia monahului Macarie, situată pe Valea Adinului, cu un singur vieţuitor;

Coliba de la Kerasa, sub vîrful Athonului, cu o mică biserică. Aici trăiesc doi monahi români nevoitori — părinţii Ioachim şi Nectarie. Petrec de mulţi ani aici în rugăciune, în post şi singurătate. Se îndeletnicesc cu făcutul lingurilor de lemn şi sînt sihaştri renumiţi.

Coliba de lîngă Agheazma Sfîntului Atanasie are doi călugări, un ieromonah grec ca egumen şi un ieromonah român, părintele Iuvenalie;

Coliba monahului Ioachim Sîrbu, la jumătate de oră de Careea, cu un singur vieţuitor. Părintele Ioachim are un atelier mecanic bine organizat, singurul din tot Muntele.

Coliba ieromonahului Calinic Teodorescu. Aceasta este coliba mea, la 30 minute de Careea, situată în regiunea Capsala. Aici am două chiliuţe, o mică biserică cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" şi o mică grădină. Locuiesc aici de aproape 9 ani. Sînt singur. Am fost trei, dar doi părinţi s-au dus la Domnul.

Coliba ieromonahului Teodosie, cu un singur vieţuitor. Este situată pe Valea Adinului;

Coliba ieromonahului Nifon, aproape de părintele Teodosie, cu un singur vieţuitor;

Coliba ieromonahului Hristofor în aceeaşi regiune (Valea Adinului), cu un singur părinte;

Coliba ieromonahului Pavel Tănase, pe aceeaşi vale, cu un singur părinte. Este un duhovnic căutat de mulţi;

Coliba monahului Daniil, aproape de părintele Ioachim meşterul, cu un singur vieţuitor;

Coliba monahului Vartolomeu, în Caprala, lîngă coliba mea. Aici sînt doi vieţuitori: un călugăr paralizat, de 53 ani, şi părintele Vartolomeu de 66 ani, care îngrijeşte de cel bolnav. Mai primesc ajutoare de la ceilalţi părinţi.

Monahul Enoh, de la Chilia Sfînta Treime din Careea, este un călugăr rătăcitor, care umblă din loc în loc. Mai sînt cîţiva călugări români care trăiesc pe la mînăstirile greceşti:

În Mînăstirea Zografu (bulgărească) trăiesc doi călugări români: Arhimandritul Dometie Trihenea, starețul mînăstirii, şi monahul Filotei. Părintele Dometie, de loc din Sălişte a Sibiului, este primul stareţ român a una din cele 20 de mînăstiri domneşti, cu metania de la Chilia Sfîntul Ipatie. La Zografu se află şi steagul lui Ştefan cel Mare cu Sfîntul Gheor-

ghe pictat, donat de însuși domnul Moldovei cînd a refăcut această mînăstire, după lupta de la Podul Înalt.

În Mînăstirea Xeropotamu viețuiește un călugăr român de mulți ani:

În Mînăstirea Esfigmenul este și un monah român;

În Mînăstirea Costamonitul, încă un monah român. Am uitat să amintesc încă vreo cîțiva români;

Chilia ieromonahului Ștefan, așezată mai sus de Mînăstirea Xeropotamu. Părintele Ștefan mai are de ucenic încă un călugăr român, numit Arsenie;

Coliba unui alt monah român — i-am uitat numele — de lîngă Mînăstirea Costamonitul. Or mai fi și alții poate, care pustnicesc de mulți ani în Sfîntul Munte, dar pe care eu nu-i cunosc;

În Mînăstirea Sfîntul Pavel se nevoiește cel mai mare duhovnic român din Athos, ieromonahul Macarie.

În total, sînt 55 călugări români în Sfîntul Munte, pe care îi țin bine minte. Ei, în general, sînt călugări buni, nevoitori, postitori, pravilișți. Însă le place să trăiască mai mult singuratici, separat, decît uniți. Acum sîntem și noi puțini, bătrîni și supărați că nu avem ucenici. O să ne ia alții chiliile și terenul. Cînd am venit întîi în Athos erau peste 500 călugări români! Unii erau foarte sporiți. Alții trăiau pe la celelalte mînăstiri. Se împăcau cel mai bine cu călugării sîrbi.

— Părinte Calinic, unii din călugării noștri ar dori să trăiască o vreme la Sfîntul Munte. Ce credeți, ar fi bine?

— Este bine, părinte Ioanichie, cum să nu! Dar cînd văd cîți credincioși vin și aici pe la mînăstiri, parcă n-aș îndrăzni să vă chem în Sfîntul Munte. Mai de folos sînteți aici, în țară. Acolo te nevoiești numai pentru tine, iar aici te jerfești pentru mîntuirea atîtor suflete.

— Vă mulțumim pentru toată dragostea. Domnul știe dacă ne vom mai vedea vreodată în viața aceasta. Vă rugăm dați-ne și nouă un cuvînt de folos, înainte de plecare.

— Ce să vă zic eu, părinților. Învățați pe credincioși credința și frica lui Dumnezeu și slujiți cu dragoste Biserica lui Hristos, dar păziți-vă de cursele cele cumplite ale diavolului desfrînării, care stăpînește astăzi toată lumea și nu mă uitați la sfînta rugăciune!...

*

După cîțiva ani, ajungînd în Muntele Athos, am aflat că părintele Calinic Teodorescu s-a mutat la cele veșnice, singur, fără nici un ucenic. Ne-am închinat la mormîntul lui de la Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu și sărutîndu-i cu evlavie crucea, ne-am rugat lui Dumnezeu pentru toți cuvioșii sihaștri români atoniți. Și i-am aprins trei lumînări în numele Prea Sfintei Treimi. Era în 1977, într-o dimineață senină de septembrie, cu soare și liniște adîncă.

VII

CONVORBIRI
cu
PĂRINȚI ROMÂNI
DE LA LOCURILE SFINTE

MONAHIA VERA PREOTU

Mînăstirea Eleon — Ierusalim

(n. 1876—1988)

Maica Vera este o smerită călugăriță românca, plecată în Țara Sfîntă de aproape 90 de ani! O candelă nestinsă care veghează cu aceeași evlavie de aproape un secol la ușa Sfîntului Mormînt. O mironosiță uitată din neamul nostru, aleasă de Hristos să se roage pentru noi și pentru lume pe Muntele Golgota. O mlădiță de măslin odrăslită pe pămînt românesc și plantată din fragedă copilărie pe Muntele Măslinilor, la mînăstirea de călugărițe numită Eleon.

Chipul ei blînd, brăzdat de povara anilor, îl am viu în memorie. Adeseori vine noaptea de pe Muntele Măslinilor și privegheză pînă dimineața înaintea Sfîntului Mormînt în rugăciune și cugetare. O întîlnesc pelerinii din toată lumea, o întîlnesc închinători din țară. dar puțini știu viața maicii Vera, căci la vîrsta ei de peste 110 ani cu greu acceptă un dialog cu oamenii.

Am întîlnit-o și eu în toamna anului 1974, în cîteva nopți de octombrie, stînd de veghe în Biserica Sfîntului Mormînt din Ierusalim. Venea în amurg, adusă de două călugărițe iubitoare de Hristos. După ce o închinau la Golgota și la Mormîntul Domnului, o așezau pe un scaun cît mai aproape, o protejau cu un covor și se retrăgeau. Apoi, se închideau cu zăvoare ușile mari ale bisericii, se potriveau candelele, se potoleau luminile și preoții se retrăgeau pentru odihnă la chilii. Pînă la orele 11 noaptea este liniște deplină la Mormîntul Domnului. Singură maica Vera și cu cele două însoțitoare stau de veghe în rugăciune și așteaptă să vină Mirele Hristos în miez de noapte. Împreună cu ele mai veghează uneori cîte un pelerin străin venit de departe. În taina nopților sfinte, aici unde s-a săvîrșit taina mîntuirii noastre, fiecare se roagă în limba lui, așa cum îl îndeamnă Duhul Sfînt. De undeva se aude o cîntare înălțătoare în surdină, la Mormîntul Domnului. Cele două ucenice ale maicii Vera cîntă acatistul Învierii înaintea Sfîntului Mormînt. Bătrîna ascultă și se roagă în taină. Este un moment divin, de rugăciune, de cugetare și de bucurie.

Maica Vera mi se arătă binevoitoare.

— De unde ești, părinte?

— Din România, maică Vera.

— Ai venit să te închini la Mormîntul Domnului. Da, de unde mă cunoști?

— Mi s-a vorbit de sfinția voastră, cum că ați fi româncă.

— Sînt fiică de preot din Chișinău. M-am născut în anul 1876. Apoi ne-am stabilit la Iași. În anul 1892, cînd aveam 16 de ani, am venit cu cîțiva pelerini din Moldova să ne închinăm la Sfîntul Mormînt și am rămas aici pentru totdeauna. În Ierusalim m-am cunoscut cu două maici din țară și m-au luat la mînăstirea lor din localitatea Ain Karem (citește En Carim), numită Gorgonia. Acolo am trăit cea mai mare parte din viața mea, unde m-am și călugărit. La Ain Karem este patria, locul de naștere al Sfîntului Ioan Botezătorul, în Munții Iudeci. Acolo locuiau Sfinții Zaharia și Elisabeta, pe care i-a vizitat Fecioara Maria, cum spune evanghelistul Luca. De acolo veneam săptămînal la Mormîntul Domnului, locul cel mai sfînt al creștinătății, ca să mă închin și să priveghez noaptea.

— În ce mînăstire vă nevoiți acum, maică Vera?

— De vreo douăzeci de ani, cînd am mai îmbătrînit, m-am mutat la Mînăstirea de maici Eleon, pe Muntele Măslinilor. Aici sîntem peste 80 de călugărițe, dintre care zece românce.

— Cum duceți viața duhovnicească în Mînăstirea Eleon?

— Bine, cu mila Domnului. Avem Sfînta Liturghie zilnic și toată rînduiala călugărească. Avem viață de obște, ne ajutăm unele pe altele, ne spovedim și ne împărtășim la trei-patru săptămîni și ne rugăm pentru toți oamenii.

— Cîți ani aveți acum, maică Vera?

— Am 99 de ani și trei luni, părinte. Mai am puțin și cu voia lui Dumnezeu împlinesc o sută de ani! N-am crezut că o să ajung atîția ani. Am apucat patru Patriarhi la Ierusalim: Gherasim, care a dat binecuvîntare de s-a făcut Mînăstirea Eleon, în 1875, Damianos, Timotei și Benedict, actualul patriarh.

— La vîrsta aceasta mai puteți veni noaptea la Sfîntul Mormînt?

— Mai vin, din mila Domnului. Vin regulat în toate nopțile spre Duminici și sărbători și priveghez aici, la Sfîntul Mormînt, de seara pînă dimineața, în răsăritul soarelui, cînd mă întorc la mînăstire. Înainte veneam mai des, că aceasta era nevoința mea din tinerețe, dar acum nu mai pot. Mă doare un picior și nu mai văd cu un ochi. Am avut cataractă la amîndoi ochii și, acum trei ani, cînd să mă opereze, m-am făgăduit lui Dumnezeu, că dacă mă vindec și capăt din nou vederea, voi veni noaptea, de trei ori pe săptămînă, la Sfîntul Mormînt. Și mi-a ajutat Dumnezeu de văd...

— Cine vă ajută pînă aici?

— Mă însoțesc două călugărițe mai tinere. Mă aduc seara cu mașina mînăstirii pînă colea, la Patriarhia Greacă, iar de aici vin pe jos, sprijinită de maici. După ce mă închin, mă așez de cu seară într-un colț, pe bancă, pînă la ora 11 noaptea, cînd încep Utrenia și Sfînta Liturghie, iar dimineața plec înapoi, tot așa cu mașina.

— Dacă vin pe la Mînăstirea Eleon, vă pot întîlni la chilie?

— Mă găsiți mai greu, că ori sînt la Sfîntul Mormînt, ori sînt la bolnița mînăstirii. Acolo îngrijesc de un ierodiacon bolnav care zace în pat. Îi dau apă, mîncare, că este suferind și nu are pe nimeni.

— Maică Vera, cum vă simțiți cu sănătatea în prezent?

— Sînt bolnavă, părinte, și eu. Mă doare un picior. Nici nu mă pot încălța la el. Și nu văd cu un ochi, că nu m-am operat la el. Încolo, nu mă doare nimic, mulțumesc lui Dumnezeu.

— Cum era viața duhovnicească înainte la Mormîntul Domnului și pe la mînăstirile din Țara Sfîntă?

— Ei, părinte! Nici nu mai putem vorbi! Erau călugări mulți, duhovnici renumiți, slujbe foarte frumoase, pustnici mari pe Valea Iordanului și prin peșteri, pelerini nenumărați din toate țările creștine și multă bucurie sufletească . . .

— Dar acum, cum vi se pare viața duhovnicească, maică Vera?

— Nici nu mai vorbim! Au rămas peste tot puțini călugări și preoți. Aproape nici nu mai are cine sluji și cînta. Se apropie sfîrșitul lumii. Acum, cu și banii! Acum stăpînește mîndria și iubirea de argint, părinte!

— Cum vă rugați, maică Vera?

— În fiecare dimineață cînd mă scol fac cinci cruci și cinci închinăciuni, în numărul celor cinci rane ale Domnului — două pentru sfintele Lui mîini, două pentru sfintele picioare și una pentru sfînta coastă, — și zic această rugăciune: „Prea Sfîntă Treime, ai milă de mine, păcătoasa! Prea Sfîntă Treime, ajută-mi!". Și-mi ajută Dumnezeu întotdeauna.

— Maică Vera, dați-mi un cuvînt de folos sufletesc. Ce să fac, ca să mă mîntuiesc?

— Părinte, să ții sfînta credință cu tărie, așa cum ai apucat-o de la părinți, și să te rogi. Cînd te scoli și cînd te culci să te rogi așa, de trei ori: „Prea Sfîntă Treime, Ție îți dau sufletul și trupul meu. Fă Tu cum știi, numai să mă mîntuiești!" Eu așa mă rog întotdeauna, ziua și noaptea. Nu zic multe cuvinte și Dumnezeu are milă și de mine, păcătoasa. Acum, părinte, nu mai ai de la cine cere un sfat, că nu mai sînt povățuitori cum erau pe vremuri. Acum, fiecare să ne rugăm lui Dumnezeu, să citim Sfînta Scriptură și pe Sfinții Părinți, și să facem cum credem, că este mai plăcut Lui, că s-a apropiat vremea de pe urmă.

De aceea, fiecare să ia aminte de sine să nu cadă, că nu are cine îl mai scula!

Sună toaca și clopotul de Utrenie! Îi mulțumesc maicii Vera pentru cuvînt și mă retrag. Doi ierodiaconi ortodocși cădesc întreaga biserică a Sfîntului Mormînt, catedrala Creștinismului mondial! Apoi cădesc armenii; apoi copții și la urmă catolicii. Începe Utrenia în biserica Învierii, vizavi de Sfîntul Mormînt. La ora unu după miezul nopții se dă binecuvîntare de Sfînta Liturghie, care se oficiază chiar pe lespedea Sfîntului Mormînt. Slujește un preot și un diacon, iar spre sărbători un arhiereu cu mai mulți preoți și diaconi. Se deschid porțile bisericii, vin pelerini cu lumînări aprinse în mîini. Toți se închină în taină, sărută lespedea Sfîntului Mormînt, urcă sus la Golgota, sărută locul unde a fost înfiptă Crucea cu Mîntuitorul răstignit. Apoi ascultă slujba, cîntă în șoaptă, se împărtășesc cu Trupul și Sîngele lui Hristos, primesc anaforă, își iau rămas bun de la Sfîntul Mormînt și la orele două, după miezul nopții, cînd se sfîrșește slujba, pelerinii se retrag în Ierusalim, la locurile de găzduire.

Numai maica Vera cu ucenicele ei mai rămîn pînă dimineață. Porțile bisericii se încuie din nou, lumînările și candelele iar se potolesc și fiecare din cei rămași se roagă singuri, pe Golgota, la Piatra Ungerii sau la Sfîntul Mormînt, pînă la răsăritul soarelui, cînd din nou se deschid porțile bisericii și năvălesc miile de pelerini din toată lumea.

Maica Vera, împovărată de ani, de suferință și oboseală, se pregătește de plecare. Fața ei senină și luminată iradiază bucurie și multă nădejde de mîntuire. Mă apropii de bătrînă.

— Binecuvîntează-mă, maică Vera, că mă întorc în țară!

— Dumnezeu și Maica Domnului să te binecuvînteze, părinte Ioanichie, împreună cu tot neamul românesc!

MONAHIA GALINIA GHEORGHIȚAN

Ierihon (1889—1978)

Numele maicii Galinia din orașul Ierihon este pomenit de toți pelerinii români care ajung în Țara Sfîntă. Ea este gazda tuturor închinătorilor noștri care vizitează Valea Iordanului, pustiul Hozeva și Marea Moartă. Iar casa sfinției sale este un mic colț de paradis românesc în țara unde s-a născut Hristos, Mîntuitorul lumii. Sub acoperămîntul chiliei sale, bătrîna, plină de dragoste creștină asemenea Martei și Mariei, primește pe orice român. Îi odihnește în cele cîteva încăperi, îi invită

să se răcorească de arșiță la izvorul lui Elisei care curge, limpede și dătător de viață, chiar prin grădina ei: îi ospătează cu dragoste, îi servește cu portocale și lămîi culese cu mîinile sale din fața chiliei și-i sfătuiește duhovnicește să se îngrijească de mîntuirea sufletului.

Ca orice pelerin român, nu pot ocoli pe maica Galinia din Ierihon. Un ceas de mers cu autobuzul din Ierusalim și iată-mă în pitorescul orășel Ierihon. Seamănă cu o grădină cu tot felul de pomi și vegetație mediteraneană. Izvorul lui Elisei și pîrîul Horat din pustiul Hozeva, care curg prin Ierihon, dau viață bătrînului oraș. Sînt singurele surse de apă în acest pustiu fierbinte din Valea Iordanului.

După ce mă închin la biserica de lîngă dudul lui Zaheu, întreb de casa maicii Galinia. De la portiță pînă la chilie se trece pe sub bogate arcade de viță de vie, încărcate de struguri mari și copți. Aleea paradisului Maicii Galinia! Grădina este plină cu pomi încărcați de roade. Portocali, lămîi, pomidore — un fel de portocali cu fructe mari — mandarini, smochini, banani, viță de vie, meri și flori. Aroma fructelor coapte, rumene în soarele torid, care atîrnă ispititor, creează un decor unic. În fund, la capătul aleei, se conturează chilia maicii Galinia. O căsuță țărănească cu cîteva încăperi, cu viță de vie la strcșini, asemenea odihnitoarelor noastre case din satele Moldovei.

Iat-o pe maica Galinia! O bătrînă de peste optzeci de ani, adusă de spate, îmbrăcată în negru, merge pe alee, cu bățul în mînă. Este deprinsă cu oamenii, cu pelerinii, cu călugării din țară. Mai ales vara are zilnic pelerini în casa sfinției sale. Un mic metoc românesc pe Valea Iordanului, unde s-au nevoit dintotdeauna numeroși sihaștri români. Sfinția sa este printre ultimii care continuă această tradiție sfîntă.

— Binecuvîntează, cuvioasă maică Galinia! Bucuroasă de oaspeți din țară?

— Domnul să vă binecuvînteze, părinte! Poftiți, cum să nu? Pînă ieri am avut un grup de credincioși din România.

După ce mă răcoresc în pîrîul lui Elisei, maica Galinia mă invită să las bagajul și să mă odihnesc afară, pe bancă.

— Ce mai este prin țară, părinte?

— Bine, cu rugăciunile sfinției voastre, maică Galinia!

— Mai aveți călugări prin mînăstiri?

— Avem, din mila Domnului!

— Dar credincioși mai vin pe la biserici?

— Vin maică Galinia, că avem un popor bun, blînd și credincios.

— Iaca și eu sînt din Moldova, din județul Botoșani, și am venit la Ierusalim de 43 de ani! De atunci n-am mai fost în țară.

— Cîți ani aveți, maică Galinia? Aveți 85 de ani?

— Cam așa! Nici nu mai știu bine cînd sînt născută.

— De la ce vîrstă ați intrat în mînăstire?

— Sînt la mînăstire de la vîrsta de 5 ani. M-a luat o rudă a mea de la Mînăstirea Agafton. Era stareță Evelina Herescu. Acolo am crescut și m-am format. Prin anul 1925, mai multe călugărițe de la noi s-au dus să pustnicească în Munții Neamț. Atunci m-am luat și eu cu vreo cîteva călugărițe și ne-am retras la Muntele Rusu, mai sus de Mînăstirea Neamț. Acolo ne-am făcut un bordei în pămînt și am sihăstrit șapte ani de zile. Aceia au fost cei mai frumoși din viața mea!

— Cine vă spovedea și împărtășea acolo în pădure?

— Părintele Ioachim Spătaru din Mînăstirea Neamț purta grijă de noi, Nu uit cu cîtă dragoste ne ajuta. Lua Sfintele Taine și venea mai ales noaptea. Bătea în ușa bordeiului, ne spovedea, ne împărtășea, ne citea, ne sfătuia, ne aducea posmagi, sare și chibrituri și ne bucuram mult că are Dumnezeu grijă și de noi. Apoi ne binecuvînta și se întorcea la mînăstire. Tot el se ducea prin pădure și la alți pustnici, că era duhovnic iscusit și plin de dragoste.

— În ce an ați venit la Mormîntul Domnului?

— În anul 1931. Am venit mai multe călugărițe din Moldova, să ne închinăm la Sfintele Locuri, dacă se poate, să rămînem un timp aici. Apoi, văzînd că în țară era tulburare și război, ne-am stabilit definitiv în Țara Sfîntă.

— În ce locuri v-ați nevoit pînă v-ați stabilit la Ierihon?

— Întîi am tras în Sfînta Cetate, la Mînăstirea Sfînta Melania Romana, unde mai erau cîteva călugărițe românce. După cîțiva ani am venit pe Valea Iordanului, dar era greu pentru noi, că nu erau călugărițe în apropiere. Apoi ne-am dus, cu maica Porfiria, ucenica mea, la egumenul Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul să ne dea binecuvîntare la vreo trei-patru călugărițe să ne nevoim în peșterile de pe valea pîrîului Horat din apropiere, unde s-au mai nevoit și alți pustnici. Starețul ne-a zis: „Nu vă dau voie, că au mai stat în aceste peșteri două călugărițe românce, pe la începutul secolului și mai tîrziu le-am găsit moarte. S-au suit în peșteră cu scara și n-au mai coborît de acolo. Din cînd în cînd slobozeau o funie cu un coș legat, să le punem apă și pîine, și le dădeam regulat. De la un timp însă n-au mai slobozit funia. Ce să se fi întîmplat? Ne-am suit la peșteră cu scara și le-am găsit numai oasele. Le mîncase un balaur. Un șarpe uriaș, care se spune că trăiește ascuns într-o peșteră, le ucisese și le-a mîncat. O astfel de întîmplare citim și în viața sfîntului Hariton . . ."

— Și ce-ați făcuț atunci?

— Dacă am văzut că nu ne primește în peșterile din pustiul Hozeva, am venit în orașul Ierihon și am cumpărat de la un arab locul acesta pe

care îl vedeți. Era prin anul 1936 sau 37. Locul era pustiu atunci, fără nici un fel de pomi și casă. Am muncit împreună cu ucenica mea foarte mult, ani de zile. Ne-am construit casa asta, am săpat, am pus pomi fructiferi și am schimbat terenul acela pustiu într-o grădină frumoasă, așa cum se vede astăzi.

— Mai trăiesc maicile de la Agafton cu care ați venit la Ierusalim?

— Ei, părinte, toate au plecat la Domnul. Și maica Antonina, și Pangratia, și Ivantia, și Melania, și Stavrofilia, și Porfiria. Toate au fost ucenicele mele, moldovence de la Agafton — Botoșani. Am mai avut o ucenică. O chema Maria. Dar s-a îmbolnăvit de cancer și a murit.

— Și acum mai aveți vreo ucenică, maică Galinia?

— De mai bine de zece ani am rămas singură, fără nici o ucenică. Este foarte greu, părinte, că n-are cine îți da un pahar de apă. Mă mai ajută arăboaicele vecine. Mai vine din cînd în cînd maica Natalia, din schivnicie Acachia, și-mi aduce de toate. Ea este sufletul meu și mila mea! Să-i plătească bunul Dumnezeu în cer! Ea mă ajută cel mai mult. A venit și acum cîteva zile, mi-a adus preotul, m-am spovedit și împărtășit; mi-a adus și medicamente . . . Cu ea mă împac cel mai bine.

— Nu vi-i urît aici, singură, în Ierihon, maică Galinia?

— Să-mi fie urît aici, unde a trăit Domnul? Frica Domnului să o avem pururea în inima noastră, că aceasta ne învață ce trebuie să facem și ne păzește de tot păcatul. Cînd ne temem de Dumnezeu, fugim de păcat, părinte. Iar cînd nu ne temem, iubim păcatul.

— Maică Galinia, nu vreți să veniți din nou în țară?

— Nu, părinte. Am 43 de ani de cînd trăiesc aici, aici vreau să mor. Numai să facă Dumnezeu milă și cu mine! Am avut ispite multe în viață. Să știi că aici ispitele sînt mai iuți ca în alte părți.

— Ce călugări români mai sporiți duhovnicește ați cunoscut în Țara Sfîntă?

— Cel mai cuvios a fost ieroschimonahul Ioan Iacob. El îi întrecea pe toți în nevoință. A adormit într-o peșteră din pustiul Hozeva, în 1960. Altul a fost ierodiaconul Iuvenalie din Mînăstirea Neamț, sihastru și egumen la Schitul românesc de la Iordan. A murit acolo și este îngropat lîngă biserică. Am mai cunoscut pe un călugăr din țară, tot moldovean. Gorgonie Ciobanu. Era bătrînel și bolnăvicios. S-a nevoit puțin în pustiul Hozeva, apoi pe Valea Iordanului și pe urmă s-a dus în pustie, la Mînăstirea Sfîntul Hariton. Acolo s-a îmbolnăvit de niște bube rele și a murit. Egumenul l-a îngropat într-o sternă, că nu avea cine să sape mormîntul în piatră. Fratele lui, monahul Matei, rămas singur, s-a dus la Bethleem și a stat mulți ani portar la Biserica Nașterii lui Hristos. Apoi, s-a îmbolnăvit, s-a retras la Mînăstirea Sfîntul Sava, s-a făcut schivnic și a răposat acolo.

— Maică Galinia, de ce nu mai sînt călugări acum la Sfintele Locuri, cum erau odată?

— Ei, părinte, sînt multe de spus! Pentru că nu mai avem dragoste pentru Dumnezeu! Apoi, nu este unire nici între noi, părinte. Lipsa de dragoste dezbină și pustiește tot pămîntul acum!

— Mai poți merge, maică Galinia, să te închini la Sfîntul Mormînt?

— N-am mai fost, părinte, de 15 ani. Nu mai pot merge pe picioare, că sufăr de multă vreme. Aș merge, dar trebuie să mă ducă cineva. Mergeam mereu cînd eram mai tînără. Acum mă pregătesc de Ierusalimul cel de sus. Acolo, dacă mi-ar face parte Dumnezeu!

— De ce nu mai primești vreo ucenică, maică Galinia?

— A mai venit cineva să stea la mine, dar trebuia să aibe sfînta smerenie. Și tocmai pe aceea n-o mai are azi nimeni care vine la mînăstire.

— Maică Galinia, dă-mi un cuvînt de folos pentru mîntuire.

— Părinte, părinte!... Să fie da, da și nu, nu! Să ai ascultare și să fii furnică! Adică să mergi cu capul în jos și să nu ai glas. Sfînta smerenie, aceea te mîntuiește. Apoi să ai răbdare și să nu clevetești. Acestea dacă le faci, sigur te mîntuiești!

Apoi, maica Galinia s-a sculat de pe bancă, m-a ospătat cu multă dragoste și am plecat să mă închin la Mînăstirea Carantania, cale de 4 km, unde a postit și a fost ispitit Domnul. Mînăstirea atîrnă deasupra unei prăpăstii înfiorătoare. Sîntem mai mulți români. Egumenul Pavel ne însoțește cu dragoste. Este un ascet renumit, venit din Muntele Athos. Coborîm și ne rugăm lui Dumnezeu să ne izbăvească de ispitele cele peste putere care ne vin de la trup, de la lume și de la diavolul. De aici mergem și în pustiul Hozeva, vizităm Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul și facem un mic popas la peștera Cuviosului Ioan Iacob, numită „Peștera Sfintei Ana". Ultima vizită o facem la Mînăstirea Sfîntul Gherasim de la Iordan. Aici se nevoiește un singur călugăr, iar la Sfîntul Gheorghe Hozevitul se nevoiesc patru călugări, dintre care doi sînt români: monahul Ioanichie Pîrîială, ucenicul Cuviosului Ioan Iacob, și monahul Ghenadie Munteanu.

Ne întoarcem la chilia maicii Galinia, în Ierihon. Este o zi toridă, fără nici o adiere de vînt. Bătrîna ne așteaptă la portiță. Îmi iau rămas bun cu mîhnire că această chilie românească în curînd se va pustii și înruina.

— Binecuvîntează, maică Galinia! De acum ne vom mai întîlni la cer!

— Acolo, părinte, acolo să ajute Domnul să ne vedem! și a început a plînge...

Este spre asfințit. Luăm autobuzul spre Sfînta Cetate. În zare soarele de octombrie își potolește jarul și se ascunde încet după vîrful muntelui Carantania . . .

SCHIMONAHIA ACACHIA MAIOR

Mînăstirea Eleon — Ierusalim

(n. 1890)

Printre călugărițele romînce nevoitoare la Sfintele Locuri se numără și schimonahia Acachia Maior. Este o călugăriță blîndă, smerită, foarte răbdătoare și iubitoare de multă tăcere. O întîlnești fie pe Muntele Măslinilor, la Mînăstirea Eleon, unde se nevoiește în prezent, fie la Mormîntul Domnului, cînd sînt praznice împărătești, fie la Căminul românesc din Ierusalim, fie la chilia maicii Galinia Gheorghițan din Ierihon, pe care o îngrijește.

Maica Acachia are un suflet mare, plin de dragoste pentru oameni, pentru celelalte călugărițe romînce bătrîne, pe care le cercetează și le îngrijește. Un adevărat suflet de samarinean, cu inimă de mamă! Orice călugăriță romîncă îi cere ajutor, întreabă de sfinția sa, o cheamă cînd este bolnavă, îi destăinuie inima. Iar maica Acachia se duce pe la toate. Le duce portocale, lămîi, banane și cuvinte de mîngîiere! Din cînd în cînd vine și pe la Căminul românesc din Ierusalim, mai ales dacă aude că vin pelerini din țară, să mai afle cîte ceva „de acasă".

Într-o zi o întîlnesc la Cămin.

— Cîți ani aveți, maică Acachie?

— Am 84 de ani, părinte. Sînt născută în anul 1890.

— De unde sînteți de loc?

— Sînt de la Sighișoara, iar cu metania de la Mînăstirea Țigănești, unde mai am o soră după trup, maica Filonida Maior, mai tînără ca mine.

— În ce an ați intrat în mînăstire, maică Acachie?

— În 1920, părinte. La Țigănești eram mai multe călugărițe din Transilvania. Acolo m-am călugărit și am primit numele de Natalia. Eram ucenica unei maici foarte duhovnicești, anume maica Melania Mincu. Ea m-a crescut și mi-a fost ca o adevărată mamă . . .

— Dar la Sfintele Locuri cînd ați venit?

— În vara anului 1932. Se dăduse ordin de la Patriarhie să se trimită două călugărițe de la Țigănești la Ierusalim, în vederea înființării unui Cămin românesc pentru pelerinii care veneau din țară, că nu aveau unde

să găzduiască. Stareța a trimis pe maica mea. Și așa am venit odată amîndouă, că nu voia să vină singură.

— Unde v-ați nevoit în Țara Sfîntă?

— Am stat 5 ani în Ierusalim, pînă s-a construit Căminul. Apoi am fost trimise amîndouă la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan, zidit în anii 1936—1937, să ajutăm la lucru, să facem mîncare și ce era de nevoie. Că un ieromonah cu metania din Mînăstirea Secu, anume Luca, care se nevoia în Valea Iordanului, văzînd că românii nu au nici o mînăstire, a cumpărat o bucată de teren pe malul Iordanului, aproape de locul unde S-a botezat Hristos, iar Patriarhia a zidit biserica și cîteva chilii. După terminarea schitului au venit aici cîțiva călugări, iar noi ne-am dus la o mînăstire de maici. În anul 1937 am fost făcută schivnică de un protosinghel macedonean, Sava, mare duhovnic la Mînăstirea Sfîntul Sava. El mi-a pus numele de Acachia.

— Ce egumeni au fost la Schitul românesc de la Iordan?

— Primul egumen și fondator a fost ieromonahul Luca. Din anul 1947 a fost numit egumen la Iordan cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob, care stă aici pînă în vara anului 1953, cînd se retrage într-o peșteră din pustiul Hozeva. În locul lui a fost numit egumen ierodiaconul Iuvenalie, cu metania din Mînăstirea Neamț. Tot atunci am fost trimise și noi două, maica Melania Mincu și eu, ca să ajutăm la biserică și la terminarea chiliilor.

— Cum v-ați nevoit amîndouă la Iordan?

— La început am avut multe de suferit, că nu aveam unde locui. Ziua lucram, adunam materiale, udam grădina cu apă din Iordan, că se usca totul din cauza căldurii, făceam chirpici de pămînt și zideam, iar noaptea ne făceam pravila călugărească, citeam la Psaltire și ne odihneam puțin pînă la miezul nopții, cînd ne sculam la utrenie. Maica Melania niciodată nu mînca pînă nu termina Psaltirea de citit. Eu, care eram mai tînără și sănătoasă, alergam peste tot după materiale, iar maica Melania, fiind mai bolnăvicioasă, stătea pe loc, făcea mîncare, uda grădina și se ruga. Ne era foarte greu, dar Dumnezeu ne întărea. Părintele Iuvenalie ne zicea adeseori: „Cine nu vine la utrenie la miezul nopții, a doua zi nu mănîncă" Iar dacă una din noi nu ne puteam scula la miezul nopții, din prea mare oboseală, a doua zi ne spunea părintele Iuvenalie: „Azi nu mîncăm că n-am fost toți la utrenie astă noapte!" Și posteam pînă seara tîrziu.

— Cîți ani v-ați nevoit la Schitul românesc de la Iordan?

— Am stat permanent din anul 1953 pînă în 1969, adică 16 ani, cînd a murit maica mea duhovnicească, schimonahia Melania Mincu. Am îngropat-o în partea stîngă a bisericii, iar de-a dreapta este mormîntul ierodiaconului Iuvenalie. Ei singuri mai străjuiesc astăzi biserica noastră

de la Iordan. În 1969 eu m-am stabilit la Mînăstirea Eleon, iar în locul nostru, la Iordan, a venit ieromonahul Damian Stog de la Mînăstirea Antim din București. După un an a murit și el, și a rămas schitul nostru pustiu, ca și toate mînăstirile de pe Valea Iordanului.

— Maică Acachia, ce călugări și călugărițe romînce mai sporite au trăit la Sfintele Locuri, pe care le-ați cunoscut?

— Dintre călugări, cel mai cuvios a fost ieroschimonahul Ioan Iacob, fost egumen la Schitul nostru de la Iordan pînă în 1953. Apoi s-a nevoit într-o peșteră la Hozeva — Ierihon, cu ucenicul lui, Ioanichie. S-a mutat la Domnul în vara anului 1960. Părintele Ioan a avut viață sfîntă. Era mare postitor, rugător și scriitor. Dintre maici, cea mai sporită pe care am cunoscut-o a fost schimonahia Stavrofilia, cu metania de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Era foarte sporită în rugăciune și smerenie. A murit prin anii 1938—1939 și a fost îngropată în grădina Ghetsimani, la cimitirul ortodox. Am mai cunoscut o altă maică, Profiria, care a trăit la un loc cu maica Galinia din Ierihon. A murit și ea și este îngropată în cimitirul ortodox din Ierihon. Tot în Ierihon se nevoiește și maica Galinia Gheorghițan, călugăriță din Moldova. Ea a mai avut în chilia ei încă trei călugărițe din Moldova, anume Pangratia, Antonina și Ivantia, cu metania din Mînăstirea Agafton — Botoșani. Toate trei au murit și sînt îngropate în Ierihon. Acum se mai nevoiesc la Ierihon, într-o chilie din marginea orașului, maicile Casiana din Bucovina și Magdalena din Rîmnicu Sărat. Cîțiva călugări buni s-au nevoit și în Mînăstirea Sfîntul Sava — Bethleem. Unul, numit Matei; altul, Ignatie Rădulescu, și ultimul, ierodiaconul Veniamin Trifan din Vrancea. Toți sînt îngropați acolo.

Călugărițele romînce care sînt în viață, cele mai multe se nevoiesc la mînăstirea Eleon, pe Muntele Măslinilor, și anume: Vera, cea mai bătrînă dintre romînce; Tomaida Tîrîlă, Teoctista și Eufrosina, toate trei cu metania din Schitul Rogoz — Buzău. Apoi, Tomaida Plăcintă, Evdochia și sora ei Paraschiva, și eu. Mai sînt cîteva în Ierusalim, la Mînăstirea Sfînta Melania, două maici cu numele Paraschiva, Filofteea, Evghenia și Magdalena, mare croitoreasă. Toate sînt moldovence, toate sînt nevoitoare și de multe ori mă cheamă pe la ele.

— Maică Acachie, dă-mi un cuvînt de folos pentru suflet.

— De, părinte . . . Să-ți faci pravila călugărească, să rabzi în mînăstire toate și să fii toată viața supus!

— Vă împăcați aici la Mînăstirea Eleon?

— Mă împac, așa ca printre străini! Nu știți ce spun unii Sfinți Părinți? „Călugării care trăiesc printre străini au două cununi!" Spune în Patericul vechi că pe vremuri trăia într-o mînăstire din Egipt un călugăr și multe răbda de la cei din mînăstire, pentru că era de alt neam.

Dar el nu zicea nimic. Pe cînd își dădea duhul, un alt călugăr a văzut două cununi deasupra lui și era nedumerit. Deci, s-a rugat lui Dumnezeu să afle ce înseamnă cele două cununi și a auzit un glas care i-a răspuns: „Una din cele două cununi este cununa ostenelilor lui călugărești care le-a făcut în viață; iar a doua cunună este cea pe care i-ați pregătit-o voi, care l-ați defăimat, asuprit, ocărît și dispreţuit pentru că este străin".

Așa și noi, cele străine din această mînăstire!...

— Vă mulţumesc, maică Acachie, pentru cuvînt. Rugați-vă pe Muntele Măslinilor pentru ţara noastră românească!

— Dumnezeu să aibă milă de noi toți! De vom crede cu tărie în Dumnezeu și vom privi cu ochii sufletului spre Hristos Cel înălţat la cer, avem nădejde că nu va pieri cetatea noastră!

MONAHUL IOANICHIE PÎRÎIALĂ

Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul — Ierihon

(n. 1908)

Pelerinii români care ajung la Sfintele Locuri, după ce se închină la Mormîntul Domnului, la Peștera din Bethleem și la Mormîntul Maicii Domnului din Grădina Ghetsimani, se grăbesc să ajungă la Mînăstirea Sfîntului Gheorghe Hozevitul din apropierea Ierihonului, pentru a săruta cu îndreptățită evlavie moaștele proslăvite ale Cuviosului Ioan cel Nou „Hozevitul", cel mai nou sfînt român și al întregii lumi creștine. Cel care știe întreaga lui nevoință în Ţara Sfîntă, bucuriile, ispitele, privegherile de noapte, sfîrșitul său minunat și care a fost martor ocular la aflarea moaștelor Cuviosului Ioan Iacob „Hozevitul" în vara anului 1980, este un smerit călugăr din județul Buzău, anume Ioanichie Pîrîială, bunul său ucenic de chilie și împreună nevoitor în pustiul Iordanului. El singur stă de veghe, ca o candelă aprinsă, lîngă moaștele Cuviosului Ioan Iacob, care se păstrează din anul 1980 în biserica Mînăstirii Sfîntului Gheorghe Hozevitul de lîngă Ierihon, așezate cu evlavie în sicriu de chiparos și cristal, spre închinarea credincioșilor.

Pelerini români și străini vin astăzi tot mai numeroși să se roage și să sărute moaștele Cuviosului Ioan cel Nou „Hozevitul". În poarta mînăstirii sînt întîmpinați de obicei de părintele Ioanichie. Cînd aude că sînt pelerini din ţară, bătrînul sună toate clopotele de bucurie. Apoi își întîmpină compatrioții cu dragoste, îi conduce la moaștele marelui sihastru român, le povestește nevoința și sfîrșitul vieții Cuviosului Ioan, minunile și proslăvirea trupului său rămas, cu darul lui Dumnezeu, nestricat. În continuare, îi conduce la un kilometru mai jos, pe valea pîriu-

lui Horat, să le arate Peștera Sfintei Ana unde s-a nevoit, s-a săvîrșit și proslăvit ca sfînt Cuviosul Ioan Iacob. Aici le arată peștera, agățată ca un cuib de rîndunică deasupra prăpastiei, lămîiul de la gura peșterii, scara pe care urca și cobora cuviosul, patul pe care se odihnea, sfeșnicul care îi lumina peștera, manuscrisele copiate cu atîta grijă de dascălul său și mormîntul în care s-a odihnit 20 de ani. După ce părintele Ioanichie citește pelerinilor cîteva versuri creștine sau un cuvînt de învățătură scris de Cuviosul Ioan Iacob, își însoțește închinătorii pînă la poarta mînăstirii și, în timp ce ei coboară prin pustiul Hozeva spre Ierihon, bătrînul trage clopotele cu ochii umeziți de lacrimi.

Ajuns la Ierusalim, după cîteva zile și nopți de veghe la Mormîntul Domnului, întreb de părintele Ioanichie, ucenicul Cuviosului Ioan Iacob. Mi se spune că din cînd în cînd urcă în Sfînta Cetate și că este la chilia sa din vechiul Ierusalim. O călugăriță româncă bătrînă mă conduce pînă acolo. De departe văd un călugăr gîrbov, mic de statură, slab la față și ars de soare. Este părintele Ioanichie Pîrîială!

— Binecuvîntează, părinte Ioanichie! Am venit din țară să ne închinăm la Sfintele Locuri!

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să vă binecuvînteze cu binecuvîntarea Sfîntului Mormînt! Poftiți oleacă în chilie!

— De cîți ani ați venit în Țara Sfîntă, părinte Ioanichie?

— Sînt născut în anul 1908, aproape de Rîmnicu-Sărat. După ce am stat cîțiva ani la Mînăstirea Ciolanu, în anul 1937 am venit, aici, la Mormîntul Domnului, împreună cu sora mea, monahia Magdalena. Eu aveam atunci 29 de ani. Sora și-a făcut o mică chilie cu altă maică din Bucovina, anume Casiana, în marginea orașului Ierihon, unde se află și acum. Au acolo un mic paraclis, cîteva chilii pentru pelerinii din țară și o livadă de portocali și lămîi. Un mic metoc românesc. Iar eu am stat un timp la Mormîntul Domnului. Apoi, la Peștera Nașterii din Bethleem, în valea Iordanului și la Mînăstirea Sfîntului Sava, unde am cunoscut pe Cuviosul Ioan Iacob. Era bibliotecar. Știa bine limba greacă, era foarte nevoitor și îl iubeau mult călugării greci.

— Părinte Ioanichie, știți bine viața Cuviosului Ioan Iacob?

— Cum să n-o știu, părinte, dacă am trăit în acecași mînăstire și peșteră cu el peste 20 de ani, pînă în vara anului 1960 cînd și-a dat sufletul în mîinile Domnului! Însă viața lui din copilărie pînă a venit la Sfintele Locuri n-o știu așa bine, decît cîteva date pe care mi le povestea cînd îl cuprindea dorul de țară. Însă nevoința lui de aici, Țara Sfîntă, sfîrșitul, minunile ce le-am văzut la moaștele lui cu ochii mei și cum a fost descoperit în peșteră, eu sînt singurul care le știu cel mai bine, pentru că am fost martor și ucenic al lui de chilie, permanent.

Eu propun să vă povestesc viața Cuviosului Ioan Iacob de la naștere pînă la venirea sa la Mormîntul Domnului, ca cel ce am adunat toate datele din satul său natal, Crăiniceni, de la preot, învățători, rude, colegi de școală, și din Mînăstirea Neamț; iar sfinția voastră să-mi povestească viața lui de aici din Țara Sfîntă, atît cît știți, din cele ce ați văzut și citit în scrierile Cuviosului Ioan Iacob.

— Foarte bine, părinte. Povestiți sfinția voastră tot ce știți din copilăria și tinerețea lui și eu voi povesti cum s-a nevoit în Țara Sfîntă.

— Cuviosul Ioan Iacob s-a născut în satul Crăiniceni, comuna Horodiștea, fostul județ Dorohoi, la 23 iulie 1913, într-o familie de țărani săraci, anume Maxim și Ecaterina. În prezent satul Crăiniceni este unificat cu satul Horodiștea și aparține de comuna Păltiniș, județul Botoșani. Tatăl său, Maxim, era fiul lui Zamfir Iacob și al soției sale Maria (Mariuța) Iacob, din Crăiniceni. Iar mama sa, Ecaterina (Caterina), era fiica mai mare a lui Vasile Surdu, zis Aniței, și al soției sale, Ilinca. Bunicii după tată au avut patru copii: Alecu, cel mai mare; Maxim, tatăl cuviosului Ioan; Anghelina și Agripina (Grapina). Bunicii după mamă, anume Vasile și Ilinca Surdu, erau tot din satul Crăiniceni. Ei au avut tot patru copii: Adam, Gheorghe, Ecaterina și Paraschiva.

Îndată după naștere, mama Cuviosului Ioan Iacob s-a îmbolnăvit și nu-și mai putea alăpta și crește copilul. Atunci bunica lui după tată, anume Maria Iacob, deși voia să se ducă la mînăstire fiind văduvă, a renunțat și a luat în grija ei pruncul abia născut. Ea l-a botezat în biserica de lemn a satului Crăiniceni, situat pe malul drept al Prutului, punîndu-i numele de Ilie, întrucît a fost născut la trei zile după sărbătoarea Sfîntului Ilie Tezviteanul. Numele i-a fost dat de Dumnezeu și cu oarecare rînduială de sus, deoarece avea să se nevoiască aproape de peștera în care a stat Sfîntul Prooroc Ilie Tezviteanul, cînd a fugit din fața lui Ahab, și avea să bea apă din același pîrîu Cherit, ce curge în pustiul Hozeva, din care a băut marele profet al Vechiului Testament.

După șase luni de suferință, Ecaterina, mama pruncului Ilie, s-a săvîrșit din viața aceasta, lăsînd orfan pe unicul ei fiu, rămas cu totul în grija bunicei sale, Maria. În anul 1915, tatăl său, Maxim, s-a recăsătorit cu o văduvă, anume Varvara lui Ioan Muraru, pentru a-i crește copilul. Dar pruncul a rămas mai departe în grija bunicii sale, care îl iubea ca pe un odor de mare preț. În loc de Ilie îi spunea „Iluță", cum aveau să-l numească toate rudele. Spun bătrînii satului Crăiniceni că bunica își ducea nepotul în brațe zilnic să-l alăpteze cîteva mame tinere din sat, care născuseră de curînd, și stătea de veghe lîngă copil ziua și noaptea.

În anul 1916, odată cu începutul primului război mondial, Maxim, tatăl lui Ilie Iacob, este luat la război și moare pe front. Soția lui și mama

vitregă, auzind de moartea soțului, a lăsat copilul în seama bunicii, și s-a dus înapoi la casa ei. Bătrîna însă se jertfea pentru buna creștere a copilului Iluță, singura ei mîngîiere pe pămînt. Ea îl învăța să facă semnul sfintei cruci, să zică Tatăl nostru, să sărute sfintele icoane. Ea îl ducea la biserică și la cimitir, să pună flori și lumînări la mormîntul părinților. Iar în zilele de lucru, cînd se ducea la prășit în cîmp, punea copilul în spate, așezat într-o traistă, de i se vedea numai capul, și îl lăsa la umbra unui copac pînă se termina ziua, apoi iar îl punea în spate și venea acasă.

În vara anului 1920, copilul Ilie a fost dat de bunica sa la școala primară din Crăiniceni. Copilul învăța bine, era foarte cuminte și lua premiul întîi în fiecare an. El nu se juca niciodată cu ceilalți copii, ci stătea retras și singuratic, încît toți se mirau de comportarea lui. De mic iubea biserica, rugăciunea, citirea cărților sfinte și liniștea. Sărbătoarea îl punea bătrîna să-i citească din cărți, iar ea stătea deoparte și asculta. Cînd citea mai ales patimile Domnului, bătrîna începea să plîngă. Atunci o întreba copilul: „Mamă, de ce plîngi așa tare cînd citesc din patimile Domnului?" Iar bătrîna îi spunea, suspinînd: „Copilul meu, tu nu știi durerea din casa noastră. Nu sînt eu mama ta! Mama ta a murit cînd tu aveai șase luni, iar tatăl tău a murit în război cînd aveai trei ani. Eu sînt bunica ta și am renunțat să mă duc la mînăstire ca să te cresc pe tine. Și de aceea plîng, că eu sînt bătrînă și tu vei rămîne în curînd singur pe lume. Dar să ai credință în Dumnezeu, să te rogi mereu, să-ți aduci aminte de noi și să fugi de păcat. De vei face așa, te va acoperi Maica Domnului să scapi de multe primejdii. Nu-ți doresc altceva mai bun, decît să ajungi preot în viață și să slăvești pe Hristos!"

În vara anului 1923, cînd copilul avea zece ani, bunica sa, Maria, s-a mutat la viața cea veșnică. Atunci, tînărul Ilie a fost luat în grija moșului său, Alecu Iacob, fratele mai mare al tatălui său, care avea șase copii. În anul 1925 copilul Ilie (Iluță) a terminat clasele primare ca premiant. La îndemnul învățătorilor, moșul său l-a dat pe Ilie la Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu" din Lipcani — Hotin, unde a făcut trei ani. În anul 1928 tînărul Ilie Iacob este dat de unchiul său la Liceul „Dimitrie Cantemir" din Cozmeni (Coțmani) — Cernăuți, pe care îl termină printre cei mai buni, în vara anului 1932. La școală era scutit de taxe, fiind orfan. Iar cărți și haine primea în dar de la binefăcători. Spune Ioan Surdu, unchiul său din Păltiniș, că în primul an de liceu a venit un boier din Cozmeni la directorul liceului și i-a cerut să-i dea un elev orfan să-i ajute copilul său la carte, iar el, în schimb, să-l întrețină la liceu. Directorul i-a recomandat pe tînărul Ilie Iacob, fiind un elev blînd, credincios, tăcut, luminat la minte și de exemplu în toate. Pentru aceste calități era iubit și respectat de toți. Boierul îl întreținea la liceu, iar copilul îl prepara pe

fiul său la carte, și erau mulțumiți și profesorii, și boierul, și tînărul Ilie, și părinții adoptivi din Crăiniceni. În vacanțe venea în satul natal, la moșul său, Alecu Iacob, dar niciodată nu participa la bucuriile pămîntești ale satului, ale rudelor. În sărbători era nelipsit de la biserică, iar în zile de lucru ajuta la munca cîmpului. Cu toate acestea se simțea pizmuit și străin în casa unchiului său. Copiii lui Alecu Iacob deși erau veri cu Ilie, văzîndu-l singuratic și tăcut, se izolau de el. De aceea, orfanul Ilie (Iluță) adeseori plîngea pentru durerea care o purta în inimă, mînca puțin și se scula flămînd de la masă.

Suflet duios și foarte evlavios, tînărul elev Ilie Iacob, deși avea o fire firavă, purta în inima sa focul dragostei de Hristos. Iată ce ne povestește despre el preotul pensionar Gheorghe Lazăr din Iași, consătean, coleg și prieten cu Cuviosul Ioan Iacob: „Pe tot parcursul studiilor și-a însușit o bogată gamă de cunoștințe, atît de literatură clasică românească și universală, cît și de istorie, geografie, științe naturale, chimie, fizică și matematică. Era un mare admirator al naturii și al frumosului. Iubea tovărășia colegilor și a celor de o vîrstă cu el cu purtare plăcută în societate. Nu-i plăcea să piardă timpul în discuții cu tinerii iubitori de glume, de povestiri indecente și jocuri de tot felul. În timpul liber mai degrabă își lua o carte de literatură, sau studia dintr-un domeniu, stînd retras într-un loc preferat din livada părintească, sau în cîmp. Se recrea ascultînd cîntecul păsărelelor sau admirînd cerul înstelat în timpul nopții. Citind alteori din Sfînta Scriptură sau din manualele de religie, cugeta adînc asupra celor zidite de Dumnezeu și găsea o armonie perfectă în tot ce putem percepe cu simțurile noastre. În sufletul lui Iluță se întărea convingerea că Dumnezeu le-a făcut cu negrăită înțelepciune pe toate cele văzute și nevăzute și le cîrmuiește după anumite legi care nu se pot schimba . . . "

Așa creștea în inima tînărului Ilie credința în Dumnezeu și dorul tainic de a-și închina lui Hristos întreaga sa viață.

În vara anului 1932 elevul Ilie Iacob termină liceul ca premiant și dă examenul de bacalaureat în Cernăuți. Aici, ia masa la obștea călugărilor slujitori de la Mitropolie și se împrietenește cu arhimandritul de atunci, Eugen Laiu, căruia îi destăinuie gîndul de a intra în viața de mînăstire. Profesorii, boierul și unchiul său Alecu Surdu îl îndemnau să facă Facultatea de Teologie de la Cernăuți. El însă le răspundea hotărît: „Nu, eu vreau să mă fac călugăr !"

Un an de zile, pînă în vara anului 1933, evlaviosul tînăr Ilie Iacob a muncit pe moșia boierului din Cozmeni (Coțmani). Toți colegii lui plecaseră pe la școli înalte ; el însă, fiind în îndoială, se ruga mereu lui Dumnezeu să-i descopere ce să facă. Într-o zi, pe cînd se ruga singur pe cîmp, a auzit

de sus o voce: „Mînăstirea!". Din clipa aceea nu mai avea odihnă. Un glas tainic din inimă îl îndemna să plece cît mai repede la mînăstire. După ce-și luă rămas bun de la boier, s-a dus să ia binecuvîntarea cea mai de pe urmă de la arhimandritul Eugen Laiu, bunul său părinte duhovnicesc. Acesta îi dă o recomandare scrisă și îl trimite la Mînăstirea Neamț.

În drum spre mînăstire, a trecut prin satul natal să-și ia rămas bun de la părinții adoptivi, Alecu și Ilinca Iacob, care l-au crescut. Povestesc vărul său, Ioan Surdu, și colegul său, Ilie-Ștefan Călinescu, că în ziua cînd a intrat în sat Ilie (Iluță) era Duminică și era nuntă mare în casa familiei Burlui, de răsuna tot satul Crăiniceni de sunetul fanfarei. Ilie Iacob, însă, mergea singur pe marginea drumului și cînd vedea vreun consătean întorcea capul într-o parte și se uita în pămînt, căci el dorea să se logodească cu Mirele Hristos. Apoi și-a luat sfînta cruce, cîteva cărți și haine într-o desagă, a înconjurat centrul satului și a pornit spre Mînăstirea Neamț. După ce s-a închinat la moaștele Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava a ajuns la marea lavră, s-a prezentat la episcopul Nicodim Munteanu, starețul mînăstirii și a fost rînduit cu ascultarea la bolniță, ca ajutor al unui călugăr foarte sporit, Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. După cîteva luni de zile a fost făcut rasofor și rînduit ca ajutor de bibliotecar. A lucrat mult timp la aranjarea cărților din marea bibliotecă a Mînăstirii Neamț și a citit numeroase cărți de învățătură ale Sfinților Părinți. Spun bătrînii din mînăstire, printre care vechiul lui prieten, arhimandritul Claudie Derebreanu, că fratele Ilie Iacob era foarte rîvnitor la slujbele bisericii, la îngrijirea părinților bolnavi de la bolniță și la citirea sfintelor cărți. Iubea cel mai mult biserica, oamenii și cărțile. Apoi iubea tăcerea, rugăciunea de chilie, postul, cîntările de la strană și se împrietenise cu frații cei mai smeriți și rîvnitori.

În primăvara anului 1934 a venit în satul natal să-și procure actele necesare pentru a pleca la Mormîntul Domnului. Sufletul lui ardea de dorul Țării Sfinte unde S-a născut, a învățat și a pătimit pentru noi Domnul nostru Iisus Hristos. Cu acest prilej și-a revăzut rudele apropiate și a vorbit cu preotul Gheorghe Lazăr, care a dat această mărturie. Revenind la mînăstire, a luat binecuvîntare și împreună cu alt frate au plecat la București să-și facă pașaport pentru Muntele Athos și Sfintele Locuri. Dar nu li s-a dat voie, pentru că nu aveau armata făcută.

După ce vizitează mai multe mînăstiri pe valea Oltului, rasoforul Ilie Iacob revine la Mînăstirea Neamț. În toamna anului 1934 este luat în armată, cu termen redus, la regimentul 29 Infanterie din Dorohoi, unde stă 9 luni de zile. A plecat la regiment în haină călugărească și a fost rînduit la infirmeria militară, cu îngrijirea bolnavilor. Spune preotul Gheorghe Lazăr că soldatul Ilie Iacob avea mare milă pentru ostașii bolnavi. Stătea

cu dragoste lîngă patul lor, le aducea hrană bună, medicamente și le dădea cuvinte sfinte de mîngîiere și întărire sufletească, ca un adevărat samarinean.

În toamna anului 1935 se liberează și revine în obștea Mînăstirii Neamț. Aici reia aceeași ascultare de bibliotecar. Avea mare evlavie către icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, stareț fiind arhiereul Valerie Moglan. Pe lîngă ascultarea de bibliotecar a fost rînduit și ca profesor la Școala monahală din mînăstire, unde preda fraților limba română și limba franceză.

La 8 aprilie 1936, în Miercurea Sfintelor Patimi, rasoforul Ilie Iacob a primit îngerescul chip călugăresc împreună cu alți doi frați, luîndu-și numele de Ioan. Atît numele din botez, cît și cel din călugărie, ale celor mai mari și mai rîvnitori prooroci — Ilie Tezviteanul și Ioan Botezătorul — dovedesc pronia divină pentru acest vas ales al lui Dumnezeu și-l învrednicesc de rugăciunile celor doi mari profeți, pe cel ce avea să fie mare sihastru în Valea Iordanului unde s-au nevoit și ei. După Sfintele Paști, tînărul călugăr Ioan Iacob trimite scrisoare și fotografia cu cei trei monahi, părinților săi adoptivi din Crăiniceni. Pe verso scrie aceste rînduri: „Vă trimit alături cu scrisoarea această fotografie, scoasă în Vinerea Sfintelor Patimi. Pe ea mai este profesorul de cîntări bisericești de la Școala mînăstirii unde dau și eu lecții de limba română. Cel de pe scaun este ucenicul starețului. Noi doi sîntem în hainele primite la călugărie, care nu se dezbracă deloc șapte zile. Cu aceste haine mergi la biserică, te împărtășești și te așezi în mormînt cu capul pe cărămidă, care arată pămîntul din care ai fost făcut. Ioan Iacob, monah".

În zilele de 7 și 8 septembrie 1936 a fost vizitat la Mînăstirea Neamț de prietenul său iubit din Crăiniceni, preotul Gheorghe Lazăr, căruia i-a spus hotărîrea sa de a pleca în Țara Sfîntă pentru toată viața. În noiembrie același an, și-a luat binecuvîntarea de la Mitropolitul Moldovei, Nicodim, de la stareț, duhovnic și de la obștea Mînăstirii Neamț. Apoi, revăzînd ultima dată satul natal, rudele și mormintele părinților din Crăiniceni, a plecat spre Ierusalim cu alți doi părinți din Mînăstirea Neamț, monahii Claudie Derebreanu și Damaschin Ignat.

Cei trei pelerini au ajuns cu vaporul în Țara Sfîntă la începutul lunii decembrie 1936. După ce au vizitat toate Locurile Sfinte și au sărutat Sfîntul Mormînt și urmele pașilor lui Hristos, s-au retras să ierneze la Mînăstirea Sfîntul Sava din pustiul Iudeei. După cîteva luni însă, monahul Damaschin s-a îmbolnăvit din cauza căldurilor mari și a fost adus în țară de monahul Claudie. Așa a rămas părintele Ioan Iacob singur cu Dumnezeu în Țara Sfîntă. Ultima lui scrisoare de la Mormîntul Domnului a fost un caiet cu 28 de file, cu toate impresiile și simțămintele sale pe care

le-a trăit la Sfintele Locuri, adresate în anul 1937 moșului său de la Crăiniceni, Alecu Iacob, care cu timpul s-a pierdut.

Aceasta este pe scurt viața Cuviosului Ioan Iacob, de la naștere pînă la plecarea sa în Țara Sfîntă. Acum, vă rog, părinte Ioanichie, ca cel ce i-ați fost ucenic și singurul martor ocular al vieții sale între anii 1938—1960, să-mi povestiți cele mai importante nevoințe, învățături de folos sufletesc și fapte minunate ale cuviosului Ioan Iacob, din ziua cînd l-ați cunoscut la Mînăstirea Sfîntul Sava, pînă cînd și-a dat sufletul în mîinile Domnului.

— Părinte Ioanichie, viața cuviosului părintelui nostru Ioan Iacob în Țara Sfîntă a fost tot așa de grea și plină de ispite și suferințe ca și în patrie. Mai ales că el era o fire sensibilă, bolnăvicioasă și foarte iubitoare de liniște. Or, nici la Sfintele Locuri, ca peste tot, nu a aflat liniștea deplină pe care o dorea și mereu o căuta. Apoi, suporta greu clima foarte uscată și caldă; apa sălcie; hrana; oboseala peste măsură, pînă la epuizare; străinătatea; boala care îl chinuia și primejdia războiului trecut.

Părintele Ioan Iacob, fiind român, cu greu a fost primit în obștea Mînăstirii Sfîntului Sava de lîngă Bethleem, cu toate că duceau mare lipsă de personal. Dar, la insistența Patriarhului Damianos al Ierusalimului, a fost primit în vara anului 1937. Aici a îndeplinit mai multe ascultări. Mai întîi a fost paraclisier. Trebuia să aprindă candelele neadormite la două biserici și la patru paraclise, să sune clopotul de slujbă, de culcare și deșteptare, să facă curățenie în biserică, să facă prescuri și de toate. Apoi era și ajutor de econom și îngrijea de bolnavi. Toate trei erau ascultări grele, iar el era firav și singur, căci nu erau frați mai tineri ca el. Pleca dimineața din chilie și se întorcea abia seara, la orele 10. Ațipea un ceas și la orele 11 noaptea se scula, aprindea toate candelele, suna clopotul de utrenie, stătea la biserică pînă în zorii zilei și cînd răsărea soarele mai adormea un ceas-două. Masa era o dată pe zi, la orele 3 după amiază.

În scurt timp, părintele Ioan a învățat foarte bine limba greacă și cînd avea puțin răgaz citea din scrierile Sfinților Părinți și traducea în românește cele mai frumoase cuvinte de folos. Ca infirmier al Mînăstirii Sfîntul Sava, părintele Ioan era căutat de toți cei bolnavi. Mai întîi, îngrijea de călugării suferinzi. Apoi, îngrijea pelerinii străini care se îmbolnăveau aici. Cu timpul au început să vină la el arabii și beduinii bolnavi din împrejurimi, ca să le dea medicamente și să le aline suferințele. Toți îi ziceau „doctorul mînăstirii". Deși făcea ascultările cu dragoste, ca pentru Dumnezeu, părintele Ioan era tare slăbit, anemic și epuizat.

Odată se întorcea de la Ierusalim la mînăstire pe valea Cedrilor, cale de 4 ore de mers pe jos prin loc pustiu. Iată îi ies înainte mai mulți beduini cu bețe în mîini și căutau să-l ucidă, crezînd că este economul mînăstirii Pavel pe care îl urau. Cînd unul dintre ei a ridicat mîna să-i dea cu un

lemn în cap, altul a strigat: „Stai nu da, că nu este el, ci altul!" Și așa a scăpat de moarte, cu darul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului, spre care avea mare evlavie.

Începînd războiul al doilea mondial, arabii aduceau mulți răniți în ograda mînăstirii, ca să fie îngrijiți de părintele Ioan, încît călugării nu mai aveau nici o liniște. Văzîndu-se bolnav de rinichi și cu totul epuizat, părintele Ioan s-a hotărît să plece în pustie, la liniște. Deci, s-a mărturisit la ieroschimonahul Sava, duhovnicul lui, și a luat binecuvîntare pentru plecare. Apoi a luat cu el un frate, tot român, puțină provizie și apă și au plecat spre pustiul Qumran, unde se aflau mai multe peșteri. Au stat acolo numai două săptămîni, căci au năvălit beduinii cu vitele lor și nu mai aveau liniște, iar apa era sălcie. De acolo s-au mutat la peștera Calomona, în Valea Iordanului, nu departe de Mînăstirea Sfîntul Gherasim, spre Marea Moartă. Pe cale, noaptea, avea să-i atace o hienă, dar cerînd ajutor lui Dumnezeu, au scăpat cu bine. Peștera aceea era umedă și apa se aducea de la mînăstire, cale de cîțiva km.

Întorcîndu-se în țară ucenicul cuviosului Ioan, am auzit de numele și nevoința lui și m-am rugat să mă primească pe mine de ucenic în acea peșteră. Atunci l-am cunoscut eu prima dată. Era în vara anului 1939. Și am sihăstrit amîndoi în peștera Calomona, aproape de Marea Moartă, un an și jumătate, în lipsuri și ispite foarte grele. Din afară ne supărau lipsa de hrană și de apă, bolile, mai ales reumatismul, din cauza umidității și a sării, și dizenteria care a lovit pe părintele Ioan, încît credeam că va muri. Iar dinăuntru ne supărau gîndurile, nălucirile diavolești, singurătatea și celelalte ispite pustnicești. Totuși, aici ne rugam mult, posteam mult, dormeam cîteva ceasuri pe o scîndură, citeam cărți sfinte, cîntam, făceam cele șapte laude zilnic și privegheam. Noaptea, mai ales, părintele Ioan se liniștea singur în pustie, nu departe de peșteră, și se ruga mult cu mîinile ridicate spre cer, așa cum îl îndemna Duhul Sfînt. În zorii zilei revenea la peșteră. Eu mă rugam mai puțin că mă duceam zilnic după apă, după pesmeți de pîine și cele de mare nevoie. Ne spovedeam și ne împărtășeam la Mînăstirea Sfîntul Gherasim de la Iordan, unde luam parte în sărbători la Sfînta Liturghie. În această peșteră a tradus părintele Ioan acatistul Adormirii Maicii Domnului din limba greacă în limba română. A mai tradus și alte cuvinte de folos de la Sfinții Părinți. Dar dizenteria care l-a chinuit un an și jumătate l-a împiedicat să lucreze mai mult.

În anul 1940 războiul mondial se întinsese în Țara Sfîntă, care era sub stăpînirea englezilor. Atunci au adunat englezii pe toți monahii români, germani și italieni într-o mînăstire catolică transformată în lagăr, unde am stat aproape un an de zile, în tot felul de necazuri și suferințe. În anul 1941 am ieșit din lagăr și părintele Ioan s-a dus din nou la Mînăs-

tirea Sfîntul Sava, fiind rînduit la aceleași ascultări, adică paraclisier și îngrijitor de bolnavi. Acum însă era mult mai slăbit, surmenat și suferind de stomac. De aceea, cu mare greutate făcea aceste ascultări și mereu suspina după mult dorita liniște pe care n-o avea. Odată, fiind bolnav, s-a dus la Mînăstirea Sfîntul Teodosie din apropiere și s-a rugat cuviosului să-i vindece boala. Cum s-a atins de sfintele lui moaște s-a ușurat de suferință.

Auzind arhimandritul Victorin Ursache, superiorul Căminului Patriarhiei Române din Ierusalim, că părintele Ioan Iacob dorește să se retragă la liniște, a cerut binecuvîntarea Patriarhului Nicodim de la București să-i aprobe hirotonia în preot și să-l trimită egumen la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan. Deși pînă atunci refuzase de două ori hirotonia în preot, acum a fost nevoit s-o primească, numai să ajungă la liniște. Cu binecuvîntarea Patriarhului Ierusalimului, părintele Ioan Iacob a fost hirotonit diacon la Mormîntul Domnului, la 13 mai 1947, iar la 14 septembrie, același an, a fost hirotonit preot de arhiereul Irinarh.

În toamna anului 1947 ieroschimonahul Ioan Iacob ajunge egumen la Schitul românesc de la Iordan. Singurul lui ucenic și împreună vieţuitor în schit eram eu. Mai erau două maici bătrîne, anume Melania și Natalia, care veneau din cînd în cînd și făceau curăţenie la biserică. Aici, schitul, cu cele două mici chilii, era în stare de paragină. În biserică ploua prin acoperișul spart, grădina era uneori inundată de apele Iordanului, iar hrană și bani pentru întreţinere nu aveam de nicăieri. Singurul ajutor ne era un creștin român din Ierihon, care ne ajuta la lucru și ne aducea din timp în timp hrană și pîine. Nevoința noastră la Iordan a fost tot așa de săracă și aspră ca cea din peștera Calomona. Slujeam la biserică zilnic vecernia, utrenia și acatistul cu obednița, iar Sfînta Liturghie o săvîrșeam numai în sărbători.

După cinci ani de nevoință la Iordan, în noiembrie 1952, Cuviosul Ioan Iacob a fost schimbat din egumenia schitului. Atunci ne-am sfătuit împreună și ne-am retras la peșterile din pustiul Hozeva, aproape de Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul. Primul an l-am petrecut în obștea acelei mînăstiri. Iar în vara anului 1953 ne-am retras la pustie în peșterile de la Schitul Sfînta Ana din apropiere, unde, după tradiţie, s-ar fi rugat Sfînta Ana să-i dea Dumnezeu un prunc, adică pe Maica Domnului. Împreună cu noi s-a retras la o peșteră și un călugăr cipriot, anume monahul Pavel.

În această peșteră s-a nevoit cuviosul părintele nostru Ioan Iacob șapte ani de zile, fără să mai meargă la mînăstire sau la Ierihon. Noaptea se ruga și priveghea, iar ziua scria versuri religioase și traducea în românește învăţături de la Sfinţii Părinţi. Trăia în foarte mare sărăcie și nevoie,

dar era împăcat sufletește și răbda toate pe pămînt în nădejdea vieții viitoare. Ziua suferea arșița soarelui care ajungea pînă la 50 de grade, iarna răbda frigul și umezeala peșterii, iar noaptea își făcea canonul obișnuit de rugăciuni și metanii cerut unui schimonah și practica rugăciunea inimii. Apoi se odihnea cîteva ore și iar își începea rugăciunea. Hrana lui era din pesmeți muiați în apă, cu sare, măsline și smochine, o dată pe zi, spre seară. Mai rar mînca pîine proaspătă adusă din Ierihon de acel frate român, Dumitru din Bîrlad, stabilit în Țara Sfîntă. În zile de praznic și la marile sărbători, părintele Ioan se ducea la peștera monahului Pavel din apropiere și săvîrșea Sfînta Liturghie în paraclisul Sfînta Ana. Atunci ne împărtășeam toți trei.

Chilia și peștera Cuviosului Ioan Iacob este agățată deasupra văii pîrîului Horat și numai cu scara se poate ajunge sus. După ce urca, părintele Ioan și cu mine trăgeam scara sus și numai cînd voia el să urce cineva coboram scara. Altfel, primea în vizită cîte un sihastru, cîte un călugăr, egumenul mînăstirii din apropiere și chiar cîte un pelerin român care ajungea pînă aici. Femei și bărbați necredincioși sau care nu erau ortodocși nu primea niciodată în peștera sa, că el era foarte zelos pentru dreapta credință și pentru o viață creștinească după Evanghelie. Iar pe cei care veneau la chilia lui îi învăța frica lui Dumnezeu, îi îndemna la pocăință și le citea din scrierile Sfinților Părinți, amintindu-le tuturor de ceasul morții, de dragostea Domnului nostru Iisus Hristos răstignit pe cruce pentru noi și de ziua judecății de apoi. Aceasta era cugetarea lui din fiecare ceas de zi și de noapte. Apoi, zilnic citea din Psaltire, din Sfînta Scriptură și din cuvintele Sfinților Părinți. Iată adevărata lui hrană duhovnicească. În peșteră avea cîteva cărți sfinte și teancuri de manuscrise copiate, traduse și compuse de el, la lumina zilei sau mai ales noaptea, la lumînare. Din aceste traduceri și din versurile sale îmi citea uneori și mie. Alteori îmi povestea despre viața sa de copil orfan plină de suferințe și lacrimi și adeseori plîngea la rugăciune sau cînd vorbea cu mine. Era un suflet duios, blînd, pașnic și foarte rîvnitor apărător al Ortodoxiei patristice. Uneori îl supăra reumatismul, alteori dizenteria, alteori gîndurile, iar alteori beduinii arabi, care pășteau cămilele în apropiere și aruncau cu pietre în fereastra și ușa chiliei lui. Dar el răbda pe toate și nu le zicea nimic, pentru a împlini cuvîntul Sfintei Evanghelii.

Așa s-a nevoit Cuviosul părintele nostru Ioan în peșteră, la Schitul Sfînta Ana din pustiul Hozeva, timp de 7 ani. În vara anului 1960 s-a îmbolnăvit tare de dizenterie și avea temperatură mare. Cu două săptămîni înainte de a adormi a avut o vedenie pe la amiază, care l-a bucurat, dar l-a și înspăimîntat. Atît numai mi-a spus: că a văzut două cununi de finic pe cer. Pe cea de-a dreapta lui erau scrise cuvintele: „Fericiți cei

ce . . . " și nu mi-a mai spus restul frazei; iar pe cununa de-a stînga lui erau scrise cuvintele: „Blestemați cei ce . . . " și n-a voit să-mi spună toate cuvintele. Dar spunea că asupra cununei de la stînga a văzut pornindu-se fulgere și săgeți ca de trăsnet, care închipuiau mînia lui Dumnezeu asupra celor păcătoși, care mor nepocăiți. Mi-a spus că dacă îi scade temperatura și va putea vorbi, îmi va spune mai multe din cîte a văzut.

Pe zi ce trecea boala părintelui Ioan se agrava și îi creștea temperatura. Era la începutul lunii august și temperatura afară se ridica la 40 de grade. Ne sufocam de nădușeală. Cunoscînd că i se apropie sfîrșitul vieții, miercuri dimineață, 4 august, s-a împărtășit singur cu Trupul și Sîngele lui Hristos, căci avea Sfintele Taine în peșteră. Apoi s-a culcat. Noaptea spre joi s-a ridicat din pat, vrînd să spună ceva, dar n-a putut spune nimic și s-a culcat din nou. După un ceas a ridicat mîna dreaptă în sus și binecuvînta în toate părțile cu semnul crucii. Probabil binecuvînta pe sfinții pe care i-a lăudat în scrierile lui, sau izgonea cu puterea crucii duhurile cele rele care voiau să se apropie de el. În zorii zilei de joi, 5 august 1960, Cuviosul părintele nostru Ioan Iacob, singurul român sihastru din Valea Iordanului, a răsuflat adînc și și-a dat sufletul în mîinile lui Dumnezeu. Eu stăteam în genunchi lîngă capul lui și plîngeam că rămîn singur, părăsit de părintele meu duhovnicesc. Cît a fost bolnav niciodată nu a oftat sau a suspinat. Ci răbda toate cu seninătate și bucurie. Eu îi puneam comprese cu apă ca să-i răcoresc temperatura, iar el nu mai putea vorbi, ci doar îmi mulțumea cu privirea.

— Părinte Ioanichie, spuneți-mi care au fost cele mai deosebite nevoințe ale Cuviosului Ioan Iacob?

— Tăcea mult; nu rîdea niciodată; se ruga neîncetat cu inima; răbda cu multă tărie bolile și necazurile vieții; ținea regim sever de post, primind foarte puțină mîncare și băutură, cît să-și țină zilele; iubea mult liniștea și singurătatea; ținea cu tărie la dreapta credință, la Tradiție și Sfintele Canoane și avea mintea totdeauna ațintită la Iisus Hristos răstignit pe Golgota. Nimic din cele pămîntești nu cugeta, nici nu voia să știe. Astfel, trupul său, mintea și inima erau despătimite, dematerializate și unite tainic cu Dumnezeu prin rugăciune și prin darul Duhului Sfînt.

— Cum l-ați îngropat pe Cuviosul Ieroschimonah Ioan Iacob și ce fapte mai deosebite ați constatat la mormîntul lui?

— Cuviosul Ioan știa mai dinainte data sfîrșitului său, pe care și-a însemnat-o pe peretele peșterii. Îndată după ce s-a săvîrșit, l-am îmbrăcat cu rasa, i-am așezat schima mare, căci era schivnic din Mînăstirea Sfîntul Sava, i-am pus epitrahilul pe piept și l-am culcat pe rogojină. Apoi i-am aprins trei lumînări de ceară și candela și am anunțat pe starețul Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul, Arhimandritul Amfilohie, cu care

era foarte apropiat. La porunca lui, i s-au tras trei zile clopotele mînăstirii și s-a făcut trisaghion la peșteră.

În ziua stabilită pentru înmormîntare a venit stareţul mînăstirii, Amfilohie, cu cîţiva călugări și cu pustnicii care sîhăstreau în peșterile din pustia Ruva din apropiere. S-au urcat pe scară, sus, în peșteră și la orele 10, sîmbătă 7 august, stareţul a început slujba prohodului. Deodată însă peștera s-a umplut de nenumărate păsărele de pustie, cărora Cuviosul Ioan le dădea zilnic pesmeţi să mănînce. Acum însă nu veniseră să primească hrană, ci au fost trimise de Dumnezeu spre cinstirea Cuviosului Ioan, ca să-l petreacă spre mormînt. Despre aceasta scria și stareţul mînăstirii, Amfilohie, în revista bisericească „Sfînta Marina" din Atena, pe luna mai 1981, că păsările „ne incomodau în timpul slujbei, zburau pe capetele noastre, ne-au stins lumînările, ne-au închis cărţile; băteau din aripi deasupra trupului Cuviosului, se așezau și pe el, pe cap, pe piept, pe picioare, și fiecare glăsuia după felul ei . . . Ele nu voiau mîncare, ci pe părintele lor, pe binefăcătorul lor pe care îl pierduseră. După săvîrșirea slujbei, spune stareţul, l-am pus în mormînt — care exista în peșteră și în care mai fuseseră îngropaţi și alţi sihaștri — iar deasupra am pus un capac de scînduri. Abia atunci au plecat păsările și s-au împrăștiat. Apoi am adus pămînt, am făcut mortar și am lipit cu ei scîndurile de pe mormînt, unde Cuviosul a rămas pînă în august 1980 . . . ".

— Cum au fost descoperite moaștele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, după cum i se spune astăzi ?

— Timp de 20 de ani numai eu mă mai urcam pe scară în peșteră cu cîte un pelerin din România, și aprindeam cîte o lumînare la mormîntul Cuviosului Ioan. Nimeni nu se gîndea că va mai fi desfăcut mormîntul lui vreodată pînă la sfîrșitul veacurilor. Dar iată cum a rînduit Dumnezeu să i se descopere cinstitele sale moaște! Era un arhimandrit grec din America, fost în tinereţe pustnic cu Cuviosul Ioan în pustiul Ruva, și dorea să-l mai vadă o dată. Într-o noapte l-a văzut în vis și i-a spus: „Dacă vrei să mă vezi, vino la peștera Sfintei Ana din Valea Iordanului!" Timp de o lună de zile îl supăra gîndul să viziteze Sfintele Locuri ca să-l vadă pe Cuviosul Ioan, neștiind că deja se mutase la Domnul.

La 28 iulie 1980 a sosit un grup de pelerini greci din America la Mormîntul Domnului, în frunte cu acel arhimandrit. Auzind că Cuviosul Ioan a răposat, au venit în aceeași zi la Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul, să-i vadă mormîntul. Deci, au zis cîţiva dintre ei, împreună cu arhimandritul: „Părinte stareţ, daţi-ne binecuvîntare să mergem jos, la peșteră, să ne închinăm la mormîntul Cuviosului Ioan, care, pe unii dintre noi, ne-a spovedit cîndva". Stareţul Amfilohie întîi se împotrivea. Dar văzînd stăruința lor, a coborît și el cu dînșii la peșteră. Am mers încă și

eu. Am urcat pe scară sus, ne-am închinat la mormîntul Cuviosului Ioan, am aprins lumînări, am cîntat un trisaghion și pe urmă ne-am odihnit puțin în peșteră. Eram cam zece suflete.

Cum stăteam noi așa, arhimandritul din America a zis starețului Amfilohie: „Prea Cuvioase, vă rugăm dați binecuvîntare să desfacem capacul mormîntului, să ne închinăm și noi la osemintele Cuviosului Ioan. Au trecut 20 de ani de cînd a adormit și noi am venit de la o distanță așa de mare în această pustie sălbatică să ne închinăm la osemintele lui!" Starețul întîi s-a împotrivit zicînd: „Oameni buni, socot că ce am făcut este deajuns. Să lăsăm pe Cuviosul să se odihnească în pace în veci și să ~~au~~-l tulburăm!" Dar pelerinii veniți stăruiau mereu. Atunci starețul a zis unui pustnic care era de față: „Părinte Hristant, caută ceva ca să umblăm la mormînt". În colțul peșterii s-a găsit o bucată de fier. Cu aceea s-a desfăcut încet scîndura de deasupra și îndată a ieșit o bună mireasmă. „Vedeți, părinte stareț, au zis pelerinii, că mormîntul are bună mireasmă?"

Cînd s-a dat scîndura la o parte, mare minune am văzut cu toții. Părintele Ioan dormea cu trupul întreg, neatins de stricăciuni, așa cum l-am pus. Parcă era pus în mormînt chiar atunci, fără nici o schimbare a înfățișării lui. Mîinile, fața, barba, părul, schima, încălțămintea erau neatinse. În picioare purta bocanci militari, care erau ca și noi. Hainele nu putreziseră, culoarea schimei, a hainelor și a epitrahilului erau, de asemenea, noi. De emoție, toți ne-am schimbat la față. Unii au început să plîngă, alții ne rugam, făceam semnul crucii și ziceam într-un glas: „Doamne, miluiește! Părintele Ioan este sfînt!"

Apoi am îngenuncheat cu toții, ne-am rugat lui Dumnezeu și i-am mulțumit pentru această mare minune, că ne-a binecuvîntat cu un sfînt nou, și am cîntat troparul Cuviosului: „Întru tine, părinte, cu osîrdie s-a mîntuit cel după chip, că luînd crucea ai urmat lui Hristos și învățînd să nu se uite la trup căci este trecător, ci să poarte grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor. Pentru aceasta și cu îngerii se bucură, Prea Cuvioase Părinte Ioane, duhul tău." La urmă, pelerinii din America au cerut ceva de binecuvîntare de la „Cuviosul Ioan cel Nou Românul", cum i se spune de atunci. Starețul nostru le-a tăiat o bucățică din haina Cuviosului și au plecat. După ce am acoperit provizoriu mormîntul ne-am întors cu toții la mînăstire.

— Cum au fost strămutate moaștele Cuviosului Ioan din peșteră în biserica Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul?

— Părintele stareț Amfilohie s-a sfătuit cu noi, călugării din obște, și am hotărît să-i facem un sicriu de lemn, să-l coborîm din peșteră și să-l

aşezăm în biserica mică, lîngă mormîntul Sfîntului Gheorghe Hozevitul, ctitorul acestei mînăstiri. Am urcat sicriul în peşteră, am scos încet trupul cuviosului, l-am aşezat în sicriu cu epitrahilul şi schima pe piept; părintele stareţ i-a pieptănat părul şi barba, i-am aşezat culionul pe cap. Parcă dormea. Ne uimeam de această minune a zilelor noastre. Era în ziua de 15 august, Adormirea Maicii Domnului, hramul mînăstirii. În lavră veniseră ca la trei mii de închinători din Grecia şi vreo 7 mitropoliţi. Apoi am coborît cu ajutorul funiilor sfintele moaşte din peşteră şi, în sunetu clopotelor, le-am dus în mînăstire cu sobor de preoţi şi ierarhi, şi cu credincioşi ce ţineau lumînările aprinse în mîini. După ce s-au închinat cu toţii la sfintele moaşte, le-am aşezat în biserică.

Dar sicriul era simplu şi nepotrivit. Atunci, mînăstirea a comandat la Ierusalim alt sicriu din lemn de abanos, cu cristal de jur împrejur, pentru a se vedea moaştele în întregime şi l-am aşezat pe Cuviosul Ioan în noua raclă, aşa cum se vede acum. Racla are mărimea de 2 metri în lungime; 0,75 metri lărgime şi 0,55 metri înălţime. Ea costă 85.000 de drahme. Părintele stareţ avea numai 20.000 de drahme. Şi cum se gîndea el de unde să adune restul de bani, iată un credincios din Canada i-a trimis 70.000 de drahme, exact restul cît mai costa racla cuviosului. Ne-am minunat cu toţii de pronia lui Dumnezeu. Dar, cînd am adus racla din Ierusalim, n-am putut ajunge cu maşina pînă la mînăstire, nefiind drum printre stînci. Cum ne gîndeam cine să transporte racla, că eram puţini şi era grea, iată vin spre mînăstire cîţiva pelerini germani. Cum i-am rugat, repede au luat racla şi au adus-o în mînăstire, cu mare bucurie. Apoi am aşezat moaştele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, cum îi spunem noi, în Biserica Sfîntului Ştefan, alături de mormîntul Sfîntului Gheorghe Hozevitul.

Patriarhul Benedict a trimis apoi o comisie de trei arhierei la mînăstire să constate ce să facă cu moaştele Cuviosului Ioan. Unul zicea să fie aşezate în altă parte, fiind român. Altul zicea să-l ducă înapoi în peşteră. Iar altul, să-l îngroape în mormînt. Şi se făcuse înţelegere între ei. După ce s-au întors la Ierusalim, în cîteva zile doi dintre ei s-au îmbolnăvit şi nu peste mult timp a decedat şi Patriarhul Benedict al Ierusalimului. De atunci, nimeni nu s-a mai îndoit de sfinţenia moaştelor Cuviosului Ioan cel Nou Românul.

— Părinte Ioanichie, ce sfaturi mai deosebite dădea el ucenicilor şi credincioşilor care veneau la dînsul?

— Să păstreze cu mare sfinţenie dreapta credinţă, chiar cu preţul vieţii. Să se silească la toată fapta bună şi mai întîi la rugăciune, la citirea Sfintei

Scripturi și a Sfinților Părinți; să fugă de păcatele trupești și de lăcomie ca de moarte; să facă milostenie cu aproapele și mai ales milostenie sufletească, îndemnînd pe oameni la biserică, la rugăciune, la pocăință și să aibă întotdeauna mintea și inima lor la Hristos răstignit pe Cruce pentrŭ mîntuirea lumii. Cine păzește acestea, zicea el, cred că se mîntuiește!

— Ce ați făcut cu manuscrisele Cuviosului Ioan Iacob?

— Cît a fost în viață n-a vrut să tipărească nimic. Dar după moarte i-am ales cîteva din cele mai frumoase poezii și cuvinte de învățătură compuse de el sau traduse din limba greacă, și le-am publicat în două mici volume la Ierusalim, în anii 1968 și 1970, sub numele de „Hrană duhovnicească". Mai am încă multe manuscrise pe care trebuie să le aleg și să mai public din ele. Versurile sale sînt pline de umilință scrise mai ales noaptea, după rugăciune, la lumină de lumînare, care scot lacrimi din orice inimă.

— Ce ascultări aveți acum în Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul, părinte Ioanichie?

— Sîntem numai cîțiva călugări, părinte. Fac de toate, că sînt și arhondar, și paraclisier, și brutar, și stau și cu lumea care ne vizitează. Și sînt și cu bolnav și aproape infirm cu mîna dreaptă. Iată, peste cîțiva ani ne stingem și noi românii de la Sfintele Locuri și nu mai rămîne nimeni în locul nostru. N-am măcar un ucenic să-i încredințez și eu o taină, să mă sfătuiesc cu el, să-i cer o părere, să-i încredințez manuscrisele și cărțile mele ca să mă pomenească după moarte. Și ce este mai dureros, nu sîntem uniți nici noi românii de la Sfintele Locuri. Fiecare trăiește izolat și se ferește unul de celălalt.

— Ce mai lucrați acum, părinte Ioanichie?

— În timpul liber mai scriu sau copiez la mașina de scris din manuscrisele Cuviosului Ioan. Scriu numai cu mîna stîngă, că dreapta este bolnavă. Dar nu mă las. Lucrez cît mă va ajuta Dumnezeu, pînă în ceasul cînd mă va chema. Am mare nădejde însă în rugăciunile părintelui meu duhovnicesc, Cuviosul Ioan, pe care l-am slujit cu credință peste 20 de ani. A răposat pe brațele mele . . .

— Părinte Ioanichie, înainte de despărțire să mergem din nou la moaștele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, să-i cerem ajutorul!

— Să mergem, părinte Ioanichie!

Și în sunetul duios al clopotelor, ne închinăm și ne rugăm Cuviosului Ioan Românul, pentru noi, pentru țară, pentru toată lumea . . .

IEROMONAHUL IUVENALIE STRĂINU

Mînăstirea Sfînta Ecaterina — Muntele Sinai

(1902—1989)

Ieromonahul Iuvenalie Străinu este unul dintre cei mai nevoitori călugări români în afara hotarelor țării din ultimii 50 de ani. Un ales trăitor și iubitor de Hristos, îndrăgostit din copilărie de Sfintele Locuri — Athos, Țara Sfîntă și Muntele Sinai — și un mare pelerin și înstrăinat de ai săi pentru singur Dumnezeu. De aceea mulți dintre noi nu-l cunosc, pentru că și-a trăit anii vieții departe de țară, în Sfîntul Munte, la Mormîntul Domnului, în pustiul Iordanului și, în ultimii ani, la vestita Mînăstire Sfînta Ecaterina din Muntele Sinai. Totuși, cîți îl știu pe părintele Iuvenalie — români, greci, sîrbi și arabi, călugări sau mireni — îl iubesc, îl doresc și se folosesc de nevoința lui. Și aceasta pentru marea sa blîndețe și smerenie, pentru inima sa liniștită, pașnică, și chipul său senin, de copil fără răutate, care iubește și odihnește pe toți.

Părintele Iuvenalie este un călugăr al tăcerii și bucuriei. Pe unii îi folosește prin blîndețea și răbdarea sa. Pe alții îi odihnește prin multa lui smerenie și pe toți îi dobîndește prin dragoste.

Noi îl prețuim cu atît mai mult cu cît părintele Iuvenalie fuge de oameni, de laudă, de grijile cele trecătoare ale acestei vieți. Cu toate acestea sfinția sa nu refuză să vorbească cu noi, dacă avem prilejul să-l întîlnim la Sfintele Locuri. Iată-ne împreună la Ierusalim, la Sfînta Cetate. Bătrînul ne iese înainte, ne călăuzește la Mormîntul Domnului, ne întreabă ce mai este în țară, dacă mai trăiește cutare sau cutare călugăr bătrîn, dacă mai vin credincioșii la biserică și dacă mai sînt sihaștri rugători prin munți, duhovnici buni prin mînăstiri și preoți devotați pe la sate. Și așa se înfiripă un intim dialog între noi.

— De unde sînteți de loc, părinte Iuvenalie?

— Sînt de la Moinești — Bacău, părinte Ioanichie. Părinții mei erau țărani foarte credincioși. Cum am făcut armata, m-am hotărît să mă fac călugăr. Simțeam în mine o chemare care nu-mi dădea odihnă.

— În ce an și la ce mînăstire v-ați dus la început?

— Auzind că Mînăstirea Durău este așezată la liniște, sub Muntele Ceahlău, în anul 1927 am venit aici ca frate, unde am stat doi ani de zile. Aici am învățat slova veche, cîntările în strană, cititul la Psaltire și Ceaslov. Dar încă nu aveam destulă liniște, că veneau mulți închinători și vizitatori și eu doream să fiu cît mai străin. De aceea, în 1929 m-am dus la Mînăs-

tirea Frăsinei, unde am stat doi ani de zile și unde am fost tuns în călugărie.

— Cînd ați plecat la Muntele Athos?

— În anul 1931. Deși mă simțeam bine la Frăsinei, unde nu intră parte femeiască, totuși, la îndemnul unor părinți veniți de la Athos, m-am hotărît să mă înstrăinez de toate pentru dragostea lui Hristos.

— În ce schituri v-ați nevoit la Athos?

— Cum am ajuns acolo m-am dus direct la Schitul românesc Prodromul, unde erau peste 80 de călugări români, majoritatea moldoveni, și am rămas aici cîțiva ani. Dar văzînd că este dezbinare din cauza schimbării calendarului, m-am retras la o chilie pustinească, numită „Agheazma Sfîntului Atanasie al Atonului", pe o moșie a Mînăstirii Lavra. Aici iarăși m-am ostenit împreună cu un călugăr grec și unul român, vreo trei ani de zile.

— Cum vă nevoiați la pustie, părinte Iuvenalie?

— Îmi plăcea foarte mult singurătatea, părinte Ioanichie. Tot timpul tăceam, făceam ascultare și ziceam rugăciunea „Doamne Iisuse". Mîncam o dată pe zi, seara, și dormeam cîteva ore, pînă la miezul nopții. Iar cînd începeau să sune clopotele mînăstirilor și schiturilor din Athos, ne sculam și făceam utrenia. În continuare, pînă la ziuă citeam la Psaltire și făceam metanii.

— Aveați mulțumire sufletească la Athos, părinte Iuvenalie?

— Slavă Domnului! Eram cel mai fericit. Mai ales noaptea, cînd privegheam și citeam la Psaltire. Nu vedeam cu săptămînile ființă de om. Numai marea și vîntul ne țineau de urît. Ce scumpă este liniștea sufletului, părinte!

— Cînd ați plecat la Sfîntul Mormînt?

— În fiecare an la Sfintele Paști, plecau părinții aghioriți să se închine la Mormîntul Domnului. În vara anului 1938 m-am dus și eu în pelerinaj. Dar acolo am dat de părintele Ioan Iacob, care se nevoia într-o peșteră în pustiul Iordanului, și m-am hotărît să rămîn și eu cu el în pustie. Așa am rămas la Sfintele Locuri. Mai întîi am stat cîțiva ani la Mînăstirea Sfîntului Sava. Apoi am stat la pustie cu părintele Ioan Iacob. Iar în 1947 m-am dus cu sfinția sa la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan. După aproape șase ani, Cuviosul Ioan se retrage într-o peșteră din pustiul Hozeva, iar eu am fost numit egumen la acest schit.

— Cîți ani ați stat pe Valea Iordanului și cum vă nevoiați aici?

— Am stat vreo zece ani, dar mai mult eram singur. De aceea mă rugam singur, cădeam biserica singur, cîntam singur, citeam mai mult la Psaltire și făceam cele șapte laude. Seara mîncam puțin, pesmeți cu ceva fiertură și fructe. Așa mi-am petrecut viața la Iordan.

— Acum unde vă nevoiți, părinte Iuvenalie?

— La Mînăstirea Sfînta Ecaterina din Sinai. Voiam să mă ostenesc un timp și la Sinai, unde au trăit numeroși sfinți și sihaștri mari, ca Sfîntul Ioan Scărarul, Cuviosul Ioan de la Rait, Sfinții sinaiți Grigorie, Isihie, Filotei, Ștefan, Nil și mulți alții. Am plecat la Sinai după anul 1970. Mereu alergam după liniște și singurătate, mereu căutam pacea inimii și mîntuirea sufletului meu păcătos.

— Ați fost vreodată prin țară, părinte Iuvenalie?

— Am fost în anul 1965. Atunci am vizitat toate mînăstirile mari din Moldova și Muntenia. Auzind de mine Patriarhul Justinian, îndată m-a hirotonit preot, ca să pot sluji cele sfinte la schitul nostru de la Iordan. Dar cînd a auzit Patriarhul Ierusalimului, nu mi-a recunoscut hirotonia și m-a oprit să slujesc cele sfinte.

— Ați slujit vreodată Sfînta Liturghie și cele preoțești?

— Nu părinte. Niciodată. Am rămas simplu monah. M-a smerit Dumnezeu, ca să nu cad în păcatul mîndriei. Nici n-am fost vrednic eu de preoție; că dacă eram vrednic, nu mă opreau! Dar nu mergeți cu noi în vizită la Muntele Sinai? Mîine mergem cu un grup de pelerini români să vizităm acele locuri sfinte. Apoi eu voi rămîne la mînăstirea mea din Sinai.

— Merg, părinte Iuvenalie!

Pe cale am tăinuit multe cu părintele Iuvenalie și ne-am bucurat împreună. După opt ore de mers prin pustiul Neghev și Sinai, în amurg sosim la poarta bătrînei mînăstiri Sfînta Ecaterina, care datează din secolul IV. Aici, părintele Iuvenalie ne prezintă biserica veche, zidită de Sfînta Elena, apoi biserica mare, zidită de împăratul Justinian în secolul VI, și ne închinăm la Moaștele Sfintei Marii Mucenițe Ecaterina, care se păstrează în altar. După cîteva ore de odihnă, în zorii zilei ne deșteptăm și urcăm pe vîrful Muntelui Sinai, unde Moise a primit Tablele Legii. Aici ne rugăm, dăm laudă lui Dumnezeu și coborîm pe Muntele Horeb de alături, unde a stat în pustie Sfîntul Prooroc Ilie Tezviteanul. Ne închinăm la peștera lui și admirăm valea pîrîului Horeb și munți din jur, patria celor mai mari sfinți sinaiți. Apoi, părintele Iuvenalie ne duce la Peștera Sfîntului Ioan Scărarul și la alte peșteri pustnicești și ne vorbește de Valea Rait, cale de cca. 5 km, unde este metocul Mînăstirii Sinai. Acolo s-au ostenit mulți sfinți sihaștri, în primele secole creștine. Acolo își are chilia și părintele Iuvenalie, bunul nostru compatriot.

— Dați-mi un cuvînt de folos la despărțire, părinte Iuvenalie. Poate nu ne mai vedem în această viață!

— Părinte Ioanichie, unde trăim, să iubim pe Dumnezeu și pe oameni și să nu uităm că de tot cuvîntul vom da socoteală. Amin!

RESUMÊ

Ce livre, intitulé « Convorbiri duhovnicești » (« Entretiens spirituels ») est une espèce de Paterikon en dialogue qui renferme plus de 60 entretiens avec quelques-uns des grands spirituels actuels, moines et moniales à vie exemplaire, vivant dans les monastères orthodoxes de Roumanie.

Parmi ceux-ci, il y a aussi quatre personnalités marquantes parmi les théologiens orthodoxes roumains pères professeurs octogénaires, dont le père Dumitru Stăniloae et le père Ioan Coman, spécialiste en patrologie.

Cet ouvrage — inspiré par l'œuvre de Jean Cassien, saint daco-romain, († 436) originaire de la Dacie Pontique, œuvre intitulée « Collationes » — constitue, avec « Pateric-ul românesc » (Paterikon roumain) et « Vetre de sihăstrie românească » (Ermitages hésychastes en Roumanie) une trilogie qui reflète fidèlement la spiritualité orthodoxe roumaine depuis le IV-e siècle et jusqu'à présent.

Le but de cette trilogie est de rendre connues et accessibles à nos fidèles l'expérience de la vie spirituelle autochtone et les valeurs de notre monachisme et de notre théologie du passé et du présent.

L'ouvrage commence par l'Archimandrite Cleopa Ilie du monastère Sihăstria — grand spirituel de nos jours — avec dix entretiens sur des thèmes dogmatiques, moraux, canoniques, patristiques et liturgiques. Ensuite sont présentés d'autres spirituels, tels le hiéromoine Paisie de Sihla, les protosynkelloi Ioil et Casian de Sihăstria, Ioachim de Neamț, Teodul et Ghervasie du monastère Agapia, les archimandrites Benedict de Cernica, Gherontie et Sofian du Patriarcat Roumain, les protosynkelloi Daniil de Cozia et Teofil de Brâncoveanu-Transylvanie, et d'autres.

Il y a aussi quatre entretiens avec des moines roumains du Mont Athos, notamment l'archimandrite Dometie et le protosynkellos Petroniu. Les derniers entretiens sont réalisés avec des moines roumains vivant en Terre Saint, dont la moniale Vera, âgée de 109 ans.

Ce livre et les deux autres ouvrages sus-cités, représentent un guide de vie spirituelle, tant pour les moines que pour le laïcs, dédié, comme un hymne de louange, à la gloire de la Très Sainte Trinité.

ZUSAMMENFASSUNG

Das vorliegende Buch mit dem Titel „Convorbiri Duhovnicești" (Geistliche Gespräche) ist ein „Paterikon" im Dialoge, das mehr als 60 geistliche Gespräche mit einigen von den geschicktesten, noch lebenden, alten Beichtväter, auserlersenen Mönchen und Nonnen aus den rumänischen Klöstern enthält. Unter diesen zählen auch vier berühmte Priester und Theo-

logie-Professoren an der Spitze mit Vater Dumitru Stăniloae und Vater Patrologe Ioan Coman.

Das Buch ist nach dem Werke „Collationes" des dakorömischen Heiligen Ioan Cassian (†436), Eingeborene aus pontischen Dazien, inspiriert und bildet zusammen mit „Patericul Românesc" (rumänischem Paterikon) und „Vetre de sihăstrie românească" (Heimstätten der rumänischen Einsiedler) eine Trilogie, die die rumänische orthodoxe Spiritualität vom IV. Jahrhundert bis in der Gegenwart treu darstellt.

Das Ziel dieser Trilogie ist, die Erfahrung des geistlichen einheimischen Lebens und unsere mönchischen und theologischen Werte, aus der Vergangenheit und Gegenwart, unter unseren Gläubigen bekannt zu machen und zu popularisieren.

An der Spitze dieses Werkes befindet sich der Archimandrit Ilie Cleopa — ein berühmter geistlichen Vater von heutzutage, aus dem Kloster Sihăstria — mit seinen 10 Gesprächen auf dogmatischen, moralischen, kanonischen, patristischen und liturgischen Themen. Nachher sind auch andere geschickte geistliche Väter dargestellt, wie der Priestermönch Paisie vom Kloster Sihla; Protosyngelloi Ioil und Cassian vom Kloster Sihăstria; Protosyngellos Ioachim von Kloster Neamț; Protosyngellos Teodul und Ghervasie vom Kloster Agapia; der Archimandrit Benedikt vom Kloster Cernica; die Archimandriten Gherontie und Sofian vom Patriarchat, Protosyngellos Daniil vom Kloster Cozia und Teofil vom Kloster Brâncoveanu-Transilvanien, und andere.

Aus dem Berg Athos sind vier Gespräche mit den rumänischen hagioritischen Mönchen and er Spitze mit dem Archimandriten Dometie und Protosyngellos Petroniu. Die letzten Gespräche sind mit den im Hl. Lande lebenden rumänischen Mönchen, an der Spitze mit Nonne Vera im Alter von 109 Jahren, geführt.

Zusammen mit den ersten zwei Bänden ist das vorliegende Buch einen guten Wegweiser des geistlichen Lebens sowohl für Mönchen als auch für gläubigen Laien, gewidmet, als eine Lobpreisung, zur Ehre der allheiligen Dreifaltigkeit.

PRECIS

The present book, entitled: *Spiritual discourses*, is a *Vitae Patrum* in a dialogue form. It contains over sixty spiritual discourses with some of the most learned old spiritual fathers, monks and nuns living in the Romanian monasteries. There are also among them four famous priests, professors in theology, octogenarians, first of all Father Dumitru Stăniloae and Father Ioan Coman, a Patristic scholar.

The book is inspired after the Work of the Daco-Roman, Saint, John Cassian († 436), from Pontic Dacia, entitled „Collationes". Together with the „*Romanian Vitae patrum*" *(Pateric)* and „*Places of Romanian Monastic Life*", the Spiritual Discourses makes up a faithful trilogy of the Romanian Orthodox spirituality from the fourth Century onwards.

The purpose of this trilogy is to make known and spread among the believers the experience of the local spiritual life and our monastic and theological values from the past to the present.

The books starts with Archimandrite Cleopa Ilie — a great spiritual father of our times — from Sihăstria Monastery, with ten dogmatic, moral, canonical, patristic and liturgical discourses. Some other learned monks are further presented, as follows: Hieromonk Paisy from Sihla, Protosingeloi Ioil and Cassian from Sihăstria, Protosingelos Joachim from Neamţ, Protosingeloi Teodul and Ghervasie from Agapia Monastery, Archimandrite Benedict from Cernica, Archimandrites Gherontie and Sofian from the Romanian Patriarchate, Protosingelos Daniel from Cozia and Teofil from Brîncoveanu — Transilvania, and others.

There are also four Romanian hagiorite monks from Mount Athos, led by Archimandrite Dometios and Protosingelos Petroniu. The last discourses belong to the Romanian monks living in the Holy Land, led by Sister Vera, 109 years old.

Together with the first two volumes, the book makes a good guide to the spiritual life both for the monks and believers, and it is a hymn of praise dedicated to the Holy Trinity.

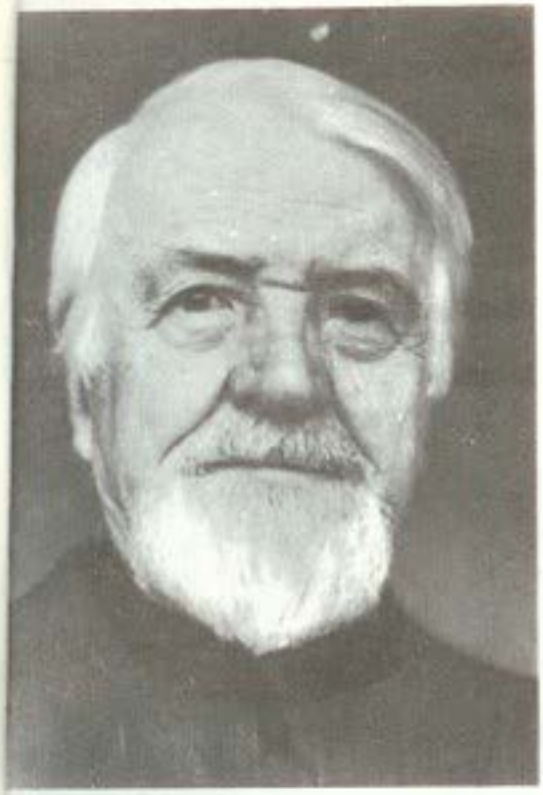

Preotul Profesor Dumitru Stăniloae

Preotul Profesor Constantin Galeriu

Arhimandritul Benedict Ghiuș

Arhimandritul Sofian Boghiu

Arhimandritul Cleopa Ilie

Ieroschim. Paisie Olaru

Arhimandritul Iachint Unciuleac

Protosinghelul Ioil Gheorghiu

Arhimandritul Teofil Părăian

Protosinghelul Teodul Varzare

Protosinghelul Ioachim
Spătaru

Arhimandritul Hrisostom
Postolache

Monahul Gamaliil
Păvăloiu

Arhimandritul Gherontie Ghenoiu

Protosinghelul Arsenie Papacioc

Ieromonahul Iuvenalie Străinu

Monahul Ioanichie Pirială

Monahia Varvara Cozma

INDICE ALFABETIC

Acachia Maior, monahie, Mînăstirea Eleon-Ierusalim (n. 1890) 615

Agafia Moisa, monahie, Mînăstirea Slatina (1886—1982) 256

Achilina Mincu, monahie, Mînăstirea Dintr-un Lemn (n. 1896) 483

Arcadia Rădulescu, monahie, Mînăstirea Pasărea (1885—1973) 425

Arsenie Papacioc, protosinghel, Schitul Sf. Maria-Tomis (n. 1914) 452

Benedict Ghiuș, arhimandrit, Mînăstirea Cernica (n. 1904) 416

Calinic Cărăvan, protosinghel, Mînăstirea Lainici (n. 1906) 479

Calinic Teodorescu, ieroschimonah, sihăstria Capsala-Muntele Athos (1905—1976) 594

Calist Barbu, protosinghel, Schitul Trivale-Pitești (1893—1984) 471

Casian Frunză, ieromonah, Mînăstirea Sihăstria (n. 1911) 321

Clement Cucu, protosinghel, Mînăstirea Sihastru (n. 1895) 388

Cleopa Ilie, arhimandrit, Mînăstirea Sihăstria (n. 1912) 15

Constantin Galeriu, preot, profesor, Institutul Teologic București (n. 1916) 206

Daniil Băicuș, ieromonah, Mînăstirea Cozia (n. 1909) 475

Dometie Trihenea, arhimandrit, Chilia Sf. Ipatie-Muntele Athos (n. 1909) 573

Doroteia Bărbieru, monahie, Mînăstirea Pasărea (n. 1911) 429

Dumitru Stăniloae, preot, profesor, Institutul Teologic București (n. 1903) 181

Eufrosina Hreniuc, monahie, Mînăstirea Văratec (1885—1975) 366

Filofteia Ghiță, monahie, Mînăstirea Țigănești (1882—1972) 446

Galinia Gheorghițan, monahie, Ierihon (1889—1978) 610

Gamaliil Păvăloiu, monah, Mînăstirea Neamț (n. 1899) 271

Ghenadie Honciuc, ierodiacon, Mînăstirea Sihăstria (1890—1972) 328

Gherontie Gheneiu, arhimandrit, Catedrala Patriarhală (1910—1984) 397

Ghervasie Crețu, arhimandrit, Mînăstirea Dealu (1890—1973) 462

Ghervasie Hulubariu, protosinghel, Mînăstirea Agapia Veche (1888—1973) 346

Grigore Urițescu, arhimandrit, Schitul Trivale-Pitești (1888—1978) 466

Haritina Gavril, monahie, Mînăstirea Agapia (1897—1978) 355

Hrisostom Postolache, arhimandrit, Schitul Bucium-Iași (1884—1979) 243

Iachint Unciuleac, arhimandrit, starețul Mînăstirii Putna (n. 1923) 249

Ioachim Spătaru, protosinghel, Mînăstirea Neamț (1896—1976) 262

Ioan G. Coman, preot, profesor, Institutul Teologic București (n. 1902) 196

Ioanichie Pîriială, monah, Mînăstirea Sf. Gheorghe Hozevitul-Ierihon (n. 1908) 618

Iuvenalie Străimu, ieromonah, Mînăstirea Sf. Ecaterina-Sinai (n. 1902) 634

Ioil Gheorghiu, protosinghel, Mînăstirea Sihăstria (1908—1986) 309

Isaia Cotîrleț, protosinghel, Episcopia Romanului (1888—1973) 378

Isidora Mărunțelu, monahie, Mînăstirea Ciorogîrla (n. 1916) 433

Leonida Barbu, monahie, Mînăstirea Agapia (n. 1889) 358

Marchian Ciubotaru, protosinghel, Mînăstirea Bistrița (1900—1992) 371

Nicodim Sachelarie, arhimandrit, Măldărești—Bacău (1902—1973) 383

Nicodima Vasilache, schimonahie, Mînăstirea Tismana (1912—1991) 485

Paisie Olaru, ieroschimonah, Schitul Sihla (1897—1990) 281
Pelaghia Amilcar, schimonahie, Mînăstirea Văratec (1885—1981) 362
Petroniu Tănase, protosinghel, Schitul Prodromul-Athos (n. 1914) 582
Serafim Man, arhimandrit, Mînăstirea Rohia (n. 1928) 567
Serafim Popescu, arhimandrit, Mînăstirea Brîncoveanu (1912—1990) 493
Sofian Boghiu, arhimandrit, Mînăstirea Antim-Bucureşti (n. 1912) 407
Teodor Bodogae, preot, profesor, Institutul Teologic-Sibiu (n. 1911) 232
Teodosie Solomonca, protosinghel, Mînăstirea Bodrog (n. 1909) 559
Teodul Varzare, protosinghel, Mînăstirea Agapia (1899—1981) 335
Teofan Crăciun, protosinghel, Schitul Tarcău (n. 1898) 375
Teofil Părăian, arhimandrit, Mînăstirea Brîncoveanu (n. 1929) 495
Valerie Diaconu, protosinghel, Mînăstirea Secu (1903—1987) 278
Varvara Cozma, monahie, Mînăstirea Ţigăneşti (1903—1983) 438
Vasian Iosub, protosinghel, Schitul Icoana-Neamţ (n. 1907) 276
Vasian Oprişan, monah, Mînăstirea Cernica (1888—1972) 418
Vera Preotu, monahie, Mînăstirea Eleon-Ierusalim (n. 1876) 607
Vichentia Pîrvan, monahie, Mînăstirea Rîmeţ (n. 1920) 562
Vitalia Cimpoca, monahie, Mînăstirea Ţigăneşti (n. 1900) 449

CUPRINS

Prefață de Preot Profesor Dumitru Stăniloae 5
Introducere de Ieromonah Ioanichie Bălan 7

I.

Zece convorbiri
cu Arhimandritul Cleopa Ilie — Mînăstirea Sihăstria

Convorbirea întîia: **Despre creație, căderea omului, rai și iad** 15
Convorbirea a doua: **Despre credință, nădejde, dragoste și har** 26
Convorbirea a treia: **Despre rugăciune și Sfînta Liturghie** 39
Convorbirea a patra: **Despre păcat, Spovedanie, Sfînta Împărtășanie** 53
Convorbirea a cincea: **Despre căsătorie, datoriile soților și copiilor** 71
Convorbirea a șasea: **Despre suferință, ispite, vrăjitorie** 96
Convorbirea a șaptea: **Despre rugăciune, lacrimi, duhovnicie, datoriile preoților** 109
Convorbirea a opta: **Despre îngeri, moarte, viața viitoare și judecata de apoi** .. 129
Convorbirea a noua: **Diverse cuvinte de folos, secte, ecumenism** 151
Convorbirea a zecea: **Alte cuvinte de folos** 167

II.

Convorbiri cu dascăli ai teologiei ortodoxe

Preotul Profesor Dumitru Stăniloae (Institutul Teologic din București) 181
Preotul Profesor Ioan G. Coman (Institutul Teologic din București) 196
Preotul Profesor Constantin Galeriu (Institutul Teologic din București) 206
Preotul Profesor Teodor Bodogae (Institutul Teologic din Sibiu) 232

III.

Convorbiri cu părinți din Moldova

Arhimandritul Hrisostom Postolache (Schitul Bucium — Iași) 243
Arhimandritul Iachint Unciuleac (Mînăstirea Putna) 249
Monahia Agafia Moisa (Mînăstirea Slatina) 256
Protosinghelul Ioachim Spătaru (Mînăstirea Neamț) 262
Monahul Gamaliil Păvăloiu (Mînăstirea Neamț) 271
Protosinghelul Vasian Iosub (Schitul Icoana-Neamț) 276
Protosinghelul Valerie Diaconu (Mînăstirea Secu) 278
Ieroschimonahul Paisie Olaru (Schitul Sihla) 281
Protosinghelul Ioil Gheorghiu (Mînăstirea Sihăstria) 309
Ieromonahul Casian Frunză (Mînăstirea Sihăstria) 321
Ierodiaconul Ghenadie Honciuc (Mînăstirea Sihăstria) 328
Protosinghelul Teodul Varzare (Mînăstirea Agapia) 335
Protosinghelul Ghervasie Hulubariu (Mînăstirea Agapia Veche) 346
Monahia Haritina Gavril (Mînăstirea Agapia) 355
Monahia Leonida Barbu (Mînăstirea Agapia) 358
Schimonahia Pelaghia Amilcar (Mînăstirea Văratec) 362
Monahia Eufrosina Hreniuc (Mînăstirea Văratec) 366
Protosinghelul Marchian Ciubotaru (Mînăstirea Bistrița) 371
Protosinghelul Teofan Crăciun (Schitul Tarcău) 375
Protosinghelul Isaia Cotîrleț (Episcopia Romanului) 378
Arhimandritul Nicodim Sachelarie (Măldărești—Bacău) 383
Protosinghelul Clement Cucu (Mînăstirea Sihastru) 388

IV.

Convorbiri cu părinți din Muntenia și Oltenia

Arhimandritul Gherontie Ghenoiu (Catedrala Patriarhală) 397
Arhimandritul Sofian Boghiu (Mînăstirea Antim—București) 407
Arhimandritul Benedict Ghiuș (Mînăstirea Cernica) 416
Monahul Vasian Oprișan (Mînăstirea Cernica) 418
Monahia Arcadia Rădulescu (Mînăstirea Pasărea) 425
Monahia Doroteia Bărbieru (Mînăstirea Pasărea) 429

Monahia Isidora Mărunțelu (Mînăstirea Ciorogîrla) 433
Monahia Varvara Cozma (Mînăstirea Țigănești) 438
Monahia Filofteia Ghiță (Mînăstirea Țigănești) 446
Monahia Vitalia Cimpoca (Mînăstirea Țigănești) 449
Protosinghelul Arsenie Papacioc (Schitul Sfînta Maria-Tomis) 452
Arhimandritul Ghervasie Crețu (Mînăstirea Dealu) 462
Arhimandritul Grigore Urițescu (Schitul Trivale-Pitești) 466
Protosinghelul Calist Barbu (Schitul Trivale—Pitești) 471
Ieromonahul Daniil Băicuș (Mînăstirea Cozia) 475
Protosinghelul Calinic Cărăvan (Mînăstirea Lainici) 479
Monahia Achilina Mincu (Mînăstirea Dintr-un Lemn) 483
Schimonahia Nicodima Vasilache (Mînăstirea Tismana) 485

V.

Convorbiri cu părinți din Transilvania

Arhimandritul Serafim Popescu (Mînăstirea Brîncoveanu) 493
Ierodiaconul Teofil Părăian (Mînăstirea Brîncoveanu) 498
Convorbirea întîia: **Despre fapte bune** 500
Convorbirea a doua: **Despre sfînta rugăciune** 516
Convorbirea a treia: **Despre suferință** 534
Convorbirea a patra: **Despre secte și ecumenism** 548
Convorbirea a cincea: **Alte cuvinte de folos** 555
Protosinghelul Teodosie Solomonea (Mînăstirea Bodrog) 559
Monahia Vichentia Pîrvan (Mînăstirea Rîmeț) 562
Arhimandritul Serafim Man (Mînăstirea Rohia) 567

VI.

Convorbiri cu părinți români din Muntele Athos

Arhimandritul Dometie Trihenea (Chilia Sf. Ipatie) 573
Protosinghelul Petroniu Tănase (Schitul Prodromul) 582
Doamne și Stăpînul vieții mele (meditație) 583
Ieroschimonahul Calinic Teodorescu (Chilia Nașterea Maicii Domnului—Capsala) 594

VII.

Convorbiri cu părinți români de la Locurile Sfinte

Monahia Vera Preotu (Mînăstirea Eleon — Ierusalim) 607
Monahia Galinia Gheorghițan (Ierihon) 610
Schimonahia Acachia Maior (Mînăstirea Eleon — Ierusalim) 615
Monahul Ioanichie Pîrîială (Mînăstirea Sf. Gheorghe Hozevitul-Ierihon) .. 618
Ieromonahul Iuvenalie Străinu (Mînăstirea Sfînta Ecaterina — Muntele Sinai) 634

Rezumate (în limbi străine) 637
Indice alfabetic 641
Cuprins 643